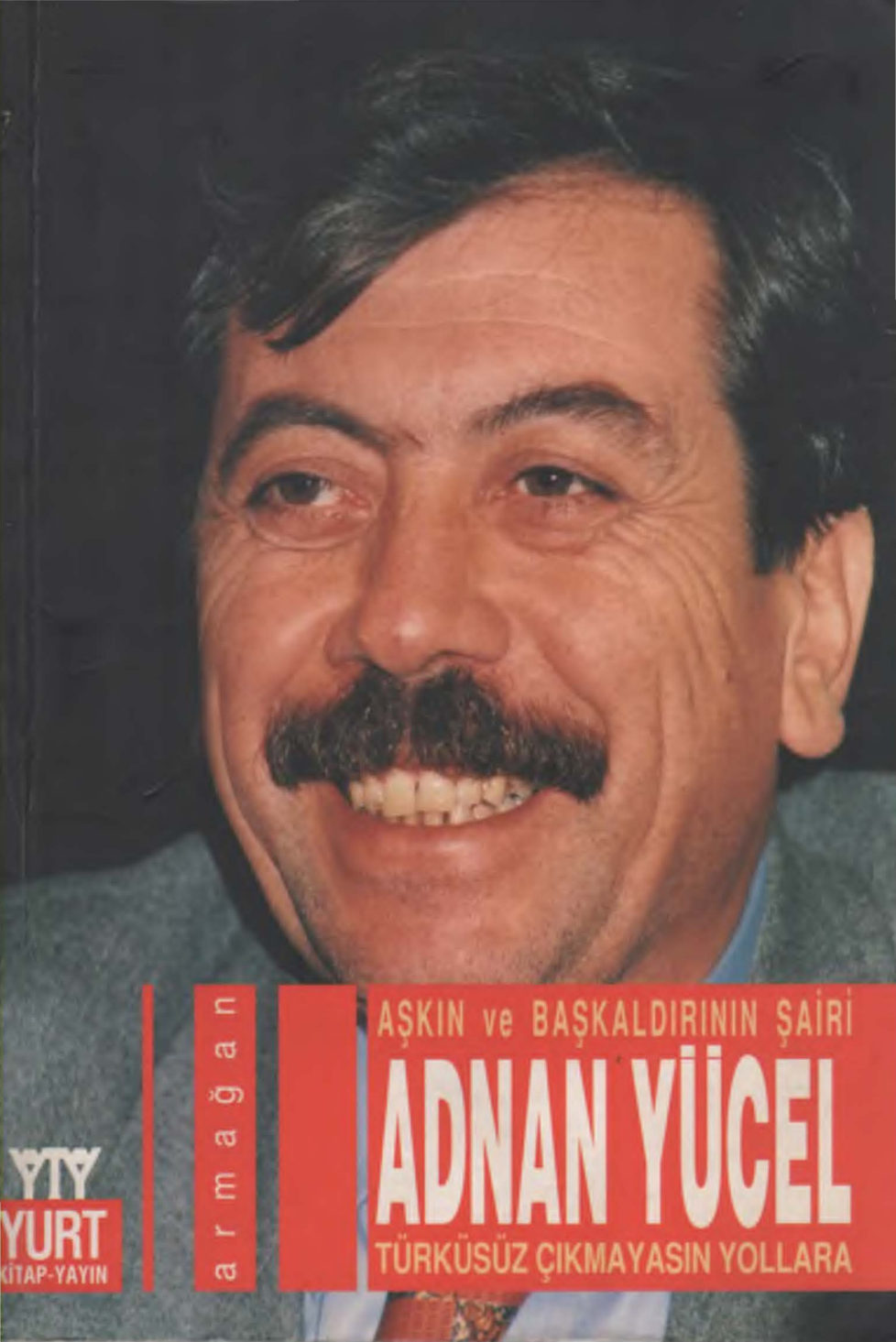

armağan

AŞKIN ve BAŞKALDIRININ ŞAİRİ

ADNAN YÜCEL

TÜRKÜSÜZ ÇIKMAYASIN YOLLARA

YYY
YURT
KİTAP-YAYIN

Yayınevinin Notu

Yurt Kitap-Yayın Adnan Yücel'in kitaplarıyla yayın hayatına başlamıştı. Yıl 1987 idi. O günden bu güne, yayınevimiz Adnan Yücel'in sekiz kitabını yayımladı.

Değerli şairimiz ve arkadaşımız Adnan Yücel'i 24 Temmuz 2002'de ölümsüzlüğe uğurladık.

Bu kitap, isminden de anlaşılacağı gibi Aşkın ve Başkaldırının Şairi Adnan Yücel'e sevenlerinin ve arkadaşlarının bir armağanıdır.

© Yurt Kitap-Yayın 2003
Yurt Kitap-Yayın 144
ISBN 975-7076-67-8
1. Baskı 24 Temmuz 2003, Ankara

Derleyen Mehmet Özer
Editör Celal İnal
Dizgi Yurt Kitap-Yayın
Kapak Ali İmren
Baskı Cantekin Matbaası, Ankara

Yurt Kitap-Yayın
Konur Sokak No: 26/3
Kızılay-ANKARA
Tel: (0.312) 417 35 49
Fax: (0.312) 425 36 40
e-mail: yurtkitap@e-kolay.net

AŞKIN ve BAŞKALDIRININ ŞAİRİ

ADNAN YÜCEL

TÜRKÜSÜZ ÇIKMAYASIN YOLLARA

Derleyen
Mehmet Özer

YURT
KİTAP-YAYIN

"Düşenlerin sonsuza koştuğu yerde
Sabnn çiçeklerini açtığı yerde
Asla kapanmaz yaşanan defter
Çünkü tarihin en güzel yerinde
Son sözü hep direnenler söyler..."

Adnan YÜCEL

İÇİNDEKİLER

Celal İNAL/Önsöz Yerine 9
Ünsal ÖZTÜRK/Adnan Yücel'in Ölümü 13
Yürüye Semah Yürüye 23
Türküsüz Çıkmayasın Yollara 39
Ayşe YÜCEL/Adnan Yücel'le 43
Geçmiş Günlerin Rüzgârıyla 47
İmge YÜCEL/Babam Adnan Yücel 53
Gürkan YÜCEL/Şair Babam 55
İsmail BEŞİKÇİ/"Ateşin ve Güneşin Çocukları" Nasıl Algılandı.....59
Çetin YİĞENOĞLU/Şiirimizin Anadolu Kapısı Adnan Yücel 81
Bilinç, Boyut Değiştirdiğinde 95
Çukurova'dan Bir Adnan Yücel Geçti..... 101
Şairin Ölümü 107
Çukurova Bir Ozanını Yitirdi 111
Remzi İNANÇ/Bir Şair Ölende 115
Veysel ÇOLAK/Adnan Yücel'e Ağıt..... 117
Hüseyin ATABAŞ/Aşk ile Ekmek Arasında Bir Genç Ömür 121
Işık KUTLU/Yaşamı Zulümsüz Seven Şair..... 127
Özgen SEÇKİN/Yücel'de Kültürel Sanatsal Oluşumun İpuçları..... 139
Adnan Yücel, Toplumcu Gerçekcilik ve Ötekiler 147
Aydın ÇUBUKCU/Yakın Geleceğin Şiirleri 153

Suna ARAS/Acı Çatlamasında Yaşayan Şair 157
Sennur SEZER/Adnan Yücel'in Aşka Benzeyen Kavgası 165
Ahmet TELLİ/Sevgili Adnan 167
Şükrü ERBAŞ/Bir Işıklı Selam 171
Turan ALTUNTAŞ/Bizim Çeliğin Suyundandı 175
Şair Yücel Süreli Devrimci, Sonsuz Sozsyalist 181
A. Kadir PAKSOY/Bizden Biri: Adnan Yücel 185
Mehmet ÖZER/Sevdaya Söylenen Söz 189
Hasan KIYAFET/Merhaba Dostluğun, Kardaşlığın Öteki Adı 193
H. Hüseyin GÜNDÜZALP/Yanıt Diye, Kanıt Diye 199
Öner YAĞCI/Acının, Sevginin ve Direnmenin Şairi 211
Adnan Yücel ve "Emekçiye Şiirler" 223
Sezai SARIOĞLU/Bütün Taşranın Kırmızı Şaire Selamı Var ... 231
Selim TEMO/Bir Ölüme Kederli Notlar 241
Cengiz GÜNDOĞDU/Uzak Geleceğin Şairi 245
Haydar ÜNAL/Adnan Yücel'e Mektup 253
Hilmi HAŞAL/Müzmin Çukurovalı Adnan Yücel ve Şiiri 257
Hüsnü ÖNDÜL/Sakın Ha Türküsüz Çıkmayasın Yollara 269
Adnan Yücel'in Ardından 273
Hüseyin YURTTAŞ/Adnan Yücel de ha? 277
İbram ERDEM/Erken Sönen Coşku ve O Güzel İnsanlar 283
Mustafa EMRE/Bir Temmuz Acısı: Adnan Yücel'i Yitirdik! 287
Mahmut TEMİZYÜREK/Adanmışın Ağıtları, Destanları 289
Müslüm KABADAYI/"Rüzgarla Bir"in İzlek-Estetik Özellikleri 297
M. Demirel BABACANOĞLU/Adnan Yücel'le Söyleşi 313
Selma AĞABEYOĞLU/Adnan Yücel'in Ardından 319

Tacim ÇİÇEK/Gün Işığına Mektuplar 323
Aydın ŞİMŞEK/Bir Şaire Başlamak 331
Ahmet GÜNBAŞ/Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek 347
Ferhat İŞLEK/Yarınlara Yürüyen Bir Şair: Adnan Yücel 353
Mahmut Gürsel KUŞ/Şair Öldü, Yaşasın Şiir! 357
Ahmet ÖZER/Ateşin ve Güneşin Çocuğu Adnan Yücel 377
Sesinde Coğrafyasını Taşıyan Şair 383
Asım GÖNEN/Emeğin Şairleri Ölümsüzdür 389
Adnan'ın Şiiri Ne İse Kendi de O İdi 393
O İşçi Sınıfının Şairiydi 401
Alanları Fetheden, Alanlarca Fethedilen 409
Güler YILDIZ/Ölümüne Güneş Olan Şair 417
Tuncer UÇAROL/Adnan Yücel'in Özgeçmişi Bir Şiir Kitabı 423
Yusuf KAPTAN/Yaşam Gerçekliğinin Karanfili 439
Adnan GÜL/Yanlış Pürüzdür Tarih Duvarlarında 449
Hayri K. YETKİN/Emmioğlu Adnan Yücel 455
Aysel Y. GÖKÇELİK/Alacaklıyım Senden Temmuz 463
İlhan Cem ERSEVEN/Kavganın Şairi Adnan Yücel Yok Artık 469
Bülent Ufuk ATEŞ/Yedi Renkli Sevinçlerin Şairi 475
Salim TURGUT/Çukurova'nın Zencileri'de Yazılacak 479
Adil TÜRKOĞLU/Adnan Yücel 481
A. Necmi YAŞAR/Adnan 483
Ülkü Tolunay EKİZ/Adnan Yücel İçin 485
İsmail ARSLAN/Torosların, Çukurovanın ve İnsanlığın Şairi 487
Bahattin AVCU/Dışımda Dirimin Yandığı 491
Ali TAŞ/Adnan Yücel'in Ardından 495

T. Uğur KURÇER/Bir Kuşak Avuçlarımdan Böyle Kayıp Gitti 499
Mehmet HAMEŞ/Adnan Yücel'e Ulaşamayan Bir Mektup 501
Mustafa KÖZ/Bir Güzelliğin Bıçakla Kesilmesi 503
Yılmaz YEŞİLDAĞ/Ses Gelir mi Suskun Fotoğraflardan! 509
İhsan YÜCEL/Adnan Yücel Unutulur mu Hiç 513
Ali OZANEMRE/Teslim Olmak Yok 515
Ahmet ARSLAN/Yücellerden Adnan 521
Yaşar ÖZTÜRK/Ölüm Kör Bir Orakçıdır 525

ÖNSÖZ YERİNE

Şiire Adanan Ömür

Celal İNAL

Bu kitap Adnan Yücel'e ve onu anlamlandıran poetikasına adanmıştır.

Bütün ömrünü Anadolu coğrafyasının kadim halklarının kültürel miraslarına adayan bir ozan olan Adnan Yücel'i sonsuzluğa uğurlayışımızın üzerinden bir uzun yıl geçti.

Adnan Yücel, tanrıların ve dinlerin doğuşu kadar köklü bir ilgiyle bağlıdır Anadolu'ya.

Kırılan sazların ve dağ başlarında vurulan turnaların ozanıdır Adnan Yücel. Halklar ormanının ulu çınarlarından...ve söz'ün en namuslu neferlerinden biri... Kökü, ateşin inanç ve dirençle bir tutulduğu zamanlardan, Zerdüşt ve Kawa'ya uzanan bir ozandı Adnan Yücel.

"Dört kitabın dördü de
Aynı yanlışı yazmış
Dünyadan ne getirdiğini sormayacak melekler
Neyini bıraktın orda, ne kattın diyecekler"

Adnan Yücel, destanlara yaraşır bir hayat bıraktı geride. Kadim dostluklar...

Adnan Yücel'e armağan bir kitabı tasarladığımız ilk andan itibaren yazılar peş peşe akmaya başladı. Beklediğimizin üzerinde yazıyla karşılaştık. Sınıflandırırken çektiğimiz güçlüğü ifade etmeye sözcüklerin yetmeyeceği kanısındayım. Yazıları yakınlık düzeyine mi yoksa alfabetik sıralamaya göre mi belirleyeceğimize karar verirken epeyce güçlük çektik. Sonunda bazı dostlarımızı gücendirme riskini de göze alarak sınıfladık. Tek ölçümüz, yazıların geliş sırası idi.

Dergilerden gelen yazılara sadık kalıp özgün biçimlerini koruyarak yayımladık.

Adnan Yücel, ne kadar karanlık olursa olsun, tarihsel yolculuğun muhakkak zaferle sonuçlanacağına inanır. Güçlü bir inançtır bu. Granit kadar sert ve bükülmez olan... Hırçın dağların eteklerinde açan nar çiçekleridir sözleri, badem çiçekleridir.

Şiirlerinde aşkın ve başkaldırının ozanlarının izi vardır. Karacaoğlan'ın, Yunus ve Pir Sultan'ın...

Kitlelerin ortak sesinin biraz daha gür çıkabilmesi için ateşi besler her dizesi...

Anadolu'daki kültürel çeşitliliğin gücüne inanan Yücel kendisiyle yapılan bir söyleşide şunları söylemektedir:

"Anadolu bir halklar ve kültürler denizidir. İnsanlık açlık içinde kıvranırken, binlerce yıl önce Fırat kıyısında dünyanın ilk barajının kurulması, sulann topraklara ve bahçelere akıtılması geliyor gözlerimin önüne. Tahıl silolannın dolması, kannlann doyması, çocuklannı emziren analann memelerine süt yürümesi geliyor gözlerimin önüne. Sonra boğalann evcilleştirilerek öküz gücünün tanma katılması ve öküzün kutsallaşması geliyor. M.Ö. 546 yılında Knidos tepesindeki gözlemevinde yıldızlan inceleyen Teodoksa geliyor. Çanakkale'de yıllarca süren Troya Savaşları, tannlann fink attığı Olimposlar, kurban törenleri, üre-

tenler ve üretileni yağmalayanlar geliyor. Sonra Homeros, Heredot... İonya, Karya, Frigya, Ligya, Sparta uygarlıkları. Bu uygarlıkları yok eden Pers ve Med saldınları. Sonra bin yıl süren karanlık. Bin yıl sonra küllerin arasında bulunan rönesans kıvılcımları. Batı uygarlığını bugüne taşıyan kıvılcımlar.

Kısacası Anadolu, bütün dünyada uygarlığın beşiği olarak kabul edilen bir bölge. Ahmet Arif'in deyimiyle: 'Beşikler vermiştir Nuh'a, salıncaklar, hamaklar vermiştir. Havva anamız Anadolu'nun yanında dünkü çocuk sayılır.' Çok doğru. Çünkü Adem babamız da öyle. Hatta dört kitabımız ve dört dinimiz de öyle. Anadolu'nun yanında dünkü çocuk sayılır."

Bu kitap, 1953 yılında Elazığ'da başlayan, 24 Temmuz 2002'de Adana'dan Elazığ'a ve sonsuzluğa uğurlanan Adnan Yücel'in öyküsüdür.

Kitabın yayıma hazırlanmasında eşsiz katkılarından ötürü Mehmet Özer'e teşekkürü borç biliriz. Adnan Yücel in dostlarına çok kısa sürede ulaşıp yazıları toparladığı için. Damar ve Söylem Dergisi'nin Adnan Yücel özel sayısı ile Lül, ve Evrensel Kültür dergilerinde yer alan Adnan Yücel'le ilgili yazılar için de hem yazarlara hem de dergilerimize minnettarız.

Keşke bir örneğini yaşarken kendisine verebilseydik.

Adnan Yücel'in Ölümü

Ünsal ÖZTÜRK

Öndeki ambulansta gidiyor. Yanında iki kardeşi var. Anadan ayrı babadan bir Ali ve diğer kardeşi, orman işletmesinden emekli Kenan. Şoför Orhan üniversitede görevli. İyi bir kişi. Antep otobanı akıp gidiyor...

24 Temmuz 2002 Çarşamba günü sabah saat 9.10. Yurt Kitap-Yayın'ın telefonu çaldı. Ayşe Yücel, *"Ünsal, Edo'yu kaybettik"* diyordu. Günlerdir bu haberi bekliyordum. Acımasız bir hastalığa yakalanmıştı. Kanserdi. Kurtuluşu yoktu. Bekliyordum ama öleceğini de hiç aklıma getirmiyordum. Acıyla kavruldum. Gidenin ne kadar değerli olduğunu o gittikten sonra anlayacaktım.

Yurt Kitap-Yayın'dan hemen çıktım. Eve gittim. Yanıma birkaç parça eşya alıp arabama bindim. Henüz arabayı çalıştırmadan Ayşe hanım yine aradı. *"Öğleden sonra saat 3'te üniversitede tören yapılacak. Törene yetişirsin. Elazığ'a gelecek misin? Gelirsen iyi olur başka araba yok çünkü"* dedi. Tabii ki gideceğim. Arkadaşım gidiyor. Yetişebilir miyim törene bilmiyorum. Yol uzun. Acele edemem. Normal gitmem gerekiyor. *"Tarsus'a*

geldiğinde bana telefon et bir araba gönderip turnikelerden seni aldırırız" diye ekliyor Ayşe hanım.

Yola çıktım. Mersin-Tarsus ayrımına geldiğimde saat 14.30'u geçiyordu. Ayşe hanıma telefon ettim. Otobüse doluşmuşlar tören alanına gidiyorlarmış. "Balcalı Hastanesi'ne gel. Eğitim Fakültesi'ni sor, kapı görevlileri seni oraya getirirler" dedi.

Üniversiteye giden yolu turnike görevlisine sordum. İlk sola girdikten sonra birkaç defa daha sormalıymışım. Kırmızı ışıkta bir aracın içindekilere yine sordum. Bir süre onları izledim. Araçlarını durdurup yolu tarif ettiler. Tören alanına geldiğimde saat 15.15'ti. Tören bitmişti. Ambulans sirenini çalarak alandan ayrılıyordu. Ozan Telli'yi gördüm. Konuştum. Ölüm gibi duruyordu. Kanı çekilmişti. Akrabam Muammer de oradaydı. Cep telefonundan *"Ben Ali Yücel, Ayşe hanımın kaynıyım, neredesiniz?"* diye arandım. Eve doğru gidiyorlarmış. Oraya gelmemi istiyordu. Evi nasıl bulacaktım? O sırada Gürkan'ı gördüm. Bir bayan "merhaba" diyordu. *"Beni tanıdın mı?"* Avukat Ülkü'ydü, dostluklarını unutamadığım. *"Şener'i de hatırladın mı?"* diyordu. Hatırlamaz mıyım? *"Hastaneye gittik bizi hatırlamadı"* diyordu Adnan Yücel için. Ayrıldık. Gürkan'la birlikte eve geldik. Bir kısım insan da evin önündeydi. Ambulans oradaydı. Tabutun iplerini sıkılaştırıyorlardı. Yola çıkacaktık.

Genç bir kız *"Neden Elazığ'a götürülüyor cenaze, törende de pek fazla kişi yoktu. Elazığ'a gömülürse iyice unutulur"* diyerek tepki gösteriyordu. *"Kalabalık önemli değil, bir kişi bile olsa yeterlidir, önemli olan duruştur"* dedim ona. Söylediğime aslında kendim de inanmıyordum. Adnan Yücel'i on binler uğurlamalıydı.

Ayşe hanım kapıdan göründü. Gürkan iki çanta taşıyordu. Çantaları arabaya koydum. Ayşe hanım tipik Kürt yas kıyafetleri içindeydi. Ağlıyor ve oradakilerle vedalaşıyordu. Ambulans sirenini çalarak ayrıldı evin önünden. İki kardeş kardeşlerini vata-

na götürüyorlardı. Bizim arabada beş kişiydik. Ayşe hanım, bacısı, Gürkan ve kim olduğunu bilmediğim başı dinciler gibi bağlı bir bayan.

Turnikelerden geçip otobana girdik. Ambulans çoktan gitmişti. Yarım saat kadar sonra ambulansı yakaladık. Osmaniye çıkışında bir lokantada mola verildi. Ancak orada Ayşe hanıma baş sağlığı dileme fırsatım oldu. Bacısının da elini sıktım. Diğer kim olduğunu bilmediğim bayana elimi uzattım ama elimi sıkmadı. Anlamıştım. Bunlar erkek eli sıkmıyorlardı.

Adnan ağabeyin kardeşlerine de başsağlığı diledim. Büyük kardeş Ali ile daha önce de karşılaşmıştım, hastanede. Küçük kardeşin adı Kenan'dı. Mola yerinde yemek yedik. Ağabey Ali, *"Saat 22.30 sıralannda köyde olacağız. Cenaze ertesi gün kaldınlacağına göre, isterseniz direk Elazığ'a geçip hastanenin morguna koyalım. Ertesi günü sabah saatlerinde köye girelim"* dedi. Anlaşıldı. Yemek bittikten sonra Elazığ'la tekrar görüştüler. Akrabaları doğruca köye gelmemizi, cenazeyi camiye koyacaklarını söylediler. Cenazenin sabaha kadar kokmasından endişe ediyorlardı.

"Köyde kıyamet kopuyordur şimdi. Elazığ'daki kardeşlerim, yeğenler, torunlar köydedirler. Ağıtlar, feryatlar birbirine karışıyordur" diyordu kardeş Ali. Tekrar yola çıktık.

Maraş çıkışından, Pazarcık'ın içinden, Gölbaşı'na ulaştık. Akşam saatleriydi artık ve dolunay doğuyordu. Sarp dağlardan, vadilerden, geçitlerden geçiyorduk. Muhteşem bir görüntü vardı. Bol sulu yerlerden geçiyorduk. Oluklardan su fışkırıyordu. Durduk. Pınarlarda elimizi yüzümüzü yıkadık.

Geçiş üstünlüğü olduğu için ambulans bizden önce gitti.

"Gürkan" dedim. *"Elazığ işi nereden çıktı? Cenazenin Adana'ya gömüleceğini biliyordum."*

"Dedemgil çok ısrar ettiler. Aile de istedi. Ben de kabul ettim. Kabul etmemin en önemli nedeni annemdir. Annemin sü-

rekli mezara gitmesini istemediğimden, fazla üzülmesini istemediğimden kabul ettim."

"Neden bana geç haber verdiniz? Saat kaçta haberiniz oldu?"

"Saat sabah 6'da hastaneden aradılar. 5'te ölmüş. Telaşla evden çıktım. Sana haber vermek aklıma gelmedi."

"Adnan ağabeyin cenazesinin başından sonuna kadar bulunmak benim hakkımdı. Bütün süreçte ben bulunmalıydım."

Sitem ediyordum. *"Haklısın, kusura bakma Ünsal Amca"* diyordu Gürkan. Bütün telefonlarım Ayşe hanımda vardı. Hatta, 21 Temmuz'da gece 01'de halamın kızı aramış, amcamın kalp krizinden öldüğünü söylemişti. Karaözü'ye gitmiştik. Aynı gün İzmir'den gelen amcamın çocuklarını Kayseri'ye karşılamaya gittiğimde Ayşe hanıma yine telefon etmiş, Karaözü'de olduğumu, orada cep telefonunun çekmediğini, herhangi bir olumsuzluk olduğunda, Ankara'yı, eşim Süreyya'yı aramasını, onun beni bulacağını, tüm sürecin başından sonuna kadar bulunmam gerektiğini tembih etmiştim.

Bir keresinde Adnan Yücel'e telefon etmiş, sabah saat 10'da evlerinde olacağımı söylemiştim. Uzun yoldan geliyordum. Kapı zillerini çaldığımda, *"Kapıyı açın, gelen Ünsal'dır"* demişti.

Cenazenin tüm süreçlerinde bulunmamın benim hakkım olduğunu tüm aile yakından biliyordu. Hani derler ya sel gider kum kalır, diye. Tüm aile Adnan Yücel ile benim aramdaki dostluğu, arkadaşlığı bilmektedir. Ancak ölümün telaşından ihmal ettiler...

Malatya'yı geçip Elazığ'a yaklaştığımızda ambulansın jandarma karakolunun yanında bizi beklediğini gördüm. Saat 22.30 sıralarıydı. Saat 9.45'ten gece 22.30'a kadar arabanın üzerindeydim. İşaret verdim. Yolu geçip sola döndü, ben de peşinden. Yolun girişinde arabalar bekliyordu. Ayşe hanımın kardeşi Fethi arabaya geldi. Ağlıyordu. Kardeşiyle sarıldılar.

Ambulansın önüne bir araç geçti, yolu gösterecekti. Yemyeşil, ağaçlıklı köy yollarından geçtikten sonra iki katlı bir evin önünde durduk. Arabalardan indik. Adnan ağabeyin babası Hasan ve annesi Zeliha geldiler. Ambulansa girdiler. Tabutun ipleri yakınlarınca çözülüyordu o sıra. Bir feryat koptu. Baba 89 yaşındaymış. Sakallıydı. Fenalaştı. Kucaklayıp indirdi bir genç.

Gençler tabutu alıp camiye götürdüler. *"Doğruca köye gelin"* demelerini şimdi anlıyordum. Hava oldukça serindi.

"Ben Adnan'ın halasının oğluyum" dedi bir kişi. Ambulansın şoförü Orhan ile beni çeşmeye davet etti. Adnan ağabeylerin evlerinin yanındaki pınardan gür bir su akıyordu. Elimizi yüzümüzü yıkadık. Evin girişinin solunda bir oda görünüyordu. Girişin ilerisi ise avluya açılıyordu. Avluda divanlar vardı. Köylüler oturuyorlardı.

Evin üst katında balkon olarak düzenlenmiş yerde oturduk. Gençler yemek getirdiler. Ali Yücel beni bir odaya götürdü. Adnan ağabeyin ortaokul çağlarında yaptığı Türkiye haritasını gösterdi. Haritanın üzerinde Adnan Yücel'in resmi de vardı. Yemek yediğimiz salonda ise babasının, kardeşlerinin resimleri asılıydı. Onları da Adnan Yücel yapmıştı. Resim yaptığını bilmiyordum.

Yemekten sonra yine balkonda oturup çay içtik, sohbet ettik. *"Adnan geldiğinde bu odada yatardı"* diyordu Ali Yücel. Haritanın asılı olduğu odaydı bu. *"Herkes yattıktan sonra bu balkona çilingir sofrasını kurardık."*

"Babasının kaval çaldığını söylerdi Adnan ağabey" diyorum. *"Evet"* diyor. *"Babam kavalı alırdı eline, tüm köy toplanırdı. Adnan eve geldiğinde kahkahalar çınlardı her yerde. Adnan'la biz her şeye gülerdik. Şu çöpe bile..."*

"Ondan iyi kahkaha atanınız var mı?" diye soruyorum. Yokmuş.

Bir eve götürdüler şoför Orhan'la beni. Mihmandarlık yapan genç köyle ilgili bilgi veriyordu. Köyleri 150 haneymiş. Oku-

ma-yazma oranı yüzde yüzmüş. Kışın birkaç hanede insan kalırmış. Yazın toplanırmış halk. Yine üst kata çıktık. Aynı odaya iki yatak hazırlamışlardı. Bizi davet eden genç çok saygılı bir şekilde herhangi bir şeye ihtiyacımızın olup olmadığını sordu. *"Babam da hemen burada yatacak"* diye merdiven başındaki divanı işaret ediyordu. *"Bir isteğiniz olursa ona söylersiniz."* Tekrar tekrar üşüyüp üşümeyeceğimizi kontrol ettikten sonra ayrıldı. Adnan Yücel'in polis olan kardeşi Kamuran da geldi. O da yan odada yatacaktı. Durumumuzu kontrol etti, emin oldu ve iyi geceler diledi. Dışanda ay vardı. Serin bir rüzgâr esiyordu. Uyuduk.

25 Temmuz 2002 Perşembe günü sabah saat 6'da kalktık. Tekrar Adnan ağabeylerin evine geçtik. Kahvaltı hazırlamışlardı. Yedik. Yer sofrasında yeniyordu yemekler. Kahvaltıdan sonra ambulansıyla Orhan gitti. Olgun, ağır başlı bir kişiydi. Saygılıydı. Ali Yücel'in *"Dur, bir genci bakkala sigara almaya gönderdim. Gelsin, gidersin"* sözlerini ciddi bir şekilde reddetti. Ancak zorlamalar sonucu sigara verilebildi...

Adnan ağabeylerin avlusu gündüz sıcak olacağı için halaların arka bahçesine, ceviz ağaçlarının altına sandalyeler kondu, divanlar getirildi. Köylü oraya geliyordu artık.

Köylüler abdest alıp almadıklarını konuştular. Yanımda oturan Ali Yücel, *"Ben de gidip pınarda abdest alayım"* dedi ve ekledi. *"Sizin pınara gelmenize gerek yok. Burada testide su var, siz de burada alırsınız."*

"Ben Aleviyim" dedim. *"Bizde bu tür gelenekler yoktur."* *"Anlıyorum, benim damadım da Alevi'dir"* dedi. Sohbet ettik bir süre.

Kenan ile Kamuran kardeşler küçük bir arabanın bagajına tahtalar yerleştiriyorlardı. Adnan ağabeyin mezarına konacak tahtalar olduğunu anlamıştım. İki tahta sığmıyordu arabaya. Benim arabaya koyabileceklerini söyledim. Ancak sığdırdılar.

Mezarlığa gidiliyordu. Halk henüz toplanmamıştı. Ben de onlarla gittim. İki naylon kova, bir de normal güğüm vardı ellerinde. Mezarlığa girdiğimizde dehşete kapıldım. Çok şaşırdım. Tüm mezarlık ot kaplıydı. Çalılardan, kuru otlardan mezarlar görünmüyordu. Adnan ağabey burada mı yatacaktı? Sanki bir çukur kazılıp atılacak hissine kapılmıştım. Sanki mezarlık değil de harap, bakımsız boş bir alandı. Bu nasıl işti? Mezarlıkta su bile yoktu. Mezarlığın dışındaki bir arktan güğüme, kovalara su doldurduk. Kazılmış mezarın yanına getirip bıraktık. Mezar oldukça derin kazılmıştı. *"Erkeklerin göbek hizasından, kadınlann meme hizasından mezar kazılır"* diyordu halaoğlu. Ancak Adnan ağabeyin mezarı hem daha da derin, hem de uzun boylu olduğu için uzun kazılmıştı. Tahtaları mezarın üzerine koyarak ölçtüler. Tam kapatmadı. *"4 tahta daha getirmemiz gerekiyor"* dediler. Tahtaları Adnan ağabeylerin avlusunda, perde ile kapalı bir bölmeden çıkarttıklarını görmüştüm.

Çok büyük bir acı kaplamıştı içimi. Adana'daki genç kızın sözlerini hatırladım. Acıyla kavruldum. Burası neresiydi? Otlann, çöplerin içinde Adnan Yücel'in ne işi vardı?

Neden bu kadar pasif kalmıştım? Müdahale edebilir miydim? Son ana kadar Adana'ya gömüleceğini biliyordum. Elazığ'a gömülmeyi bana sormamışlardı bile.

Ben ölsem Karaözü'ye gitmek isterim. Ankara'nın toprağını bile sevmiyorum. Kepçe ile gelişigüzel kazılıyor. Ama bizim mezarlığımız temizdir. Bakımlıdır. Mezarlığın içinde çeşme var. Betonarme bir kulübede kazma, kürek, bel, hortum vs. de var...

Tekrar köye döndük. Mezarlık ile köy birkaç yüz metre idi, çok yakındı.

Saat 8.30'a doğru sela verildi. Oturduğumuz halanın bahçesinden ilk önce Adnan Yücel'in babası Hasan kalkıp yürüdü. Peşinden de diğerleri. Camiye doğru yürüyorlardı.

Ali Yücel ile birlikte yürüyorduk. *"Kaç kardeşsiniz?"* diye sordum. *"Yedi kardeşiz"* dedi. *"Bir de ben sekiz kardeşiz. Adnan Yücel ile ilgili yapacağınız her şeye ben de ortağım. İleride mezarının yapılacağı zaman mutlaka benim de haberim olsun. Bir pay da bana aittir"* dedim. *"Tamam"* dedi.

Cenazeyi çıkartıp tahtadan yapılmış musallanın üzerine koymuşlardı. Tabut Türk bayrağına sarılıydı. Üniversiteden almıştı bayrağı Ali Yücel. İşi bittikten sonra okula bağışlayacaklardı. Tabut ise camiye kalacaktı. 40 kişi kadardı köy halkı. Cenaze namazına çağırdı imam. Tüm köylü namaz için safa geçtiler. Yalnız kalmamak için ben de en arka sıraya geçip dikildim. Kıldılar. Ben öylece durdum. Daha sonra fatiha okudular. Tabutu omuzlara alıp mezarlığa doğru yürümeye başladık. Bir süre sonra bir tel örgüden geçtik. Kuru otların, çalı çırpının içine girdik. Mezarlığa gelmiştik. Yürüdükçe sanki ekin çiğniyormuş gibi otları çiğniyorduk. Otlar yatıyordu. Yol boyunca hoca ikide bir "fatiha" diye sesleniyordu. Durup fatiha okuyorlar ve sonra devam ediyorlardı.

Mezarın başına geldik. Sal yere konuldu. Tabut kaldırıldı, sal altından çekildi. Tabut açıldı. Beyaz kefene sarılmış Adnan ağabey tabuttan çıkarıldı. Adnan ağabeyin orman işletmesinden emekli olan kardeşi Kenan ile polis kardeşi Kamuran mezara girdiler. Bele gelecek yerde beyaz bir kuşak vardı. Mezarın her iki yanındaki kişiler bu kuşaklardan tuttular. Başından ve ayaklarından da tutuldu. Ben ayaklarından tuttum. Mezara indirildi. Başının altına, yanlarına toprak kondu. Yapılan işi beğenmeyen halaoğlu kardeşleri çıkartıp mezara indi. Bu sırada Köy Enstitüsü mezunu bir öğretmen durmadan talimatlarla yönlendiriyordu. Akçadağ Köy Enstitüsü 7. dönem mezunuymuş. Adnan Yücel'in de ilk öğretmeniymiş.

Bir hasır getirilip bir tarafı Adnan ağabeye kadar uzatıldı. Sonra tahtalar yanlamasına konuldu. Daha sonra hasırın geri

kalan kısmı tahtaların üzerine kapatıldı ve toprak atılmaya başlandı. Hoca durmadan Arapça dualar okuyordu. Adnan ağabeyin babası ileride bir ağaç altında çömelmişti. Çevreme baktım, sadece erkekler vardı. Hiç kadın yoktu. Uzaklara baktım acaba uzaklarda kadın, kız var mı diye. Yoktu. 2 çocuk vardı sadece. Çocuklardan biri mezara eğilmişti. Hoca ona ismiyle seslenerek uzaklaştırdı. Farklı geleneklerimiz vardı onlarla. Bizde cenazeyi erkekler gömer ama kadınlarımız, kızlarımız mezarlığa gelirler. Tabutu taşıyan erkeklerin peşleri sıra, çevrede kadınlanmız, kızlarımız, çocuklarımız yürürler. Düğün alayı gibidir cenazelerimiz.

Adnan ağabey gömülmüştü. Saygı duruşunda bulundum. Akrabaların, köylülerin dışında, yabancı olarak, Adnan Yücel'in tanıdıklarından, arkadaşlarından sadece ben vardım. Böyle mi olmalıydı? Çok yandım. Böyle mi olmalıydı?

Köyün hemen tamamı MHP'liymiş. Çocuklar Kuran kurslarına gönderilirlermiş. Böyle bir yerden Adnan Yücel gibi özgür düşünceli bir kişi nasıl çıkmıştı? Giden değeri bir daha anladım. Bu köye daha önceden gelip gezmediğime çok yandım.

Halk camiye tekrar geldi. Caminin kenarına konmuş tahtanın üzerine, bakkalın kenarına oturuldu. Hoca yine dualar okudu. Daha sonra babaya, Gürkan'a, amcalara, akrabalara sırayla başsağlığı dilendi. Halaoğlunun arka bahçesine geçildi. Yapacak işim kalmamıştı. Yola çıkmalıydım. Yolum uzundu. Vedalaştım.

İçim buruk, gözümde yaş, gırtlağımda bir yumrukla, çaresizlikle, Adnan Yücel'i uzakta, Elazığ'ın eski ismi Selli, yeni ismi Dilek köyünde, harap bir mezarlıkta, karanlıklar içinde bırakıp Ankara'ya doğru yola çıktım.

Az akan bir pınarda, içeride su birikiyor da, zaman zaman fışkırıyor gibi sarsıntılarla uzun bir yolculuktan sonra Ankara'ya ulaştım.

26 Temmuz 2002 Cuma

Yürüye Semah Yürüye...

Ünsal ÖZTÜRK

Adnan Yücel ile ilgili yazıya başlamadan önce, ser verip sır vermeyen, direnen, direncini cellatlarının yüzlerine haykıran, mahkemelerde ideallerini yücelten, kutsal davaları uğruna bedenlerini her türlü ölüme yatıran, ölen arkadaşların, yiğitlerin anıları önünde saygıyla eğilirim.

İnsan, ölümü bilerek yaşayan yegâne varlıktır. Normal şartlarda 0-80 yaş arası insan ömrünü tarif edebiliriz. Ölüm ve yaşam birbirinin kardeşi gibidir. Halkımız da ölümü düğüne benzetmiştir. Cenazeyi düğün alayı olarak tarif eder. Ölen kişinin vücudu bizde toprağa verilir. Ancak geride kalanlarda çeşitli duygular kalır. Bunlar yoğunlaşmış acı olduğu gibi büyük bir sevinç de olabilir. Örneğin halkların katili bir kişi için üzüntü duyulmaz...

Adnan Yücel'in ölümü bende çok büyük bir duygu yoğunlaşmasına neden oldu. Ona yönelik duygularım var. Bu duygularımı yazıyorum. Beynimdeki bilinç, yüreğimdeki duygu ben yaşadıkça Adnan Yücel'i yaşatacak güçtedir...

Şair Adnan Yücel'i anlayabilmek için 12 Eylül 1980 öncesi ve sonrasını çok iyi değerlendirmek gerekiyor. 12 Eylül günleri çok önemli günlerdi. Şimdilerde 78 kuşağı diye anılan kuşak yok edilmişti. Milyonların zorla dağıtıldığı bir dönemdi. Bir milyon insan işkencelerden geçirildi. Pek çok arkadaş işkencelerde öldürüldü. Darağaçları Denizgil'den sonra tekrar kuruldu. Kimsesizler mezarlığı doldu, taştı. Cezaevleri, gözetimhaneler doldu. O kadar ki resmi binaların yatakhaneleri bile cezaevi olarak kullanıldı. Yerleşim alanları, yerleşim olmayan alanlar arandı, tarandı. Sıkıyönetim ve olağanüstü hal yıllarca sürdü. Ancak bizim kuşakta kaçma yaygındı. 68 kuşağı gibi değildik. 68 kuşağında yiğitlik, direniş ön plandaydı. Direnişin arkasından büyük bir hınçla biz gelmiştik. Direniş çoğalmayı getirmişti. Yılgınlık ise dağılmayı...

Yine sehpaları tekmeleyerek ölüme giden, işkencelerde katledilen, sakat kalan arkadaşlar vardı. Bu arkadaşların önünde saygı ile eğilirim. Direnen, gencecik yaşında ölümü kucaklayan insanlara saygım sonsuzdur.

1982 yılının yaz aylarında karşılaşmıştım Adnan Yücel'le. *"Soframda Kaval Sesi"* isimli kitabını görmüştüm Kayseri'de, Sivas Caddesi'ndeki bir evde. Ta yüreğimden vurulmuştum. Benim duygularımı dile getiriyordu Adnan Yücel. Yürek, direniş, patlama gibi kavramları kullanıyordu. Şiiri özgürlüğe çağırıyordu beni. Duygularım, düşüncelerim şiirde akıyordu. Çok sıkılıyordum o günlerde. Karanlıkta ışıksız kalmak çok kötüydü. Kabım bana dar geliyordu. Kendi kendimi yiyordum. Zaman zaman dağlara, taşlara derdimi dökmeye çalışıyordum. Askerdim Zincidere'de. Haldun isminde bir asteğmen de vardı bölükte. MHP'liydi. Beni anlamaya çalışıyordu. Erciyes'e dönerek yanık şiirler okuyordum. *"Ne diyorsun, anlayamıyorum?"* diyordu. O beni nasıl anlardı ki?

Soframda Kaval Sesi'nde buldum kendimi. *"Türküsüz çıkmayasın yollara"* diyordu Adnan Yücel. *"Dirençle gel, kinle gel"* diyordu. İçimde direnç de vardı, kin de.

Benim hallkım dağları çok sever. İçinde dağ geçen, dağlar geçen türküler mutlaka dilden dile dolaşmıştır. Adnan Yücel de dağlardan söz ediyordu. "Ateşler yine parlıyor dağlarda..." diyordu. "İsterim ki senden inancıma âşık olasın, zindanıma ışık olasın" diyordu.

Bizim kuşakta Nurhak Dağı'nın çok özel bir yeri vardır. Denizler oraya gidiyorlardı. Sinangil gerillaya çıkmışlardı. Biz Nurhak'ı biliyorduk dağ olarak. *"Bizi gönül doruğu dağlara sor, dağlarda soğuk pınarlara"* diyordu. Kadir Manga'nın, Alpaslan Özdoğan'ın, Sinan Cemgil'in bodur bir ağacı siper alarak ellerindeki otomatiği kesik kesik konuşturduklarını anımsıyordum.

İçmiştim Adnan Yücel'in şiirini. Soframda Kaval Sesi yanımdaydı artık.

Askerlikten sonra Eskişehir Çatacık Orman İşletmesi'nde 1993 Kasım ayı başında orman mühendisi olarak göreve başlatıldım. 15 Kasım'da ise İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı, 1402 sayılı kanun gereğince sakıncalı bularak beni sokağa bıraktı. İşsizdim artık. Ankara'ya taşındık. 1984 Haziran'ında, ünlü ölüm orucu sırasında, arkadaşlar ölürken Mehmet Genç'le karşılaştım, Konur Sokak'ta, 17 nolu binanın önünde. İkinci katında bir kitap dağıtım şirketi vardı. Orada göreve başladım. Mehmet askere gitti.

Soframda Kaval Sesi birkaç kitabevinde vardı sadece. Mithatpaşa Caddesi'nde başında Şerpil hanımın bulunduğu Evrensel Kitabevi'nde görüyordum kitabı. Alıp arkadaşlarıma parasız dağıtıyordum, okusunlar diye. Adnan Yücel'i görürlerse aradığımı söylemeleri için de not bırakıyordum. YADA'da (Yayın Dağıtım Anonim Şirketi) sazım da vardı. Haziran 84 ortalarında

kapı zili çaldı. Saz çalıyordum. Elimde sazla kapıyı açtım. Resimlerinden tanımıştım Adnan Yücel'i. Sarıldık. O günden sonra dostluğumuz derinleşerek sürdü.

Ben Adnan Yücel'le karşılaştığımda *Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek*'i yazıyordu. 6. bölümüne kadar da gelmişti. 12 Eylül öncesi ve sırası devrimci hareketin genel bir eleştirisiydi aynı zamanda. Farklı bir kanalda akıyordu. Özü sağlamdı.

Adnan Yücel gelip bir yerde kalıyordu. Direnişten haberi yoktu. Başı dikti. Kar altında baharı bekler gibiydi. Yılgınlık yoktu. Verimli toprak gibiydi. Direnişi anlattım ona. Sorguda, işkencede, mahkemede direnenler de vardı. Direnenler pervasızdı. Adlarını bile söylemiyorlardı. İşkencecilerin yüzlerine direnişlerini haykırıyorlardı.

Mehmet Fatih Öktüimüş'ü anlattım ona. İşkencede yaralanna kalem sokuluşunu. Osman Yaşar Yoldaşcan'ın akşam saatlerinde Bağcılar'da, etrafı çevriliyken, henüz bitmemiş bir inşaatta silüet halinde görünüşünü, direnişi anlattım... Aysel Zehir içinde kedi bulunan bir çuvala sokulmuştu. Konuşsaydı eğer... Ama konuşturamamışlardı onu. Ölüm orucunda bilincini yitirmişti. Direnç Çiçeği'ni anlattım ona. O günler henüz sokaklar kalabalık değildi. Hüsnü Öndül'le birlikte bir-iki kişi Mehmet Fatih Öktülmüş'ün cenazesini mezara koymuşlardı...

Adnan Yücel yılgınlığı biliyordu. Dağılmayı, kaçmalarla, göçmelerle uzayan Avrupa yollarını anlattım. Kır çiçeklerini, bir avuç yiğidi anlattım. Beton çıplaklığında ölen yoldaşlarının gül kokularını koklayan direnişçileri anlattım. M-17 hücresinde kapıları yumruklayan, haykırışları karanlık koridorlarda yankılanan demir leblebileri, granitleri, kır çiçeklerini anlattım. Birlikte okuduk direniş belgelerini, rüzgârla, rüzgârlarla tanıştırdım onu. Öğrendikçe dirildi, okudukça öğrendi. Fırtına oldu. Şiir dile geldi. Şiir değişti. Son sözü hep direnenler söylüyordu artık. Yer üstünde kaçanlar, yeraltında savaşanlar yürüyordu. Yeraltı neh-

rini birlikte bekledik İstanbul'da Çemberlitaş'ta. O otuz üç yaş çocukluğundaydı. O çocukluğunda salıncağa bile bindi. Birlikte çağları dolaştık.

Yargılayan Savunma yı, Adressiz Sorgular'ı yayımladım daha sonraları. Kitaplarda direnişçilerin işkence sırasındaki tutanakları da vardır. Çoğunda direnişçiler imza atmamışlardı tutanaklara. Kaldıkları yerleri, arkadaşlarını söylememişlerdi. Adlarını bile söylememişlerdi. Adnan Yücel bu kitaplar yayımlanmadan çok önce bu tutum ve davranışları biliyordu. 1984 Haziran'ından itibaren bizzat ben anlattım ona.

Anlatımlarım, anlatımlarımız şiirin ilk bölümlerini de etkiledi. Bazı yerleri gözden geçirdi. İlk altı bölüm fırtınadan önce gelen sessizlik gibiydi. Yedinci bölümde patladı volkan:

"Düşlerin sonsuza koştuğu yerde
Sabrın çiçeklerini açtığı yerde
Asla kapanmaz yaşanan defter
Çünkü tarihin en güzel yerinde
Son sözü hep direnenler söyler." (s. 52)

İşte ihanet tutanakları işte biz
Kaç kez küllediler bu toprakları
Kaç kez kurakladılar
Yine denizlerdeyiz işte
Yine okyanuslardayız
İnançlarda şahlanan deli bir rüzgâr
Öpüyor gönlümüzün altın sahillerini
Yılmayan gözler dikiliyor ufuklara
Okuyorlar birer birer
Dayanmanın bitimsiz şiirlerini." (s. 61)

"Edo", diyordum, *"direnişi biliyoruz, ne mutlu bize. İyi ki bu*

dönemde yaşıyoruz. Fatih ne diyor baksana: 'Bitene kadar gideceğiz. Ki bizi bitiremeyecekler...'" Anlatımlar değerli arkadaşımın yüreğine işliyor, şiir olarak dönüyordu.

YADA'ya (Yayın Dağıtım Anonim Şirketi) Ahmet Telli sık sık gelirdi. Ahmet ağabeyle sohbetlerimiz olurdu. Her geldiğinde Adnan Yücel şiirlerini okurdum ona. Değerli Ahmet ağabeyi eleştirirdim de. *"Belki yine gelirim sesime ses veren olursa"* diyordu Ahmet ağabey. *"Herkesin gittiği yerde sen kalmalısın"* derdim ona. Ahmet ağabey *"Dövüşen Anlatsın"* kitabını getirmişti bir keresinde. O günlerde Feride Çiçekoğlu da gelirdi sık sık. Cezaevinden yeni çıkmıştı. O da bu sohbetlere şahit olmuştur...

1986'da Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek baskıya hazır hale gelmişti. Yön Yayınları'ndan Ahmet Oruçoğlu ilgilendi kitapla. Avukat Turgut Kazan'a bile okuttu, başına bir şey gelmemesi için! Turgut Kazan toplatılabileceğini söylemişti.

İstanbul'da, arkadaşım Mahmut Gürsel Kuş, *"Adnan ağabey"* dedi, *"istersen kitabın yayımlanmasını sonraya bırakalım, toplatılabilir."* Şiddetle karşı çıktı Adnan Yücel. Mahmut'un da bu kitapta çok değerli bir yazısı yer alıyor.

Mahmut da şiire yatkın coşkulu kişiliğiyle Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek kitabına eşsiz katkılar sunmuştu. Bir dönemin tanığıydı. Rüzgârdı. Yeraltı nehriydi. Bütün bildiklerini anlatmıştı Adnan Yücel'e. Bir keresinde, *"Adnan ağabey"* demişti Mahmut, *"'Yürümek gerekiyordu üstüne yürümek' diyorsun şiirin bir yerinde, 'Yürümek gerekiyordu üstüne üstüne yürümek' olsa nasıl olur?"* Adnan Yücel şiirin o dizesini değiştirdi Mahmut'un dediği gibi.

***

İsmail Beşikçi ile Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin savcılık kapısında karşılaşıyorduk zaman zaman. Tanışmamız şu

şekilde olmuştur: 1988 yılı Aralık ayında, yayımladığım bir kitaptan dolayı gözaltına alınmıştım. Ankara DAL'da bir hafta kadar betonun üzerinde yattım. Üstüm başım kir pas içerisinde DGM'ye götürüldüm. DGM o sıralar şimdiki CHP Genel Merkezi'nin yerindeydi, Farabi Sokak'ta. Polislerin arasında, savcının kapısındaki bankta oturuyordum. Savcının çağırmasını bekliyordum.... O gün sabah saatlerinde, erkenden Beşikçi de evinden alınmış, mevcutlu bir şekilde DGM'ye getirilmiş. Aşağıdaki hücrelere konulmuş. Üniversiteli gençler de orada, hücredeymişler. Beşikçi onlarla konuşmak istemiş, kuşkulanmışlar ondan gençler. Konuşmamışlar, tanımamışlar Beşikçi'yi. Beşikçi çabalarının sonuç vermediğini anlayınca köşesine çekilip oturmuş. Bir süre sonra, *"İsmail Beşikçi, savcılığa gideceksin!"* diyen polisin sesi gençleri kendilerine getirmiş. Çok hayıflanmışlar. Polis ise yukarıya çıkardığı Beşikçi'ye, *"Biz de seni bir adam sanıyorduk, bak seni kimse tanımıyor"* gibi şeyler söylüyormuş. Yukarı geldiğinde çok yakın bir dostumu, arkadaşımı görmüş gibi sevinmiştim. Polislerin arasından sıyrılıp, gidip halini hatırını sordum, kendimi tanıttım. Aynı yolun yolcusuyduk.

Başka dönemlerde de karşılaştık Beşikçi ile. Zaman zaman şubeden DGM'ye aynı polis aracında da geldik. Daha sonra onun kitaplarını yayımladım. Arkadaş olduk, ağabey kardeş olduk. Poliste, savcıda, mahkemede, cezaevinde birlikte olduk. Çok uzun sohbetlerimiz oldu. Uzun yolculuklarımız oldu. Halen dostluğumuz derinleşerek sürmektedir. Yurt Kitap-Yayın çok değerli çalışmalar yayımladı. Ben insan olarak Beşikçi'den gerçeği öğrendim. Yıllar içinde benim de Beşikçi'ye heyecan verdiğim söylenebilir. Bu süreç çok önemlidir. Bu süreci başlı başına anlatmak gerekir. Ben unuturum, ancak Beşikçi'nin çok sağlam belleği var. Umarım ki birlikte olduğumuz yılları o etraflıca, olgulara dayanarak anlatır. Yazar-Yayıncı birlikteliği konusunda çok zengin deneyimlerle dolu yıllardır onlar.

Kürt sorunu ile ilgilenmek, Beşikçi ile kurulan sağlam dostluk, mahkemelerde gösterilen direniş benim yalnızlaşmamı da beraberinde getirdi. Ama bu yalnızlaşma sağlık getirdi bana. Ayrışma oldu. Bu ayrışmanın en temelini Adnan Yücel'in bir diyaloğundan öğrendim. Adnan Yücel bir keresinde İstanbul'da Sağmalcılar Cezaevi'ne gitmiş. Ben de Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ndeydim o sıralar. 1995 yılı kış ayları olmalı. İsmini bildiğim bir kişiyle konuşmuş. O kişi benim aleyhime çok söz söylemiş. En çarpıcı sözü ise *"Kendi düşen ağlamaz"*mış. Kürt sorunu ile derinlemesine ilgilenmek Marksizm'den uzaklaşmak, *"düşmek"* anlamına geliyormuş ona göre. O kişi daha önce de zaman zaman bana bazı sözler söylemişti. İsmail Beşikçi'nin kitaplarını yayımlamaya başladığımda ve mahkemelerde yayımladığım kitapları savunduğumda o kişi, *"Çok güzel, iyi bir tavır"* diyordu. Kitaplar 10-15'i bulduğunda, toplatıldığında, *"Dikkat et Marksist-Leninist çizgi gidiyor"* demişti. Halbuki ben yine sorguda ve mahkemede kitaplarımı savunuyordum. Tavrımda geriye doğru bir değişiklik olmamıştı. Kitaplar 20-25'i geçtiğinde ise *"Kendi düşen ağlamaz"* demişti. Oysa ben düşünceyi ifade özgürlüğüne daha sıkı sarılmış, daha da aydınlanmış, tavrım daha da netleşmişti.

Adnan Yücel'e *"Marksist"*in benim için *"Kendi düşen ağlamaz"* dediği dönemde, Ankara DGM 1991/128 nolu dosyada, gerekçeli kararında şunları söylemektedir: *"Sanıklar İsmail Beşikçi ve Ünsal Öztürk'ün gerek yazılı savunmalannda, gerek şifai savunmalannda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin mahkemelerine ve yargılama sistemine yönelik söz ve tavırlan, keza suç işlemedeki kararlılık ve devamlılıkları, aynca bu konulardaki yazılı ve sözlü beyanlan dikkate alınarak TCK'nın 59. maddesinde yazılı takdiri tahfif sebeplerinden yararlandırılmalan uygun görülmemiştir. Hiçbir pişmanlık belirtisi göstermeyen ve suç işle-*

mekte ısrarlı olduklarını her aşamada devamlı belirten sanıkların lehine uygulanabilecek bir kanun hükmü bulunamamıştır."

*"Marksistler"*in benim aleyhimde konuşmaları Adnan Yücel'i geçici olarak da olsa etkilemiştir. Tahminimce *"Sen kitaplarını ondan al"* bile demiş olabilirler. Ancak sonuç olarak Adnan Yücel, Papirüs gibi bazı yayınevlerinin tekliflerini reddetmiştir.

"Marksizm-Leninizm'le tanıştığımda yeniden doğdum" diyordu söz konusu kişi. Ben de gerçekle karşılaştığımda, gerçeği sorguda, mahkemede gördüğümde yeniden doğdum. Yayımladığım kitaplardan öğrendim, pratikte sınadım, bilince çıkardım. Gerçek bana çok yakındır. Bugünkü bilincimle Marksizm'i daha sıcak, daha yakından öğrenebilirim. 1991 Temmuz'undan itibaren inkârı, yok etmeyi gördüm, yaşadım. Artık inkân inkâr edebilirim. Yeniden doğdum. Sağlıklı bir mücadelenin içinde bilinçle yer aldım.

Beşikçi ile birlikte sorgulanmızı, savunmalarımızı yayımladık. Kamuoyuna açıktır. Araştırmacılar ilgilenebilir. Çıplak gerçekle ilgili çarpıcı sonuçlar çıkarılabilir.

***

1997 Mart'ında cezaevinden çıktım, Bursa Özel Tip Cezaevi'nden. Tamamen bitirilmiş bir yayıneviydik artık. Satılacak birkaç kitap vardı. Basmayı düşündüğüm kitap yoktu. Yayınevi cezaevinden kötüydü. Gelen-giden yoktu. Telefon çalmıyordu. Beşikçi cezaevindeydi. Hani derler ya, zindan zindan içinde diye, tam da öyleydi. 41 kitabı toplatılmış, hakkında 64 dava açılmış, cezaevinden çıkmış, yapayalnız bir yayıncı... Kürt sorunu ile ilgilenmek, pervasız ilgilenmek yalnızlığı beraberinde getirmişti. Türk aydını, örgütler Yurt Kitap-Yayın'ın yolunu bilmiyorlardı ama Kürtler de yoktu. Uzaktaydılar.

Bu yazının yazıldığı güne kadar hiçbir kurum benden bilgi-

belge istemeye gelmedi. Düşünce özgürlüğünü savunduğunu söyleyen hiçbir kurum sesimi duymadı. Özellikle Hukuk Fakülteleri, Anayasa Mahkemesi, savcılar, yargıçlar kanunsuz yargılamalar konusunda düşüncelerini belirtmedi. Basın hukukçuları, ki aralarında en çok önem verdiğim, basın hukuku konusunda kitap bile yazmış olan Çetin Özek tüm çabalarıma rağmen bana cevap vermemiştir. Onun kitabındaki yanlışları da bulup kendisine gönderdiğim halde, çok yakın bir dostunun bürosundan bizzat evindeki faksa yargılamalar hakkında fakslar çekmeme rağmen hiçbir cevap, görüşme teklifi alamadım. Diğerleri neyse de, Çetin Özek'i açıkça kınıyorum...

Ama çok yakın arkadaşlarım da vardı. İstanbul'dan arkadaşım Kamber Erkoçak kağıtçılık yapıyordu. Bir de matbaası vardı. Adnan Yücel'in 5 kitabını yeniden, özenle basıp bana hediye etti. Kamber'in eşi Leman'ı da sevgiyle anıyorum. Kitapların tirajı üç bindi. Zaten o güne kadar Adnan Yücel'in şiir kitaplarını hep üç bin bastım. Şiir kitaplarının bin basıldığı, her bin baskıya bir baskı denildiği ülkemizde, örneğin Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek kitabını altıncı basım olarak değil, on sekizinci basım olarak değerlendirmek gerekir. Kitap kapaklarını da Çivi Yazıları Yayınları'ndan Özcan Sapan ve Uğur Alpaslan yaptılar. Minnettarım... Gürdal Aksoy yakın çalışma arkadaşlarımdan oldu. İki kitabını yayımladım. Kitaplarının pek satışı olmadı. Aynı şekilde Şanar Yurdatapan da bir kitap verdi. Gözlerinden öpüyorum. Almanya Frankfurt'tan Hakkı Gök Gılgameş kitabını, Berlin'den Selim Ferat Alamut kitabını bizzat bana önerdiler ve kitaptan örnek verdiler. Bu iki kişi Yurt Kitap-Yayın'ın yaşama dönmesi konusunda belirleyici bir role sahiptir. Değerli arkadaşım Atilla Dirim çevirileriyle ve sabırlı kişiliğiyle yeni dönemin temel taşıdır. Ahmet Kara bu dönemin sessiz kahramanıdır. İsmini söylemem gereken başka arkadaşlar da var. Ancak daha sonra...

1987 yılında Adnan Yücel ile başlamıştı Yurt Kitap-Yayın. Bir ve iki numaralı kitapları Soframda Kaval Sesi ve Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek'ti. O günlerde Bilgi Kitabevi'nde Servet isminde bir arkadaş çalışıyordu. *"Şiir kitaplarıyla yayıncılık olmaz, Yurt Kitap-Yayın pek fazla gitmez"* demişti. Servet'in nerede olduğunu bilmiyorum. Kitapçı piyasasında değil. Yurt Kitap-Yayın yaşıyor.

***

1989 yılıydı. Yalçın Küçük'ün başında bulunduğu Toplumsal Kurtuluş dergisine zaman zaman gidiyordum. Bir keresinde daktilo bir metin gördüm. Başlığı *"Diyarbakır Zindanı'nda 33'ün Gerçeği"* idi. Karıştırmaya başladım. Bazı bölümleri çarpıverdi beni. Yalçın Küçük'e bu metni yayımlamayı düşünüp düşünmediklerini sordum. Düşünmüyorlarmış. Metni aldım. Yayınevine gelip okumaya başladım. Ceyhan Özel Tip Cezaevi'nden Fevzi Yetkin-Mehmet Tanboğa imzalarını taşıyordu. Selim Çürükkaya ise bir önsöz yazmıştı. 1982 yılında, 16 Mayıs'ı 17 Mayıs'a bağlayan gece Diyarbakır zindanlarında kendilerini yakan Ferhat Kurtay, Eşref Anyık, Mahmut Zengin ve Necmi Öner'i anlatıyordu. Daha sonraları bu kitabı, o günlerde aynı cezaevinde yatan Şükrü Gülmüş kendisinin yazdığını söyleyecekti bana. Diğer arkadaşlar ise Şükrü Gülmüş'ün de kitapta katkıları olduğunu söylemişlerdi.

Kitabı benim açımdan kimin yazdığı önemli değildi. Kitapta müthiş bir duygu yoğunlaşması vardı. Kitaba isimlerini koyan değerli arkadaşlarım Fevzi Yetkin ve Mehmet Tanboğa'ya böylesine güzel bir kitap için teşekkür ediyorum.

"Zindan sessiz, zindan canlı bir mezar. İçeride bir kara sinek uçsa vızıltısı kilometrelerce öteden duyulur. Bunu duyan da baskına giden helikopter sanırdı... Sanki yıldızlar onları izleyen birer dedektiftiler... Takvim yaprakları bir güz döneminin ağacı gibi yaprağını döküp 16'dan 17'ye geçip yenilenirken, bu dört

insan, yerlerini özgürlük hücresinde, kazan altına oturarak Mayıs şehitlerine bir halka daha eklerken, bedenleriyle kazanlar eriteceklerdi. Bu, ***DÖRTLERİN GECESİ****'ydi. Mayıs ayının rengârenk çiçeklerine, coşkusuna bir serenattı."* (Dörtlerin Gecesi, Yurt Kitap-Yayın, s. 198)

Kitabın adını koymuştum, Dörtlerin Gecesi olacaktı bu isim. Şükrü Gülmüş ise *"Dört Özge Can"* olarak düşündüğünü söylemişti sonradan.

Kitabın içindeydim artık. Akıyordum. Semahtaydım, yürüyordum. Nasıl *"Türküsüz çıkmayasın yollara"* dizesini seviyorsam, *"Yürüye semah yürüye"* dizesini de seviyordum. Coşku tüm bedenimi sarmıştı. Adnan Yücel'e aktarıyordum coşkumu. Ellerini birbirine vuruyor, *"yine bana şiir yazdıracaksın"* diyordu. Şiir kitapta zaten yazılmıştı. Şu dizeleri hangi şair yazabilir:

"Damak yanldı kendi dilin ayrılığından. Kurumuş dilleri depremdi Ferhat'ın:

- Tamam mıyız?

- En dakik çalışan saat gibi dilleri kalan, üç özge canın.

- Tamamız, yakabilirsin.

- Ferhat, kibriti eline aldı, dört çöp çıkardı, dördünü bir araya getirdi, önce kava sürttü hafifçe. Boş olan elleriyle kazanın altının demir ayaklarına sarıldılar. Ferhat'ın kibritleri kava çakması, saçılan kıvılcım, patlayan tutuşan tiner ve neftin sesi. Ateş... patlama... alev alev dumanlar ortasında bağdaş kuran yiğit dört insan... yolculuk başlamıştı, uzayın derinliklerine. Onları seyreyleyen yıldızların yanına gidişin bir geri sayma işlemiydi bu." (s. 199)

Adnan Yücel'le sık sık konuşuyorduk. Görmezden gelinen, yok sayılan bu halkla ilgili neden şiir yazılmıyordu? Örneğin Nazım Hikmet neden yazmamıştı? Dünyanın pek çok halkı ile ağlayan Nazım burnunun dibindeki bu halkı neden görmemişti? Musa Anter'in anlatımlarına göre Nazım'ın anası, İstanbul

Bağdat Caddesi'ndeki Bedirhanilerin konağına Nazım'ı getirirmiş, Bedirhanilerin gelini Nazım'ı, Nazım'ın anası da Bedirhanilerin torununu emzirirmiş... Nazım Hikmet araştırmacılarına, hayranlarına böyle bir soruyu yöneltmek gerekmektedir.

"Şiir işte burada Adnan Yücel" diyordum. Henüz Dörtlerin Gecesi yayımlanmamıştı bile. Nehir akıyor, semah yürüyordu. Toprağa cemre düşmüştü. Adnan Yücel, o her zamanki coşkulu şairin gönlüne damla düşmüştü. Dörtlerin Gecesi zaten şiirdi. Değerli dostum, arkadaşım Adnan Yücel akmaktadır artık, akıntı sürmektedir. Artık geceleri evimizin telefonu çalıyordu, sabaha karşı. Şiirler okuyordu Adnan Yücel, şiir akıyordu. Benim ona söylediklerim denizde damlaymış meğer. Adnan Yücel çok geniş bir çerçevede konuşuyordu her zamanki gibi.

"Adnan Yücel" diyordum, *"Edo, baksana Dörtlerin Gecesi'nde ne yazıyor? Bu şiir değil mi? Hangi şair bunları söyleyebilir?"*

"... Ranzaların ikinci ve üçüncü katlarında yatanlar kendilerini bilinçsizce atmaya başladılar.

Uyanan tutsakların çoğu ateşin bulunduğu yere toplandılar. Çığlıklar, feryat ve figanlarla karışık HAVAR... HAVAR... HAVAR çektiler. Çılgınca döndüler bu manzara karşısında. Çarpılmışa döndüler, sersemce hareketleriyle sağa, sola koşuştular, bir kısmı kapıyı yumrukluyordu. Kapıdan başka kimse ses vermiyordu, bir kısmı can havliyle suç olduğuna bakmaksızın, düşünmeksizin camları kırdılar. Bir kısmı da ellerinde su bidonlarıyla ateşi söndürmeye çalışıyordu. Ateş söndükçe, alevler azaldıkça, ateşin içinde bağdaş kurmuş insanlar gördüler. Birden afalladılar. Beyin merkezleri tahrip oldu. Düşünme sekteye uğradı. Olur mu böyle şey olur mu? Ateşin içinde bağdaş kurmuş insanlar olur mu? Yoksa bu bir kâbus mu? Dürtün beni arkadaşlar, arkadaşlar dürtün beni. Yoksa uykuda mıyım? Bir karabasan mı bastı beni? Ne olur kurtarın beni bu kâbustan yar-

dım edin, fenalaşıyorum. Suyu dökenler durdular. Ateşin içinden gelen seslere kulak verdiler. Ateşin sesi hafif ve netti. Konuşma berrak ve umut saçıyordu. 'Su dökmeyin... ateşi yakın... ateşi...' ... Ateş konuşuyordu. Ateş benim, senin gibi, onun, bunun gibi yani bir insan sesiyle konuşuyordu. Ateş; 'söndürmeyin beni. Alevlendirin beni. Ben sizin varlık nedeninizim. Ben sönersem, ocağınız söner. Ben sönersem ve susarsam insanlık ölür. Bunu bilin. Gözyaşını silin ve ona göre davranın' diyordu. Ama bu, ne Musa'nın denizi yaran asasıydı, ne Muhammed'in gözleri açan tılsımı, ne de İsa'nın çarmıha gerilerek göğe yükselişiydi. Bunlar insandı. Zerdüşt'ün bereket sofrasında bir zaman konaklamış bir neslin evlatlanydı. İnanç ve güvenlerini ateşle olan akrabalıklannı Kawa'dan almışlardı. İnsandılar, insan. Hem de onlar gibi gülen ağlayan ve acı çekendiler. Ama ateş konuşmasına devam ederken, tutsaklar taşlaşmıştı. Her biri birer heykeldi, öylece duran. Karar veremiyorlardı, kimdi bu insanlar? Hangi arkadaşlanydı? Su döküp söndürelim mi, yoksa alevlendirelim mi? Tereddüt anı. İkirciklikli bir an kötü andır...

Sabahın gün ışımasıyla bir kara duman bulutu doğuyordu. 33. koğuştan, zindana tutsakların kara haberini iletiyordu. Ellerinde su bidonlanyla bekleyen tutsaklar arkadaşlanmızı kurtaralım anlayışıyla hareket ederek sulan döktüler. Ateşin içinde olanlann kimler olduğu artık anlaşılıyordu. Bu Ferhat KURTAY şu Eşref ANYIK bunlar da Necmi ÖNER ve Mahmut ZENGİN'dir."

Adnan Yücel ateşi söndürmedi, su dökmedi. Öyle bir ateş tutuşturdu ki dünya döndükçe yanacaktır. Adını da ben koydum kitabın *"Ateşin ve Güneşin Çocuklan..."*

Onur İşhanı'nın 7. katından İsmail Beşikçi, Adnan Yücel ve ben asansöre binip aşağı inmeye başladık. Kapıdan çıktık. Mitoloji konuşuyorduk. Mezopotamya'yı konuşuyorduk. *"Tannlar"* diyordu Adnan Yücel, "Mezopotamyalı'dır." Batı'ya sonra-

dan göç etmişlerdir. Zeus aslında Uruk'ludur, asıl adı Marduk'tur. Apollon, güneş tanrısı, Mezopotamyalıdır, asıl adı Şamaş'tır. O sessiz, sakin, duygularını kolay kolay belli etmeyen İsmail Beşikçi sarıldı öptü Adnan Yücel'i... Adnan Yücel, İsmail Beşikçi dostluğu başlamıştı uzayın derinliklerine doğru.

Ateşin ve Güneşin Çocukları Adnan Yücel'in yaşamında bir dönüm noktasıdır. Benim de yaşamımda dönüm noktaları vardır. Kürtlerle ilgilenmek, ciddi ilgilenmek dönülmez bir yola gönderiyor insanı. Adnan Yücel'de de öyle oldu. Bir anda direniş günlerinde şiirleri okunmaz oldu. Bu olguyu Beşikçi, bu kitaptaki yazısında anlatıyor.

Kürtler, ki ben onlara alt-sömürge insanları diyorum, bu değeri fark edemediler. Bir tek kişi fark etti: Selim Çürükkaya... O fark ettiğinde Avrupa'da yayımlanan Berxwedan dergisinin başında bulunuyordu. Ancak orası anladığım kadarıyla onun sürgün yeriydi. Tamamen itibarsızlaştırılmıştı Çürükkaya. Ki daha sonra hain ilan edilecekti. Çürükkaya adı geçen dergide mitolojik öğelerle Ateşin ve Güneşin Çocukları'nın bir kısmını yayımladı. Diğerleri Adnan Yücel'i görmediler. Bu, başlı başına inceleme konusudur.

Ateşin ve Güneşin Çocukları kitabı ile ilgili özeleştiri de yapmam gerekiyor. Biz, İsmail Beşikçi ile ben, *"türkü"* kavramını sorgulamaya çalışıyoruz. *"Türkü"* kavramının köküne dikkat çekmeye çalışıyoruz. Bize göre bu kavram doğru, yerli yerinde kullanılmamaktadır. Günlük dilde olsun, çevirilerde olsun *"türkü"* kavramı yanlış kullanılıyor. Bu durum Adnan Yücel'de de görülüyor. Örneğin Adnan Yüçel Yunanlara türkü söyletmektedir. Oysa türkü, Türk'e has, Türk'e göre anlamını taşımaktadır. Türkü herkesin ağzından çıkan melodiler değildir. Belirli bir formatı vardır. Öncelikle ve kesinlikle Türkçe olmak zorundadır. Sazsız söylenmenin dışında halk çalgıları eşliğinde söylenmelidir. Türkü formatını bir kenara bıraksak bile Türkçe olmak zo-

rundadır. Örneğin bir Türk bile Kürtçe türkü söyleyemez. Ama bir Kürt türkü söyleyebilir, Türkçe söylemek koşuluyla.

Adnan Yücel, Ateşin ve Güneşin Çocukları şiirini yazarken bu bilincin bizde bulunduğu söylenemez. Eğer bu bilince sahip olsaydık değerli arkadaşımızı uyarırdık.

Benim çevrem çok dar, Adnan Yücel gibi ikinci bir arkadaşım yok. Ölümü en çok beni etkiledi. Ölmeseydi, sağlıklı olsaydı şimdi yine beraber olacaktık. Yurt Kitap-Yayın ağır baskı yıllarından geçti. Kendini toparladı. Çok değerli ürünler verdi. 1998 Nisan ayından itibaren Alamut, Gılgameş gibi kitaplar yayımladı. Özellikle Gılgameş Adnan Yücel'e büyük heyecan verdi. Bizzat Gılgameş'i o okudu, düzeltti. Yazılar yazdı. Hem Gılgameş ile ilgili hem diğer kitaplarla ilgili. Hayyam, Mavi Yunuslar Sarayı... Ben, Yurt Kitap-Yayın'ı kurduğumda ilk iki kitap onundu. 1998 yılında, cezaevi çıkışı tekrar yayıma başladığımda Adnan Yücel yine yanı başımdaydı. Yine coşku doluydu. Bu birlikteliği herkes bilir. Ölmeseydi şimdiki yaptığım işleri çok daha derinleştirecektik. Değil mi ki biz Mezopotamya ile Batı'nın kesiştiği bir noktada bulunuyoruz. Bir tarafta Marduk, diğer tarafta Zeus.

Direniş, insanlık tarihinin en önemli kavramlarından biridir. Bilim için, insanlık için, halk için direniş... Doğruya, güzele, geleceğe ilişkin direniş. Gelecek kuşaklar için, çocuklarımız için direniş... Aşk için, sevda için, zafer için direniş... Adnan Yücel direniş damarından bir şairdi. Nasıl ki kendi yaşamını, sanki hiç ölmeyecekmiş gibi halkların, kendi halkının iradesinin karşısına koyan, çözülmeyi, çürük duruşu, teslim olmayı iyi bir şeymiş gibi, bir değermiş gibi meşrulaştırmaya çalışan yaşarken ölmüşse; direnmenin, teslim alınamamanın şairi Adnan Yücel yaşamaktadır...

Türküsüz Çıkmayasın Yollara

Ünsal ÖZTÜRK

1984 Haziran'ydı. 1983 Kasım ortalarından beri işsizdim, istanbul Sıkıyönetim Komutanı orman mühendisi olarak çalışmamı engellemişti. Sakıncalı bulunmuştum. Ankara'da bir kitap dağıtım şirketinde tesadüfler sonucu çalışmaya başlamıştım.

1982 yılında askerlik yapıyordum. Kayseri Hava İndirme Tugayı'nda. 12 Eylül karanlığı ülkenin üzerindeydi. Karamsarlık her yanı sarmıştı. Bir gün Soframda Kaval Sesi'ni gördüm, Sivas caddesinde bir evde. Yürekler patlıyordu dağ başlarında. "Yılgınlıkta inanç olasın" diyordu, "Zulme karşı direnç olasın." "Bizi gönül doruğu dağlara sor, dağlarda soğuk pınarlara" diyordu. Benim de türkülerim dağlarla, dirençle başlıyordu. Turna türküleriyle, dağ türküleriyle büyümüştüm. Bedreddin'le. Pir Sultanla, Dadaloğlu ile büyümüştüm...

Bir de "Türküsüz çıkmayasın yollara" diyordu Adnan Yücel...

Kitap dağıtım şirketinde çalışmaya başladıktan sonra hangi kitapçıda görsem "Soframda Kaval Sesi" kitabını satın alıp dostlarıma okumaları için veriyordum. En çok da Mithatpaşa Caddesindeki Evrensel Kitabevi'nde buluyordum kitabı ve Ad-

nan Yücel'e haber bırakıyordum, "Size uğrarsa yanıma gelsin" diye.

Bir gün kapı çalındı, açtım. "Hoşgeldin Adnan Yücel" dedim. Resimlerinden tanımıştım Saz çalıyordum o sıra. Türkülerle karşılamıştım Adnan Yücel'i. Dostluğumuz yıllar aldı, uzun yılları.

1987 yılında Yurt Kitap Yayın'ı kurdum. İlk kitaptan *"Soframda Kaval Sesi"* ile *"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek"* idi. Sonradan tüm kitaplarını yayımladım.

Zalime direnenlerin sesiydi Adnan Yücel. Teslim alınamamanın, süzülmüş gelmiş öfkenin, yurtsuzlann yurt özleminin sesiydi. Çağlayıp akmanın, yürümenin, hareketin, devrimin sesiydi. Özlemi, hedefi sınırsızdı. "Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek" diyordu. İşkencede direnenlerin dilinde şarkıydı şiirleri. Ölümün koynunda yatanlar mırıldanıyordu şiirlerini.

Adnan Yücel'i kaybetmenin üzüntüsünü anlatamam. Duygularımın şairiydi. Duyduğum ama söyleyemediğimi o söylüyordu. Yoğunlaşan acının, yanardağ coşkusunun şairiydi.

Adnan Yücel'in ölümü bir yanımı kırdı. Telefon ediyordum Adnan Yücel'e, "Merhaba Edo" diyorum. "Merhaba iki gözüm" diyordu.

Değerli arkadaşım, dostum Adnan Yücel'i uğurluyorum. Anılan beynimde, bilincimde yaşayacak. Son görüşmemizde "Türküsüz çıkmayasın yollara" demiştim, türküsüz çıkmayasın yollara.

Beni böyle sevda susuzu
Beni böyle bir başıma
Koymak istemez de eğer
Gelmek istersen yanıma
Sakın ha
Türküsüz çıkmayasın yollara
Doluşunca alanlar

Şehirde gel kırda gel
Bağrışınca zindanlar
Zincirleri kır da gel
Gel gülüm geeel gel

Gel ki geceler çatlaya
Gel ki şafaklar tutuşa
Güzellikler onaylanıp
Sabahlar bahçelerde açılanda
Aydınlıklar sonsuz
Alın terimiz bizim ola dünyada

Oğluma anlatacağım şiirlerini, gelecek kuşağa... O da çocuklarına anlatacak. Kuşaktan kuşağa geçecek teslim olmama, direnme... Nerede su varsa, rüzgâr varsa, hareket varsa orada Adnan Yücel yaşayacak.

(Evrensel, 28 Temmuz 2002)

Adnan Yücel'le...

Ayşe YÜCEL

Yıl 1971, Adnan Yücel'le Elazığ'da tanışmıştık. İkimiz de Elazığlıyız. O yıllarda ben Atatürk Lisesi orta kısmında, Adnan ise lise bölümünde okuyorduk. Daha sonra bizim mahalleye tam da bizim evin karşısına taşınmışlardı. Uzun bir süre bakıştıktan sonra Yücel'den bana arkadaşlık teklifi gelmişti, seve seve kabul etmiştim. Çünkü birbirimizi çok sevmiştik. Planlar kurmaya başlamıştık. Ben Malatya Yatılı Öğretmen Okulu'na gidecektim, Yücel de üniversite sınavlarına girip, istediği bir bölümü kazanmayı hedefliyordu. Ne yazık ki planlarımız tutmamıştı. Çünkü Yücel'in ailesi sağ-sol olayları yüzünden onu evlendirmeye kalkmış, o da sadece benimle evleneceğini söylemişti. Derken 10 Eylül 1972'de nişan, 17 Eylül'de düğün olmuş, tabii bu vesileyle benim öğretmenlik hayallerim suya düşmüştü. Yücel'in de lise son sınıfta bir yıl okuma hakkı elinden alınmış, Tunceli'ye sürgün edilmişti.

Sürgünü beraber yaşamıştık. Okul bitmişti, aynı yıl üniversite sınavlarına girmiş ve Ankara Hukuk Fakültesi'ni kazanmıştı. Ankara'ya uğurlamıştık ama Yücel ancak 23 gün dayanabilmişti benim yokluğuma, geri dönmüştü. Nedeni ise Hukuk'un ken-

disine göre olmadığı ve benim yanında olmayışımmış. 1973'te köylerindeki okulda öğretmen eksik olduğu için derslere girip öğretmenlik yapmıştı. Yazın tekrar sınava girmişti ve bu sefer istediği bölüm olan Diyarbakır Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazanmıştı. Birlikte Diyarbakır'a gitmiştik. Bir sürü zorluklar ve yoksulluklar arasında oğlumuz Taylan Özgür Yücel katılmıştı aramıza (1974), mutluluğumuz kat kat artmıştı. Okulu 1975'de bitmişti. İlk tayini Elazığ Karakoçan Lisesi'ne çıkmıştı ama Diyarbakır'daki hocası, şu an aramızda olmayan İkram Saraç, Yücel'e *"boğulacaksan büyük denizde boğul, burada öğretmenliğin dışında hiçbir işe yaramazsın"* demişti. O da istifasını verip 1976'da Ankara'ya gitmeye karar vermişti ve okullar açıldığında eşyalarımızı toparlayıp doğru Ankara'ya gitmiştik. İlk yıllarda Yenişehir Koleji'nde öğretmenlik yapmıştı, daha sonra affa uğrayıp Yıldınm Beyazıt Lisesi'ne tayini çıkmıştı. Öğretmenlik, müdür muavinliği derken onlar da Yücel'e yeterli gelmemişti. İkili öğretimin akşam bölümünün Eğitim Fakültesi'nin Güzel Sanatlar Bölümü'ne başlamış, artı Çağdaş Türk Edebiyatı Yüksek Lisans Öğrenimi'ni de 1979 yılında yapmıştı.

Tabii bu arada şiirleri dergilerde yayınlanıyor, şair dostlarıyla tanışıyor, kitap çıkartmaya çalışıyordu. 1978 yılında ikinci oğlumuz Gürkan Yücel doğmuştu. Adnan Yücel iki erkek çocuk babasıydı. İlk kitabı 1979 yılında Yayıp Yayınları'ndan *"Kavgalara Sözlenen Sevda"* adı altında çıkmıştı, çok mutluyduk. Hasan Hüseyin Korkmazgil ve Enver Gökçe nin yanı sıra Ahmet Telli, Özgen Seçkin, Gülten Akın ve Hasibe dostları arasındaydı Yücel'in. Hasan Hüseyin Korkmazgil'le ailece görüşmeye başlamıştık. Enver Gökçe Ankara Seyranbağları Huzurevi'nde kalıyordu. Yücel sık sık ziyaretine gidiyordu. Yüreğim buruk ama çok şey öğrendim diyordu. Dolu dizgin şiire ve okuluna devam ederken askerlik çıkmıştı, 1981'de üç buçuk aylık bir askerlik yapmıştı. 2 Temmuz 1982'de çok büyük bir acı tatmıştık, oğlu-

muz Taylan Özgür Yücel bir trafik kazasına kurban gitmişti, yıkılmıştık. Dostlar arasındaydık ama acımız dinmek bilmiyordu. Yücel acısını bir nevi hafifletmek için *"Montaigne ile Ölüm Söyleşisi"* kitabını okuyarak, Montaigne'ye *"Ölene değil, ölene ağlamak beter"* diye cevap verdi. Şiir şöyle başlıyordu:

"Öyle bakıp durma gözlerime / Suçlama beni Montaigne / Bu acıları süslemek istiyorum / Varsın / Yağmurlar kesilmiş olsun içimde / Gözyaşımı salıp tarlalara / Sevinç tohumları beslemek istiyorum."

Şiirin tamamı *"Bir Özlem Bir Türkü"* (Yurt Kitap-Yayın) adlı kitabın 43. sayfasında yer alıyor. Mezar taşına da şu bölümü yaptırmıştı.

"Bir oğul ektimse toprağın rahmine / Acıyla beslerim tohumlarını / Ki bin çiçek fışkırsın / Bin güzellik yayılsın yeryüzüne"

Oğlumuz Karşıyaka Mezarlığı'nda, onu saygıyla anıp, rahmet diliyorum. Acımız çok büyük olsa da, ölenle ölünmeyeceğini, hayatın devam ettiğini biliyorduk. Tabii bu acıyla nasıl yaşanırsa, biz de öyle yaşadık. Sürekli bir kanadımız kırıktı. Yücel sadece oğlunun acısını değil bütün dünya çocuklarının acısını içinde, yüreğinde hissediyordu. Belki de bu acı onu kamçılamış olacak ki kitaplarının ardı arkası gelmedi. Örneğin; alanlarda, mitinglerde ağızlardan düşmeyen *"Yeryüzü Aşkın Yüzü Olduncaya Dek"* kitabında olduğu gibi bir sürü güzel şiirler. Tabii Ankara'daki yaşamında şu anda halen yayıncısı olan o güzel insanı Ünsal Öztürk'ü tanımıştı. Yayıncılıktan öte çok iyi dosttular. İdealleri vardı ikisinin de. Yücel emekli olunca çocuk kitaplarına ağırlık verip daha birçok projelere imza atacaklardı. Bizim hayallerimizi, bizim yüreğimizi yaktığı gibi yayıncısının da hayallerini ve içini yakmıştı. Adana'da pek çok kitap yazmış, sayılamayacak kadar çok etkinliğe imzasını atmıştı. Adana halkının söylediğine göre sanatı, şölenleri, güzellikleri Yücel tanıtmıştı onlara. Altın Koza'lar, jüri üyeliği ve Seyhan Belediyesi'nin et-

kinlikleri nedeniyle çok sayıda sanatçı ağırlamıştık evimizde. Ömrünün baharındayken, yapacağı daha çok şey varken, 2001'de yakalandığı o amansız hastalığının üstesinden gelemedi. *"Teslim Olmak Yok"* demesine, bunun şiirini yazmasına rağmen... 2003 yılının 24 Temmuz'unda o güzel insanı, o büyük şairi, sevgili babamızı kaybetmiştik. Şimdi acım artık daha büyüktü, iki acı birden yaşıyordum. Biri çok sevdiğim oğlumu, diğeri uğruna büyük bir zevkle ömrümü verdiğim can yoldaşım kocamı kaybetmiştim. Şimdi iki kanadım birden kırıktı. Bundan sonra nasıl yaşanılırsa öyle yaşayacağım. Bundan sonra daha dirençli ayakta durmam gerektiğini biliyorum. Çünkü Yücel bana birçok emanet bıraktı. İkisi canından çok sevdiği oğlu Gürkan ve kızı İmge. İmge 1991'de Adana'da doğmuştu. Diğer konu ise az da olsa sanatı ile ilgilenmem olacak. Örneğin; Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nde Adnan Yücel anısına adı verilecek derslik açılışında, *"Taş Mekan"*da Adnan Yücel Okuma Salonu'nun açılışında, Antakya Belediyesi ve Ankara Edebiyatçılar Derneği işbirliği ile Adnan Yücel adına ödül alma törenine katılımlarım ve Adana'da çıkan *"Lül"* dergisinde *"Bir Çınarın Anıları"* adı altında anılarını yazmak, Adana Çukurova Edebiyatçılar Derneği'nin kuruluşunda yer almak gibi aktivitelere katılıyorum. Adnan Yücel için yapılan tüm etkinliklerde elimden geldiğince, dilimin döndüğünce onu yaşatmaya çalışacağım. Bundan sonra tek hedefim bu gibi etkinlikler olacak.

Sevgili okurlar Adnan Yücel yazmakla sayfalara sığmayacak, anlatılmakla yıllarca bitmeyecek kadar güzel bir insan ve büyük bir şair, mükemmel bir baba, iyi bir eşti.

Saygılarımla.

Geçmiş Günlerin Rüzgârıyla

Ayşe YÜCEL

Yıl 1971, aylardan ekim. Ben, Elazığ Ortaokulu'na gidiyorum. Son sınıf öğrencisiyim. Başarılı bir öğrenci olmama karşın nedense, harita çizmek ve kompozisyon yazmak fazlaca beceremediğim bir işti.

Bir gün, bunun sıkıntısını çekerken sınıf arkadaşlarımdan biri harita çizip, kompozisyon yazabilen çok mükemmel bir lise son sınıf öğrencisinin bizim evin tam karşısına taşındığını ve adının 'Adnan Yücel' olduğunu söyledi, (meğerse, Adnan Yücel 1970 yıllarından beri yerel gazetelerde şiir ve deneme yazılarını yayımlatırmış) Arkadaşım, bana bu insanın bilgi ve becerilerinden yararlanmamı önerdi. Ben, önce olayı çok benimsememekle birlikte zorlandığım için araya kardeşimi aracı koyarak yardım almaya başladım. Ama, nedense bir türlü cesaret edip kendim götürememiştim isteklerimi. Bu yüzden karşı karşıya gelememiştik, bir gün gene harita çizmek için ödevimi göndermiştim, o da çizip kendisi alıp gelmişti bize. Kapıyı açıp karşımda onu görünce, önce çok utanıp başımı önüme eğmiştim. O'da bana 'hiç çekinmeden kendisinden yardım alabileceğimi' söyleyip gitmişti.

Gene bir gece yarısı, tarihini hatırlamıyorum kapımız çalınmıştı. Açtığımda 'Adnan Yücel'i siyah pantolonu, beyaz kısa kollu gömleği ve o güzel bal rengi gözleriyle karşımda görünce resmen çarpılmıştım. Olamazdı, benim için o an böyle bir insan ancak filmlerde ya da rüyalarda görülürdü. Adeta büyülemişti beni. Benim de o zamanlar saçlarım çok uzun, belimden aşağı sarkıyordu. Adnan Yücel'in deyimiyle 'şelale' gibiydi. Biz ailece uyuyorduk, uykunun verdiği mahmurluk ve şaşkınlıkla birlikte uzun süre bakışmıştık sonra kendisini toparlayıp konuşmaya başladı.

"Şey" dedi, *"kusura bakmayın bu saatte sizi rahatsız ettim. Enişte sağlık memuru. Çocuklara aşı yapıyor. Eğer, küçük çocuğunuz varsa getirin aşı yaptırın diye geldim ben"* dedi. Ben de önce üzerime bir etek geçirip, küçük kardeşimi kaptığım gibi kendimi onlarda bulmuştum. Evleri çok kalabalık olduğu için dışarıya sandalyesini koyup uzun süre beni izlemiş ve o zaman aklına koymuştu benimle arkadaş olmayı..

Daha sonra anlattığına göre ben de onu etkilemişim. Neyse üstünden birkaç gün geçtikten sonra pencerelerden gizli gizli bakışmaya başlamıştık. Bir-iki hafta böyle devam ettikten sonra, bir gün çıkıp okuluma geldi. Benimle konuşmak istediğini söyledi. Okul çıkışında bahçede ayak üstü konuşurken arkadaşlığının ileriye dönük olduğunu ve niyetinin ciddi olduğunu söyledi. Ben, zaten onu karşımda görünce, dilim tutulmuş, dizlerim rüzgâra kapılmış bir yaprak gibi titriyordu. Bir an gözüm onun dizlerine takılmıştı. Onun da benim durumumdan bir farkı yoktu. Karşılıklı titremelerimiz devam ederken arkadaşlık teklifini kabul ettim. Bir yıl kadar süren görüşmemiz sonunda bazı kararlar aldık. Adnan Yücel, Üniversite okuyacaktı, beni ise yatılı öğretmen okulu sınavına girecektim. Sınavı kazanıp Malatya, Akçadağ yatılı öğretmen okuluna gidecekken Adnan Yü-

cel, siyasi nedenlerden ötürü disiplin kuruluna verilmişti. Kuruldakiler kararını vermeden önce Adnan'la konuşmayı istemişler ve Yücel'e 'neden Alevi gençlere katılıp, onların yanında yer alıyorsun. Gel vaz geç. Biz senin aileni tanıyoruz, abdestinde, namazında insanlar. Sen, neden böyle oldun? Eğer vazgeçecek olursan disiplin cezanı kaldırırız, aksi takdirde bir yıl okuma hakkın elinden alınıp Tunceli'ye sürgün gideceksin" demişler. O da 'sizin düşünceleriniz Antropol çağına ait düşüncelerdir.' demiş ve çıkmış odadan tabii... Onlar, anlayamadıkları için bu çocuk ne demek istedi diye ansiklopediler karıştırmışlar ve kibarca kendilerine 'maymun' denildiğini öğrenip kudurmuşlar ve kararlarını atılmaktan yana vermişler. Sürgün yeri: Tunceli...

İkinci yıl, ver elini Tunceli. Tabii bu olaylar yaşanırken, annesi; oğlunu kurtarmak uğruna evlendirmeye karar vermiş. ...ve tabii, bu arada olanlar bana oldu. Öğretmenlik hayalim suya düşmüştü. Derken annesi, akrabalarıyla evlendirmek istemiş, fakat Adnan bu teklifi kabul etmemişti. Evden Konya'daki ağabeyinin yanına kaçmış. Ağabeyine durumu anlatmış. Ağabeyi de 'Sen şimdilik misafirim ol. Ben hallederim. Olaylar biraz yatışsın' demiş. Uzun bir süre sonra ağabeyi annesini arayıp Yücel'in 'hayatını karartmamalarını' istemiş, ikna edemeyince 'bari bırakın çocuk sevdiğiyle evlensin' deyip anne de kabul edince Yücel evine dönmüştü. Çok zaman geçmeden beni ailesi görmeye geldi. Tabii, ailesi derken babası ve yengesi... Çünkü, annesi beni gelini olarak kabullenememişti... hâlâ daha kabullenmedi...

Neyse ki, şansımıza benim babamla Yücel'in babasının yıllar öncesine dayanan bir dostluklarının var olduğu ortaya çıktı. İkisi de yıllarca Karayolları Sekizinci Bölge'de çalışmışlar ve yer yokluğunda, birlikte aynı odayı paylaşmışlar.. Annesi hariç, iki taraf da tanışıklıktan memnun kalmışlardı. Derken alel acel bir

isteme arkasından 10 Eylül 1972'de nişan, 17 Eylül 1972'de evlilik. Evlendikten 15 gün sonra ver elini Tunceli.

Sürgün olayını beraber yaşamıştık. Ama, Tunceli'de çok güzel günlerimiz ve anılarımız olmuştu. Mesela, Adnan okula gidince üzerime kapıyı kilitliyor 'Sen daha 17 yaşındasın. Buralar bildik yer değil. Kimse sana zarar vermesin. Alışana kadar evde kal!' demişti.

Neyse, eve kapama hali çok uzun sürmemişti. Ben başlamıştım komşularıma gitmeye. Hatta onlarla birlikte sinemaya gitmeye... Ha! Unutmadan Tunceli'de o zamanlar 2 tane sinema vardı. Her salı günü iki kişi tahtalara çakılı film afişlerini taşır, diğeri de kocaman hoparlörle çığırtkanlık yapardı. Çoğunlukla iki sinemada da 'Yılmaz Güney filmleri' oynardı. Sinema bir liraydı. Başlamıştım her salı sinemaya gitmeye. Adnan, beni sinemaya gönderirken saçlarım çok uzun olduğu için; saçlarımı tanyor, makyajımı yaptıktan sonra büyük bir özenle 'hadi sana iyi eğlenceler' deyip kendisi dersinin başına oturuyordu.

Haftada 2-3 kez de birlikte teybimizi kaptığımız gibi Munzur'un kıyısına gidiyorduk. Munzur, muhteşem, coşkulu sesiyle çağıldarken üzerindeki asma köprü insanı beşik gibi sallarken, kuşların şarkı söylemesi, seslerinin sesimize karışması, çam ormanlarının bağırırcasına 'işte ben buradayım. Beni solumadan, nefesinizi nefesime katmadan nereye gidiyorsunuz ey insanlar!' der gibiydi... Munzur'un içine doğru uzanan kayalıkların adeta bir adayı andırması, çıldırmış, var gücüyle bağıran yemyeşil dağları, 'ben tabiat anayım' işte doğanın tüm güzellikleri bende toplanmış, beni görmeden, beni tanımadan, soru sorar gibi nazlı bakışlarıyla bir gelin edasıyla karşımızda duruyordu.

Bu olayı Adnan Yücel kaçırır mıydı? 'Adına şiirler yazıp seni tüm dünyaya tanıtacağım, ey sürgün diyarım, adına şarkılar yazacağım. Tüm dudaklar seni mırıldayacak' der gibi karşılık verirdi, o âşık olduğu güzel tabiata. Hani, âşık olmayacak gibi de-

ğildi yani. Tek başına bir güzellikti. İşte biz orada, kayalıkların tepesine çıkıp Munzur'a bakarak türküler ve Adnan Yücel'in şiirlerini okuduk teybimize. Dünya umurumuzda değildi. Sürgünmüş, açlıkmış, yoklukmuş, soğukmuş kim takar bunları... Biz günümüzü gün edip doğayla sık sık kucaklaşıyorduk. İşte o anıların canlı ve güzel örneği:

Dersim dağlannda çifte pınarlar
Suyunu içenler bizi anarlar
Her dağa çıkanı öldü sanırlar
Yol verin geçelim
Dersim dağlan

(Lül, ocak 2003, s. 47)

Babam Adnan Yücel

İmge YÜCEL

Adnan Yücel'i nasıl anlatacağımı bilemiyorum. Onunla 12 senelik beraberliğimizde yaşadıklarımız gayet güzeldi. Benim için Adnan Yücel ileri görüşlü, esprili, hoş bir insan ve babaydı. Aile içindeki Adnan Yücel'i anlatırsak; ailesine bağlı, her şeye rağmen yuvasını seven biriydi. O bazen akşamları yemekten döndüğünde yeni bir fıkra öğrenmişse bize onu anlatırdı. Bir gün benim için şiir yazdığında çok mutlu olmuştum. O da *"Bu şiire layık olmalısın"* demişti. Beni canından çok seviyordu. Ailesine önem veriyordu.

Şair yönünü düşünürsek; dünya şairiydi. Sadece tek yörenin insanı değildi o, dünyalıydı. Bu dünya onun memleketiydi diyebilirim. 10 tane şiir kitabı yazmıştı. Şiirlerinin birbirinden güzel olduğunun herkes farkındadır eminim. Kısacası süper bir şairdir.

Adnan Yücel'in edebiyat öğretmenliğiyle ilgili söyleyeceğim tek şey var. Harika bir edebiyatçıydı ve okulda sevilirdi. Adnan Yücel'in daha birçok farklı yönü vardı. Onun için kâğıtlar yetmez, yazmaya eller dayanmaz diyorum ben.

Kanser denilen şu adını ağza almaya korktuğumuz beter hastalık 24 Temmuz 2002'de onu sevdiği, ayrılmak istemediği hayattan ve bizlerden, sevenlerinden ayırmıştı.

Bizlerin, onu sevenlerin söyleyeceği tek bir şey kalıyor geriye; *"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek, Yaşatacağız Seni Adnan Yücel"*

Şair Babam

Gürkan YÜCEL

Adnan Yücel... Babam... *"Adnan Yücel'in oğlu olma; Gürkan Yücel ol. Hatta öyle olsun ki ben Gürkan Yücel'in babası olayım"* derdi babam. Bilmiyorum benden ne kadar zor bir şey istediğinin farkında mıydı?..

Babamla ilgili hatırladığım en eski anım, Keneddy Caddesi'ndeki evimizde, pazar günleri, babam salondaki kırmızı koltukta oturup televizyon seyrederdi. Ağabeyimle ben de koltuğun iki koluna oturup onun boynuna sarılarak bir yandan televizyon seyreder, bir yandan da annemin pazardan aldığı salatalıkları kemirirdik. Bizim orada pazar günleri pazar kurulurdu; Pazar gününün adının da oradan geldiğini sanırdım.

Babam çok güzel karakalem resim yapardı. Elazığ'daki dedemlerin evinin duvarlarında. hep onun gençliğinde çizdiği portreler vardı: Babaannem, dedem, amcam, Atatürk... Bir de Türkiye haritası... Gene bir pazar günü, ağabeyim öldüğünde babam son bir portre çizdi: ağabeyiminkini; ama sonra onu da attı.

Sonra Ayrancı'daki eve taşındı. Annemden ayrılmıştı. Pazar günleri görmeye giderdim onu. Bana bir gece lambası, bir por-

takal ve plastik bir top kullanarak gece ile gündüzün nasıl oluştuğunu, dünyanın kendi etrafında ve güneşin etrafında nasıl dönerken ayın da dünyanın etrafında döndüğünü anlatmıştı. Bilime olan ilgim oradan... Bir gün postayla bir kaset geldi. Amcam, dedemin kaval çalışını kasete kaydetmiş, babama göndermişti. Babamın kucağında oturmuş, dedemin kavalını dinliyordum. Babamın ağladığını fark ettim. Ben de ağlamaya başladım. Sonra dönüp babama okkalı bir tokat attım. Babam çok şaşırdı, beni kucağından indirdi, banyoya koştu, elini yüzünü yıkadı, geri geldi... Ve bir daha hayatının sonuna kadar benim yanımda hiç ağlamadı.

Elazığ... Dedemlerin yanında kalırken babam arardı, *"Ne zaman gelip beni alacaksın?"* derdim, *"Haftaya..."* derdi. *"Haftaya..."* İki sene sonra, elinde bana aldığı bir fotoğraf makinesiyle beni almaya geldiğinde, fotoğraf makinasını kafasına atıp *"EŞEK"* diye bağırmama babaannem çok kızmıştı: *"Aaa! Ne kadar ayıp! Hiç babaya eşek denir mi?"* Hırçınlığım oradan...

Tekrar Ankara'ya döndüğümüzde yeni bir ev, yeni bir aile, yeni bir anne, yeni bir okul, yeni bir hayatla karşılaştım. Başta eğlenceli görünen bu hayatın yavaş yavaş işkenceye dönüşmesini babama hiç hissetirmedim. Zaten hissettiği an da beni elimden tuttuğu gibi ver elini Adana...

Şehir benim için sanki bir filmden çıkmış gibiydi: Daha önce hiç görmediğim ağaçlar, meyveler, caddeler, binalar... Babam sabırla, tek tek anlatıyordu hepsini bana. Çok zevkliydi. Bu tropik şehirde bana yüzmeyi, Akdeniz'i, Halikarnas Balıkçısı nı ve Posiedon'u öğretti. Ama en çok da özgürlüğü... Özgürdüm; istediğim zaman istediğim yere gitmekte özgürdüm, evin duvarlarına istediğim resmi yapmakta özgürdüm, ders çalışıp çalışmamakta özgürdüm, hatta okula gidip gitmemekte bile özgürdüm. Nasıl olsa babam bana güveniyordu ve bu dünyanın en rahatlatıcı duygusuydu. Kendime olan güvenim oradan...

Ben de babamın bana olan güvenini sarsmamak için elimden geleni yapıyordum.

Bir gün annemin babası geldi. Onu görünce korkup odama kaçtım. Ben küçükken ona *"Efendi Toronaga"* derdim. Çünkü çok sert bir mizacı vardı ve sinirlendiği zaman ne dediği anlaşılmazdı, ben de *"Efendi Toronaga ne dedi?"* derdim. Dedem gidince babam odama gelip *"Annenle tekrar evlenmemi ister misin? Bu konudaki son kararı verecek olan kişi sensin"* dedi. Zaten benimle ilgili konularda son kararı veren kişi hep ben olurdum.

Annem geldi, bir de kardeşim oldu: İmge. Babam onu da bir oya gibi işleyerek yetiştirdi ve bu dünyaya armağan etti. Benim gibi... Şiirleri gibi...

Şiir okumaktan oldum olası haz etmemişimdir. Bu durumu babam şöyle açıklardı: *"Bir pastacının oğlu doğduğundan beri pasta yiyorsa pastanın aslında ne kadar güzel bir şey olduğunu fark etmez."* Babamın dünya edebiyatına ve kendi davasına katkıları, amaçları uğruna ve sosyalizm adına yaptıkları benim için dergilerdeki yazılar ve insanların söylediklerinden başka bir şey değil. Babam benim için yapması gereken, benim yapmasını istediğim her şeyi yaptı. Belki de o nedenle, görevini tamamladığını düşündüğü için böyle sessizce gitti. *"Adnan Yücel'in oğlu olma; Gürkan Yücel ol. Hatta öyle olsun ki ben Gürkan Yücel'in babası olayım." Bilmiyorum benden artık imkânsız bir şey istediğinin farkında mıydın?..*

"Ateşin ve Güneşin Çocukları" Nasıl Algılandı

İsmail BEŞİKÇİ

2 Mart 1990 günü İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından tutuklanıp cezaevine konulmuştum. Aynı yılın Temmuz ayı sonlarına kadar burada, yani Bayrampaşa Cezaevi'nde kaldım. Bu süre içinde, örneğin 21 Mart Newroz Bayramı, 1 Mayıs İşçi Bayramı, 15-16 Haziran olayları kutlandı. 30 Mart Kızıldere Katliamı, 6 Mayıs'ta Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın idam edilmeleri, 18 Mayıs'ta İbrahim Kaypakkaya'nın gözaltında sorguda katledilmesi anıldı. O yıllarda Bayrampaşa Cezaevi'nin C Bölümü'nde devrimciler kalıyordu ve koğuş kapılan anma ve kutlama günlerinde açık oluyordu. Anma ve kutlama yapılacağı günlerde herkes ilgili grubun kaldığı koğuşun havalandırmasında toplanırdı. Bütün devrimci siyasetler birbirlerinin anma ve kutlama gününe katılır, günün anlam ve önemine ilişkin konuşmalar yapar, şiirler okurlardı. Türkülerle, halaylarla anma veya kutlama sürer giderdi. Bu toplantılarda Adnan Yücel'in şiirleri sık sık okunurdu. Adnan Yücel'in şiirleri daha çok Türk soluna mensup arkadaşlar tarafından okunurdu.

Kürt arkadaşlar bu günlere halaylarla, şarkılarla katılıyorlardı, bir de bildiri okuyorlardı. O yıllarda cezaevinde PKK'ye mensup arkadaşların çok büyük bir kitle oluşturdukları biliniyor. Adnan Yücel'in şiirlerinin bazılarını ben de ezberlemiştim. En çok okunan şiirlerden biri *"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek"* kitabında (Yurt Kitap-Yayın, Ankara, Mayıs 1993, 6. baskı Ocak 2000) *"Saraylar Saltanatlar Çöker"* diye başlayan 8. bölümdü.

Saraylar saltanatlar çöker
Kan susar bir gün
Zulüm biter
Menekşeler de açılır üstümüzde
Leylaklar da güler
Bu günlerden geriye
Bir yanna gidenler kalır
Bir de yannlar adına direnenler (s. 64)

"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek" kitabında, *"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek", "Son sözü Hep Direnenler Söyler"* diye biten bölümler de okunurdu.

Aşksız ve paramparçaydı yaşam
Bir inancın yüceliğinde buldum seni
Bir kavganın güzelliğinde sevdim
Bitmedi daha sürüyor o kavga
Ve sürecek
Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek (s. 5)

Düşlerin sonsuza koştuğu yerde
Sabrın çiçeklerini açtığı yerde
Asla kapanmaz yaşanan defter
Çünkü tarihin en güzel yerinde
Son sözü hep direnenler söyler (s. 52)

Bir yıl kadar sonra, 20 Mart 1991 tarihinde de Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından tutuklandım, bu sefer Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne gönderildim. Türk Ceza Yasası'ndaki 141-142. Maddeleri kaldırılınca yani, Terörle Mücadele Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle Nisan ayı ortalarında tahliye edildim. Burada da anma ve kutlama günlerinde siyasi tutuklular çok rahat bir şekilde yan yana gelebiliyorlardı. Bu süre içinde Newroz Bayramı kutlanmıştı. Bu kutlamada da, Adnan Yücel'in şiirlerinden bölümler okundu. Bu şiirler yine Türk Solu'na mensup arkadaşlar tarafından okundu.

Cezaevlerinde daha sonraki zamanlarda da kaldım. Örneğin 1991 yılı içinde 2 defa daha Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından tutuklanıp, Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne konuldum. Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde Ağustos-Ekim aylarında üç ay, Kasım ayı sonlarında da, 3-4 gün kaldım. Kasım 1993-Eylül 1999 arasındaki uzun dönemdeyse Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde, İstanbul Metris Cezaevi'nde ve Bursa'da Özel Tip Cezaevi'nde kaldım. Cezaevlerinde anmalar, kutlamalar bu dönemlerde de oluyordu. Siyasi tutuklular/hükümlüler bu günlerde rahat bir şekilde bir arada olabiliyorlardı. İdareyle zaman zaman gerginlikler olsa da kısa zamanda bu gerginlikler aşılabiliyordu. Anma ve kutlama günlerinde ciddi bir sorun olmuyordu. Bursa'da 1998-1999 yıllarında şunu fark ettim. Artık bu günlerde Adnan Yücel'in şiirleri okunmuyordu. Bunu fark ettikten sonra bu şiirlerin 1997'de de daha önceki yıllarda da 1996, 1995 vs. yıllarında yapılan anmalarda veya kutlamalarda da okunmadığını fark ettim. Acaba bu bir tavır mıydı? Bu üzerinde düşünülmesi gereken bir durumdu. Bu durumda, *"Ateşin ve Güneşin Çocukları"* bir dönüm noktası olarak incelenebilirdi.

*"Ateşin ve Güneşin Çocukları"*nın ilk baskısı Mayıs 1991'de yapıldı. Bu şiir Yurt Kitap-Yayın için hazırlanmıştı, şiirin hazırla-

nışını Ünsal Öztürk bu kitaptaki kendi yazısında anlatıyor... Yazarların ve yayıncıların birbirleri ile ilişkilerine dikkat çekmek gerekir kanısındayım. Şair Adnan Yücel'le yayıncı Ünsal Öztürk'ün ilişkilerinin, arkadaşlıklarının, dostluklarının gelişmesinin irdelenmesi de önemlidir. Adnan Yücel'in şair olarak, insan olarak Ünsal Öztürk'ü etkilediği açıktır. Ama bu ilişkide Ünsal Öztürk de Adnan Yücel'i etkilemiştir. Adnan Yücel'i Adnan Yücel yapan süreçlerden biri de bu ilişkilerin içerikli bir şekilde sürmesidir. Adnan Yücel'in şiirindeki direniş ve kavga boyutunun güçlenmesinde ve içerik kazanmasında Ünsal Öztürk'le, Yurt Kitap-Yayın'la gelişen arkadaşlık ve dostluk ilişkilerinin büyük payı vardır.

"Ateşin ve Güneşin Çocuklan" baştan sona on bölümlük uzun bir şiirden oluşuyor. İlk iki, üç bölümde Mezopotamya tarihine atıflar yapılıyor, Urartulardan, Asurilerden, Medlerden söz ediliyor. Tanrıların doğuşu, dinlerin, mezheplerin gelişmesi anlatılıyor. Daha sonraki bölümlerde Kürtlerin tarihine vurgu yapılıyor. Kitabın kapağında bir fotoğraf var. Gazeteci Halil Nebiler'in fotoğrafı. Suriye'de, Afrin'de Newroz kutlamalarını gösteren bir fotoğraf. Fotoğraf kanımca 21 Mart 1991 Newroz kutlamalarını gösteriyor. Fotoğrafta yaşlı bir kadın var. Bu kadın, kadınlardan, çocuklardan, gençlerden oluşan büyük bir kalabalık önünde tek başına semah yürüyor. Bir elinde yeşil bir elinde kırmızı mendil var. Kadın, derin bir düşüncede, derin bir arayışta. Bir taraftan ağır ağır semah yürüyor, bir taraftan da derin derin düşünüyor. Kendi geçmişini arıyor, geçmişinden hiç memnun değil, geçmişi ona huzursuzluk veriyor. Kadının duruşundan, yüz ve göz ifadelerinden bunu anlamak mümkün. Bu yönden kadınla onu izleyen kalabalık arasında sanki bir kopukluk var. Fotoğrafta görülmüyor, belki bu kadınla birlikte oynayan başkaları da var, fakat kadının ruhsal bakımdan onlardan da kopuk olduğu anlaşılıyor. Medlerin Kürtlerin ataları olduğu

söylenir. Kadın bu raksıyla Med kökenlerini arayan, geçmişteki olumsuzlukları kavramaya çalışan bir duruş sergiliyor.

Yurt Kitap-Yayın *"Ateşin ve Güneşin Çocukları"*nın Temmuz 1992'de yapılan 2. Baskısında da kapakta bu fotoğrafı biraz daha farklı bir büyüklükte kullandı. Üçüncü baskı, 1995'de yine bu kapakla basıldı. Daha sonraki baskıda kitap kapağında bu fotoğraf kullanılmadı. Kapak fotoğrafsız olarak basıldı. Fotoğraf kitabın içinde çeşitli sayfalarda yer aldı. (4. Baskı, Ocak 2000) *"Ateşin ve Güneşin Çocukları"*nın bu ilk baskısı, ikinci baskısı, üçüncü baskısı kanımca ileride Yurt Kitap-Yayın'ın en çok sorulan kitaplarından biri olacak, bu fotoğraftan dolayı. Yurt Kitap-Yayın'ın o günlerde yayımladığı *"Kürt Kapanı"* (Cevat Korkmaz), *Dünden Yarına Kürtler* (Muhsin Kızılkaya, Halil Nebiler) kitaplarının kapak fotoğrafları da etkileyiciydi.

Dörtlerin Gecesi'nin (Fevzi Yetkin-Mehmet Tanboğa) ilk baskısı Ocak 1990'da yapıldı. Bu kitabın içeriği Ünsal Öztürk'ü çok yoğun bir şekilde etkilemişti. *"Ateşin ve Güneşin Çocukları"*nın ilk yazılış nedenlerinden biri bu kitaptı. Bu kitabın içeriği konusunda Ünsal Öztürk ve Adnan Yücel epeyce konuşmuşlar, tartışmışlardı... Şiir kitabının adının konulmasında da Ünsal Öztürk'ün büyük bir rolü vardı...

Şiirin ilk bölümlerinde Mezopotamya'da tanrıların, kralların çıkışının, güçlenmelerinin dile getirildiğini belirtmiştim. Daha sonra Kürtlerin tarihsel geçmişi anlatılıyor. Araplar, Farslar, Oğuzlar, Moğollar... Bölünen ülke, parçalanan halk... Mem û Zin güçlü bir imge olarak dile getiriliyor. 19. Yüzyıldaki ayaklanmalar, Abdurrahman Paşa, Nurullah Paşa, Mir Bedirxan, Ubeydullah Nehri ayaklanmaları, Cumhuriyetin ilanından sonra cereyan eden ayaklanmalar dile getiriliyor. Dersimli Nuri, Cibranlı Halit, Alişer gibi Kürt aydınlarının isimleri anılıyor. *"Ateşin ve Güneşin Çocukları"* baştan sona bir siyasal eleştiridir, sitemdir.

Ah o peş peşe gelen kasırgalar
Beyler-krallar-peygamberler ve tannlar
Kılıçlarla biçilen nevruz çiçekleri
Ve nal sesleriyle susturulan çığlıklar
Araplar-Oğuzlar
Ve atlarını çiçekle yemleyen Moğollar
Her kasırgadan sonra yeniden
Yeniden çizildi tufanlar içinde sınırlar (s. 36)

Şair Adnan Yücel tarihsel dönemlere işaret ettikten sonra sitemlerini de dile getirmektedir:

Ey nevruz çiçeklerince çoğalan ülke
Filizkıran fırtınalanyla dağılan ülke
Bir yalanı karanlıkta mum gibi
Karanlık yırtılsın diye yakan ülke
Reisler ve şahlar komutasında
Işık adına kendi güneşini karartan ülke (s. 39)

Adnan Yücel sitemlerini yoğunlaştırmaktadır. *"Gül sevmeye bile yasaklar koyma"*ya başlandığını, fakat Kürtlerin bu yasakların bilincine ulaşamadıklannı vurgulamaktadır.

Nice rönesanslar yaşandı-nice reformlar
Mahkemeler kuruldu insanlık adına
Birer birer yargılandı krallar ve tannlar
Sen neredeydin ey ateşin ve güneşin çocuğu
Gül sevmene bile konulurken yasaklar
Sen neredeydin
Tersine mi akıyordu yoksa bütün ırmaklar
Dağlardan derelere doğru süzülen bulaklar
Dosttan dosta haber ulaştıran ulaklar
Her şey tersine mi dönmüştü bakışlarında

Dinler parçalamış seni ey yasaklar ülkesi
Mezhepler yağmalamış
Haklar denizine akan nehirler içinde
Senin adına köpürüp çağlayan bir nehir
Gözyaşlarıyla tohumlar yeşerterek ağlamış
O nehir ki adını dağlara vermiş senin
Sulardaki yarayı türkülerinle dağlamış (s. 41)

Siyasal eleştiri gittikçe daha da yoğunluk kazanmaktadır. Hem Müslümanlığın, hem Aleviliğin, özellikle Alevilikle hiç ilgisi olmayan *"Hüseyin Çileleri"*nin millet ve vatan bilincinin oluşmasına engel olduğunu belirtmektedir.

Yurdunuz vardı yurtlar içinde
Ki siz yurtsuz
Diliniz vardı en güzel diller içinde
Ki siz dilsiz
Milyonlarcasınız milyarlar içinde
Ki siz kimsesiz

O günah sorgulan yetmedi mi yazgınıza
O Hüseyin çileleri bitmedi mi daha
Kırklar yediler çekip gitmedi mi
Sazlar kırıla kırıla çalınırken
Ve turnalar vurulup susturulurken dağlarda
Düşler neden yorulur hâlâ
Bir şaha
Bir de şahlan kurban kestiren allaha (s. 44)

Mem û Zin'e göndermeler yapması, böylece Ehmedê Xanî'yi anması şiirin güçlü yönlerinden biridir.

Tel örgünün Mem yanı zindan ve işkence
Zin yanı hardal gazı - ölüm ve Halepçe

Ey aşkın ve güneşin kollarındaki kelepçe
Bu gidişin sonu nereyedir sence (s. 93)

Bir yanım zindanlardadır şimdi
Bir yanım kaçar sürgün sürgün
Milyonlarcayım ihanet çemberinde
Bütün dünyanın gözleri önünde
Dağlardan ırmaklarca gelir
Takılırım ihanet vurgunu dikenli tellere (s. 95)

Gövdende üç ayn dal büyüttüler
Aynı kökten üç ayn düşman
Ne zaman yükselmeye başlasa biri
Diğerlerine kestirdiler
Böldüler-parçaladılar-yönettiler
Sen verirken kendi yaprak kavgalannı
Onlar kendi dallannı
Senin sularınla göklere yürüttüler

Etin Viyana kapılannda kaldı senin
Kemiğin çıplak dağ mağaralannda
Adı neydi peki o görkemli çağın
Ki her anını deprem deprem yaşadığın
Asya'dan Avrupa'ya koştuktan sonra
Bir çağı kapatıp
Yepyeni bir çağ açtıktan sonra
Adı neydi parçalanıp savrulan o dağın
Ve ilk sesi Medya
İlk sesi neydi diline koyulan yasağın

Balkan oldun-Trablusgarp oldun
Kendi çiçeklerini ellerinle yoldun
Çanakkale oldun-seferberlik oldun
Dersim'de koskoca çarlığı durdurdun
Bir ağaç oldun halklar ormanında

Her savaş sonunda yeşermeden kurudun
Erzurum'da içilen yeminlere
Sivas'ta verilen sözlere uydun
Bekledin durdun kan ve barut içinde
Gördüğün düşleri hep hayra yordun (s. 50-51)

Bu tarihsel dönemlere de işaret ettikten sonra Adnan Yücel yine siyasal eleştirilerini, sitemlerini sürdürmektedir.

Dilin yoktur diller içinde
"Devletimiz var olsun"
İlin yoktur iller içinde
"Milletimiz sağ olsun"
Diye diye türkülerin gitti gümbürtüye
Halayların - şiirlerin gitti
Umutların - düşlerin
Ve dört bin yıl boyunca derlediğin
O gizemli çiçeklerin
O destanlara sığmayan sözlerin gitti
Mem û Zin'den kalma güzel gözlerin
Her gece sarhoş masalanna
Başka dilden - başka sesle konuk gitti (s. 68)
Geçip giden yıllan göremedin mi
Kendini yılların akışına veremedin mi
Halk olurken bir nice halklar içinde
Özgürlüğü karanlıkta seçemedin mi
Değişirken tarih
Değişip gelişirken dünya
Kendini tarih yapraklarına seremedin mi
Bugününü karartan yalan sözcüklerini
Ellerinle kurduğun güneş bahçelerine
Güneşin sözleriyle giremedin mi (s. 98)

Şair, eleştirdiği, sitem ettiği Kürtlerin ağzından bir özlemi, bir dileği, bir özeleştiriyi de dile getirmektedir.

Paramparça kaldım dört ayrı dünyada
Dört parçada bir bütün olamadım
Dört bin yıl boyunca aktım da nehir nehir
Bir güzellik denizine varamadım
Bin kez öldüm belki - bin kez dirildim
Özgürlüğün tadına doyamadım (s. 96)

*"Ateşin ve Güneşin Çocuklan"*nın ilk baskısının kapağındaki fotoğraftan söz etmiştim. Fotoğrafta, ağır ritmlerle kendi başına semah yürüyen bir Kürt kadını görülüyordu. Kadının ruh halini belirtmiştim. Ama, şu da bir sorudur. Bir 21 Mart gününde, bu kadın neden büyük bir kitlenin önünde oyun sergilemektedir? Bunun nedeni 1980'lerin ortalarında yeniden başlayan mücadelenin yarattığı umuttur, gelecekteki güzel günleri sezmenin yarattığı heyecandır. Şair Adnan Yücel umudun filizlenmesini şu şekilde anlatmaktadır:

Ötsün diye kendi yuvasında kuş
Açsın diye kendi dalında çiçek
Gördüler ki yepyeni kibritler gerek
Ateş olup yanmaktaysa bütün gerçek
Yanarken türkü söyleyen canlar gerek
Ateşi kanıyla tutuşturanlar gerek (s. 86)

O ateş ki Zerdüşt'ten ve Kawa'dan
Tutuşur içten içe bilinç ile
Yanar aşk ile sevinç ile
Yalım yalım yükselir gökyüzüne
Harlanır inanç ile direnç ile (s. 72)

*"Ateşin ve Güneşin Çocuklan"*nda benimsemediğim yönler de var, örneğin *"türkü"* sözcüğünün çok kullanılması, çoğu yerde de yanlış kullanılması (s. 68, s. 86) üzerinde durulması gereken bir konudur. Kürtçe'deki *"stran"*, *"klam"*, *"dilok"* gibi sözcüklerin Türkçe'ye *"türkü"* sözcüğü kullanılarak çevrilmesi yanlıştır. Bunları *"ağıt"*, *"ezgi"*, *"şarkı"* sözleriyle çevirmek gerekir. Türkü, Türk diliyle yazılan, bir şiirin, bir koşukun melodi ile ifade edilmesidir. Kürt dilinde yazılmış bir şiirin müzikle ifade edilmesine *"türkü"* denmesi çok yanlıştır. Türkü, Türk'e ait bir tarzdır, Türk'e aitliği gösterir. İdris'i Bitlisi'den *"İhanet bilgini"* kavramıyla söz edilmesi (s. 43) yine doğru bir tutum değildir. Önemli olan, 16. yüzyıl koşullarında Osmanlı İmparatorluğu ve İran İmparatorluğu gelişmeleri içinde ayrıntılı olarak İdris'i Bitlisi'nin yapıp ettiklerini anlamaya, kavramaya çalışmaktır. Ama, siz tarihsel bir kişiliği *"ihanet"* gibi bir kavramla değerlendirirseniz, onu küçümserseniz, suçlarsanız, onun yapıp ettiklerini anlama ihtiyacı içinde de olmazsınız. İdris'i Bitlisi'yi *"İhanet"* kavramıyla gündeme getirenlerin çok büyük bir kısmının onun yapıp ettikleri hakkında sağlıklı bir bilgiye sahip olmamaları çok büyük bir olasılıktır, bu da sınanmış bir bilgidir. Sadece İdris'i Bitlisi için değil bütün tarihsel kişilikler için durum budur. Bütün bunlara rağmen *"Ateşin ve Güneşin Çocuklan"* değerli bir şiirdir.

1970'lerin ortalarında, Şivan Perwer, Cigerxwin'un, Kinê Em? (Biz Kimiz?) şiirini bestelemişti. Bu şiir, bu şarkı, o dönemde Kürt toplumunda özellikle gençlerde çok büyük bir bilinç yarattı, büyük bir silkiniş gerçekleşti. Yaşlılar kendi geçmişlerini düşünür oldular. Hüzünlere garkoldular. Bu şiir, bu şarkı Kürtleri, kendi köklerini araştırmaya yöneltti. Kürtler, Ortadoğu'da Arap, Fars ve Türk komşuları arasında kendi konumlarının niteliği üzerinde daha bilinçli bir şekilde düşünmeye başladı. Kürtlerin büyük çoğunluğu Cigerxwin'u bu şiiriyle tanıdı, Şivan Per-

wer bu şarkısıyla Kürtlerin yüreğine taht kurdu. O yıllarda Şivan Perwer'in bu kaseti elden ele dolaşır, defalarca dinlenirdi. Dinleyenleri derinden etkileyen bir şarkıydı; şiirde, şarkıda çok büyük bir ajitasyon gücü vardı. Kimlik duyguları, özgürlük duygusu, vatan-millet bilinci geniş kitleleri sarıp sarmalıyordu. Şivan Perwer'in yorumu şüphesiz çok etkileyiciydi. 1970'lerin sonlarına doğru Şivan Perwer'in bu şarkısını dinleyenlerin çok büyük bir heyecana kapıldıklarını, sarsıldıklarını bizzat izlemiştim.

16 Mart 1988'de Halepçe şehrine, Saddam Hüseyin yönetimi tarafından kimyasal gazlar atıldı. Hardal gazıyla çocuk, kadın, erkek, yaşlı, genç binlerce Kürt insanı zehirlendi, katledildi. Hiroşima'dan ve Nagazaki'den sonra çok büyük bir soykırım yaşandı. Şivan Perwer, bu soykırım üzerine de *"Hawar"* (İmdat) isimli bir ağıt besteledi. İşte bu Halepçe ağıdıyla *"Kinê Em?"* şiiri ve şarkısı birbirleriyle duygu ve düşünce bakımından yoğun bir bütünlük oluşturmaktadır.

Adnan Yücel'in *"Ateşin ve Güneşin Çocukları"* şiirinin de benzer bir etki yaratması düşünülebilirdi. Kürtler üzerinde böyle bir etki yarattı mı? Biraz sonra bu konudaki gözlemlerimi belirtmeye çalışacağım. Daha önce sol grupların Adnan Yücel'i algılamasında bir değişiklik olup olmadığı üzerinde durmakta yarar vardır. Kürt sorununa böylesine etkili bir vurgu yapması, Türk solunda Adnan Yücel'e karşı bir tavrın gelişmesine neden olduğu anlaşılıyor. Çünkü böyle bir şiir Türk solunun Kürtlere dayalı bir tabanı üzerinde aşınmalar yaratabilirdi. Bu tutumun bir kanıtı olarak da *"Ateşin ve Güneşin Çocukları"*nın yayımından itibaren cezaevlerinde yapılan anma ve kutlama günlerinde Adnan Yücel'in şiirlerine yer verilmemiş olmasının, daha önce anmalarda veya kutlamalarda bu şiirlere yer verildiğinin fark etmiş olmamı göstermiştim.

Yurt Kitap-Yayın'a karşı da böyle bir tavrın geliştirildiğinden söz edilebilir. Damar Dergisi'nin Eylül 2002 tarihli 138. sayısı

Adnan Yücel Özel sayısıyla yayınlanmış. 23 yazar - şair Adnan Yücel'i, şiirini, sanatını değerlendiriyor. Örneğin Turan Altuntaş, Adnan Yücel'in şiirini değerlendirirken, eserlerini yani şiir kitaplarını da sıralıyor. Fakat bu sıralamada 1980'lerin sonlarından beri Adnan Yücel'in kitaplarını yayınlayan Yurt Kitap-Yayın adından hiç söz etmiyor. Veysel Çolak kitapların isimleri yanında baskı tarihleri de veriyor fakat kitapları yayınlayan yayınevinden, Yurt Kitap-Yayın'dan hiç söz etmiyor. Öner Yağcı ve Tacim Çiçek de böyle yapıyor. Halbuki Adnan Yücel'in şiirinin zaman içinde nasıl geliştiğini gösterebilmek için kitapların baskı tarihleri yanında yayınevinin adının da belirtilmesi gerekir. Sağlıklı, ciddi bir çalışma için bu zorunludur. 1980'lerin son yıllarından itibaren Adnan Yücel'in bütün kitaplarının Yurt Kitap-Yayın tarafından basıldığı bilinmektedir. Ünsal Öztük'ün Adnan Yücel'le yakınlığı, dostluğu da biliniyor. *"Rüzgârla Bir"* (1989), *"Ateşin ve Güneşin Çocuklan"* (1991), *"Çukurova Çeşitlemesi"* (1993), *"Sular Tanıktır Aşkımıza"* (1998) kitapları ilk defa Yurt Kitap-Yayın tarafından basılmıştır. *"Soframda Kaval Sesi"*, *"Bir Özlem Bir Türkü"*, *"Acıya Kurşun İşlemez"*, *"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek"* kitaplarının yeni baskıları ise 1992-1993 yıllarında yine Yurt Kitap-Yayın tarafından yapılmıştır. Bu sekiz kitap bu yıllardan sonra hep Yurt Kitap-Yayın tarafından basılmıştır. Bütün bunlara rağmen Adnan Yücel Özel sayısı hazırlayan Damar'ın Yurt Kitap-Yayın'dan da bir görüş isteme ihtiyacını hissetmemesini nasıl değerlendirmek gerekir? Yukarıda belirtilen 23 kişinin emeğe saygı duygusu ve bilinci içinde oldukları açıktır. Buna rağmen Yurt Kitap-Yayın'ın bu konudaki emeği nasıl görmezlikten gelinebiliyor, yok sayılabiliyor? Bu konuda her şeyden önce dergi yönetimini eleştirmek gerekiyor. 23 yazardan şairden sadece üç kişi yazısında Yurt Kitap-Yayın adını anıyor. Ahmet Telli, ölümünden sonra Adnan Yücel'e yazdığı mektupta Ünsal Öztürk'ten söz ediyor. Tuncer Uçarol, Adnan

Yücel incelemesinde kitapların isimlerini sıralarken yayınevi olarak, Yurt Kitap-Yayın'ı da belirtiyor. Ahmet Günbaş ise bir dipnotunda, bir şiir kitabının adını verdikten sonra Yurt Kitap-Yayın ibaresini de koyma gereğini hissediyor. Geriye kalan 20 yazar-şair-yayıncı ise Yurt Kitap-Yayın'ı hep görmezlikten, duymazlıktan, bilmezlikten geliyor.

Sabit Kemal Bayıldıran'ın da Eylül 2002 tarihi Varlık Dergisi'nde, Adnan Yücel ve şiiri ile ilgili bir değerlendirmesi var. Bu incelemede kitaplara atıflar yapılırken dipnotlarında Yurt Kitap-Yayın ibaresine yer veriliyor.

Yurt Kitap-Yayın'a karşı tavır derken, 1992'de İstanbul'da Veysel Aydın'ın Aydınlar Matbaası'nın yakılması konusunu da dikkatlerden uzak tutmamak gerekir. Devrimci Çözüm Dergisi'nin Aydınlar Matbaası'nda basılması Dev-Sol'da büyük bir öfkenin gelişmesine neden oluyordu. Veysel Aydın, matbaasında bu dergiyi basmaması yönünde tehdit ediliyordu. Devrimci Çözümcüler 1990'ların sonlarında Dev-Sol'dan ayrılan bir gruptu. Aydınlar Matbaası yakıldığında matbaada Yurt Kitap-Yayın'ın baskı halinde olan sekiz kitabı vardır. Sekiz kitaptan yedisi İsmail Beşikçi'nin kitaplarıydı. Aydınlar Matbaası'nın yakılmasıyla birlikte Yurt Kitap-Yayın da çok büyük maddi ve manevi zarar gördü.

Ünsal Öztürk'e ve Yurt Kitap-Yayın'a karşı tavırdan söz edilirken, İsmail Beşikçi'nin kitaplarına da değinmek gerekir. Adnan Yücel'in *"Ateşin ve Güneşin Çocukları"*nın, Mayıs 1991'da basıldığını belirtmiştim. İsmail Beşikçi'nin Yurt Kitap-Yayın'da yayınlanan ilk iki kitabı ise *"Ortadoğuda Devlet Terörü"* ve *"Kürt Aydını Üzerine Düşünceler"* adını taşımaktadır. Bu iki kitap Temmuz 1991'de aynı zamanda yayımlanmıştır. Her iki kitap da "faili meçhul" bir cinayetle katledilen Vedat Aydın'a ithaf edilmiştir. Eylül-Ekim 1991'de de "İsmail Beşikçi'nin Bütün Eserleri" dizisi adı altında *"Bilim Yöntemi"*, *"Kürtlerin Mecburi*

İskânı", "Zihnimizdeki Karakolların Yıkılması" gibi kitaplar yayımlandı. Kitapların yayımından kısa bir süre sonra, toplatma kararları çıkarılıyor, dağıtımı, satışı yasaklanıyor ve davalar açılıyordu. Bazen tek bir kitaptan dolayı Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde, Ağır Ceza Mahkemesi'nde, Asliye Ceza Mahkemesi'nde ayrı ayrı davalar açılıyordu. Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde *"Terörle Mücadele Yasası"* gereğince (8/1); Ağır Ceza Mahkemesi'nde, TCK/159 gereğince; Asliye Ceza Mahkemesi'nde 5816 sayılı Atatürk'ü ve Eserlerini Koruma Kanunu gereğince davalar açılıyordu. 5816 sayılı yasa Atatürk'le ilgili özel bir yasaydı. Yazar ve yayıncı için gözaltı-tutuklama, karakol, Cumhuriyet Savcılığı, Mahkeme, cezaevi süreci başlamıştı. Yazar ve yayıncı haftada birkaç gün mahkemeye, Cumhuriyet Savcılıklarına veya karakollara gidiyorlardı. Yurt Kitap-Yayın'a, evlere baskınlar da oluyordu. Yazar ve yayıncı, gerek emniyet müdürlüğü bürolarında ve savcılıklarda, gerekse mahkemelerde yazdıklarını ve yayımladıklarını kararlı bir şekilde savunuyorlardı. Bu kararlılık her duruşmada veya başka bir kitap için gündeme gelen yeni bir gözaltında, yeni bir tutuklamada sürüp gidiyordu. Yazar ve yayıncı arasındaki bu sağlıklı birliktelik, ifade özgürlüğü söz konusu olduğu zaman elbette çok değerlidir. İşte bu ortamda yani 1991 ortalarında ve sonlarına doğru devrimci siyasetler Yurt Kitap-Yayın için, Ünsal Öztürk için şöyle bir değerlendirme yapıyorlardı: Ulusların kendi geleceklerini tayin hakkı Marksizmin önemli kavramlarından biridir. Ünsal Öztürk Kürtlerle ilgili, Kürt soruṇu ile ilgili kitaplar yayımlayarak bu hakkın yaşama geçmesi konusunda değerli bir çaba sarfediyor...

1992 baharında İsmail Beşikçi'nin Bütün Eserleri dizisinde yargılanan kitapların sayısı onu geçmişti ama kitapların toplatılması, yasaklanması olguları da sürüp gidiyordu. Yeni yeni davalarla dava sayısı durmadan artıyordu. Bu hem yazar için,

hem de yayıncı için böyleydi. Kitapların bir kısmı Ankara'da, bir kısmı İstanbul'da basılıyordu. İstanbul'da basılan kitaplar için de oradaki mahkemelerde davalar açılıyordu. Bu davalar için ifadeler çoğunlukla talimatla alınırdı. Yazarın ve yayıncının yazdıklarını ve yayınladıklarını kararlı ve dirençli bir şekilde savunmaları da aynı yoğunlukla devam ediyordu. Dava bir, iki iken, iki, üç iken bu sıradan, doğal bir tutum olarak değerlendirilebilir. Ama kitap sayısı onu aşmışsa, davalar on sayısını çok daha fazla aşmışsa, ama yazarın ve yayıncının heyecanında ve direncinde hiçbir eksiklik görülmüyorsa, bunun da çok ender bir tutum olduğu gözlemlenebilir. İşte böyle bir dönemde, yani 1992 baharında Yurt Kitap-Yayın ve Ünsal Öztürk şu şekilde uyarılmaya başlandı: *"Dikkatli ol, Marksist-Leninist çizgide kaymalar gerçekleşiyor..."* Kitaplar aynı yöntemle yazılmışlar, sadece sayıları artmış, davalar çoğalmış. Kitapların toplatılmasından ve yasaklanmasından dolayı ekonomik bakımdan mağduriyet de gittikçe artıyor. Bir de savunmalar dirençli ve kararlı bir şekilde sürüyor. Böyle bir sürecin uyarı getirmesi, üzerinde durulması gereken bir konu oluyor.

1992 sonlarında, 1993 başlarında kitap sayısı yirmiyi bulmuştu. Kitap toplatılmasından, yasaklamalardan, dağıtımın, satışın gerçekleşmemesinden dolayı ekonomik bakımdan sıkıntılar daha da yoğunlaştı. Gerek yazar, gerek yayıncı bu çabalarından dolayı hiçbir şey kazanmamalarına rağmen, davalarda ağır hapis cezaları yanında, milyarlarca liralık ağır para cezalarına mahkûmiyet de söz konusu oluyordu. Aydınlar Matbaası'nın yakılmasından sonra Yurt Kitap-Yayın'ın mağduriyeti daha da arttı. Zira yangında sekiz kitabı birden yanmıştı. Sekiz kitaptan yedisinin Beşikçi'nin kitapları olduğu daha önce belirtilmişti. Bütün bunlara karşın savunmalar yine dirençle sürüyordu. İşte bu aşamada da, yani 1992 sonlarında, 1993 başlarında da devrimci çevreler Yurt Kitap-Yayın için ve Ünsal Öztürk için *"Kendi*

düşen ağlamaz" demeye başladı. Halbuki *"düşen-ağlayan"* falan yoktu. Yurt Kitap-Yayın'da herkes ayaktaydı, dirençliydi. Sadece Yurt Kitap-Yayın çok ağır baskı altındaydı. Ekonomik bakımdan büyük bir sıkıntı yaşıyordu. Kitapların toplatılması, dağıtımının, satışının yasaklanması sistematik bir şekilde sürüyordu. Bir kitap için belirli bir masraf, belirli bir yatırım yapıyorsunuz. Ama basımdan sonra yasaklamalardan dolayı yatırımınızın karşılığını alamıyorsunuz. Bu, her kitap için bu şekilde sürüp gidiyor. Bunun, yayınevini ekonomik bakımdan çökerttiği çok açıktı. Örneğin 1991 yılında basılan, 208 sayfa tutarında olan ve 5 bin adet basılan *"Kürtlerin Mecburi İskanı"* kitabı için yapılan masraf 32 milyon lira civarındadır. Bu kitaba 18 bin TL. üst fiyat konulmuştur. 1993 yılında basılan 240 sayfa tutarında olan ve yine 5 bin adet basılan *"Kürt Toplumu Üzerine"* isimli kitabın maliyeti 91 milyon TL. civarındadır. Bu kitaba 60 bin TL. üst fiyat konulmuştur. 1994 yılında basılan *"Kirletinel Kavramlar"* kitabı için yapılan masraf 323 milyon TL. dir. Bu kitap 392 sayfadır ve 5 bin adet basılmıştır. Bu kitaba konan üst fiyat 200 bin TL. dir. Aydınlar Matbaası'nın yakılmasından sonra sekiz kitap için kaba taslak bile olsa bir zarar ziyan hesabı yapılmıştı. Bu 1992 yılı koşullarında 600 milyon TL.'ye yaklaşıyordu. Bu süreçte Yurt Kitap-Yayın'ı sadece çok kısıtlı, yakın çevrenin ilgisi ayakta tutuyordu.

Burada yazarın emeğinin ücretini, yayıncının kişisel emeğinin ücretini hesaplamıyorum. Kısaca anlatılmaya çalışılan bu süreç içinde yazarın, emeğinin karşılığı sıfır olan bir yazar, yayıncının da yatırımları yanında kişisel emeğinin karşılığını alamayan bir yayıncı olduğu söylenebilir. Bir yazar için emeğinin karşılığını alabilmek, hatta geçimini yazılarının, kitaplarının geliri ile karşılayabilmek istenen bir durumdur. Yukarıda kabaca anlatılmaya çalışılan ilişkiler çerçevesinde bu nasıl gerçekleşebilir?

Buna rağmen *"İsmail Beşikçi'nin Bütün Eserleri"* dizisinde yayımlanan kitap sayısı 1993 sonlarında 30'a yaklaştı. Kitap yayını cezaevlerinde de sürdürülmeye çalışıldı. 1994 sonlarında 33'ü bulmuştu. Bütün bunları olgusal bir zenginlik içinde anlatmak, farklı farklı olgulara dayanarak anlatmak, hem yazar-yayıncı konusundaki bilgilerimizi, hem düşün özgürlüğü, ifade özgürlüğü mücadelesi hakkındaki bilgilerimizi geliştirici bir etki yaratacaktır.

Burada Yurt Kitap-Yayın'a karşı bir tavır geliştirildiğine dikkat çekmek istiyorum. Bu tavrın Ateşin ve Güneşin Çocukları'na karşı gelişen bir tavırla birlikte ele alınması gerektiğini belirtmeye çalışıyorum. 1997 baharı Yurt Kitap-Yayın'ın ekonomik durumunun iyice daraldığı, deyim yerindeyse dibe vurduğu bir dönemdir. Bu dönemde Ünsal Öztürk Bursa Özel Tip Cezaevi'nden tahliye olmuştu ve çok büyük bir zorluk, çok büyük bir yalnızlık yaşıyordu. Yurt Kitap-Yayın etrafında çok büyük bir kuşatma vardı. Yayınevini tekrar ayağa kaldırmak, ilişkilere canlılık kazandırmak için çok büyük bir çaba gerekiyordu. Medya ve bu ilişkilerle ilgili demokratik dernekler Yurt Kitap-Yayın ile ilgili gelişmelere kapalıydı. Görmezlikten, bilmezlikten, duymazlıktan geliniyordu. Yurt Kitap-Yayın'a bu dar zamanlarda birkaç dost ilgi gösterdi.

Ateşin ve Güneşin Çocukları'nın Kürtlerin doğru algılayıp algılamadıklarını ayrıca irdelemek gerekir. Bu şiirin ilk baskısının Mayıs 1991'de yapıldığını belirtmiştim. Temmuz 1991 sonunda tutuklanıp Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne konulduğumu da... O günlerde Merkez Kapalı Cezaevi'nin 5. Koğuşu'nda çoğu PKK'den olmak üzere kalabalık bir Kürt grubu vardı. Siyasi tutuklular ayrışmıştı. 4. Koğuşta sadece Dev-Solcu arkadaşlar kalıyordu. Koğuşlarda o dönemde çok sayıda dergi ve kitap vardı. 5. koğuşta Ateşin ve Güneşin Çocukların'dan da vardı.

Üç, dört adet vardı. Arkadaşlarla bu kitapla ilgili olarak konuşmuştum. Kapaktaki fotoğrafa ilişkin duygularımı ve düşüncelerimi belirtmiştim. Okudukları zaman kitaptan etkileneceklerini, bu şiirden büyük bir tat alacaklarını söylemiştim. Beş-altı gün sonra kitapların olduğu yerde durduklarını görmüştüm. Bu şiirin Kürtler arasından ciddi bir etki yaratmadığını fark ettim. Bu biraz beni şaşırtmıştı. Daha sonraki yıllarda da Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde ve Bursa Özel Tip Cezaevi'nde Kürt arkadaşlara bu kitapla ilgili duygularını ve düşüncelerini soruyordum. Görmediklerini, okumadıklarını, okumaya fırsat bulamadıklarını söylüyorlardı. Kitaplardan çeşitli koğuşlardaki kitaplıklarda beş-altı adet vardı. Bu koğuşlarda hep PKK'li ve DHP'li arkadaşlar kalıyordu. Kitaplar, oldukları yerlerde duruyorlardı. Bazen de öbür kitapların arkasında diplerde, köşelerde duruyordu. Zaman zaman, bir kişi bir kitabı almış gibi görünüyordu ama alan kişinin de okumak için almadığı anlaşılıyordu. Kürt sorununa böylesine vurgu yapan, Kürtleri eleştiren, zaman zaman sitem eden bir şiire karşı bu duyarsızlık incelenmesi gereken bir durumdu. Bu gibi bir durumda, *"bu kitabı okudun mu, okumadın mı, neden okumuyorsun, bu kitapla ilgili duyguların, düşüncelerin nedir?"* şeklinde sorular sormak doğru değildir. Sorulsa belki bazı şeyler de söylenir. Fakat bunlar gerçek cevaplar değildir. En iyisi süreci zaman içerisinde gözlemlemektir.

Kürtlerin bilinçlerinde çok büyük bir kayma var. Somut gerçekler üzerinde konuşmaktan kaçınıyorlar. Hatta bunları görmezlikten, bilmezlikten geliyorlar. Ortadoğu'da Kürtlerin içinde bulunduğu koşullar konusunda, Kürtlerin başına gelenler konusunda, Kürtlerin başına örülen çoraplar konusunda sağlıklı bir bilinç gelişmemiş. Kürtler kendi başlarına ne zaman neler geldiğinin bilincinde değil. Bu çerçevede Kürt aydınlarının çok büyük bir çoğunluğu tarafından Ehmedê Xanî de anlaşılmış de-

ğil. Buna karşılık Kürtler, kardeşlik gibi küçücük bir ipucu bile görülmeyen bir ilişki üzerinde sık sık, uzun uzun konuşuyorlar. Bu durumda insan düşünmeden edemiyor. Kürtlerin *"kardeş kardeş"* dedikleri kimler? Hangi toplumsal kesimler acaba? Bu toplumsal kesimlerin Kürtler hakkındaki duygu ve düşünceleri nedir? Kürtler bu ideolojik kabulleri nesnel gerçek olarak algılıyorlar. Buysa, kendi ulusal haklarını gündeme getirmemek, ama hep başkalarının ulusal çıkarları doğrultusunda hizmete hazır olmak anlamına geliyor. Bu çerçevede *"Ateşin ve Güneşin Çocukları"*nın Kürtler arasında sağlıklı bir şekilde algılanamadığını söylemek mümkündür.

Gerilla mücadelesinin bütün bu konularda ciddi ve yaygın bir bilinç geliştirmesi beklenirdi. Böyle bir beklenti gerçeklik kazanmadı. Mücadelenin bu yönünün ayrıca incelenmesinde yarar var. Bu inceleme için şüphesiz ilk önce bu konunun bilincine varmak gerekir.

"Kardeş kardeş..." diyenlerin dikkatini 15 Nisan 2003 tarihinde Kanal 7'de akşam saatlerinde yayınlanan *"Türüt Şov"* isimli programa çekmek istiyorum. Ozan Arif'in *"asmalı mı asmamalı mı?"* türküsünü bir daha dinlemek gerek. Nakarat bölümlerinde sık sık; asmalı mı, asmamalı mı? diye sorulması, koronun da coşku içinde *"asmalı, asmalı, hemen asmalı..."* diye cevaplaması, *"cellada gerek yok ipini ben çekeyim"* bölümlerinin sık sık dile getirilmesi, üzerinde durulması gereken bir olgudur.

Şunu da söylemek gerekir: Bütün bu çalışmalar Kürtler arasında takdir duygusu yaratmıyor. Sanılanın aksine somut bir ilişki, izlenebilen ve gözlenebilen ilişki bu oluyor. Ama devlet katında ise çok büyük bir öfkeye neden oluyor. İlgili kişiye yani yazara-şaire, yayıncıya karşı çok çeşitli idari ve cezai yaptırımlar gündeme geliyor. Aydınlar arasında ve sol çevrelerde ise ya-

zar-şaire veya yayıncıya karşı bir tavır alma durumu gözlenebiliyor. Yurt Kitap-Yayın somutunda, *"Ateşin ve Güneşin Çocukları"* somutunda, İsmail Beşikçi ve kitapları somutunda bu ilişkilerin geliştiği, böyle bir sürecin geliştiği söylenebilir. Bu tür somut ilişkilerin bilincinde olarak böyle çalışmalara girmek, bu ihtiyacı hissetmek kanımca bu çalışmaları çok daha değerli kılıyor.

Şiirimizin Anadolu Kapısı Adnan Yücel

Çetin YİĞENOĞLU

Şiir bestelenir mi" diye bir soru, ilk anda anlamsız gelebilir ve birçok kişi hiç düşünmeden *"elbette bestelenir"*, diye yanıt verir. Günümüzdeki *"yükseltilmiş"* değerlere göre genel kabul gören *"şarkı sözlerinin en iyi şiirlerden seçildiği"*ne ilişkin magazinsel bakış açısı söz konusuyken öne sürülecek *"Şiir bestelenemez!"* savı pek taraftar bulmaz... Nedense, hiçbir şiirin bütün yapısıyla başka bir dile çevrilemeyeceği gibi bestelenemeyeceği de düşünülmez... Hangi bestelenen şiir, şairinin bütün dünyasını notalarla yansıtabilmiştir ki? Bu, müzik ve bestecisi için de geçerlidir. Hiçbir şiir de tınıların çağrıştırdıklarını çağrıştıramaz... Kuşkusuz; bir tını birçok dizeyi çağrıştırabilir, ama şiir, şiirdir, müzik de müzik... Tam anlamıyla ne şiirin çağrıştırdıklarını müzik, ne de müziğinkini şiir çağrıştırabilir! Şiirin öylesine kendine özgü bir ezgisi, tartımı, uyumu (armoni, ahenk) vardır ki, bu yüzden müziği hiçbir müziğe benzemez...

Adnan Yücel'in dizeleriyle gergeflediği dünyasına girmeye çalışırken kaçınılmaz biçimde şiirinin özgün ezgisiyle karşılaştık... O an, Osman Şahin'in Yücel'in şiirini tanımlarken *"Senfonik şiir yazıyor"* sözlerini anımsadık, doğal olarak... İşte biraz da bu etkilenmeyle, birçok şiiri bestelenen, kendi müziğini (sesini, söylem biçimini) yıllar önce yaratmış, üstelik, uzun ve güçlü soluğuyla birçok *"senfonik şiir"* yazmış Adnan Yücel'i *"Bir Senfonik Şiir Kompozitörü"* diye tanımlamanın yanlış olmayacağını düşündük...

Adnan Yücel, sesimiz, soluğumuz nice yiğit Anadolu ozanı gibi hep sevgi üreten yüreğiyle anasının (Kibele'nin de payı var...) ak sütü gibi hak ediyor bu tanımı. İlk dizelerini ak kâğıt üzerine dökmeye başladığı otuz yıl öncesindeki gibi coşkulu, inançlı edebiyat işçiliği bu sıfatını hep besliyor...

Olgunluk çağını hazırlayan yaşam külleriyle beslenmiş gönül közünde ağır ağır pişirdiği dizelerinin merdiveninden çıkıp çiçeklerce güzel bir dünyaya mutluluk, gökyüzü armağan etme uğraşındaki Yücel yaşadıkça, imge poleniyle atmıkladığı *"badem çiçeklerini şiirinin namlusuna sürmeye"* devam edecege benziyor...Onun badem çiçekleri karanlık gökyüzünde havai fişek gibi patlayarak çiçek çiçek açacak...

Çukurova'ya, Adana'ya güç katan bu genç ozanımızla şiirini konuştuk:

-Hemen hemen bütün şiirlerinde derin bir iç çekiş var. Derin, bir o kadar eski. Bilmem yanılıyor muyum?

Yücel-Hayır, yanılmıyorsun. Hemen hemen bütün şiirlerde değilse bile çoğunlukla iç çekiş dikkati çeker. Ama geleceğe olan umudu yitirme biçiminde olduğunu sanmıyorum. Tarihsel süreçle karşılaştırıldığında Aşık Kerem'in iç çekişinden çok Pir Sultan'ın iç çekişinin günümüz potasında eritilmiş biçimi olduğunu sanıyorum.

"Ne zaman sabaha uzansa bir el / Yumuk pembecik bir çocuk eli / Zincirler koşturulmuş tezelden." İç çekişim ve başkaldırışım bu yüzden. Bin yıldan beri düşüncesi yasaklanmış bir toplumun sesi nasıl çıkar? Sesi kan içinde çıkmıştır hep. Toprakları acılı topraklara dönüşmüştür. O topraklarda açan çiçekler bile acı renginde olmuştur hep. İç çekişim ve başkaldırışım bu yüzden. Şiirlerimdeki bu özelliğin eskiliğine gelince; Ömer Hayyam'ın cebir, fizik ve matematik kitaplarının yakılışı kadar eski, Nazım Hikmet'in vatandaşlığa kabulü tartışmasının komikliği kadar yenidir.

-Adnan Yücel'in şiirleri uzun soluklu. Şiirler dikkatlice okunduğunda sezilir, geriye dönüşlerle sağlanan bölümler arasındaki organik bağlantılar, ilmeklenmiş renk ve ritim oyunları... Örneğin, "Güneşin Kapıları" şiirinin tamamı, "Bir badem çiçeği sürsem şimdi namluya / Beynime sıksam / Ölümüm bahar olsa nasıl anlaşılsam" dizeleri aynı kitapta (Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya dek), "Ölümüm Bahar Olsa" adlı şiirin bitiş dizelerini oluşturuyor. Dikkatini çekiyordur okurun; bazı dizeleri söylemlnin omurgası kılmışsın sanki? Uzunca şiirlerini güçlendirme yolu / yöntemi mi bu? Yoksa sözün akışında ortaya çıkan bir 'örgü', 'kurgu' rastlantısallığı mı? Şiirin işlevini sağlamadaki öngörülmüş gereklilik mi? Şiir bazen şairini de ardından sürüklüyor olabilir, diye mi düşünmeli yoksa?

Yücel- *"Ölümüm bahar olsa"* ile *"Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek"* dizelerini bir kitapla başka bir kitaptaki bir bölümün bitiş dizeleri olarak yakalaman ilginç... En karanlık labirentlerde bile bütün yolların umuda çıkmasıdır bu. *"Bir badem çiçeği sürsem şimdi namluya / beynime sıksam / Ölümüm bahar olsa nasıl anlaşılsam"* dizelerini yazarken patlayarak birdenbire açılan herhangi bir çiçek düşünmüştüm. Önce nar çiçeği gelmişti aklıma. Ama onun patlaması ölümü yazlaştırırdı. Oysa ben ölümümün bile umudu ve yaşamı ve güzelliği çağrıştırmasını dü-

şünüyordum. Bu yüzden *"badem çiçeği"* dedim. Burdan yola çıkarak sorunuza şöyle yanıt verebilirim: Bu tür dizeler sözün akışında ortaya çıkan bir örgü ya da kurgu rastlantısallığı değil, şiirin işlevini sağlamada öngörülen gerekliliktir. Şiir bütün sanatlardan daha çok bilinç gerektiren bir uğraştır. *"Üstü kan köpüklü meşe seliyiz"* diyor Pir Sultan. Bu dizede meşeden başka hiçbir ağaç söylenemezdi. İşte bu bilinci anlamak gerek. *"Şiir bazen şairini de ardından sürüklüyor olabilir diye"* elbette düşünmeli. Yoksa şairin, şiirdeki özle bütünleşmesi zorlaşır. Yüreği ile beyni arasındaki bağlantıda kopukluklar oluşur. Coşkuların güzelliğine gölge düşer. Bu da dizelerdeki içtenliği sorgulanır duruma getirir.

-Adeta Çukurovalı bir şair gibisin. Karacoğlan'ın, Dadaloğlu'nun bir akrabası. Özellikle Çukurova Çeşitlemesi'ndeki şiirlerini okurken insanın kulağında cura sesi kıvılcımlanıyor.

Yücel-Bir şair, nerede, nasıl, ne için ve ne zaman yaşadığının bilincinde olmalı bence. Her şeyden önce Çukurova, dağların denizle sürekli kucaklaştığı, insanın toprakla kaynaştığı, kültürlerin başka kültürlerle harmanlandığı ve Türkçe'nin bütün Anadolu'da en az yozlaştığı yerdir. Herodotos'un *"Altınova"* benzetmesiyle Orhan Kemal'in *"Bereketli Topraklar"* adlandırması arasında bir fark yoktur. Orhan Kemal'den önce Adana'ya bir gazeteci olarak gelen Reşat Enis (Aygen) in büyük coşkusunu ve bu coşkunun *"Toprak Kokusu"* adlı romanına yansımasını düşünürsek, Çukurova'nın sanat ve sanatçılar açısından ne denli önemli olduğunu daha iyi kavrarız. Yaşar Kemal'in romanlarına yansıyan söylencelerin kaynağı da yine bu topraklardadır. *"Yılanı Öldürseler"* adlı romanı okuyan herkesin kafasında *"Şahmeran"* söylencesi ve ona bağlı olarak *"Yılan Kale"* söylencesi canlanır. İnce Memet ve Karacaoğlan da birer söylencedir. Yaşar Kemal'in *"Üç Anadolu Efsanesi"*nden biri zaten Karacaoğlan'dır. Bence Karacaoğlan bir şair değil, bir şiir geleneğidir.

Halk şiirimizdeki maddi aşk ve cinsellik geleneğidir. Tıpkı tasavvuf geleneğinin Yunus; başkaldırı geleneğinin de Pir Sultan olduğu gibi.

Benim *"Çukurova Çeşitlemesi"* adlı kitabıma gelince, gerçekten bir çeşitleme. Bir yanda her özlemi bir yağmurla başlatan ve zakkum çiçeklerini nehirleştiren doğa; bir yanda *"Açlık denizlerinden ağlarla çekilmiş dilsizliğin ve çaresizliğin yurtsuzları"*. Yani insanlar... *"Düşlerde köpüren umut ırmaklarında / çağlamak adına kurumanın yurtsuzları / Dallardan kopup savrulmanın yurtsuzları."* Bir yanda işçi pazarları, uykusuzluğu değişen vardiyalar, bir yanda tanrılaşmış yağmur ve nehirler, bir yanda tanrıçalaşmış toprak ve koruluklar. Bir yanda aşklar, bir yanda verilmiş ve verilmekte olan kavgalar. Kısacası tam bir çeşitleme.

-Amacım eski bir tartışmayı gündeme taşımak değil, ancak şiirlerinde folklorik ögeler oldukça fazla. Folklorla şiirin ilişkisi nedir, ne olmalıdır? Yıllar önce Cemal Süreya "Folklor şiire düşman" demişti, anımsarsın...

Yücel-Folklor, şiir için de, diğer sanatlar için de bir kültür kalıtıdır. O ögelerle aynılaştığı zaman şiire düşmandır. Ama o ögelerden yararlandığın zaman yeni renkler ve yeni sesler yakalama açısından önemli bir kaynaktır. Şiirimizde bunun çok başarılı örnekleri de vardır. Ahmed Arif, Cahit Külebi, Melih Cevdet Anday... Hepsinden önce de Nazım Hikmet folklorik ögelerden başarılı bir biçimde yararlanmış şairlerdir. Folklorun şiire düşman olduğunu söyleyen Cemal Süreya *"hem kendisi hem de işlevi büyük yapıtların ortaya çıktığını"* söylemektedir. Üstelik yıllar önce söylenen bir söz o dönemin koşullarına göre gerekli olabilir. Hatta söyleyenin başka sözleriyle de çelişmiş olabilir. Folklor her zaman iki katlı bir olgudur. Bir yaratan kesim bir de yararlanan aydın kesim. Bunlardan birini diğerine

düşman saymak, hem bir geleneği, hem de bir bilimi yok saymak olur.

-Yöresel 'ağız'dan evrensel 'ses'e ulanıyor uzun soluklu şiirlerinde. Bazen, "Çay kırmızı bakıyor zeytin kara" ve "Birden çatlar göklerin mavi bağrı" gibi doğa devinimleri içeren dizeler şaşırtıyor okuyanı. Anadolu: nehirleriyle, dağlarıyla, ovalarıyla dile geliyor adeta. Başta Toroslar, Çukurova, Dicle, Fırat ve arası (Mezopotamya) tarihiyle, trajik çelişkilere sahne oluşuyla söyleminde yankı buluyor. Elazığ doğumlu olmanın dışında, toplum ve gerçek sorunsalı dışında, coğrafyanın ve tarihin (kısmen mitolojinin de) şiirine nüksedişi nereden, neden kaynaklanıyor diye sorulsa yanıtın ne olur?

Yücel- *"Coğrafyanın ve tarihin (kısmen mitolojinin de)"* değil; önce mitolojinin, ona bağlı olarak dinlerin ve dinler tarihinin, sonra coğrafyanın ve tarihin şiirlerime nüksedişinin kaynağı, insanlığın gerçek tarihinin mitoloji olması. Tek tanrılı dinlerin, mitolojik dönemlerdeki inançların bir devamı olması. Bizim gibi rönesansı yaşamamış doğu toplumları, Adem'in ilk insan olmadığını, Havva'nın üçüncü kocası olduğunu bilmesi gerekir. Çanakkale'de, tek tanrılı dinlerden önce Meryem gibi en az yirmi tane kutsal bakire var. Hepsi de tanrılardan biriyle yatmış. Ama asıl önemli olan o çağlarda Antik Anadolu'da gelişmiş olan bilim, Bugünkü uygarlığın temelini atan bilim. 21. yüzyıla girmiş bir toplum olarak, yüzde doksan sekiz olarak bilimsel düşünceden yoksun olduğumuzu sanıyorum.

-Toplumcu bir şairsin. Günümüzde yazılan ve bireycilikle, benmerkezcilikle suçlanan "genç şiir"le ilgili düşüncelerini öğrenmek isterim.

Yücel- Bu konuda öncelikle bir kavram karmaşasına açıklık getirmek gerektiğine inanıyorum. Toplumculukla toplumcu gerçekçilik ya da eleştirel gerçekçilik çoğunlukla birbirine karıştırılıyor. Kimi zaman da toplumcu - gerçekçilikle sosyalist ger-

çekçilik karıştırılıyor. Ben toplumcu - gerçekçi şiir anlayışını savundum ve savunuyorum.

Bireycilikle ve benmerkezcilikle suçlanan şiire gelince, böyle bir şiiri suçlayan kaldı mı bilmiyorum. Tam aksine böyle bir şiirin özendirilmesi, öne çıkarılması ve egemen kılınmak istenmesi söz konusu. Üstelik bu şiir genç de değil. Elli yıldan beri var olan bir şiir.

Toplumcu - gercekçi şiir ise yeni bir gericilikle suçlanıyor. Şiirin özünü sözcüklerin kuşatıp yok ettiği, biçimsel ögelere ağırlık veren; imge adına imgelerin boğulduğu, kapalı şiir adına çıkmaz sokaklara varan, bulanık sulara dalan ve bireysel duyarlık adına bireyi zembille indirip arzın merkezi sayan şiir anlayışı göklere çıkarılıyor. Bu tür şiirlerde önemli buluşlar ve konular olsa bile, zoraki kurulan dizeler özü kemirdiği için yaşamda karşılığını bulan bir söylem yoktur. Bu nedenle kendi arkadaş çevrelerinde bile okunmayan bir şiir, günümüzde *"saf şiir"* adına savunuluyor. Bu şiiri okumayan gençlikse cahillikle suçlanıyor. Durum böyle olunca da şiir kitapları olmadığı halde şiir klipleri olan televizyon şairleri, üniversite gençliğimizin şairleri oluyorlar. *"Ben sevdim mi adam gibi severim"* diyerek şiirsiz şairliklerinin tadını bol bol çıkarıyorlar. Okunmak için şiir yazmayan şairlerimiz ise dar bir çevre tarafından sürekli alkışlanıp ödüllendirildikleri halde toplum içinde şair olduklarının bile farkına varamıyorlar. Bu yüzden de Türkiye dışında, özellikle de Amerika'da kendilerine şiirleşecek şiir arkadaşları uydurup, onlar aracılığıyla şairlik duygusunu yaşamaya çalışıyorlar. Çalışsınlar bakalım.

-İlk baskısı 1989'da yapılan "Rüzgârla Bir" adlı kitabında lirik tını belirginlik gösteriyor şiirinde. Özellikle "Ciğer Parem" ve kitaba adını veren "Rüzgârla Bir"de, Adnan Yücel'in hak, hayat, (adalet) kavgasına endeksli toplumcu söyleminden oldukça farklı 'ses tonu' yankılanıyor. Okur beklenmedik bir duygu dal-

galanmasına itiliyor, dense yeridir. Sanki az bilinen, hakkı yenmiş şiirler diye tanımlanabilecek türden örnekler. Bu saptamaya eklenecek başka şiirlerin de var kuşkusuz, ama toplumun dertlerini deşip, devrimci davayı öncelerken, "tüh, bireyi ıskalamışım" kaygısı taşıdığın oldu mu? Bu bağlamda söyleyeceklerin; özeleştiri, sitem..."Çok lifli bir düş urganıydı zaman" dizesi sorduruyor soruyu daha çok, şiir kahramanınla yüzleştiğin anlar vardır, ne dersin?

Yücel- Hiçbir şairin bireyi yadsıdığını sanmıyorum. Bireyi yadsımak bir bakıma toplumu ve toplumsalı oluşturan ayrıntıları yadsımak olur. Önemli olan, bireyi toplum dışında, gökten zembille inmiş gibi, toplumsal sorunlardan uzak, doğaya ve yaşama aykırı bir varlık gibi ele almamaktır. Yalnızca *"Rüzgarla Bir"* ve *"Ciğer Parem"* adlı şiirler değil, bu biçimde yirmiden fazla şiirim var. Söylediğiniz anlamda en çok ilgi toplayan şiir ise *"Çukurova Çeşitlemesi"* adlı kitaptaki *"Suskunum Sana"* ve *"Savrulur Gider"* adlı şiirler oldu. *"Yanaklarına Sür Zamanı"* ve *"Güneşin Kapıları"* adlı şiirleri de saymak gerekir.

"Tüh bireyi ıskalamışım" kaygısı taşımaktan çok, bireylerdeki devrimci romantizmi fazla abarttığımı düşündüğüm olmuştur. Bu kaygıdan kurtulmak isteyince de bireyin doğal duyarlığı zaten öne geçer. Aynı zamanda şiir kahramanlarımla yüzleşmeyi de getiriyor. Bu yüzleşme çoğu zaman şiir kahramanlarının eleştirisine dönüşüyor. Ama, umutlar yitirilmeden.

-Seyir defterinde neler var? Neler yazıyorsun şimdilerde?

Yücel-Şimdilerde şiirle birlikte daha önce yayımlanmış olan düzyazılarla uğraşıyorum. Mitolojik çözümlemeler ağırlıklı yazıların oluşturduğu bir kitabın hazırlığı içindeyim. Bu tür çözümlemeler, düşüncelerimize vurulan zincirlerin ve prangaların oluştuğu demirin maden ocaklarını ortaya koymak açısından çok önemlidir. Dinler tarihi değil, insanlığın sorunu, gerçek tarihi yani, geçmişteki geleceğimiz...

-Yaygın bir okurun var. Bestelenen, dudaklarda gezinen birçok şiirin. İnsanın kendi şiirini şarkı halinde dinlemesi nasıl bir duygudur?

Yücel-Bir şiirin yaygın bir okur kitlesinin oluşmasını, her şeyden önce o şiirin yaşamda karşılığını bulması ve benimsenmesi olarak görmüyorum, ama benim çok yaygın bir okurum olduğuna da inanmıyorum. Bestelenen ve dudaklarda gezinen birçok şiirimin olduğu doğru. Bu durum kimilerine göre şiir adına üzücü, kimilerine göre de sevindirici. Bence hiçbir şiir bestelensin diye önceden yazılmaz. Şiirin taşıdığı senfonik özellikler yazıldıktan çok sonra müzisyenler tarafından yakalanır ve şiir bestelenir. Uç bir örnek verecek olursak, Paul Eluard *"Özgürlük"* adlı şiirini kimse bestelesin diye yazmamıştır. Ama ölümünden yıllar sonra Zülfü Livaneli Türkiye'de bestelemiştir. Kim bilir, aynı şiiri kaç ülkede kaç müzisyen daha bestelemiştir.

Şiirin bestelenmesi, ülkemizde o şiirin yaygınlaşması açısından da çok önemli. Çünkü biz az okuyan; ama çok dinleyen bir toplumuz. Nazım'ın deyimiyle koyun misali. Bir şiiri on yılda kitaptan on bin kişi okur. Aynı şiiri kasetten bir haftada yüzbin kişi dinler. Kendi şiirlerimi şarkı halinde dinlerken bende uyanan duygular, dinlediğim yere, zamana ve koşullara göre değişiyor. Örneğin, bir gecede, şarkının nakarat bölümünü müzisyenlerle birlikte on bin kişi bir ağızdan tekrarlayınca içim içime sığmamıştı. Ama başka bir yerde şarkının yarısından sonra sözlerin bana ait olduğunu anlamıştım

-İki 'nehir şiir' kitabıyla birey-toplum-dünya sancılarının destanını söylüyorsun.Tarihin akışından kesitler içeren sözsel peyzajlar sunduğun da öne sürülebilir. Genelde, halk şiiri atmosferinde bir söylemin egemen kılındığı yapı, kâh ağıt, kâh kahramanlık öğelerine göndermelerle sayfalarca sürüyor. Bazı dize kümeleri bilinçli olarak yineleniyor. Örneğin: "Bitmedi daha sürüyor o kavga/Ve sürecek/Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek"

Şöyle bir soru takılıyor akla; acaba şair bazı dizelerin ağırlığına, vurgu gücüne daha çok mu bağlanıyor, bağlıyor okurunu?

Yücel- Sizin de belirttiğiniz gibi birey-toplum-dünya sancıları işleyen nehir şiirlerde yaşamsal önem içeren çarpıcı dizeler ya da dize kümeleri ön plana geçebilir. Bitmedi daha sürüyor o kavga/Ve sürecek/Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek" böyle oldu. Buna, okurun bazı dizelerin vurgu gücüne bağlamaktan çok, ortak ütopyanın dile getirilişinde, kitlelerin ortak sesini yakalamış olmak diye yaklaşmak daha doğru olur kanısındayım. Çünkü, o şiiri yazarken okurların değil, benim o dizelerin vurgu gücüne bağlanmam söz konusu. Dokuz bölümlük tek şiirin her bölümünün bu dizelerle bitmesinin elbette bir amacı var. Bu amaç da dizelerde zaten vurgulanıyor. Bütün olay geniş okur kitlelerinin de bu dizeleri benimsemiş olmasıdır.

-Anadolu bir kültürler mozayiği. Binlerce yılın bizlere sunduğu bir armağan. Şiirlerini okurken daha bir farkına varıyor bunun insan. Urartuların, Medlerin, Osmanlıların ayak sesleri duyuluyor. Ermenilerin, Kürtlerin, Türk ve Arap halklarının çığlıkları, çan ve ezan sesleri, inleyen, uğuldayan binlerce keman, tet... Şiirlerin tam anlamıyla bir barış bildirgesi. Sen de bir elçisin, barışın, kardeşliğin elçisi. Şiirinin, modern Türkiye şiirinin işlevi bu mudur, bu mu olmalıdır?

Yücel-Anadolu bir halklar ve kültürler denizidir. İnsanlık açlık içinde kıvranırken, binlerce yıl önce Fırat kıyısında dünyanın ilk barajının kurulması, suların topraklara ve bahçelere akıtılması geliyor gözlerimin önüne. Tahıl silolarının dolması, karınların doyması, çocuklarını emziren anaların memelerine süt yürümesi geliyor gözlerimin önüne. Sonra boğaların evcilleştirilerek öküz gücünün tarıma katılması ve öküzün kutsallaşması geliyor. M. Ö. 546 yılında Knidos tepesindeki gözlemevinde yıldızları inceleyen Teodoksa geliyor. Çanakkale'de yıllarca süren Troya Savaşları, tanrıların fink attığı Olimposlar, kurban törenle-

ri, üretenler ve üretileni yağmalayanlar geliyor. Sonra Homeros, Herodot... İonya, Karya, Frigya, Ligya, Sparta uygarlıkları. Bu uygarlıkları yok eden Pers ve Med saldırıları. Sonra bin yıl süren karanlık. Bin yıl sonra küllerin arasında bulunan rönesans kıvılcımları. Batı uygarlığını bugüne taşıyan kıvılcımlar.

Kısacası Anadolu, bütün dünyada uygarlığın beşiği olarak kabul edilen bir bölge. Ahmed Arif'in deyimiyle "Beşikler vermiştir Nuh'a, salıncaklar, hamaklar vermiştir. Havva anamız Anadolu'nun yanında dünkü çocuk sayılır". Çok doğru. Çünkü, Adem babamız da öyle. Hatta dört kitabımız ve dört dinimiz de öyle. Anadolu'nun yanında dünkü çocuk sayılırlar.

Anadolu'da yalnızca çan ve ezan sesleri değil, su ve toprak, ateş ve hava sesleri de var. Şiirin bütün bu kültürel zenginliklerden etkilenmesi doğaldır. Ama şiirin arasında barış ve kardeşlik bildirgesi olabileceğine inanmıyorum. Sadece etkileyici bir sanat olabilir. Ama şairlerin kültürler arası elçi olmaları gerektiğine inanıyorum.

-Eleştiri konusu ülkemiz edebiyatının, (en çok şiirin mi demeli?) büyük gediklerinden, bedensel ağnlarından, anzalanndan diye biliniyor. Genel kabul öyle. Senin şiirine yöneltilmiş (olumlu veya olumsuz) eleştiri var mı, etkilendiğin, 'feyz aldığın'? Eleştiri ne kadar etkiledi seni? Daha doğrusu otuz küsur yılda eleştiriyle aran nasıldı? Şiir dünyamız Adnan Yücel şiirine nasıl yaklaştı? Okur ilgisiyle yeterince göstermiş gibi tavnnı, kitaplann ikiden çok basım adedine ulaşmış, bir tanesi altıncı baskıya... Nasıl değerlendiriyorsun şair - okur - eleştirmen üçgeninin şeytani dengesizliğini? Sanınm şairlerin kesintisiz kanayan yarası bu, neler demek geliyor içinden?

Yücel-Benim şiirime 1929'dan beni yöneltilmiş ve yöneltilen hem olumlu hem de olumsuz eleştiriler oldu ve oluyor. Hasan Hüseyin, Mehmet Yaşar Bilen, Metin Demirtaş, Rıza Zelyut, Mehmet Aydın, İsmail Gençtürk, İsmail Gümüş bunlardan

bazıları. Biçim, öz ve şiir dili bakımından hemen hemen bunların hepsi görüş bildirmiştir.

Otuz küsur yılda eleştiriyle aram hep iyi oldu. Olumluları da olumsuzları da sevdim. Yapıcı olmasını gözettim. Ancak bu otuz yılın on beş yılında eleştiri yok. Benim şiirim gibi şiirlerin görmezlikten gelinmesi gerçeği var. Böyle bir ortamda en güzel eleştiriyi okurlar yapıyor. *"Şair - okur - eleştirmen üçgeninin şeytani dengesizliği"* çok ilginçtir. Şaire, okura, eleştirmene ve bunların düşünceleriyle yaşadıkları dönemlere, toplumsal koşullara göre her şey değişir. Sovyetlerdeki parti diktatörlüğü çökmeden önce her şair Asım Bezirci'nin eleştirisini almak için çırpınırdı. Şimdi Asım Bezirci'nin olumlu değerlendirdiği şiirler okurlar tarafından unutulsun diye büyük çabalar harcanıyor. Bunun en çarpıcı örneği olarak Ozan Telli'nin şiirini anmak istiyorum. Sizce de büyük bir haksızlık değil mi?

Adnan YÜCEL'in özgeçmişi:

Bir karayolları emekçisinin oğlu olarak 1953 yılında Elazığ'da gözlerini açtı dünyaya. Diyarbakır Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 1975 yılında mezun olunca eğitimini Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi bölümünü bitirerek ve Çağdaş Türk Edebiyatı konusunda yüksek lisans yaparak sürdürdü. Her bilgeleşme yolundaki insan gibi kendini eğitmeyi sürdürüyor... Elazığ ve Ankara'daki çeşitli liselerde edebiyat öğretmenliğinden sonra 1980'li yılların sonlarında görev aldığı Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Türk Dili Öğretim Görevlisi olarak çalışmasını sürdürürken üçüncü bin yılın başında da aynı bilgi birikimiyle öğrencilerine, şiirleriyle de halkına ve insanlığa ışık saçan Yücel, Yeni Adımlar dergisinde yayımlanan ilk şiirleriyle şiirseverlerin dikkatini çekti(1974). Daha sonra Özgürlük İçin Direniş,Yapıt, Sesimiz, Petek, Sanat Edebiyat 81,Yeni Olgu, Dönem, Türkiye Yazı-

ları, Somut, Dönemeç, Yazko Edebiyat, Yaba Öykü, Yeni Şiir, Sanat Emeği, Anadolu Ekini, Temmuz, Tavır gibi dergilerde, Yeni Halkçı, Demokrat, Cumhuriyet gazetelerinde edebiyat ve sanat üzerine yazılar yazdı. AYKO'nun kurucuları arasında yer aldı ve yönetiminde bulundu (1981-1987)

Yapıtları

Kavgalara Sözlenen Sevda Şiirleri ..... (1979)
Soframda Kaval Ses..... (1982)
Bir Özlem Bir Türkü ..... (1984)
Acıya Kurşun İşlemez..... (1985)
Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek ..... (1986)
Rüzgârla Bir..... (1989)
Ateşin ve Güneşin Çocukları..... (1991)
Karacaoğlan (İnceleme) ..... (1992)
Çukurova Çeşitlemesi..... (1993)
Sular Tanıktır Aşkımıza ..... (1998)

(Cumhuriyet Gazetesi Kitap Dergi/ Mayıs 2001)

Bilinç, Boyut Değiştirdiğinde

Çetin YİĞENOĞLU

Güneş, en güzel Nemrut'ta, Tanrılar dağında doğar ...

Bu ortak bir kanıdır.

Peki, en güzel nerde batar?

Söz konusu Türkiye'yse, herkes kendi kentini, kendi yöresini örnekleyerek yanıtlar bu soruyu.

Ben de, bu yazıyı yazmadan önceki hafta sonunu İskenderun'da geçirmeseydim, güneş ve Türkiye üzerine söylenecek her savı kabullenirdim.

Siz de, eğer bir gün, *"Güneşin İskenderun körfezinde en güzel battığı"*na ilişkin savımı sınamak isterseniz, ya da bir günbatımında yolunuz güneye, İskenderun'un Karaağaç sahiline düşerse, duygularımı anlarsınız, bana hak verirsiniz...

Önce, levantenlerin düşsel kenti İskenderun'u sahil yolundan geçmelisiniz, baştan sona.. Kleopatra'nın aşk kuytusu Arsuz'a varmadan Karaağaç sahiline saparak balıkçı lokantalarından birine demir atmalısınız, sonra.

İlk bakışta sıradan görünür güneş. Deniz de bildiktir. Balık, roka ve rakıdan oluşan menü, Akdeniz kıyısındaki bir lokanta için ayrıcalıklı özellik taşımaz.

İlk kadehten sonra başlar, gösteri ve değişim...

"Şair" in, *Adnan Yücel*'in dizelerine yaslanarak kendinize ve yoldaşınıza *"Hangi Günün Yüzyılı"*nda olduğunuzu sorarsınız, bir akşamüstünün milenyumunda...

"Yoluna ışık tutan sözcükler" dökülür dudaklarınızdan, ufukta algıladığınız sonsuzluğun denizine, size gülümseyen güneşe bakınca...

"Ve hayran olduğun sonsuzluğu" ararken tirşe atlası yırtarak bakışlarınızı çelen yunuslar başlar Karaağaç sahillerindeki gösterilerine. Güneşi sırtlarına alıp gelen yunusların dansı, güneş sofrasındaki görkemli bir şölenin uvertürüdür yalnızca...

Mutluluk ve sevgi üzerine bütün duyguların batık bir geminin bayrak direğinde göndere yükseldiği anda vurulur büyük gösterinin gongu...

İlkin, şöyle bir pırpırlanır limon sarısı güneş. Bu devinim, seremoni selamı, başkalaşımın muştucusudur. Renk değişimi, altın sarısında kimliğini bulur ve galaksimizin egemeni altın top asılı durur bir süre. Sonra, o altın ışık topunun denizde açtığı altın yol güneşe çağırır sizi...

Bu sırada coşkulu gösterilerini tamamlayan yunuslar bilinmeyene yüzgeç sallayıp kuyruk vururlar...

Güneşin veda mesajıdır yunusların düşsel bir dünyadaymışçasına yitişi.... Artık, altın bir inci tanesi gibi suya dalma, ya da imgesel sonsuzlukta yeni bir boyuta sıçrama zamanı gelmiştir güneşin. Eşsiz bir Akdeniz tablosunda alt yanından azalmaya başladığında bir kora dönüşür o inci tanesi... Bir başka açıdansa denizde bir volkan ağzı görünümündedir...

Yeni bir değişim sürecinin başlangıcıdır bu an. Oldukça hızlı bir gelişim sonucu o evrensel kor parçasının denize düştüğünde çıkardığı sesi duyarsınız yüreğinizde. O sesin sıcaklığında evrenle birlikte üşürsünüz ve başınızı yaşam duvarına çarpmışçasına sarsılırsınız...

Adnan Yücel gelir usunuza, sarsıntının etkisiyle... Beyninde

bir tümör olduğunu öğrendiği andaki duygularını duyumsamaya çalışırsınız...

Toplumsal şizofreniye yakalandığımız şu günlerde, bir bilinç kayması yaşarsınız. Düşle gerçek birbirine karışır ve kişiliğinizde, davranışlarınızda, ilişkilerinizde boyut değiştirirsiniz.

İşte o an kendinizle yüzleşirsiniz.

En kötüsü, bir insan olarak kimliğinizi, neye benzediğinizi gönül aynanızda görmenizdir... Düşüncelerinizin tarihsel frekanslarından dünyayı değiştirmeye çabaladığınız yıllara gidersiniz, bunun üzerine. Yurdunuzu değiştirme savındaki zorunluluğunuzun önceliğini düşündüğünüzü anımsarsınız. Usunuza önce kendinizi, sonra ailenizi, artarsa ülkenizi düşünmenizi öğütleyen büyüklerinizin hâlâ kendilerinden başkasını düşünmedikleri gelir, hüzünlenirsiniz. Yurdunuzu değiştirmeye de gücünüzün yetmediğini anımsayınca boğazınıza bir şey tıkanır ve yutkunamazsınız.

Diyalektik olgu gereğini yapmıştır, çünkü.

Bu aşamadan sonra, bireysel eksiklikleriniz gelir usunuza. Kendi yapı taşınızı yontmaya, kendinizi değiştirmeye kalktığınızda öğrenirsiniz, kendinizle uğraşmanın dünyayla uğraşmaktan zor olduğunu...

Büyük sorunun yanıtı mikrokozmosta mıydı yoksa, diye düşünürsünüz bu kez... En azından yılların alışkanlıklarını kırmanın kolay başarılamayacağını anlarsınız...

*"Büyük düşününce sorunların küçüldüğü varsayımı"*nın sonraki aşamasında başkalarını yargılama ve hesaplaşma sürecine girersiniz...

Yaralısınızdır ama...

Bu, darda kalınca yardım istemenin alçaltıcı duygusunu yaşamanızın faturasıdır... Namerdin kapısını çalıp da yanılmadığınızı anladığınızda yaralanmazsınız. Dostların kapısındaki yanılgılarda kahrolursunuz...

Cehennemi bu dünyada yaşadığınızı düşünürsünüz, o sırada...

Kibrinizden eser kalmaz...

Ruhunuzun kumdan kalesi yıkılır...

Kendi başınıza, onca emekle kurduğunuz dünyanın aldatıcı görüntüsü çıkar karşınıza... Gerçekle bir kez daha yüzleştiğinizde başkalarının saldırgan dünyasından da koparsınız... Çoktan yabancılaştığınız yeniden yapılanan dünyanın şifrelerini, kodlarını bilmediğinizi anlarsınız.

Tanımı değişen birçok şeyi yeniden algılamaya, yeni yüzleriyle tanımaya başlarsınız bunun üzerine... Bir daha aynı insan olamayacak kadar değiştiğinizin ayrımına varırsınız...

Yaşamın en büyük tuzağı, diye de tanımlanabilecek anlarda tanışırsınız bu duygulanımlarla.

Felaket, sinsi bir düşmandır. Sessiz davranır, arkadan vurur. İşbirlikçileri vardır. Tanıdıklarınızla iyi gün dostlarınızdır işbirlikçiler, genellikle...

Tehlikeyi görüp de uyarmayan dostlarınız kadar, kendinize karşı kurulan tuzakla ilgili uyarıcı olgular karşısındaki aymazlığınızla siz de suç ortakları safında yer alırsınız...

Unutmayın, suç ortaklarınız güzelliğin düşmanıdırlar! *"Şair"*in beynindeki tümörden farksızdırlar. Şiiri, şairi, imgesel güzellikleri sevmezler. Güçsüzdürler. Bu yüzden sinsidirler. Yılışarak yakınlık kurmaya çalışmaları güçlü yapınızdan beslenmek içindir... Kimliksizdirler... Kimlikli davranış özellikleri gösterdiklerinde bile size yaranma, gönlünüzü çelme düşüncesindedirler.

Gücünüzü yitirdiğinizi anladıkları anda birden uzaklaşırlar çevrenizden. Görmezden, duymazdan, anlamazdan gelirler. Gitgide düşmanlaşmaya başlarlar. İlk sınamayı bakışlarla yaparlar. Bakarak ezdiklerini sandıkları anda daha güçlü ataklara kalkışırlar. Eski hesapları, kendilerince yaralanmışlıkları gerekçe gösterirler saldırganlıklarına birer birer... Bu arada başka güçlü-

lere yaslanmayı da savsaklamazlar... Çıkarlarını hiç ıskalamazlar...

Bir anda güçbirliği yaparlar, türdeşleriyle. Kuytuda, karanlıkta sizi yıpratmaya, güçleri elverdiğince yok etmeye çalışırlar

Aşkı yaşamamışlar, sevgiyle tanışmamışlardır. Gönül gözleri yoktur. Olduğunu söyleyenlere inanmayın! Aralarında göz çukurlarını gönül gözü sananlar anadan doğma amadır...

Güneşin sofrasında balık, rakı ve roka varsa, fonda tirşe bir denizde ak desenli, çelik tenli yunuslar dansederken güneş, günlük serüveninin görkemli veda gösterisini sunuyorsa, *"Uzak denizlerde boğulmuş bir aşkın kahramanısınızdır"* o an.

Ve ister istemez yeni yaşam boyutunuzda "Şair"in dizelerine emanet edersiniz ruhunuzu:

"Ki uğrunda güneşi
Her akşam gül diye bırakıp sulara
Ve her sabah
Tomurcuk diye yeniden topladığın

Belki de bu yüzdendi kim bilir
Denizi her özledikçe ağladığın
Ey çılgın
Bunca zaman
Hangi günün yüzyılıydı yaşadığın"

(E Dergisi, Mart 2001)

Çukurova'dan Bir Adnan Yücel Geçti

Çetin YİĞENOĞLU

Onu seksenli yılların ikinci yarısının başlarında, Adana'ya geldiği günlerde tanıdım. Tanıştığımız gün güler yüzünde ışıklı gözlerinden yaşam coşkusu yansıyan fotoğrafıyla yerleşti beleğimdeki albüme... Gözlerindeki bu ışık, onun deyimiyle "cankörüğü" soluksuz kalıncaya dek aynı ışıltıyla yandı.

Adana'daki ilk günlerinde sıradanın ötesine geçmeye çalışıyor ve hep çılgınlıkların izini sürüyordu. Eğer, sevgilisi kolunun altındaysa bir duble rakıyı ilk kez içiyormuşçasına yudumluyor, bir büyük macera yaşıyormuşçasına doğuşunu beklediği güneşi ilk kez görüyormuşçasına seyrediyor, bir anlık duruşa, bir bakışa, bir tansığa tanık oluyormuşçasına şaşarak, kahkahalar atarak bakıyordu. Sanki, Adana'ya bir süreliğine konuk gelen birisiydi de, tatilin tadını çıkarmaya çalışıyordu.

Onu tanımayan birisi, *baskı* ve *suskunluk* yıllarında genç bir şairin taşrada sığınılacak uygun bir köşe arayışında seçtiği Adana'da günün gün ediyor yorumunu yapabilirdi. O günlerde pek çok *"yiğit devrimci"* kuyruğunu kıstırarak bir köşeye sin-

pek çok *"yiğit devrimci"* kuyruğunu kıstırarak bir köşeye sinmiş, dahası işine bakarak dünyalığını yapma, sistemin nimetlerinden yararlanma yolunu seçmişti.

Bu yapı öylesine baskındı ki, zamanla doğal bulunmaya bile başlandı. Özünden sapmayanlar, ödün vermeyenler aykırı görünür oldu. *Adnan Yücel*, işte bu *"marjinal"*lerdendi.

Seksen öncesinde ödünsüz çizgi sürdüren birçok şair ve yazarda üç tür sapma görüldü. Genel olarak dönemin getirdiği olağanüstü koşullar ve baskı sonucu herkes bir *"suskunluk"* döneminden geçti. Bazıları orada kaldı, sonsuza dek suskunluğu yeğledi, sesini, soluğunu hepten kesti.

Bazıları kurnazlık yaptı. Ödünsüz davranıyormuş gibi gür sesiyle gümbür gümbür bir şeyler söyledi. Ancak, söyledikleri bir şey ifade etmiyordu. Çıkan sesin özü irdelendiğinde içi boş bir gazyağı tenekesinden geldiği hemen anlaşılıyordu. Bu kurnaz ozancıklar güncel sorunlardan uzak durarak ya tarih sayfalarında at gezdirdiler, ya kendilerinden önceki ustalardan öğrendiklerini satarak şiir cambazhanelerinde *"şov"* yaptılar. Sonunda, küresel tiranlardan aldıkları gücün füürsüzluğuyla *"post devrimci"* ozan kimlikleriyle çıktılar ortaya. Kendileri kendi yarattıkları yeldeğirmenleriyle savaşıyor görünürken kitleleri soyut hedeflere yönlendirmeye çalıştılar/çalışıyorlar...

Üçüncü gruba girenlerin daha namuslu davrandıkları konusunda haklarını teslim etmek gerekiyor. Bunlar, geçmişlerini toptan reddederek daha önce karşı durdukları kampın safına geçtiler. Düne değin sövgüler yağdırdıklarına övgüler düzmeye başladılar.

Bazıları ise ne sesinden, ne soluğundan, ne duruşundan ödün verdi, *"Hızır Paşa"*lara *"Yürü bre"* demeye devam etti. Adnan Yücel bu grupta değerlendirilmeli.

İlk şiirlerini *"Soframda Kaval Sesi"*nde (1982) topladığında *"Ayakları(n)da sabır çarıkları/Üç zamanı birden dolaşıyor..."*

du... *"Avunmanın anlamı yok(tu) boş yere/Şimdi geceler düğünsüz(dü)/Ağıtlar karanlığında(ydı) bütün yıldızlar"* ve ozanımız suskun yıllarda *"Umut Kandilleri"*ni taşıyordu yannlara.

O yıllarda Adnan Yücel için *"Hep kavgayla sürecek gibi(ydi) yaşam"*, *"Bir Özlem Bir Türkü"*yü yazdığında *"Ne gökyüzü sarhoş(tu), ne akşam/Yalnızca türkülerde/Bıçaklanmış bir özlem gibi(ydi) yaşam/"*

Bir yıl sonra *"Acıya Kurşun İşlemez"* (1985) geldi. Dönem dönekliklere, ihanetlere, alçaklıklara tanık olma, yüzleşme ve iç hesaplaşma dönemiydi. Yüreği *"Buruşturulup atılmış aşklarda"* kalmıştı. *"Ölüm bile bu acıyı cellat bilmişti(r)"* dedi. *"Adımız halk olduğu günden beri"* halkının çektiği acıları yüreğinde duyumsadığını *"Ordular kurduk türkü renklerinden/Bütün ağıtlan bir hücumda yendik/Acıya kurşun işlemez artık/Biz yaşamayı zulümsüz sevdik"* dizeleriyle imledi.

Bir sevda esintisiyle Adana'ya geldiğinde *"Bozbulanık çıldırma vakti(ydi) gecenin"*. Her şey, her yer *"mühürlü"*ydü. Ancak, o her olumsuzluğa karşı oluşturduğu inançlı çizgide *"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek"* evrensel bir ütopyanın peşindeydi:

"Bin kez budadılar körpe dallanmızı/Bin kez kırdılar/Yine çiçekteyiz işte yine meyvedeyiz/Bin kez korkuyla boğdular zamanı/Bin kez ölümlediler/Yine doğumdayız işte yine sevinçteyiz."

İmgelere gerekmedikçe yaslanmadan, ancak kızının adını *'İmge'* koyacak denli imgeyi içselleştirmiş bir ozan olarak kavganın ve aşkın sonsuzluğunu ne de güzel vurguluyordu:

"Toprağın ilk sancısından beri/Kaç ihanet gördü kır çiçekleri/Kaç güzelliği kurban verdi çığlara/Ne yıllar tükendi ne baharlar/Bitmedi daha sürüyor o kavga/Ve sürecek/Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek"

Şiirlerinin yarısını (belki de çoğunu) Çukurova'da yazdı *Adnan Yücel*. En beğendiği, kendisine göre en güzel şiirini de Çu-

kurova'da yazdı. Bir söyleşide sorduğumda en beğendiği şiirin *"Rüzgarla Bir"* adlı kitabında yayımlanan *"Hangi Günün Yüzyılı"* adlı şiir olduğunu söylemişti. Ömrünün kısalığını anlatıyor gibiydi o dizelerde. En verimli olacağı çağda, üstelik oldukça genç yaşta gelen ölüme gönderme yapıyordu sanki: *"Sen düşlerini kuruyorsun hâlâ/Uzak denizlerde boğulmuş bir aşkın/ki uğrunda güneşi/Her akşam gül diye bırakıp sulara/ve her sabah/Tomurcuk diye yeniden topladığın/Belki de bu yüzdendi kim bilir/Denizi her özledikçe ağladığın/Ey çılgın/Bunca zaman/Hangi günün yüzyılıydı yaşadığın"*

Baskı ve suskunluk yıllarının ardından soğuk savaş döneminin sona erdiği, dünyaya tek kutuplu sistemin egemen olduğu, bütün tabuların yıkıldığı, insansal büyülerin bozulduğu, her şeyin metalaştırıldığı, sömürünün biçim değiştirdiği, *"postemperyalizm"* sürecinin başlangıcında *"Ateşin ve Güneşin Çocukları"*nı yayınladı. *Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek*'ten sonra ikinci nehir şiir çalışmasıydı bu.

Küreselleşme çapulunda bütün değerlerin birer birer yok edildiği, insanımızın yabancılaştırılarak, yalnızlaştırılarak yoksullaştırıldığı, birbirine kırdırıldığı, ozanlarının topluca yakıldığı, bir toplumsal cinnetin geçirildiği, insansal her şeyin epritildiği doksanların sonunda yayımladı *"Çukurova Çeşitlemesi"*ni... *"Ateşin ve Güneşin Çocukları"*yla Mezopotamya'nın fotoğrafını çizerken *"Çukurova Çeşitlemesi"*yle kan içen topraklar tablosunu tamamladı. Çukurova'da yaşayan bir *Adnan Yücel*'in binlerce yıldır çelişkinin bıçak sırtında yaşandığı, birçok emperyalist gücün kolonisi olmuş Çukurova'ya ilişkin gözlemlerini yazmadan durması beklenemezdi zaten. Çünkü, *"Her özlemi yağmurla başlatan bu yerde/İnsanlar vardır yurtsuz/Açlık denizlerinden ağlarla çekilmiş."*

Adnan Yücel'in şiir serüveni *"Sular Tanıktır Aşkımıza"*yla

sürdü. Geçen yüzyılın acılarla dolu son on yılın raporu gibiydi bu son kitabı.

Ozanın elinde kaval ya da saz *"Çıkanp yüreğini sürdü bir çiçeğin özüne."* O çiçek bir badem çiçeği oldu Güneşin Kapıları şiirinde: *"Bir badem çiçeği sürsem şimdi namluya/Beynime sıksam"* dedi böylece.

Ozan, Çukurova'ya kurduğu tahtında *"Toros Söyleşileri"* yaptı. Kiminde *Güneşin Kapılan*'na dayandı, kiminde Alpler'den Munzur'a ulaştı, kiminde parmak uçlarında kayıp gitti Viyana, kiminde ise Berlin'de tutuştu, Sivas'ta yandı.

Adnan Yücel, yayınlanmış sekiz kitabından dördünü Çukurova'da yazdı. *Rüzgarla Bir*-1989, *Ateşin ve Güneşin Çocuklan*-1991, *Çukurova Çeşitlemesi*-1993, *Sular Tanıktır Aşkımıza*-1998. Son yıllarda yazdığı, dergilerde yayımlanmış ya da yayımlanmamış şiirleri bir, yazıları da en az bir kitap oylumunda. Bu iki kitabı okuyuculara en kısa zamanda ulaştırmak ailesine, dostlarına ve yayıncısına düşen bir görev gibi görünüyor.

Adnan Yücel' in yaşamının en önemli yıllarını geçirdiği Çukurova'da yazdığı şiirler gözönüne alındığında *"Ustamın ustası"* dediği *Nazım*'ın gelmediği, gelemediği Çukurova'ya, bu güneş ülkesine, onun ikinci kuşak elçisi gibi gelerek pamuk işçilerinin arasında yaşamayı kendine görev edindiğini düşünüyor insan ister istemez; bıraktığı izlere bakıldığında yarınlarda insanların *"Çukurova'dan bir Adnan Yücel geçmiş"* diyeceği bugünden görülüyor...

Adnan Yücel genç yaşta aramızdan ayrılmasına yol açan hastalığa yakalanıncaya dek, bilinçle yurt edindiği Çukurova'da dolu dolu yaşadı. Kolay ilişki kuran, kurduğu ilişkiyi derinleştiren, gitgide kalıcılaştıran kişiliğiyle Adana'da, Çukurova'da kültür-sanat yaşamının ortasındaki yerini kısa sürede almasını bildi. Etkinlikler düzenledi, düzenlenen etkinliklere katkıda bulun-

du, bilim adamı dostlarını çok iyi tanıdığı halkıyla tanıştırarak karanlıkları aydınlatmaya çalıştı. Aşkın ve dostluğun en güzellerini yaşadığı gibi ihaneti de Çukurova'da tattı. Her güler yüzle yaklaşana sadece dostluğunu değil, yüreğini çıkarıp vermesinin acısını çekti, kendisini kıran *"kalbi"* ve *"cankörüğü"*nün sancılarıyla kıvrandığı günlerde.

(Damar Dergisi, Eylül 2002)

Şairin Ölümü

Çetin YİĞENOĞLU

Bir insan kaç kez ölür? Söz konusu kişi ya şair olursa?

İnsanlar genelde bir kez ölür, ama bazıları ölü gibi yaşadıklarından sayılamaz kaç kez öldükleri...

Şairlerse bin kez ölür, bin kez doğar... ölümün bin ayrı yüzünü betimlerler dizelerinde... Ne zaman yaşayıp ne zaman öldüklerini unutarak bazen, *"Ey çılgın"* derler Adnan Yücel gibi, *"Bunca zaman hangi günün yüzyılıydı yaşadığın"*...

Ölü gibi yaşayanların çoğu gömüleceği günü beklerken bir kara delik olur, kendisini aydınlatmaya çalışan ışıkları da yutarak kendi dünyasıyla birlikte çevresini derin bir karanlığa boğar...

Şairin hası girdiği yeri aydınlatır, saçtığı ışıkla yaşam coşkusu aşılar kendisine bakanlara, Adnan Yücel gibi...

Sağlıklıyken de, sayrılıyken de, ölümüne saatler kala bile, hep ışıklı göründü, çevresine ışık saçtı o. Ölümün binbir yüzünü betimlemiş bir bilge korkusuzluğuyla pes etmedi, sonuna dek direndi.... yaşama olan inancını hiç yitirmedi... "cankörüğü" istenci dışında kalbine can soluğu gönderemez oluncaya dek gözlerindeki ışığın ne sönmesine izin verdi, ne de sönmüş

görünmesine... sağlıklı günlerinde girdiği yeri hep aydınlattı... onu tanıyanlar bu yanını bilir... ilginç olan sayrılandığında çevresine ışıklı bakmayı, ışık saçmayı becerebilmesiydi... Ölümünden bir süre önce acılarının dayanılmazlaşması, evde sağlık olanaklarının yetersiz kalması üzerine hastanenin yoğun bakım servisine kaldırıldığında da yitirmedi bu özelliğini...

İyice güçten düşmesine karşın, henüz yaşadığı günlerden birinde birkaç gazetede birden ölüm haberi yayımlanmıştı. Her an ölüm haberi beklendiği için haber, sevenlerini ve edebiyat çevrelerini üzüntüye boğdu, altüst etti, baskı altındaki hüznün çağıldayan bir gözyaşı seline dönmesine yol açtı... Kısa sürede anlaşıldı haberin aslının olmadığı... Ancak olanlar oldu, insanlar ne yapacağını, nasıl tepki vereceğini şaşırdı bunun üzerine... İnsan, böyle zamanlarda bazı olguları/duyguları tanımlamakta güçlük çekiyor nedense... Örneğin bu asparagas ölüm haberinde olduğu gibi... Sevinmeli mi, üzülmeli mi bilemiyor... Adnan Yücel'in bu yalan ölüm haberi karşısında "ne yazık ki" ya da "ne iyi ki" diyemedi dostları... Buruk bir sevinç duygusu yaladı yürekleri... Adnan Yücel için o günlerde yaşamak demenin işkence çekmek anlamına geldiğinin bilinci bu duyguyu derin bir hüzne dönüştürdü dost yüreklerde...

Daha önce, anısını belleğimde onun da istediğini sandığım gibi yaşatmak için tensel açıdan iyice çökmüş durumdayken görmemeye karar vermiştim onu. Bu yalan haber, içsel dünyamda bir manivelayı yerinden oynatmış olmalı ki, hangi koşulda olursa olsun onu bir kez daha, son kez görmek istedim, dayanılmaz biçimde...

Doğruca yattığı yoğun bakım ünitesine gittim. Elleri, kolları, ayakları, bacakları, bedeninin her yeri serum hortumcukları ve elektrot kablolarıyla bağlanmıştı makinelere... böyle bir görüntüyle karşılaşacağımı bilerek gittiğim için hazırlıklıydım... buna karşın tasarladığım gibi davranamadım... Adnan da öyle... bir-

birimizi gördüğümüz an, ikimiz de heyecanlandık. İlkin gözlerinden yine yaşam coşkusu balkımıştı. "Nasılsın"la başlayan diyalogda bir yanıt aramanın daha ilk anında bir kırılma duygusu yaşadık... birden gözlerini kaçırdı... ardından bilinci kaydı... sayıklar gibi bir şeyler söyledi... sanırım benim dudaklarımdan da bilinçsizce birkaç sözcük döküldü... sonra hepten yok oldu gözlerimin önünde, yatağında bir yerlere gizlendi... paniğe kapıldım... acaba gelişimle mutlak bir ölümün vadesinin öne çekilmesine mi yol açmıştım? Hastaların, hemşirelerin, hastabakıcıların gözleri önünde çırılçıplak kaldığım duygusuna kapıldım o an... geldiğime, onu o durumda gördüğüme binlerce kez pişman oldum; onun o son fotoğrafını sonsuza dek çıkartmamacasına belleğimin albümüne yerleştirirken...

Bir yanıyla öznesi olduğum bu tanıklıktaki yaşanmışlık, bence onun bir başka türlü ölümüydü, üstelik gözlerimin önünde...

Bir hafta sonra üniversite kampüsünde yapılan bir törenle toprağa verilmek üzere doğduğu yere uğurladık onu... törende bazı şeyleri düşünmeden edemezken, çok ölü, çok ceset, çok cenaze töreni, çok yaslı insan görmüş birisi olarak, yaslı günlerdeki salya-sümük ağlamalardan sonra bir daha anımsamamacasına unutmalara tanık oluşlarım geçti gözlerimin önünden... Acaba o, ölümünden sonra ne tür bir unutulma talihsizliğinin kahramanı olacaktı? İnsanlar sanki gelecekteki unutuşlara, ilgisizliklere, kayıtsızlıklara peşin bir gerekçe arar gibi cenazesinin doğduğu yere götürülmesini eleştirirken "Mezarı Adana'da olsaydı, bir anıt mezar yapılır, ölüm yıldönümlerinde anılırdı" türünden konuşmaya başlamışlardı... gerçi, birçok seveni gibi ben de Adana'ya gömülmesini istiyordum. Bu isteğim, onun Elazığ'da doğmasına karşın Çukurova'da bedenleşerek kök salmış bir meşe ağacı olduğunu düşünmemden kaynaklanıyordu... gömütünün Adana'da olmasını istemeyi doğum/ölüm yıl-

dönümlerinde anmayla bir arada düşünmek, ister istemez başka şeyleri de düşündürüyordu insana... anlayamadığım, bir insanı, bir sanatçıyı unutmamanın, ölüm ya da doğum yıldönümlerinde anmanın, "mezar" önkoşuluna nasıl bağlanabildiğiydi... ölmek ya da yaşamak öylesine sonu açık kavramlar ki anma ya da anımsama böyle ucuz ön koşullara, gerekçelere nasıl payandalandırılabiliyordu? Bu, olsa olsa unutmaya peşin teşne minik topal yüreklerin sığındığı basit bir gerekçeydi...

"Bütün ölümler vakitsizdir" diye bir söz var... bu onun için de geçerli... kuşkusuz, en verimli olacağı bir çağda öldü... ya anıları?.. ya dizeleri?.. bir başka yaklaşıma göre, bir insan, onu tanıyan en son insan öldüğü zaman ölürmüş... peki ya bir sanatçının, bir şairin ölümü nasıl olur?.. herkesin üzerinde görüşbirliğine vardığı tanıma göre, eserlerinin ölümünden sonra bir sanatçının, bir şairin ölümünden söz edilebilir ancak... bu durumda Adnan Yücel'e kim ömür biçebilir? onu topal yüreklerin anması kimin umurunda olur böyle yaklaşıldığında... o yaşarken elleriyle, yüreğiyle, beyniyle imge imge ördüğü anıtında, dizeleri dillerde mırıl mırıl her zaman her yerde anılacak çünkü...

(Söylem Dergisi, Eylül 2002)

Çukurova Bir Ozanını Yitirdi

Çetin YİĞENOĞLU

Bir Çukurovalıydı.

Elazığ'da dünyaya geldi, ama o badem çiçeklerinin çığlık çığlığa açtığı Çukurova'yı yurt edindi. Bir Karacaoğlan oldu, *'Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek'* aşk şiirleri yazmaya soyundu, bir Dadaloğlu oldu, iç çekti, dizeleriyle başkaldırdı ve *'Çiçeklerin acı renginde açtığı'*, binlerce yıldır kan içen topraklarda *'Sesi kan içinde çıktı'*. O Çukurova'yı sevdi, Çukurova da onu. Zamanla, Çukurova'nın bir Adonis çiçeği, bir yeni soluğu oldu. Bazen cura tınılarında, bazen *'Her özlemi yağmurla başlatan'* gök gürültüsü tonundaki soluğu patladı dizelerinde...

Al kurdelalı davetiyeyle çağrılmadığının bilincindeydi bu dünyaya. *'En karanlık labirentlerinde bütün yollan umuda çıkarır'*dı bu yüzden. *'Ölümün bile umudu, yaşamı ve güzelliği çağrıştırmasını düşündüğü'* için nar çiçeğini seçmedi; *'nar çiçeği ölümü yozlaştırır'* diye düşünerek badem çiçeğinde karar kıldı:

'Bir badem çiçeği sürsem şimdi namluya
Beynime sıksam
Ölümüm Bahar olsa nasıl anlaşılsam'

Onun dünyasında *'Ölümü ayn ayn ölümsüzleşerek yenmek'* vardı. *'Ölümün adı zafer'*di. Çok çok, *'Ölüm yasaklarla savrulan bir kahkaha'*ydı. Ölüm yoktu onun dünyasında. Çünkü, *'Ölüme aşk engel'*di. İşte bu inancı çok şaşırtmıştı, kalbi kırılmıştı beyninde tümör olduğunu öğrendiğinde:

"Kırdın kalbimi beynim
Kırksekizimde başka duydum seni"
.....
"Gökyüzüne sarılırdın geceleri
Yıldızlara sevdalanırdın
Kırdın kalbimi beynim
Ne gökyüzü ne yıldızlar
Aldın küçük bir kitleyi koynuna"
.....
"Bakıp geleceğinin aydınlığına
Aldılar ihanetini bıçak altına
Bazen bir konçertodur ömür
Her notası sonbaharda seçilmez
Ey beynim
Pişmanlıklar aşksız içilmez"

Kısa sürede anladı ölümün önündeki aşk engelini kaldıranın beyni olmadığını... *'Kırdın kalbimi cankörüğüm'* dedi bu kez:

"Ey can içre cankörüğüm
Hangi kentin temiz havası
Yetmez oldu ki soluğuna
Çıkardın kendini ölüm doruğuna
Ölmek kolay değil cankörüğüm."

Gerçekten kolay olmadı bedeninin ölümü... Hele ki beyninin... Hele ki beyninin... Zor öldü. Direndi sonuna dek. Sarıldı

yaşama, cırmaladı yüzünü ölümün. Baktı olmayacak, "Ölüme özgürlüğü giydirmeye gitti..."

Ailesi istemese de, töreler aldı cenazesini, Elazığ'daki bir gömütlüğe götürdü.

"Özlemi yağmurla başlatan" Çukurova'da ise anısını hep yaşatacak dizeleri kaldı:

"Gelir bir gün adın dile
Bitmiş olur bütün çile
Toroslar'dan yeryüzüne
Çekilirsin bayrak diye"

(Cumhuriyet/26 Temmuz 2002)

Bir Şair Ölende...

Remzi İNANÇ

1970'in başından 80'nin sonlarına dek, Ankara'da edebiyatın hemen her dalında ürün veren, vermeye çalışan pek çok arkadaş kitabevine gelirdi. Genç şairlerden kimisi, kendilerinden önce yola çıkmış, yol almış ağabeyleriyle burada karşılaşıp tanışmak, denk gelirse şiirlerinden çıkarıp okumak (ceplerinde mutlaka okunmaya, gösterilmeye hazır birkaç şiir olurdu.) isterlerdi. Haklı olarak, 'nerede olduklarını' usta belleklerinden öğreneceklerdi.

Bunlar bazen, kendileri gibi adlarını yeni yeni duyurmaya çalışan arkadaşlarıyla, çok kere de kendileri doğrudan kitabevine gelirdi. Gönderdikleri şiirleri yeterince değerlendirmedikleri için bazı dergilere; ya da fazla yer verilen, iltimaslı (!) genç edebiyatçılara veryansın ederlerdi. Bazen kendilerini anlamayan, anlamaktan aciz dergi yöneticilerine kızıp hemen bir dergi çıkartmak önerisinde bulunanlar da her zaman olurdu. Genç şairlerin coşkusuna tanık olmak ne güzeldir, şimdi daha iyi anlıyorum.

Hasan Hüseyin'in çevresindeki genç şairlerinden biri de Adnan Yücel'di. Esmer, ince uzun boylu şairimiz otuzunda var

mıydı o sıra, sanmıyorum. Ama onun nice hırslı olduğunu görmek için fazla dikkatli olmaya gerek yoktu.

Bir süre sonra Adnan Ankara'dan Adana'ya göç etti. Edebiyat tutkusu arttı, azalmadı burada. Hatta şiiri Çukurova'da boylandı. Yeni ikliminde rengine, sesine kavuştu. "Sevda" ve "Kavga" sözcükleri şiirinin sihirli anahtarı olarak hep yerini korudu. Elazığ ve Ankara istasyonlarından sonra, yaşamının uzun bir bölümünü geçirdiği Çukurova'yı ikinci yurt edinmişti. Şiir uğraşısı yanı sıra, önayak olduğu edebiyat etkinlikleri de onu mutlu ediyordu burada.

Yıllardır görüşemiyorduk nedense, ama yazdıklarını, onunla ilgili haberleri izliyordum. Kendi çizgisinde başarılı ürünler veriyordu.

Kaç ay önce ortak bir dostumuz, Adnan Yücel'in beyni ile ilgili sorunundan söz edince ince bir dal kırıldı içimde. Yirmi yıl önce tanıdığım genç şair gelip durdu gözümün önünde... Şiir için, sevdası için bütün gün kavga etmeye hazır bıçak gibi bir adam...

Bir şair ölende, kavgalarda yalnızlığımız bundandır.

(Damar, Eylül 2002)

Adnan Yücel'e Ağıt

Veysel ÇOLAK

Günlerdir böyle bir yazıyı nasıl yazacağımı düşünüyorum. Oysa şiire ilişkin yazmak benim için o kadar kolay ki... Böylesi durumlarda tıkanıyor insan, yazamaz hale geliyor. Bu, tragedya yaşamak gibi bir şey. Donar kalırsınız. Vücudunuz keçeleşir, acı duyamaz hale gelirsiniz. Anlamsızlaşır ne varsa, içiniz boşalır, sizi yaşatan bütün enerjiniz kaybolur gider. Öyle bir noktada *Adnan Yücel*'le birlikte olmak gibi bir şey benimkisi. Gene oturup konuşuyoruz. '70'li yıllar, soluk soluğa şiir tartışıyoruz.

O günden bu yana, Kavgalara Sözlenen Sevda (1979), Soframda Kaval Sesi (1982), Bir Özlem Bir Türkü (1984), Acıya Kurşun İşlemez (1985), Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek (1986) Rüzgârla Bir (1989), Ateşin ve Güneşin Çocukları (1991) Çukurova Çeşitlemesi (1993), Sular Tanıktır Aşkımıza (1998) adlı kitaplarını yayımlıyor *Adnan Yücel*. '80'li, '90'lı yıllarda oldukça verimli göründüğüne bakmayın. Bu şiirlerin çoğu, '70'li yıllarda kesinlemesi yapılmış bir aranışın ürünüdür.

Adnan'a ağıt düşürmek benim için oldukça zor. Bu nedenle anılara gitmek daha iyi gibi. Eğer unutmak öldürmekse, bu dipdiri anıların ölümü nasıl aştığını ortaya koymak belki de daha

çok yakışır ona: Diyarbakır'dayız. *Adnan*, *Direniş* dergisinde yazmaya başlamış o günlerde. Oldukça politik şiirler bunlar. Şiirleri yayımlandıkça da güveni artıyor. Bu daha bir soluklandırıyor onu. Bu rüzgârla, yayımlayacağı ilk kitabına *Soframda Kaval Sesi* adını vereceğini söylüyor. Sonraları ikinci kitabının adı oluyor bu. Ama bizim bitmez tükenmez tartışmalarımızın kaynağını da oluşturuyor. Ben popülist buluyorum bu adı. Adnan, Enver Gökçeleri örnek getirerek savunuyor kendini. Ben Ahmed Arif'in şiirini önceliyorum o zamanlar. Şiir olarak daha başarılı buluyorum. Ama ideolojik olarak *Enver Gökçe*'nin daha önde olduğunu, diyalektik bir yaklaşımı sergilediğini vurguluyorum. *Adnan, Enver Gökçe*'den daha gerilere giderek türkülere iniyor. Bir uğrak yeri olarak belirliyor *Gökçe*'yi. *Ahmed Arif*'i de elbette. Sonra bu halkalanmaya *Hasan Hüseyin Korkmazgil, Hasan İzzettin Dinamo*'yu, elbette en başa *Nâzım Hikmet*'i koyarak oluşturmaya koyuluyor şiirini. 1940'lı devrimci-demokrat şairlerin doğal akrabası sayıyor kendini. *Adnan*'ın şiiri böylesi şiir ırmaklarının oluşturduğu bir deltada yeşermeye koyuluyor. Ama bu tamamlanmamış bir süreç olarak kalıyor ne oluyorsa. Adnan, yeniden Halk şiirine, özellikle türkülere yöneliyor birden. Onlardan, onların kültürel derinliğinden, ses zenginliğinden, duyarlığından, zaman zaman biçimsel özelliklerinden devşiriyor şiirini.

Kendini bir suyun akışında
Ve suların kendi bakışlarında
Bulabilenler bilir bu türküyü.
Sen ki anlardın
Bir türkü uğruna
Çileler çekerdin yıllar boyu.
Soluğunda
Yaban menekşelerinin kokusu

Gözlerinde
Serin pınarların uğultusu.
Dağlar seni yaşardı her gün
Ormanlar sıcak dostluğunu
(Sanat Emeği, Temmuz 1979)

Bu dizelerden yansıyan poetik kavrayış, *Adnan*'ın şiirini belirlemiştir denilebilir. Böyle bir aranış, Türkçe şiir için hiç de olumsuz bir girişim değildi bana kalırsa. Özellikle 80 sonrası, sözün bütün bütüne şiirden uzaklaştırılması karşısında, söze dikkati çeken biri olarak *Adnan*'ın şiiri üzerine düşünülmeli. Metin önemli elbette; ama söz de önemli. Günümüz şiirinin gündem maddelerinden biri olarak görülmeli bu. Bunun temel örneklerinden biri de *Adnan Yücel* olmalı. Onun türkülere yakınlığını vurgulamak için, sanıyorum, son yazdığı yazılardan biri olan Toros Güncesi'nden birkaç alıntı yapmak açıklayıcı olacaktır. *"Düzyazı çoktan boğulmuştu doğanın gizemli güzelliği karşısında. Duygular hep şiir çılgınlığında uçuşuyordu havada." "Meryemçil'in dumanı şiirsiz silinmez...", "Bir şiir süzülürmüş kayaların arasından, her dağın kan aşk uğruna dizlenirmiş."*(1) Hemen görülen odur ki, kendinin ya da bir başkasının ağzından anlatıyor olsun, *Adnan,* neyi tarif ederse etsin, türkülerden yola çıkıyor. Karacaoğlan, Kozanoğlu, Dadaloğlu... şiirinin dereleridir. Elbette sormakta haklıdır bu noktada: *"Dereler coşarsa göller neylesin?"*

Adnan, bütün şiir girişimini halk kültürü üzerine kurarken derlemeci bir anlayıştan da alabildiğince uzak durmaya çalıştı. Bunu yaparken halk kültürü içindeki demokratik ve sosyalist kültür öğelerini bulup çıkartmaya aşın bir özen gösterdi. Lenin'in bu önerisini uygulayan bir kültür adamı olarak şiirine ideolojik bir yer açmaya koyuldu *Adnan Yücel.* Giderek dava için şiir noktasına vardı. Seçtiği şiirin olanaklarıyla şiirin davasını da

gündeminde tuttu hep. Ama bu bağlamda yalnız kaldığını düşünmek doğru olur. Yoksa bir Anadolu şiiri kurmanın peşine düşülseydi, *Adnan*'ın konumu oldukça değişir, şiirinde başka açılımlar da gündeme gelebilirdi. *Nâzım*'da, *Enver Gökçe*'de, *Ahmed Arif*'te... kendini gösteren, temel örnekleri verilen halk kültürünü yorumlama çabası, kim bilir nerelere vardırılırdı. Buradan bakınca, *Adnan*'ın aranışı önemli bir deneydir.

Adnan, kendi yaşam coğrafyasını, oluştuğu ortamı, yaşadıklarını... şu dizeler özetleyebilir belki:

Sen ki anlarsın bu yaşamı
Aşklar şimdi hücrelerde tutsak
Düğünler kelepçeli
Doğumlar
Ve çocuklar zindanlarda
Bunları nasıl anlatayım sana
Bu türküleri nasıl çağırayım
Bu ninnileri nasıl.

Adnan için kendi sözlerini yineleyerek bitmeyen bu yazıya son vermekten başka yolu yok gibi: *"Her pınarı mutlaka görkemli bir çınar kucaklarmış. Anılardan türkülere savrulan yapraklarını her an başka bir rüzgâr kucaklarmış. Ne zaman bir yıldız kaysa gökyüzünde, bu pınarlarda çınar soluklu türküler yanarmış. Aşıklar, bu türkülerden ses yakalamak için dolaşırlarmış bu yerlerde. Sesleri bulamayan aşıkların ayak izleri, bugün bile küskünmüş çınar gölgesinde. Çünkü her ayak izi, eflatun bir bulut unutmuş otların üstünde."* (2)

Adnan Yücel, çınarıyla buluşmaya akan bir pınar şimdi.

(Damar, Eylül 2002)

(1,2) Adnan Yücel, Toros Güncesi, Lül dergisi, Sf. 41 Sayı 2. Nisan 2002

Aşk ile Ekmek Arasında Bir Genç Ömür

Hüseyin ATABAŞ

Tümü kırk dokuz yıla sığdırılan, aşk ve ekmek arasında geçen bir ömür, *"turunç kokan yalnızlıklar"* içinde bırakıp gitti dünyayı. Kahkahaları hâlâ kulaklarımda çınlıyor. Bütün yoksulluklara ve yoksunluklara karşın, ağız dolusu gülebilen bir adamdı Adnan Yücel. Tüm olumsuzluklara karşın, *"Koynumda Toros kokuyor artık sevgiler"* diyecek kadar gani gönüllü bir adam, çünkü şairdi o.

***

Adnan Yücel'in, 1940 Kuşağı toplumcu gerçekçi şiir geleneğini sürdürenlerin son temsilcisi olduğunu söylemek yanlış olmaz sanırım. Çünkü o da, her şeyden önce, ustalar gibi; ülkesindeki adaletsizlikleri, yoksullukları ve yoksunlukları bir gün bitecek umuduyla dile getirmenin, sergilemenin, eleştirmenin, çözüm üretmeleri için birilerini nodullamanın gerekliliğine inanıyordu. Otuz yıllık şiir serüveninin omurgasını bu anlayış oluşturdu. Onun *"sevdası"* bu savaşımın kavgasıyla sözlenmişti.

1979'dan başlayarak, yayımladığı dokuz şiir kitabının adlarından bile bunu anlamak hiç zor değildir. Bir yandan aydınlığı arama yolunda yitirdiklerimize ağıtlar yaktı, bir yandan bu savaşımı, *"yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek"* sürdüreceğine ant içmişti, desek yeridir:

Aşksız ve paramparçaydı yaşam
Bir inancın yüceliğinde buldun seni
Bir kavganın güzelliğinde sevdim
Bitmedi daha sürüyor o kavga
Ve sürecek
Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek
...
Aşk demişti yaşamın bütün ustalan
Aşk ile sevmek bir güzelliği
Ve dövüşebilmek o güzellik uğruna
İşte yüzünde badem çiçekleri
Saçlannda gülen toprak ve bahar
Sen misin seni sevdiğim o kavga
Sen o kavganın güzelliği misin yoksa
...
Bitmedi daha sürüyor o kavga
Ve sürecek
Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek

Adnan Yücel, sevdası ile kavgasını yan yana taşıyabilen, ikisini birlikte içselleştiren ender şairlerden biriydi. Bir direnç şairi... Şiir, aklın öte yanını keşfetme arayışıdır. Dümdüz bir çizgide yürümeyi sevmez; tüm zikzakları, belirsizlikleri, sezgileri, duyguları, duyarlılıkları ve kuşkulanmayı gereksinir. Şair, yüreği acısa da, gülü dikeniyle birlikte avuçlar. O yürekli adam Adnan Yücel'in, şiir adına, gülü pek de önemsemeden dikeni avuçla-

dığını söylemek haksızlık olur mu?.. Son kitabı *"Sular Tanıktır Aşkımıza"*daki, *"Ölümün Adı Zafer"* başlıklı şiirde şöyle diyordu:

Ey yağmurun yakasına sanlan toprak
Güneşi köpüklerinde güldüren ırmak
Amansız yakanşlara bırakmak yok
Sular da değişiyor -taş ve toprak da
Ölüm de değişiyor ölümün anlamı da

Bir nice sevdanın hüznü yadigâr kaldı
Yükselen o ilk ışıklı seslerden bugüne
On beşi birden boğulup ölenler kaldı
"Garip garip öterler"ken "derya kuşlan"
Dalga sesleriyle bestelenen şarkılar kaldı
Saplanan bıçaklar paslandı yüreklerde
Geriye kanla yazılmış şiirler kaldı

Sanıyorum Adnan Yücel, yaşamın bize dayatılan gündelik yüzüyle uğraşmaktan, öte yüzüne gitmeye, derinliklerine inmeye olanak bulamadıydı. Yayımlanan bu son kitabını; *"Mustafa Suphi Olayı"* ile *"Sivas toplu öldürümü"* üzerine, bu iki olayda yitirdiğimiz dostlar üzerine şiirlerden oluşturmuştur. Bu kitaptaki şiirler, insanlığın mutluluğu yolunda savaşım vermiş, adı bilinen bilinmeyen tüm duyarlı insanların, tüm savaşımcıların ardından yakılmış ağıtlardır da diyebiliriz. Kitaba adını veren şiirdeki *"Biraz gurbet olmuş tükenmişliğin adı"* dizesi ise içine düşürüldüğümüz genel umutşuzluk ortamının acıyla dile getirilişidir.

***

Kırk dokuz yıllık gencecik ömrünü aşkı ile ekmeği arasına sıkıştırmayı başarmış olan Adnan Yücel, 1953 yılında, bir kara yolları işçisinin oğlu olarak Elazığ'da dünyaya gelmişti. İlk ve

ortaöğrenimini doğduğu yerde yapmış ve Diyarbakır Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmişti. Bununla da yetinmemiş; Elazığ / Karakoçan Lisesi öğretmenliğinden sonra görev aldığı Ankara Yenişehir Lisesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Lisesi, Ankara Cumhuriyet Lisesi'nde öğretmenlik yaptığı yıllarda, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü'nde lisans tamamlamış ve Çağdaş Türk Edebiyatı üzerine yüksek lisans yapmıştı. 1987 yılında da Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Türk Dili Öğretim Görevlisi olarak görev almıştı. Onu yitirdiğimiz 24 Temmuz 2002 tarihine kadar bu görevini sürdürdü.

Tümü kırk dokuz yıl olan dopdolu bu yaşam serüveninden sonra, götürdüler -Anadolu'da pek çok benzeri olan- babasının kuş konmaz kervan geçmez köyünde toprağa verdiler onu... Niçin böyle söylediğimi anlatmaya çalışayım: Bizim politikacılarımıza sorarsanız; *"Cumhuriyet, Büyük Atatürk'ün öncülüğünde toplumun tüm kesimlerinin, bu arada Anadolu köylüsünün fedakârane gayretleri ile kurulmuştur. Bütün varlığıyla işgalci devletlere karşı çarpıştıktan sonra vatanın selameti için girişilen İstiklal Harbi'nde de kendisini aziz vatana adayan köylümüz, bu şanlı harbe kadın-erkek, çocuk-yetişkin, yaşlı-genç demeden bütün varlığıyla katılmıştır."* Bu nedenle de; *"Türkiye davası, bir yerde köylü davası idi. Türkiye Cumhuriyeti nin seksen senelik mücadelesinde, köy kendi kabuğu dışına çıkmış; okula, ışığa, içecek suya, traktöre, gübreye, tohuma, telefona, radyo ve televizyona, sağlık hizmetlerine geniş çapta kavuşmuş, ulaşılabilir hale gelmiş, dünyayı takip edebilir duruma sahip olmuştur."* Ama ne yazık ki Adnan Yücel'in köyünde, gömütünün üzerine dökmek için bir maşrapa su zorlukla bulunabilmişti!..

Bu cilâlı sözlere karşın, gerçeğin pek de öyle olmadığı bir Doğu Anadolu köyünden kalkıp, dişiyle tırnağıyla yaşama tu-

tunmaya çalışan, kendini bir Anadolu aydını olarak yetiştirmeye çalışan Adnan Yücel, Anadolu köylüsünün yoksulluklarını, yoksunluklarını elbette politikacılardan daha yakıcı biçimde yaşamış biri olarak diyordu ki:

Su ve ateş çağındaydı soluğumuz
En umutsuz gece yanlarında
En ıssız yollarda bırakıldık hep
Yıkılmadık
Günün bir yanında avuçlarken güneşi
Bir yüzünde yeniden düştük toprağa
Korkmadık
Yüreğimizle parçaladık en sert kayaları
Filizlenip uzandık dostluğun gökyüzüne
En bereketli yağmurları
Hep kendi soluğumuzla yarattık

Bir destandan koparılıp alınmış gibi bu dizeler... *"Çünkü, destan (epope), bir kavmin oluşumunu, oluşum sırasında çektiği güçlükleri ve egemenlik savaşımını, bu savaşımda üst düzeyde yiğitlik gösteren bir önderin kişisel kahramanlıklarını anlatır."* Adnan Yücel'in şiirinde doğrudan yiğitlik gösteren önderin yerinde halk var. Bu bakımdan, daha çok halk edebiyatındaki destanlara benziyor; bir koşma, bir yiğitleme, bir umut türküsü...

***

Ömrünün son on beş yılı Adana'da geçen Adnan Yücel, *"Çukurova Çeşitlemesi"* kitabına, *"Her özlemi yağmurla başlatan bu yerde/Kuş ağzında uçan bir şarkıdır mevsimler"* dizeleriyle başlamış. Ne yazık ki, kısacık insan ömrünün tüm mevsimlerini yaşamadan gitti. *"Ölüm Allah'ın emri / Aynlık olmasaydı"* der bir halk türküsü, ama ölüm de haddini bilmeli! Öm-

rünü adaleti bulmanın, eşitsizliği ortadan kaldırmanın, yani insanca bir dünyanın kurulmasına adayan Adnan Yücel'e ölüm bile adil davranmadı. Yeryüzünü aşkın yüzü yapma yolunda bayrağı devralacak başkalarının olduğunu bilmek, hiç kuşkusuz onu mutlu ederdi. Umarım öyle bir duygu içinde gitmiştir.

Bir gece yarısı Ankara'dan kalkıp gün ağarırken indiğimiz Adana Otogarı'nda bizi karşılayacak Adnan Yücel yok artık. Biz ise gömütünün üzerine götürüp bir demet gül bırakmaktan bile yoksunuz. *"Ölüm adın kalleş olsun!.."* demekten başka hiçbir şey gelmiyor elimizden.

Yaşamı Zulümsüz Seven Şair

Işık KUTLU

Burjuvazi giderek gerçeklikten daha da tecrit olmuş bir şiir istiyor. Dobra dobra konuşan bir şair, can çekişen kapitalizm için tehlikelidir. Şair Vicente Huidobro'nun dediği gibi kendisinin *"küçük bir tann"* olduğuna inanması daha uygundur. Bu inanç, bu bakış, egemen sınıfların keyfini kaçırmaz. Şair kendi ilahi tecridinden hoşnuttur ve ona rüşvet vermeye ya da ezmeye gerek yoktur. O; kendisini kendi cennetine mahkûm ederek, kendi kendine rüşvet vermiştir. *"Bu sırada yeryüzü, kendi yolunda, göz kamaştıran ışığında sarsılmaktadır"* diye yazmıştı Pablo Neruda yıllar önce. Şimdi yalnız gerçekliğin değil, şiirin de tecrit edildiği zamanlardayız. Yaşamın asıl öğelerinin bir kenara itildiği günümüzde reklamı olmayan metanın değeri olmuyor. Şiir artık tam bir metadır. Şairin kendisi de öyle. Bu yüzden ya Neruda'nın dediği gibi içe dönüyor şiir, ya da satışa çıkıyor.

Günümüzde, aydınlıkta ve karanlıkta olduğu gibi, sokakta da, dövüşte de yer alan şiir bir kenara çekildi. Oysa sokağa çıkıp şu ya da bu dövüşte yer almaktır şiirin görevi. Şiir başkaldırıdır. Şairse isyancı. Sevince doğru bir isyan başlatmaktır şairin

işi. Savaşları, devrimleri, toplumsal başkaldırıları ile toplumun nabzını tutmak şiiri güçlendirir. Sıradan insanla yüz yüze bırakır şiiri. Ve bir mücadeleyi müjdeler şiir, insanları bir araya getirmek için. Belki de bu nedenle: *"Şiir bir süs eşyası değil, yararlı bir nesnedir"* demişti Aragon, *"O bir hayat bilgisi dersine dönüşür."* Ama hayatın şiirinin yok olmaya başladığı koşullarda, şiirin hayatı da bundan payını aldı besbelli. Ve kuytulara çekildi şiir. Yüksek sesler kısıldı bir bir. İşte kısılmadan kalan seslerden biriydi Adnan Yücel, kimi zaman ağır basan acının tınısı da olsa.

Hayatın zulme teslim olduğu koşullarda: *"İyi ki silahlanmışız acılara karşı/ Türküsüz çıkmamışız yollara/ Ekmekten ve gömlekten önce/ Aşk ve sevinç doldurmuşuz koynumuza/ İyi ki koparmamışız çiçekleri/ Sevgiyi öfkesiz takmışız yakamıza"* diyordu Yücel'in şiiri. Şimdi yürümek zamanıdır diyenlere karşı, güzelliğin düşmanlarının böylesine çok oluşuna şaşırmış gibiydi. Eylül karanlığı çökmüştü ülkeye: *"Öyle uzak ki sabahlar/ Ne hayalden geliyor sesi/ Ne düşten/ Bir demet çaresizlik olmuş her sabah/ İntihar karşılığı toplanıyor güneşten"* diye yazıyordu. Sevgiye sığınıyordu bütün sabahlar acı renginde de olsa. Ve teslimiyet kokan koşullarda, açlığı, direnmeyi, insanı güzelleştirenleri anlatıyordu: *"Dışanda konuşmak yasak/ Oysa çok boyutlu bir dergâhta/ Alabildiğine bağırmaktı susmak."*

"Gel yüzünü buruşturma bu akşamın/ Geçmişi geleceğin kollanna bırak/ Doğanın kollanna bırak bakışlannı/ Yüreğini rüzgârla tazele/ Ölmüş bir kavganın çoğaldığını/ Bir başağın tanelerinden izle/ De ki yeni başladı bu aşk/ Bütün geçmişi bir kitapta gizle" derken, yenilginin acısını duyan bir sestir, kırıktır biraz. Ama yeniden başlamanın tazeliği de vardır bu seste. Yine de umuttan söz etmeyi görev bilir: *"Az sonra/ Suyu kesilecek insan ırmağının/ Yeminim var şafaklar adına/ Yorgun yüreklere biraz umut/ Biraz sevgi sunmadan duramam."* Belki de budur Adnan Yücel şiirinin anlamı.

"Durmuş sanki zamanın rüzgârları/ İnceden türkülerdir akıp giden/ Her ezgisinde bir deprem/ Bir de yangın seslenir/ Türküler ki damla damla/ Süzülüp anaların gözlerinden/ Acı makamından çalgısız bestelenir/ Sular su olalı böyledir bu yasa/ Gecikince sabahlar/ Son türküler hep kanlı söylenir" der idamlar, işkenceler ölümler zamanında, dışarıda suskunluk çoğalırken. Ve inatçı bir ses olur: *"Direncin kollarında boylanırken umut/ Değil mi ki damla damla/ Öfke süzülür de şakaklardan/ İnancın o yürekli şarkıları/ Düşmez yine dudaklardan."* Oysa önce şarkılar dizilmiştir kurşuna, sonra kahkahalar ve kuşlar.

Bu yüzden umudu ve direnci söylese de; *"içimde kül kalabalığı bir isyan"* der, *"dilimde sevdası tükenmiş bir destan."* Fakat küllerin altındadır köz. Gerçi kelepçelenmiştir menekşeler, yasaktır bütün maviler, sessizlik de büyüdükçe büyümektedir. Ama her şeye karşı her sessizlik bir boran gizlemektedir. Acı ve öfke inancın karşısına dikilir, umut kuytulardadır bazen; *"Kar yağıyor yaktığım ateşlere/ İçimde kül kalabalığı bir isyan/ Beni anlatacak kadar kalabalık değil daha sokaklar."* Alın terinde bellense de kurtuluş, bilinçler yarımdır, sevinçler paramparça, aşklar ihanet vurgunudur. *"Sabahlar ki inancımızdı bizim/ En güzel sevincimizdi/ Artık doğa da mı katılmıyor bu sevince"* diye sorar, kırık bir sesle.

Hemen ardından umut baskın gelir yeniden; *"Bu yollar/ ben yürümesem de yürünecek/ Biliyorum o kapılardan girilecek."* Ama acılar hep bir yandadır; *"Bir damla sevinç ararken/ Bir nehir acı koyduk suların ellerine."* Montaigne'le Ölüm Söyleşileri'nde; *"Zamansız koptu fırtına biliyorum/ Ve ecelsiz ölen çocuklara/ Dolu vurgunu çiçekler diyorum"* diye yazar. Ölenler için içi yanmaktadır, oysa ölenlerin tarih payıdır bu. Bu durumun da bilincindedir aslında; *"Ey benim yenilmiş çocukluğum/ Akım yüklü tellerde tükenirken aşklar/ Biliyoruz artık/ Kansız geçilmiyor ırmaklar"* diye seslenir. Ve sonra kendine de okuru-

na da umudu anımsatır; *"Sen ki bilirsin şafak dilini/ Ha bugün ha yarın/ Bütün kahkahalar bizden yana."*

Yalın bir şiirdir Adnan Yücel'inki. Ama ondaki bu yalınlık şiirin arınmışlığını bozmaz. Aksine etkisini artırır anlatmak istediklerinin. Okuru da sarar sarmalar böylece. Bazen umutlu, bazen kuşkulu, bazen acılı olan bu adamın damarlarında hep insancıl, hep kavgacı bir kan dolaşıp durur. Tanıklık eder; ölüm oruçlarına, açlık grevlerine, işkenceye, ölüme ve direnmelere. Yüreğin çarpışlarıyla beslenen aşklara, doğaya, insana vurgun bir sestir onunki. Şiiri bilir ve sever, tutkuyla bağlıdır şiire; *"Sen yürürsün rüzgâr yürür/ Bizi bu deprem günlerinde/ İnan ki bir şiirsiz yaşamak/ Bir de sensiz savaşmak öldürür"* demesi bu yüzdendir.

Şiirin eğitimle öğrenilebilir olduğunu söyler Aragon ve ekler: *"Fakat eğitimin ve şiir sanatından öğrenilebilecek her şeyin ötesinde, geriye kalan bir şey vardır, şiirin ezgisi... Başka hiçbir şeye indirgenemeyecek olan yalnızca ezgidir. Paulhan'ın söylediği gizemlilik, tam anlamıyla budur. Ezgi, şiirin hem saygınlığını sağlar, hem de başarısının göstergesi olur. Ezgi şiirsel yalıtlamaya boyun eğmemenin öğesidir. Ezgi şiirin iletişimini sağlayan ve onda mündemiç biricik nesnelliktir."* İşte Adnan Yücel şiirini tanımlayan bu ezgili sestir. Bu şiiri okurken ezgi kulaklarınıza vurup durur usulca.

"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek" başlıklı destansı şiirde iyice fark edilir bu ezgisellik: *"Aşksız ve paramparçaydı yaşam/ Bir inancın yüceliğinde buldum seni/ Bir kavganın güzelliğinde sevdim/ Bitmedi daha sürüyor o kavga/ Ve sürecek/ Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek"* diyen ses bir leit motiv gibi akar gider metin boyunca. Bu şiir hep bir inancın yüceliğindedir, bir kavganın güzelliğinde, budanır kırılır da körpe dallar meyveye durulur yeniden. Korkuyla boğulmak istense de yaşam yine doğumlardadır ve yine sevinçlerdedir insan.

"Dedim ya çok önceden paylaşılmış ekmeğimiz/ Şimdi uzay çağlı bir şölende/ Bir dilim açlık grevidir yediğimiz/ Başka yok/ Oysa toprak yorulur biz yorulursak/ Susarsak bütün dünya susar/ İşte bu yüzdendir hep çektiğimiz/ Ve ölürken bile/ Bir ışıklı selamdır güneşe/ Celladımızdan son istediğimiz." Aslında ezgi budur. Ve: *"Toprağın ilk sancısında beri/ Kaç ihanet gördü kır çiçekleri/ Kaç güzelliği kurban verdi çığlara/ Ne yıllar tükendi ne baharlar/ Bitmedi daha sürüyor o kavga/ Ve sürecek/ Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek"* derken, çırılçıplak bir şafaktır beklenen.

Şafak bekleyenlere bir eleştiri, halka karşı bir öfke vardır belki o ezgide: *"Bir şeyler vardı hep yarım kalan/ Ve düşlerle hiç bağdaşmayan"* der gibi öfke. Böyle miydi gerçekten ya da düzenin propaganda mekanizması en içli yüreklere de dokunmuş muydu acep? *"Gençtik-korkusuzduk/ Ama aşksız/ Ama şiirsiz/ Ama kitapsızdık."* Öyle miydik? Peki ya bu şiirler neydi? Ya zindanların önünde nöbet bekleyenler? Kurutulmuş bahar çiçeği kimlerden istenmiş, kimlere yollanmıştı geceler boyu yazılan mektuplar? *"Velhasıl hiçbir güzelliği/ Bir türlü katamadık güzelliğimize/ Bir at gözlüğü müydü bu/ Bir bahar körlük müydü yoksa/ Ki yaşamın tümünü kucaklamadan/ Varmak istedik sonsuz yaşama."* Oysa gelecek söz değildi savaşanların dilinde. Ve güzellikleri çoğaltmasalar, katamasalar kendilerine yaşamı güzelleştirmek için savaşmak neydi o zaman? Yürümek gerektiğini biliyorlardı ve yürüdüler. Ve şöyle söylediğinde haklıydı şiir: *"Düşlerin sonsuza koştuğu yerde/ Sabrın çiçeklerini açtığı yerde/ Asla kapanmaz yaşanan defter/ Çünkü tarihin en güzel yerinde/ Son sözü hep direnenler söyler."* İşin esası tam da buydu işte.

Adnan Yücel'in şiiri herkesle konuşur aslında. Filistinli de derdidir tüm halklar gibi, kendi halkının tarihi de. Turnalarla da

söyleşir türkülerle de: *"Ey sönmüş ateşlerde tutuşan öfkeler/ Yanmışın yakması buna mı derler/ Şu anda dünyanın gözleri önünde/ Kan sıçrarken yaşamın yüzüne/ Bu lekeyi tarihten kimler siler/ Bu katliam utancını kimler/ Nazi kamplanndaki fırınlarda/ Bitmediyse yakılan Yahudiler/ Ya vurulan Filistin nasıl biter"* diye sorar isyanla.

Ateşin ve Güneşin Çocuklarında: *"Ateşin ve güneşin topraklarında/ Adem'den önce de akardı nehirler/ Adem'in arkasında yürüyen erler/ Bütün olanları çok sonradan gördüler"* diye girer söze. Sesi kısılmış bir halkın iki dilli çocuğunun sözleri yürekten süzülmektedir. Artık, ateş ve güneş kokmaktadır bu şiirler. Ve halkının tarihini bilen bir adamın sözleridir tümü. Donanımsız şiir yazılmayacağını, o yalın yazımın arkasındaki birikimi sezeriz bu destanda. Mitlerle gerçekler iç içe geçerek bir tarih olurlar burada. *"Bazikan güzelleri nerde yatar şimdi/ Göğüsleri tomurcuk-bakışlan gül/ Kikan ve Zivan güzelleri nerde/ İsfahan'dan Fars diyarına beş bin aile/ Kınla kınla sürülürken Azad'ın zulmünde/ Azud el- Davla'dan gelen "azad" sözü/ Özgürlüğe nasıl dönüştü senin dilinde"* diye sorar da, özgürlüğe çağırır Demirci Kawa'nın çocuklarını; *"Yak artık canlarla yakılan ateşleri/ Yak ki açılsın dünyanın körelmiş gözleri/ Yak ki yırtılsın geceler ışığınla/ Yak ki tarihi yeniden başlatsın/ Kawa'nın- üç kibritin ve dörtlerin sözleri/ Yak ki yayılsın dünyaya/ Ateşin ve güneşin ölümsüz sesi."*

İnsan soyunun acılarının sona ereceğine inancın, umudun şairidir Yücel. İnsan mutluluğunu söylemek ister de bunca zulüm karşısında şaşar kalır sanki, *"Şimdi yaşam nöbette/ Zaman uykusuz/ Öfke dökülüyor ağaçlardan/ Yürekler yapraklarda coşkusuz/ Hiç böyle düşünmemiştim insanları/ Böyle tek boyutlu/ böyle soğuk ve arzusuz"* dizeleriyle dile getirir şaşkınlığını. Biraz da kızgındır üstelik: *"Yanm kalmış sevinçler adına/ İnsanlarımın arasındayım güya/ Yine aşksız yine paramparça/*

Her biri öfkeli temmuz sıcağıdır/ Her biri çok şükür ve yoksulluk/ Ve sessizce zonklayan bir yara/ Bir yara ki/ Uğruna ölenlere bile düşman/ Aç ve susuz kanıyor Allah'a." İnsan yüreğinin kanayıp durduğu bir şiirdir onunki. Öfkesi bundandır belki de.

Yücel'in gecesi sabaha yakındır hep: *"Yaşamı bilinçten emziriyoruz artık/ Umudu sevinçten süzüyoruz/ Yolu yok başka yaşamanın/ Her sabah geçmişin yüreğine/ Filizlenen bir gelecek çiziyoruz."* Bu yüzden Filistinli isyancılara: *"Sen ki bilirsin şafak dilini/ Ha bugün ha yarın/ Bütün kahkahalar bizden yana"* diye seslenir. Şairin dünyası gerçeği hiç kaçırmadan yüreğin yollarıyla örülmüştür. Düşler ve işler birbirine uzak değildir. Doğa, kavga ve aşk birbirine geçmiş ve lirik bir ezgi tadı oluşturmuştur. Bu yüzden, nehirlerin, rüzgârların, güneşin ve suların seslerinin birbirine karışması yoksullaştırmaz bu şiiri: Ezgiyi etkili kılar. *"Her yolculuğa bir türkü yakan/ Irmak boylannda konakla geceleri/ Kuş seslerine dökülen/ Yıldızlarla çoğalsın düşlerin/ Seninle başlasın her yerde/ Ve her zaman günün ilk zafer şenlikleri/ Sen yolculuklara yeniden başla"* derken, doğa kavgayla bir olmuş gibidir.

Şiir imgelerden örülmüş bir dil oyunudur aslında: Bilinen sözcüklerden, bilinmeyen sözler böyle yaratılır. İmge ve eğretileme yönünden de zengin bir şiir buluruz Adnan Yücel'de. Ama ezginin akışı yine de ağır basar bu şiirde. İmge vardır ancak, sözcükler arasındaki o inatçı iletişimdir Adnan Yücel şiirini güçlendiren. İmgeler o içten ezgiyi desteklerler sanki. Bu yüzden kolayca belleğimize girer yerleşir imgeler de. "Of çekme" adlı şiirde: *"Bazen bir imge nasıl kulak verirse/ Gümbürtüsüne telaşlı bir yüreğin/ Aynen öyledir anlamını çözmek de/ Çıkışı yasaklanmış bir sesin"* derken vurgulamaz mı, imge ve ses ilişkisinin ondaki yerini Yücel?

Halkların dilinden, gelenekten de beslenir bu şiir. Ateşin ve Güneşin Çocukları'nda: *"Bir havar yükseldi zindandan kırlara/*

Dört ateşten dört kıvılcım düştü dağlara/ Dağlar tutuşup indi bağlara/ Dört aynı ses yükseldi her ateşten/ Söndürmeyin ateşi/ üfleyin korlara-üfleyin korlara" derken bir uzun havadır alır başını gider. *"Rüzgârla Bir"* şiiri, geleneksel halk şiiri formundadır: *"Hangi günün gecesidir/ yazı kışta bulan bilir", "Gün içinde görünmeden/ günü suya salan bilir"* der dünü bugünle yoğurarak. Zindanlarda açlık grevlerini, ölüm oruçlarını anlatırken yine halklaşır sesi: *"Türküler ey türküler/ Seferberliğe gerek yok şimdi/ Seferberlikten beter olmuş yürekler"* der. Sonra şöyle seslenir turnalara: *"Ölüm kara bir yazgı değil artık/ Bembeyaz bir şiirdir koynumuzda/ İmgelerin güzelliğinde kan/ Bu kanı nasıl okuyayım sana/ Nice gurbetler yaşanıyor içimizde/ Nice ayrılıklar/ Nice yarım yolculuklar/ Turnalar ey turnalar-turnalar."*

Dil ve kavrayışta yalın olan bu şiirde geleceğe doğru bir ırmak akıp gider hiç durmadan. *"Sular Tanıktır Aşkımıza"* adlı şiirinde göçmen zamanlara ait gözlemlerini aktarır. Hep *"yeraltı nehirlerine"* inanmış birinin sesidir bize ulaşan: *"Dilin yetmiyor şimdi geçen yüzyıllara/ Türküleri dudaklarına kilitlemişsin/ Defolu örnekler çıkmış ya hep karşına/ Umutları kuşkunun potasında eritmişsin/ Koyu bir eylül sarısıdır çıkmayan leke/ Gözlerin buğulanırken birdenbire/ Yeraltında bin kudüm ile coşan nehire/ Sen de bir gün boğulursun demişsin."* Tükenmişlere takılır gözleri; *"Kim bilir kaç mark uğruna/ Kaç masada kaç devrim tüketmişler."* Ve sonra: *"Sular tanıktır aşkımıza/ Sevdalar asla mevsimlik olmaz"* der, noktayı koyar yılgınlığa şiiriyle.

Şiirin olguları tanımladığı değil, karşı çıkıp müdahale ettiği bir dönemin çocuğuydu Adnan Yücel. Öyle de kaldı. Bu yüzden devrimci ve kavgacı bir şiirdir Adnan Yücel şiiri. Yaşamının tanığı olmadım hiç, ama şiirini belirleyen bu değişim iradesiydi yazdıklarına bakılırsa. Gülü, devrimi ve aşkı bütünleştiren bir şiirinde şöyle diyor: *"Seninle çoğaldı bu iki damla renk seli/ Şimdi masmavi bir imgenin güzelliğinde/ Şahlanan denizler gibi*

uzanıyor önümde/ Bakıp bakıp içleniyorum/ Çok renkli sözcükler püskürüyor içimden/ Ah yazabilsem/ Yazabilsem her birini/ Lirleri güzelleştiren/ Yunanlı destanlar çıldıracak sesimden." Şiire gerçekten gönül vermiş birinin çığlığı bu. Hem tekil bir ses, hem de alabildiğine ortakça. Etkisi buradan geliyor. En güzel düşünceleri en ezgili, en yalın imgelerle sunmak gayretinde hep.

Birinci tekil şahıs az değildir şiirlerinde. Tıpkı *"Küllenen Yürekler Utansın"* derken olduğu gibi: *"Ben yine sevinçten ve coşkudan yana/ Bildikleri gibiyim dostların/ İki çiçek büyütüyorum/ Yaz göğünü kucaklayan penceremde/ Biri gürültülü kokusuyla fesleğen/ Bir de haykıran moruyla menekşe/ Suladıkça diyorlar ki bana sessizce/ Aşkı tutsak edersen cüzdanlara çeklere/ Suların ışıklı türküsünü/ Bir daha taşıyamazsın çiçeklere"* diyen, hiçbir bencillik içermeyen bir *"ben"* bu. Kendi adına konuşurken bile ortak doğrulardan kolektif hüzünlerden ve sevinçlerden söz etmektedir. Yaşamanın, sevmenin, kardeşliğin, direnene, onuru koruyana duyulan bağlılığın izleri görülür bu *"ben"* demelerde. Başkaldırının, ezilmiş, örselenmiş, ama yenilmemiş ve gelecek kokan devrimin şiiridir seslendirdiği.

Ben bu nedenle, yaşamayı zulümsüz seven şiir, diyorum Adnan Yücel şiirine: *"Yıldızlar ve sular tanıktır bize/ Aç ve kavruk bir memeden/ Direnmeyi yudum yudum emen/ Bir çocuk gibi öğrendik/ Ve direndik/ Ordular kurduk türkü renklerinden/ Bütün ağıtları bir hücumda yendik/ Acıya kurşun işlemez artık/ Biz yaşamayı zulümsüz sevdik"* diye yazıyor o da zaten. Kanımca bir çağın yüreği savrulup dururken yaşamı savunmuştu şiiriyle Adnan Yücel. *"Bu yollar/ Ben yürümesem de yürünecek/ Biliyorum/ O kapılardan girilecek"* demişti inançla. Yürüyüşünü bitirdi şimdi. Şimdiki Zaman mektuplarında; *"Yolu yok başka yaşamanın/ Her sabah geçmişin yüreğine/ Filizlenen bir gelecek çiziyoruz"* derken bireysel devrimci iradenin tarihteki

rolünün bilincindeydi kuşkusuz. Ve hep direnenler adına; mutlu bir geleceğe varılacağına inanarak bugünün şarkısını söylemişti. Boşuna yazılmamış şiirler bıraktı ardında.

"Ne Zaman" adlı şiirinde; *"Hep kavgayla sürecek bir yaşam/ Korkarım ki/ Aşka zaman bulamadan gideceğiz/ İçimizdeki sonsuz sevgileri/ Acının tabutuyla toprağa vereceğiz/ Kim bilir belki yürürken/ Belki yatakta/ Bir yürekte bin şiir götüreceğiz"* diye yazmıştı. Kendiyle birlikte çok şiir götürdü mutlaka. Ama yarına doğru yürüyüşün devam etmekte olduğu konusunda açıktı kafası dizelerinde: *"Bi' şolmaz" be iki gözüm/ Bu sevdalar biz olmadan da yaşar"* diye seslenmişti, ölümüne şiir yaktığı dostuna.

Sevda hep iki anlamlıydı, sevgi hep iki yanlı bu şiirde. Ve bazen: *"Ne zaman söylenecek türkümüz/ Her yerde ve hep bir ağızdan/ Sen söyle ne zaman"* diye sorsa da, her direnme her isyan sesi bir umut uğruna yapılan her kavga şiirinde yankı buldu: *"Şiirler doğacak kıvamda yine/ Duygular yeniden yağacak kıvamda/ Ve yürek/ İmgelerin en ulaşılmaz doruğunda/ Ey her şeye bitti diyenler/ Korkunun sofrasında yılgınlık yiyenler/ Ne kırlarda direnen çiçekler/ Ne kentlerde devleşen öfkeler/ Henüz elveda demediler/ Bitmedi daha sürüyor o kavga / Ve sürecek/ Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek."*

Direnmeyene, teslim olana, umutsuza hitap etmez Adnan Yücel'in şiiri. Reklam dünyasına, holding yayıncılığına hizmet etmeyen bir şiir neferidir o. Bu yüzden görmezden gelinir onların adamlarınca. İç bunalımlarını, çarpık ilişkilerini, bahçesinin börtü-böceğini anlatan şiirin saflarında yer almamak bir onurdur zaten Adnan Yücel için. Paul Eluard yıllar önce safını belirlemiş; *"Vakit geldi"* demişti, *"artık bütün şairlerin hak ve görevi öbür insanların yaşamına, ortak yaşamına katılmaktır."* Şimdi, Eluard gibi düşünenlerin zamanı geçmiş sayılıyor. Ama hayatın çağrısı gerçeğin devrimci yüzünü gösteriyor. Safını belir-

lemiş biri olarak, tüm bu ideolojik yönlendirmelere boş verip kavganın tanığı olmuştur, direnenlerin izini sürmüştür Adnan Yücel. Ve gelecekte bu toprakların şiirinde mısra namusu olan bir şair olarak hak ettiği yeri alacaktır.

Bunca kir, bunca ihanet ve yılgınlık karşısında, bahar gibi bir ölümü mü özlemişti şair? Son şiirlerinden birinde: *"Hiç mi hiç sevmiyorum yorgun yağmurlan/ Ne kırlan çıldırtıyor ne dağlan/ Yağdı mı Toroslarca yağmalı yağmur/ Seller coşturup barajlar taşırmalı/ Bir yudum su demekten aciz yürekler/ Ya şes verip haykırmalı ya boğulmalı"* diyordu. Bir öfkeli haykınştı bu. Ve kısılmamış bir sesti bize ulaşan. Ama belirsiz bir hüzün çiseliyordu ve biraz da yalnızlık vardı işte bu seste: *"Kaya çatlağında köknar çılgınlığı benimkisi/ Kıraçlara kahreden tohum darginlığı/ Yağmursuz gülmeyi bilmiyor ki kuraklık/ Beynimi yüreğime nasıl haykırsam bu akşam/ Bu akşam hiç yaşamamış olsam/ Bir badem çiçeği sürsem şimdi namluya/ Beynime sıksam/ Ölümüm bahar olsa nasıl anlaşılsam."*

Bir kavga şairiydi Yücel. Şiiri kavgası oldu. Kavgası şiiri olmalıydı belki de. Belki de ondandı bir baharlık kurşun. Ama 96 Ölüm Orucu direnişçileri için yazdığı: *"Ölümün Adı Zafer"* şiirinde söylediğini düşünüyorum, son sözlerini: *"Alnınızda dalgalanan bayraklar adına/ Bayraklarda yaşayan ölümsüzler adına/ Durmak yok bu koşuda-teslim olmak yok/ Ağıt yok dilimizde-dizlerde titreme yok/Kaç güneş sönerse sönsün içimizde/ hep aydınlıkta yakalayacağız ölümü/ Ya şafak sökerken ya güneş yükselirken/Sizin sesiniz olup sizi haykıracağız/ Biz kazanacağız- biz kazanacağız."* Şiir, aşk, ay, güneş, yıldızlar, sevgiler, sevinçler, direnişler... Bütün bunlar bir yana, işte tam da bu kazanma iradesini haykıran sestir Adnan Yücel. Ve onun şiirini kalıcı yapacak olan tam da budur.

Adnan Yücel'de Kültürel, Sanatsal Oluşumun İpuçları

Özgen SEÇKİN

Adnan Yücel, birçok yazı yazdı, kültür, sanat, poetika, politika üzerine. Onun yeğlediği tarz, bilinçsizce bir seçim değildi. Araştırarak, sorgulayarak bir senteze ulaşmıştı. Bütün bunlar birlikte olduğumuz dönemlerde olgunlaştı. Şiirine de bu duyarlıkla yön vermeye çalıştı. Hiçbir gündelik modalara kapılmadan, yazılanları eleştiri süzgecinden geçirdikten sonra, her defasında, haklı bir yönelişte olduğuna inanıyor ve şiirini kendi biçemiyle, kendini aşmaya çalışarak sürdürüyordu.

Sosyalist gerçekçilik onun da baş sorunsalıydı. Gençliğimizde kendimizi toplumsal olayların tam ortasında görüyorduk. Bizden kültür, sanat konularında kuramsal, çözümsel yazılar, düşünceler bekleniyordu. Düşüncelerimizi yoğunlaştırırken hiçbir siyasi örgütlenmeye bağlı kalmamaya, ancak pratikte o ayrışmalar içinde bulunmaya özen gösteriyorduk. Asıl iş, kültür, sanat konusunda kalıcı, doğru, kullanılabilir; halkı, insanlığı, emekçi kesimleri doğru yönlendirebilir düşünceler üretmeye çalışıyorduk.

Adnan Yücel sosyalist gerçekçilik konusunda yoğunlaşmak istedi ve Yapıt dergisinde on dört sayı süren *"Sanatta Sosyalist Gerçekçilik ve Revizyonizm"* başlığı altında bir araştırma, inceleme işine girişti. 12 Eylül gelmeseydi, sanıyorum bu konu daha detaylanarak sürdürülecekti. Bu yazılarda sosyalist gerçekçiliğin kaynakları, amacı, dili, biçimsel özellikleri, mensupları, kendi içindeki tartışmaları vs. verildi. O günkü erişilebilen kaynaklara göre oldukça hoşumuza giden, iyi bir çalışmaydı.

Yazısının 10. bölümünde şöyle diyordu: *"Çünkü sosyalist gerçekçi sanat anlayışı ne burjuva gerçekçiliği gibi tarafsız bir gözlem anlayışıdır ne de küçük burjuva korkaklığının anlamsızlığıdır. Sosyalist gerçekçi sanat, emeğin yüceliğine dayanan sosyalist toplumun tüm dünyadaki evrensel kültürünü oluşturmakla yükümlü bir sanat anlayışıdır. Bu nedenle ulaşabileceği en geniş kitlelere ulaşmak zorundadır. Kitlelere ulaşması ise onlara kendi dilleri ile seslenmesi ve onlarla göbek bağı kurması ile olasıdır."* (Yapıt, 34. sayı, Ekim 1979)

Bu konuda bir de örnek veriyordu Adnan Yücel:

"1. 'Damda birlikte yatmışız/ öküzü hoşça tutmuşuz/ koyun değil şu dağlarda/ san kendimizi gütmüşüz// hor baktık mı kanncaya/ kırdık mı kanadını serçenin/ vurduk mu karacanın yavrulusunu/ ya nasıl kıyarız insana..' (Hasan Hüseyin)

2. 'şey dedi şeyin eline alıp baktığı bu/ eee T aa uu SSe C nnn EEE eee/ ölüm mü, kim bu beyazlık? Ki yavaş ki aptal ki esmer yürür durur?/ uzun sular olur duymak gibi bir şeydiniz..' (İlhan Berk)

Şimdi gelin de işin içinden çıkın bakalım. Bu iki ozanın ikisi de Türk, ikisi de Türkçe konuşup Türkçe yazıyor. Ama birincisi bir bardak bal şerbeti gibi içilirken, ikincisi kara katran gibi insanın boğazını tıkıyor. İşte üzerinde durmak istediğimiz sorun budur. Yani sosyalist gerçekçiliğin dili nasıl kullanması gerektiği sorunu." (Yapıt, 34. sayı, Ekim 1979)

Adnan Yücel, kendi şiirini kurarken bu halk-dil bağlantısı ilkesinden hiç ayrılmadı, sonuna kadar da öyle götürdü. Onu zaman zaman eleştirenler Adnan Yücel'in bu bilinçli seçimini anladıklarında sustular. Şiirde *"bir üst dil gerekir"* diyenlere İlhan Berk'in örnek şiirinde olduğu gibi bir dile "üst dil" diyorsanız, biz bunu yapamayız gibi çok net yanıtlar verirdi: Onun, şiir dilinden anladığı üst dil; dili oyuncak durumuna sokmayan ve halkıyla bir bağ kurabilen, kolay görüntüsü altında felsefi-sanatsal olgunluğu içeren bir dil...

Bu dil, birçoğumuzun ulaşmak istediği Yunus, Karacaoğlan dilidir. Adnan Yücel'in içten, doğal ama şiire uygun bir dili elde etmesi öyle kolay olmamıştı. Bu, araştırma isteyen, kaynaklara inmeyi gerektiren bir çabayla olabiliyordu. *"Sehli mümteni (güç kolay)"* denilen buluş ve yazış herkesin erişemeyeceği bir olgunluktur. *"Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek"* sözü de böyle bir olgunluğun ürünüdür. Adnan Yücel, şiirde *"üst dil"*in bu biçimde oluşturulmasından yanaydı.

Bu seri yazılarında *öz* ve *biçime* de açıklıklar getiriyordu. *"Yani sosyalist gerçekçi sanatta, özün biçime ya da biçimin öze tercihi diye bir ayırım yoktur. Ancak belirleyici olan biçim değil, özdür. Bu nedenle sosyalist gerçekçilik, öz ve biçimi diyalektik bir bütünlük içinde birleştirir. Biçime uygun olan özü değil de, öze uygun olan biçimi arar."*(Yapıt, 35. sayı, Kasım 1979) diyordu.

Yine o yıllar çok tartışılan, *"Şiirde slogancılık"* üzerine de şunları söylüyordu:

"Toplumsal geçiş dönemi içinde bulunan toplumların sanat ve yazımında görülen slogancılık hastalığı, çoğu kez sosyalistlikle özdeşmiş gibi değerlendirilmiştir. Günümüzde de aynı yanlış değerlendirme söz konusudur. Küçük burjuva aydınları ve revizyonistler de bu yanlış tutumu, sosyalist sanatçıların tümünde genelleştirerek sosyalist gerçekçi sanata kara çalmak

için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Bu değerlendirme biçimi, sosyalist gerçekçiliğin asla kabul edemeyeceği bir yakıştırmadan ibarettir."

"Bu savımızın ilk nedeni, sosyalist gerçekçi sanatın yüklenmiş olduğu devrimci görevi yerine getirmesiyle ilgilidir. Sanat gücünden yoksun bir biçim olan slogancılık, sanata ve yazına çok kısa vadeli ajitatif görevler yükler. Sanat ve yazın bu görevi yerine getiremez. Daha doğrusu sanat ve yazının kısa vadeli ajite görevlerini yerine getirmesi olası değildir. Çünkü sanat, neredeyse teori gibi uzun vadeli ve bilinç taşıyıcıdır. Uzun vadeli toplumsal değişmelerle hareket eder. Bu nedenle toplumsal değişmelerin uzun vadeliliği ve evrenselliği, sosyalist sanat için de geçerlidir." (Yapıt, 35. sayı, Kasım 1979.)

Adnan Yücel'in bu saptamaları, onun o gün nasıl bir yoğun bombardıman ortasında olduğunun kanıtıdır. Bugün de bu tartışmaları sürdürmek isteyenler, sosyalist gerçekçiliğin asıl kaygılarını anlamamış olan çevrelerdir.

Adnan Yücel, sanatın *"sınıfsal temele oturtulması"* gerektiğine inanan ve bu doğruya bağlı bir şairdi. Sanatçının ürününü, sınıflar arası çelişkilerden yararlanarak yapması halinde daha *"yararlı"* ve *"üst düzey"* bir ürüne erişebileceğini düşünüyordu. Elbette birey olabilmiş kişiler, özelde sanatçılar kendileriyle birlikte içinde yaşadıkları toplumu bir sıçramaya uğratarak daha mutlu bir dünyada yaşanması için çaba göstermeliydiler. İnsan yalnızca kendi egosunu tatmin peşinde koşmamalı, toplumun genel bilgi ve sanatsal beğeni düzeyini de yükseltmeye koşulmalıydı. *"O duvar duvarınız/ vız gelir bize vız"* diyen Nâzım'ın böyle solgancı dizeleri de toplumsal *"isyanlar"* için bir an açıcı olabilirdi. Elbette şairler, genelde sanatçılar hep bu çizgide şeyler söylemiş, yazmış olamazlardı.

Bugün hâlâ tartışması bitmemiş olan, Sovyetler Birliği'nde sosyalist gerçekçiliğin ilanı sorunu değerlendirmelerine Adnan

Yücel de katılmıştır. Ona göre, onun gördüğü kadarıyla bu ülkede sosyalizmin oluşmasını ve olgunlaşmasını istemeyen sınıflar hâlâ varlığını sürdürmektedir. Bu sınıf ve katmanlar Brenştayn ve Kautski gibi sözcüleriyle sosyalist anlayışı açıktan değil, dolaylı, yani revize etmek suretiyle yok etmeye çalışmaktadırlar. Bu, Lenin ve Stalin'den sonra iyice baş gösteren revizyonist bir akım olmuştur. Sıcak tartışmalar, Adnan Yücel'i araştırmaya itmiş ve onda sarsılmaz bir dünya görüşü oluşturmuştur. *"Sanat ve edebiyat yoluyla açıktan açığa sosyalizm düşmanlığı yapanların"* bir sınıfın temsilcisi olmaları kaçınılmazdır. Ne yazık ki o günkü Sovyet yönetimi bu kişileri Stalin dönemini karalamak için yüceltmişler, sonra da önlerini alamamışlardır. Adnan Yücel'i üzen de bu olmuştur. İnsanlığın kurtuluşu olması beklenirken reel sosyalizmin çöküşünün bugün kimlerin işine yaradığını hep birlikte görmüyor muyuz?

Adnan Yücel, yanlışı 1998'de görüyor; *Çukurova Çeşitlemesi*'nde bu durumu 1970'lerdeki ruhla veriyor. Demek ki Adnan Yücel'in sosyalist kimliğini aşındırmaya hiçbir depremin, hiçbir kasırganın gücü yetmemiş.

Bu kitapta *"Gözler Yangın Şimdi"* şiirinin bazı bölümlerinden parçalar vererek onun sosyalizmi kavramışlığının nasıl tunçtan ipuçlarının olduğunu anlamanıza yardımcı olacağım.

"Gözler yangın şimdi - ufuklar duman
Dünya değişiyor masalı koca bir yalan" diyerek, bu değişmenin gerçek değişim anlamını çarpıtanlara yanıt vermek istiyordu Adnan Yücel.

Bu değişimi, kendi amaçladıkları doğrultuda sürüklemek isteyenler Stalin'in ölümünden sonra atağa geçtiler işte:

"Tam kırk yıl bulandırdılar sulan
Nilüferleri dağlara taşıdılar
Kekikleri çaylara

Uğrun uğrun - ince ince - gizlice
Ve sinsice yürüdüler karanlıklara
Pınarbaşlarında yarpuzlar utandı
Ormanlarda köknarlar
Sonra leylak düşmanı bir akşam vakti
Dünyanın değiştiğini buyurdular"

Bu duyuru karşısında biz ne yaptık; durduk düşündük.

"Dağlarla-ormanlarla-bulutlarla birlikte
Durduk düşündük
Nergislerle - nevruzlarla - güllerle birlikte
Yok olan hiçbir çiçek yoktu yeryüzünde
Durduk düşündük turnalarla birlikte
Martılarla - kumrularla - güvercinlerle birlikte
Yok olan hiçbir güzellik yoktu gökyüzünde
Durduk düşündük
Nehirlerle - denizlerle - okyanuslarla birlike
Yok olan hiçbir dalga yoktu su yüzünde"

Peki ne olmuştu da bunca kirli, paslı, sıkıcı bir "değişim"den söz ediliyordu:

"Yalnızca onların külleri vardı
Ki çiçek çiçek öldüren yeryüzünü
Yalnızca onların zehiri vardı
Ki bulut bulut öldüren gökyüzünü
Yalnızca onların pisliği vardı
Ki lağım lağım kirleten suyüzünü
Onlardan başka yoktu dünyaya düşman olan"

İşte bu sırada çıktılar, yalanlar söyleyerek ve insanlığın en büyük kazancını yok ederek karşımıza:

"Tam da insanın insanlığına çeyrek kala
Yarım metrelik cam bir savaş alanıyla
Çıktılar karşımıza teknoloji yalanıyla"

O kocaman ülkedeki sevince ne oldu, nasıl bir aymazlıktı ki bu, kapitalizmin yalanlarıyla kendi ülkelerini yerle bir ettiler:

"Çocuklar ölürken bütün ülkelerde
Ey koca Nâzım
...
Çocuklar güldü demiştin o büyük ülkede
Gel de gör şimdi
O yüzlerde, büyümüş yarınsız öfkeyi
...
Sonrası vurgun - soygun ve talan
Sonrası gözyaşı ve kan
Çaykovsky Harlem'de bir tepinme
Tolstoy sütyen boşluklannda pembe dizi
Mayakovsky bir papaz duası belki
Puşkin çarlık özleminin şiirsel gizi
...
Ne olur tunçtandı-demirdendi demeseydin
Bir tabuttan korkan o şaire gönül vermeseydin
Alsaydın Neruda'nın Şili kasımpatılarını
Hasan Hüseyin'in kırmızı gül dallannı
Howard Fast'ın fırtına sonrası çığlıklannı
Ölmeden önce mezarının başına koysaydın
Burcu burcu-gürcü gürcü koksaydın
Dünya değişiyor masalına kahkahalar atsaydın
Son anda sokup ellerini hasta kalbine
Çocuk yüzlü yepyeni bir şiir çıkartsaydın"

Adnan Yücel, Stalin'in ölümüyle azgınlaşan revizyonist uya-

nıklığı ve emeğin yenilgisini böyle duyumsatıyor bize. Bu yenilgiyle değişimin "bir geriye gitme" masalından başka bir şey olmadığını anlatıyor. Ve diyor ki Nâzım'a:

"Söyler misin ey ustaların ustası
Nedir bu değişmenin yarınsız sonrası
...
Alınterinin nehirleştiği bu yaşam içinde"

Yücel bu şiirini sanki yeni bir inanca sanlıyor gibi bitiriyor:
"Ne açlık / Ne zulüm / Ne de kan / Ancak biz kazandığımız zaman"

Adnan Yücel'in şairliğini halka bağlayan düşünce, onun kültürel ve sanatsal yolunu da aydınlatmıştır. Bu aydınlık yolun kararmaması için çaba göstermiş, kimi zaman karartılan bu yolda bilincinin ışığıyla yolculuğuna devam etmiştir.

Adnan Yücel hem Türk edebiyatını hem de dünya sosyalist edebiyatını ve kuramcılarını iyi tanırdı. Yazılarında birçok kuramcıyı eleştirmiş, Sovyetlerdeki rejim eleştirisiyle dünyadan alkışlar toplayan yazar ve şairleri de yermiştir. Onun duyargalarının dünya emekçi sınıfının yanındaydı; bunun için şiirini görmezden gelenlere ise şiir kitaplarının sürekli baskı yapması ve satılması bir yanıttı. Bugün de aynı durum söz konusu. Toplumdan yana yazı, şiir üretenler gözden düşmüş durumda. Çünkü, moda hangi anlayış çerçevesindeyse yazar, şair de orada. Yarın yüz seksen derece dönüş yapabilirler; hiç de önemli bir tavır olmaz onlar için.

Adnan Yücel üstüne bir şeyler yazarken insanların nasıl da böyle olabileceklerine hayret ederek gösterdiği şaşkınca tepkisini görür gibi oluyorum.

Adnan Yücel, Toplumcu Gerçekçilik ve Ötekiler

Özgen SEÇKİN

Kavram-Karmaşa dergisinin Temmuz-Ağustos 2002 sayısında *İbrahim Berksoy*, sanki *Adnan Yücel*'in öleceğini biliyormuş gibi bir yazı yayımladı: Türkülere Sözlenen Sevdaların Şairi: Adnan Yücel. Berksoy, bu yazısında Adnan Yücel için şöyle diyor:

"Türküleri hangi gerekçelerle dinliyorsam, Adnan Yücel'in şiirlerini de aynı gerekçelerle okuyorum; türkü dinler gibi, bir türküye sığınır gibi."

"Adnan Yücel'in şiiri hayatta somut karşılığı olan sözcüklerden kurulu bir şiir. Onun şiirinde 'imgeye yaslanma' belirleyici değil; imge, dolaysız benzetme düzeyinde, doğal olanı, insanın özünü anlamayı ve anlatmayı kolaylaştıracak bir 'enstrüman' olarak kullanılmış genellikle."

İbrahim Berksoy, sözü Yüzyılın Türk Şiiri (1900-2000) antolojisine getirerek M.H. Doğan'ın 1970 yılları için düşündüklerini irdelemeye çalışmış. Mehmet H. Doğan'ın 1960'lardan bu yana toplumcu ya da toplumcu gerçekçilik karşısında vargücüyle savaştığını biliyoruz. Yaptığı antoloji ve seçkiler bu anla-

yışın ürünüdür. Yaşam tek yanlı akıp gitmiyor. Çok çeşitli, çok yanlı, çok ayrıntılı yürüyor yaşam. Kimseyi bu bakımdan suçlamak, neden böyle yaptın da şunu yapmadın demek doğru olmaz. Ne var ki Mehmet H. Doğan gibiler karşı çıktıkları ve eleştiri malzemesi yaptıkları *"ortak kalıp"*, *"ortak imge"*, *"ortak mazmun"*, *"stereotip politik şiir"* mekaniğini kendileri yaratmışlar, 80'lerin şiirini böyle bir maraza sürüklemişlerdir. 80'li şiirden birkaç ad bile öne çıkarılamazken bugün ortada şair kimliği ile ağır basanlar yine 70'li kuşağın, hatta 60'lı kuşağın şairleridir. Türk siyasetçisi gibi, *"aman komünizm, sosyalizm olmasın da"* anlayışını edebiyatımızda egemen kılmaya çalışan bu çevrelerdir. Oysa edebiyat da diğer gelişmeler ve dönüşümler gibi toplumsal harekete bağlıdır. Bir toplumsal yaşamın ağırlığını edebiyat üzerinde de duyanz. 70'li yıllar da böyle bir dönemin ürünüdür. Ürünlerin belli anlayışları yansıtmasına karşın aralarında büyük ayrımlar vardır. Şairlerin kendi birey özellikleri toplumcu gerçekçi şiirin o döneminde de yansımaktadır.

Bugün siyaset alanında gelinen noktada seçmenin yüzde otuzu oyunu nereye, hangi partiye ya da hangi anlayışa vereceğini bilememektedir. Böyle bir ortamı yaratan yalnızca Mehmet H. Doğan gibiler elbette değildir. Ama bu şahane ortamı hazırlayanlar arasında yer alanlardandırlar. Bugün, evet *"umut"* kalmamıştır; şair umut yerine bohem, anarşi, umutsuzluk, bananecilik, çekingenlik, korku ve ezilmişlik katmaktadır şiire. *"Ağıt"* yerine teslimiyetçilik; *"yenmek, yenilmek yani savaşım"* yerine yenilgi; ataklık, yurt sevgisi, gelecek inancı yerine *"kötürüm bir beden"* ve *"felç olmuş bir beyin"* imajı yerleşmiştir şiire. Bugünkü kuşakların nasıl mekanik bir şiir yazdığını hepimiz gözlüyoruz. İşte bu manzaranın yaratıcıları antolojilerine, seçkilerine toplumcu gerçekçi yeni kuşakları almayan antolojistler ve seçkicilerdir. Ama resimde görüldüğü üzere yaşam onları doğru çıkartmıyor; yaşam, o kendi yasalarıyla sürüp giderken

toplumcu gerçekçileri haklı çıkarıyor. Bu durum, ilk on yılda daha da belirginlik kazanacaktır.

İbrahim Berksoy bu yazısında bir yanılgıya düşüyor: 70'li yıllarda yayımlanan dergilerde *"şiir beğenisini geliştirecek herhangi bir tartışmaya rastlamak mümkün değildir."* diyerek yüzlerce yazılmış yazıyı elinin tersiyle itiyor. Bunca şairin beslendiği kaynakları atlıyor. Ayrıca *"...o dönemde yazılan şiirler, neredeyse ideolojinin -daha doğrusu reel politik strateji ve taktiklerin- hoparlörü konumuna indirgenmiştir. Âdeta 'görev şiiri' geliştirilmiş ve bu şiir her yerde, her platformda 'yüceltilmiştir.'"* diyerek *Nâzım*'ın, *Ahmed Arif*'in, *Enver Gökçe*'nin, *Hasan Hüseyin*'in, *A. Kadir*'in, *Rıfat Ilgaz*'ın, *A. Behramoğlu*'nun vb. şairlerin şiirlerini bir dönemin *"hoparlörü"* saymaktadır.

Bu yazılanlar, bir dönemi anlamamanın ürünleridir ve gereksiz sataşmalardır. Şairlik kimsenin tekelinde olmayan, özgür iradeyle yapılan bir etkinliktir. Bunun yanında başka anlayışla yazanlar da olacaktır. Herkes gücünün, aklının, yeteneğinin, yüreğinin elverdiği ölçüde koşacaktır. *"Sen sus, ben söyleyeceğim, doğrusu budur."* gibi bir hakkın olmadığı açıktır. Bir döneme kim damgasını vurursa o, ses getirir. Yanlış doğru, eksik fazla... Kalan yürür, düşen biter... Yazılanlar, bir doğruyu yakalamaya çalışırken bir başka yanlışa sürüklemiştir yeni kuşakları. Siyasî baskıların yılgınlığını yaşayan bu kuşaklara teslimiyetçiliği dayatmışlar, siyasetten, savaşımdan uzak kalmalarını, yalnızca edebiyat yapmalarını aşılamışlar; böylece yine mekanik, aynı kaynaktan beslenen ve yaşamı pencereden sokağa bakıp algılamaya çalışan şairler yetiştirmişler; sonuçta kendi türküsünü kendine dinleten bir '80 kuşağı üretmişlerdir. Bugünkü kuşak, şimdi, bu siyasî sis içinde kaybolup gitmeye yargılı kılınmıştır.

İbrahim Berksoy'un bu değerlendirmeleri yanında, Mehmet H. Doğan'ların etkisinde kalmadan yaptığı değerlendirmeler daha nesnel ve daha gerçekçidir: 70'li şiirin niteliklerini *"bayrak*

olup dalgalanan şiirlerdi", "hayatı karşılayan şiirlerdi", "lirikti", "hayatın içindeydi, yaşamda bir karşılığı vardı" diye özetliyor. Bu özetten sonra o dönem şiirini ancak bu doğrultuda irdeleyebilirsiniz. Kendi öznel yargı ya da beklentilerinize göre irdeleyemezsiniz... Yaşam akıp giderken yaşananlar her dönemde karşılığını bulacaktır. Bu, Tanzimat dönemi için de böyledir, ulusal dönem için de, 70'li yıllar ve 80'li yıllar için de. Önemli olan, bugün eli kalem tutanların nerede ne yaptıklarıdır; nasıl bir çaba içinde olduklarıdır. Hiçbir şeyi, hiçbir durumu olduğundan fazla *"yüceltmek"* de elbette yanlıştır. Ama yaşananları sahiplenip *"tarihimiz"* bilmek, bilincimizi daha berrak kılacaktır.

Bir dönemin o heyecanlı, gerçekten yaşamayı hak ettiren psikolojik ortamı, insanın yaşadığını hissettiği; olumlu ya da olumsuz yanlarıyla acıyı ya da mutluluğu yaşadığını algıladığı o günleri yaşamadan konuşmak kişiyi yanlışa sürükler... Yani, o günlerin atmosferinde yaşayan bilir. O günleri yaşayıp da, *"yaşamasaydık keşke"* diyene rastlamadım. İyiyi doğruyu ararken yanlışlar da yapılır. Belki çok pahalıya da mal olur bu yanlışlar; ama yaşanan, artık yaşanmıştır, insanın bunlardan yararlanma gibi bir şansı başlar sonuçta. O dönemden geçip gelen şairler, eğer sağlam bir disipline ulaşmışlarsa gelecek yaşamlarında bunu görür, bunun, varsa, olumsuz yanlarını sindirmeye, onları olgunlaştırmaya çalışırlar.

Adam Sanat, Temmuz 2002 sayısında *"Toplumcu (toplumcu gerçekçi demek istemişlerdir herhalde) edebiyat kavramı üzerine bugün neler düşünüyorsunuz?"* soruşturması yapmış, burada yanıt verenler arasında, 70'li yılları kimin anladığı, kimin anlayamadığı konusu iyice günışığına çıkmış, yılgınlıklarını 80 sonrası topluma dayatanlar da belli olmuştur. İşte bu bir bilinç, bir ideolojik disiplin görüntüsüdür. O disiplini kazanmış olanlarla kazanamamış, kendini değiştirip dönüştürememişler

arasındaki gerçek ayırımdır. Düşüncelerinde gedikler veren bir *Kaan Arslanoğlu*; yaptıklarına, yazdıklarına bin pişman ama o dönemin rantını yiyen bir *Erdal Öz*; daha toplumcu gerçekçi edebiyatın ideolojik yönsemeleriyle ilkelerini tam kavrayamamış bir *Cemil Kavukçu* yanında olayı bir dönemin özelliği bilinciyle vurgulayan *Oya Baydar*; dünkü yazdıklarını sahiplenen *Ataol Behramoğlu*; dün nasıl düşünüyorsam bugün de aynısını düşünüyorum diyerek aldığı disiplinin doğru yörüngede olduğunu söyleyen *Yaşar Miraç*; üstün bir bilinç yeteneğiyle toplumcu gerçekçiliğin savunusunu yapan *Sunay Akın* gibi şair ve yazarlar işte o 70'li yılların eseridir... O güzel insanların yaşadıkları pratiği iyi anlamalarıyla eşdeğer gördüğüm yanıtları, bazı kesimlere de bir yanıttır.

İşte, *Adnan Yücel* de böyle bir bilincin sürdürücüsü olan kişiydi. O, şiir yarışmalanna göre kendi şiirinden vazgeçmedi. Hiçbir eleştirmene ya da değerlendirmeciye göre dizesini kurmadı. Yaşamla bağını koparmadı; ezilenleri, yok sayılanları, horlananları, işsiz bırakılanları, iş bulamayanları, yaşamı zehir edilenleri sanatından, şiirinden kovmadı. Bu çizgi içerisinde kendini geliştirmeye çalıştı; bunu yaparken kendinden olanları bir basamak yukarıya çekmeye uğraştı. Basamağın en tepesinde durup *"ben, çıtamı beni anlasınlar diye alçaltamam,"* diyenlere katılmadı. Sürdürdüğü damarı beslemeye çalıştı, ama bilinçli bir seçmeyle, rastlantılara boş alan bırakmadan...

Şiiri bilinçle kuran kişiler -şairler– ne yazarlarsa yazsınlar, önemlidirler. Fakat şiirini şu ya da bu etkiyle, şunun ya da bunun gölgesinde sürdürenler gerçek şiirlerini bulmada geç kalırlar ve özgün bir şiir çizgisine erişemezler. Bugün, dünün şiirini hiç okumadan elinin tersiyle itenlerin tarih bilincinden de yoksun olduklarını sanıyorum. Önce felsefî, tarihsel bir bilinç gereklidir herkes için. Bunu anlayamamış olanların bugün yazılan

şiiri de anlayamayacakları kanısındayım. Ve uğraşlarının göstermelik, yapma, bir ün peşinde koşma olduğuna inanıyorum. Çünkü şiir, bir sanat olduğu kadar bir tarihsel duruştur.

Adnan Yücel, giderek olgunlaştırdığı şiirinde tarihsel bilincin izlerini bırakan ender şairlerdendir. Sınıfsal edebiyatın varlığını bir türlü kabul edemeyen kişilere karşı, şiir dilini geliştirirken somut olgulara yaslanmasını bildi. *"Aşk"*ı somutlayarak "yeryüzünün" coğrafyasına eşit kıldı; aşkın soyut yüzünü toprağın çatlak, kurak, verimli, bakımlı-bakımsız yüzüyle anlattı.

Adnan Yücel'in şiir bilgisi sağlamdı, tutarlıydı, hep aynı damar içinde kalarak Türkçeyi yüceltti ve Türkçenin sözcüklerini yeni bağlamlarda somut imgelerle temize çıkardı. Sessiz, yalnız, biçare, içinden konuşan bir şiir yazmadı. Onun şiiri sessizliği, kalabalıkları, çare olanı, gürleyen sesi, yıkan rüzgârı, türkü olup akan nehri, miting yolunda kabaran marşlar içeren bir şiirdi. Rastgele değil, bilinçle işlenmiş bir şiir.

Onun şiirini de halkımız yaşatacak, okunmayan antolojiler değil.

(Damar, Eylül 2002)

Yakın Geleceğin Şiirleri

Aydın ÇUBUKÇU

Adnan Yücel'in ilk şiirleri, 1974 yılında yayımlanmaya başladı. 12 Eylül askeri darbesine rağmen bastırılamayan devrimci muhalefet dönemindeydik ve '68'in sıcak rüzgârı henüz esintisini kesmemişti. Üstelik, yükselen halk hareketi militan bir karakter kazanıyor ve gittikçe keskinleşen bir kutuplaşmanın ortasında, mücadeleyi daha ileri götürecek her çağrı, her ses karşılığını buluyordu.

Adnan Yücel'in bir şiirine, *"Beni anlatacak kadar / kalabalık değil sokaklar"* dediği zamanlarda, on binlerce insanın katıldığı gösteriler, ender sayılmıyordu. Ama, *"yann"* o kadar yakın görünüyordu ki Adnan Yücel gibi eli yüreğinde bekleyenlerin coşkusu, sınıf savaşımının en çetin alanlarında yüz binlerle kendilerini gösteren kitleleri az bulabiliyordu!

Ancak Adnan Yücel'in şiirindeki kavga, 12 Eylül askeri darbesiyle, bütün kitlesel hareketler, işçi-emekçi örgüleri ezildikten ve sokaklar faşizm tarafından zapt edildikten sonra daha da yükselmiştir.

Büyük bir yenilgi duygusunun ağır bastığı koşullarda, azımsanmayacak bir şair kalabalığı havaya uyan, suya sabuna do-

kunmayan şiirlere, reklam metni yazarlığına yönelirken, Adnan Yücel, *"bitmedi daha sürüyor o kavga"* dizelerini içeren şiirler yazmaya devam ediyordu.

1985'te *"Acıya Kurşun İşlemez"* yayınlandı. Bütün ülkenin cezaevine çevrildiği koşullarda, yenik ama gururlu ama umutlu ve yeniden savaşmaya kararlı bir kuşağın, yerin altından gelen çığlığıydı bu. Salt acıya bezenmiş bir bedenin, verebilecek bir canı bile kalmamış halkın bedeninin kazdığı son siper, acılarıyla örülmüştü ve buradan ötesi yoktu artık: *"Acıya kurşun işlemez artık / ölüm bile bu acıyı cellat bilmiştir... Yıldızlar ve sular tanıktır bize / Aç ve kavruk bir memeden / Direnmeyi yudum yudum emen / Bir çocuk gibi öğrendik / Ve direndik... Acıya kurşun işlemez artık / Biz yaşamayı zulümsüz sevdik"*

Ardından, *"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek"* adlı şiir kitabı gelir. Yıl 1986'dır. *"Solcu"* aydın tabakasının bir bölümü Turgut Özal'ın neoliberal politikaları ve *"dört eğilimi birleştirme"* taktiğinin peşine takılmış, onun çizdiği yolda *"muhalif kimlikler"* oluşturmaya başlamıştır. *"Sivil toplum"* kavramı moda haline gelirken, bu kavram ekseninde askeri ve yönetime seçenek oluşturma örtüsü altında, sınıf mücadelesinin başlıca araçları olan demokratik kitle örgütleri yozlaştırılmış, tabansızlaştırılmış ve işlevsizleştirilmiştir. Artık işçi ve emekçi sınıflardan değil, *"marjinal muhalefet odakları"*ndan söz edilmektedir. Homoseksüeller, travestiler, feminist gruplar, bu muhalefetin başlıca *"sosyal güçleri"* olarak gösterilmektedir.

"Bitmedi daha sürüyor o kavga / ve sürecek / yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek" sözleri, işte böyle bir atmosferde, hınçla, öfkeyle ve duvarları devirerek gelen bir ses olarak gürlemiştir. *"Bütün coşkular bizim olsun istiyorum / Bütün aşklar bizim / Yetsin mezarlık kokusu havanın / Masmavi ağıtlar bıraktık geriye / Ve salkımsaçak boşluğunu alanların"*

"Konduların savrulan kimsesizliğinde
Ve yanan gölgesinde fabrikaların
Bir tek söz
Bir tek renk
Ve ardında koskoca bir gelecek
Varmak için o görkemli sonsuzluğa
Yetmedi yalnızca adını söylemek
Yürümek gerekiyordu üstüne üstüne
Yürümek"

Adnan Yücel, yenilgiyi asla kabullenmemiş, alınan ağır yaraların, uğranılan çöküntünün, ölümlerin ve yılgınlıkların geçici olduğuna inanmıştır.

Bu yüzden onun şiiri, geçmişte bir dönemi anlatmaktan çok, geleceğin yollarına asılmış afişler, ıssız sokaklara dağıtılmış bildiriler gibi kalmıştır. Sanki, 70'li yıllann olağanüstü ateşli sınıf kavgalarının bir kalıntısı değil de, yirmi-otuz yıl sonrasının yeniden göveren işçi-emekçi hareketinin çağncısıdırlar. Ve bu yüzden emekçi mitinglerinde, yürüyüşlerinde, onun dizeleri, pankartlara, bayraklara yazılabiliyor, onun sesi meydanların sesini özetleyip daha çok insana, daha ileri zamanlara taşıyor.

Yurt Kitap-Yayın tarafından yeniden basılan bütün şiirleri, şimdi yepyeni işçi, emekçi genç kuşakların elinde, yeni heyecanların, yeni kavgaların sesi olacak. Onlar, geçmişten değil gelecekten gelen şiirlerdir.

Bütün dünyada, emperyalist saldırganlığın ve burjuva gericiliğin başlattığı kapsamlı ve çok yönlü saldırı, aynı zamanda yeni direniş odakları doğuruyor, yalnızca burjuvazinin yoksulluk, hastalık ve eğitimsizlik getiren politikalarına karşı durmak için değil, aynı zamanda sermaye düzenini tümüyle yıkmak için olanaklar ortaya çıkıyor. Dünyada ve ülkemizde, sınıf mü-

cadelesi, yeni boyutlar kazanarak ve hedeflerini daha açık belirterek ilerliyor. Irak halkı yenilgiyi kabul etmedi ve Amerika'nın işini Saddam rejimi altında olduğu zamandan çok daha fazla zorlaştıracak hamleler yapıyor. Kapitalist sistem, büyük bunalımlara gebe ve bu emperyalistler arasındaki çelişmeleri de keskinleştiriyor. Halklar, ağır ekonomik sömürü ve siyasal baskı altında, yurtlarını, ekmeklerini ve özgürlüklerini yeniden kazanmak için bir yol arıyor. Dünya, artık sömürünün ve esaretin olmadığı yeni bir dünya olmak için kıvranıyor.

Adnan Yücel'in şiirleri, şimdi yalnızca yenilgiyi kabullenmeyenlerin değil, zaferi kazanmak isteyenlerin de bildirisidir.

Acı Çatlamasında Yaşayan Şair

Suna ARAS

Yalnızken çoğul olmak. Çoğulun içinde yalnız yaşamak. Yaşamını dizelere adayan yaratıcının silinmez yazgısıdır bu. Ruhunu gerçekten şiire çaldıran şiir yaratıcısının şiir yaşamını ,yaşamı şiirini belirler. Şiir yaratıcısı dizelerin dünyasında, şiirin evreninde dolaşırken yaşamını şiirin üzerine kurar. Onunla yatar. Onunla kalkar. Yaşamından şiirini süzer arıtır ve yaratır. Tabii ki şiirin estetiğiyle yaşam her zaman uyum sağlayamaz. Sağlaması da mümkün görünmüyor. Yaşadığımız dünyanın gerçekleri katı ve acımasızdır. Yeni dünya düzeninde gittikçe uçurumlaşan yaşam standartları her gün biraz daha insanı ve insani olanı zorluyor. Bu durumda şiire daha çok ihtiyaç duymaya başlıyor insan. Şiir bilenine o ışıltılı güzelliği sunmakta asla cimri davranmaz. Her dize ayrı bir içerik güzellikte sunumunu yapar. Hayatın inişli çıkışlı yollarında yorulan, bıkan, incinen insanı iyileştirmeyi dener.

Şiirini yaratırken kendi yalnızlığına kapanan şiir yaratıcısı bu yalnızlığının içinde inanılmaz kalabalıktır. Adnan Yücel *"Sessizliğimizi veriyoruz caddelere"* derken caddelerin sesiz olma-

sını istemiyor aslında. Bu dizenin hemen ardından *"Bir gün/ Türkülerimizi haykıracaklar diye"* söylemeseydi de onun şiirinde neyi önerdiğini dikkatli okur anlayacaktı. (*"Şiir yaratıcısının yaşamı şiirini, şiiri yaşamını belirler"* demiştik ya yukarıda) Çünkü Adnan Yücel'in şiiri Adnan Yücel'in yaşam biçimiydi. Adnan Yücel'i tanıyanlar bunun tanığıdırlar. Adnan Yücel kendini insandan ve dünyadan sorumlu görüyordu. Şiirini kurarken düşlediği dünyayı şiirinde yaşama geçirmişti. Dünya şiir gibi aşk gibi güzel olsun istiyordu.

Dünya politikasını yapanlar ve dünyayı yönlendirenler dünyamızı bir ateş kuyusuna çevirmek isteğiyle ne kadar doluysalar (Irak işgalinden sonra bunun aksini düşünmek şiir kadar saf olur) şiir yaratıcısı da güzelleştirme isteğiyle o kadar doludur. Şiirin biricik görevi de budur. İnsanın umudunu çoğaltmak. Kirlenmişlikten arındırmak. Çirkini güzel kılmak.

Bunları söylerken şiirin bir sihirli değnek olmadığını biliyorum. Şiir sadece düşte yaşamayı asla önermez. Kendini sorumlu tutan şiir yaratıcısı bunu yapmaz. Düşü çoğaltırken gerçekleri gösterir. Neden olanı işaret eder.Yaşamın bütün ayrıntıları onu ilgilendirir. Hastanın ağrısı çocuğun mamasına kadar ilgilendirir. Sorumlu olanın üzerine fener ışığı gibi dizeleriyle ışık tutarak, yol göstericiliği yapar.

Sayfalar dolusu düz yazının anlatmak istediğini birkaç dizeyle söyleyiverir.

Zaten şiir de az sözle çok şey söylemek sanatı değil midir?

" Birbirine karışmış bütün öfkeler
Yaşam yaralı bir kuş ürkekliğinde
Yokluk desem vardan ötürü
Açlık desem toktan ötürü
Her ünlem bir kahkaha
Her soru sağır bir kulak biçiminde

Eczane vitrinlerinde makyaj takımları
Hastalar ölümün ilaçsız pençesinde."

Adnan Yücel şiirini yazarken çektiği acıyı, yaşadığı coşkuyu, çoğalttığı umudu şiir okuruna taşımasını bilmiştir. Adnan Yücel'in şiirinde ilk sözü son sözü gibidir. İlk şiir yapıtından son şiir yapıtına kadar çizgisini korumuş bir ustamızdır o. İlk dizesinden son dizesine kadar aynı duyarlılık aynı coşku sizi sarmalar. Adnan Yücel'in ikinci şiir yapıtı olan *"Soframda Kaval Sesi"* (Yukarıdaki dizeler de aynı yapıttan alındı.) Yirmi bir yıl önce yazılan bu dizeler bugün için ne kadar geçerliyse, yüz yıl sonra da o kadar geçerli olacağına inanıyorum.

Ne diyordu usta Soframda Kaval Sesi'nin bir yerinde.

" Kuşku ve korku dökülmüş her yere
Sabahın zafer saçtığı bu saatlerde
Kan süpürüyor çöpçüler
Karanfillerle yürüyorum caddelerde."

Söz ve dil ustası Adnan Yücel şiiri asla yaşlılık belirtisi göstermez. Kalemini kalbinde gezdirip söze sürdükçe genç dizelerle örülür onun şiiri. Bilge ve kardeş duygularla çalar kapınızı. *"Yer yüzü aşkın yüzü oluncaya dek."* Bu ozanın beşinci şiir yapıtıdır.

Beşinci yapıtından ilk dizeler.

" Aşksız ve paramparçaydı yaşam
Bir inancın yüceliğinde buldum seni
Bir kavganın güzelliğinde sevdim
Bitmedi daha sürüyor o kavga
Ve sürecek
Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek."

Gerçek aşk; insanı kirinden, pasından, bencilliğinden, karanlığından arındıran bir durumdur. Âşık olan insan kötülük düşünemez. Kalbi ve aklı bu inanılmaz duygu karşısında, kendini yeniler ve iyileştirir. Güzel düşler kurdurtur. Aşk olan yerde kötülük barınamaz. İyimserdir aşık olan. Gülümseyendir. Vericidir. Emikçidir. Düşünü güzel ve olumlu olanla çoğaltır. Paylaşımcıdır. Gözleri ışıltılı gönlü açıktır. Şiir yaratıcısı gövdenin başıysa, şiir yaratıcısının bütün gövdesidir. Kafa bütün gövdesiyle uyum içinde hareket halinde olursa o gövde bütünlüğü içinde sağlıklı yaşayabilir. Mutlu ve verimli olabilir. Şiir yaratıcısı yaşadığı zaman diliminin tanığı olarak, tanıklığını yerine getirebiliyorsa evrensel olabilir. Dünyalı olan şairin şiiri de dünyalıdır. Irkı, cinsi, sınırı, bayrağı yoktur. Bir iyilik olacaksa bütün dünya insanları için olmalıdır. Şiir; şiir yaratıcısının en vazgeçilmez aşkı ve sevdasıdır. O hep âşıktır. Bu aşk halinde kavgası da yeryüzünün aşkın yüzü olmasıdır. Yaratıcı bilgeliği şunu görüp bilmektedir: Yaşadığımız gezegenin yüzü kişiye özel değildir. İçinde barındırdığı bütün canlılara aittir. Kişiye özel mutluluklar insanlığı iyileştiremez. Yeryüzünde yaşayan her insan, her canlı mutlu olabiliyorsa insanlık iyilik bulur. Bir insan, bölge, bir kent, bir ülke tek başına mutluysa, mutluluğunun sürekliliğini ne kadar ve ne zamana kadar koruyabilir. Kalıcı mutluluk, yeryüzünün aşkın yüzü olmasından geçer. İlk dize kurucusundan bugüne kadar, kavga hep aynı kavgadır.

"Geçtiğimiz o ilk nehirlerden beri
Suyun ayakları olmuştur ayaklarımız
Ellerimiz taşın ve toprağın elleri."

Adnan Yücel dünyalı bir şair olarak dizelerini kurup söyledi. Dünyamızı oluşturan, insanı insan yapan her şeyi şiirine harmanlayıp sundu. Onu açlıktan ölen bir çocuk kadar, dalından

koparılan bir çiçek de incitebiliyordu. Kavgası sadece kıyıcı olan insanlarla değildi. Sanatın başkaldıran çocuğu olan şiir Adnan Yücel'in dizelerinde doğaya sitem ederken, başkaldırışını da hissettiriyor. Bu dizeleri okurken, doğayla göz göze bir duruşu, meydan okuyuşu yaşıyorsunuz.

"Ne gün batışı ölümlerin üzüncüne
Ne tan atışı doğumlann sevincine
Ey bir elinde mezarcılar yaratan
Bir elinde ebeler koşturan doğa
Bu seslenişimiz yalnızca sana
Yaşamasına yaşıyoruz ya güzelliğini
Bitmedi daha sürüyor bu kavga
Ve sürecek
Yeryüzü aşkın yüzü olunca dek."

Aslında şiir bir iç kanamadır. Sürekli çile ve yas halidir. Yaratanının tenini giyinmiş ateştir. Diken üstü yaşamanın ağıtıdır. Ruhu ele geçiren gizil güçtür. Sürekli görmez ve duymaz kılan upuzun bir dalgınlıktır. Aşk halinin en yüce noktasıdır. Yan deliliktir aslında şiir.

Peki şiir yaratıcısı; bu bitmez çilenin neden bu kadar gönüllüsüdür?

Çünkü; aynı zamanda bu tedavisiz hastalığın çaresini içinde taşıyan tek ilaçtır şiir. Kendi açtığı yarayı kendi iyileştirmeye çalışır. Ama o yara sürekliliğini koruyan bir yaradır.

Hiçbir maddi karşılığı yoktur bu bitmez işçiliğin. Şiir yaratanının emeği mürvetsiz olmuştur, çilesi tesellisiz. Her çağda acı çeken olmuştur. Her çağda istenmeyen. Yine de vazgeçmemiştir sevdasından. Yarası sürekli kanasın, derinleşsin istemiştir.

Bu da korkutan ve ürküten olmuştur.

Aslında korkulan şiirin yaratıcısı değil, korkulan şiirdir. Şiirin sağlam tanıklığıdır ürkütücü olan. Karşı duruşudur. Yaşamı kuşatanların asıl korkusu budur. Şiir unutkan hafızalara çakılan kibrittir çünkü. Hayatın en içindedir. Evde, sokakta, sırada, alandadır. Şiir insanca yaşamın, hakça bölüşümün, çağdaş bir dünyanın susturulamayan uslanmaz sözcüsüdür.

Sormayı, sorgulamayı akla düşüren şiirin gücü burada saklıdır sanıyorum.

Sivas'ta yakılan insanlığın üzerine çok şey söylendi yazıldı çizildi.

Ama bu unutulmaması gereken utancı bugün sürekli hatırlatan şiirdir.

Bu gerçeğin her alanda her kürsüde tanığı oluyoruz. Ben Adnan Yücel şiirinin alanlardaki sesinin tanıklığını çok yaptım. Sözü Adnan Yücel ve şiirine bırakıyorum.

Şiirin tanıklığına yani.

"Asım bezirci Karacaoğlan'ı soruyor
Kaçıncı şiirdesin
Uğur kendini kuşatıyor kendi sesinde
Hangi sesin kaçıncı rengindesin
Asaf bir otel bahçesinde
Kirpiklerini çiziyor türküler üstüne
Elinde anılar tutsağı bir fotoğraf
Behçet'in kollan siliniyor omuzlanndan
Gözlerim şimdi kaçıncı mevsimde

Koca bir yıl anılara gömülüyor yine
Gece bitiminde yakarken son sigaranı
Tiksiniyorsun dudaklannı uzattığın ateşten
Tam da sözcüklerin çıldırma çizgisinde
Güneşten önce gözlerin düşüyor alevlere

Hasret'in sesi tutuşuyor iliklerinde
İsyanlar nöbet değiştiriyor
Ateşte semaha durmak diyor bir dost
Yakıyor seni bu sessizlik-beter yakıyor
Yemekler utançla pişiyor ocaklarda
Ateşten kan sıçnıyor ellerine
Güneşten önce gözlerin düşüyor alevlere.

Bu şiirde de görüldüğü gibi, her şiir yaratıcısının şiiri, aslında onun iç dünyasının bütün gizlerinin ipuçlarını içinde taşır. Gizlisinin üstünü açar. Yaşama bakışını, tavrını, duruşunu gösterir. Yaratanının bütün özlemlerini kulağımıza fısıldar. Acısını paylaştırıp yükünü hafifletir. Ters yüz edip kirinden pasından arındırır.

Bir acı çatlamasında yaşayan şiir yaratıcısının en büyük ödülü şiiridir.

Adnan Yücel de yaşama şiir ödülleri bırakan değerli bir ozanımızdır.

Adnan Yücel şiiri alanların sesini, yüreğimizin öfkesini sürdürecek olandır.

Şiirlerinde ve gönlümüzde hep yaşayacak olan Adnan Yücel'i özlüyorum.

Adnan Yücel'in Aşka Benzeyen Kavgası

Sennur SEZER

Adnan Yücel, döğüşüne ara verdi. Onun durumu başka nasıl açıklanabilir ki. Bir ay kadar önce Adana'da *"Doktorlar üç ay dedi, bir yılı devirdim"* dememiş miydi? Nâzım Hikmet gecesinin ertesiydi. Nâzım Hikmet gecesi için hazırladığı konuşma, okuduğu şiirler görüntü olarak yer almıştı. Aşkla bağlıydı; sanata, sosyalizme... Galiba sorun da burdaydı. Aşkla kavgayı ayırmayışında. Ölümle boğuştu... Tıpkı yıllar önce Oktay Arayıcı'nın boğuşması gibi. Kanserin, özellikle beyin kanserlerinin dönemle, baskılarla ilişkisi, psikolojik nedenleri çözülecek bir gün. Art arda onca güzel insan: Akşit Göktürk, Oktay Arayıcı, Adnan Yücel...

Adnan Yücel, işçi Hasan Yücel ile Zeliha Hanım'ın oğlu. Bir de öğretmeni olmalı, şair bir öğretmen. Kitabının arkasındaki fotoğrafı anasına gösterip, *"bu benim öğretmenim"* diye övündüğü. Anası, Zeliha Hanım nasıl kızmış, *"kitap sahibi adam, gelip sana ders verecek, hıı."*

Yayımlanan ilk şiirlerinin genel başlığı "Ter Şiirleri"ydi. Yaşamı anlamakla kalmayıp yorumlayanlardandı: "Sen ki anlarsın bu yaşamı / Aşklar şimdi hücrelerde tutsak / Düğünler kelepçeli / Doğumlar / Ve çocuklar zindanlarda. / Bunları nasıl anlatayım sana / Bu türküleri nasıl çağırayım / Bu ninnileri nasıl."

Dostlarla ölüm eşiğinde vedalaşmam ilk değil. Adnan Yücel ile de vedalaştık. Bu vedada ölümü açık açık anmamız ilk. Yalansız çizdik sağlığımızı. O toplumcu mücadeleyi lirik bir tonda, coşkuyla şiirleştirenlerdendi. "Ateşin ve Güneşin Çocukları" mıydı soruşturmaya uğrayan kitabı? Ala şafakta yeryüzüne düşecek görüntünün bir aşk görüntüsü olması gerektiğini söylerdi. O yüzden gençlerin çoğu ezbere bilirdi onu. "Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek" çileler çekilecek, kavga sürecek... Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek... Çünkü sevda kavgalara sözlenmiştir.

Şiir okumayı, yorumlamayı, yazmasını bildiği kadar bilen bir şair ara verdi kavgaya. Benden genç bir arkadaşın ardından yazmak ne zor. Hiç sevmem bir şairi anlatırken kendime döndürmeyi sözü. Ama bir şiirim artık hep Adnan Yücel'e adanmış kalacak. O vedalaşmada ezbere okuduğu için. Nerden bilirdim o şiirin de vedalaşmanın bir parçası olduğunu. "Yaz ortası üşümek" adlı şiir "Kar durdu" diye başlıyordu.

Adnan Yücel, Elazığ'ın merkeze bağlı Dilek köyünden, ölümle, beklenenden uzun süre dövüşüp, yenildi. "Kar durdu."

(Evrensel Kültür)

Sevgili Adnan

Ahmet TELLİ

Sevgili Adnan,

Kavgalara sözlenen sevda'larla çıktığımız bir yoldaydık seninle ve yüreği devrimci coşkuyla yanan arkadaşlanmızla. *Soframızdaki kaval sesi, bir özlem ile bir türk*ü'nün ezgisine dönüşürken bizi en çok acılar olgunlaştırdı. Acılanmız, öyle bir element oldu ki; gördük, yaşadık ve duyumsadık: *Acıya kurşun işlemiyor.*

Büyük büyük ninelerimiz, ne zaman üşütüp yatağa düşsek, kurşun dökerlerdi. Acımızı duyumsadıklan için bizimle kurduklan bir duygu dili olduğunu düşünüyorum ninelerimizin eylemini. Demek ki biz, daha üç-beş yaşlarımızdayken kurşunun etimize girişini olmasa da, suya girişindeki hızı öğrenmiştik; yahut bilinçaltımıza işlenmişti. Acıya kurşun işlemez diyorsan, bunun gizil anlamları, çağrışımları derindedir; yüzeyel değildir bu cümle.

Bir ütopyanın muhtemel yaşam biçimini yaşadığımız pratiğe çağırmak, devrimci olabilmenin ön koşuluysa, ki öyle olduğunu gündelik yaşamına ve özellikle de dostluk ilişkilerine ağdırdığını bilerek, vefasızlığın yabanıl saldırısına uğrasan da, kendini merkeze almadığın son yıllarda, şiirden çok bir ütopyanın cümlesini çoğalttın hep. *Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek* inancı ve kararlılığını elbette dostların biliyordu. Onların sana olan eğilimlerini gördükçe yalnız olmadığımızı anlamışımdır hep. Sözgelimi yayıncın da olan dostumuz Ünsal Öztürk, her karşılaşmamızda Adnan ağabeyi'nin dizelerini okurdu. Vefa ve dostluk büsbütün bitmemişti demek ki. *Damar* dergisinin Adnan Yücel sayısını oluşturması da (bu dergide ilk kez yazmış olsam da) aynılaştıran bir toplumsal ahlâkta, farklı kalabilen bir olguyu işaret ediyor bence.

*

Rüzgârla bir olmanın, olabilmenin duygusal coğrafyasında ihanetleri gördük, ihanetleri ve yalnızlaştırma çabalarını. Minicik hesapların dört işlemine sığar mıydık? Yazınsal atlastan sürgün edilirken, sen, ateşin ve güneşin çocukları ile yürümeyi seçmiş, onların hüzünlü destanlarına yönelmiştin. Dilinin *Karacoğlan* ırmağından beslenerek Çukurova atlasına akması ve orada *ateşin ve güneşin çocuklan* ile buluşması bir vicdanın da hâlâ su sızdırmadığını gösteriyordu.

Söylenecek her söz eksiktir, ama sahici ve samimi olmanın renkleri, tınıları, suların ve aşkın aynasına yansıyacaktır elbet. Bu yüzden *sular tanıktır aşkımıza* dedin.

Yer tanık olsun...

Gök tanık olsun...

Dostlar tanık olsun...

Tanıklıktan utanmıyorlarsa eğer.

•

Sevgili Adnan,

Şimdi fotoğraflara bakamıyorum artık. Çoğu fotoğraf ayrılıkların hüznüyle ucun ucun yanıyor sanki. Hani ne diyordu Cahit Külebi:

"Anladım bu şehir başkadır
Herkes beni aldattı gitti
Yine kamyonlar kavun taşır
Fakat içimdeki şarkı bitti"

Bizi terkeden sevgililer, bizden çok gençken göçüp giden dostlar, kardeşler ve çocuklarımız... Ayrılıklar, ayrılıklar, ayrılıklar... Ayrılıklar olgunlaştırmıyor, azaltıyor. Azalıyoruz, azalıyorum...

*

Ankara yılları... Hasan Hüseyin'in yakınındaydın. Aileden biri gibi görürdü seni bu koca şair. Onunla ilgili anılarını yazmadın, böylesi belki daha iyi oldu. Çünkü o günlerde dilinden H. Hüseyin adı düşmeyenlerin şimdilerde onu hiç anmadıklarını görmenin hüznüne de katlanamazdın.

Hasan Hüseyin'in dostuydun ama şiirin daha çok Enver Gökçe damarından aktığını düşündüm hep. Daha politikleşmiş, ateşin ve güneşin çocukları ile buluşmuş ve Karacoğlan havzasında dolaşmış olmanın kazanımıyla kurduğun şiir, politik müzik gruplarının da ilgisini çekmişti.

"Cudi'nin gözleri Cizre'ye bakar
Her kızın çığlığı bir gönül yakar
Her sevda başına bir ateş takar
Fırat'ın sulan kendini yakar"

Ankara yılları, Olgu dergisinde yazdığın yazılar, Dev-Sander içinde Özgen Seçkin, Abdullah Aydın... Yayıncılık serüvenleri. İlk kitabının matbaadan alındığı gün karşılaşmıştık, hangimizde olmadı ki o ilk heyecan...

Adana'da mı görüşmüştük son olarak, yoksa başka bir yerde mi? Şimdi sana sorsam yanıt alamam. Cemal Süreya'nın "Her ölüm erken ölüm" dediği yerdesin benim için.

Gözlerinden öperim sevgili Adnan Yücel,

Sevgili kardeşim,

Hoşça uyu...-

Bir Işıklı Selam

Şükrü ERBAŞ

"Saçlann dağlara koşuyor gözlerin denize/ Bir salıncak nasıl güneşlenir böyle/ Sallanıp durur/ Bir saçlanna doğru bir gözlerine/ İçinde bitmeyen yalnızlık hüznü/ Hep böyle mi tükenir sessizlik içinde."

Bizim kuşağı yazmaya götüren, bireysel bir gerçeklikten önce toplumsal koşullardı. İlk gençlik duygularıyla bağlandığımız ve küçücük avuçlarımızla kendimizce eklemeler yaptığımız ütopyamız sosyalist bir hayat kurmaktı. Bu ütopyanın büyülü merceğinden bakıyorduk dünyaya ve bu bakış kaçınılmaz olarak yaşadığımız her şeyi politikleştiriyordu. İlk gençliğin o hilesiz sezgisi ve masum acelesiyle, kendimizi hemen her meseleye bölüyorduk. Elbette bu meseleler eşitsizlik içeriyordu; özgürlük düşmanıydı; halkı ve emeği küçük düşürüyordu; boylu boyunca acıydı; her hecesi bir başkaldırı duygusuyla yaşanıyordu: *"Ölürken bile/ Bir ışıklı selamdır güneşe/ Celladımızdan son isteğimiz."* Şiirimiz de kalbimiz gibi aceleciydi. Yüksek sesle, ağız dolusu ve korkmadan konuşuyorduk. Çünkü haklıydık; bir onursuzluğa müdahale ediyorduk: gecikmiş bir güzelliğin,

bilmem kaçıncı kuşaktan öncüleriydik... Kılavuzumuz yaşadığımız acımasızlıktı. Doğa, bütün nesneleriyle düşlerimizi dokuyordu. İyiliği kötülükten çıkarıyorduk. Kitaplar ve türküler bilge yoldaşlarımızdı. Ve kaçınılmaz olarak acemiydik: *"Yaşamanın tümünü kucaklamadan/ Varmak istedik o sonsuz yaşama."*

İşte Adnan Yücel'in içine doğduğu dünya. İlk gençlikten geleceğe, şiirinin mayalandığı sosyo-psikolojik yapı. Daracık ev içlerinin bunalttığı genç insanın yüreği, çok erken bir bilgelikle, bu bunaltının benzer tüm evleri, giderek dünyanın tüm ezilen, emekçi halklarını kuşattığını ve ne yapıp edip değiştirilmesi gerektiğini, neredeyse kılavuzsuz öğrenecektir. Bu, sıradan bir varoluş mücadelesi değil, o varoluşu insan olmanın onuruyla yücelten evrensel bir emek mücadelesidir aynı zamanda. Bunun için bize dayatılan bu hayata bütün alanlarda müdahale edilecektir; küçük düşüren bu yapı yıkılacaktır; ve *"iyilik etmenin gerekli olmadığı bir dünya"* (Brecht) kurulacaktır.

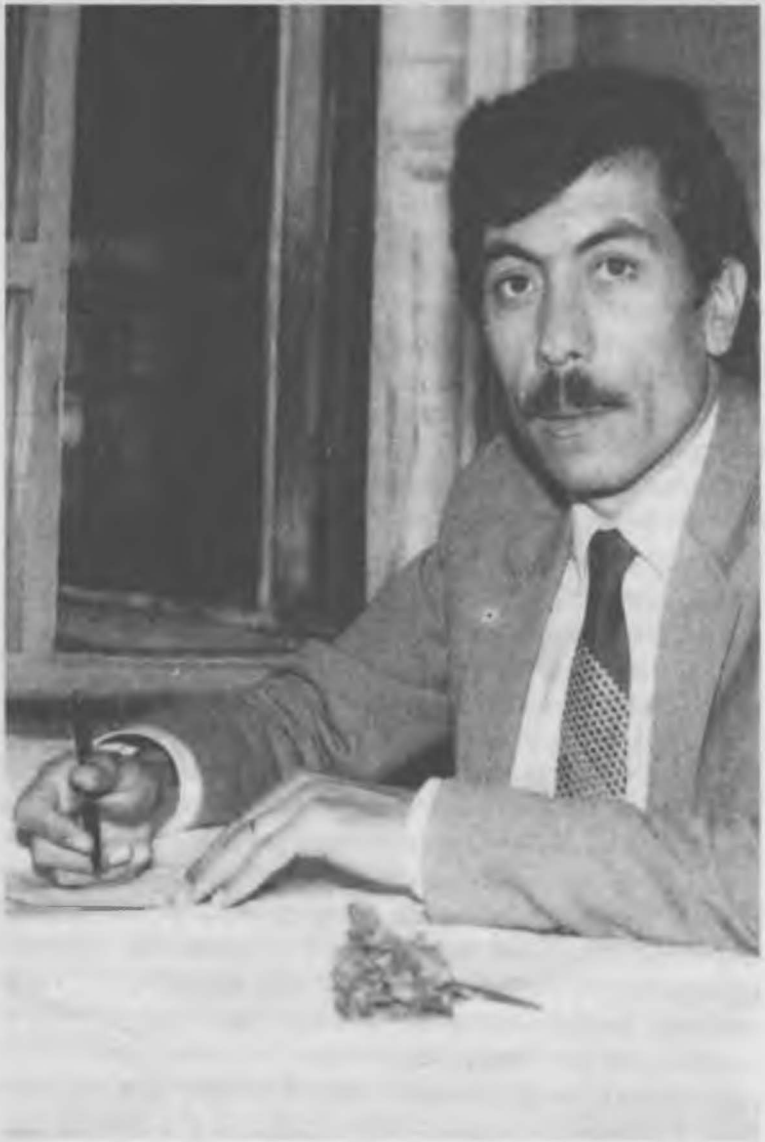
Adnan Yücel'in şiiri, başlangıcından son şiirine dek böyle bir düşünsel yapı ve ruhsal şekillenme üzerinde yükselmiştir. Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasında yaşayan tüm halklar, dünyanın tüm mazlumlar atlası, Paris'in eylem alanları, Şili'nin camdan yağmurları, Filistin'in özgürlük soluyan kumları, hapishaneler, işçi ve öğrenci eylemleri... hemen her şey, dile ve şiire dönüşmüş bir kavga halidir. Yayıldığı duyarlılık atlasına koşut, uzun solukludur şiirleri. Anlatım neredeyse tüm şiiri kuşatır. Şiirin meselesi, şiirin yapısından önce gelecek kadar coşku ve inançla yüklüdür. Bu coşku ve inanç, kaçınılmaz olarak yüksek seslidir. Kendisini dünyayla eşitlemiş bir inanç ve yüksek sestir bu: *"Toprak yorulur biz yorulursak/ Susarsak bütün dünya susar."* (...) Doğanın tüm nesneleri, kavgasını dillendirmenin bir olanağı olarak akar şiire; şiir, ideolojinin odağından geçirilmiş bir doğa seyrine ve sergisine döner kimi yerlerde: Dağlar, sular, gün ışığı, yağmurlar, atlar, ceylanlar, ağaçlar, ırmaklar, çi-

çekler, rüzgâr... hepsi bir gelecek güzellemesi ve yaşanan acıya direnme gücü olarak şiirin meselesini tamamlar. Denizlerin köpüğünü dağların sisine eşitleyen bir tutkuyla, doğa sanki esas unsur olur kimi zaman.

"Korkunun yokuşunu tırmanan sokaklar" bu denk olmayan kavgada, yenilgiyi de -ama teslimiyeti değil- yaşadığımız dünyanın, coğrafyanın ve tarihin bir gerçeği olarak hayatımıza katacaktır. Şiir bunu da bir yaşama gücüne ve direncine dönüştürecektir: Aşkla... Adnan Yücel'in şiirinde toplumsal boyut doğayla tamamlanmıştır. Bu ikisi ise bireysel ve somut anlamıyla olduğu kadar, yüceltilmiş soyut anlamıyla da, aşkla bir kez daha tamamlanmıştır.

"Az sonra bir adam asılacak/ Zaman/ Gergin bir ipte durdu duracak."

Bütün bir ülke, uzun sayılacak bir zamandır Adnan Yücel'in o gergin ipinde duruyoruz...

Bizim Çeliğin Suyundandı

Turan ALTUNTAŞ

Süreli devrimci, sonsuz sosyalistti. Bizim çeliğin suyundandı. Şiirleri namluda badem çiçeğiydi. Barış atına binmiş yerkürenin Barış Suvarisi'ydi. Adana kentiyle Çukurova Üniversitesi arasında kültür köprüsüydü. Adnan Yücel öldü, kültür köprüsü yıkıldı. İçim görülmez ateşlerle yanıyor. Adnan'ın imdadına yetişemedin *"Bozatlı Hızır"*, bir daha buralara uğrama!

Yüzünün hayasına, davranışının mayasına kurban olduğum oğul. Mitolojinin yiğit şairi. Her yiğit devrimci benim oğlumdur. Adnan, dört oğlumun en büyüğüdür. Diğerleri onu kıskanırlardı: *"Büyük oğlun çağırsa gidersin... biz çağırıyoruz gelmiyorsun."* derlerdi. Çocuklarım haklıydı. Onu çok severdim.

Ölmeden bir-kaç gün önce Yoğun Bakım'a hanımımla gittik. Genç doktor bırakmıyor. Dayanamayıp parmağımı kaldırdım:

"Ne istiyorsunuz?"

"Adnan'ı bir dakika göreyim."

"Neyi oluyorsunuz?"

"Babasıyım." deyince, gelin benimle dedi.

Serumlar içerisinde yatan Adnan'a, doktor sordu: *"Adnan Bey bak kim geldi? Bunu tanıyor musun?"* Gözünü açtı, elimi

tuttu, *"Yazar arkadaşım Turan Baba."* dedi. Doktor şüpheyle baktı yüzüme... Ben de, "Her yiğit benim oğlumdur." dedim.

Hanımım Nurten, *"Adnan neye dönmüş öyle?"* diye, üzüntülü sorunca yatakta ölümcül yatan Adnan'ın neye benzediğini dilimin döndüğünce, anlatmaya çalıştım:

Şair Adnan Yücel, Che Guevera'ya benzerdi. Bolivya dağlarında kurşun yemiş gibi yatıyordu. Yatakta ölüme giderken, baktım gözlerine, gözleri İspanya dağlarında vurulan Lorca'nınki kadar korkusuzdu. İnanın, ölmeden birkaç gün önce elimi tuttuğunda, Macar Şairi Pötöfi gibi ölüme meydan okuyordu. Yataktaki saçsız hali, Bursa cezaevinde yatan Nâzım'a ne kadar benziyordu. Şair Adnan Yücel Pablo Nerudaların, Hasan Hüseyinlerin, Ahmed Arifler in, Mayakovskilerin, Şeyh Bedrettinlerin, Ozan Telli'lerin son temsilcilerindendi.

Şair Adnan Yücel'i nasıl tanıdım?

Emekli olduktan sonra, kitapçı dükkânı işletiyordum. İşittim ki Cumhuriyet Kitap Kulübü'ne Aziz Nesin gelmiş. Dükkânı oğluma bırakıp gittim. CKK kalabalık. Uzun boylu, yakışıklı, kitap gibi bir genç yaklaştı yanıma:

"Turan Altuntaş siz misiniz?"

"Evet benim, buyurun."

"Server Tanilli'nin "Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz" kitabını okudunuz mu?"

"Okumadım!"

Raflara doğru gitti. Adı geçen kitabı aldı geldi:

"208. sayfayı açın, orada adınız yazılı." dedi.

208. Sayfayı açtım. Gerçekten, Server Tanilli kitabına benden bir alıntı yapmış. Adımı da yazmış. Sevindim.

"Peki... sizin adınız ne?"

"Adnan Yücel" dedi. Adnan'ı böyle tanıdım, güzel insanı böyle buldum. Manevi oğluma Adana'da kavuştum.

Dünya - Alem bilir ki içkiyi Ömer Hayyam, Neyzen Teyfik,

Hasan Sabah, Mustafa Kemal ve tüm krallar, imparatorlar da içti. Ben de içtim... Adnan'da içti. Yalnız, sarhoş olmak için içmedi. Masadan bir şeyler öğrenip dolu kalkmak için içti. Dengeli, mantıklı adamdı. Kesinlikle sarhoş olup şaşırdığını görmedim.

Dernekten kalktık, kafaları cilalamak için, kebapevine gideceğiz. Gazeteci-Şair arkadaş yaklaştı: *"İçmeye mi gidiyorsunuz? Ben de geleyim."* dedi. *"Buyurun gelin."* dedik. Olduk üç kişi. Kebapevine vardık, başladık içmeye... Adnan söze başladı, babasını anlatıyor:

"Babam, anam Elazığ'ın bir köyünde oturur. Birkaç yıl önce köye vardım. Köyde de düğün var mı?... Çoktandır görüşemediğim çocukluk arkadaşlarımla, düğüne gittim. Bu tür alemlerin de yabancısıyım. 'Yarasın Adnan,' deyip, bir iyice içirdiler. Sabahın dördünde eve geldim. Anam kapının arkasında duruyor. Babam uyumamış, kirevitte oturuyor. Anam, o kuru iri eliyle, 'Seni itin doğurduğu' deyip, yüzüme bir vurmaz mı? Gözümden çımgı çıktı. İkinciyi vurmaya hazırlanıyordu ki... kucakladığımla kaldırdım havaya, Babama: 'Koca herif, şu avradına sahip olsana,' deyip, anamı babamın kucağına attım. Babam:

'Oğlum Adnan, anayın bir yaramazlığı olursa, sen benim kucağıma at! Ben yapacağımı bilirim.' dedi."

Bir hafta sonra, kebapevine gitmek için tekrar kalktığımızda... Gazeteci-Şair arkadaşımız tekrar gelmek istedi. Geldi. Anlatma sırası bende idi. Babam Bıyıklı Ahmet Ağa'yı anlatmaya başladım:

Oruç zamanı Ramazanda, eskiden Adana'da top atılırdı. Top atılır, oruç tutanlar iftarını açardı. Anam oruç tutardı, Babam Bıyıklı Ahmet Ağa rakısını içerdi. Akşam oldu, sofra kuruldu. Anamın önünde zeytin, tuz; babamın önünde de buzlu rakısı duruyor. Topun atılmasını bekliyoruz. Babam Bıyıklı Ahmet Ağa da bekliyor. Anam, mahallanarak:

"Ahmet, sen neyi bekliyorsun?"

"Topun atılmasını bekliyorum!"

"Toptan sana ne.. sen oruç musun ki?"

O sırada top gümledi. Anam, ağır ağır dua okumaya başladı... sabrı tükenen babam: "Hüsne, hadi tuzunu yala da, bir fırt da biz çekelim!" diye, çıkıştı. Hüsna Anam, parmağındaki tuzunu yaladı... Bıyıklı Ahmet Ağa, ondan sonra, buzlu rakısından bir fırt çekti.

Bıyıklı Ahmet Ağa, Anama ve kadınlara saygılı bir herifti. 8 Mart'ta yürüyüp de, *"Kadın haklarından yanayım, kanm haklannndan değil..."* diyenlerden değildi. Adnan'ım, anam kısa boylu, ufak-tefek bir kadındı. Babam Bıyıklı Ahmet Ağa uzun boylu, iri-yarı, Zaloğlu Rüstem gibi bir adamdı. Elleri yaba gibiydi. Demem o ki, babamın anamı dövdüğünü anımsamıyorum." Lafa yandan giren Adnan:

"Turan Baba, bu olayı yazsana! Bıyıklı Ahmet Emminin kadın haklanna ne denli saygılı olduğunu millet anlasın, okusun."

Yazacağıma o gün söz verdim. Kısmet bu güneymiş.

Birkaç gün sonra Eğitimciler Derneği'nde (EĞİT-DER'de) oturuyordum. Yanıma, Gazeteci-Şair arkadaş geldi. Turan Bey, size bir şey soracağım:

"İki haftadır aleminize ben de katıldım. Sandım ki yüksek düzeyde sanat konuşuyorsunuz, bir şeyler öğrenirim. İki haftadır babalannızı anlattınız, özel bir nedeni var mı?" Arkadaşa şu yanıtı verdim:

"Kimileri Allah'ın, kimileri de sermayenin ipine sanlıyor. Biz de yozlaşmamak, özümüze yabancılaşmamak için, babalanmızın ipine sanlıyoruz... Candostum, aklında bulunsun. Kafan kanşır, kavram kargaşalığına uğrarsan, hamur açan anam, çift süren babanı anlat! Döneklikten uzak sağlam kalırsın!"

Bu durumu Adnan'a anlattım. *"Yahu, bu diyalektiğin özü be!"* diye, bağırdı... sevindi.

Adnan Yücel radyoya, televizyona çıkıp konuşmayı (medyatik olmayı) sevmezdi. Televizyon ekranında fazlaca görünen sanatçı dostlarını uyarırdı. *"Televizyon artisti olmayın. Görüntünüz sanatınızın önüne geçmesin."* derdi. Bu konudaki ilkesini bildiğim için, 2002 yılında, Sabahattin Ali'yi, Orhan Kemal'i ve Köy Enstitülerini TV'lerde anmam, anlatmam için oğlum yaşındaki Adnan'dan izin istedim.

"Turan Baba, seninki artistlik değil; bir kadir kıymet bilirliktir. Ahde-vefa duygusu diye bir şey var, sen onu yapıyorsun. Çık televizyona millete anlat. Halkı için canından, sağlığından olanlan bu millet unutmasın!" Adanalılara Nâzım Hikmet'i, Hasan Hüseyin'i Adnan; Sabahattin Ali'yle Orhan Kemal'i de ben anlattım. Bu paylaşımı dergilerde, gazetelerde de sürdürüyorduk.

Adnan Yücel gelmeden önce, Adana büyük bir köydü. Adnan geldi, kentimiz kültür kenti oldu. Sanat Evleri-Kültür Evleri birden çoğaldı. Nereden çağrı gelirse, beni de yanına alıp gidiyordu. O şiir okuyor, şiir anlatıyor; ben öykü okuyor, öykü anlatıyordum. O profesyonel, ben amatördüm. Adnan sayesinde açıldım. Adnan hastalandı, beni çağırmazlar sandım. Düşündüğüm gibi olmadı. İki kez Çukurova Üniversitesi'ne konuşmacı olarak çağırdılar. Üniversiteye saygılarımı sunanm. Adnan öldü. Beni değil, bizleri unutmayınız. Tüm sevenlerinin başı sağolsun.

Süreli devrimci, sonsuz sosyalist Adnan Oğul, seni unutmak ne mümkün. Gözlerimi her açtığımda, Tamara'nın feneri gibi yanıp yanıp sönüyorsun. O ışığa kavuşacağım gün gelecektir. Toprağında rahat uyu...

Ağrıcaklı Selamlar.

Ay Ay, Gün Gün Adnan YÜCEL

10 Ocak 2001 Hastalandı.

12 Şubat 2002 Ameliyat oldu.

22 Şubat 2002 Mersin/Tömük/ Mangal yaktık. Adnan iyi.

24 Şubat 2002 Hasan Yılmazla, Adnan'ın yazlığına gittik.

22 Mart 2002 Ç.Ü Adnan Yücel şiir dinletisi, konuşma yaptım.

3 Nisan 2002 Adnan'ın evindeyim. Yürümekte zorluk çekiyor.

11 Nisan 2002 Adnan Yücel, Halil İzlemek, Talat Bulat ailelerimizle birlikte *"Çamlı Yayla-Gökkusağı'ndayız"* koltuğuna girip yürütüyorlar.

5 Mayıs 2002 Nurten, oğlu Adnan'ı aradı, iğne vuruluyormuş, fena olmadığını söyledi, yürümede zorluk çekiyormuş.

10 Temmuz 2002 Yeni Adana'dan Seyitali telefon etti. "Adnan Yücel'i yoğun bakıma kaldırmışlar, haberiniz var mı?" dedi.

11 Temmuz 2002 Balcalı Hastanesi Yoğun Bakıma (hanımımla) gittim. Görüştük. Durumu kötü. Kardeşleri Ali ile Kamuran'ı gördüm. Kamuran, Adnan'ın klonlanmışı... çok benziyor.

13 Temmuz 2002 Adnan Yücel öldü! dediler, yanlışlık olmuş, ertesi gün gazete düzeltti. Ölmemiş.

24 Temmuz 2002 Çarşamba, Şair Adnan Yücel Öldü. (2002-1953=49 yaşında)

(Damar, Eylül 2002)

Şair Adnan Yücel
Süreli Devrimci, Sonsuz Sosyalist

Turan ALTUNTAŞ

Adnan Yücel'i Cumhuriyet Kitap Kulübü'nde tanıdım. Benden 20 yaş küçük, yakışıklı, mütevazı bu arkadaşa kanım kaynadı. Çukurova Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne öğretim üyesi olarak gelmiş. Kitapçı dükkânımı tarif ettim, ayrıldım.

Asıl bu tanışmadan sonra birlikteliğimiz başladı. *Kutlay Şakar*'ın "*Yapıt*"ında, *Tanju Cılızoğlu*'nun "*Edebiyat-81*"de ve *Eğit-Der*'in "*ABC*" dergisinde, geçmişte birlikte yazdığımız Adnan'la, Adana'da yayımlanan "*Söylem Dergisi*"nde devam etti.

Adnan, yerel dergilere şiirleriyle, yazılarıyla destek veriyordu. Ulusal dergilerden sadece "*Tavır*"a ürün gönderiyordu. Diğer dergilere göndermiyordu. Çoğu kez bana okuduğu 'ham şiirlerini' olgunlaştırıp bana vermesini söylüyordum. O da beni kırmayıp veriyordu. Bir zarfa koyup, *"Damar Dergisi"*ne gönderiyordum!. Yayımlanınca bana kızmıyordu. Biliyordum *"Damar Dergisi"*nin sahibini seviyordu. Bizim de ilişkimiz, Baba-Oğul

ilişkisine dönmüştü. Yani, Adnan'ı tanıdığımda, ulusal düzeyde çıkan dergilere pek itibar etmiyordu. Biraz daha Devrimci-radikal dergi ve gazetelere eğilimi vardı. O süreli devrimci, sonsuz sosyalistti. Diyalektik materyalizmin sessiz, olgun temsilcisiydi.

Görünümü hümanist solcu, davranışı katı devrimci gençlikten yanaydı. Sağlam sosyalistlerin, Adana'da güvendikleri adamdı.

Adnanla birlikte *'Tavır Dergisi'*ne ve *'Kurtuluş'u*n bürosuna gittim. Ayrı ayrı iki yere de dernekler masasından memur beyler (polisler) geldiler. Adnan'a bir şeyler demediler de... beni göstererek. *"Aziz misafir yine gelmiş"* dediler. Kimliklerimizi almaya kalkınca, yönetici Melek karşı koydu. Melek'ten korkup alamadılar.

Adnan Yücel ulusal, evrensel şairdi. Şiirleri namluda badem çiçeğiydi. Bizim çeliğin suyundandı. Kısa zamanda tüm materyalist devrimci sosyalistler onu tanır olmuştu. Kızlı-erkekli ona bayılıyorlardı. Yurtdışı devrimci gençliği Adnan'ın dostlarıydı. Onu Almanya'ya, Hollanda'ya, Fransa'ya, İngiltere'ye çağırıyorlardı. Uçak bileti Adana Havaalanına geliyordu.

Adnan yurtdışına sık sık gidiyor. 3 bin-5 bin kişiye şiir okuduğunu anlatıyordu. Almanya'daki gençliğe Turan Babasından söz etmiş ki, "ille getir" diyorlarmış. Bana da kırmızı bir kravat göndermişler. Armağanlarının kırmızısına teşekkür ederim. Ben rahatsızlığımdan dolayı gidemeyince, Şair Ozan Telli'yi götürdü. O, sanatçının yardım seveniydi.

Adnan Yücel Adana'ya geldi. Kentimiz kültür kenti oldu. Arkası arkasına *"Sanat Evleri"*, *"Kültür Evleri"* açılmaya başladı. Her çağırılan yere üşenmeden gidiyordu. Çoğu kez beni de götürüyordu. Bu sanatsal etkinliklerde O, şiir okuyor, şiir anlatıyor; bende öykü okuyup öykü anlatıyordum. O, bu işlerin profesyoneli, bense amatörüydüm. Adnanla gide-gele alıştım.

Adana'yı bıraktık. İskenderun'a, Mersin'e, Tarsus'a konuşmaya gider olmuştuk.

Kitlelere hitap etmeyi severdi. Medyatik olmayı hiç sevmezdi. Televizyona, radyoya fazla çıkan arkadaşlarını uyarırdı: *"Görüntünüz, sanatınızın önüne geçmesin,"* derdi. *"Televizyon artisti olmayın"* derdi. Televizyona *Nazım*'ı, *Orhan Kemal*'i. *Sabahattin Ali*'yi. *Hasan Hüseyin*'i... halkı için canından, sağlığından olmuş yazarlarımızı anmak için çıkanlara: *"Bu artistlik değil, kadir-kıymet bilirliğidir,"* diyordu.

Adnan Nazımı, Hasan Hüseyin'i; ben de Sabahattin Ali'yi, Orhan Kemal'i anma görevini üstlenmiştik. Adnan'sız Nazım'ı anmak yavan geliyordu.

Adnan Yücel, kendi görülmeyen aydınlatan ışıktı. Adana'da ki her sanatsal etkinliğin arkasında O vardı. I. ve II. Adana Sanat Günleri onun eseridir. Adnan Adana'da yokken, böyle görkemli bir sanat etkinliği düzenlenememiştir. Adı geçen "Sanat Günleri"ne Cumhuriyet Gazetesi, Edebiyatçılar Derneği, Türkiye Yazarlar Sendikası destek olmuş; biz yerel sanatçılar da yardımcı olmuştuk. Tüm bu oluşumların destekleyicisi, yerel sanatçıların görev almasını, kendini göstermesini o gönlü zengin devrimci şair Adnan Yücel sağlamıştır.

Daha önce kutlanan *"Seyhan Belediyesi Kültür Şenliği"*de Adnan'ın eseridir. Şenliği, Belediye Başkanı *Yalçın Akyol* düzenledi.

Adnan Yücel, festivali idare etti. Adana'da *"Orhan Kemal Öykü Yanşması"*nı tasarlayan, uygulamaya koyan Adnan'dı.

Adana'dan devrimci şair Adnan Yücel geçti. Vurdu beni, yüreğimi deldi geçti. Babayı kaybetmek normal, oğlu kaybetmek pek normal gelmedi bana.

"Bilmediğimiz günler de vardır
Beklediğimiz günler kadar kısa

Yazıklar olsun
O günler de karaysa eğer
O günlerinde sabahı yoksa" (Kengi Dede)
Adnan'ım, sabahsız günlerden, Ağrıcaklı Selam Sana.

ALINTILAR

"Bu aksam hiç yaşamamış olsam
Bir badem çiçeği
sürsem namluya
Beynime sıksam
Ölümüm bahar
olsa nasıl anlaşılsam"
(Sular Tanıktır Aşkımıza)

"Bakarsınız bir akşamüstü
Bütün ağaçlar kus açmıştır
Ve gökyüzü meydanında
Kuş dilinde bir miting başlamıştır"
(Bir Özlem Bir Türkü)

"Kim gülecekti tüm güzellikler adına
Kim sevecek
Kim dövüşecekti
Kim takacaktı ölürken
Ölümsüzlüğü gül diye yakasına"
(Rüzgârla Bir)

(Söylem, Eylül 2002)

Bizden Biri: Adnan Yücel

A. Kadir PAKSOY

Bir ozanı ozan olarak anlatmak için hangi özelliğiyle başlamalı? Şiir sanatındaki ustalığı, yaratıcılığı ile mi? Şiirlerindeki dünya görüşüyle mi? Toplumda kabul görmesiyle mi? Şiirlerindeki ya da toplum içindeki duruşuyla mı? *"Şair duruşu (edası)"* derler ya, nasıl olur bu duruş bilemem! Bir mühendis duruşu, bir doktor duruşu mu var ki toplumda, bir de *"şair duruşu"* olsun?... Hani, bir kişi sonsuzluğa uğurlanırken imam sorar ya: *"Kişiyi nasıl bilirdiniz?"* diye. İşte öyle, bir ozan da önce insan olarak anlatılmalı, yani insan duruşuyla. Kimi zaman ayrı gibi görünse de, gerçekte öteki duruşların tümü de bu duruşun içindedir...

Bir ozanı anlatmak; onun fotoğrafını çekmek, resmini yapmak ya da şiirini yazmaktır. Ciddî bir iştir. Diyeceksiniz ki, gider şip şak bir fotoğrafını çektirirsiniz ya da çalakalem bir portresini çizersiniz. Ne var bunda? Bir şey yok elbette. Olmaz mı? Olur. Ancak bu kimi ozanların kitaplarının arkasında bulunan resmî tanıtmalardan başka bir şey olmaz. İşte, şurada şu yılda doğdu.

Şu, şu okullara gitti. Şuralarda çalıştı. Evliydi, bekârdı. Çocukları vardı, yoktu vs. Bunlar bir ozanın anlatılması için ne anlatır?...

Adnan ölünce de bu resmî *"hayat hikâyesi"* yayımlandı. Ama, Adnan anlatıldı mı? Hayır.

Ben onu bir anlatma denemesinde bulunacağım. Bu girişi bunun için yaptım.

Ben onu tanıdığımda Ankara sofundan al kumaş dokuyordu, grevci işçilerin çocukları için. *"Dallann sevdası düşmüş(tü) toprağa / Olgun meyvelere hasret(ti) gençliğimiz."* Atölyesi AYKO (Ankara Yayın Üretim Kooperatifi) idi. Ben de onun davetiyle katıldım o imeceye. *"Güneş Batarken"* adlı kitabım onun sayesinde, o imece içinde doğdu.

"Acıya kurşun işlemeyen" günlerdi o günler. 12 Eylül fırtınası henüz bitmemişti. İnsancıklar savruluyordu oradan oraya. Ve genç ozan Adnan Yücel, *"Yüryüzü aşkın yüzü oluncaya dek"* sürecek yüce bir ülkünün şiirlerini yazıyordu. Hayır, yalnızca yazmıyordu, yaşıyordu da. Doğrudan doğruya kavganın içindeydi. O, şiiri bir süs, salt estetik bir avuntu olarak görenlerden değildi. Büyük bir kavgada herkes nasıl kendine düşeni yaparsa o da kendine düşeni yapıyordu. Bir dokuma tezgâhının yanında kendi şiirlerini dokuyordu. Sofraya herkes bir şeyler getirirken o da şiirini sunuyordu ekmeğin yanında. Yani yapılması gerekeni yapıyordu. Olağanüstü bir şey yoktu. İşte, onun *"şair duruşu"* ile insan duruşu burada örtüşüyordu.

Onun fotoğrafını bu duruşuyla çekmek, resmini bu duruşuyla yapmak gerekir. Eğer iyi bir fotoğrafçı olsaydım, Ankara'da Altındağlı yoksul çocukların ortasında, onların yoksulluğunu şiirleriyle varsıllığa dönüştürürkenki bir pozunu yakalardım. İyi bir ressam olsaydım, onun resmini elinde bir fırçayla dünyayı kırmızıya boyarken yapardım. Ya da kentin hay huyu içinde insanlıktan çıkmış insanlara kaval çalarken...

Ya sesi ozanın? Sesini nasıl notalara dökmeli? Var mı *"Portakal bir güneş altında emeğin / Emek ufkunda portakal bir güneşin sesi"*ni notalara dökecek bir besteci?...

Yürüyüşleri de önemlidir ozanların. Kimi sahilde yürür gibi yürürler, esin perilerinin sunularıyla esrik... Kimi, "küçük dağları ben yarattım" der gibi yürür, kostaklana kostaklana. Onlar daha çok halkın anlayamadığı "üst düzey" ozanlarımızdır!... Kimileri yaşamın ağır yüküyle yorgun yürürler. Arada bir şiir perisiyle iki kadeh parlatmak onlar için büyük mutluluktur... Kimileri çok kısa yürüyüşlere çıkarlar, herkesin yürüdüğü yollarda herkes gibi yürür ve evlerine dönerler... Kimileri de uzun yürüyüşçüdürler. Nehirler boyu yürürler. İşte, Adnan, bu son yürüyüşçülerdendi. Soluklu bir ozandı. Onun için de akciğerlerinden vurdu ölüm onu...

Ozan Adnan Yücel'in şiirlerinin incelenmesi ayrı bir iştir. Elbette bunu eleştirmenlerimiz ve edebiyat tarihçilerimiz yapacaktır. Ancak ben kısaca kendi saptamamı belirteyim: Adnan Yücel'in şiirlerinde sosyalist dünya görüşü apaçık kendini belli eder. Ama, aynı zamanda o lirik bir şairdir. Toplumu anlatırken kendini, kendini anlatırken de toplumu anlatmıştır. Bu bağlamda birbirimize benzeriz Adnan'la: Toplumcu ve lirik...

Adnan'ın bir özelliği de başı dik bir ozan olmasıdır. Hem şiirlerinde böyledir, hem de yaşamında... Özellikle ozanlığını tartışma konusu yaptırmazdı. Şiir yarışmalarına katılmadı bu yüzden. Bana da kimi yarışmalara katıldığım için kızdı...

(Bu söylediklerimi açabilir, yazıyı daha da boyutlandırabilirim. Ancak, hem Haydar'ın (Ünal) verdiği süre doldu, hem de bu yazı Adnan'ın ardından yazılan uğurlama yazılarından biri olacak. Bu nedenle, Adnan'ın başka dostlarına da yer kalmalı. Sözü bağlıyorum.)

Anadolu bir ozanını daha yitirdi. Bizden biriydi o. Bizden biri olduğunu anlatmaya çalıştı şiirleriyle:

"Nedense çıkmak istemiyorum bulvarlara
Beni bu köhne kapılar tanısın
Bu sokaksız numaralar
Evlerden dışarıya taşan
Bu nemli kokular anlasın

Gece karanlığında
Bu kar aydınlığında
Yürekleri ısıtmak için yürüyorum
Altındağ'ın bir üşüyen sokağında."

Ben duydum. Siz de duydunuz mu ozanın adımlarının sesini? Ama ağustos sıcağında yüreğim buz kesti...

(Damar, Eylül 2002)

Sevdaya Söylenen Söz

Mehmet ÖZER

Birinci Fotoğraf;
Eylül Karanlıkları

Ay aydınlık değildi gece
Uzun ve soğuktu
Yıldızlar da yoktu...

Gün ortasında gece, tutmuş köşe başlarını

kavşaklara asılmış suretimiz
ajans haberlerinde adımızı okuyorlar
Vur emriyle aranıyoruz
Tank paletleriyle eziliyor alanlar, siren ve posta
Sesleriyle, hayat işgal altında.

Yüzümüze kapanıyor dost bildiğimiz kapılar
Şarkılar susmuş, yoldaşlar adressiz
Soğuk mermerler, mezarlıklar sığınağımız .
Ardımızdaki ayak seslerinin, göğsümüze yaptığı basınç

yavaşlayan arabanın çoğalttığı acaba soruları
Sokak lambalarının büyülttüğü gölgeler
arka bahçeye gömülen öykümüz
Eylül sıcaklarında harlanan sobalar
tekmeyle açılan kapılar, uykuyu bölen namluların
ardında bıraktığı kanlı gömlekler
havada kadavra kokusu, çoğalan musalla taşları
...
Pusu dağıtacak bir ses.
Hangi dağdan gelir? Hangi kayalıktan?
Dövüşenleri kim anlatacak?
...

İkinci Fotoğraf:
Ayna
Birinci Yüzü: Kir ve pas
Teslimiyet

Yüz çevirmişti eski "Kahramanlar." Ellerimiz sallanıyordu boşlukta.

"Telgrafın tellerine kuşlar konmuyordu,
kuşlarda göçmüştü, tellere insanları bağlıyorlardı
çeliğin ete zulmüne inanç silahlarıyla karşı koyamayanlar
diz çöküyordu acının önünde, büyüyordu korkunun tanrıları
teslim ol çağrısına boyun eğenler kışla kapılarında kuyrukta bekliyordu.

İhanet bayrakları dalgalandırılıyordu gazete sütunlarında, zulmü alkışlayan kalemler vardı, aşkımıza zehirli sular akıtan.

Alkole bulanmış kaldırımlar, kahvelerde, kadehlerde tüketiliyor yaşam.

Bardakta boğuluyor şiir. Kendilerini aklıyan, yenilginin ideolojisini yazıyordu şairler.

İkinci Yüzü: Gecede kutup yıldızları var.
Direniş

Yeraltında yürüyenler yerüstünde savaşıyor
İrade ve inançtan barikatlar kuruluyor
Ölülerimiz uyarıyor, direnenlerimiz yol gösteriyordu
Aç çocuklar büyüyordu varoşlarda, intikam yeminiyle.
Sehpalara yürüyenler vardı, genç bedenleriyle yıldızlara uzanan
Dudaklarda Kerbela susuzluğu, tenlerde yangın
Yıldırımlar yağdırıyordu elektrik
Çözemiyordu zafere kenetlenmiş yürekleri
Ölüm açlıklarıyla besleniyor hayat
Ağır demir kapıların, kalın beton duvarların ardında
Ve gürül gürül akıyordu yaşam, yoğurt kaplarında
büyüyen fesleğen kokularında

Üçüncü Fotograf: Kutup Yıldızları öksüz değildi
Toroslara çarparak çoğalıyordu şarkılar.

kekeme olmuştu sözcükler, içine paslanmış kilit
tutsak edilmişti şiir.

Kilidi kim kıracak?

Aşk ile sevilmeliydi kavga. Tenden Geçerek değil
Yaşamdan geçerek sevilmeliydi.
Şiir sözcüklerinden kalbe süzülen direnç,
öfkemizin yumruklaştığı bilinç olmalıydı
Meydanlardaki tufan için kuytuluklarda rüzgârı örgütlemeliydi.
Başımızı yere değil, yüzümüzü gökyüzüne çevirmeliydi

Dağın sakladığı su
Sabır ve inançtan süzülmüştü
Çıktığı serüven uçurumunda olsa, biliyordu "ötesi narbahçesidir."
hayat yanıtladı, doğruladı
acılar sarsa da yüreğini, ayaklarına dolanmadı anılar,
Çoğaldıkça vadesiz ölümler, yassız sabahlar için
yazılmalıydı şiir, yaşamı ve ölümü
destan destan yürüyenler için yazılmalıydı
Ölmeyen bir köz vardı yüreğinde, gelenek damarından
Kutup yıldızlarına çevirerek yüzünü dövüşenleri anlattı
Sevdayl söylenen söz
Pusu, sisi dağıtan şarkı
Tutsağa uzanan el
Hayatın atar damarlarında bir bildiriydi.
Adnan YÜCEL

Merhaba Adnan Yücel'imiz Merhaba Dostluğun, Kardaşlığın Öteki Adı

Hasan KIYAFET

Kişi varmış gittiği yeri, kişi varmış terk ettiği yeri mutlu edermiş, Adnan elbette gittiği yeri mutlu edenlerdendi. Doğdu Elazığ'ı, okudu Ankara'yı, gitti Adana'yı onurlandırdı...

Adnan'ın, ardından yazmak zormuş meğer. Üç gündür masanın başında dolanıp duruyorum. Onu anlatacak, kucaklayacak, özetleyecek derinlikte, genişlikte, kalınlıkta sözcük komünistti...

Bir zamanlar Vietnam'da Amerikalı zulmüne karşı gelişen tepkilere yine Amerikalı bir generalin verdiği yanıt vardı: *"Ölen çocuklann tümü ölecek yaştaydılar"* gibi. O sözü anımsayarak, şimdi Azrail'e diyorum ki *"İnsafın kurusun zalim Adnan'ımız ölecek yaşta mıydı?"* Kırk dokuz yaş ömrün ince tülbentlerden süzülerek, tam da tadının çıkarılacağı zaman değil midir? Adnan gibi canların balözü tadındaki birikimlerini bütün insanlıkla paylaşacağı gün değil midir?.. Şu şiiri yaratana kıyılır mı:

"Okulun camları kondulara karşı
Ben kondulardan yana
Kondular bana karşı."

Adnan 1951 yılında Elazığ'ın Seli köyünde bir karayolu işçisinin çocuğu olarak doğdu. Her emekçi çocuğunun yaşadığı yoksulluğu yaşayarak büyüdü. Çalıştı çırpındı okudu. Önce liselere, sonra üniversitelere öğretmen oldu. Yetenekli, zeki ve namusluydu. Bu özellikleri taşıyan her insan gibi sosyalist oldu. Yani ezilenlerin, emekçilerin yanında yerini aldı. Bana göre onun iyi bir şair, iyi bir insan oluşunu da belirleyen en temel özelliği buydu. Sanatının her hücresine işleyen güzelliğin damarında bu vardı.

Safını, yerini belirleyen her namuslu insan, her meyveli ağaç gibi Adnan'ın da dostu kadar düşmanları da oldu. Özellikle kaypak burjuvanın sözde sanatçıları onu hiç sevmediler. Bildik arkadan vuran özellikleriyle saldırdılar. *"Adnan Yücel iyi sanatçıdır, hoş şairdir, ah bir de komünist olmasa! Hatta terörist ruhlu olmasa"* gibisinden sözler ettiler Yıllar önce aynı numarayı Yılmaz Güney için de yapmışlardı. Fakat Adnan sadece iyi ozanlığı ile değil, aynı zamanda engin kültür birikimi ile onların ağzının payını verdi:

"... Faşist katliamlann gündemde olduğu, egemen sınıfların emekçi halka karşı açıkça savaş ilan ettikleri bir dönemde, sosyalizm adına yazılan şiirlerde, barıştan kardeşlikten, insan sevgisinden rahatlıkla söz edebiliyorlar. Oysa sınıf mücadelesinin gündemde olduğu bir toplumda her şeyden önce insan sevgisi diye bir olgudan söz edilmemesi gerekir. Banş ise ancak emekçilerin iktidara ulaşmasından sonra mümkün olur. Bu gerçek bilindiği halde şiirlerimizin içeriğine yansıyan, barış-kardeşlik, insan sevgisi gibi duygulann, sosyalizm adına işlenebilmesi ve bu durumun devrimciler tarafından bile yadırganmaması nasıl

açıklanabilir ki? Bu durum geri bıraktırılmışlık ideolojisinin şiirimize ve şiir anlayışımıza sızması değil de nedir?

... Şiirde işlenen feodal yiğitlikler, proleter yiğitliklermiş gibi kabul edilebilmektedir. Sınıfsal temeli olmayan anlayışlar, sosyalizm adına yaygınlık kazanabilmekledir..." diyor.

Adnan'ın bilgi donanımı, burjuva borazanı sanatçı tayfasının demagojik saldırılarını fazlasıyla göğüsleyecek güçteydi. O, *"Toplumcu Gerçekçi Sanat"* anlayışına özellikle SOSYALİST GERÇEKÇİ SANAT derdi. 1980 Yapıt dergisindeki bir yazısında, yine kendi deyişiyle Sosyalist Gerçekçi Sanat anlayışından ürkenlere özetle şöyle sesleniyordu: *"... En yalın, en basit gerçeklerin bile açıklanmasının suç sayıldığı 1950'lerden sonra, şiir anlayışı elbette Gerçeküstücülüğe sığınacaktı. DADA'cılık, yani anlam ve akıldan uzak duruş, şiirimizin baş tacı edilecekti. Adına ister 'I. Yeni', ister '2. Yeni' densin, şiir anlayışı söz konusu akımın etkisine girdi. Çok daha öncelerden başlayan Sosyalist Gerçekçi şiir yok sayıldı. Hasan İzzettin Dinamo, A. Kadir, Rıfat Ilgaz, Niyazi Akıncıoğlu, Enver Gökçe gibi değerler unutturulmaya çalışıldı... Kısacası Adnan, "Beni anlasınlar diye çıtamı alçaltamam"* diyen burjuva sanatçılarına gerektiğinde gerekli dersleri verenlerdendi.

Adnan'ın şiirlerinde Karacaoğlan, Yunus, Hayyam, Lorca, Brecht, Mayakovsky geç oradan Torosların şairi Abdulkadir Bulut yer alır. Bunların duru, yalın, ezilenden yana şiirleri çölde geçtiği yeri yeşerten ırmağa benzer. İşte Adnan'ın seçmekle güçlük çektiğim birbirinden güzel şiirlerinden bölük pörçük alıntılar.

"Doluşunca alanlar / Şehirde gel kırda gel / Bağrışınca Zindanlar / Zincirleri kır da gel / Gel gülüm geel gel..."

"Açlık bir gün öfkeye / Yokluklar bilince dönüşür / Bu denge yürür / Ağaç yaşlandıkça çürür / Fidan yaşlandıkça büyür..."

"Ben yürüdükçe /zaman yürür / Yer altında yanan kömür /

Tornada ağlayan demir gülüyor / ... Bir çocuğun billur bakışlarında / Yaşamı değiştirecek dünyalar birikiyor..."

"Yeşil saçlı küçük bir derenin / Akışında unuttuk çocukluğumuzu..."

'Toprağın ilk sancısından beri / Kaç ihanet gördü kır çiçekleri / Kaç güzelliği kurban verdi çığlara / Ne yıllar tükendi ne baharlar / Bitmedi daha sürüyor o kavga / Ve sürecek / Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek..."

"Deniz yok olunca diyor bir çocuk / Balık kayıp olunca / Ne derim benden sonraki çocuklara / İnsanlar kayıp olurken göz altılannda..."

"Hep kavgayla sürecek gibi yaşam / Korkanm ki / Aşka zaman kalmadan gideceğiz..."

"İyi ki silahlanmışız acılara karşı / Türküsüz çıkmamışız yollara / Ekmekten ve gömlekten önce / Aşk ve sevinç doldurmuşuz koynumuza / İyi ki koparmamışız çiçekleri / Sevgiyi öfkesiz takmışız yakamıza"

"Neden bir tanem neden / Bunca ölümler değil de / Yanık bir türkü ağlatır beni."

"Ötsün diye kendi yuvasında kuş / Açsın diye kendi dalında çiçek / .../ Ateşi kanıyla tutuşturanlar gerek"

"Sen yürürsen rüzgâr yürür / Bir sevinç boylamı dünyada / Çocuklar korkusuz büyür"

Bir Anı

Yıl 1999 da olabilir 2000 de. Sevgili kardeşim Adnan'la Almanya'nın Köln kentinde karşılaştık. Şu feleğin işine bak, Türkiye'de karşılaşamaz olduk, Almanya'da karşılaşıyoruz diye şakalaştık. 12 Mart -12 Eylül faşist darbelerinin acımasızca yurtdışına savurduğu devrimci yiğitlerimizin kurduğu bir derneğin kültür etkinlikleri için çağrılmıştık. Konumuz belli, sanat edebiyat, devrim. Adnan her zamanki yiğitliği, yürekliliği, esprileriyle ko-

nuştu, şiirler okudu, coştu coşturdu. O konuştukça ben ceketinin ucundan çekiştiriyorum. Aman Adnan gözünü seveyim, biraz sansürle, unutma ki Türkiye'ye döneceğiz, diye. Sonunda dayanamadım açıkça, *"Ulan Allahsız yoksa sen dönmeyecek misin?"* diye çıkıştım. En iri en güzel gülüşüyle:

"Ağabey ben Ankara'ya değil Adana'ya döneceğim. Unutma ki Ankara'yla Adana'nın Allah'ı bir değildir. Bizim Adana'nın Allah'ına kurban olayım, halden anlar" diye ekledi. Artık bana da, *"Hay senin Allah'ını seveyim Adnan"* demekten başka çare kalmadı.

Sevgili Adnan'ım, benden yaşça çok küçüktün, oyun bozanlık ettin. Otuz yıl mı desem kırk yıl mı önceydi. İlk karşılaşmamız Ankara TÖB-DER'de olmuştu sanıyorum. Anımsar mısın *"Ağabey senin bu Komünist İmam, imamlardan çok bizim başımıza iş açacak. Polisler kitaplığımda onu bulunca, geel bakalım şubeye dediler"* diye takılmıştın. Haydi hoşça kal. Yattığın yerin ışık denizi olduğuna kalıbımı basanm... Seni unutmuyoruz, anıların yolumuzu ısıtıyor...

Yanıt Diye Kanıt Diye

H. Hüseyin GÜNDÜZALP

"Ölenin arkasından kötü konuşulmaz" diye bir deyim vardır. Anadolu'da ölen kimsenin karşılık veremeyeceği gerçekliğinden çıkan bu deyim, eleştiri denilen devinimin niteliğini ve doğaldır ki eleştirmen (!) denilen pazarlamacıların kimliğini belirler.

Özellikle edebiyat dünyasındaki eleştirmen(!) yaftalı pazarlamacıların yazdıklarını okudukça sözcüklerin sözcülüğüne balgamdan başka el kaldıran olmuyor.

Bir kültürü yok edebilmek için önce onun değerlerini ortadan kaldırmak gerekir ilkesinden hareket eden emperyalizm, varolan bütün insani ve sanatsal değerlere pazarlamacıları (!) aracılığıyla saldırmakta ve bunu uygun, teşvik edici star politikalarını hayatın her alanına yaymaktadır. İdeolojik açıdan karşı cephede bulunanların yaklaşımlarını bir yanılsama potasına dökmek olası, ancak hem *"biz"*den görünüm, hem de *"biz"*in altını oymaya çalışan maskelilerin konumlannı "isim yapmaktan" başka yere oturtabilmek olası değildir...

İnsani değerlerimize yapılan saldırının en çok bu maskeli pazarlamacılar (!) tarafından yapılıyor olması deşifre edilmesi gereken bir gerçeklik... Sanırım buna tanıklık ediyorlar...

Önce Nazım Hikmet'e saldırdılar... sonra Ahmed Arif'e... sonra Hasan Hüseyin Korkmazgil'e... *"Bunlar şair değil... yazdıkları şiir değil..."* Kim varsa bir değer yaratarak ölen, kalemlerinin ve dillerinin pisliklerini onlara çevirdiler. Bilinçli bir operasyonun taşeronları olarak görevlerini yapıyorlar... kaybedecek o kadar çok şeyleri vardır ki kendilerini sisteme zincirlediler... oysa biliyorlardı zincirlerinden başka kaybedecek şeylerinin olmadığını... şimdi zincirlerini yalıyorlar sermaye kapılarında...

Yine onlar, yani o pazarlamacılar belli merkezlerde toplandıkları gibi *"sürgünde yaşayan prensleri"* ve onların kuyrukçuları aracılığıyla taşra diye adlandırılan Anadolu'da maaşlı görevlerine devam etmekteler.

Bu saldırganlığın son örneği, öldükten sonra Adnan Yücel'e yapıldı. Üstelik Adnan Yücel yaşarken parmak kaldırmadan konuşmaya korkanlar tarafından... *"O şair değil türkücüydü..."*

Adnan Yücel dili öpülesi bir ozandı... Kendisine yapılan saldırılara en iyi yanıtı farklı farklı şiirlerinde vermişti... *"türkü... türkü..."* farklı farklı şiirlerindeki bu türkülü yanıtları toparlayıp tek bir şiir haline getirmek gerekiyordu. Bu bana düştü ve son şiirini açığa çıkardım Adnan Yücel dostumuzun... yanıt diye, kanıt diye ar damarı kalmamışlara... önce bu türküyü dinleyelim sonra sürün anlamlarınızın mermilerini dilinizin namlusuna... ister bir türkü okuyun. İsterseniz sorun bu pazarlamacılara *"miras diye ne bırakıyorsunuz paradan başka o güzelim çocuklarınıza..."*

İsterseniz sözü verin balgamlarınıza... ve hep bir ağızdan okuyalım bu şiiri... türkülü şiiri... türkü adına... insan adına... aşk adına...

Ey yedi kollu çılgın ve güzel nehir
Özgürlüğü dört yüz yıl türküleyen nehir
Hiç mi hiç söz vermiyorum sana
Geçmiş mevsimlerden söz etmeyeceğime dair
Daha yaşanmamış günlerde yankılanıyor çünkü
Türkülerimizin sıcak öfkesi

Bir saz kadar mutlu
Ve hüzünlü başlıyoruz bütün günlere
Ve bir türkü kadar sıcak
Biliyoruz ki dağların göğsünü saracak
Ve yerinden oynatacak olan şafak
Onuru ışık diliyle
Karanlıkta koruyanlarla başlayacak

Ateş olup yanmaktaysa bütün gerçek
Yanarken türkü söyleyen canlar gerek

İyi ki silahlanmışız acılara karşı
Türküsüz çıkmamışız yollara
Ekmekten ve gömlekten önce

Haykıran bir mutluluktu gece
Coşkudan mı suskudan mı bilmem
Türküler yayılırken yaşamın göğsüne
İnce ince
Sessizce
Yüreğin sularında şiir ve resim
Geceyi yırtarak sevişiyordu gizlice

Yağmurla yıkanan çiçekler adına
Pembeler beyazlar ve morlar adına

Bir türkü
Bir türkü daha

Aman sevdiğim aman
Neyleyim
Böyle gecelerde
Türküsüz yaşanan coşkulan neyleyeyim

Ey kumsallara mutluluk türküleri yazan
Hayali sevinç kaçakları yaşamın
Yaz bitti
Hani nerede
Yann adına
Dün'ün gecelerine gömülen gözleriniz
Ya sen dağlann ırmaklann soluğu
Bir başına milyonların uğultusu
Türküler güzeli ya sen...

Adı yok bu geç kalmışlığın
Şimdi hoş geldin bir şiirin sıcaklığına
Bir yanım karsambaç tadı
Bir yanım türkülerin yaşamı çoğaltan andı
"Aladağ'da bir kuş var/Kanadında gümüş var"
Kuş kanadında kar aydınlığı mı bu türkü
Yağmur sonrası güneş çılgınlığı mı...
Dereler ki Toros göğsü bu yaylalarda
Her türkünün koynuna bir ağıt gizlenir
Bir kez daha bağışla beni
Kendimi senin türkülerinle söyleyemedim

Yıllardır gözlerimle kucaklıyorum seni
Kirpiklerimde dumanlı türküler ve kar

Dilimde bir gümüş dağlan Asur'dan kalma
Bir de antik çağlı Toros var...

Neyleyim
Böyle gecelerde
Türküsüz yaşanan coşkulan neyleyim...

Durmuş sanki zamanın rüzgârlan
İnceden türkülerdir akıp giden
Her ezgisinde bir deprem
Bir de yangın seslenir
Türküler ki damla damla
Süzülüp analann gözlerinden
Acı makamında çalgısız bestelenir
Sular su olalı böyledir bu yasa
Gecikince sabahlar
Son türküler hep kanlı söylenir...

Türküler nasıl ağıtlaştı birdenbire
Pınarlar kuruyup nasıl çığlıklaştı
Yıldızlan bizden kıskanan
Şu kirlenmiş gökyüzünün altında
Hep acıyla mı söylenir türküler
Bir puştluk var bütün güzelliklerde
Ne aşklar içten ne sevgiler...

Ey gözlerinin şiir okyanusuna,
Masmavi düşlerle dalıp gittiğim
Şiirlerde türkülerde tanıyıp
Soluğunu sesimde rüzgâr ettiğim...
Sen söyle şimdi
Seni sözlere nasıl

Anneni sazlara nasıl
Babanı türkülere nasıl dökeyim...

Aman sevdiğim aman
Türkülere durmak zamanıdır şu an...
"Geçti dost kervanı eyleme beni"

Gidişimiz türkü çiçeklenişiydi
Önce türküler anlatırdı yüzünü
Bulutlayarak gözlerini...
Şarkışla'da bir ölüm akıyor şakaklanna
Genç ölümler
Zamansız ölümler
Direnen ve ölümsüzleşen ölümler
Türküler ey türküler
Seferberliğe gerek yok şimdi
Seferberlikten beter olmuş yürekler
Gelecek türkülenirken ince ince
Apansız bir ölüm fırtınası
Bir kanlı yağmur
Yaşam yasımızı tutuyor sessizce...

Bir güzellik uğruna ömrünü veren
Bir mutluluk tadına varmadan giden
Irmaklann diliyle türküler dizen
Kararmamış yürek bilsin ciğer parem...

Aman sevdiğim aman
Türkülere durmak zamanıdır şu an...
Rüzgâr çocuk sesleriyle / mavi bir düş kurar gökte
Sözde türkü dalda çiçek / olur açar her yürekte
Gözden perde iner birden...

Asım Bezirci Karacaoğlan'ı soruyor
Kaçıncı şiirdesin ...
Ne olur şimdi sanki
Binsem türkülerin kanatlanna
Uçup yanına konsam...
Uğur kendini kuşatıyor kendi sesinde
Hangi sesin kaçıncı rengindesin...
Bir kez daha bağışla beni
Kendimi senin türkülerinle söyleyemedim...

Asaf bir otel bahçesinde
Kirpiklerini çiziyor türküler üstüne
Elinde anılar tutsağı bir fotoğraf
Behçet'in kollan siliniyor omuzlanndan
Gözlerin şimdi kaçıncı mevsimde.
Sular tanıktır aşkımıza
Hangi aşk yaşadı böyle bir ayrılığı
Kendi sesimizi bile susturamadık
Otuz beş damlası buharlaştı ömrümüzün
Kendi yüreğimizi bile inandıramadık
Anılar da avutmadı bizi
Ağıtlar da yakmadık
Türküler oğul verirken dudaklanmızda
Akarsulann boğulduğuna inanamadık...
Öyle bir leke ki sabahın yüzünde
Biz böyle kalleş ölümlere alışamadık...
Kesildi sanki sözlerin soluğu ,
Türküler yetişmez oldu ahlara
Bir şahin süzüldü dilimdeki türküye
"... ferman padişahın dağlar bizimdir..."
Aman sevdiğim aman,
Kırılan dalgalara söylenen şarkılar

Gözlerde türkülerle süzülen çığlıklar
Yok artık hiçbiri yok
Düşleri kurulan ak bulutlar çoktan dağıldı...
Türkülere durmak zamanıdır şu an...
"... benim şu halime ağlayan yar...
daha ağlamasın öldükten sonra..."
Ve her büyük savaşın sonunda
Ölümlere karşı türkülerle durmuşuz

Kurşuna ve saza vurulan türküler
Kimsesiz kahramanlıklar türkülemişim
Rüzgârla bir
Sular tanıktır aşkımıza...
Kırlarda gül kanatlı bir kelebek
Çiçeklerle dolaşırken el ele
Apansız
Bir damla kan nasıl düşer güle
Türküler nasıl susar Montaigne
Ağıtlar nasıl dolanır dile
Bir nehir bir acı
Bir özlem bir türkü
Ne gökyüzü sarhoş ne akşam
Yalnızca türkülerde
Bıçaklanmış bir özlem gibi yaşam...
Ne olur şimdi sanki
Binsem türkülerin kanatlarına
Uçup yanına konsam
Aman sevdiğim aman
Anıların sanatsal güzelliğinde
Artık
Türkülerde buluşuyorum seninle
Biri fırtınalar kopartıyor ezginin

Bir damla yaş oluyor biri
Aktıkça birikiyor kirpiklerimizde...
Al şimdi dost
Vur seni çürüten toprağın yüreğine
O doymak bilmeyen "sadık yar"e
Nice oğullar, nice analar, nice dostlar
Kiminin sözcükleri kaldı geriye
Kiminin türküleri...
Paris'te bir leylak Ankara'yı sanıyor bak
Mor salkımlarında komünarlar tanınlaşıyor
Güneşle temizliyor karanlık bulaşmış ellerini
Saine nehrine Kızılırmak'tan türkü taşıyor
Aragon Nazım Hikmet'le söyleşiyor sesinde
Yeryüzünde bütün devrimler şiirleşiyor...
Aman sevdiğim aman
Dilin yetmiyor şimdi geçen yüzyıllara
Türküleri dudaklarına kilitlemişsin
Defolu örnekler çıkmış ya hep karşına
Umutlan kuşkunun potasında eritmişsin...
Bak
Biri şiir biri türkü besliyor dilden dile
Sular ki hep tanıktır aşkımıza
Ey nehirlere boğulur diyen eski toprak
Şiirin tadına hiç türkülerde vardın mı
Sen hiç kötürüm bir suyu tanıdın mı...
Kahkahalara gizlenirken acı öyküler
Sağır kulaklarda binbir ezgili türküler
Seslenip yankılandı duydum...
Yeniden canlanan bu yaşam
Türküler dizer saçının tellerine
Aman sevdiğim aman
Kurtuluş savaşında

Kurşuna ve saza vurulan türküler
"... gitsin, gitsin de gelmesin o günler..."
Ölümüne çileler çekerdiniz yıllar boyu
Şiirlerde türkülerde tanımıştım...

Sevdalıydılar suyun ve toprağın aşkına
Tepeden tırnağa inançlıydılar
Düğüm düğüm bağlanan öfkeleri
Yüreği sarsan türküler gibi
Gönüllerde şahlanacaktı bir gün...
"... bir gün mutlaka..."
Kaç mevsim geçti gölgelerle kaplı
O yalansız güzelliklerin üstünden
Kaç ölüm
Kaç işkence
Kaç direnme türkülendi
Bir ezgi uğruna ateş basılan dillerinde...
Aman sevdiğim aman
Bir kez daha bağışla beni
Kendimi senin türkülerinle söyleyemedim
"Sen yine de"
Her yolculuğa bir türkü yakan
Irmak boylannda konakla geceleri
Çiçeklerden türkü devşirir
Türküyü yüreğin tandınnda pişirir
Aman sevdiğim aman
Yağmurun gökte kirlenmesini bilir misin
Ya türkülerin beyinlerde çürümesini
Her biri bir hüzün olur çöker masana
Balık da susturamaz içindeki sesi rakı da...
Yükseltip şiirin bayrağını yürürsün
Koca bir orman türküleşir...

Hoşça kal yörük çadın
Söylenen türküler-çalınan sazlar
Hoşça kal
Güneşe asılı bütün salıncaklar
Daha yaşanmamış günlerde yankılanıyor çünkü
Türkülerimizin sıcak öfkesi...
Aman sevdiğim aman
Bir kez daha bağışla beni
Kendimi senin türkülerinle söyleyemedim
"Sen yine de"
Her yolculuğa bir türkü yakan
Irmak boylarında konakla geceleri...
"Ben"
Yükseltip şiirin bayrağını "yürüyorum"
BU GÖKYÜZÜNDE GREV VAR
BİTMEDİ BU KAVGA
SÜRÜYOR SÜRECEK
YERYÜZÜ
AŞKIN YÜZÜ OLUNCAYA DEK...
Aman sevdiğim aman
Sen bir kez daha bağışla beni
Bak kırdı beynim kalbimi...
"Olsun... yine de..."
Türkülere durmak zamanıdır şu an
"... Ben giderim adım kalır
Dostlar beni hatırlasın..."
"Hoşçakal Toros
Hoşçakal soframdaki kaval sesi...
'Görüşmek üzere, o büyük gün geldiğinde'... '

Acının, Sevginin ve Direnmenin Şairi Adnan Yücel

Öner YAĞCI

"Yine çığ basmış bütün yollan
Yolu yok haber salmanın
Selam iletmenin dostlara
Hep kavgayla sürecek gibi yaşam
Korkanm ki
Aşka zaman bulamadan gideceğiz
İçimizdeki sonsuz sevgileri
Acının tabutuyla toprağa vereceğiz
Kim bilir
Belki yürürken belki yatakta
Bir yürekte bin şiir götüreceğiz..."

Adnan Yücel

Elimde yıpranmış bir şiir kitabı. Okuna okuna öylesine eskimiş ama cildinde bir sorun yok, sayfalan dağılmamış. İlk sayfalarında kırmızı bir mühür ve *"Görülmüştür"* damgası. Haziran 1982'de basılmış, yirmi yıllık olan bu kitap beni o yıllara götürüyor. O zamanlar cezaevlerinin F Tipleri değil E Tipleri modaydı. Çanakkale Cezaevi de Bartın ve Malatya ile birlikte ilk açılan

E Tipi cezaevlerindendi. İki buçuk yıllık Mamak serüveninden sonra Çanakkale E Tipi'ndeydim. Kitap getirtme ve okuma özgürlüğüyle buluşunca cezaevi üniversitesindeki kalan günlerimin tadını çıkarmaya ve büyük bir açlıkla okumaya başlamıştım. Ankaralı dostlardan gelen kitap paketinin içinde Ankaralı yazarların kurduğu AYKO *(Ankara Yayın Üretim Kooperatifi)*'nun kitapları da vardı: Artık hiçbiri aramızda olmayan *Enver Gökçe*'nin *(Yaşamı/Bütün Şiirleri)*, *Cavit Orhan Tütengil*'in *(Sosyal Bilimlerde Araştırma ve Metod)*, *Bedrettin Cömert*'in *(Eleştiriye Beş Kala)* tümü de bugün kitaplığımın güzellikleri arasındaki yerlerinde olan kitaplar.

Elimdeki yıpranmış şiir kitabı *Soframda Kaval Sesi* (1982) de bu kitaplarla birlikte gelmişti. Adnan Yücel'in şiirlerine çarpılmıştım. Adnan Yücel adını, 1970'li yılların başında, benim de ilk şiirlerimin yayımlandığı Yeni Adımlar'daki müthiş şiirlerinden biliyordum. Aynı yıllarda izlemeye çalıştığım Direniş, Sanat Emeği, Dönemeç dergilerinde de şiirleri yayımlanıyordu. (1979'da çıkan *Kavgalara Sözlenen Sevda* adlı şiir kitabını ise 12 Eylül öncesinin yoğun politik ortamında okuyamamıştım.)

O günlerdeki dost mektuplarına *Soframda Kaval Sesi*'ndeki şiirlerden dizeler yazmıştım hep. Neden adlı şiirini defalarca okuyup hüzünlendiğimi, coştuğumu unutamam. Şiir, *"Bağnmızda sevda çiçekleri/ Açılmış tarlalar boyu/ Koklamaya varmaz yüreğim/ Neden..."* dizeleriyle başlıyordu ve *"Ölümü sevmek mi engel bize/ Gelecek uğruna görevler mi/ Ya bu sevgi susuzluğu/ Neden..."* diyerek devam ediyordu. Sevgi ile direnişin çiçeklerle güzellendiği bu dizeler, daha sonra gelen: *"Kurtuluşumuzun sonsuz sulanna/ Dalar gibi dalıyorum bakışlanna/ Sana dokunmaya elsiz kalıyordum/ Neden..."* dizeleriyle bütünleşiyor; bütün şiirin damarıyla sarıp sarmalıyordu olanca yorgunluğumuzu, umarsızlığımızı, yenilmişliğimizin acısını. *"İçimde bütün dünya dilleri/ Konuşur şiirler dolusu/ Seni anla-*

...ken dilsiz oluyorum/ Neden..." dizeleriyle şiire müthiş çağrının yapıldığını duyumsuyor ve *"Neden birtanem neden/ Haykırmak isterken susmak neden/ Irmaklar boşalıyor içime/ Çağlayanlar dökülüyor/ Bu çöl kuraklığı neden."* dizeleri bizi vicdanımızla buluşturuyordu.

Kitabın arka kapağında da yer alan, *"Sessizliğimizi veriyoruz caddelere/ Bir gün/ Türkümüzü haykıracaklar diye"* dizeleriyle başlayan bir şiirin, insanı hangi serüvenlere sürükleyeceği belliydi sanki. Dirençle beslenen ve güzelleşen bir acının sözcülüğünü üstlenmiş bir şiirdi bu. Yaşanılan dönemin hasarının giderilmesine ve yaşanılanların en yoğun, en anlamlı, en duyarlı bir yaklaşımla estetize edilmesinin sevdalı bir örneğiydi.

Yürek Çağrısı adlı ilk şiir *"Acılı yağmurlarla düşmüşüm yere"* dizeleriyle başlıyordu. *"Mendilimde öfke, çıkınımda bilinç/ Uykusuz kalır mısın kitaplanma"* dizeleriyle süren serüvenin bütününde *"dalların sevdasının"* toprağa düşmüş olduğunu; gençliğimizin *"olgun meyvelere hasret"*ini; ellerimizin *"gökyüzüne çivilendi"*ğini; doluların *"çiçekleri kırdı"*ğını ama tüm bunlara karşın *"bu kanayan yaranın"* nasıl kapanacağının araştırıldığını görüyorduk. Sofrasına çağırıyordu şiir: *"Terimde tuz gözyaşımda bal/ Bağdaş kurar mısın soframa/ Gözlerimde umut yüreğimde aşk..."*

Dizenin gücünden ve imgenin yoğunluğundan ödün vermeyen, şiirdeki bütünlükten asla vazgeçmeyen şiirlerdi bunlar. Yaşadığından, yaşamdan sorumluluk duyan her şiirseveri kolaylıkla kucaklayacak yapıdaydı. Şiirinin temeli sağlamdı Adnan Yücel'in ve bu sağlam temel üzerinde korkusuzca yükseliyordu:

"Bizi yağmurla yıkanan ağaçlara sor/ Ağaçlarda kalabalık yapraklara/ Zindanları aydınlatan dostlara/ Dost bakışlı kitaplara sor/ De ki bunlar deniz taşması/ Sular rüzgârla kucaklaşanda/ De ki bunlar/ Dalgalann kıyılara koşması." (Bizi Sorarsan Eğer).

Sevmenin Böylesi şiiriyle kırıma uğratılan bir sevdanın kardelenler gibi boy verdiğini muştuluyordu:

"Keşke sulan çağırmasaydın ellerime/ Yağmur olup yağmayı bilmeseydim/ Sel olup akmayı öğrenmeseydim/ Keşke o sonsuz acılar/ Hep acı olarak kalsaydı bende/ Acılardan sevinçleri süzemeseydim/ Ne olurdu seni böyle çok boyutlu/ Böyle gizemsiz görmeseydim/ Ve sulardan öte sular içinde/ Doğanın diliyle sevmeseydim/ Kanayan yaralar kapansaydı birer birer/ Bu mutluluk çilesini çekmeseydim."

Adnan Yücel'in bu muştusu, şiirin her şeyden önce bir *"söz sanatı"* ve temel öğesinin *"dil"* olduğu anlayışını benimsiyor ve şiiri şiir olmaktan çıkaran yaklaşımlara ders veriyordu. Kendi yatağında sessiz sedasız akarak özgün bir şiir doğurduğunu iletiyordu. Bu şiir, Yokluğun Dersi'ni veriyordu acıyı yaşayanlara.

"Acı değil yavrucuğum/ Korku değil bu yaşam/ Bir sarsılmaz denge ki yürür/ Açlıklar bir gün öfkeye/ Yokluklar bilince dönüşür/ Bu denge yürür/ Ağaç yaşlandıkça çürür/ Fidan yaşlandıkça büyür..." dizeleri, 12 Eylül döneminin bunguluğuna karşı şair direnişini sergiliyordu. *"Şiir dolu sözlerimde değil/ Ter damlası gözlerimde bul beni"* dizeleriyle çığlık atıyordu (Gözlerde Yaşam).

"İnsan-doğa mücadelesinin coşkulu bir anlatımı"nın görüldüğü; bu anlatımı "ölüm-doğum, durgunluk-coşkunluk, susmak-haykırmak gibi çelişkilerden yola çıkarak" yakalayan ve *"gerçekliğin çelişkiler yoluyla anlatımı denilebilecek bu şiirsel anlatıma"* nasıl vardığını *"Yaşamın kendisi bu çelişkilerden oluşmaktadır"* diyerek açıklıyor Adnan Yücel (Sanat Edebiyat 81, Temmuz 1982). *Salih Bolat*'la yaptığı söyleşide, *"çelişkilerin arasında ortaya çıkan bilinmeyen ve görülmeyen bir gerçekliğin doğduğunu ve hiç bilinmeyen bu gerçekliği yakalamanın asıl şiiri yakalamak olduğu"*nu söyleyen Adnan Yücel, *"bu yakalamanın verdiği coşkunun , şiirin coşkulu diliyle birleşmesiyle*

şiirsel anlatımının gerçekleştiğini" ekliyor. *Caldwell*'in, *"insanın çevresel coşkusuyla duygusal coşkusunun ortak alınteri"* olarak tanımladığı ama bu coşkuların sınırlarının tanımlanamayacağı düşüncesinden yola çıkan Adnan Yücel şiiri, işte böyle bir coşkunun ürünü olarak kendini var ediyor, daha sonraki şiir kitaplarında da aynı temelde yükseliyordu.

Bir yıl sonra yayımlanan *Bir Özlem Bir Türkü*'nün (1983) ilk şiiri olan Acılara Karşı'nın şu başlangıç dizeleri bile Adnan Yücel şiirinin temelini gösteriyordu:

"İyi ki silahlanmışız acılara karşı/ Türküsüz çıkmamışız yollara/ Ekmekten ve gömlekten önce/ Aşk/ Ve sevinç doldurmuşuz koynumuza/ İyi ki koparmamışız çiçekleri/ Sevgiyi öfkesiz takmışız yakamıza..."

Acılara alçakgönüllü bir karşı koyuşun ve inadına bir sevmenin şairi olarak şiirini sunan Adnan Yücel, *"Ey acılara tat veren güzellik/ Yüreğimize hoş geldin/ Geldin de/ Çiçekli dallara döndürdün öfkemizi/ Artık ister dolu yağsın ömrümüze/ İsterse kar/ Biz ki bildikten sonra sevmeyi/ Bütün sabahlar acı renginde olsa/ Ne çıkar"* dizeleriyle bitiriyordu şiirini. Onlar şiirinde, *"Acıları yudumlamaya bak/ Ölmekten daha zordur/ Ölümleri yeniden yaşamak" dizeleriyle umuda ve sabra çağırırken, "Onlar ki gülü dalında sevdiler/ Acılar banndınp gönüllerinde/ Sevmeyi sevilmeyi türküleditler.../ Bir tek kibrit yaktılar karanlıkta/ Oy civan ömrüm/ Işık adına yangınla savaştılar"* dizeleriyle, acıdan bal damıtan has bir şair olduğunu kanıtlıyor; *"Değil mi ki damla damla/ Öfke süzülür.de şakaklardan/ İnancın o yürekli şarkıları/ Düşmez yine dudaklardan"* dizelerinin de yer aldığı Suç Olur ve *"Ne zaman söylenecek türkümüz/ Her yerde ve hep bir ağızdan/ Söyle ne zaman"* dizeleriyle biten Ne Zaman şiiri de bu kanıttan derlenmiş meyveler oluyordu.

Bir yıl sonra *Acıya Kurşun İşlemez*'le (1985) şiirsevenlerin karşısına çıktı Adnan Yücel. Ses ile yüreğin bütünleştiği, türkü-

leştiği, büyüdüğü şiirlerdi bunlar. Bir şairin, yüreğinin çarptığı ülkenin sesleriyle, doğasıyla, insanıyla bütünleşmesinin doğurduğu sevginin ve direnmenin şiirleriydi Adnan Yücel'in sunduğu. *"Ölürcesine sevmek"* deyip devam ediyordu kitaba adını veren şiirine:

"Ve ölürken bile yürümek/ Boşuna değil/ Hep yatağı olduk tarih ırmağının/ Yenilgilerle durulmanın/ Zaferlerle köpürüp kabarmanın/ Ama hiçbir zaman/ Anası olmadık geçmişi doğurmanın."

Kırlara Bahar Yetmiyor şiirinde ağlamayı görüyorduk:

"Ben bu baharlara bahar diyemem/ Desem şivan düşer bahçelere/ Nerde yaşamın o fidan coşkulan/ Aşkın gelincik yangınları sevgiler/ Kırlara bahar yetmiyor ne yapsak/ Kara haberlerle soluyor güller."

Yenilgilerin bağladığı gözlerine sesleniyordu sevgilinin, *"Gözlerin en az yaşamak kadar güzel"* diyordu ona, *"O güzellikleri bilmiyorsun."*

Altı bölümlük Mektuplar ve Yanıtlar'da ülkenin gündemine not düşüyordu hapishanelere. *"Dost merhabaları nasıl da uzaklarda/ Yalnızca mektuplar konuşuyor artık"* deyip güzelliyordu: *"Bir karanfil var mektubunda/ Bir de menekşe tarlası şiir/ Söyler misin/ Zindanda çiçekler nasıl yetişir."*

Sonra noktasını koyuyordu, Gözleri Şiir Yazan Çocuklar şiirinde: *"Ey gözleri şiir yazan çocuklar/ Dünya nasıl da yenik ve yaralı/ Yorgun düşmüş avuçlarınızda/ Bir tek sizin gülüşünüz var onu güldürecek/ Bir de filiz veren tohum elleriniz/ Bugünün yorgun ayaklarını/ Yarının güzel sabahlarına götürecek."*

Kitabın sonundaki, *"Bakarsın ki yaralar kapanmış/ Dinmeye başlamış bile sancılar/ Bir acılı şiir kalmış geriye/ Bir de sesini yitirmiş anılar/ Nasıl açıklasam..."* dizelerinin de yer aldığı Anlayamazsın şiiri, Adnan Yücel'in yaşanana nasıl bakıp şiirleştir-

diğinin özeti gibiydi ve *"Bir kez yazıldı bu acının şiiri/ Yazılıp geçildi suların tarihine/ Gücün yetmez artık/ Nehirleri durduramazsın."* dizeleriyle bitiyordu.

Bu şiir kitaplarıyla Adnan Yücel, kuşaktaşım şairler arasında başköşeye oturdu.

Yüreğimdeki şiirin sesi oldu.

Acıları yaşıyorduk hep birlikte, sevgilere, sabırlara, dostluklara, direnme gücüne gereksinmemiz vardı ve Adnan Yücel'in şiiri tüm bunları damıtıyordu.

Acının, sevginin, direnmenin şiirini yazıyordu o.

Ertesi yıl çıkardığı *Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek* (1986) adlı şiir kitabıyla şair tavrını sürdürdü. *"Aşksız ve paramparça"* yaşamın şiirini yazıp kavgayı sevgiyle süslemeye devam etti sabırla. *"Bir inancın yüceliğinde"*, *"Bir kavganın güzelliğinde"* sevdiğine seslendi; ülkesine, halkına, yoldaşlarına:

"Bitmedi daha sürüyor o kavga/ Ve sürecek/ Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek."

Aşkın egemenliği onun şiirinin belkemiğidir; o, inadına aşkın şiirini yazdı, yaşamı savunan, sahiplenen aşkın. Onun aşkında insanlığın damarı vardır, aşkı kazanma uğruna başkalarıyla, doğayla savaşımı: *"Aşk demişti yaşamın bütün ustaları/ Aşk ile sevmek bir güzelliği/ Ve dövüşebilmek o güzellik uğruna/ İşte yüzünde badem çiçekleri/ Saçlarında gülen toprak ve ilkbahar/ Sen misin seni sevdiğim o kavga/ Sen o kavganın ilkbaharı mısın yoksa."*

Bu nehir şiir, *"yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek"* sürecek bir kavganın söylencesidir.

Dalları *"bin kez kırılan"* ama *"yine çiçekte meyvede"* olan; *"bin kez korkuyla boğulan"*, *"bin kez ölümlenen"* ama *"yine doğumda, sevinçte"* olan bir aşk arayışının, bir sevdanın söylencesidir.

Bu söylencede *"yılgınlığa karşı direnç"* vardır ve bu sevda, *"Dudaklanmızda kirlenmez türküler"*le, *"Hep aşkla temizler yüreğimizi."*

Adnan Yücel bu sevdanın söylencesini sunarken şiirden ödün vermez hiç. Her dizesi, her bölümü şiirselliğin ölümsüz iplikleriyle örülmüş olan bu söylencenin tarihe yaklaşımı direnme sözcüğüyle açıklanabilir. Örneğin şunları söyler bir yerinde:

"Düşlerin sonsuza koştuğu yerde/ Sabrın çiçeklerini açtığı *yerde/ Asla kapanmaz yaşanan defter/ Çünkü tarihin en güzel yerinde/ Son sözü hep direnenler söyler." Söyleyecektir de "Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek."*

1989'da *Rüzgârla Bir* adlı kitabı çıkar.

Yaşamın serüvencisi şair, doğayla buluşan sevgi ve direniş şiirlerine devam eder. Yolculuklara Yeniden Başla der:

"Ey yollarını hep çığ basmış halklann/ Çıplak ve sevdalı yüreği/ Ufuklann sözlüğünde/ Rastlanmaz sınır'ın anlamına/ O söz ki/ Uzaklık kötürümlerini durdurur yalnızca" der. *"Şiir diye dinlediğin masallar/ O yağız atlar ve meşin kırbaçlar yalan"* diye sürdürür. Eylül vurmuş olsa da, bağlar bozulmuş olsa da, *"Yine hiç durmadan sevinçleri topla"*maya çağırır, geçilen yerlerdeki "çocuk gülüşlerinden." Dağları, ırmakları, fırtınaları, yangınları getirir şiirin sofrasına.

Küllenen Yürekler Utansın şiirinde, *"Dünyanın bütün dil bahçelerinde hırsın ve paranın dolaştığı"*nı; aşkın, dostluğun, kavganın sözlere girmediğini söyleyip koyar tavrını:

"Ben yine sevinçten ve coşkudan yana/ Bildikleri gibiyim dostlann..."

Halk şiirinin soluğuyla seslendiği ve *"Aşkı sonsuz kılan bilir... Yolu yakın kılan bilir..."* dizeleriyle bitirdiği iki dörtlükten sonra kitaba ad olan şiirini şu dörtlükle bitirir:

"Rüzgâr çocuk sesleriyle mavi bir düş kurar gökte/ Sözde

türkü dalda çiçek olur açar her yürekte/ Gözden perde iner birden/ Düşü gerçek kılan bilir, rüzgârla bir olan bilir."

Çürümenin, boyun eğmenin egemenliğine karşı koyuş olan Nar Ülkesine Son Şiirler'in, *"Ölen sen değilsin/ Ey renkleri çıldırtan mor ülkesi/ Şiir değil/ Aşk değil ölen"* dizeleri Adnan Yücel şiirinin gözüpek sevdasını bir kez daha gösterir. Bu gözüpek sevda, *"Ateşin ve güneşin topraklannda/ Adem'den önce de akardı o nehirler/ Adem'in arkasında yürüyen erler/ Bütün olanlan çok sonradan gördüler..."* dizeleriyle başlayan ve tek uzun şiirden oluşan *Ateşin ve Güneşin Çocuklan*'nda (1991) yine karşımızdadır.

Halklar denizine doğru akan/ Işıktan bir nehir"in tarihini anlatır söylencesinde. Şamaş, Medya, Zigurrat, Ninsun, İskit, Hitit, Urartu, Babil, Asur, Zerdüşt, Avesta, Mazda, Demirci Kawa, Dehak'tan Osmanlı'ya, Cumhuriyet'e uzanan bir aydınlık ve özgürlük tarihidir Adnan Yücel'in şiirleştirdiği. Gür çamların, görkemli çınarların, ateş renkli narların dikilmesiyle başlayan; *"Ah o güzellikleri yok eden dinler"* yakınmasıyla süren; *"isyanı ateşin diliyle tarihe koyanlar"*ın anlatıldığı; *"ateşin ve güneşin yurdu"ndaki "ateşin ve güneşin ölümsüz çocuklan"*nın *"Yak ki yayılsın dünyaya/ Ateşin ve güneşin ölümsüz sesi"* çağrısıyla noktalanan bir söylencedir.

"Her özlemi yağmurla başlatan bu yerde/ İnsanlar vardır yurtsuz/ Açlık denizlerinden ağlarla çekilmiş" dizeleriyle başlayan Çukurova Çeşitlemesi (1993) ise bir başka ateşi Adnan Yücel'in. Sevgiler *"koynunda Toros kokar"*, kendi sesini arayan *"bir şiir düşer yere"*, Çukurova şiire dönüşür. *"Bir yanda Herodot"* olmuştur Seyhan, yazmıştır *"bir ölümü güneşli yapraklara."* Bir yanda Homeros olmuştur Ceyhan. *"eklemiştir bu ölümü sonsuz destanlara."*

Yine doğayla sarmaş dolaş olmuş bir yaşamın izlekleridir

görülen; doğayla bütünleşmiş bedenlerin tanımlanmalarıyla karşımıza dikilen yaşam kesitleridir. *"Sevmek beyaz- ışıl ışıl aydınlık"*tır; *"sevişmek pembe-tozkırmızıbulanık"* ve *"aşk pembe-beyaz-dalda çılgınlık"*tır.

Ayvalar Geçmiş Zaman'da, *"Bir güzelliğin bıçakla kesilmesi"*ne, *"bir çocuğun diri diri gömülmesi"*ne, *"bir yürekte bin sevginin/ Yürekle birlikte yaprak yaprak ölmesi/ Kopup düşmesi savrulup gitmesi"*nin ne demek olduğunu anlatır.

Gelenek Tohumu'nda *"Sokaklar kanarken içten içe kimsesiz/ Kentler ağlarken/ Ve ihanet tortularıyla kirlenirken deniz"* yaşamı ve kavgayı sürdüren bir insanın gelenek tohumunu nasıl attığını ve onun yarattığı destanların *"dilden dile"* nasıl tüttüğünü okuruz.

Biçim cambazlığına, şiir modalarına kapılmayan şiirini sürdürür ve son şiir kitabı *Sular Tanıktır Aşkımıza*'da (1998) yer alan Gözlerin Düşüyor Alevlere şiirinde Sivas kırımını anlatır Adnan Yücel.

"Şairler gül düşürüyor alevler üstüne/ Gökte yıldızlar kayıyor peş peşe/ Hüzün kanatlı sorular şimşekleniyor/ Bu yeni yılın adı nedir senin ülkende/ Kutlanan gün Ortaçağ'ın hangi diliminde." diye sorar. *"Ateşte semaha durmak diyor bir dost/ Yakıyor seni bu sessizlik, beter yakıyor/ Yemekler utançla pişiyor ocaklarda/ Ateşten kan sıçnyor ellerine/ Güneşte önce gözlerin düşüyor alevlere."* der.

Adnan Yücel'in şiir coğrafyası genişler bu kitaptaki şiirleriyle. *"Alplerde kaynayan pınarlar/ Toroslarda coşan kar suyuna karışır"* dizeleriyle Asya'dan Avrupa'ya uzanırken, şiirlerinin temel izleği olan aşk, dostluk ve direnmenin izini sürer uzaklıklarda.

Beyaz Sayfalar şiirindeki *"Ey karanlıklan güneşleyen ışıkperestler/ Boşuna çalınmadı doruklardaki yasak ateşler.../ Ey aşkı sonsuzlaştıran dirençperestler"* dizeleri bu iz sürücünün yaşa-

ma bakışını da sergiler. Aynı şiirdeki *"Dağlar mı bilir en çok ağlayan karın dilini/ Kardelen mi yoksa/ Hangi dağda hangi karın en kolay delindiğini/ Beyaz sayfaların her biri/ Diğerlerinden habersiz çözdü yaşanan tarihte/ Karakışta direnmenin kardelen geleneğini"* dizeleri de aynı izleğin yeni bir soluk alışından başka bir şey değildir.

"Bir badem çiçeği sürsem şimdi namluya/ Beynime sıksam/ Ölümüm bahar olsa nasıl anlaşılsam" dizelerinin yer aldığı Ölümüm Bahar Olsa şiiri, çaresizliğin burgacındakilere bir iletisi olur Adnan Yücel'in. Toroslarla damıtılmış şiirlerle buluşturur bizi.

Korku Kalabalığı şiiri, yaşanmışlıklara bir başkaldırıyla birlikte şiirinin temeline ulaşır: *"Gözlerin korku kalabalığı yine/ Ağzımın kıyısında bir yara gibisin/ Azıcık gülsem kan/ Gülmesem koca bir hüzün."*

Kitabın üçüncü bölümünü oluşturan Ölümün Adı Zafer adlı beş bölümlük şiir, Adnan Yücel'in kendini yinelemeden kendi şiirinin özünü aktaran bir nehir şiir. Tümünü bitirince ölümü de ölümün anlamını da değiştiren bir şiir bu. *"...Bir yanda güneşi özgürlük bilenler/ Bir yanda güneşi bahçelerine serpenler/ Ölüm adın zafer olsun dediler..."* dizelerindeki yükün ağırlığı ölümün ve öldürümün tarihindedir. *"Bu kaçıncı anlam değişmesidir ölümün/ Yüzümüz hangi hüznün coğrafyası tarihte/ Sessizliğe tutsak değil artık mezarlıklar/ Yeraltında ölümü utandıran yürekler var."* dizeleriyle tanımlanan ölümün ve öldürümlerin tarihini sorgulayan bu görkemli şiirinde Adnan Yücel, bir tarihçi, bir zaman yargıcı, bir aydın gözüyle vardır. Her biri ayrı ayrı serüvenler olan öldürümleri anlatır:

"Kaç giyotin kaç çekice dönüştü kıvılcımlar arasında/ Kaç cellat güneşe astı kendini ve utancını.../ Hep ölüm ve ağıt bıraktılar geleceklerine.../ Geriye kanla yazılmış şiirler kaldı.../ Her biri ölümü ayn ayrı ölümsüzleşerek yendi..."

Bir çeşit ölümün ve özgürlüğün tarihi olan bu şiiri okuduktan sonra ve tüm şiirleri birlikte düşündüğümüzde Adnan Yücel'in *"tarih şiir"* diyebileceğimiz bir serüvende yol almakta olduğuna karar veririz. Aşkın, özgürlüğün, dostluğun, direnmenin tarih ve coğrafyalar içindeki yolculuğuna bakışındaki ve bu yolculukları şiirleştirmedeki başarısıyla Adnan Yücel, şiirimizin sevdalı ve gözüpek oğullarından biridir. Onun alçakgönüllü şiir serüveni, aynı zamanda bağlı olduğu görkemli şiir damarının da kıvancıdır.

Elazığ-Seli Köyü, 1953 doğumlu, Karayollarında işçi bir babanın çocuğu olan Adnan Yücel, liseyi Elazığ'da okuduktan sonra Diyarbakır Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü (1975) ve Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Bölümünü bitirip aynı kürsüde Çağdaş Türk Edebiyatı dalında yüksek lisans yapar (1979). AYKO (Ankara Yayın Üretim Kooperatifi)'nun kurucularındandır (1981-1987). Elazığ Karakoçan Lisesinde, Ankara'da Yenişehir, Yıldırım Beyazıt, Cumhuriyet liselerinde edebiyat öğretmenliği görevlerini sürdürür. 1987'den beri Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Türk Dili bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışan Adnan Yücel'in yazıları ve şiirleri Yeni Adımlar, Direniş, Yapıt, Sesimiz, Petek, Sanat Emeği, Dönemeç, Yeni Olgu, Sanat Edebiyat 81, Türkiye Yazıları, Somut, Yazko Edebiyat, Yaba Öykü, Yeni Şiir, Anadolu Ekini, Temmuz, Tavır, Damar, Cumhuriyet Kitap dergilerinde, Yeni Halkçı, Demokrat, gazetelerinde çıkar. 1992'de *Karacaoğlan* (Altın Kitaplar Yayınevi) adlı bir inceleme yayımlayan Adnan Yücel'in şiir sevdası tükenmedi hiç. Bu sevdasıyla yaşadı 49 yıllık ömrünü. 24 Temmuz sabahı kaybettiğimiz Adnan Yücel gibi bir dost şairin artık aramızda olmamasının verdiği hüznü anlatamam.

(Damar, Eylül 2002)

Adnan Yücel ve "Emekçiye Şiirler"

Öner YAĞCI

Otuz Yıl Sonra "Yeni Adımlar" Dergisi ve Adnan Yücel'in Yayımlanan İlk Şiiri

"... Bizi yağmurla yıkanan ağaçlara sor
Ağaçlarda kalabalık yapraklara
Zindanlan aydınlatan dostlara
Dost bakışlı kitaplara sor
De ki bunlar deniz taşması
Sular rüzgârla kucaklaşanda
De ki bunlar
Dalgalann kıyılara koşması..." *

Adana'da yayımlanan *"Tını"* dergisinin Kasım-Aralık 1993 sayısında (sayı: 18-19, sayfa 12-17), *"Adnan Yücel'le Yürek Yüreğe"* başlıklı bir söyleşi vardı. *Elçim Eroğlu* ile *Aysel Yenidoğa-*

---

* *Adnan Yücel'in, "Sofranda Kaval Sesi" adlı kitabından, "Bizi Sorarsan Eğer' adlı şiirin son dizeleri.*

nay'ın bu, gerçekten de yürek yüreğe söyleşisi ile dostum Adnan Yücel'e olan hasretim dinmişti biraz olsun. Derginin sayfalarında, söyleşi sırasında çekilmiş, posbıyıklarıyla gülen fotoğrafı da vardı Adnan'ın.

O söyleşide, *"İlk çıkan yazınızı anımsıyor musunuz?"* sorusuna, Adnan Yücel; *"Anımsıyorum. Yazım değil, şiirimdi."* diye karşılık veriyordu. Adnan'ın yanıtı üzerine, *"Hangi dergideydi?"* sorusu geliyor ve o da; *"Yeni Adımlar dergisinde yayımlandı. Orhan Suda yönetiminde çıkan bir dergiydi, Yeni Adımlar dergisi. Emekçiye Şiirler adıyla iki bölümden oluşan bir şiir yayımlanmıştı."* diye yanıtlıyordu bu soruyu.

Söyleşinin bu noktasında durup *"Yeni Adımlar"* günlerini gözlerimin önüne getirdim.

Yeni Adımlar dergisi, 12 Mart dönemine denk düşen 1970'li yılların başında çıkan edebiyat dergilerinin arasında özgün bir yere sahipti. Devrimci duyarlıklara seslenen, 12 Mart vurgununun hasarlarını önlemeye çalışan bir yazınsal, kültürel ve siyasal direniş odağı olarak var etmişti kendisini. 12 Mart dönemiydi. Dönemin sıcak atmosferi hâlâ boğuyordu ülkenin demokrat, devrimci, sosyalist, yurtsever insanlarını.

1973'ün başlarıydı. Yöneticisi olduğum *"Dev-Genç"* davasında yargılanıyordum ve dava Ankara Sıkıyönetim Mahkemesinde sürüyordu. Bir buçuk yıllık tutukluluk sonunda sorgu sıram gelmiş ve tahliye edilmiştim. 2. sınıfından birkaç dersimin kaldığı Gazi Eğitim Enstitüsü'ne almamışlar, kaydımın silindiğini söylemişlerdi. TÖS'ün yerine kurulan öğretmen örgütü bizi sahiplenmişti ve -birkaç yıl sonra, 1978-79 yıllarında genel sekreter yardımcılığını yapacağım TÖB-DER'in avukatları aracılığıyla- Danıştay'a başvurup, İstanbul'a göçmüş olan annemle kardeşlerimin yanına gelmiştim. Sudan çıkmış balık gibiydim İstanbul'da. Hiçbir yerini bilmiyordum ve hiç tanıdığım yok gibiydi. Tanıdıklarım 12 Mart vurgunundan paylarını almışlardı

ve kimi içerdeydi, kimi kaçaktı. Evden çıkmaya bile ürküyordum. *Cumhuriyet* ve *Yeni Ortam* gazetelerini okuyarak yaşama yetişmeye çalışıyordum.

Bir gün Yeni Ortanı gazetesinde çıkan bir haber ilgimi çekmişti (Kesmişim bu haberi ve ciltlettiğim Yeni Adımlar dergisinin içine koymuşum: 2 Mart 1973) *"Yeni Adımlar Dergisi Kapatıldı."* Haberde: *"Yayıma 1 Ocak 1973 tarihinde başlayan ve henüz iki sayı çıkabilmiş olan Yeni Adımlar adlı kültürel ve politik dergi, sıkıyönetim makamları tarafından kapatılmıştır. Derginin son iki sayısı, kitabevleri ve dağıtımcılardan toplanarak muhafaza altına alınmıştır. Birinci sayısında ünlü tiyatro kuramcısı Bertolt Brecht'in estetik görüşlerine ağırlık veren dergi, şubat 1973 ikinci sayısında yine Brecht'ten çevrilen yazılarla çıkmıştır. Yeni Adımlar dergisinin sahibi hikayeci Metin İlkin, Genel Yayım Müdürü Orhan Suda ve Sorumlu Müdürü Süleyman Z. Nebioğlu'dur."* yazılıydı.

Ertesi gün, Yeni Ortam gazetesinde (3 Mart 1973) *"Yeni Adımlar Dergisi Kapatılmadı"* başlıklı bir haber vardı (Bu haberi de kesmişim gazeteden): *"Önceki günkü sayımızda Yeni Adımlar dergisinin Sıkıyönetim tarafından kapatıldığına ilişkin haberimizin doğru olmadığı öğrenilmiştir. Haber aldığımıza göre Yeni Adımlar dergisi sıkıyönetim makamları tarafından kapatılmamış, yalnızca birinci ve ikinci sayısının toplatılmasına karar verilmiştir. Ayrıca Yeni Adımlar'ın birinci ve ikinci sayılarında yayınlanan Brecht'in iki yazısı ile Abdülcanbaz oyununun eleştirisinden dolayı Orhan Suda ve Süleyman Nebioğlu hakkında TCK'nın 142. maddesi uyarınca soruşturma açılmıştır. Bu konuda bilgisine başvurduğumuz Yeni Adımlar dergisi yayın yönetmeni Orhan Suda, 'Yeni Adımlar bütün güçlüklere rağmen çıkmaya devam edecektir. Dergimizin 3. ve 4. dördüncü sayıları bir arada ve zengin bir muhteva ile Nisan ayında yayımlanacaktır.' demiştir."*

Yeni Ortam'daki bu iki haber ilgimi çok çekmişti. Dört gözle derginin yeni sayısının çıkmasını beklediğimi anımsıyorum. Orhan Suda'nın adını eski TKP tutuklamalarından. Metin İlkin'in adını ise 12 Mart'ın hemen başlarında çıkan Gelecek dergisinden duymuştum. Gerçekten de Nisan başında Yeni Adımlar'ın 3-4. sayısını evimize yakın olan Sander Kitabevi'nde görmüş ve hemen almıştım. Almış ve okudukça çarpılmıştım. 12 Mart'ın bungun günlerini düşününce bu çarpılmanın ne demek olduğu kolayca anlaşılır.

Gramsci'nin; *"Kitlelerin yaşanılan gerçekliği tutarlı bir şekilde düşünüp kavrayabilmeleri, sadece bir avuç aydının malı olarak kalan yeni bir gerçeğin 'dahi' bir filozof tarafından keşfedilmesinden çok daha önemli, çok daha 'orjinal' bir olaydır."* sözünü koymuşlardı *"Duyuru"* sayfasına. Orhan Suda, *"Toprak Meselesi"*ni yazmıştı; *Ahmet Ada, Nihat Behram*'ın *"Hayatımız Üstüne Şiirleri"*ni inceliyordu. *"Zincire Vurulan Güney Afrika Kültürü"* başlıklı inceleme ülkemizde yaşananlarla örtüşüyordu. Sanatta öz-biçim sorununu işleyen bir yazı vardı. Vietnam tiyatrosunu ve sinemasını anlatan iki yazı ile *Anh Duc*'un Rüzgâr adlı öyküsünün çevirisinin de yer aldığı dergide; *İrfan Yalçın, "Hasretinden Prangalar Eskittim"*i inceliyordu. Günümüz romanıyla ilgili bir yazının yanı sıra, *"Halkçı Devrimci Sanat"* başlıklı bir incelemenin de yayımlandığı dergide Askeri Yargıtay Başkanı Rafet Tüzün'ün Milliyet gazetesinde çıkan bir uyarı mektubu, "Yargı Gücü, Bağımsızlık ve Askeri Yargı" başlığıyla aktarılıyordu. Kısa Kısa bölümündeyse ise yayın ve düşünce dünyamızla ilgili haberler vardır. Kısacası, dolu dolu bir dergiydi Yeni Adımlar.

Hemen, *"Yerebatan Caddesi 43/5 Cağaloğlu"* adresinde aldım soluğu. Dedim, *"Ben Ankara'dan geldim, İstanbul'da yalnızım. Derginizi çok sevdim, sizinle tanışmaya geldim..."* Or-

han Suda, Metin İlkin ve Şemsa İlkin, *"hoş geldin,"* dediler. Böylece tanıştık ve ben Yeni Adımlar dergisinin gönüllü elemanı oldum. Her fırsatta oraya koştum. Derginin mutfağının ne olduğunu öğrendim. Sıkıntım ve yalnızlığım bitmişti; Üstelik tartışmalara katılıyor, yeni coşkularla, yeni umutlarla doluyor, yeni dostlarımla yaşama iyimserlikle bakabiliyordum.

Aralık sonuna doğru davamız sonuçlanmıştı. *"5 yıl, 6 ay, 20 gün hapis cezası"* almıştım ve hakkımda *"gıyabi tutuklama kararı"* verilmişti. Ama İstanbul'da kim nereden bulacaktı beni? Birkaç önlem almakla birlikte aynı yaşantıma ve Yeni Adımlar (yanı sıra Yücel Yayınları ile SudaYyayınları) serüvenime devam ettim. Seçimler yakındı nasıl olsa ve af kaçınılmazdı. Yazarlık serüvenine ilk adımımı da orada attım. Derginin Ocak 1974 (13.) sayısında *"ABD'de Demokrasi ve Özgürlük"* başlıklı ilk yazım yayımlandı. 17. sayısında üç şiirim yer aldı: *"Yann İçin, Oy Dünya, Hayatımız."* 21. sayıda ise *"Bir Akıştır Bu"* ve *"Dayan"* adlı iki şiirim vardı. Metin İlkin'le Orhan Suda, *"Aman devam et sen yazmaya..."* dediler, sevindim. İlk yazım, ilk şiirim yayımlanmıştı ve burada bir çıkışmadan söz ederek Adnan Yücel'in yayımlanan ilk şiirine getireceğim sözü.

Dergide öyle çok şiir yayımlanmazdı. Bazı sayılarda hiç şiir olmazdı, bazıların da da iki, en çok üç. Postadan habire şiirler geliyordu. İlk elemeleri ben yapıyordum ve seçtiklerimi tartışarak değerlendiriyorduk. Bu arada *"74 Affı"* diye bilinen af yasası çıkmıştı ve ben son sınıfı okumak için Gazi Eğitim Enstitüsü'ne, Ankara'ya gidecektim. 24. sayıya gelmiştik ve yayımlanmasına karar verilen iki şiirden biri Adnan Yücel'in *"Emekçiye Şiirler"* adlı şiiriydi. O sıralarda Diyarbakır Eğitim Enstitüsü'nde öğrenci olan Adnan'a, benim de Eğitim Enstitüsünde öğrenci olduğumdan söz ederek, şiirinin Kasım sayısında yayımlanacağına ilişkin bir mektup yazdığımı anımsıyorum.

Adnan Yücel'in, bir dergide yayımlanan ilk şiiri olarak Yeni Adımlar dergisinin Aralık 1974 (24) sayısında (sayla 76-77) çıkan *"Emekçiye Şiirler"* şöyleydi:

-I-

"Eğer varsa tezgâhın birinde kan!
Kınlan bir kaval kemiğinin
Çatırtısı geliyorsa dişlilerden!
Ya bir kolundur parçalanan
Dönen çarklar arasında,
Ya da bir parmağındır uçuşan
Keskin doğrama bıçaklarında...
Yine yırtıyorsa havayı çığlıklar,
Başlar ayrılıyorsa gövdelerden
Bil ki, arkadaşlarındır savrulan
Korkunç grizu patlamalarında
Tüm bunlar nedendir biliyor musun?
Hep sunulsun diye seni
Bir tutam cani
Bir tabak kani
Ve bir bardak gözyaşı olarak
Beylerin görkemli sofralarına.

-II-

Seni tepeden kuş bakışı görenler
Ya işyerlerinde bilirler tozlar içinde
Ya da üstü açık servislerinde bilirler
Soğuk sabahların erken saatlerinde,
Ama bilmezler,
Bilmek istemezler,
Bilmek istemezler ki beyler!
Gezindikleri bulvarlann her adımında
Kaygan asfatların her karşısındasın sen
Kat kat yükselen binalardasın

En güzel yıllarını çürüttüğün
Mahpusane duvarlanndasın sen
Onlara içilecek su kadar önemli
Solunacak hava kadar gereklisin
Çünkü emekçisin, alın terisin sen...
Sen onlar için tüketirsin ellerini
Onlar için didinirsin hayatın boyunca
Oysa onlar?
Onlar hiçbir şey vermez sana
Seni onlara tutsak edeni
Kahpe bir zincirden başka."

Nâzım Hikmet'in *"Yapıcılar türkü söylüyor"* dizeleriyle başlayan *"Kanter İçinde"* ve Rıfat Ilgaz'ın *"Alişim"* şiirini çağrıştıran bir şiirdi *"Emekçiye Şiirler."* Şiirsel öğelerin oturmamışlığını, dönemin toplumcu gerçekçi şiir anlayışıyla birlikte değerlendirmek gerekir elbette. Sınıf mücadelesine sımsıkı sarılmayı ifade ettiği dizelerinde Adnan Yücel, dönemin gereksinmesi olan dayanışmayı hayata geçiriyor. Sarsılmaz inancının verdiği güçle ve şiirin yaşamdaki öneminin bilinciyle var ediyor kendisini. Bu temel ve bu öz, Adnan Yücel'in şiir serüveninde hiç eksik etmediği bir gerçeklik olarak parıldamaktadır. Siyasal öfkeden sıyrılıp bilincin ve şiir işçiliğinin öne çıkmasıyla da Adnan Yücel şiiri doğacaktır bir süre sonra. İlk gençliğinin bu dizeleriyle Adnan Yücel, şiire kafa ve yürek vermeyi bilincine almış bir şair adayıdır artık. Yıllar, bu şair adayının,

"Yeryüzü aşkın oluncaya dek," inandıkları doğrultusunda yürüyen bir aydın, bir mücadele adamı, bir şair, bir eğitimci olmasını getirecektir.

Benim de ilk yazım ve ilk şiirim Yeni Adımlar'da çıkmıştı, Adnan Yücel'in de. Bu çıkmayı 1970'li yılların sonunda, 12 Eylül öncesinde karşılaştığımız Ankara günlerinde birbirimize söy-

leyip gülüşmüştük. Yeni Adımlar'ın 12 Mart dönemindeki tavrı ve çıkışıyla bir edebiyat okulu olduğunu söylemiştik birbirimize. 25 sayı çıkabilen bu derginin, ikimiz için de bir başlangıç olmasından duyduğumuzu aktarmıştık. 12 Eylül sonrasında ise zaman zaman Ankara'da karşılaşıyorduk Adnan Yücei'le. Birbirimize umut, direnme gücü veriyor, devrimci edebiyatçılar arasındaki dayanışma duygularının eksik olmasından yakınıyorduk. Ne yazık ki Adana'ya pek yolum düşmedi. Ülkenin hemen her yanına birçok kereler gittiğim halde Adana'ya gidiş kısmet olmadı ve Adnan'la Adana'da görüşemedik. Kitaplarımız çıktıkça birbirimize iletir, bu vesile ile kısa söyleşiler yapardık, o kadar. Birkaç kez İstanbul'a geldiğinde buluşup söyleştik. Sevecenlik dolu güleryüzüyle ve eksilmeyen inancıyla hep aynı Adnan'dı o. Benim Yediveren romanımla ilgili yazdığı yazıyı, *"demir leblebi bir roman"* tanımlamasını hiç unutamam onun.

Hastalığında ise birkaç kez telefonla konuşabildik ve onun dirençli sesini, örnek alınası bir yaşamdan kalan ses olarak yaşadığım sürece çoğaltacağım.

Adnan Yücel gibi bir dostum, bir yazar arkadaşım da yaşamış olduğu için, bu dünyayı ve ülkemi ve dilimi daha çok seviyorum.

Toprağın aydınlık olsun Adnan Yücel dostum.

(Söylem, Eylül 2002)

Bütün Taşranın Kırmızı Şaire ve Kırmızı Şiirlere Selamı Var...

Sezai SARIOĞLU

"Tarih yüzlü yaşlılar söyledi duydum
...
Kitap sözlü sular söyledi duydum "
Adnan Yücel

Bir şair üzerine yazmak, bi çok bakımdan zorluklar içeriyor. Bu tür çalışmalar -ne yazık ki- genel olarak protokol bir anlayışla kaleme alınıyor. O, ister bizim/benim şairim olsun, ister olmasın bir şairi derinden anlamanın, onu çok değişik kapılardan girerek okumanın güzelliği olması gereken bu tür yazılar çoğu kez benim içimi acıtıyor. *("Sevgim acıyor" Turgut Uyar)* Bu anlamda yazan ve üzerine yazılan şair için bir soruna yol açarak *"değer azalması"*na neden oluyor. Bir kırılma noktası belki de... Çünkü, şair ile şair, şair ile şiir arasındaki olması gereken "gerçeklik" ya da *"sahicilik"* bu tür yazılarda yerini genel olarak bir yanılsamaya bırakıyor. *("Ne kadar yalansız yaşarsak o kadar iyi"*

Can Yücel) Eğer üzerine yazı yazılacak şair yaşıyorsa, şairler arasındaki şiir iklimi üzerimizde *"iktidar"* oluşturuyor. Hele de o şairin kişisel olarak da arkadaşıysak, ya da aynı şiir poetikası üzerindeysek çoğu kez objektif olamıyor, esas düşüncelerimizi, beğenilerimizi, beğenmediklerimizi bir türlü söyleyemiyor, yazamıyoruz. Hele üzerine yazdığımız şair ölen biriyse, şair ölümünün ortaya çıkardığı iklim ek bir zorluk oluşturabiliyor. Bütün bunlar şiir loncalarının neredeyse gelenek/kültür haline gelmiş öğrenilmiş ve öğretilmiş davranışlarından olduğunu söylemek malumun ilanı olsa gerek. Bu nedenle, tuz-şiir, tuz-tarih dostum kalbimin kardeşi Mehmet Özer bana Adnan Yücel ile ilgili yazı yazmamı söylediğinde ilk önce bu duyguları hissettim ve bunu sizlerle paylaşmak istedim. *"Şair şiire, şiir şaire, şair şaire devlet olmayınca ve yenilmeyince yaşasın aşk ve yaşasın şiir"*, diyen benim gibi biri için bu duygu çok önemli.

Şair Adnan Yücel ile hiç karşılaşmadım. Devrimcilik, sosyalistlik bakımından, aynı mahallenin ayrı semtlerinde oturduğumuzu, çok farklı sosyalizm yorumlarına sahip olduğumuzu tarihen ve siyaseten biliyorum. Kendisiyle karşılaşmadım ama şiirleri çok kez yolumu kesti, bir şiir sempatizanı olarak şiirlerini yakından izledim, şiirinin içinde, özünde okumalar yaptım. Şunu açıklıkla söylemek isterim, Adnan Yücel, *"benim şairim"* değil. Yani onun şiirleri, beni bir durumdan bir duruma geçiren, imgeleriyle peşinden koşturan, bana eşikler atlatan, özetle beni uçuran şiirler değil. Şimdi, bu saptamayı yapmış olmam, yani hem sevgili Adnan'a hem kendime hem de şiir dünyasına samimi itirafta bulunmuş olmam, pek çok insanda kırgınlık / kızgınlık yaratabilir. Çünkü, *"benim şairim değil"* cümlesi, şiir dünyasında bir tür ötekileştirme, kötüleme, dışlama ve hiçleştirmenin, hatta siyasi ve estetik bilgisizlik gereği düşmanlığın önermesi haline getirilen cümlelerden. Hal böyle olunca, her şair kendi şiirinin ya da yakın çevresindeki şairlerin okuru olarak şiir

serüvenini sürdürür olması lonca iktidarlarının doğal rahle-i tedrisi olageldi. Bunun sonucu olarak ise, pek çok şair, böylesi bir siyasal kavrayışın ayak bağı olması sonucu, Türkçe yazılan çok değişik şiir deltasından kendini yoksun kıldı. *("Kendi düşen köyler kentler ağlamaz / Sur dışında ben oturur ağlardım" Can Yücel)* Geçmişte bu nafile şiir pratiğinin şairi ve şiiri birbirinden eksilten örneklerini yaşadık. Geçmişte, Nazım Hikmet'i, Ahmet Arif'i, Enver Gökçe'yi, Arif Damar'ı, A. Kadir'i, Hasan Hüseyin'i vs. sevmek, M. Cevdet'i, Turgut Uyar ı, Oktay Rifat'ı, Ece Ayhan'ı, Cemal Süreya'yı, Edip Cansever'i vs. sevmemek, hatta okumamak ve okutmamak olarak yaşandı. Bunun gerekçesi olarak da onların hem devrimci / sosyalist ve şair olmadıklarını gösterdik. Böylece Türkçe şiir deltasının çok önemli şairleriyle ilişkimizi kopardık ve sadece kendimizi okumaya başladık. Sonrası malum, *"Kuşyemi gibi yalnızdı"*k. Örneğin bizler, tarihin emri ve siyasetin kavliyle iki büyük şair Nazım Hikmet ile Turgut Uyar'ın arasını açarken, Turgut Uyar, Nazım için şimdiye kadar söylenmiş sözler içinde belki de en derin ve anlamlı olanını söylüyordu: *"Mevcut olmasa idi, şiiri icat edecek, bulacak adamdır..."* Biz, *"içimizden biri"* ve *"dışımızdan biri"* saptamalarıyla Nazım Hikmet ile Orhan Veli'nin arasını açarken çalışırken, Nazım yurtdışında bir radyoda büyük bir heyecanla Orhan Veli'nin şiirlerini okuyordu... (Bu arada Che Guevara'nın da, Meksiko City'de mahpushanede yatarken Nazım'ın şiirlerini okuduğunu anımsatalım.) Hal böyle olunca, gelenek böyle kurulunca. Bir şair için *"benim şairim değil"* demek şair/şiir loncalarında bir olumsuzluk, kötüleme referansı olarak kavranageldi. Oysa, bu durumu tersine çevirmek ve şairin şairle, şairlerin diğer şiirlerle ilişkilerini yeniden tarif etmek için geleneksel ezberlerimizin iki vakte kadar bozulması gerekiyor. Bu da ancak, devletin yüzüne karşı söyleyen ve eyleyen bir kuşağın, etik, estetik ve politik nezaketi bir kenara bırakmadan birbirinin yüzü-

ne karşı konuşmayı öğrenmesiyle mümkün. Ya düşmanlık ya dostluk! Ya alkış ya da yuha! Böylesine indirgenmiş slogan sözcükler etrafında kurgulanmış ötekileştirici bir kültür şair arastasının etiği ve poetikası olamaz. Bir insan, çok sevdiği en yakın arkadaşının, şiirini resmini, oyunculuğunu beğenmeyebilir. Bu kişisel beğenmeme hakkı, o şiirin, o resmin sevilmeyeceği, beğenilmemesi gerektiği anlamına gelmiyor, gelmemeli. Birbirimize devlet olmak yerine, birbirimizden ve şiirimizden sürekli eksilmek yerine birbirimizi anlamanın, anlamlandırmanın yolu, şair ve şiir karşısında etik olarak da estetik olarak da dürüst olmaktan, olabilmekten geçiyor. Şimdi benim, Adnan Yücel'in *"gıyabında" ("Ölü mü denir şimdi onlara / Kalpleri durmuş çoktan" Edip Cansever)* ama gerçekte onun yüzüne karşı bunları söylemem, kırmızı düşlerini, şiirlerine yedirdiği kaygılarını, legal ve illegal yaralarını ve bir bütün olarak şiirini önemsemediğim, değersizleştirdiğim bir Devrim ve Şiir Aşkiyası olarak onu sevmediğim anlamına gelmiyor. Tersine, onun bir başka sosyalizm yorumuna bağlı, bir başka poetikadan, bir başka duyarlılıkla, bir başka imge sistemiyle şiir yazdığını, kendi dilini kurduğunu ve bunun tek başlı başına bir kıymet olduğunu biliyorum. (*"Bin dereden bir kendimi getirdim"* Can Yücel) Çünkü şiirin hiç ülkesi, çok değişik deltalardan şiirler yazan şairlerin çoğul şiirlerinden oluşur. Bunun için de Can Yücel'in dediği gibi, *"dili bilmek ve dibi bilmek gerek..."* Burada benim bu vesile ile anlatmak istediğim şey, onun kişiliği ve şiirleri üzerinden bir etik, estetik yalanın, protokol cümlelerin üretilmesine itirazı, kalben ve lisanen açık olarak dillendirmek olarak algılanmalıdır. Şunu söylemek istiyorum, onun şiirini değersizleştirmek ya da kıymetten düşürmek, onun neyse o olan şiiriyle ve şair kimliğiyle ilişkimizi onun da duyabileceği sesle söylemek değildir. Tersine, onun şiirini değersizleştirmek, onu ve şiirini şiir loncalarında eksiğine veya fazlasına bozdurmak onunla ve şiiriyle

"yalan", "bürokratik", "hiyerarşik" ilişki kurmak demektir... Her şair gibi onun şiiri de *olgu* olarak, *sorun* olarak ve *değer* olarak ele alınıp gerçek bir şiir/şair okuması yapıldığında yalan olmayan bir ilişkiden söz edilebilir.

Uçtu uçtu şair uçtu; aşkla uçtu...

"Aşksız ve paramparçaydı yaşam
Bir inancın yüceliğinde buldum seni
Bir kavganın güzelliğinde sevdim
Bitmedi daha sürüyor o kavga
Ve sürecek
Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek"

Şiir arastasının neredeyse özdeyiş haline gelmiş cümlelerinden olan *"Şairler bir kitaplarıyla ya da bir şiirleriyle uçarlar"* mealindeki cümle ile Adnan Yücel şiiri arasında bir ilişkilendirme yaparak devam etmek istiyorum. Pek çok şiirsever ya da şiir sempatizanı onu, *"yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek"* kitabıyla hatta dizesiyle tanır. Şiir arastasında çoğaltılan dize budur. Dahası onun, bu dize ile uçan bir şair olduğu bile söylenebilir. Bu tür saptamalar hem bir hakikati içeriyor hem de bir sorun yaratıyor. Hakikati içeriyor çünkü, *"uçmak"* sözcüğüne yüklenen anlam çoğu kez, o şairin artık kendi imge sistemlni oluşturarak kendi dilini bulduğunu ve şiir loncasına kabul edildiğini imliyor. Ama öte yandan *"uçmak"* sözcüğü, okuru bloke ederek, şairin öteki şiirlerinin görülmesi önünde engel de oluşturabiliyor. Adnan Yücel'in, *"Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek"* dizesi ve kitabıyla anılması, anımsanması bu nedenle hem bir kıymetlendirme hem de bir sorun olarak görülmelidir. Benim için onun en özgün şiiri *"ateşin ve güneşin çocukları"*dır..:. Lirik bir dille, ateşin kavli güneşin emriyle Orta Doğu halklarının halk

oluşu, "Tabletlerden okunan bir söylence" olarak hikâye edilir bu destansı şiirde:

"Zerdüşt bir hürmüz rahibiydi
Mazda reformcusu bilge bir kişi
Ve Medya'nın en kutsal megiydi
İyilikle kötülüğün sonsuz savaşında
İyiliğin ateşten sihirli sesiydi
Düşünce iyi düşünülsün
Söz iyi söylensin
İş iyi yapılsın derdi
Sonra geldiği gibi bir karanlıktan
Bir başka karanlığa doğru giderdi
Ve her gidişinden sonra
Karanlık yırtılsın diye ardından
Güneşe doğru bir ateş yükselirdi."

O bütün fiilleri devrim için çeken bir şairdi. Bütün imgelerin yolu devrime çıkıyordu. Yolu devrime, aşka çıkmayan imgelerle arasında şiddetli geçimsizlik olduğunu söyleyebilirim. Böyle bir gelenek üzerinden şiir yazması onun etik, estetik ve politik doğasıydı. *"Bir yer altı nehrini beklerken"*, dizesi/imgesi resmi tarihin ve resmi su'ların karşısında takma adlarla dolaşan haram su'lara bir göndermedir.

Taşrayı kendine yakıştıran şair

"Düşlerin sonsuza koştuğu yerde
Sabrın çiçeklerini açtığı yerde
Asla kapanmaz yaşanan defter
Çünkü tarihin en güzel yerinde
Son sözü hep direnenler söyler"

Onun şiirinden konuşurken merkez-çevre ilişkisini dillendirmekte yarar var. Şiir ve şair pratikleri bakımından *"taşra"* sözcüğüne yüklenen anlamların izini sürdüğümüzde onun şiirinede yolumuz mutlaka düşer. Çünkü *"taşra"* çok uzun zamandır yalnızlaştırılmış bir *"anılar"* mekanıdır. Şiir ve şair oraya her gidişinde anılar, siyaset bizlere ev sahipliği yapar. Tarih ayaklarımıza dolanır... Taşra başarılarımızı olduğu kadar başarısızlıklarımızı, yüzümüze vuran bir imgedir. Yine de karşılıklı olarak, *"kimse dokunamaz bizim suçsuzluğumuza"* demek geliyordur birbirimizin yüzüne karşı... Çünkü biz uzun zamandır kentliyizdir, bir zamanlar kahramanınız olan taşrayı çoktan terk etmişizdir... Artık, Baudelair'in *"Sarayda insanın içtenliğini yaşayacağı bir köşe bulunmaz"* cümlesi ile yaşıyoruzdur büyük kentlerde... 12 Eylül 1980 öncesi dönem, muhalifler açısından taşra ile organik ilişkilerin olduğu özelgüzel yıllardı. Henüz kavramlar, imgeler, siyaset ve hatta insan metropollerde merkezileşmemişti. 12 Eylül ile birlikte sözün bastırılması süreci, bir yandan da sözün ve kavramların metropollerde de yoğunlaşmasını giderek taşranın mutlak aleyhine bir merkezileşmeyi getirdi. Bu zaten sanatsal alanın sorunu olan merkez-taşra ilişkilerindeki eşitsizliği daha da derinleştirdi. Taşra imgesine de taşra gerçeğini de nedense şiir/şair için olumsuz anlamlar yüklenir. Şairin iki buçuk metropolden birinde oturması iyi hallerdendir. Çünkü denir, şair ve şiir kentlidir, taşra onu eksiltir. Kendi mantığı içinde belli bir gerçek payı olsa da bu algılayış, özellikle iki buçuk metropolde merkezileşen şiirin ve şair hayatlarının dışında yaşayan ve şiir yazanları daha başında *"eksik"* gördüğü için hatalıdır. Sorunludur çünkü, bu kavrayış, şiire *"merkez-çevre"* bağlamından bakarak bir mikro iktidar alanı yaratarak öteki şiir pratiklerini görmezlikten gelebilmektedir. Bendeki Adnan Yücel imgesi, taşra imgesi ile örtüşmektedir. Ki bu örtüşmeye yüklediğim anlam onun sadece, dizeler sektirerek, berceste mısralar

düşürerek taşra sakini ve taşra sahibi olması ile veya ömrünün son yıllarını Adana'da geçirmesi ile ilgili değildir. Bu durum onun devrim imgesinde taşranın tuttuğu yekün ile de ilgilidir. O, bütün yayla çiçeklerinin, kır çiçeklerinin adını soyadını bilir. Genel olarak kırların, özel olarak onun kırlarının, Dersim'in, Çukurova'nın devrime kayıtlı olduğunu bilerek yazar şiirlerini. Can Yücel'in 1965'te TİP'e üye olurken yazdığı şiirdeki *"ağaç kuşa kuş ağaca kayıtlı"* dizelerinin izini sürerek, taşradaki bütün canlı ve cansız dünyayı devrime kayıtlayan şairdir Adnan Yücel. Onun şiiri bu bakımdan, kuş, bitki ve insan işlemeli bir halklar heybesi gibidir. Turistik bir heybe değildir ama... Otantik bir gökkuşağı, lirik bir göçkuşağı gibi akar durur. İmgelerinin illa ki kök boyasıyla boyanması kırlara kayıtlı olmasıyla ilgilidir. Şair Cemal Süreya, Ahmed Arif için, *"Bir şair: Ahmed Arif / Toplar dağlann rüzgarlannı / Dağıtır çocuklara erken"* demişti ya, Adnan Yücel de, kardelenler, "kardu"ları toplar ve dağıtır dünyanın bütün çocuklarına... Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek, dağıtır:

"Bir ilayda fışkırdı karın altından
Güneşi dudağından öptü
Gökyüzünü en mavi alnından
Bin yıl sonra 'kardelen' dediler
Aynı anda Asur dilinde Medler
Kahraman anlamında 'kardu' bilindiler."

Şairin birey olarak ısrar ve inatla *"kötülük toplumuna"* karşı direnişi, onun ve şiirinin tragedyası buradır. Şiiri hiç buruşmamıştır, dahası, her zaman imgeye su vermekle kalmaz, işi abartarak çelik verdiği bile olmuştur. Şiir yazarken hep devrime ve bizim mahallenin çocuklarına bakar. Bu zaman zaman şiirini eksiltse de öyle yapar, çünkü bu onun olmazsa olmazlığıdır. Dev-

rimi gücendirmek, devrimle her saat göz göze gelmemek olmaz. Şiiri devrimin, devrimciliğin *"yedeğine"* alması genel olarak şiir için bir *"kusurdur"* ama bu onun şiirinde doğal bir durumdur. (Ben şiirin ve aşkın komünist olduğunu düşündüğümden, tersinden şiirin devrimin değil, devrimin şiirin yedeğinde, öz'ünde, töz'ünde olduğunu düşünürüm. Hani, *"Çiçek her zaman çekirdeğin(in) içinde gizlidir"*, denir ya. Devrim, şiirin ve aşkın özünde gizlidir. Bu nedenle şiirin devrimin artkalanı, dolgu malzemesi olarak kavrayan anlayışla sorunum olduğu bilinir.)

Şiirinde iç ses yerine hep dış ses tınlamıştır, bütün şiirleri tek bir büyük anlatı gibidir. Herkes denize açılırken o karaya, kırlara açılır ve kır çiçeklerine kerteriz tutar. O da Sivas'ta yanlışa örgütlenmiş / kayıtlanmış bir ateş tarafından yakılarak öldürülen Metin Altıok gibi "bir acıya kiracı" şairler soyundandır... Şiirine dahil bir şairidir Adnan Yücel... Cemal Süreya'nın, artık bir poetik özdeyiş haline gelen *"Şairin hayatı şiire dahil"*, cümlesinden yola çıkarak Adnan Yücel okuması yaptığımızda, şairin şiirine, şiirinin şairine dahil olduğunu kolaylıkla görebiliriz. Kendi imgesiyle uyumlu yaşayan abartısız şairlerdendir. Şairin çoğu kez şiirlerini utandırdığı, yüzünü kızarttığı bir şiir ikliminde / coğrafyasında, şiiri ile arasında şiddetli geçimsizlik olmayan şair olmak bir edebiyat kıymeti olarak önemlidir. Şiirinin yüzünü kızartmadığı doğrudur... Ama tarihin ironisine bakın ki onun şiiri kırmızı bir şiirdir... *"Ayvalar Geçmiş Zaman"* isimli, *"Gidişimiz türkü çiçeklenişiydi / Dönüşümüz ağıt / Şarkılar sararırdı geciktiğimiz zaman"* demişti ya... Ölüme gidişi çiçeğin ağıda durması, ağıtın çiçeğe durmasıydı... İki, üç daha fazla kırmızı bir ağıtçiçek...

Bir Ölüme Kederli Notlar: "Aynı Kan'ın Sesiyle"

Selim TEMO

Ölmekten daha zordur çünkü
Ölümleri yeniden yaşamak

Metin Demirtaş, Behçet Aysan için yazdığı şiirde, ülkenin bütün ilerici, yurtsever şairlerinin birbirleriyle en az birer anı yaşamalarını öğütler, bu şekilde ölümlerin ardından söyleyebilecek bir sözleri olacaktır. Şiir yazan biri olarak Adnan Yücel'le böyle anılarım oldu, evet. Mayıs 1996'da *İnsancıl* dergisi Antakya Temsilciliği'nin düzenlediği etkinlikte karşılaştık ilk. Salonun dışında birkaç kişi ile laflaşırken söz dönüp dolaşıp Adnan Yücel'e geldi. Onun şiiriyle değil de dünya görüşüyle buluştuğumu söylemiş olmalıyım. Az sonra Adnan Yücel ve Ozan Telli iki derviş gibi zuhur ettiler. Sohbetimize katılan ve Yücel'i tanıyan biri daha selamlaşmadan o meş'um lafı söyleyiverdi: *"Adnan Ağabey, Selim Temo senin şiirlerini beğenmiyormuş!"* Yücel gülümsedi ve yılları omuzlayacak olan bir dostluğun sıcaklı-

ğıyla sarıldı. Etkinliğe katılan hemen bütün okurlar onun için gelmişlerdi, ama sahneye çıktığında iki kısa şiir, daha doğrusu *Çukurova Çeşitlemesi*'nden iki kısa bölüm okudu ve Fettah Köleli ile beni kastederek *"sözü genç şairlere bırakıyorum, onların söyleyecek daha taze sözleri var."* dedi ve sahneden indi.

Son karşılaşmamız ise 1999 mayısında Adana'da gerçekleşti. Aydın Ilgaz, Erdal Öz, Hüseyin Atabaş, Hüseyin Ferhad, Özcan Karabulut, Mehmet Hameş, Aydın Şimşek, Zafer Doruk, Hüseyin Cahit Kerse ve Sabit Kemal Bayıldıran'la uzun bir masaya başlamıştık. İçki içmeyişimi yadırgayanlardan biri bunu dillendirince Adnan Yücel, *"Olsun, demişti zeytunî sesiyle, "o bizim kanımızdan."* Tuhaf bir şiir okumuştu o akşam, onun kırgın bir kuşağın ayakta kalan sesine eğilen çizginin dışında bir şiir. Takip eden günlerde hemen her gün görüştük. Şiirlerindeki o herkesin yanında olma kararlılığını gördüğümü söyleyemem. Daha uzak, daha durgun bir sesle yaşıyordu sanki.

Ozan Telli'nin karınca duasını andıran el yazısıyla yazdığı sevimli kartlardan birindeki şu cümleye bakıyorum şimdi: *"Biliyor musun Selim, biz Adnan'la senden söz ettiğimizde 'bizim kanımızdan' diyoruz"*. Bu kan *"şiirin kanı"* elbette ve bunun farkında oldum hep. Düşünüyorum, Ozan ağabey kadar Adnan ağabeyin de yaşadığı uzaklık -belki kırgınlık, edebiyat kamuoyunun kadirbilmezliğinden kaynaklanıyor olmalı. Adnan Yücel'in hijyenik şartlarda *"hazırlanmış"* elitist şiirinin içinde bir yere konulması mümkün değildir elbette, ama nedense adı 70'li yılların şiiri, toplumcu şiir, hatta militan şiir tartışmalarında da anılmaz. Bunun en önemli nedenlerinden biri kirli, kıravat takmayan şiir taraftarlarının aymazlığıdır denebilir. Eğer tarih diye bir şey varsa, bunu da yazmalı.

Resimler girmiyor artık çerçevelere

Üniversite yıllarında Adnan Yücel'in bestelenmiş şiirlerinde-

ki iriyarılıkla bileniyorduk. Şimdilerde ortalıkta görünmeyen Grup Dalga'nın hemen bütün eylemlere rengini veren seslerini hatırlıyorum şimdi. O *"duygusal"*, yoğun dönemin de şairiydi. Olan bitenle ilgiliydi Adnan Yücel, hem de çok; daha cesaretliydi. İşkence sırasında dili kesilen ve ardından öldürülen Remzi adlı genç yalnızca onun şiirlerinde anılır. Yine Ateşin ve Güneşin Çocukları'nı hatırlamak gerekiyor; hemen herkesin aşağılamak için yaralanmasını kolladıkları halkla kol kola bir kayıptır bu.

"Bazen ağlardık yalnızlıktan" diye yazmıştı yıllar önce. Ama bu söylemi, bu duyarlığı sürdürmedi. Yaşadığımız topraklardaki yakıcı gerçekleri biraz da düzyazıya yaklaştırarak işledi. Eğer (toplumcu) şiire daha fazla katkı sunamamışsa, nedenini yaşadığımız kimi dönemlerde birçok şeyin şiirin önüne geçmesinde aramak gerekecek. Şunu yazmıştı: *"Karanlıklara karşı biraz bilim / Biraz estetik/Şiirsiz uyuyamam."*

Bazı ölüler, kalanların onlarla ilgili duygularına kendi özelliklerinin damgasını vururlar. Bu da onların yarım bıraktıkları ve tamamladıklarının bir ölçütüdür. Adnan Yücel, kendini kendi özellikleriyle duyumsatmayı sürdürüyor. Biraz ölümden söz etmeli o zaman; herkesi eşitleyen ölümden:

Kar yağıyor yaktığım ateşlere
İçimde kül kalabalığı bir isyan
Beni anlatacak kadar
Kalabalık değil daha sokaklar

•

(Damar, Eylül 2002)

Adnan Yücel...
Uzak Geleceğin Şairi

Cengiz GÜNDOĞDU

Sanat dünyasına bakıldıkta genel olarak iki çizgi görülür. Bu çizgi, çağlar boyunca, sınıfların konumuna, dünyayı algılayış biçimine göre ad değiştire değiştire günümüze kadar gelmiştir. Ben, bu iki çizginin birine öznelci, öbürüne gerçekçi diyorum.

Şimdi öznelci çizginin tipik özelliğini söylüyorum. Kişi, öznelliğini, nesnel diye algılar. Felsefi açıdan söylenirse, bu, tekbenciliktir. Öznel bilinç içeriklerini gerçeğin kendisi sanır tekbenci. Eski Mısır sanatını anlatırken şöyle der *Fischer, "Eski Mısır sanatında çalışan insanlar durmadan karşımıza çıkan bir konudur. Duvar resimleri toprağı sürüp eken köylüleri gösterir. Çalışan köylü genellikle efendisinin görüş açısından sunulmuştur. Efendinin gözü kendisi için çalışan sürüyle insana hoşnutluk içinde bakmaktadır, köylü kendi çalışmasının öznesi değil, hasadın kendi ambarlarını dolduracağını bilen gözlemcinin nesnesiydi, işte bu görüş tarzı Mısır sanatının görünüşteki 'nesnelliğini' yarattı. Yönetici sınıf her zaman kendi görüş tarzının 'nesnel' olduğunu, yani, dünya düzeni ile bağdaştığını düşünür."* [1]

Şimdi burada azıcık duralım. Bir küme insan, maddi tabanı olsun ya da olmasın öznel bilinç içeriğini, nesnelin karşısına koyuyor. Sözgelimi, köleci düzende köle sahibi, köleciliği son derece nesnel görüyor.

Şimdi soru şu. Öznel durumun nesnel olmadığı nasıl anlaşılıyor. Ciddi bir mücadele yeriliyor bu alanda. *Tolstoy* bu durumu şöyle anlatır, *"Bir gerçeğin kabul edilişi ya da daha doğrusu herhangi bir yanılgıdan kurtuluş -kölecilikte olduğu gibi- her zaman mevcut durumun çekim gücü ile insan bilinci arasında süregelen çetin bir mücadeleden sonra mümkün olmuştur."* (2)

Yeniden Mısır'a dönüyorum. Şunu söylemek için. Tolstoy'un *'mevcut durum'* dediği yapıyla mücadeleyi Mısır'da görüyoruz. Eski Mısır'da egemen sınıf öznel bilinç içeriğini nesnel diye algılıyor, bu sanata olduğu gibi yansıyordu. Eski Mısır'da egemen sınıfın bu 'nesnelliğini çalışan sınıfın sanatı bozdu. *"Resimlerde, çalışanların bireysel bir acıyı ve yorgunluğu yansıttıkları görülmeye başlandı Toplumsal kuşkular belirmeye ve geleneksel üslûp yerini eleştirsel üslûba bırakmaya başladı."* (3)

Böylece sanat alanında mevcut durumun çekim gücüyle eleştirel bilinç arasında, Tolstoy'un deyişiyle çetin bir mücadele başladı.

Bu mücadelede öznelci mevcut durumun içinde kalırken, gerçekçi mevcut durumu hep eleştirdi.

Soruna yaklaşırken bir durumu belirtmem gerekiyor. Şimdi herkes için mevcut durum şu. Burjuvazinin yapılandırdığı bir dünyada yaşıyoruz. Bu dünyada, sözgelimi öznelci bir şair, mevcut durumu, ille de nesnel diye göstermeyebilir. O öznelci şair, mevcut durumdan kopmuş olabilir. O zaman öznel sanatçı, maddi temeli olmayan öznel bilinç durumunu, öznel bilim içeriğini, nesnel gerçek sanır. Sözgelimi burjuva için dünya karışık değildir. Pazar için üretim yapmaktadır. Sert bir mücadeleye hazırdır. *Mark*'sın deyişiyle, metayla para arasında ölüm pe-

rendesi başlamıştır. Perende başarıyla atılmazsa, metaya bir şey olmaz. Ama kapitalist batar. Tabii burjuva dünyası son derece karmaşık ilişkilerden oluşur. Bu durum öznel sanatçının bilincine karmakarışık olarak yansır, Oysa, bir kez daha söylüyorum. Burjuva dünyası karmakarışık değildir. *Lukacs,* bu konuda şöyle der, *"... realiteden kopuk bir soyutlama ne anlama gelmektedir? Hayatın yüzeydeki görünümünü yalnızcı dolayımsız algılamalarla deneyimlemekle kalınırsa, bu görünüm bulanık, bölüntülere ayrılmış (fragmentary) düzensi z(chactic) ve kavranması olanaksız bir şey olarak kalır. Nesnel olarak da görüngülerle gerçeklikler arasındaki dolayımlamalar (medatinos) yapılmadığı, bu iş az çok bilinçli biçimde ihmal edildiği, ya da es geçildiği için yüzeydeki görünümüne ilişilmemiş, bu yüzeydeki görünüm, daha yüksek bir zihinsel düşünsel noktadan bakarak, doğru ve yeterli bir biçimde algılanmamış olur."* (4)

Gottfriend Ben, Lukacs'ın tipik örneğidir. Ben, şöyle dermiş, *"...dış gerçeklik diye bir şey yoktur, sadece kendi yaratıcılığıyla yeni dünyalar kuran, bunları değiştirip yeniden kuran insan vardır."*

Söylemiştim. Öznel sanatçı mevcut durumdan bile kopabilir. Onun için tek nesnel gerçeklik, uyduruk öznel bilincin içeriğidir. Radikal'de sık sık karşıma çıktığı için hemen aklıma geliveren *Haydar Ergülen* tekbenci çizginin tipik bir örneğidir.

Şimdi öbür çizgiye geliyorum. Tek-benci, öznelci çizginin tam karşıtı gerçekçi çizgidir. Şu eski Mısır'da çalışanın acısını, yorgunluğunu dillendiren sanat... Lukacs bu konuda şöyle der, *"Her önemli gerçekçi sanatçı yaşam-deneyimlerinden elde ettiği materyale kendince bir biçim ve üslûp kazandırır ve bunu yapmak için de diğer birçok şeyin yanı sıra, soyutlama tekniklerinden yararlanır. Fakat amacı nesnel realiteyi yöneten yasalara nüfuz edip bunların gerçeğini kavramak, dolayımsız olarak algılanabilenle yetinmeyip, derinde olanı, saklı olanı, dolayımlı*

olarak algılanabilen toplumu oluşturan ilişkiler ağını ortaya çıkarmak ve bunu anlaşılır, görülür kılmaktır." (5)

Öznelci, tekbenci sanatçı şöyle algılar dünyayı. Dünya çok karışıktır. Kimin n'aptığı belli değildir. Her şey bozulmuştur. Hiçbir şeyin düzelme imkânı yoktur. Bunun tipik örneği, ev turşularına, ev reçellerine sık sık ağıt yakan *Selim İleri*'dir. Ama reçellerin, turşuların nasıl bir toplumda nasıl bir ev yapılanmasında ortaya çıktığını hiç dillendirmez Selim İleri. Kadının, kocasına, çocuklarına köle olduğu bir dönemde yapılıyordu, Selim İleri'nir ağıt yaktığı o turşular, o reçeller. Şunu söylemem gerekiyor. Turşular, reçeller için anneannemin ne kadar yorulduğunu anımsadıkça, bugün bile içim sızlar.

Öznelci, tekbenci sanatçının, yaptığı n'olursa olsun, sanatının temel özelliği şudur. Kötümser bir yıkıntıdır o. Gizlendiği mağarasından arada sırada iniltiler duyulur.

İnsanın bu dünyadaki mücadelesini kavrayan bilinç, kesinlikle kötümser olamaz. Ağaçtan indikten sonra düşe kalka yola koyulan insan, güzel bir dünya kuracaktır mutlaka. Komün dönemi şairi *Louise Michel* şöyle seslenir, *"Kardeşlerim, kara toprağa düşersem/Umut son bir kez açılsın diye/Top top kırmızı karanfiller saçın/Bacınızın mezarı üstüne"*

Şairin gerçekçi çizgisidir bu. Diri... aydınlık... açık... güzel bir geleceğe inanç... insana güven... sömürene, zorbaya nefret. Gerçekçi sanatın temel özellikleridir bütün bunlar.

Bu çizginin başlatıcısı, herhangi bir sanatçı değildir. Geleceğin aydınlık olacağına inanç, bütün dünya halkalarının acılı yazgılarında sönmeyen bir alevdir.

Adnan Yücel, işte bu alevin şairidir. *"Yüzünde Badem Çiçekleri"* Adnan Yücel aşkla yaşar. Ama bu küçük burjuvanın, edilgin, kaçış aşkı değildir. Küçük burjuva şöyle der sevgilisine, "Gel köye gidelim. Sen tavukların yumurtalarını toplarsın, ben, ineklerin sütünü sağarım. Mutlu oluruz."

Adnan Yücel'de aşk, mücadelenin içinden çıkar. Mücadele aşkla verilir. Şöyle der Adnan Yücel,

"Aşk demişti yaşamın bütün ustalan
Aşk ile sevmek bir güzelliği
Ve dövüşebilmek o güzellik uğruna
İşte yüzünde badem çiçekleri
Saçlannda gülen toprak ve ilkbahar
Sen misin seni sevdiğim o kavga
Sen o kavganın güzelliği misin yoksa"

Öznelci şair, tarihsiz yaşar. Geçmiş yoktur, gelecek yoktur. İnsana karşıdır şiiri. *"Bitmedi daha sürüyor o kavga/ ve sürecek/ Yeryüzü askın yüzü oluncaya dek"* diyen Adnan Yücel, insanın, çalışan, emek veren, güzel bir dünya için mücadele eden insanın yanında oldu. Geleceğe umutla baktı. Burjuva dünyasının insanı güdükleştirdiğini biliyordu o. Eşitlikçi dünyada insani yaratıların en üst düzeye çıkacağını, daha bugünden görüyordu. Şöyle seslenir insana,

"Şiirler doğacak kıvamda yine
Duygular yeniden yağacak kıvamda
Ve yürek
İmgelerin en ulaşılmaz doruğunda
Ey her şey bitti diyenler
Korkunun sofrasında yılgınlık yiyenler
Ne kırlarda direnen çiçekler.
Ne kentlerde devleşen öfkeler
Henüz elveda demediler
Bitmedi daha sürüyor kavga ve sürecek
Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek"

Adnan Yücel bu geleceğe tarihin içinden gelir. Bunu, şu an-

lamda söylüyorum. Dün, bugün, gelecek diyalektiği sarmal bir bütünlük oluşturur. Bu bütünlüğü kavrayan insan, tarihe, özne diye bakmaz. Özne olan insandır. İnsan yapar tarihi.

Bunun bilincindedir Adnan Yücel. Şöyle seslenir,

"Ayaklarımda sabır çarıkları
Üç zamanı birden dolaşıyorum
Bakışlarım uzak
Yorgun gülüşlerle yaşıyorum
Oturmuşum dünyanın bağrına
Çekip gözlerimi kanayan yaralardan
Tarih yokuşunun
Dikenlerini temizliyorum"

Öznelcilerle gerçekçiler arasında önemli bir ayrım da insana bakışta belirir. Öznelcilere göre insan bu dünyaya atılmıştır. Değişmez yazgısı yalnızlıktır. İnsan n'aparsa yapsın bu yazgısını kıramaz, değiştiremez.

Öznelci, bedeni bir ceset gibi taşır. Birlikte mücadele, ortak bir dilin güzelliğinde insani yaratılar, Öznelci için bir anlam taşımaz.

Gerçekçiler ise şunu bilir. Yalnızlık insanın yazgısı değildir. İnsan bu dünyaya atılmamıştır. İnsan, milyonlarca yıl süren bir mücadeleyle bugüne gelmiştir.

İnsanın başarıları, tek tek insanın değil, toplum içinde yaşayan, toplumdan alan, toplumdan etkilenen, topluma veren, toplumu etkileyen, birey-toplum diyalektiğindeki toplumsal insanın ürünüdür.

Gerçekçi şair Adnan Yücel, bilir bunu. Şöyle der,

"Güneşin salkımlarında beklenmez yağmur
Gök gürültüsünün ardından duyarız
Biz o ıslaklığı göz kapaklarımızda

İstemeden ağlarız belki
Milyonlar içindeki yalnızlığımızda
Acılanmız tohum eker
Gözyaşlarımız fidan diker toprağa
Yağmurlu türkülerle coşanz ancak
O bir başımıza orman kalabalığımızda"

Yaşamak yüce bir şiirdir. Ama yaşamak yaz yağmuru değildir. Bulvar gürültüsü değildir. Vitrin kalabalığı değildir.

Bu, bir dikiliştir hayatı ucuzlatanlara. Bu dikiliş, *"Yılgınlık bir yaşam"* diyenlere karşı, *"Yaşamı savunma cephesi"*nde yer almaktır.

Adnan Yücel, Sivas kırımını dillendirdiği *"Gözlerin Düşüyor Alevlere"* (6) adlı şiiriyle döneme tanıklığını pekiştirir. Gerçekçi şairle, öznelci şairi ayıran önemli noktalardan biri de işte, bu, döneme tanıklıktır.

Öznelci aslında duyarsızdır. Bu duyarsızlığının temel nedeni, somutta yaşamasıdır. Algıları kendiyle sınırlıdır. Kendi eti yanmazsa, öbür insanın eti yanmış ya da yanmamış, bu, öznelciyi ilgilendirmez. Öznelcinin bilinci, kendi için tarar dünyayı. Somutta yaşadığı için kendini birey olarak görür, ama insan türü bilinci yoktur onda.

Adnan Yücel, birey-insan türü ilişkisini kurabilen bir şair. Bundan ötürü, ateş, yalnızca düştüğü yeri yakmaz Adnan Yücel'de. Ateş nereye düşerse düşsün, Adnan Yücel yanıp tutuşur. Çünkü o, insani birikimi bilinçle edinmiştir. Şöyle der, *"Yemekler utançla pişiyor artık/ Ateş tiksintiye dönüşüyor"*

Ateş, insanın tarihinde son derece önemli. *Engels* güzel söyler. Sürtünmeyle ateşi yakan insan, doğa üstünde ilk kez egemenlik kurdu. Böylece insan, hayvanlar dünyasından ayrıldı. Ayrıca mekanik hareketin ısıya dönüşmesiyle insan özgürleşiyor.

Peki, Sivas'ta n'oluyor. İnsanın özgürleşmesi için mücadele edenler, insanı özgürleştiren ateşle yakılıyor.

Adnan Yücel, bu şiirinde ateşi özne niteliğine getiriyor. Bunu, son derece başarılı buluyorum. Ateşin tiksintisini görüyor Adnan Yücel.

Nasıl tiksinmesin kendinden ateş. O, insanı, kesin olarak hayvanlar dünyasından ayırmıştı. Özgürleştirmişti insanı. Şimdi insanı yakan bir aygıt durumuna düşürülmüştü.

Ateş tiksiniyor kendisinden. Yemekler utançla pişiyor.

Gerçekçi şair Adnan Yücel, olguların içine sızıyor, olgunun arkasındaki ateşin trajedisini anlatıyor.

Bu tabii, insanın trajedisidir.

Ateşin tiksintisini gören Adnan Yücel, gelecekte, ateşin yeniden insan için, aydınlık için kullanacağını sezdirir.

Gelecek kuşaklar bu sezginin doğruluğunu gösterecektir. İşte o zaman Adnan Yücel, yeni bir ateşle, yeniden doğacaktır insanlık dünyasında.

Şimdi şunu söylüyorum. Adnan Yücel, hem bu günün, hem uzak bir geleceğin şairidir.

(Söylem, Eylül 2002)

1- Ernst Fischer, Sanatın Gerekliliği, Çev. Cevat Çapan, Kuzey Yayınlan, Ankara 1985

2- Lev N. Tolstoy, Savaşa Karşı Yazılar, Hz. Oğuz Özügül, Pencere Yayınları, İstanbul 1994

3-Fischer, age

4- George Lukacs, Gerçekçilik Değerlendiriliyor, Çev. Unsal Özkay (Estetik ve politika'nın içinde) Eleştiri Yayınevi, İstanbul 1985

5- Lukacs, age

6- Adnan Yücel, Gözlerin Düşüyor Alevlere, İnsancıl, s. 68 İstanbul 1996
Bu yazıdaki Adnan Yücel'in öbür şiirlerini şu eserden aldım. Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek. Yurt-Kitap Yayınları, Ankara, 1986

Adnan Yücel'e Mektup

Haydar ÜNAL

Adnan Ağabey, sana bu mektubu yazarken yaralı bir kuşa dönmüştü yüreğim. Kavgalara sözlediğim o sevdanın içinde, göğsü kanlı, ak bir kuğuya dönmüştü. Ne kadar yaralı ve kırık olsa da, hâlâ o kavganın içinde vuruyorum kanatlarımı yeryüzüne. Deli sevdamın, genç sevdamın, güzel günlere olan inancıyla. Temmuzların içimde yaktığı erken ateşlerle yana yana yürüyorum.

Şimdi yüzünü benden gizleyip ağlama. Senin gözlerin bulutlandığı zaman, birinden dicle akıyor, birinden fırat. Zamansız ölümlerin gizini taşıyorsun her damlanda. Bir elinde ekmek ve kavga, bir elinde şiir taşıyorsun doğacak şafaklara. Sonra bir kuş daha kalkıyor dağların eteklerinden. Çarpıyor süt beyazı kanatlarını güneşe. Bir damla gözyaşı var o kuşun kursağında. Bir damla temmuz var. Bir damla ağıt, bir damla türkü var. O türkü dağlıyor beni, o ağıt yakıyor...

Seni düşünürken hep yağmur yağmalı diyorum. Acılı yağmurların oluşturduğu derelere, ırmaklara akmalıyım. Yüzünde ve yüreğinde oluşan deprem dalgalarına bir gül bırakmalıyım. Türküler söylemeliyim, sabır ve çile makamında. Gözlerimde hüzün, avuçlarımda sevinç, dağları aşarak gelmeliyim, demir

kapıları kırarak... Sonra gülüşünü düşürdüğün patikalara uzanmalıyım. Çiçeklere, dallara sormalıyım seni. Dar yaşam anlarında, suların çığlığında yükselen şiirlerini kuşların sesiyle dinlemeliyim.

"Gözlerindeki pınarları
Saçlarındaki rüzgârları
Tutuşturup da yangınlarda
Koşmak istersen buralara
Sakın ha
Türküsüz çıkmayasın yollara"

diyorsun. Nasıl çıkılır ki türküsüz yollara. Çığlıklarla parçalanırken uykular, aşklar buruşturulup atılırken sokaklara, mutluluğumuz bir bir çalınırken ellerimizden, nasıl çıkılır türküsüz yollara? Hendeklerinde ateş böcekleri öterken Sivas'ın, beyaz yeller eserken yamaçlarında, göğsündeki gülleri bırakacak yer bulamazken kızılırmak, nasıl çıkılır türküsüz yollara? İçime çivi gibi saplanırken temmuzlar, tuhaf yalnızlıklarla, çekip gitmek gelirken içimden, kalbim cayır cayır yanarken dağlarda. Adnan Ağbi, nasıl çıkarım türküsüz yollara?

"De ki sokaklar yetmez bu sevdaya
Evler alanlar yetmez
Varsın kentlerde söylensin bu türküler
Aynı türküler kırlarda söylenmez
Deniz dalgasını vururken kıyılara
Dağlar soluğunu savurur dalgalara
Yaşam bir sevgiliyse baştan sona
Yalnızca saçlarından öpülmez
De ki bu yar böyle sevilmez
De ki bu kavga böyle verilmez"

Her sabah, aşkın omuzlarıma yüklediği sorumlulukla kalkıyorum. Sorumluluğu yudum yudum taşıyorum günlerime. Sonra sevda çiçekleri topluyorum kırlardan. Küçük zamanlarıma sığmayan çiçekleri bir bir topluyorum. Yumuk pembecik çocukların ellerine bırakıyorum onları. Geleceğin güzel günleri onların avuçlarına damlasın diye. Kurtuluşumuzun sonsuz sularına dalar gibi dalıyorum bakışlarına. Dokunmaya varmıyor ellerim. Koklamaya varmıyor yüreğim. Gözlerimi gizleyerek onlardan, sessiz sessiz içleniyorum. Dünyanın bütün şiirlerini, dünyanın bütün şarkılarını ve türkülerini söylemek istiyorum onlara.

"Acı değil yavrucuğum
Korku değil bu yaşam
Bir sarsılmaz denge ki yürür
Açlıklar bir gün öfkeye
Yokluklar bilince dönüşür
Bu denge yürür
Ağaç yaşlandıkça çürür
Fidan yaşlandıkça büyür"

Sen, başkentin sokaklarını bize bırakıp gittiğin günden bu yana, can sıkıntısı ve bulvar gürültüsüyle her gün dolup taşıyorum. Yağmur durmadan yağıyor akşamın gizli yüzüne. Altındağ, yine aynı, gecikmiş ve telaşlı. Dumansız bacalardan acılar yükseliyor. Kırık çatılarına karanlık, durmadan durmadan vuruyor. Benim gözlerim küskün bakıyor Altındağ'ın kapılarına. Durup durup içleniyorum. İçlendikçe açılıyor yaralarım. Bir şeylerin zamansız uzaklığı doluyor içime. Yine pis bir özlem gibi sırıtıyor televizyon antenleri, kadınından erkeğine, yedisinden yetmişine, herkesin ağzında Amerikan filmleri. Yine kimse düşünmüyor Adnan Ağabey, ya kendi halleri, ya kendi halleri...

"Ben yürüdükçe zaman yürüyor
Yer altında yanan kömür
Tornada ağlayan demir gülüyor
Kapıları zorlayan ölüm sesleri
Korkuyu selamlıyor yüreğin sularına
Her damlada pınarlar diriliyor
Bir çocuğun billur bakışlarında
Yaşamı değiştirecek dünyalar birikiyor"

diyorsun. Bütün olumsuzluklara rağmen, yaşamı değiştirecek dünyalar birikiyor avuçlarımızda. Rüzgâra yorgun düşen saçlarımız, neden yorulduğunun anlamını biliyor. Binlerce kıvılcım yanıyor çocukların gözlerinde. İşte bu kıvılcımlar bizi yarınlara taşıyacak ateşi arıyor. Sabahçı kahveleri, işçi pazarları, ekmek uğruna kavgadan başka aşk olmadığını artık biliyorlar Adnan Ağbi...

"Doluşunca alanlar
Şehirde gel kırda gel
Bağrışınca zindanlar
Zincirleri kırda gel
Gel gülüm geeel gel"

(Damar, Eylül 2002)

Müzmin Çukurovalı Adnan Yücel ve Şiiri

Hilmi HAŞAL

Güneşin varlığından; ısının ve gölgenin iyiliğinden sözcükler damıtmaya yelteniyorum, naçizane. Çukurova'dan öğrenmeye niyetlendiğim *iyimser zaman kullanma'* yollarını deniyorum. Kılavuz olarak, yanıma şiiri alıyorum elbette... Bu kez müzmin bir Çukurovalı şairin; Adnan Yücel'in yazma-yaşama serüvenini okuyorum. Sadece okumak ve yorumlamaya çalışmak değil, yanı sıra anlatmaya, paylaşmaya kalkışıyorum. Okurken üzerime sinen şiir ruhunu, bendeki etkilerini açarak koyuluyorum yola.

Adnan Yücel'in şiirleri dokuz kitaplık bir *'özel'* dünyayı oluşturuyor. Daha ilk şiirleriyle toplumcu gerçekçi anlayışın dolaşım damarlarını benimsemiş. Seçtiği ve yürüdüğü yol ekseninden sapmamış, tavrı ve sesi, hiç uzaklaşmadığı söylem kıyısını zenginleştirmiş hep. Aşk şiirleriyle bile somut gerçeklik verilerini dokumuş, içeriğin yalın gücünü, sevda özünü korumayı sürdürmüştür. Hüznü, endişesi, yer yer düşsel/kurgusal derinlik ve

gizemsel (soyut) özellikler barındırıyor o nedenle, Rüzgârla Bir'[1] yankısını dolaştırıyor hayat bozkırında;

Söyle aynk tarlasında güller duysun
Yannı bugünden gören canlar duysun (RB, s. 52)

Gündelik sorunlar, sıkıntılar; tarihsel olaylar, sınıfsal yenilgiler ve geleneksel *'varoluş'* sancıları, izleklerin gerçeklikle bağını kanıtlıyor. Yararlandığı toplumsal, doğasal olgular ve katmanları, zaman prizmasındaki bilinç kırılmalarını yansıtıyor denebilir. Çukurova'nın verimli toprağından, yakıcı sinekli sarı sıcak yazlarından, nemli kışlarından şiir dermiş, kaostaki insan tekini uyandırmak, uyarmak adına. Toplumun en küçük üyesini.

Halk şiirine, kırsal motiflere ve kentsel varoş/gecekondu sancılarına yakınlığı-yatkınlığı, Yücel şiirinin inadına sürdüğü, sürdürdüğü arter, gür ses olmuş. O ses, rengiyle, tonuyla, ritmiyle bütün dünya kırsallarının ve varoşlarının nabzını gösteriyor sanki. Anlattığı dünya, *'halk'* kavramının unutulmaya yüztuttuğu şu bireyleşme, globalleşme hengâmesinde, önemli, 'farklı' çağrılar içeriyor. Ne yazık ki, *"benden ötesi tufan"* yaklaşımının moda olduğu, kapitalist egoizmin mübah, başkalarının yarasıyla kanamanın ilkellik, hatta enayilik/saflık sayıldığı, iki binin şu ilk yıllarında, hayata ilişkin, devrimcilikle ve şiirle söz almak, Don Kişot'luktan başka bir şey değil. O nedenledir ki Adnan Yücel'in *'halk'* kavramını, tarihsel ve geleneksel 'bağ' olgusunu önceliyor olması, dikkate ve takdire şayandır. Dilini, düşünü ve gerçeğini donattığı izleklerin, izlenimlerin temel kaynağıdır bilinçlendirme kaygısı. Yani, şiiri ve hayatı *"kültürel yaşama alanı"*dır saptamasında bulunmak yanlış sayılmaz. Bu yargı, şiirlerinde yolculuk ettikçe daha da pekişiyor insanın zihninde.

1970'li yılların sonlarında başladığı yazı serüvenini sürdürüyor Yücel. Şiir ve düzyazı külhanında kendini, billncini sınıyor,

şair kimliğiyle. İlk şiir kitabı *Kavgalarla Sözlenen Sevda*[2] 1979'da çıkmış. Şiirin çileli seferinde geçilen yıllar 'kavgalara' adanmış ömürlerin özetidir de bir bakıma. Kavga kavramını, kişiselleştirmekten öte, tutunulacak ütopya diye bellemiştir şair bilinci. Çoğul bir eylemin en küçük parçası, yani atomudur şiir. Kavga tek kişilik değildir. Tek kişilik sanılması haksızlık olacağı gibi mantıksız ve üründe iğreti duracak yanlışlıktır. Kesintisiz toplumsallığı, yaşamsal imeceyi, yani kolektivizmi öngörür çünkü ütopyası; *'yarin yanağından gayn her şey'* herkesindir şu yeryüzü sahnesinde. Madde/mülk, bilincin, estetiğin düşmanıdır ki, bu, insanca varolmanın da düşmanı sayılmasına denk düşer. Söz, kavganın, hayatı savunmanın aracıdır, savsöz üretme amacı değil. Şair, şiirini politik platform içinde tutarken, teröre, ölüme/öldürmeye karşı kalkan ediyor. Zira şiirin kıyıma, savaşa hizmet etmesi, şiirin evrensel doğasına aykırıdır. Umut, *"gözleri şiir yazan çocuklar"* için akmaktadır. Elbette yarınlara... Çünkü şöyle seslenmektedir şiir kahramanı:

Yetsin artık mezarlık kokusu havanın
Masmavi ağıtlar bıraktık geriye
Ve salkımsaçak boşluğunu alanlann (YAYOD, s. 27)

İnsaniliğin, hümanizmin her gün keşfedilmesi şart değil elbette. Hayatın içinden akan iletileri, etkileşimleri, şiirin, öykünün çıkış noktası yapan da yaratılmaya çalışılan ütopik dünyadır. Karşı koşullanma diyebileceğimiz bilinçlenme, ancak yazıyla, şiirle, öyküyle aşılanabilir bireylere, topluma. Bu sosyolojik olguyu gözardı etmeden incelenmeli Adnan Yücel'in şiiri. Özünde, tarihsel gerçeklikle örtüşmenin tanıklığı güncel tazelikte bulunacaktır onda. *"Köyde kentte yetiştiği yıllara egemen olan toplumsal sorunlara, acılara, arkadan vurmalara bağlı duyarlıklan; dengeli yer yer kendine özgü şiirsel sıçramalan bece-*

riyle kullanabilen bir şair kimliği gösterdi"[3] (s. 287) diyor, Adnan Yücel için Şükran Kurdakul, ki bu sava katılmamak söz konusu olamaz, yapıtlar ortada...

'Kavga', 'dava' sözcükleriyle *'savaş'* sözcüğünü aynı potada düşünmek doğru olmaz. Hem sözcüklere, hem de şiir gibi incelikli sanat türüne, insan kimliğinin mayasına, ruhuna haksızlıktır, diye düşünüyorum. Adnan Yücel'in şair duruşunda özellikle dikkat edilmesi gereken ayrıntı noktalarıdır, bu sözcüklerin akrabalık derecesi, aralarındaki dirsek teması, aktığı ırmak, ulaştığı anlam okyanusunu belirler çünkü. Bir de aşk var tabi; "Sesimi saçlarına bağlamıştım" demeden önceki dizelerden okunabilir:

Bir inancın yüceliğinde buldum seni
Bir kavganın güzelliğinde sevdim
Yürek yüreğe sevmenin
Göz göze gelmenin yasaklığında (YAYOD, s. 25)

Hayat hep varoluş kaygısına endeksli; tartışmasız doğrumuzun, belki kişisel trajedilerimizin kaynaklandığı kraterdir. Mahşer sandığımızsa, sözcüklerin ifade alanını aşan anlatıl (a)mazlıktır. O da kabul... Ancak işin bir başka boyutunu gözardı edemeyiz; kaygının ve kavganın her an umut içerdiği, çiçeklenme vaat ettiği varsayımını. Yücel'in şiir kişisi işte o gerçekliği diri tutuyor, okurun algı merceğinde. Okudukça içselleşen, derinleşen insan halini...

Tam da sözcüklerin çıldırma çizgisinde
Güneşten önce gözlerin düşüyor alevlere (STA, s. 10) deyişi bir örnek sayılır mı bilmem ama, ben Sivas yangınına ilişkindir diyorum alevlerle yüzleşme metaforuna. 1998'de yayımlanmış *Sular Tanıktır Aşkımıza* adlı kitabından hayatın lehine akan kav-

ga, özlem ve sevda çağlayanı sözcüklerin, yalınlaşıp yoğunlaştığı yataktır sonuçta. Adnan Yücel'in şiirinde yalınkat, yani çıplak sözcükle söyleniyor söz, meramının ön anlamıyla anlatıyor, art-yan anlamlara rağbet etmiyor pek... Şiirinin kolay algılanır, iletisinin net ulaşılır oluşu o nedenledir kuşkusuz.

İlk şiir kitabının çıkışından üç yıl sonra ikincisini, Soframda Kaval Sesi'ni yayımlamış Adnan Yücel. Daha sonra gelen kitapların arası iki yılı aşmamış. İyi bir üretkenlik örneği denebilir. Ne var ki, 1998'de yayımlanan Sular Tanıktır Aşkımıza kitabına gelindiğinde, bir öncekiyle, *Çukurova Çeşitlemesi* (1993) ile arasındaki süre beş yıl olduğu görülüyor.

Şiir kitaplarının yayın aralıkları ilginç bir takıntıdır bazı okur/yazanlar açısından. Yaratmanın, yaratılanı sunup paylaşılma evresi yadsınmaz zamanlama konusu çünkü. Şairin tezgâhında yeni yapıt var mı bilemeyiz, ancak aranın epeyce açıldığı, üretkenlik, verimlilik telaşının düşündürttüğü bir olasılık... Okur açısından şiirin zamanı önemlidir, zira yirmili yaşların sonunda okunan şiirle, ellili yaşlarda okunacak şiir arasındaki duyarlık/düşünsellik ayrımı, o soyut köprü yabana atılamaz. Devrimci bir özümsemenin simgesi olan modern hayat anlayışı, elektronik endüstrisinin işgali altındaki bu yıllarda, üzerine durulması gerekli bir kıvamdır, şiir dünyası için. Adnan Yücel olgunluk dönemi, orta yaş şiirlerini sunmayı sürdürecektir.

Dokuz şiir kitabına sinmiş içsel ve toplumsal sıkıntılar, hüsranlar toplamı, şairin hayat atlasını göstermeye yeter herhalde. Atlasa bakarken, dikkat edilecek bazı özellikler var ki, okuyanın merak atlarını şahlandırmaya yeter: noktalama işaretleri kullanmıyor, (birkaç istisna hariç) dize başları hep büyük harf, ileti (mesaj) ağırlıklı sözler, mitolojik kökenli adlar, göndermeler, folklorik (halkbilimsel kaynaklı) deyişler, ömeğin... Dize uzunluğu, soluklu, dolu söylem, şiirlerin doğaçtan ağızla seslenişi, imge-simge kaygısını gütmeyiş, sese ve ritme rağbet ediş; hep

aynı *'kavga'*, aynı *'sevda'* damarını besliyor. Çünkü esas olan insandır, hayattır, doğadır şairin gözünde.

Estetik tasanm, poetik kaygı ikincil kaldığı sanılır, sosyalist-gerçekçi edebiyat anlayışınca, tümden yadsınmamakia birlikte... Bu, Adnan Yücel'in şiir serüveninde kesin kurallara oturmuş bir yöntem, tartım değil. Zira aşk şiirleri filizlenip çıkıveriyor sayfalar arasında... Özellikle birey duyarlığı/duygusallığı belirginleşen ürünlerde, yani, aşk yoğun -yoğun aşk- odağı kimi şiirlerinde, politik ereği arka planda bırakılmış ustalıkla. Lirik akış, okunmaya yönelik aksaklık tutukluk göstermeyen sıcak söylemle sarıyor okuru. Doğaçtan gelen ses/ritim düzeni, soluklanma ve düşünme payı yaratıyor:

Sular çoktan ışıdı koynumda
Gel artık uyandır beni
Seher vakti dağıt saçlannı yüzüme
Rüzgârsız uyanamam (BÖBT, s. 15)

Şiirde biçimsel yenilik arayışı, tekdüzelikten kaçış, okur nezdinde algısal çatışmaya dönüşür mü, düşünülmeli; okurun bilinç düzeyi öngörülmeli, yapının oluşturulma aşamasında. Serbest söylemenin, halk söyleyişiyle kesiştiği nokta, *'halk'* sözcüğünün kutsallığını, gelenekten doğan güzelliğinin inceliklerini buluşturur. İçeriği de etkileyendir, *'karma'* ya da özgür yapı dense abartı olur. Olsun. Genç okurlar, şair adaylan için ilginç bir ayrıntıdır bu; bir nebze gelenek, bir nebze modernlik kıvamında imgeli şiir... Post-modernin beri yakası, modernist bakış... Tadımlık bir alıntı, işte:

Ne gökyüzü sarhoş ne akşam
Yalnızca türkülerde
Bıçaklanmış bir özlem gibi yaşam (BÖBT, s. 59)

Şiirdeki gelenek, geçmişin derin izi düşünüldükçe Adnan Yücel'in uzun soluklu şiiri, destansı söylemi daha kolay sürülecektir. Özellikle, Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek ile Ateşin ve Güneşin Çocukları adlı 'nehir şiir' kitaplarını açımlayabilmek için, zamanı binlerce yıl gerilerden alıp izlemek gerekir diye düşünüyorum. Mitolojiye; sanatla *'mythos'*un ilişkisine bakışı hakkında, *'Efsaneden Bilime Geçmişteki Gelecek'* başlıklı yazısında ipucu veriyor: 'Çünkü gerçek mythosun temeli korkuya dayalı olamaz. Tam aksine onun temeli Logos'*a , yani doğanın kendi gerçek yasalanna, bir de kendisini estetik dokuyla ölümsüzleştiren Epos'a dayalıdır. Yani mythosun temeli bilime ve sanata dayalıdır.*'[4] Yücel'in şiirsel kaynaklarını, birikimini anlamayı kolaylaştırıyor söyledikleri. Nesneler ve sanat zamanda sınanmaktadır çünkü:

Gün doğar
Ay çıkar
Yıllar yıllan kovalar gider
Şu yıkılmış uygarlık
Şu yosun tutan mermer
Bir saniye gibi tutup yüzyıllan
Sulann bir tek damlasına gizler (SKS, s. 75)

İlk baskısı 1989'da yapılan, Rüzgârla Bir adlı kitabıyla lirik tını yakamozlaşması gösteriyor şiirinde. Özellikle *"Ciğer Parem"* ve kitaba adını veren *"Rüzgârla Bir"* Adnan Yücel'in hak, hayat, (adalet) kavgasına endeksli toplumcu söyleminden epeyce farklı *'ses tonu'* yankılandırıyor. Acıya Kurşun İşlemez'de (1985) seçtiği lirik yolu daha da özümsetmiş. Okuru, beklenmedik bir duygu depreşmesine itiyor dense yeridir. Sanki az bilinen, gözden kaçmış şiirler diye tanımlanabilecek türden örnekler, çeşni denebilir.

O kapsama eklenecek başka şiirleri de var kuşkusuz, ama toplumun dertlerini deşip, devrimci davayı öncelerken, şiirine; *"tüh, bireyi ıskalamışım"* kaygısı taşıtmadığı besbelli, şeklinde yorumlanabilir tavrı.

Okur, bir bakıma şair adına da yanıt aramaya çalışacaktır; tekille çoğulun mesafesi ne oranda bulunmalı, sorusu karşısında. Bu bağlamda söyleyeceklerim, özeleştiriyi, sitemi diri tutmaya yönelik algılanabilir. Olsun; *"Çok lifli bir düş urganıydı zaman"* dizesi tedirgin düşünceyi ateşliyor ya beynimde... Daha çok, şiir kahramanıyla yüzleştiği, hesaplaştığı anları vardır okurun, hani kendisini de görür aynada, işte öyle bir şey, okuma serüvenin çoğunlukla sunduğu.

Uzun soluklu şiirlerin dikkat çeken diğer özelliği; yöresel 'ağız'dan evrensel 'ses'e ulanıyor olması. Bazen, *"Çay kırmızı bakıyor zeytin kara"* ve *"Birden çatlar göklerin mavi bağrı"* gibi doğa devinimleri de içeren dizeler şaşırtmıyor okuyanı. Anadolu: Nehirleriyle, dağlanyla, ovalarıyla dile geliyor adeta. Başta Toroslar, Çukurova, Dicle-Fırat arası (Mezopotamya) tarihiyle, trajik çelişkilere, savaşlara yıkımlara sahne oluşuyla, yankı buluyor söylemde. Elazığ doğumlu, Adana'da mukim olmanın dışında, özel nedeni yok sanırım bölgelerin tarihini anlama, anlatma isteğinin... Toplumun zamanla ve gerçekle diyalektik bağı, sınıfsal/zamansal gerilimlerin yansıması anlatılmış *'nehir şiir'*de. Coğrafyanın ve mistik birikimlerin (mitolojinin de) şiirine nüksedişi belirgin. Yer ve olay zenginliği, kaynağını otantik derinliklerden, tüm zamanlara yayılmış özgürlük-özgünlük arayışından geliyor. Yaşanmışlıktan feyiz alıyor... Anlatı kumaşını o koşullarda, yaşamı orada dokuyor şair;

Yıllar okyanusta yorgun bir gemi
Ve yaşam
Karada ağlayan bir sevgiliydi

(...)
Yaşamak denilen bu yüce şiir

Dizelerindeki tarihsel, mitolojik göndermeler, aşkı da ölümü de süzgeçten geçirmiş sanki. Adnan Yücel'in sanat birikimi, hayatını sürdürdüğü topraklar etken, *'nehir şiir'* yazmasına. On bin yıl geçmişe yolculukları bir de, beyhude değil herhalde...

Yapıtları arasındaki iki *'nehir şiir'* kitabıyla, birey-toplum-dünya sancılarının büyük destanını anlatıyor şair. Tarihin akışından kesitler içeren sözsel peyzajların folklorik öğeler sunduğu gözden kaçmıyor. Genelde, halk şiiri atmosferindeki söylemi egemen kıldığı yapı, kâh ağıt, kâh deyiş veya destan türüne göndermelerle bezenmiş ve sayfalarca sürüyor. Bazı dize kümeleri bilinçli olarak yineleniyor. Ömeğin:

Bitmedi daha sürüyor o kavga
Ve sürecek
Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek

dizeleri... Bütün bölümlerde karşılaştıkça takılıyor akla; acaba şair, bazı dizelerin ateşine, vurgu gücüne daha çok mu işlev yüklüyor? Düşünmeden edemiyor insan.

Adnan Yücel'in şiirleri uzun soluklu. Şiirler, bölümler arasındaki organik bağlantılar, ilmeklenmiş renk ve ritim oyunları seziliyor, dikkatlice, geriye dönüşlerle okunursa hele... Yinelemeye örnekse; *"Güneşin Kapılan"* şiirinin:

Bir badem çiçeği sürsem şimdi namluya
Beynime sıksam
Ölümüm bahar olsa nasıl anlaşılsam, dizeleri... Aynı kitaptaki (Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek), *"Ölümüm Bahar Olsa"*

adlı şiirin bitiş dizelerini oluşturuyor. Dikkati çekiyor; bazı dizeler söylemin omurgası kılınmış sanki. Şairin uzun şiirlerini güçlendirme yolu/yöntemi mi bu? Yoksa sözün akışında ortaya çıkan bir *'örgü', 'kılgı'* rastlantısallığı mı? Şiirin hareket alanını enginleştirme, yaygınlık sağlamadaki öngörülüş belki de. Şiir, bazı hallerde şairini de ardından sürüklüyormuş meğer, diye düşünebilir miyiz? Neden olmasın?

Bu bir eleştiri metni değil. Eleştiri konusu, ülkemiz edebiyatının, (en çok da şiirin) büyük eksiklerinden kuşkusuz. İlgisizlik, fiziksel/ruhsal kısırlıktan, sözsüzlük ağrılarından, arızalarından ötürü tükenmiyor hiç. Genel kanı öyle. Ama sorgulaması şairlere kalmamalı. Nasıl değerlendirilebilir şair-okur-eleştirmen üçgeninin şeytani dengesizliği, henüz netlik kazan(a)mamış. Sanırım şairlerin kesintisiz kanayan yarası bu... Her şeye karşın, hayat şiiri emziriyor ve neler demek geliyorsa içinden onu demiş oluyor şair. Öyle ya şiirin hikmetinden sual olunur mu? Sonuçta hayatı kapsarken...

Adnan Yücel'in yazdıklarını anlama gayretimi, hayatıyla, ülkemizin koşullarıyla ve şiir veriminin durumuyla birlikte, hatta 'kriz' serüvenine koşut sürdürdüğümü sanıyorum. Çukurovalı bir şairin, yerel (taşra değil) adresten Türkiye'ye ve Dünya'ya seslenişini duymalı, yapıtlarını, yaşadığını görmeli diyorum. Değerbilirlik adına hiç değilse okunmalı. Görülen o ki, okur yeterince ilgi göstermiş, kitaplarının iki ve daha çok basım adedine (bir tanesi altıncı baskıya) ulaşmışlığı yabana atılamaz. Ülkemizdeki okunurluk ortalamasını epeyce *'yukarı'* zorladığı sanısı bile hoş.

Otuz küsur yılda yaratılan, üretilen şiir meyvesi, kuşkusuz, toplumsalcı şiir tarihimize sunulmuş önemli katkıdır. Adnan Yücel şiirine nasıl yaklaşılmalı? sorusunu yanıtlamak birkaç sayfada başarılamaz, biliyorum, ama onun gür sesine dikkat çekmeye yetecek denli yorum yapabildimse ne mutlu. (Ki en az

bu denli uzun sözü hak ediyor şiiri.) Tasarladığım çözümlemeyi yapabildim mi peki? Yanıt sizde; şairin okuru, şiirin dostu sayılanlar. Okuma ve anlamaya çalışma sırası sizde.

(Evrensel Kültür, Ağustos 200)

---

1 - Rüzgârla Bir, şiirler, Yurt Kitap-Yayın, Ankara, 1989.
(Şairin aynı yayınevinden çıkan kitaplan, yayım sırasına göre):
Soframda Kaval Sesi, şiirler, 1982.
Bir Özlem Bir Türkü, şiirler, 1984.
Acıya Kurşun İşlemez, şiirler, 1985.
Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek, (nehir şiir) 1986.
Rüzgârla Bir, şiirler, 1989.
Ateşin ve Güneşin Çocuklan, (nehir şiir) 1991.
Karacaoğlan, inceleme, 1992.
Çukurova Çeşitlemesi, şiirler, 1993. ,
Sular Tanıktır Aşkımıza, şiirler, 1998.

2 - Adnan Yücel, Kavgalara Sözlenen Sevda, Yapıt Yay., Ankara, 1979.

3 - Emek Şiirleri - 1, Selam Yaratana, (Hazırlayanlar Eray Canberk-Gülsüm Cengiz) Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2000.

4 - Ütopya, Kültür-Sanat-Edebiyat Dergisi, (sayı: 1, s. 31, Aralık 2000) Ütopya Kitabevi yayını, Nusaybin/Mardin.

Adnan Yücel: Sakın ha Türküsüz Çıkmayasın Yollara...

Hüsnü ÖNDÜL

12 Eylül günleriydi. Dışarda sis vardı. Ve sessizlik. Yıl 1982 idi. Anadolu'nun ıssız bir köşesinde, bir evde, iki arkadaş sohbet ediyorlardı. Soframda Kaval Sesi duruyordu, sehpanın üzerinde. İçinde, 'Gurbet İşçisinin Mektubu' vardı. Şair Adnan Yücel, *"Bizimle yırtılır bütün geceler / Şafaklar bizimle başlar kavgaya / Yanar ellerimiz kömür kömür / Tüter gözlerimiz duman duman / Kentler bizimle başlar uyanmaya / Çağlann bu köhne karanlığı / Işımak üzere iken sabahın ağzında / Bizler satın alınınız daha / Her gün aynı işçi pazarlannda / Her gün aynı sokak ortalarında / Bohçandaki yazgıfan / Bağrındaki acıları / Bırakıp da bir gün / Gelmek istersen yanıma / Sakın ha / Türküsüz çıkmayasın yollara"* diyordu.

O gün Şair'in şiirini okuyan o iki kişiden birisi bir süre sonra yayıncı olacak, Yurt Kitap Yayın'ı kuracak ve yayınevinin ilk ki-

tabı olarak, Soframda Kaval Sesi'ni yayımlayacaktı. Sonraki yıllarda da, şairin tüm şiir kitaplarını...

- Sakın ha
Türküsüz çıkmayasın yollara.

Bu bir davet miydi, uyarı mıydı, bilinmez. Şair yazmaya, okumaya, okutmaya ve umudu çoğaltmaya devam etti, sonraki şiirlerinde de.

"Düşlerin sonsuza koştuğu yerde
Sabrın çiçeklerini açtığı yerde
Asla kapanmaz yaşanan defter
Çünkü tarihin en güzel yerinde
Son sözü hep direnenler söyler" diyecekti, Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek'te...

Rüzgârla Bir'de, 'Of çekme-' şiirinde,

"Artık acılardan acılara koşturan
Hiçbir aşka inanamıyorum
İçimdeki sonsuzluğa sığmayan
O büyük sevgilere karşın
çocukların
Ve çiçeklerin soldurulmasına dayanamıyorum
...
Bazen bir imge nasıl kulak verirse
Gümbürtüsüne telaşlı bir yüreğin
Aynen öyledir anlamını çözmek de
Çıkışı yasaklanmış bir sesin" diyecekti.

Acıya Kurşun İşlemez'de, 'Dersim Dağları' şiirinde, tarih

yüzlü yaşlıların, kitap sözlü suların, şafak gözlü çocukların söylediklerini duyar ve aktarır:

"Dersim dağlarında ot kucak kucak
Ne bilsin ki dostlar böyle olacak
Yağmur diye gökten kurşun yağacak
Yol verin geçelim Dersim dağlan"

Ateşin ve Güneşin Çocukları'nda, bir tarih anlatıcısıdır:

"Zulüm yağar gökten -yalnızca zulüm
Gün düşmez nehirlerin yüzüne
Ölüm çöker yalnızca -ölüm
Daha ışımadan karanr cümle sular
Anasından düşmeden ölür dölüm
Medyalı bir demirciyim ben
Yanardağlan söndürür ateş külüm
Al gülüm
Mor gülüm
Gonca gülüm
Bir oğlun ateşten gözleri uğruna
Varsın dağlarda mezarsız kalsın ölüm"

Bir Özlem Bir Türkü'de, 'Sabahın Yüzünde Filistin Yarası' şiirinde, 18 yıl öncesinde şöyle seslenir:

"Bu gece sabaha karşı
Filistin mevzilerinde patlayan şafak
Şafak değil bir silah
Her ölüm bir destan
Her yürek dünyayı tutan bir ah
Ve bütün gecelere inat

Karanlığa dişleriyle saldırırken sabah
Ey vah sana dünya-eyvah".

Çukurova Çeşitlemesi'nde 'Beşlerin Türküsü' vardır. Vedat Aydın'ın cenaze törenine giderken yitirdiğimiz arkadaşlarımız. Elif vardır şiirde; dostumuz ve kavga arkadaşımız.

"Ya sen
Göksun yaylasından Çukurova'ya
Kar selleriyle birlikte yürüyen
Karacaoğlan türkülemişti gözlerini
Tepeden tırnağa yürekli gövden
Adın bir yüzyıla özdeşti belki
Oysa bin yıllık yaraya dermandı öfken
Sazlarda teller kıskanırdı sesini
"bir şems-i biri kamerü'l elif oy beni beni"

Sular Tanıktır Aşkımıza'da

"Parmak uçlarında kayıp giderken Viyana
Berlin'de tutuşup hiç Sivas'ta yandın mı
Sen hiç kötürüm bir suyu tanıdın mı" diye sorar.

Dostlar, türküsüz yola çıkmayalım.

Adnan Yücel'in Ardından

Hüsnü ÖNDÜL

1984 yılıydı. Bütün bir yıl boyunca ölüm oruçları sorunu ile boğuşmuştuk. Diyarbakır, Metris-Sağmalcılar - Haydarpaşa'da peş peşe ölüm oruçları yaşanıyordu. Temmuz başlarında sona erdi, İstanbul'daki eylemler. Yorgun ve bitkindim açıkçası. Büyük bir travma yaşamıştık.

Ünsal'la (Ünsal Öztürk) çok sık görüşüyorduk. Yaşadığımız süreci biliyordu. Ankara'da bir gün Adnan'la tanıştırdı beni. Adnan Yücel. Şair. Ölüm oruçları konusunu konuştuk. Mehmet Fatih Öktülmüş'ün avukatlarındandım. Onun söylediklerini, çektiği telgrafı, fiziki değişiklikleri ve son anında bile "kazanacağız" deyişini, işkencelerde hiçbir biçimde ifade ve imza vermediğini, morgdaki halini, cenaze töreni sırasında yaşadıklarımızı anlatıyordum.

Bir süre sonra Ünsal bana daktilo edilmiş uzun şiirleri getirdi. Çok kısa bir süre sonra çıkacak olan *"Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek"* baştan sona ölüm orucu direnişini anlatan tek bir şiirdi. *"Nehir şiir."* Bir olay, bir olgu nasıl böyle örülebilir,

destansı bir dille işlenebilirdi? Çok hırçındı, isyanını sansürsüz haykırıyordu... Benimle konuştuklarının dışında da pek çok insanla konuşmuş, bilgilenmiş olayla ilgili olarak, tartışmış, belliydi şiirinden...

"Saraylar saltanatlar çöker
Kan susar bir gün
Zulüm biter
Menekşeler de açılır üstümüze
Leylaklar da güler
Bugünlerden geriye
Bir yanna gidenler kalır
Bir de yannlar adına direnenler"

Adnan, inançlı bir komünistti. Şiirlerinin tümü doğa ve insan üzerineydi. İnsanı doğanın parçası olarak görüyordu.

Yüreğinin parçası hep Munzur'daydı. Munzur, kimi kez Seyhan, Ceyhan, Göksu olurdu. Kimi kez Fırat Dicle... Dağların adı değişirdi, çiçeklerin de. Ama doğa hep vardı ve insanın bu coğrafyada ve diğer coğrafyalardaki mücadelesi, var olma kavgası; onun anlamaya, anlatmaya, katılmaya çalıştığı konulardı.

*"Ateşin ve güneşin çocuklan"*nı bir düşünün Çukurova çeşitlemesi ile...

Kimdir bu, ateşin ve güneşin çocukları? O anlatmıştır, destanında:

"Dilin yoktur diller içinde
"Devletimiz var olsun"
İlin yoktur iller içinde
"Milletimiz sağ olsun"
Diye diye türkülerin gitti gümbürtüye

Halayların-şiirlerin gitti
Umutların-düşlerin
Ve dört bin yıl boyunca derlediğin
O gizemli çiçeklerin
O destanlara sığmayan sözlerin gitti
Mem û Zin'den kalma güzel gözlerin
Her gece sarhoş masalarına
Başka dilden-başka sesle konuk gitti"

Vedat Aydın'ın cenazesine giderken trafik kazasında yitirdiğimiz, İHD Adana Şubesi Başkanı ortak dostumuz avukat Elif Tuncer'in cenazesinde birbirimize sarılıp ağlamıştık.

Felaket duygulu bir adamdı. Ve coşkulu.

Tüm kitaplarını yayınlayan, en yakın arkadaşlarından ortak dostumuz Yurt Kitap-Yayın'ın sahibi Ünsal Öztürk, birkaç ay önce anlatmıştı Adnan'ın rahatsızlığını. Tüm kitaplarını bir kez daha okudum. Nisan 2002'de Yeni Evrensel'de bir yazı yazmıştım Adnan için. O tarihte henüz bilmiyordu rahatsızlığının boyutlarını. Sonra söylendi.

Elif Tuncer'in cenazesinde, arkadaşlar benim de konuşma yapmamı istemişlerdi. Elif ölmeden bir hafta önce Ankara'daydı. Kızım, Elif ve ben Atatürk Orman çiftliğinde hayvanat bahçesine gitmiştik. Konuşma yerine, *"yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek"*ten bir bölüm okudum, Adnan'a bakarak.

"Düşlerin sonsuza koştuğu yerde
Sabrın çiçeklerini açtığı yerde'
Asla kapanmaz yaşanan defter
Çünkü tarihin en güzel yerinde
Son sözü hep direnenler söyler"

Şiirleri, mitinglerde okundu binlerce kez ve okunacak. Türkü oldu, olacak. Ne zaman zulüm görse halklar, kurşunlansa gerçekler; Adnan Yücel, en karanlık anlarda umut verecek bize; *"sakın ha"* diyecek, *"türküsüz çıkmayasın yollara."*

Güle güle sevgili dostum.

Adnan Yücel de ha?..

Hüseyin YURTTAŞ

Muhammet Güzel Ankara'da okuduğu yıllarda, bir genç şair olarak 'ustalann' yanına sokulmuş, onlarla yakın olmayı başarmış bir kişi. İzmir'e geldiğinde bize sık sık *Hasan Hüseyin*'den falan dem vuruşu bundan. Hasan Hüseyin'in yanısıra andıkları içinde *Adnan Yücel* başı çekiyor. Başkaları da var tabii.

İzmir'de, Konak Kitabevi'nde bir imza günü vardı Adnan Yücel'in. Biz de Konak'ta, Kemeraltı'ndayız. Yerimiz yurdumuz belli. Dönemeç dergisini çıkarıyoruz.

Eski ciltleri karıştırınca ve imzaladığı kitabındaki tarihe bakınca, o günün 26 Nisan 1986 tarihine denk düştüğünü görüyorum şimdi. Sanırım günlerden cumartesiydi. Dönemeç'in mayıs sayısı baskıdaydı. Formalar basılmış, sıra kapağa gelmişti. O sayıda Cavit Yıldırım'ın *"Adnan Yücel'in Şiiri"* başlıklı yazısı da yer alıyordu. Adnan'ın karşısına Dönemeç'in yeni sayısıyla dikilmek vardı ama, yetişmeyecekti.

Öğleye doğru Muhammet Güzel uğradı. Konak Kitabevi'ne doğru gidecek, Adnan Yücel'i görecekti. O yazının bulunduğu

formayı Muhammet'e uzattım. *"Şu anda bazı işlerim var; çıkamıyorum. Bunu sen ver, ben daha sonra geleceğim."* dedim.

Bu rastlantı doğrusu hoşuma gitmişti. Bir şair arkadaşımıza, İzmir'e gelişinde iyi bir "hoşamed"di bu.

Biz dağıtım yerinde işlerle uğraşırken saatler yürüyordu. Bir ara Muhammet Güzel tekrar geldi. *"Adnan Yücel'in çok selamı var."* dedi. *"Çok şaşırdı."* diye ekledi. Adnan Yücel'in, *"Bana Hüseyin Yurttaş böyle anlatılmamıştı. Şu duyarlılığa bak..."* diye sevincini açık açık dile getirdiğini söyledi.

Edebiyat dünyasının kemirgenleri dedikodu kumkumalarının neler ürettiklerini ve henüz yüz yüze gelmemiş insanları bile nasıl birbiri aleyhine koşullandırdıklarını, bir kez daha öğrenmiş oluyorduk. Ama varsın olsundu. O gün Konak Kitabevi'ne bir iki arkadaşla birlikte uğradık. Adnan'la tanıştık. Şiirden, Ankara ve İzmir sanat dünyasından konuştuk. Hasan Hüseyin ağabeyden söz ettik.

Yalansız, aydınlık bir yüzü vardı Adnan Yücel'in. Duru ve ilk bakışta ne olduğu belli bir yüz. O yüzün bazı şeyleri gizlemek gibi bir hüneri olamazdı. Bunun için insana güven veriyordu. Eciş bücüş biri değildi Adnan Yücel. Yüreği avucundaydı. Yüzü karşıdan okunanlardandı.

Söz su gibi aktı. Zaman da.

Ama o suyun üstünde incecik, zarif bir dostluk köprüsü de böylece kuruluverdi.

bir acı ve savruluş

Adnan Yücel'le İzmir'de ve Ankara'da bir daha karşılaşmadık. Dostlar aracılığıyla selamlarımız gelip gidip durdu.

O arada o, Ankara'dan koptu. Gidip Adana'ya yerleşti. Başından geçen acılı olaylar olduğunu (ilk çocuğu Taylan'ın bir trafik kazasında öldüğünü) ise ben hiç işitmedim. Damar'ın geçen sayısındaki *İlhan Cem Erseven*'in yazısından öğrendim.

Adnan Yücel bu olayı ve acısını dostlarına yansıtmadı. Şair-ler öyledir; onların iç kanamaları şiire doğrudur. Göremezsiniz; gösteremezler.

Şimdi düşünüyorum da belki de güzel yaşanmışların mekânlarında dolaşırken o acıdan içinin yanmasından ötürü gitmişti Adana'ya. Ona daha yakın olanlar herhalde bilir bunu. Ne olursa olsun, bence Adnan Yücel'in Adana'ya gidişi, yaşamında bir dönüm noktası, bir savruluştur.

Kansere yenik düşen her insandan sonra hemen sorarım: Büyük üzüntüsü neydi! Gerçekten inanırım buna: Kanser, büyük giderilemez acıların, üzüntülerin, insan bedeninde kendi kendini yok etmecesine açtığı bir yaradır. Adnan Yücel'in de böyle bir üzüntüyü yaşamış olduğunu öğrenince, bu Adana-İzmir uzaklığına ve kendi dünyalarımıza gömülüp kalmış, birbirimizi aramamış olmamıza adamakıllı içerledim. Şimdi ah etmenin anlamı ne ola ki?!

adana'da bir gün

Yayın-Dağıtım işleri falan derken, yılda bir kez olsun Ankara, Kayseri, Adana, Konya hattını dolaşıyorum o yıllar.

Bu iş gezilerinden birinde, Adana'dayım. İşlerim sabahleyin erkenden bitmiş.

Önceden kavilleşmişiz. Sabit Kemal Bayıldıran, Adnan Yücel ve ben birlikte olacağız.

Buluştuğumuz anda Adana sıcağı beni hışıra çevirdiğinden ter içindeyim. Sabit sarılınca, *"Öpme, ter içindeyim."* diyorum. Sabit, *"Olsun, senin terin şiir kokuyordur."* diyor. Gülüşüyoruz.

Sonra Sabit'in arabasıyla şehrin dışında, Seyhan Barajı kenarında bir yere gidiyoruz. Orada bir şeyler yiyip içiyoruz. Zamanımız pek kısıtlı değil. Birkaç saat boyunca konuşup söyleşiyoruz. Tabii ki konu hep şiir, şairler. İçtenlikli dostlukların zaman daraltan bir yanı vardır. Orada da zaman çabucak geçiyor. Ayrılık anı gelip çatıyor. Beni yolcu ediyorlar ve gün bitiyor.

İşte o günden bir şiir kaldı. Yalnızca o an'ı sözcüklere dökmek telaşının ürünü, anısal bir şiir olduğu için bugüne dek yayımlamadığım bir şiir. Altına şöyle bir not düşmüşüm: "16 Ağustos1988, Adana-Seyhan Barajı kıyısında Sabit Kemal Bayıldıran ve Adnan Yücel'le geçen saatlerin şiiridir."

Ve ne garip rastlantı ki, ben bu yazıyı yazmaya 15 Ağustos 2002'de başladım ve 16 Ağustos 2002'de müsveddesini tamamladım. Ne kötü bir yıldönümü!

Arada on dört yıl!

Seyhan barajı nerde, Sabit nerde, ben nerdeyim, Adnan nerde? Yüreğimi yakan geç kalmışlık duygusu ile soruyorum kendime: Bu uzaklık nedendi?... Neden arayıp sormadık birbirimizi?

Adnan Yücel de, ha? Hastalığını bile duymadık. Oysa nice zamandır yaşamak için mücadele veriyormuş. Öğrendik ama; geç!

"Bir şeyler vardı hep yanm kalan
Ve düşlerle bir türlü bağdaşmayan"

Böyle diyordu bir şiirinde. Haklıydı.
(Adnan, nerdesin? Hiç değilse yine orada olduğunu bilseydim!)

seyhan mavisi

adana'da
1988 yazında
ben sabit ve adnan
sabit, adnan ve ben
seyhan mavisini emdik
küçük rüzgârlann büyük mutluluklanyla
ellerimizde kanatan gül dallan

merhaba sevgi
kıyametten önce silemem senin adını içimden
yüreğim bir yumruktur
sen savrulursun onda
karacam, uçan kekliğim
öp desen
dudaklannda uçuklar
öpemem

"sabit
terliyim sabit"
"olsun, senin terin şiir kokuyordur"
"hayır sabit
benim şiirim ter kokar"
diyemedim sana
eğdim başımı
içime gömüldüm

şiire çekildik günü avladık
içimizdeki göllere yıldızlar düştü
sıynldık o kahırlı karanlıklardan
ölümü andık, yaşama sığındık

merhaba sabit, merhaba adnan
bir gül gibi bir gün kopardım adana'dan
bu şiir
geç kalmış bir teşekkür gibidir
sizin apaydın yüzlerinize
bir dost ateşi gibi uzanan
küçük bir yalımdan başka bir şey değildir

(Damar, Eylül 2002)

Adnan Yücel: Erken Sönen Coşku ve O Güzel İnsanlar

İbram ERDEM

Ölüm geri döndürülemeyen bir sonuçtur. İnsanoğlunun ölümsüzlüğün peşinde koşmasının belki de tek nedeni bu durumdur. Yaşamın önündeki bu korkunç perde kaldırılana dek de insanlığın ölümle savaşımı sürecektir. Ondan sonra belki de hiç alışmadığımız bir yaşamla karşı karşıya kalacağız. Ama her ne olursa olsun ölümü yenmeye değer.

Yeryüzünde günde binlerce insan, olağan durumlarda, olağanüstü durumlarda ölüm olgusunu yaşıyor. Bunların çok küçük bir bölümünü gazetelerden, yakın çevremizdeki insanlardan duyuyoruz. Hiç kılımız kıpırdamıyor. Bu sevmediğimiz sonucu doğal karşılıyoruz, hatta umursamıyoruz bile. Ne ilginç bir durum. Ne büyük bir aymazlık. Bireysel gerçekliğimiz ve algılama gücümüzle dünyasal ve evrensel algılamayı örtüştüremediğimiz için. Ne büyük bir zavallılık. İşte sanatın ve bilimin yetersiz kaldığı yer burası, yetmesi gereken yer de burası. Ne kadar acı, ölüm biriktirilince çözülecek bu sır? Bugüne dek yetmiş beş milyar insan ölmüş. Şu an altı milyar insan yaşıyor. Doğru düşünme bulunamadığı için mi, insansal olan öne çıka-

rılamadığı için mi, zaman kaybediyoruz, yoksa bu yazgı değişmez mi?

Ben de yumurta kapıya dayanınca hareket edenlerdenim. Yani "ölüm haberi" yakama yapıştığında bunları yeniden yeniden düşünmeye başlıyorum. Her an bunu düşünsem sonuca gidebilir miyim? Sanmıyorum. Aymazlık örtüsüne sarılmam bu yüzden olmalı.

Sevgili *Haydar Ünal, Adnan Yücel*'in ölüm haberini ilettiğinde bir an sessiz kalmam belki bu yüzden. Nedir bu sessizlik anı. Hiç beklemediğimiz bir "ölüm haberi"ni algılayamama, anlamaya çalışma, kabullenme hazırlığı yapma. Dostun ölmüş, elinde o gizin hammaddesi de yok ki, yetiştiresin. Sıranı beklercesine bir yandan dostunun ölümünü sineye çekiyorsun bir yandan da boynunu; o sıranın ne zaman geleceğini kestiremediğin zamana uzatıyorsun. Ne büyük çaresizlik...

Kaçınılmaz olarak anılardan kareler sıralanıyor gözlerinin önünde.

Tekrarlanan bir soru; *"Adnan yok artık, öyle mi?"* Bu soru yinelendikçe anılar canlanıyor belleğinde. Oysa yaşam savurmuş hepimizi bir yerlere. Özellikle eylül darbesi sol düşünceyi, sol düşünen ve zor ayakta duran, zorla tutunabilen insanları hedef almış, savurmuş. Birlikte olmak, örgütlenmek çürütülmüş. *"Nasıl olsa görüşürüz"* aptal tesellisini de sermaye kabullenmiş, yürümüşüz. Bir yanda yerli yabancı oligarşi darbelelerini sürdürüyor, bir yanda da biz birbirimizi paralamaya çalışıyoruz. Hiçlemeye çabalıyoruz, görmezden gelmenin erdemlerini kendimize sır yapmaya çalışıyoruz. Bunu çok iyi başanyoruz ve gittikçe yalnızlaşıyoruz. İşte burada anılar diziliyor gözlerimizin önüne.

Geriye doğru mu saymalı, baştan mı başlamalı?...

Hiçbir anlamı yok. Buradayız işte...

Ayko' yu kurduğumuz günler... Yirmi yıl önce. Ne coşku

dolu, ne kararlı, ne devrimci bir yürekmiş güm güm taşıdığımız. Hayat devam ediyor. İpleri koparmamalıyız. Düşle gerçek yan yana yürümüyor. Ölü mü doğuyordu giriştiğimiz işler. Koşul ne, kapitalist ekonomide egemen yatırım aracı para. Para olmadan ne yapacaksın? İnsan gücümüz var korkusuzluğu... Şanssızlık işte. Yaşar Çağlayan bir trafik kazasında çekip gidiyor. (Çocukları , o güzel yavrular neredeler şimdi. Kaç çocuklan oldu, kaç hüzün yaşadılar, kaç mutluluk...) Belki de bizi uyarıyor. Daha dikkatli olun. Dayanışmayı sözcükte bırakmayın dercesine. Sonra... Dr. Ergin Atasü... ve Adnan Yücel... ölüm çalışmaya devam ediyor. Onun tatili yok. Çok kararlı, bilinçli yürüyor.

Belki daha ileri gitmek lazım...

İlk adres aslında Yapıt dergisi.

Dergiyi destekleme, güçlendirme buluşmaları.

"Kitleselleşme" diye başlamıştık. Ne güzel cesaret. Ne aptalca kahramanlık...

Derginin her şeyi *Kutlay Şakar*'ı anımsayan var mı acaba? Son yıllannda bir iş bulmuş tam rahat yaşayacakken çekip gitmişti. Briketlerin üstünde yattığı günleri hiç unutmuyorum. Sonra açılışlardaki içkiler ve o ilginç gülüşüyle *"sıfıraki oluyorum."* Yargısı. İçtiklerinle yüz o karanlıklarda dostum... Peki o peygamber tavırlı, dost canlısı insan *Ali İhsan Mıhçı* nerelerde? Onu anımsayan var mı? (Ahmet Özer' in özyaşam öyküsünü ortaya koyduğu çalışması son aylarda duyduğum ve en mutlu olduğum haberdi. Sağolsun.) öykülerini bilen var mı? (Edebiyatı yozlaştırmak, iğdiş etmek için bol bol, gani gani öykücüler icadedenlere de selam olsun bu arada...) Ailesi nerede, çocuklan ne yapıyor? Bu soruların olumlu yanıtını nasıl da duymak, yaşamak isterdim. *Emin Özdemir* hocamın cümlesini anımsamamak olmaz: *"Dünyanın çivisi çıktı."* Çıkardılar. Sallanan, yuvarlanan hacı yatmaza döndü. O oligarşik efendiler , bunları gönüllü olarak bize yaptınyorlar. Ne hazin.

Sevgili dostum Adnan Yücel' in ölümü beni nerelere bağladı. Neler biriktirmişim içimde. Hâlâ ne özlemler var?

O günlerin tanığı şair arkadaşım *Özgen Seçkin* neler duyuyor, düşünüyor acaba? Ölüm ona neler anlatıyor acaba?

O günlerden süzülüp gelen sevgili dostum Salih Bolat hüzünlenerek ne kadar gülümsedi acaba? Ankara'yı *"Kargalar"* senfonisini dinleyerek üçümüz dolaşmıştık. Atatürk Orman çiftliğinde içtiğimiz şarap mı güzeldi, yoksa yere dökülen şarap mı, söyle Adnan... Küçükesat-Yıldırım Beyazıt Lisesi arası yollar kısaldı mı dostum? Lisedeki o güzel öğrenci kızların saçları sırat köprüsüne kadar uzamıştır sanırım. Onları köprüye bağla. Uçlarından bana seslen. Dinleyeceğim seni. Yok gibi bütün yaşananlar. Düş gibi. Leylakların kokusunu içimize sindirerek ve şairce Hasan Hüseyin ağabeye yürüdüğümüz günler uzanıyor mu o gittiğin yerlere, bir gece düşümde olsun anlat bunları bana. Hasan Hüseyin ağabeyi buldun mu? O seni bekliyordur. İsmail Gençtürk oralarda mı? Kutlay Şakar mutlaka şarap testisinin yerini bulmuştur. Işığınız kızıl olsun...

Yazamadığın şiirler için kızgınım sana dostum. Adana'da Orhan Kemal meydanında kaldırımlara oturup rakı içemediğimiz için de kızgınım sana. Borcum olsun.

Yazmaya, sezmeye, algılamaya, savaşmaya, başarmaya doyamadan gittiğin için üzgünüm. Bunları ben, bizimkiler; herkes doyamadan alık alık baktığı için, hiçbir şey yapmak insanların elinden gelmediği için de üzgünüm.

Sevgili dostum Adnan, çok üzgünüm. Oradaki tüm dostların şiirleriyle teselli bulmaya çalışıyor ve ısınıyorum, yaşamaya çalışıyorum ve çok çok üzülüyorum..."

(Damar, Eylül 2002)

Bir Temmuz acısı: Adnan Yücel'i Yitirdik!

Mustafa EMRE

Şair-yazar Adnan Yücel, kanser tedavisi gördüğü Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Baicalı Hastanesi'nde yaşama gözlerini yumdu. Genç yaşta aramızdan ayrılan şairin ölümü üzüntü yarattı. 24 Temmuz sabahı yaşamını yitiren Yücel, çalıştığı üniversitede yapılan bir törenle toprağa verilmek üzere doğduğu köye (Elazığ'ın Seli köyü, yeni adı ile Dilek) uğurlandı.

1987 yılında Adana'ya gelmiş, yerleşmişti. Çukurova Üniversitesi'nde göreve başlarken *"Çukurova Üniversitesi Türkiye'nin en demokratik üniversitesi"* diyordu. Bu kurumda tam on beş yıl öğretim görevlisi olarak çalıştı. Adana'ya ısınmıştı, kendini Çukurovalı sayıyordu. Bir yanda doğduğu kent Elazığ vardı, bir yanda da yetiştiği kent Ankara. Adana bir bileşimdi onun için. Öyle sevmişti ki, *"Çukurova Çeşitlemesi"* adını verdiği kitapta bu bölgeyi anlatmıştı. Çukurova'nın büyük ozanı - aynı zamanda Türk halk şiirinin- Karacoğlan'ı incelemişti.

Adnan Yücel, 1953 yılında doğdu. Diyarbakır Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi. Ankara liselerinde edebiyat öğretmenliği yaptı.

Şiirle ilişkisi bu dönemde gelişti. *Kutluay Şakar*'ın yayımladığı Yapıt dergisinin yazı kurulunda yer aldı. Ünlü şair *Hasan Hüseyin*'i usta olarak kabul etti. Büyük usta, Yücel'e varını yoğunu aktaran bir öncü oldu. Şimdi, ne yazık ki *Kutluay Şakar* da Hasan Hüseyin de yaşamıyor. Yapıt dergisini anımsayan çıkar mı? Zaman nasıl geçip gidiyor!

Yücel, gür bir sesle şiirleştirdiği toplumsal sorunları öne çıkardı. Bunu yaparken şiirin gereklerini de yerine getiriyordu. Kavganın içinde sevda da vardı, olmalıydı. Nitekim, 1979 yılında yayımladığı ilk şiir kitabı başlığında bildirisini de taşıyordu: *"Kavgalara Sözlenen Sevda."*

İlk şiirleri 1974 yılında Yeni Adımlar dergisinde yayımlandı: Ter Şiirleri. Bunu başka dergiler, gazeteler izledi. Art arda şiir kitapları çıkardı, olumlu eleştiriler aldı. Şiire otuz yıl emek veren Yücel'in vazgeçemediği tek şey şiir, en sevdiği san ise şairlik oldu. Üniversitede kariyer için bir çaba göstermedi. *"Otuzuncu Yıl"* adını taşıyan -sanınm- son şiirinde şairlik serüvenini kendine özgü doğal dili ile anlatır.

Adnan Yücel bir şaire yetecek kadar kitap verdi: Soframda Kaval Sesi, Bir Özlem Bir Türkü, Acıya Kurşun İşlemez, Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek, Ateşin ve Güneşin Çocuklan, Rüzgârla Bir, Sular Tanıktır Aşkımıza... Dergi ve gazetelerde kalan yazılan da birkaç kitap oluşturabilir.

Kim söylemişti o sözü: Şairler gider, şiirler kalır. Adnan Yücel de şiirleri ile yaşayacak.

(Damar, Eylül 2002)

Adanmışın Ağıtları, Destanları

Mahmut TEMİZYÜREK

İkinci Yeni'nin büyüklüğü yanında bir de *"kadersizliği"* vardı: Orhan Koçak'ın deyimiyle, Türkçe şiirde demokratik devrim niteliğindeki bu şiir akımının doğduğu yıllar ve sonrası, giderek artan oranda, toplumun siyasallaşmasının doruk yılları olmuştu. İkinci Yeni, daha doğduğu yıllarda da *"apolitik şiir, anlamsızlığı savunuyor"* diye eleştirilmiş, siyasallaşmanın pek de iyi bakmadığı bir şiir hareketi olmuştu. *"Kadersizliğinin"* bir boyutu buydu.

Türkiye'de şair insan da bir tür "Jön Türk"tür; siyasallaşmanın en önündedir ve tarihinden aldığı gelenek gücüyle atılır, düşünceden çok davranışıyla öndedir. Siyasallaşmanın etkisinin doğrudan hissedildiği 1960'larda olgunlaşan İkinci Yeni'nin karşısında yeni kuşak ikircikli kalmıştı. Bir yandan toplumcu şiirin güçlü damarı yeniden canlanmakta, bir yandan da İkinci Yeni gibi yeni ve kuvvetli bir şiir akımı varlığını duyurmaktaydı. Yeni kuşak, İkinci Yeni'nin getirdiği şiir değerleriyle siyasal şiiri buluşturmaya çalışmış, ama sonuçta *"melez dilli"* bir şiir çıkmıştır ortaya. İsmet Özel'in Geceleyin Bir Koşu, Ataol Behramoğlu'nun Bir Ermeni General, Egemen Berköz'ün Çin Askeri Ah Devran, bu tür şiire yetkin birer örnektir.

Oysa, İkinci Dünya Savaşı öncesinde ve içindeki yıllarda yeniden biçimlenen, modern şiir içinde bir estetik ve söylem gücü kazanan Toplumcu Gerçekçi şiirin usta örnekleri de Arif Damar, Atila İlhan, Rıfat Ilgaz, Niyazi Akıncıoğlu, Ömer Faruk Toprak, Hasan İzzettin Dinamo gibi isimlerin temsilinde görülmekteydi. Sonrasında bu şiire Ahmet Arif ve Enver Gökçe'nin şiirindeki halk edebiyatının ses ve söz değerlerini modern şiirle buluşturup taşıyan öğeler de eklenerek yeniden güçlü bir atılım ve dayanıklılık kazandı. Ancak, bu şiir damarları birbirinin içine girerken bir *"bireşim"* doğmuyordu yine de; bir *"alaşım"* durumu daha belirgindi ortaya çıkan şiirde; kaynaşmamış ama ayrı da durmamış. Üstelik bu alaşım haliyle bile, gündemdeki siyasal sözlerle buluşup, toplumcu şiir öykünmesi adeta bir modaya dönüştü. Bu, bir bakıma şiirin *"gerçeğe"* öykünmesiydi. Şiirin yıllardır başına kakılan şey, gerçeklerden uzak olduğuna dair eleştiri, bu kez uygulayıcıları tarafından bizzat yapılır biçimde, gerçeğe öykünme biçiminde sürmekteydi. Şairi öznel bir dile, kişisel bir dünyaya hapsolmuş diye eleştirenler, bu kez iyice anonim bir şiire yönelmişlerdi.

Cemal Süreya 1969'da Papirüs'te bu durumu saptayarak şunları yazmaktaydı: *"Özellikle yeni şairlerin, yeni Halk şiirinin devrimci eylemde kullanılan pratik biçimleri, bunların sağladığı hazır izlenimler elverişli geliyor onlara. Ancak, bunda bazen o kadar ileri gidiyorlar ki sağlanan şiirsellik kimi zaman sadece o söz değerlerinin yerleşik, hazır, katılaşmış şiirselliğinden ibaret oluyor. Bizce aldatıcı bir yoldur bu. Şairi kolaya ittiği için de tehlikelidir. 'Bir bölük turna aktı gökten' dizesini ele alalım: Güzeldir bu dize; çünkü daha önce güzelliklerini içimize indirdiğimiz bir sürü dil anısıyla, görüntüsüyle halk şiirinde tutkun olduğumuz bir sürü göz bağlaşmasıyla doludur. Ama güzel olsa da neye yarar? Bizim çabamızın bir ürünü değildir o. Bizim içinde*

büyüdüğümüz dil değerlerinin bizimle billurlaşan ağıntısının ortasından geçmez. Yaşantımızın şiirsel sonucu değildir. Ex ante değil, ex post (ileriye değil geriye) bir bakıştır. Yatırım değildir. Önemli olan bugünlerde içinde yaşadığımız dil değerlerinin bize sağladığı olanaklarda aynı şeyi anlatmaktır. Aynı şey demekle de yanlış konuşuyoruz galiba; yaşantımızın, düşüncemizin, çevre koşullarımızın bizi şimdiki zaman'a getirdiği noktadaki dilin olanaklarıyla mutlaka başka şeyler de anlatabileceğizdir. Şiirin gizleri de, şansları da, bereketi de, yaşayan, daha doğrusu yaşanan dildedir. Özel dil, ancak ortak dilin içinde yaratılabilirse bir değer taşıyabilir; şiirsel duyarlığı iletebilir; vurucu olabilir." (Toplu Yazılar, sf. 322, YKY, 1995).

İşte, İkinci Yeni'nin düşünür şairi Cemal Süreya'nın dilinden iki kuşak arasındaki çatışmanın somut ifadesi. Bu eleştirinin muhatabı olan kuşak ise, geliştirici bir tartışmaya girmedi ve öncekileri reddetmekle yetindi. Dahası, o yıllarda genç şiire böylesi sert eleştiriler getiriyor olmalarından da yakınıyorlardı. O yıllarda daha yapıcı, daha onarıcı eleştiriler beklediğini söyleyenlerden biri de Adnan Yücel'dir. Bir söyleşiye verdiği yanıtta eski kuşak karşısında *"savunma konumunda kalmış olmaktan"* da yakınıyordu Yücel.

İkinci Yeni, Toplumcu Gerçekçiler tarafından halktan kopmakla eleştirilmişti. Ama karşı eleştiri ise, halkı taklit etmekle yeni, devrimci ve ileri bir şiir yapılamayacağı temelindeydi. Bu çatışma asla uzlaşmadı. Çünkü, çatışmanın bir ucunda siyasal bilincin her şeyi masseden gücü duruyordu. Öbür ucunda edebiyatın ezelden beri sürdürdüğü özerklik arzusu.

Toplumcu gerçekçiler, *"Bizim şiirimizi suçlayanlar, gerçekte dünya görüşümüzü suçluyorlar"* diyerek, eleştiri silahlarının, silahların eleştirisine vardığını ve böylece eleştiri dilinin ortadan kalktığını söylemiş ve tartışmanın köprülerini uçurmuş olmak-

taydılar (O köprü bugün de virandır, geçit vermez.) Doğru muydu bu? Yıllar sonrasından baktığımızda, "dünya görüşümüzü suçluyorlar" diyenlerin haklı çıkmadığı daha iyi anlaşılıyor.

Devrimcilik hiçbir şey değilse bile, eğri oturup doğru konuşmaktır. Cemal Süreya ve arkadaşları, bu düşünceleri savunurken bir yandan da siyasal kimlikleriyle inandıkları sosyalist mücadeleyi vermekteydiler. Onları kabuğuna çekilmiş küçük burjuvalar diye eleştirmek, gerçeği imlemek değil, bir tür karalama olmaktaydı. Kaldı ki, kabuğuna çekilmiş küçük burjuva da şiirde ileri eylemler, büyük atılımlar yapabilir, bu yeni dil, yeni biçim, devrimin önünde engel değil, yeni bir kazanç sayılabilirdi. *"İnsanlığın her türlü ileri mirasının sahiplenicisi"* olan devrimci bilinç, ne yazık ki eleştiri silahını yalnızca kendi dışında saydıklarına yöneltip, kendisini eleştirmemekle bir yanını kadük etti, köreltti ve sahiciliğini, inandırıcılığını yitirdi. Oysa eleştirel bilinç aynı zamanda kendi kendinin eleştirisini de yapabilen bir bilinç olduğu için devrimci bilinçti. Bu doğru ve bu doğrultu atlandı.

Bütün bunların Adnan Yücel ile ne ilgisi var? Adnan Yücel, bugün de bir yönüyle devam eden işte bu kör dövüşü içinde şiirini kurdu. Herkesin herkese söyleyeceği ortak tek söz var ama, hiç biri aynı niyette değil: Adorno'nun hepimizin dilinde dolaşan o sözünü anarak *("Yanlış hayat doğru yaşanamaz")* devam edelim; bu kör dövüşü de kolektif bir yanlış hayatın ifadesiydi ve doğru sonuçlar vermesinin olanağı yoktu. Poetik olan da politik olandı bir bakıma, politik olan da şair için poetik. Necatigil'in şiirinde düzen eleştirisinin nasıl sıkı bir poetik içerdiğini örneklemeye gerek var mı artık. Bu şiir adına ve toplumsallık adına büyük bir olanak, gür bir verimdi. Ancak, tarihin üzerinden atlandı. İşte bu nedenle, İkinci Yeni'den sonra som, sahih bir şiir akımının doğmamasında bu durumun da büyük rolü vardır.

Yeni bir akım doğmamıştı ama, o güne kadar varolan bütün akımlar da evrilerek ve yeni bileşimler, yeni kazanımlarla varlıklarını sürdürmekteydi. Öyle ki, doğuş yıllarında büyük gürültüler çıkaran ve gürültüsü çoğalarak devam eden, ama asla ikinci bir büyük şair çıkarmamış olan Yahya Kemal şiirinin devamcılarının günümüzde de olduğunu düşünürsek, öteki şiir akımlarının yaşayabileceğine daha çok şans verebiliriz. Bugün Garip şiiri bile yaşıyor; kimi temsilcileri talk-showlar bile yapıyor bu şiirle. Öte yandan, İkinci Yeni'nin en güçlü şairlerinden İlhan Berk, bugün de taptaze bir şiiri, genç bir şiiri sürdürüyor, öteki tilmizlerini saymaya gerek yok. Toplumcu Gerçekçi şiir ise... burada biraz durmak gerekiyor.

Şiirin yenilenmesi, dilin, duygunun, zihnin yenilenmesidir; bunların dile gelişinin, imgelerinin, biçiminin yenilenmesidir. Nasıl ki, felsefe kavramları yenileyerek, önceki kavramlarla çatışarak ilerler, şiir de önceki şiirle çatışarak ve yapısını yenileyip ilerler. Toplumcu gerçekçi şiir kendisini yenileyebilmiş midir? Buna hemen *"evet"* dememeyi yeğleyenlerdenim. Çünkü tümel yargının işe yaramadığı bir alanda düşünüyoruz.

Nazım Hikmet'le başlatacak olursak, onun şiirini aynı güçle devam ettiren birinin çıkmadığına tanığızdır. O, büyük, zengin, sahili geniş, görkemli, turisti bol ama sahibi, sakini olmayan bir edebiyat adası olarak kaldı. Onun edebi çizgisinde ürün verenler, öncelikle şiire getirdiği yapıyı anlamaksızın, şiirin içindeki fikirleri yenilik sandılar. Dolayısıyla da bir devamlılık olmadı. Ama geniş anlamda *"toplumcu"* şiir başka mecralarda, başka edalarda ve biçimlerde var oldu; hiç biri diğerine benzemeyen biçim ve yapı özellikleriyle Attila İlhan'dan Ahmet Arif'e, Arif Damar'dan Rıfat Ilgaz'a, vb. yenilikler buldu. Bu adları ortaklaştıran tek bir olgu vardı; toplumsal konulara odaklanmış olmaları. Başka bir ortaklık aramamak gerek. Bir bakıma şöyle ilerliyordu toplumcu şiir: Tarihsel maddeciliğin şu ya da bu ilkesi,

deklarasyonu, yeni bir şair tarafından bir kez daha keşfedilip dile getiriliyor, zamanla o da unutuluyor, bu bir daha bir daha olageliyordu. Zincirleme ekleniş değil, unutularak, bilinçaltından patlayıp yeniden doğuştu bir bakıma. Bu sav kimilerine aşırı gelebilir, ama her bir şairin ayrı ayrı çözümlemesi bu soyutlamayı doğrulayacaktır.

Adnan Yücel şiiri bu *"valnızlıkta"* belirir. Adnan Yücel, toplumcu gerçekçi şiiri, geleneğinde bırakılan, (hatta, unutulan, demeli) yerde, yeniden diriltmiş bir şairdir. Yapıtlarının zihinsel ve poetik iç tutarlığı o denli güçlüdür ki, ilk kitabından sonuncusuna, aynı temaların yeniden, yeni bir esinle, gürleye coşa, inleye şahlana canlandığını görürüz.

Divan şiirinde güçlü şiirin mersiye olduğu söylenir; halk şiirinde ise bunun karşılığı ağıt'tır. Bu iki tür de, insanın zor deneyimleyeceği bir acıyı, bir duygusul yitimi, bundan da ağır bir duyguyu işlemeli ve bunu güçlü bir biçimde yapmalıdır. Adnan Yücel'in çoğu şiiri işte bu temayı, ağıt temasını sürdürür. Ancak, ağıdı içindeki çığlıktan, isyandan dolayı, öncelikli biçimde acı ile alımlamayız. Öncelik, öfke ve isyandadır, bu duyguları duyumsarız. İşte şöyle bir inleyişle birlikte kimi zaman: "Ben kimim bu saatte Behçet'siz sularda/Çılgınlığa mendil sallayan kişiliğim/Aşkım ve kavgam nedir buralarda."

Acının dokunaklı diliyle, toplumsal inançlarının tutarlı sürdürücüsü olmak arasındaki o çatışmalı ince çizgide zarif biçimde durmayı bilmiş bir şairdir Adnan Yücel. Bir yanı Sandor Petöfi'yi, Atila Jozef'i, bir yanı Neruda'yı çağrıştırır; zaten bu şairler de Lermontov, Puşkin gibi soylu şairleri çağrıştırmışlardı. Adnan Yücel'deki şair benlik, insanlık için doğru bulduğu bir düşüncenin, belirli bir yaşamın uğruna kavga vermek üzere yaşamını, estetiğini, duygularını oluşturmuş, bu eksende giderken eskiyle çatışmaları olan bir benliktir. Şiiri, Seine köprüsünden geçip Paris'i saran Komünarlar'a, Kızılırmak'tan taşınan türküyü

duyumsatmak istemesi imgesiyle somutlaşabilecek bir yerel-evrensel bağla örülmüş duyarlılık içinde güncellik kazanmıştır. Ülkesinde yaşanan her toplumsal acıya açık bir duyarlılık olduğu gibi, bunların küresel anlamlarını da iyi bilen bir bilincin sancılarını yazmıştır. Buna karşın, acının şairi denemez ona. Şiirinde acı, umudun nedeni gibidir. Yıllar önce İsmet Özel'in devrimci yıllarının şiirlerinden Yıkılma Sakın'daki dize gibi, *"Ölüyoruz, demek ki yaşanılacak"* türü bir umuttur bu. Adnan Yücel'in bir şiirinin adı *"Ölümün Adı Zafer"*dir ve şu dizelerle işler: "Ey yağmurun yakasına sarılan toprak/Güneşi köpüklerinden güldüren ırmak/Amansız sarılara bırakmak yok ölümü/Bezgin yakarışlara bırakmak yok/Sular da değişiyor-taş ve toprak da/Ölüm de değişiyor ölümün anlamı da."

Şiirindeki yapı, şair benliği ile devrimci benliğini çatışmalı biçimde karşı karşıya getirmek değil, birbirini doğrulamak üzere biçimlendi Adnan Yücel'in. Öyle ki, bu ikisi arasında bazı zamanlarda zor kurulan estetik doku zedelenmiş olsa da, gönülden bağlandığı asıl damara, devrimci damara yaslandı Adnan Yücel. Benliğinin anonim kalmasından bile gocunmayacak denli bir adanmaydı bu; öyle yaşadı.

Adnan Yücel'in "Rüzgârla Bir"inin İzlek-Estetik ve Dil Özellikleri

Müslüm KABADAYI

Bir şair üzerine yazmak, hele bu tanıdığınız bir insansa, hiç de kolay bir şey değildir. İki tarafı da keskin bir bıçağın sırtında yol almak gibidir. Öznellik ve nesnellik sarkacında sağa sola savrulmadan değerlendirme yapmanın zorluğudur bu.

Adnan Yücel gibi yaşamı kısa, ama üretim soluğu uzun; vefalı dostları az, ama kavgası güçlü bir şairse bu tanıdığınız, işiniz daha da zordur. Ancak, vefalı olmanın içtenliği ve şiire gösterilmesi gereken özenin güzelliğiyle bu zoru, kolay kılmaya çalışacağım.

"Adnan Yücel şiiri" dendiğinde çok kapsamlı bir inceleme yapmak gerektiğini biliyorum; dolayısıyla bütünlüklü bir değerlendirme yapmak için henüz kendimi yetkin görmediğimi belirtmek istiyorum.

Kişinin nitelikleri ile üretimleri arasında her zaman birebir ilişki kurulamazsa da, çoğu noktada paralellik kurulabildiğini de

söyleyebiliriz. Diğer türlüsü *"ucube bir durum"*dur. Bu bakımdan Adnan Yücel, heyecanlı ve coşkulu duygu dünyasıyla ideolojik ve siyasi mücadelesini, sanat alanına da yansıtmış önemli toplumcu şairlerimizdendir. Nazım Hikmet, Ahmed Arif, Enver Gökçe çizgisini, 1970'li yıllardan başlayarak hastalığının ilerlediği zamana kadar kendine özgü yaratıcılığıyla sürdüren şair, sanat alanındaki mücadelesini yayıncılık, kooperatifçilik, dernekçilik aşamalarında da sürdürmüştür. Dolayısıyla onunla ilgili bütünlüklü bir çalışma yaparken, sadece kitaplarıyla yetinmemek, diğer faaliyetleriyle ilişkilendirme yapmak zorunludur. Bu yapıldığında, her insan gibi kuşkusuz Adnan Yücel'in de hataları ve eksiklerinin ortaya konması kaçınılmazdır ve o bütünlük içinde öğretici, deneyim kazandırıcı bir işlev de kazanır.

Dokuz şiir ve bir de inceleme kitabı olmak üzere on yapıtı yayınlanan Adnan Yücel'in şiiri üzerine ölümünden sonra kopartılmak istenen *"fırtına"*yı yakışıksız bulduğumu belirtmek istiyorum. Daha önce Damar dergisi başta olmak üzere bazı dergi ve gazetelerde, bu yanlış yaklaşıma, hele hele maddi hatalara, açık çarpıtmalarla yapılan değerlendirmelere yönelik yanıtlar yayınlandığı için, bir bakıma *"eleştirmen titizliği"*yle ve dostlukla uyuşmayan sözüm ona incelemelere de bir yanıt olacak biçimde O'nun herhangi bir kitabı olarak belirlediğim "Rüzgarla Bir" üzerinde durmak istiyorum.

Şairin, tüm şiir kitaplarında görülen ortak izleklerin başında emek, mücadele, zafer, özgürlük, üretkenlik, aşk, doğa, insan ilişkilerindeki savrulma, sevgiliyle doğallığı arayış ve doğaya dönüş gelmektedir. Yaşamının en hareketli yıllarını okul, iş ve toplumsal-siyasal mücadele alanındaki sorunlarla boğuşarak geçiren bir şair olarak izleğinde *"zorbalığa kafa tutuşun türküsü"* daha ağır basmaktadır. *"Rüzgarla Bir"*de bu kafa tutuş; doğadaki yaşama direnci ve sevinci yüksek olan bitki, hayvan, deniz, ırmak, güneş ve renklerle sentezlenerek verilir. Bu kita-

bında diğer kitaplarındaki şiirlerden daha çok olmak üzere deyim aktarmalarında, kişileştirmelerde doğadan insana, insandan doğaya aktarmanın iç içeliğine rastlanır. Bunu hemen bir örnekle somutlayabiliriz.

"Durgun görünüyorsun sessiz/ Ve uğultulu bir orman dinginliği ile/ Işık hızıyla dolaşıyor oysa/ Tarihin her kıyısını beynin ve yüreğin/ Dalgaların dipten/ Tohumların çekirdekten/ Çoğalıp gelenini beklerken bile" (*"Bir Yeraltı Nehrini Beklerken"*, s. 5) *"Orman dinginliği"*nden uğultuya, *"ışık hızı"*ndan tarihe yolculuk; *"dalgalar"*ın dibinden ve *"tohumlar"*ın çekirdeğinden çoğalmak şairin, doğa-insan ilişkisindeki diyalektik imgelem gücünü gösteren örnekler olarak verilebilir.

Adnan Yücel "Türkücü" mü?

Adnan Yücel'in şiirinin kentli olmadığına dair görüşlerin dile getirildiği Sabit Kemal Bayıldıran'ın *"Aşkın, Acının, Kavganın Türkücüsü: Adnan Yücel"* başlıklı yazısındaki amacını aşan ve kafa karışıklığıyla kaleme alındığı anlaşılan şu cümle üzerinde durmak istiyorum. *"Türkü şairin dilinde 'sosyalizm sevdası, dostluk, sevgi, aşk, güzel günler, direniş gücü' gibi olumlu her şeyin mecazı olarak kullanılır."* Böyle diyen Sabit Bey, Adnan Yücel'i *"köylü"* olarak değerlendirmektedir. Bu bir çelişkidir. Çünkü, şairin sözcüklere yüklediği anlamlar, kurduğu çağrışımlar ve özellikle de sanatsal bağdaştırmalarındaki tutarlılık ölçü alındığında *"köylülük"* suçlaması yerini bulmamaktadır. Bir şiir kitabından seçtiğimiz aşağıdaki bölümlerde yer alan örnek dizeler de göstermektedir ki felsefesini diyalektik ve tarihi materyalizm üzerine oluşturmuş bir şairin *"köylü"* olarak değerlendirilmesi, abesle iştigalden başka bir şey olamaz.

"Türkü" sözcüğünün bu kadar çok değişik anlamda, çağrışımda kullanıldığına, *"Rüzgârla Bir"* kitabındaki şu dizelerde de tanık olmaktayız.

"Dilimde türküleşenler konuşacak/Bundan böyle yalnızca/ Türkülerimde nehirleşenler konuşacak" (*"Of Çekme"*, s. 15): *"Özgürlük için yaşamını feda edenler"*i "türküleşenler" olarak nitelemiştir.

"Her yolculuğa bir türkü yakar" (Yolculuklara Yeniden Başla", s. 25): *"Ağıt"*ı çağnştırmıştır.

"O yalansız güzelliklerin üstünden/ Kaç ölüm/ Kaç işkence/ Kaç direnme türkülendi" (*"Dönüm Noktası-1"*, s. 32): *"Mücadele azmi, direnme gücü veren, zafer"* anlamlarını yüklemiştir.

"Ey kumsallara mutluluk türküleri yazan/ Hayali sevinç kaçakları yaşarsın" (*"Dönüm Noktası-2"*,s. 37): *"Başarı, zafer sevinçleri"* çağrışımında kullanmıştır.

"Türküler güzeli ya sen/ O gülleri birleştirirken rüzgâr ellerin" (*"Güllerin Söylediği"*, s. 40): *"Sosyalizm için mücadelesiyle güzelleşenler"*i çağrıştıracak biçimde dizenin örgüsüne yerleştirmiştir.

"Irmakların diliyle türküler dizer/ Kararmamış yürek bilsin ciğer parem" (*"Ciğer Parem"*, s. 52): *"Umut veren, yaşama ve mücadele sevinci kazandıran"* anlamını yüklemiştir.

Yukarıdaki örneklemeden de anlaşılacağı üzere Adnan Yücel; hem yaşamın içinde bütün heyecanıyla, coşkusuyla ideolojisine uygun biçimde akmaya çalışırken, çevresinde, ülkesinde ve yeryüzünde olup bitenlere yaratıcılığının elverdiği çapta şiiriyle tanık olmaya, özellikle de olumsuzlukları değiştirecek öznelere umut vermeye çalışmış bir şairdir. 12 Eylül'ün baskı ve şiddetinin, yasaklarının oluşturduğu karabasan günlerinde yazılan şiirlerinin çoğunda kişileştirme, eğretileme, deyim aktarması, benzetme sanatlarıyla bunu gerçekleştirmeye çalıştığı görülmektedir. 1989'da yayınlanan *"Rüzgârla Bir"*de de, çağrışımı halk tarafından, özellikle de sosyalizm mücadelesi verenlerce daha güçlü biçimde algılanacak simge, imge ve sanatlara başvurmuştur. Bu amaçla en sık kullandığı anahtar sözcükler ara-

sında yer alan, onun şiir izleğinin önemli bir bölümünü de yansıtan, *"Rüzgârla Bir"*de geçen bazı sözcükler üzerinde durmak gerekiyor.

Şiir İzleğini Yansıtan Anahtar Sözcükler

IŞIK: *"Işık ışık uzanıyor göksel geleceklere" ("Bir Yeraltı Nehrini Beklerken", s. 6)*

"Olmayan bir ışığı yalamak gibidir oysa/ Bizim gözlerimizle güneşe bakmak" ("B.Y.N.B.", s. 6)

"Şimdi ışıksız dolaşan çocuklar" ("B.Y.N.B.", s. 7)

"Ben de bindim otuz üç yaş çocukluğumun/ O ışıktan salıncaklarına" ("B.Y.N.B.", s. 8)

"Işıktan salıncaklarla doldu apansız/ Soluğunu beklediğimiz parklar" ("B.Y.N.B.", s. 8)

"Bulutlara delerek saldığın ışıklar" ("Kutup Yıldızı", s. 22)

"Yoluna ışık tutan sözcükler" ("Hangi Günün Yüzyılı", s. 28)

"Gün dolanırken ışık selleriyle/ O dönüm noktasının üstünde" ("Dönüm Noktası-2", s. 36)

"Aşkı tutsak edersen cüzdanlara çeklere/ Sulann ışıklı türküsünü/ Bir daha taşıyamazsın çiçeklere" ("Küllenen Yürekler Utansın", s. 43)

"Ve gelenek denizlerinde ezgilenen ışıklar" ("Direnç Çiçeği", s. 45)

"Hücrede zindanlarda/ Güneşsiz ışık saçan" ("D.Ç.", s. 46)

"Yepyeni sözcükler yeşeriyor şimdi/ Alnımın ışıklı yamaçlarında" ("D.Ç.", s. 47)

" Bu omuz omuza ışıklar" ("Yarına Birlikte", s. 48)

Bu dizelerde geçen "ışık" sözcüğünün, zaman zaman içinde yer aldığı söz öbekleriyle kazandığı anlamlara baktığımızda bazen "yol gösteren ideoloji, siyaset, teori, parti"yi çağrıştırdığı gibi bazen doğrudan özne olarak mücadele eden kişilere işaret

ettiğini görmekteyiz. *"Omuz omuza ışıklar"*da ise *"yoldaşlık"*a gönderme yapıldığını söyleyebiliriz. Yine *"Ben de bindim otuz üç yaş çocukluğumun/ O ışıktan salıncaklarına"* dizelerinde anlatılmak istenilen duygu ve durumun yakın tanığı olan ve şairin en yakın arkadaşlarından Ünsal Öztürk'ün açıklamasına göre, Çemberlitaş'ta siyasi bir arkadaşlarını beklerken bindiği salıncağı *"ışık"*tan yapılmış olarak nitelemesini, onun özgürlük ve sosyalizme olan vurgunluğunun bir yansıması olarak değerlendirebiliriz.

Güneş: *"Güneşi herkes sever bir duygu adına" ("Bir Yeraltı Nehrini Beklerken", s. 6)*

"O gün kurup salıncaklarını/ Güneşin sonsuz ışıktan urganlarına" ("B.Y.N.B.", s. 7)

"Ve sonra güneşe gönderilen/ Özgürlük renkleri peş peşe" ("Kutup Yıldızı", s. 20)

"Hani güneşle yükselip göklere" ("Küllenen Yürekler Utansın", s. 21)

"Güneş kaçınlırken bunca yıl/ Ay vurulurken önümüzde" ("Yarınla Birlikte", s. 48)

"Güneşe uzanan kollar karanlıkta/ O yılmayan sevdan duysun" ("Ciğer Parem", s. 52)

"Sel sel akar diğerleri / Güneş güler tenlerine" ("Rüzgârla Bir", s. 53)

*"Ulaşılmak istenen hedef, sömürüsüz bir dünya"*yı *"güneş"*le sembolleştiren Adnan Yücel'in, Nazım Hikmet'in *"güneş"*e yüklediği anlamdan esinlendiğini söylemek mümkündür. Ancak söyleyiş biçiminin, dize kuruluşunun özgün olduğunu da belirtmek gerekiyor. *"Güneş güler tenlerine"* dizesindeki kişileştirme ya da eğretileme yönü, bu özgünlüğe bir örnek olarak verilebilir.

Yıldız: *"Ayaklarını yıldızlardan/ Yıldızlara değdirerek sallanacaklar" ("Bir Yer altı Nehrini Beklerken", s. 7)*

"Işıktan urganlarıyla yıldızlara uzanacak olan salıncak" ("B.Y.N.B.", s. 10)

"Yıldızlarla çoğalsın düşlerin" (Yolculuklara Yeniden Başla, s. 25)

"Karanlıkları aydınlatan, mutluluk düşleri, ütopya" çağrışımlarıyla öne çıkan *"yıldız"* sözcüğüyle de *"aydınlanmacı bir şair"* tavrını sembolleştirdiğini ileri sürebiliriz.

Şafak: *"Biliyoruz ki dağların göğsünü saracak/ Ve yerinden oynatacak olan şafak/ Onuru ışık diliyle/ Karanlıkta koruyanlarla başlayacak" ("Bir Yeraltı Nehrini Beklerken", s. 10)*

"Hangi gecelerden sonra/ Açılan şafak tomurcuklardı gözlerin" ("Güllerin Söylediği", s. 40)

"Güneş", "yıldız" gibi *"şafak"* da, halk tarafından da benzer çağrışımlarla sıkça kullanılan bir sözcüktür. Şairin, tüm baskı ve şiddete karşın geleceğin sosyalizm, aydınlık günler olduğuna dair inanç ve bilinci insanlara taşımak amacıyla bu sözcükleri sembolleştirdiğini söyleyebiliriz.

Toprak: *"Dişleriyle saldırışını toprağın damarlarına" (Bir Yeraltı Nehrini Beklerken", s. 5)*

"İşte döl bekleyen toprak" ("B.Y.N.B.", s. 10)

"Yüzyılların toprak sözlü tanıklığında" ("Tanrısız Tören", s. 12)

"Üretkenlik, verimlilik, doğurganlık" özelliklerinin insan-doğa diyalektiğiyle işlendiği dizelerde *"toprak"* sözcüğü de insan emeğiyle öne çıkarılmıştır. Üretici sınıfların yaratıcılığına olan güven de *"toprak"* sözcüğüyle betimlenmiştir. Böylece sanatsal bir bağdaştırma yapılmıştır.

Açelya, mavi ve mor: *"Adın bir açelyadır artık senin/ Koynuna ölüm düşürülen bütün topraklarda/ Bir açelya" ("Direnç Çiçeği", s. 46)*

"Mavi dinler yaratıyorsun tapınaklarında/ Yine tarih dokuyorsun tapınaklarında/ Ve damla damla/

Aşk adına/ Mor çiçekler büyütüyorsun kıyılarında" ("Nar Ülkesine Son Şiirler-2", s. 56)

"Yüreğimse hırçın mavi bir rüzgârda" ("N.Ü.S.Ş.-4", s. 61)

"Açelya"yla "mavi" ve "mor" renklerinin çağrışımlarını bağdaştıran şair, yaşama bağlılık ve en zor koşullarda bile kendini yenileme gücü bağlamında duygu alanı oluşturmuştur.

DİRENÇ -YÜREK: "Direncin çiçek açtığı o büyük yürek" ("Bir Yeraltı Nehrini Beklerken", s. 8)

"Dirençli meşeler" ("Tannsız Tören", s. 11)

"En yumuşak topraklardan/ Yatak yapıyor o direnç tohumlarına" ("Dönüm Noktası-2", s. 37)

"Direnç Çiçeği" (Bir şiirin başlığının adı.), s. 44

"Ya da bir inanç fırtınası yüreğin/ Dirence açılan gençlik koylarında" ("D.Ç.", s. 44)

Onur: *"Ve onurun/ Ölümüyle bütünleyen iyileşmez bir yara" ("Küllenen Yürekler Utansın", s. 42)*

"Bir köpük onur uğruna kuruyan ırmaklar" ("Direnç Çiçeği", s. 65)

"Onuru ışık diliyle/ Karanlıkta koruyanlarla başlayacak/ Işıktan urganlarıyla" ("B.Y.N.B.", s. 10)

Ölümsüzlük: *"Bir anda çağlar aşan ölümsüzlüğe geçişini" ("Bir Yeraltı Nehrini Beklerken", s. 8)*

"Direnç, onur, ölümsüzlük" gibi soyut sözcüklerle de yukarıda dile getirdiğimiz somut sözcüklerin çağrıştırdığı dünyaya ideolojik-siyasi anlayışını, insani değerlerle yüklemek istediği güzelliklerle dile getirmeye çalışmıştır. Özellikle "döneklik" ve *"hainlik"*in kol gezdiği 12 Eylüllü yıllarda bu şiirlerin kapsam alanı çok daha geniş ve derinliklidir. Bu bakımdan Adnan Yücel'in şiirini değerlendirebilmek için, 12 Eylül'ü çok iyi bilmek gerekir, diyebiliriz.

Siyasal Söylemler

"Ey yollarını hep çığ basmış halkların/ Çıplak ve sevdalı yüreği/ Ufukların sözlüğünde/ Rastlanmaz sınır'ın anlamına/ O söz ki/ Uzaklık kötürümlerini durdurur yalnızca" ("Yolculuklara Yeniden Başla", s. 24)

"Sakın ha bir göçer gibi durma" ("Y.Y.B.", s. 24)

"Varsın eylül vurmuş olsun bahçeleri/ Bağlar bozulmuş olsun/ Yine hiç durmadan sevinçleri topla sen/ Geçtiğin yerlerdeki çocuk gülüşlerinden" ("Y.Y.B.", s. 25)

"Direnci anıtların diliyle sonsuzlaştıran/ Ve tekerlekli bir koltuktan uzanarak/ Tel örgülerle kerpetenleşen ellerin/ Zafere olan inancıdır hâlâ/ Kulaklanmızda durmadan yankılanan" ("Dönüm Noktası-1", s. 33)

"Ta ki birlikteliğin ormanında/ Her yaprağı aynı dilden/ Ve birlikte sevinceye kadar" ("Yarına Birlikte", s. 49)

"Duyun ey çocuklar/ Ne deprem yarası/ Bu gök parçasının kalabalığında/ Ne yarıya indirilmiş bayraklar var/ Adım adım yürünen yarınlarda/ Açılmakla bitmez artık/ Sesimizde püsküren tomurcuklar" ("Y.B", s. 50)

Siyasal söylemlerinin doğrudan öne çıktığı bölümlerde *"ey", "ha", "ta ki"* gibi ünlemleri sıkça kullandığı dikkatimizi çekmektedir. Yine söylemini emir kipindeki eylemlerle dillendirdiğine tanık olmaktayız. Kimi dizlerde *"kaba slogan"*a kaçsa da (*"Duyun ey çocuklar... Ne yarıya indirilmiş bayraklar var"*) çoğu dizelerde estetik düzeyin tutturulduğunu görmekteyiz. *("Yine hiç durmadan sevinçleri topla sen/ Geçtiğin yerlerdeki çocuk gülüşlerinden")*

"Ta ki..." diye başlayan dizeler ise *"orman", "birlikte sevinceye kadar"*ın çağrışımları bakımından Nazım Hikmet'in "Davet" şiirinin son iki dizesini anımsatmaktadır.

Şiir ve İmge Üzerine Söylemler

"Türkü" sözcüğü yanında *"şiir"* ve *"imge"* sözcüklerini de şiirinde gereğinden fazla kullandığına tanık olmaktayız. Her şairin izleğini, dilini ele veren bazı anahtar sözcükler, imgeler vardır. Ancak böyle bir özelliği olmayan sözcükleri sık kullanmayı, şiiri zayıf düşüren bir durum olarak niteleyen eleştirmenler çoğunluktadır.

"Konuştukça çıldırdık/ Dinlerken bitmeyen bir şiir olacak diye" ("Bir Yeraltı Nehrini Beklerken", s. 8)

"Yanar kül olur apansız/ Kaçıp giden ve şiirleşmeyen sözler" ("Tannsız Tören", s. 13)

"Bazen bir imge nasıl kulak verirse/ Gümbürtüsüne telaşlı bir yüreğin/ Aynen öyledir anlamını çözmek de/ Çıkışı yasaklanmış bir sesin" ("Of Çekme", s. 15)

"Şiir diye dinlediğin o masallar/ O yağız atlar ve meşin kırbaçlar yalan" ("Yolculuklara Yeniden Başla", s. 24)

"Her yokuşta içimizde binlerce kanat sesi/ Binlerce çağlayan dize" ("Dönüm Noktası-2", s. 36)

"Doğum öncesinin o sıcak bekleyişinde/ Bahann aşkla/ Ve inançla bütünleşen geleneği kimde şimdi/ O dönüm noktasının/ Eşsiz doruklarda şiirleşen mirası kimde" ("D.N.-2", s. 37)

"İmgesi olmuş anlatılmayan bir aşkın/ Hangi özlemlerin anlamı çoğalsın" ("Güllerin Söylediği", s. 38)

"Her biri kaçarken yakalanan/ Fırtınalı şiirler gibi geliyor dile" ("G.S.", s. 38)

"Şimdi masmavi bir imgenin güzelliğinde" ("G.S.", s. 40)

"Her dalıp gidişinde/ Bin şiir çıkanyor belki gözlerin" ("Direnç Çiçeği", s. 47)

İmgeler

"Ertelenmiş sabahlan taşıyan o gelin sulann/ Her şeyi tül tül süslediği/ Köpük bir aşkın zindanlara vuran sesini/ Sonsuzluğa atılan/ Ve hiç kurumayan bir imza gibi tanır mısın" ("Dönüm Noktası-1", s. 31)

"Yalnızca onurun sularıyla yeşeren/ Bahçeler dolusu yürek" ("D.N.-1", s. 32)

"Ey fırtınalarla düşüp yollara/ Nehirlerin ezgili saçlannı/ Her sabah soluğuyla tarayan/ Düşler mi dondu buzul sessizliğinde" ("Güllerin Söylediği", s. 39)

"Sonuçsuz sevinç ateşlerinde" ("Küllenen Yürekler Utansın", s. 41)

"Direnç Çiçeği" (şiir başlığı, s. 44)

"O bin renkli açelyanın sesini/ Yanıtlıyorsun- gülümsüyorsun- susuyorsun" ("D.Ç.", s. 45)

"Yüreğin gönderindeki bayraklar" ("Yanna Birlikte", s. 49)

"Ölen sen değilsin/ Ey tannlan yaratan nar ülkesi" ("Nar Ülkesine Son Şiirler", s. 54)

Bu dizelerde geçen *"gelin sular", "nehirlerin ezgili saçları", "buzul sessizliği", "yüreğin gönderi", "nar ülkesi"* alışılmamış bağdaştırmalarla oluşturulan imgelerdir. Şairin, şiir başlığında da kullandığı *"nehir"*le dere ve çayları içine alarak daha büyük yaşam alanına, deniz ve okyanuslara kavuşmayı, yani eşitlik ve özgürlük düzenini beslemeyi kurguladığı anlaşılmaktadır. Anahtar sözcüklerden de anlaşıldığı üzere şairin ütopyasını oluştururken doğadan feyz aldığına bir örnek olarak *"nehir"* sözcüğü, özellikle de gizlilik koşullarında yürütülen mücadeleyi sembolleştirmek için kullandığı "yeraltı nehri" verilebilir.

Diyalektik Çağrışımlar

"Yoksa dün erkendi diyor o dost/ Yarınsa yine geç kalınacak" ("B.Y.N.B.", s. 10)

"Bir efsane bir destan değil/ Bütün boyutları böyle bütünleştiren..." ("T.T.", s. 13)

"Kutup Yıldızı" şiirinin birinci bölümü diyalektik açılımlıdır.

"Dün'ün gecelerine gömülen gözleriniz/ Hani nerede / Yarın adına" ("D.N.-2", s. 37)

"Söyle ayrık tarlasında güller'duysun/ Yarını bugünden gören canlar duysun" ("Ciğer Parem", s. 52)

"Denizler dolusu zamanın/ Bir damlacık anında/ Sahte sevinçlerdir/ Ölüp de anılar çukuruna gömülen" ("N.Ü.S.Ş.", s. 54)

Birinci örnekte *"karşıtlık"*, ikinci örnekte *"karşıtlann birliği"*, diğer örneklerde ise *"dün-bugün-yann"*ın iç içeliği, en küçükten büyük ilişkisinin kurulduğu dikkati çekmektedir.

En Çok Kullandığı Sanatlar

1. Benzetme, Kişileştirme, Eğretileme:

"Kaç bayrak dalgalanıyor şimdi/ Gönül kalelerimizdeki burçlarda/ Ve kimler utanç içinde bayraklaşanlara karşı/ Pişmanlığa bürünerek dolaşıp çıkmazlan/ Gömülüyor karanlığa/ Yaşam sınavında/ Başarısız bir öğrenci hırçınlığında her biri/ Düşüyor uçurumlardan/ Uçurumlardan aşağı derin bir yalnızlığa" ("Bir Yeraltı Nehrini Beklerken", s. 9)

"Deniz dillenir" ("Tanrısız Tören", s. 12)

"Dirençli meşeler/ Gür çamlar/ Ve delikanlı çınarlar" ("T. T.", s. 12)

"Yeşil bir mendil düşünen orman" ("T. T.", s. 12)

"Işıkların renkleri bestelediği yerde" ("T.T.", s. 13)

"Dünyanın bütün mavi dillerinde"... "Başlar ki yüreğin ırmaklarında" ("T.T.", s. 13)

"Bilinç bahçelerini süsleyen yediverenler" ("T.T.", s.13)

"Gelişime halay tutan/ Ormanlarla konuştum yol boyunca" ("Of Çekme", s. 14)

"Rüzgâra dost olan soluklar var mı" ("Hangi Günün Yüzyılı", s. 28)

"Dallara güneş emziren pembe bir sevinçte" ("Dönüm Noktası-1", s. 34)

"Talan edilmiş bir bahçenin / Hiç mi hiç yılmayan çiçeklenişinde" ("Dönüm Noktası-2", s. 36)

"Uzaklarda fırtınalarla sevişiyor artık/ Bir zamanlar bel bağladığımız o deniz" (D.N.-2", s. 37)

"Şimdi ak bir kâğıdın tülden teninde" ("Güllerin Söylediği", s. 38)

"Diyorlar ki nar çiçekleriyle birlikte/ Ey fırtınalarla düşüp yol-!ara/ Nehirlerin ezgili saçlarını/ Her sabah soluğuyla tarayan/ Düşler mi dondu buzul sessizliğinde/ Yorgun dönmüşsün/ Ya-nm kalan o coşkulu yolculuklardan" ("Güllerin Söylediği", s. 39)

"Gel seyrine koyulalım birlikte/ Bıçaklaşırken kâğıt kâğıt yır-tılan/ Ve gittikçe sancılaşan tavırların" ("Küllenen Yürekler Utansın", s. 41)

"O bin renkli açelyanın inançlı sesini/ Yanıtlıyorsun-gülümsüyorsun-susuyorsun" ("Direnç Çiçeği", s. 45)

"Rüzgâr çocuk sesleriyle/ mavi bir düş kurar gökte" ("Rüzgârla Bir", s. 53)

"Çiçekler susamıştı/ Ama yağmur yılmamıştı/ Gökyüzü yo-rulmamıştı" ("Nar Ülkesine Son Şiirler-3", s. 58)

"Bir yıldız yağmurunda saçlanm/ Tel tel ıpışık sarhoş" ("Nar Ülkesine Son Şiirler-4", s. 61)

2. Tezat :

"Alçalan dağlann yücelmesini görsen" ("Dönüm Noktası", s. 31)

Görüyorum ki nefret bahçelerinde/ Sevgi açtıracak bahar var" ("Yanna Birlikte", s. 48)

Halk Deyişleri-Deyimsel Söyleyişler

"Ki kurşun yarasına kalem sokmak cinsinden hani/ Acısı yar olmuş dayanmış/ Umudu nar olmuş dayanmış..." (Bir Yer altı Nehrini Beklerken", s. 9)

"İçinde yıldız kaymalan" ("Hangi Günün Yüzyılı", s. 29)

"Ve kurt sevinçleri dumanli havalann" ("Küllenen Yürekler Utansın", s. 42)

"Elleri utandırır / Gözündeki söz senin/ İçindeki öz senin" ("Direnç Çiçeği", s. 44)

"Dilleri utandırır/ " " " " " "
(age , s. 45)

"Günleri utandırır/ " " " " " "
(age , s. 46)
"Selleri utandırır/ " " " " " "
(age , s. 47)
"Göl göl olur damla biri/ Çentik atar günlerine" (Rüzgârla Bir", s. 53)

"Kurt dumanlı havayı sever" gibi halk deyişini ve *"yıldız kayması"* gibi deyimsel söyleyişi çağrıştıran dizeler kuran Adnan Yücel'in, *"Direnç Çiçeği"*nde olduğu gibi okumayı da kolaylaştıran ve belleğe çabuk yerleşen dizeler oluşturmayı da önemsediği görülmektedir. Bunu da *"tekrir"* sanatıyla gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır.

Eylemsilerle Kurulan Tamlama ve Dizeler

"Alçalan dağların yücelmesini görsen" ("Dönüm Noktası", s. 31)

"Ey ovaların ateş ateş çölleştiği yerde/ Toprağın ırmak ırmak yüreklenişi sen/ Yarınlara selamını iletsin diye adın/ Damarlarına bağlanan yaşamı/ Ölümü kucaklarken ellerinle kopardın" ("Direnç Çiçeği", s. 46)

"Yine gözlerimizin sonsuzluğunda/ Dünyanın tüm çocuklarına yetecek kadar/ Görüyorum ki nefret bahçelerinde/ Sevgi açtıracak bahar var" ("Yarına Birlikte", s. 48)

"Yücelme, yürekleniş" sözcükleriyle isim-fiilleri; *"alçalan, bağlanan, açtıracak, çölleştiği"* sözcükleriyle sıfat-fiilleri (ortaç); *"diye, kucaklarken"* sözcükleriyle de zarf-fiilleri (ulaç) kullanan şairin, söz öbekleri arasındaki bağdaştırmaları da bazen bu yolla kurduğu anlaşılmaktadır. Bilindiği üzere dizeler arasındaki akışta, anjabman tekniğinin uygulanışında ve şiirdeki ritmin güçlendirilmesinde eylemsilerin yerinde kullanılması önemlidir. Adnan Yücel'in şiirinde eylemsiler dize sonlarından çok, di-

ze başlarında ve ortalarında kullanılmaktadır. Dolayısıyla anjabman tekniğini kullanmadığı da görülmektedir.

İkilemeler

"Ey ovaların ateş ateş çölleştiği yerde/ Toprağın ırmak ırmak yüreklenişi sen"; "Tel tel ıpışık sarhoş"; "Bıçaklaşırken kâğıt kâğıt yırtılan"; "Göl göl olur damla biri"; "Özgürlük renkleri peş peşe" dizelerinde görüldüğü gibi aynı sözcüğün yinelenmesinden oluşan ikilemeleri daha sık kullandığı görülen şairin, anlamı veya duyguyu güçlendirmek adına şiirini zayıflatan biçimde bu yola başvurduğu dizelerle de karşılaşmaktayız.

Adnan Yücel'in şiirindeki bu zaafı, "birlikte" sözcüğünü gereksiz yere kullandığı kimi dizelerde de görmekteyiz.

"Dostlarla birlikte kol kola" ("Bir Yer altı Nehrini Beklerken", s. 9)

"Diyorlar ki nar çiçekleriyle birlikte" ("Güllerin Söylediği", s. 39)

Son olarak şunu söyleyebiliriz ki: Adnan Yücel'in şiirleri; bu kitaptan da anlaşıldığı üzere, halk toprağında bir keklik sekimesidir.

Şiir-Korku-Öfke-Kavga-Barış Üzerine Adnan Yücel'le Söyleşi

M. Demirel BABACANOĞLU

Adnan Yücel'i 'Sanat Edebiyat 81' dergisinde yayınlanan şiirlerinden tanıyordum. O yıllar 12 Eylül'ün dokuncalı yıllanıydı. Kitaplar yakılıyor, gençler içeri atılıyor, kimileri beslenmiyor, asılıyor! Yücel çekinmiyor, devrimci şiirler yazıyordu.

1987'de Çukurova Üniversitesi'ne atandı. Türk Dili-Edebiyatı öğretim görevlisi olarak çalışmaya başladı. Görevi, yaşamı sona erinceye kadar sürdü.

Yıl, 15 Kasım'87'ydi. H. Veldet Velidedeoğlu'nun Adana Belediyesi Evlendirme Dairesi (Atatürk Parkı güney ucundaydı, yıkıldı.)'nde *'Söylev'* üzerine konuşması vardı. (Kendisi Türkçeleştirmişti.) Adnan Yücel de oradaydı. Çevresini şair yazarlar almıştı. Tanıştırıldım. Dostluğumuz ilerledi. Dergimiz Aykırısanat'ta yazdı. Sanatlı güzel günler yaşadık. Güç verdi Adana kültür-sanat dergilerine.

O yıllarda Klas dergisinde *'Sanat Sayfası'* yapmaktaydım. Şair'le bir söyleşi gerçekleştirdim. Kasım 1989, 16. sayısında (Adana) yayımlandı. Üzerinden 13 yıl geçmiş olan bu söyleşi geniş kitlelere ulaşamadı.

Sevgili Şair'in ölümü (24.7.2002) belgelik (arşiv)'ten çıkardım. Damar dergisi kanalıyla her yere ulaşmasını istiyorum. Şair'in ailesine, yakınlarına, sevenlerine başsağlığı diliyorum.

Şiirin iletimsel, eğitsel, kültürel işlevlerinin yanında estetik bir hayranlık uyandırma işlevi de vardır. Zaten şiiri etkili ve kalıcı kılan da bu işlevidir.

Adnan Yücel sözcükleri kullanma ustasıdır. 1953'te Elazığ'ın bir köyünde doğdu. Bir mimar, taşları nasıl kullanmışsa, o da sözcükleri öyle kullandı şiirinde. Halk için, yaşam için yazdı.

Şimdi soralım kendisine; bu işi nasıl yapıyorsunuz?

- Konuşurken, yürürken, yaşarken, okurken... notlar alıyorum. Notlarımı; nasıl bir kâğıt olursa olsun, ona yazıyorum. Sigara kâğıdı, peçete... olabilir. Sonra bu notları dosyalıyorum. Artık şiirimin dökümleri hazırlanmıştır. Açıyorum (geceleri) dosyalarımı, sözsüz (klasik) müzik dinliyor, çalışıyorum. Dış dünyayla bağım kesiliyor. Yirmi otuz kez yazıyorum bir şiiri; sesli okuyorum. Yaklaşık bir ay sonra şiir oluyor.

Sonra ne yapıyorsunuz?

- Çevremdeki insanlara okuyorum. Onların düşüncelerini, görüşlerini, tepkilerini alıyorum. Şiirden anlayıp, anlamadıklarına bakmıyorum. Son düzeltmeleri yapıyor, bir dergide, bir kitapta yayımlıyorum.

Adnan Yücel, Diyarbakır Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Kürsüsü'nde okudu. Çağdaş Türk Edebiyatı dalında master yaptı.

Bunca emek verdiğiniz bir kitap zamanınızı ne kadar alıyor?

Okurları nasıl etkiliyor? Onlarla yüzyüze geldiğinizde size neler soruyorlar

- Çok zaman alıyor. "Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek" adlı kitabım on iki yıl gibi bir zamanımı aldı. İlk baskısı iki ayda tükendi. Kitaplarım üzerine yazılar yazdılar, alıntılar yaptılar. Ölüm duyurularına varıncaya dek (şiirlerimi) kullandılar. Sözgelimi, Kürşat İstanbullu'nun yazdığı "Ölümün Koynunda Biter Açlığımız" kitabının adı, şiirlerimden alınmış bir dizedir. Bugün

bile o kitaptan alıntılar yapılıyor. En önemlisi, şiirlerimin "Çağdaş Türk Topluluğu" tarafından seslendirilmesidir.

Beni tanımayan okurlarım önce şaşırıyorlar. Genellikle daha çok yaşlı beklediklerini söylüyorlar. Daha sonra da sorular soruyorlar.

Soruların ağırlık noktası "Şiirleri nasıl yazıyorsunuz" oluyor. Bir de tanıdıkları şairler hakkında görüş istiyorlar.

Adnan Yücel, yazdıklarını Yeni Adımlar/ Özgürlük İçin Direniş/ Yaprak/ Yapıt/ Sesimiz/ Petek/ Sanat Emeği/ Yeni Olgu/ Sanat Edebiyat '81/ Türkiye Yazıları/ Abece/ Damar/ Yeni Şiir/ ... dergilerinde, "Yeni Halkçı/ Demokrat/" ...gazetelerinde yayımladı.

"Soframda Kaval Sesi" adlı kitabınızı okudum. Şu alıntıları yaptım: "Ağıtları Kuşatmış dört yanımı/ Kendi türkülerimi haykıramıyorum" (s.7)/ "Bir avuç gelecek uğruna/ Her zamanda kana bulaşıyorum" (s.14)/ "İstersen mesai dönüşü bir akşam/ Evlere çağıralım sokakları/ Otobüs kuyruklarında mecalsiz" (s.20)/ "Susmak gül açmaz bu yarada/ Sıcak bulutlara sevinmez toprak" (s.33)/ "Korkunun rengi düşmüş bir güzelliğe/ Yaşamın al yanaklarında lekeler" (s.35)/ "Demek ki ölüm korkutmuyor artık/ Demek ki gelecek yakın" (s.49)...

Burada korku mu işleniyor? Korkunun çıkış noktası nedir? İnsan korkudan kurtulabilir mi? İnsanlara ne söylemek istiyorsunuz?

- Bu kitabımın yayınlandığı 1982 yılını düşünürsek 12 Eylül'ün getirdiği bir korku ve suskunluk dönemi söz konusudur. Bu yüzden kitabın arkasına koyduğum üç dizede:

"Sessizliğimizi veriyoruz caddelere
Bir gün / Türkümüzü haykıracaklar diye"

demiştim. Amaç o sessizliği yırtmak, o korkuyu silmekti. Bu kitabım gerçekten çok okundu. Her iş dalında çalışanlardan olumlu eleştiriler aldım. 12 Eylül, bende yıldırıcı bir korku oluşturmadı. 1981 başında Ayko'nun kurucu üyesi oldum. Çeşitli

söyleşilere, imza günlerine katıldım. Şiir yazmayı, yayımlamayı sürdürdüm. O dönemlerde insanlarda gözlediğim, gördüğüm yılgınlığı işledim.

Bir umut yeşertmek istedim.

Yine aynı kitaptan: "Her öfke bir ağıt" (s.7)/ "Mendilimde öfke, çıkınımda bilinç" (s.8)/ "Öfkesini anlatamıyor bir çocuk" (s.19)/ "İstersen tam öfke saatinde bir gün/Kentleri yerinden oynatan bir öfke"(s.21)/ "Açlıklar bir gün öfkeye" (s.27)/ "Birbirine karışmış bütün öfkeler" (s.36)/...

Korku, korkudan sonra öfke. Öfke korkuyu dağıtacak mıdır? Öfkenin işlevi nedir?

- Şiirlerin tümü okunduğu zaman bu sözcükler (öfke) göze pek batmıyor, ama incelendiği zaman doğru. Öfke başkaldırının ilk adımı olduğu için, 12 Eylül sonrasında şiirimde anahtar sözcüklerden biriydi. Ancak bu öfke çiçeklere dönüşen bir öfkeydi. İşlevi, suskunluğa başkaldırmaktı. Örneğin daha sonra "Bir Özlem Bir Türkü" kitabımda:

"Ey acılara tad veren güzellik/ Yüreğimize hoş geldin/ Geldin de çiçekli dallara döndürdün öfkemizi/ Artık ister dolu yağsın ömrümüze/ İsterse kar/ Bil ki bildikten sonra sevmeyi/ bütün sabahlar/ Acı renginde olsa ne çıkar" Derken, o öfkenin gerçekten nasıl bir sevgiyi özlemekten; ama ulaşamamaktan kaynaklandığını görebiliriz.

"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek" (Eylül'87 bsk.) adlı kitabınızda kavga ögesi çıkarılmış. Şu alıntılan okuyalım: "Bitmedi daha sürüyor o kavga/ Ve sürecek" (s.5; 9 kez yinelenmiş) / "Bir kavganın güzelliğinde sevdim/ Bitmedi daha sürüyor kavga" (s.5)/ "Sen misin seni sevdiğim o kavga/ Sen o kavganın güzelliği misin yoksa" (s.7)/...

Korku, öfke, ardından kavga geliyor; kavganın sonu aydınlığa, barışa doğru mu olacak? Niçin kavga etmeli insan?

- O kitap 80 sayfalık tek bir şiirdir. Tarihin derinliklerinden

beri sınıf kavgasını yansıtmakla birlikte, Türkiye'den 1970 sonrasında verilen kavgaları içermektedir. Tek şiirlik kitap olduğu için dokuz bölümden oluşmuştur. Her bölüm ayrı dönemin ortak sesidir. Ve hiçbir dönemde kavga bitmemiştir. Ve umut her dönemin sonunda yine gelecektir. Ve geleceğin mücadelesi verilmektedir. Hem bu nedenle, hem de zaten uzun olan şiirde bütünlüğü sağlamak amacıyla her bölümün sonunda:

"Bitmedi daha sürüyor o kavga
ve sürecek / yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek"

dizeleri yinelenmiştir.

Sevmesini bilmeyen insan dövüşmesini bilemez.

İnsan bir şeyi sevecek ki o sevdiği şey uğruna kavga verebilsin. Bu yüzden aşk ve kavgayı iç içe görüyorum. O kitapta geçmişte devrimcilerin aşka karşı çıkmak yanlışlığının eleştirisi de var. Bence şiirin temelini; çocuk, çiçek, müzik, aşk, dostluk, kavga oluşturur.

Çünkü bunlar gerçekte yaşamın temelidir.

"Aşk demişti yaşamın bütün ustalan
Aşkı ile sevmek bir güzelliği
Ve dövüşebilmek o güzellik uğruna
İşte yüzünde badem çiçekleri
Saçlannda gülen toprak ve ilkbahar
Sen misin seni sevdiğim o kavga
Sen o kavganın güzelliği misin"

Yine aynı kitabınızdan "Zulüm" üzerine alınmış bir kaç dize: "Hangi zulümlerin bıçağıydı yaşanan/ Hangi isyanlann elmas şafağı/ Yine yaralı bir kuştu kimliğimiz" (...) "Yanarak geçmişti bütün mevsimler/ şatolar yükselmişti etlerimizden/ Kemiklerimizden kaleler" (s.11)

Zulmün etkisi ne olacak? Bunu kaldırmanın yolu nedir? Şiire düşen görev ne olacak.

- Zulmün son bulması için şiire düşen görev insanları zulme

karşı direnecek dizeye doğru değiştirip dönüştürmek, insanların bilinçlerinde ve duygularında fırtınalar estirmek; bu arada şiirin estetik dokusunu da göz ardı etmemektir. Çünkü şiirin iletimsel, eğitsel, kültürel işlevlerinin yanında estetik bir hayranlık uyandırma işlevi de vardır. Zaten şiiri etkili ve kalıcı kılan da bu işlevdir. Örneğin: Nâzım'ın, Dadaloğlu'nun, Pir Sultan'ın, Aragon'un, Vapsarov'un... ve dünyanın her yerinde birçok şairin şiirleriyle verdikleri kavganın günümüze dek gelmesi ve geleceğe de gidecek olması şiirin zulme karşı görevini açıkça ortaya koymaktadır.

Birkaç dize daha okuyalım: "Önce şairleri kovduk aramızdan/ Aşkımızı bile anlatamadık sevdiğimize/ Sonra bilim adamlarını kovduk/ Sonra eğitimcileri" (s.36) deniyor. Şairleri, bilim adamlarını, eğitimcileri kovmakla mı gelir barış, öyle mi düşünüyorlar? Barışın gelmesi için ne yapmalıdır?

- Önce şairleri kovduk aramızdan" derken geçmişte; devrimcilerin sanatı, edebiyatı... küçümsediklerini eleştirmek istedim. Hayatın tümünü kucaklamadan o özlenen hayata varılamıyacağını vurgulamak istedim. Barışa gelince; barışı sağlamak için, önce insanların ortak dilini yakalamak zorundayız. Barışın koşulları yoksa, gündeme 'barış için savaş' gelir. Değilse savaşın hiçbir haklılığı sözkonusu olamaz. Yaşamın daha da güzelleşmesi için, sınıfsız sömürüsüz bir gelecek için savaş verilebilir. Yani haklı olan savaş özgürlük savaşlarıdır.

- Teşekkür ederim. Söyleyeceğiniz başka bir şey var mı?

- Şunu eklemek istiyorum: Yeni bir kitabım "Rüzgârla Bir" adıyla yayımlandı. Bir de öykü ve romanlarda anlatılmış olan Çukurova'yı şiir bakışıyla anlatmaya çalışıyorum. Sanıyorum ki bu çalışmalar şiir yaşamımda ayrı bir sayfa olarak ortaya çıkacaktır. Ben teşekkür ederim.

(Damar, Eylül 2002)

Adnan Yücel'in Ardından

Selma AĞABEYOĞLU

Hiç ölmeyecekmiş gibi yaşayan insanlar vardır, yakıştıramazsınız onlara ölümü. Bir yama gibi durur bu anlam o kişinin varlığında. Kemik gibidir, inançlarıyla, insani duruşuyla. Hele de ağıdı, haksızlığı çok bir ülkenin aydını ve şairi olmak gibi bir yükümlülüğü sırtında taşıyorsa, yaşamın bütün acımasız gerçeklerinin, o bireye ne kadar negatif dayatmaları varsa, bütün açmazlarını, bütün kavgalarını bilincine yüklemişse ve o kişi bu güzel bilinçle hayata yürüyorsa, elbette inançlarıyla, namuslu duruşuyla, o muhteşem kavgasıyla bir bayrak gibi dimdik yaşayacaktır. Acılarıyla baş etmesini çok küçük yaşlarda öğrenmiş, bu savaşı yaşamı boyunca dizelerine taşımış, bir güzel insan için bu sözler. 24 Temmuz günü kaybettiğimiz değerli dost, kavganın şairi, onurlu bir yaşama adını yazdırmış sevgili Adnan Yücel için.

Ölüm acımasız, zamanlı zamansız geliyor diyerek bir hataya düşmeyeceğim. Çünkü Cemal Süreya'nın çok iyi bilinen şu dizesi öylesine doğru ki; *"Her ölüm erken ölümdür"*. Ama gerçekten erken ölenlerden Adnan Yücel. Çok güzel dizelerini bıraktı ardında. Ölümsüzleşenlerden bir güzel insan o.

"Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek". İşte sırf bu dizesi bile yeter onu anlatmaya. Mutlak biliyorsunuzdur, onun bu sözlerini. Miting alanlarında, pankartlarda, gösterilerde, dinletilerde, hep yazıldı, hep bir ağızdan söylendi. Ve o yeryüzünün zulümle, kanla, işkenceyle, kavgayla değil, hayatın nirengi noktası olduğuna inandığı aşkla kurtulacağını yineledi hep. Bir kavga adamıydı, bir dava insanıydı ve bu mücadelesinin aşkla kazanılacağını savundu hep ve yüzbinler onun dizeleriyle hayata seslendiler hep bir ağızdan "Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek".

Hayata namuslu bir bilinçle bakan, cesur bir yürekle yaşamı göğüsleyen insanların yaşam şeklidir; Bir somun ekmeğin yarısını 3 bin, diğer yarısını ise 30 kişinin paylaştığı bir ülkenin aydınıysanız, yüreğiniz hep sancı dolu çarpacaktır. Önleyemezsiniz bunu. Geceleri deliksiz uykulara (çocuklarınızın geleceği bile ipotek altına alınmış bir siyasi tabloda) hasret kalırsınız. Deliksiz uykuları olmayan insanlardandı Adnan Yücel.

Yıllar önce dizelerinden tanımıştım. Okudukça bir balyoz gibi yüreğe, bilince vuran dizeler. Öyle güçlüdür ki etkisi, gözlerinizi yumarsınız ve yaşadığınız coğrafyanın, tarihin, geçmişinizden neler götürdüğünü, geleceğinizi nerelere götüreceğini anlatır size. Zordur, insan olmanızın anlamını sorgulattırır. Ciddi bir iştir bu. Bir vicdan muhasebesidir ki, yüzünüzün akıyla bu işten çıkmanız epey emek ister. O böyle yaşayıp, böyle yaşayanlardandı. Ne zaman dizelerini, sözlerini okusam sevgiyle gülümserdim. Ve bir dilek geçerdi düşüncelerimin içinden *"Adnan Yücel'ler çoğalmalı"*. Çünkü bu inancın mantığında var olan bir dilek ki çoğaldıkça umudun kapıları da artıyor, çoğaldıkça insana duyulan güven bir güzel türkü oluyor dudaklarda.

Hayır ölmek bir son değil elbette. Ardında onurlu, namuslu ve bir güzel isim bırakan, bir kocaman iz bırakan insanlar için ve elbette *"Her ölüm erken ölümdür"*.

Sevgili güzel dost Adnan Yücel. O da unutulmayacaklar sırasında yerini aldı. Ölümü o aydınlık ve duru bilinciyle çok güzel özümledi dizelerinde. Aşağıda yazacağım şiirinde anlattığı gibi. Bize derin bir saygıyla o dizeleri yeniden, yeniden okumayı ve bir uzun düşünmeyi bıraktı. Ve insan olmanın ne zor bir zanaat olduğunu onun varlığında yeniden irdelemek gibi bir mirası armağan ederek gitti. Bize o mirasın izlerine güller bırakmak düştü yine.

"Can ve işkence bir arada
Bir yastıkta kadınım
Ölüm sinsi bir hançer değil
Kara bir ceket gibi sırtımızda."

•

(Günlük Evrensel, 27 Temmuz 2002)

Günışığına Mektuplar

Tacim ÇİÇEK

Candostum, hüzünden arındırmaya çalıştığın mektubunda, Adana'ya gittiğinizden, babanın bir arkadaşında kaldığınızdan, gündüzleri sarı sıcağa aldırmadan güzellikleri keşfettiğinizden, akşamları da damdaki asmanın altında oturup sohbet ettiğinizden söz ediyorsun. Ve diyorsun ki mektubun bir yerinde, Söz dönüp dolaşıp şair *Adnan Yücel*'e geldi bir akşamüstü. Babamın arkadaşı onu tanıyordu. Onunla ilgili çok güzel şeyler söyledi: *Toplumcu şiirin önemli isimlerinden biri, korkanm yakında kavgasına son verecek. Son gördüğümde tükenmişti. Yürüyemiyordu. Sözcükler, dudaklarından güçlükle dökülüyordu. Yalnızca gözleri umut saçıyordu çevresine. Şimdi yoğun bakımda. Kimseyle görüştürmüyorlar.'* dedi sonunda. O gece çok uzun sürdü. Sabah olmadı bir türlü. Kâbuslar gördük hepimiz. Boğucu, nemli sıcaktan mı, yediklerimizden mi, yoksa konuşulanlardan mı bilemedim.

Kahvaltı yapmak için balkondaydık. Kimsenin neşesi yoktu. Bir ölüm sessizliği egemendi. Kimse konuşmuyordu. Lokmalar ağızlarda düğümleniyordu. Telefon çaldı. Bütün gözler aynı anda telefonun sesine döndü. Yüreklerin atışları saat tiktakları gibi duyuldu bir an için. Evin hanımı telefonu aldı. Balkona açılan

büyük pencereden görüyorduk onu. Rengi attı. Tuhaflaştı. Bize baktı ve 'Edo'muz ölmüş bu sabah!' dedi. Babam arkadaşıyla gitti. Onları bekledik. Yerel kanallardan yayımlandıkça onunla ilgili haberleri dinledik. Babamları bekledik. Geç döndüler. 1987'den beri görev yaptığı fakülte önünde bir tören düzenlenmiş. Ve toprağa verilmek üzere memleketi olan Elazığ'a götürülmüş.

Ev sahiplerimiz de bizim gibi kitapçılmış. Alçakgönüllülük gösterdikleri kitapları bizimkilerin üç katıydı. Adnan Yücel'in tüm kitapları vardı. Bizde bulunmayan dört kitabını ödünç aldım dönüşümüzde. Sessiz okunmayı kabul etmeyen şiirleri sesli okudum. Yolboyunca bizimkiler kimi zaman duygulandılar, kimi zaman bazı şiirleri bana tekrarlattılar. Hele Grup Yorum'un, Kızılırmak'ın ve Kutupyıldızı'nın türküleştirdiği şiirler o an daha da coşturdu bizi. Üzüleceğimiz yerde sevindik."

Günışığı'm,

"Bir badem çiçeği sürsem şimdi namluya
Beynime sıksam
Ölümüm bahar olsa nasıl anlaşılsam"

diyen Adnan Yücel, ölümünün bile umudu, yaşamı ve güzellikleri çağrıştırmasını düşündürmüştür. Yalnızca şiirlerinde değil, yazılarında ve konuşmalarında hep bu vardır. Sana yazdığım ikinci mektubun sonuna nakışladığım şu dizeleri anımsa:

"Ötsün diye kendi yuvasında kuş
Açsın diye kendi dalında çiçek
Gördüler ki yepyeni ateşler gerek
Ateş olup yanmaktaysa bütün gerçek
Yanarken türkü söyleyen canlar gerek
Ateşi kanıyla tutuşturanlar gerek."

(Ateşin ve Güneşin Çocukları

Ve dağpınarlarından denize ulaşmak için gürül gürül akan serin ve berrak sular gibi, gönül telimizi titreten, duygularımızı dillendirenleri anımsa:

"Ey gözleri şiir yazan çocuklar
Dünya nasıl da yenik ve yaralı
Yorgun düşmüş avuçlarınızda
Bir tek
Sizin gülüşünüz var onu güldürecek
Bir de filiz veren tohum elleriniz
Bugünün yorgun ayaklarını
Yarının güzel sabahlarına götürecek."

Anımsadın mı yürekli çocuk? Biz, onun yazdıklarını yadırgamadık, yaşanıyor yazdıkları çünkü. O, çile çekmiş, dışlanmış, öldürülmüş, asılmış, sürgün edilmiş, dillerinden, türkülerinden koparılmış, tecritlerde katledilmiş ve daha yaşanır bir dünya için zulümler görmüş insanların sesiydi. O, düşmanlarıyla sözcükten mermileriyle savaşmış, kavgasına inanmış, emeği geçmiş, yüreğinin ateşi dinmemiş bir yanardağ/dı. Duygulu/ydu. Özellikle de gerçekçi şairlere yaraşacak denli. Şiirleri, bir dağbaşı pınarının şırıl şırıl akan suyu gibi yalın. Bu yüzden şiirleri anlatıya, tarihe, öyküye, türküye ve bilgiye dayalıdır. Salt bestelensin diye şiir yazmamıştır. Kolay bir şiir değildir şiiri. Kabalık, fazlalık, slogancılık yoktur. Behçet Necatigil, *"Esin ya da eskilerin deyimi ile ilhamperisi, kökü derinlerde olan bilgi birikimidir, zamanı gelir uç verir..."* dediği gibi, onun şiirlerini okuyup içselleştirenler görür ki gerçekten de kökü derinlerde olan bilgi birikimli biridir o. Onu bundandır ki istiridyeye benzetirim. Çünkü, istiridye, bir kum tanesinden inci oluşturmak için çok emek verir, çok acı çeker. Gerçekçi şairler de böyledir.

Candostum, Osman ŞAHİN'in saptamasıyla, *"şiirinin kabzası kalın, yayı gergin, oku hızlı"* Adnan Yücel'in görmezlikten gelinmesi doğaldır. Çünkü şiirinin imgeleri, *"saf şiir imgeleri"* değildir. Onun imgeleri birer mermidir. Bunlar, şiir denilen silahların içinde çokça bulunduklarında *"tehlikeli"*dir (!) Bu mermilere sahip şairlerdir hapsedilenler, katledilenler ve lanetlenenler.

"Yıldızlar ve sular tanıktır bize
Aç ve kavrum bir memeden
Direnmeyi yudum yudum emen
Bir çocuk gibi öğrendik
Ve direndik
Ordular kurduk türkü renklerinden
Bütün ağıtları bir hücumda yendik
Acıya kurşun işlemez artık
Biz yaşamayı zulümsüz sevdik."
(Acıya Kurşun İşlemez)

Ş. KURDAKUL'un değerlendirmesiyle, "Toplumsal sorunlara, acılara, arkadan vurulmalara bağlı duyarlıkları dengeli, yer yer kendine özgü şiirsel sıçramaları beceriyle kullanabilen bir şair." Günümüzde, kendisi kalabilmiş kaç şair var, düşünür müsün bunu. Çünkü, ondan bundan duyduğu çarpıcı sözleri aşırmayı şairlik; yalakalığı, dalkavukluğu aydıncılık; başkalarının sözcülüğünü eleştirmenlik; bir yazara, yayınevine ve dergiye/gazeteye dergâhan bağlılığı yazarlık görenlerin birbiriyle yarıştığı acı bir gerçek ne yazık ki. Bu soysuzluğun bataklığından çırpınanlar yarın edebiyatın/sanatın çöplüğünde unutulacaklar. Ama Adnan Yücel'ler unutulmayacaklar. O, *"Kavgalara Sözlenen Sevda."* ve *"Soframda Kaval Sesi."* Sonra *"Bir Özlem Bir Türkü"*dür, kendimizi bulduğumuz. *"Acıya Kurşun İşlemez"* diyebilendir. *"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek"* Ve *"Rüzgârla*

Bir"dir. *"Ateşin ve Güneşin Çocukları"* için başkaldırıdır. *"Karacaoğlan"*dır, *"Çukurova Çeşitlemesi"* aşkına. Sesimizdir, *"Sular Tanıktır Aşkımıza"* diyen.

"Sen yürürsün rüzgâr yürür
Bir sevinç boylanır dünyada
Çocuklar korkusuz büyür
Kan boğulur susar
Dokunup geçtiğin her kuraklık
Yemyeşil bir vadiye dönüşür."
(Bir Özlem Bir Türkü)

Candostum, bir süre önce *Ece Ayhan*'ı da kaybettik. Huzurevi günlerinde onu hiç arayıp sormayan köşeyazarları, televizyon programcıları, dergi/gazete eleştirmenleri birbirleriyle yarışırcasına ondan söz ettiler. Nâzım Hikmet'ten de etkin ve yetkin şairliğinden methiyeler dizdiler. Bu bir tür ikiyüzlülük. Ondan söz edenler kendi Ece Ayhan'ını övdü. Bu yüzden *"ölü bir baba iyidir her zaman, yaşayan bir babadan."* sözü bir kez daha doğruluğunu gösterdi. Baba sözcüğü yerine şair, yazar, ressam, öykücü, romancı vs. sözcüklerini koy, gerçeği daha iyi anlayacaksın. Ölmüş birisinin üzerine kurgular geliştirmek kolaydır. Hele de Ece gibi yalnızsa. Adnan Yücel için böyle bir şey yapamazlardı. Çünkü, o; şiirimizin itiraz damarlarından beslenmiş itirazcı bir şair/di. Toplumcu gerçekçi şiirin özgün ve kavgacı şairi teslimiyetçi, uzlaşmacı ve sessiz değildi. Zulme ve zalimlere direnenlerin sesi/ydi. Alanlardaki, tecritlerdeki, barikatlardaki güzel yaşam sevdalılarının tarafı/ydı. Bu yüzden ona karşı 'üç maymun' olmaları doğaldır.

"Sessizliğe tutsak değil artık mezarlıklar
Yeraltında ölümü utandıran yürekler var."
(Sular Tanıktır Aşkımıza)

Günışığı'm, *Cemal Süreya,*

"Her ölüm erken ölümdür
Biliyorum tanrım.
Ama, aynca, aldığın şu hayat
Fena değildir...
Üstü kalsın..."

demiş son şiirinde. Bir sevda insanı olan şair Adnan Yücel'e çok uyduğunu söylemek istiyorum. Yanlışların, zalimlerin geçtiği ve ezdiği kentlere bakarken içindeki topçu ateşi zamansız kesti. Sayrılığını ortak bir dostumuzdan öğrenmiştim. Sık sık telefon etmiştim. Arkadaşım, dostum ve yoldaşımla konuştum. Sayrılığının gizli ve sinsi işgaline kızıyordu. Yapmak istediklerinin yarım kalmasından korkuyordu. Şahsen tanışmamızın üzerinden on iki, yüzcek görüşmeyişimizin üzerinden ise beş yıl geçmiş olan dostumla son telefonlaşmamızda, düz yazılarını bir araya toplamak, yeni şiirlerine son biçimlerini vermek ve mitolojik çözümlemeler ağırlıklı bir kitap hazırlamak istediğinden söz etti. Demem o ki sana, ölümden korkmuyordu...

Adana'da bir elin parmak sayısı kadar gerçek dostu, arkadaşı vardı. Bunların başında da Turan ALTUNTAŞ geliyordu. Geçmişte birkaç kez birlikte oturup söyleştik, rakı içtik. Gelecekten, geçmiş günlerden ve özel, ama acılı yaşamlarımızdan konuştuk. Onunla ilgili olarak anımsadığım çok şey var, çoğunun bana kalmasını istiyorum. Asla hırslı değildi. Şiire karasevdalıydı. Kendi bildiği yolda işini çok iyi yapıyordu. Metropollerin medyatik dergilerinde, televizyonlarında görülmek gibi bir derdi yoktu. Ünlü olmak, yaygın dergilerde ve yayınevlerinde ürünlerini yayımlatmak çabasını göstermedi. Padişah soytarılarından daha soytarı ve mürit anlayışlı yalaka şairlerin ondan ve yazdıklarından öğreneceği çok şey var.

Günışığı'm, her canlı doğar. Ne kadar yaşarsa yaşasın, sonunda ölür. Bu doğaldır. Doğal olmayan yaşadığı sürece insanın güzel şeyler yapmamasıdır. Sonra, doğan her canlı ölüme büyümektedir. Yani sigarayı yaktığın an tükeniyor, canlılarsa büyüyerek ölüyor. Ölüm, yok olmak değildir. Ben daha başka bir şey söyleyeceğim. Adnan Yücel gibi insanlar öldükleri an'dan itibaren sonsuza doğarlar yapıtlarıyla. Yapıtlarıyla yaşayanların kavgası kesilmez, bitmez. Tersini düşünmüyorum. Bernard SHAW, William MORRIS'in ölümü üzerine şunları söylemiş: *"Morris gibilerini ancak kendi ölümüyle yitirir insan, o öldüğünde değil..."* Aynı şeyi ben Adnan için düşünüyorum. Çünkü, Adnan gibileri bunu hak ediyor. Bu yüzden sevdiklerimizi yitirmemek için hem daha çok yaşamalıyız, hem de sevdiklerimize, yapıtlarına sahip çıkmalıyız.

Candostum, hoşça kal, ama şiirsiz kalma.

(Damar, Eylül 2002)

Bir Şaire Başlamak

Aydın ŞİMŞEK

Bir şaire ulaşmaya çalışmak her zaman zor olmuştur. Hele bir de bu şair bir dönem hayatınızdan geçmiş ise, bir dönem şiir ve ona ilişkin derinlikleri tartışıp aynı şehirleri solumuşsanız zor... Hele ulaşmaya çalıştığınız şair genç yaşta dünyayı size ödünç bırakarak ayrılmışsa hayatınızdan... Daha da zor.

Adnan Yücel ile ilk şiirlerimi yayınlatmaya başladığım 1980'li yıllarda tanışmış ve ölümüne kadar da bu tanışmışlığı ciddi bir dostluk içerimiyle sürmüştü. Ona ilk şiirlerimi götürüşüm, onun hemen tüm genç şair adaylarına gösterdiği sıcak ilginin içinden geçişim, önerilerini dinleyişim. Ve sonrasında edebiyat dünyasında çeşitli ayrışımları, tartışmaları paylaşmak... İşte böyle bir paylaşımın öznesine (şair) ulaşmak daha çok önemli, hem de nesnel-öznel yaklaşımların duygusallığına düşmeden bunu yaşamak... Adnan Yücel şiirlerine birçok açıdan bakılınca belki daha gerçekçi olabilirim. Bu nedenle onun şiirlerini tematik başlıklarına ve duygusallıklarına açılmak en sağlıklı yaklaşım olacaktır.

Adnan Yücel'in tüm şiir omurgasında öncelik insandır. İnsan ne olduğu kadar ne olabileceğini de önceleyen bir omurga bu. Bu nedenle insanın tüm gerilimlerini, uzlaşmalarını, aşk ve ayrılıklarını şiirinde öncelemek, yaşamının da estetik, etik tutumudur. Babasının bir işçi olması, onun hayatının bir bütün olarak toplumsal çelişkilerinin içerisinden geçmesi demektir. Bu izlek hemen her şiirinde kendine bir yer bulur. Böylelikle, toplumun en dinamik sınıfının hem üretken, hem de durmadan ezilen yaşamının şiirine girişi de muhalif bir imgeyle olur. Önce 1975 yılında Diyarbakır Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirir. 1979 yılında ise Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bülümü'nü bitirir. Aynı yıl *"Çağdaş Türk Edebiyatı"* üzerine yüksek lisans öğretimi yapar. Bu iki dönem Adnan Yücel'in hem edebiyatçı kimliğini, hem de politik oluşumunu belirleyecek kadar önemlidir.

Hem Diyarbakır'da hem de Ankara'da, tüm ülkede yükselen toplumsal muhalefet ve 68 kuşağının devrimci atılımları dönemin gençliğinde önemli bir ivme oluşturmuştur. Ülke adına yönetsel sorumluluk alma isteminde olan bu devrimci muhalefetin örgütlenme alanlarının içerisinde yer alan üniversiteler, aynı zamanda aydınlanmanın da birer önemli alanı olmuştur. Adnan Yücel'in gelişen ve giderek etkinliğini artıran bu dalgadan etkilenmemesi olası değildir. Kişiliğinin yoğun olarak şekillendiği bu politik ortamda, önceleri bir öğrenci, sonrasında da bir akademisyen kişiliğiyle devrimci bir duruş sergileyen Adnan Yücel'in ilk şiir kitabı da dönemin toplumsal yaşamını incelemektedir.

Adnan Yücel'in ilk şiir kitabı *"Kavgalara Sözlenen Sevda"* 1979 yılında yayımlanır. Bu kitapta, bir ilk mektuplarsavrukluğu göze çarpsa da, şair gelecekteki şiirlerinin ipuçlarını verir.

Bu ipuçları, Adnan Yücel'in tüm yaşamını kavgalara sözleneceğinin, basamak basamak bu noktayı yoğunlaştıracağının ipuçlarıdır. Bu kitaptaki tüm panaroma; devrimci öğrencilerin, devrimci insanların, köylülerin ilişkilendikleri geleceğin kurulmasıyla ilgilidir.

1982 yılında yayınlanan *"Soframda Kaval Semi"*nde ise şairin daha yerel sorunlara yönelişini içersede, dönemin sosyal birikimlerinin de şiire yansıdığını görürüz. Özellikle 12 Eylül'ün toplumsal muhalefetin ve devrimci güçlerin baskılanmasıyla ortaya çıkan karamsarlığa, umutsuzluğa ve sessizliğe bir karşıtlık duygusunu çağırmasıyla ayrıca bir öneme sahiptir Sorfamda Kaval Sesi.

1984'de *"Bir Özlem Bir Türkü"* yayımlanır ve döneminin en fazla dikkat çeken yapıtıdır. Özellikle bastırılmışlığın travması devam ederken bir şair, bir aydın kimliğiyle, hem kendi direnişinin hem de toplumsal direnişinin zeminini araştırır.

Öyle uzak öyle uzak ki sabahlar
Ne hayalden geliyor sesi
Ne düşten
Bir demet çaresizlik olmuş her sabah
İntihar karşılığı toplanıyor güneşten

Ey acılara tat veren güzellik
Yüreğimize hoş geldin
Geldin de
Çiçekli dallara döndürdün öfkemizi
Artık ister dolu yağsın ömrümüze
İsterse kar
Biz ki bildikten sonra sevmeyi
Bütün sabahlar
Acı renginde olsa ne çıkar

Bir Özlem Bir Türkü, Adnan Yücel'in aynı zamanda büyük bir birikimini de içinde büyüttüğünü ele veren ilk yapıtıdır da denilebilir. Çünkü bu şiirler sadece toplumsal direniş özne ve kurumlarını değil, daha çok bireye yaklaşan, onların savrulmuşluklarına bir zemin oluşturma, bir toparlanma duygusunun varolduğunu duyumsatma üzerine kurulmuştur. Devrimci bireyin öyküsünün ilk kez bu denli öne çıkarılışı, bu büyük birikimi de sessizce örgütlendiğini duyumsatır. *"Bir Özlem Bir Türkü", "Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek"*de içten içe büyüyecektir. Şu dizelerde elbette tanıklığının önemini duyumsatır bize.

Bir yanım aynlık oldu bu yıl
Bir yanım vuslat
Yüreğim ikiye bölündü ortadan
Hiçbirinden geçemedim
Sıkışıp kaldı sanki yollar
İki kıskaç gibi iki aşkın arasında
Birini diğerinden seçemedim

Biri çığlıkçığlığa Fırat olmuş
Akar gider içimde
Her köpüğünde bir çocuk sevinci
Çağladıkça çağlar güzelleşir bende
Biri coşkular çoğaltan Kızılırmak
Gözlerinde imge
Saçlannda aşk
Coştukça şiirler şahlanır dilimde...

Gerçekten de Adnan Yücel'in dilinde şahlanmıştır şiir. Ve dönemine tanık olmak kadar sanık olmaya da aday en önemli şiir yapıtlarından birisi daha oluşmaya başlar. Yıl 1985, *"Acıya Kurşun İşlemez"* bir kurşun etkisiyle düşer şiirin ortasına.

Ve 1986 yılında beklenen destan şiir yayımlanır. *"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek."* Bir karşı çıkma dili yerleştirilmiş olan umutsuzluğa, ötekisizliğe, örgütsüzlüge, insansızlığa ve bunların yaşam biçimine dönüştüren egemene karşıtlık da denilebilir.

Bir ırmak şiirinde beklenenden daha etkili şiir kurgusu olarak da neredeyse kusursuzluk üstüne inşa edilen kitap, sanırım her şairin önüne koyduğu bir düştür. Ancak böyle bir şiire soyunmak hiç de kolay değildir. Özellikle sessel, orkestrasyon bütünlüğü ve ön, geleneksel anlamların yanında, art ve yan anlamların da gözönüne alınmış olması, bütün olarak şiirin yatay, dikey mimarisini de oluşturup, şiire sağlamlık kazandırmıştır.

"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek" panoramik ve görsel bir şiir kitabıdır. Eylemli öznelerin düşünsel duygusal işlevleriyle, eylemsiz varlıkların insanın yaşamındaki bazen sığınak, korunak, bazen salt pratik bir iş alanı yaratmasının ortaya çıkardığı görsel alan, tamamen bir dönemin *(acıyla, ölümle, bastınlmışlıkla, işkenceyle, gözaltılarla oluşturulan bir dönemin)* adım adım oluşturulur. Ve bunun karşıt cephesi olan insanın sonsuz değişim ve dönüşüm devinimi, dolayısıyla devrimci ve diyalektik sonuçlarla buluşması gerektiğini, buluştuğunu da örgütleyen Adnan Yücel, bir şeyi anlamanın ancak onun karşıtını anlamakla bütünlük duyumunu oluşturacağına vurgu yapıyor. Kitapta çizilen görsel alan, o denli sahicidir ki, imgenin gücü sahiciliğin dolaysızlığında kalır. Belki de sahiciliğin kendisi bire bir imgeler dünyasını oluşturur.

Aşksız ve paramparçaydı yaşam
Bir inancın yüceliğinde buldum seni
Bir kavganın güzelliğinde sevdim
Bitmedi daha sürüyor o kavga
Ve sürecek

Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek
Diye başlayan kendi seyrini giderek yoğunlaştır;

Şimdi nedir sanki yaşadığımız
Hangi tutsaklığın gecesidir bu
Hangi bağımsızlığın yanm sabahı
Ne tannlar değişmiş ne tarih
Putlar kınlmış ve rüzgâr esiyor belki
Dağlar aşınıyor kendi keyfince
Bir türlü kurumuyor o kan pınan
Beylerden krallara kalıyor
Krallardan saraysız yeni beylere

Dev bacalar yükseliyor üstümüzden
Kemiklerimizden gökdelenler
Kimler basmıyor bu dağ yüreğe
Basıp da devleşmiyor kimler
Nice şirketler nice bankerler
Nice petrolcüler nice armatörler
Kasalar bankalar holdingler
Silah fabrikatörleri ve işbirlikçiler
Ve daha niceler daha niceler

Boşuna değil bu telaşlı sessizlik
Bu gök çatlaması gece vakti
Ve haykınşlanmız
Biliyorum yine sizlerden uzak
Yine yaralı bir kuştur kimliğimiz
Bakanz bulutlann taa üstünden
Yerin taa derinliklerine
Ve gerilip sonsuzluğun zincirsiz aşkına

Güneşe doğru her yükselişimizde
Kana bulanır kınalı göğsümüz
Güller açılır kan bahçelerimizde

Bu diken tarlalannın ötesi
Biliyoruz ki baharda bir nar bahçesi
Bitmedi daha sürüyor o kavga
Ve sürecek
Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek

Kitabın 13. Bölümünde ise *"Ölmeden önce güneşteydi gözleri/İşte bu yüzden/Ölürken ışıl ışıldı son sözleri"* dizeleriyle başlar. Bu bölüm, pratik, sosyal, psikolojik bir travma yaşamış ve neredeyse yenilgiyi içselleştirmiş genele karşı direnen, dayanan, çürümeyen devrimci öznelerin örneklenmesidir. Böylelikle hayatın sadece gösterilenden değil, üstü örtülenmeye çalışan ama direncin dayatılmasıyla bir hat oluşturan yaşamın sahiplenmesine vurgu yapılır. Bu direnişte yaşamını, hiçbir beklentisi olmadan ortaya koyan ve direnme hattını örgütleyen insanların söz hakkı yükseltilir.

Bulvar gürültüsü değildi yaşanan
Vitrin kalabalığı değildi
Ölümlü dağlardı bir yanları
Çiçekleri yas içinde ağlaşan
Bir yanlan boğulan ırmaklardı
Ki sulan kan içinde çağlaşan
Hangi saz çalabilirdi o sessizliği
Hangi dil varabilirdi söylemeye
Sazlan türkü suçlusuydu onlann
Sözleri sabır ve çile bağrışan

İmdat ufuklarında bir ışık mıydı
Pembe çocuk gülüşlü bir el
Kara kartal bakışlı bir göz müydü
O yüzler yabancı değildi kimseye
Hani güle uzanmışsa o eller
San bir diken sıntmıştı sessizce
Hangi sevgiye dalmışsa o gözler
Yaralı bir şiir okunmuştu içinde

Kitabın 9. Bölümünde (son bölümüdür) şair bir ayrımı öne çıkarır. Bu ayrım ise umutsuz olanla, umudun, direnenle yenilgiyi içselleştirenin, sevgiyle sevgisizliğin, içtenlikle içtensizliğin, devrimciyle karşı devrimcinin, ilericiyle gericinin ayrışmasıdır. Bir de içten içe bu iki karşıt olguların arasında, her iki karşıtlıkla da ilişki kuran ve her dönem her olaydan yararlılıkla çıkanların eleştirisi önlenir. Özellikle liberal solcular, konformistler, ikiyüzlüler, dönekler şiirde kullanılan ikincil dilde teşhir edilir.

Yekpare mermer dediler adlanna
Bazen kıyılarda çığlıkçığlığa
Bazen doruklarda sessiz
Karanlığın silinişiydiler oysa
Sessizliğin tükenişiydller
Ve yaşamın anlam kazandığı her anda
Doğanın birdenbire sevilişiydiler

Yepyeni heykeller yapılıyor şimdi
Hiç mermersiz ve elsiz
Kimi mendil olup açılmış düşlerde
Kimi umutsuzluk olup saçılmış
Elleri yok çünkü o mermerlerin
Gözleri yok bu heykellerde

Her şey öyle sevinçsiz ve sessiz
Yalnızca sözden midir şu çekiçler
Şu keskiler korkudan mı
Yalan bir sanat kanıyor yüzlerde
Renkler öyle kimsesiz ve çaresiz

Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek, kendisine çok geniş bir okur kitlesi bulur. Bestelenir, sloganist bir amaç için de araç edinilir. Tüm bu ideolojik tüketim hem Adnan Yücel'in önerisidir, hem de bastırılmış örgütsel alanların şiir gibi son derece devrimci bir alanın kullanılmasıyla kışkırtılmasına kadar uzanan bir serüveni içine alır. Politik özneler, bir kez daha genelde edebiyatın, özellikle şiirin gücünün ayrımına varır.

Üç yıllık bir sususuştan sonra 1989 yılında *"Rüzgarla Bir"* yayımlanır. Kısa zamanda birkaç baskıya ulaşan *"Rüzgarla Bir"*de izlek toplumsal ve örgütsel alan içinde bireyin, özneben'in varoluşuna doğru evrimlenir. Adnan yücel'in bireyleri örgütlü öznelerdir. Seçme, beğenme ve reddetme bilgisine estetik ayrışma yetisine sahip bireylerdir. Kişiselciliğin sığlığına, konformizmin tuzaklarına düşmezler. Zaman zaman toplumcu gerçekçiliğin temel dinamiğini oluşturan "olumlu kahramanlar" tiplemeleri de *"Rüzgarla Bir"*de öne çıkarılır.

Yanlışlan kurumuş gözlerle bakıyorsun
Issız ufuklardaki renklere
Dalgalann yükselişini birer birer
Okyanuslann gizli nakaratlannda
Ve tohumların
Dişleriyle saldınşını toprağın damarlanna
Seyrediyorsun
Ellerinde taşıdığın alevlerin ışığında
Durgun görünüyorsun sessiz

Ve uğultulu bir orman dinginliği ile
Işık hızıyla dolaşıyor oysa
Tarihin her kıyısını beynin ve yüreğin
Dalgaların dipten
Tohumların çekirdekten
Çoğalıp gelenini beklerken bile

Adnan Yücel'in bu yapıtlarında, izleklerde sürekli bir eleştirel belleğin ataklığı duyumsanır. Bu nedenledir ki *"Rüzgarla Bir"* her ne kadar sınıf eksenini öncelemeyi sürdürme eğiliminde görünse de, yapılan yanlışlıkların kısmi tekrarların ve tutuculukların da eleştirisine yönelir. Amaçlanan yeni ve güncelin ancak yeni yapılaşmalarla kavranabileceğine ilişkindir.

Ey kumsallara mutluluk türküleri yazan
Hayali sevinç kaçaklan yaşamın
Yaz bitti
Hani nerede
Yann adına
Dün'ün gecelerine gömülen gözleriniz
Yüreklerin dağlan çoktan silelendi
Pürköpük dalga sesleriyle çoktan
Uzaklarda fırtınalarla sevişiyor artık
Bir zamanlar bel bağladığınız o deniz

1991 yılında ise, bir nevi *"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek"*in izleği yine aynı biçimle derinleştirilir. Yeni bir nehir şiirdir *"Ateşin ve Güneşin Çocuklan"* doğu ve güneydoğu coğrafyasının şiirsel panoramasıdır. Ancak Adnan Yücel şair kimliğinin en olgun dönemlerindedir ve oldukça sorumluluk isteyen bir bölgenin tarihsel ilişkilerini-çelişkilerini şiirleştirme işini tam bir diyalektik biçimle üstesinden gelir. Bölgelerin hem mitolo-

jik, arkeolojik- tarihselliğini, hem dinsel-mitsel çelişkilerini hem de cumhuriyet dönemindeki oluşumları yer yer kronolojik bilgiye de dayandırarak kurması oldukça iyi bir hazırlık döneminin de içinden geçildiğini gösteriyor.

Ateşin çocuklan olmazdan önce
Şamaş'ın çocuklanydılar
Bir alınteri pişerdi ocaklannda
Bir de yüreklerinde dostluklar
Gelip iki nehrin arasında durdular
Her birine bir tutam saç
Bir de kurban sundular
Halklar denizine doğru akan
Işıktan bir nehir oldular

Nehirlerden biri toprağı dölleyen
Diğeri dağlan delip yol edendi
Ve Şamaş gökyüzünde bir görkemdi
İki nehrin ortak yüreğinde kutsal
İki nehrln ortak dilinde erdemdi

Dağ yoktu ki çıkılsın yücesine
Ağaç ve yaprak dilinden
Yanıtlar verilsin tannnın sesine

Şamanizmden başlayarak Ninova Kalesi'ne, Medlere, Perslerin işgaline, Osmanlıya ve yakın tarihimize girişlerdeki ortak bağlantı, hep ezenle ezilenin, işgal edenle işgal edilenin, haklıyla haksız olanın, talancıyla mahzun olanın çelişkisi üzerindedir. Böylesi bir alan yaratılması şiir içinde, yaşam içinde kalan bir evrimin göstergesine işaret eder. Bu işaretin buluştuğu yer, insan, insanlığın tarihidir.

"Ateşin ve Güneşin Çocuklan" sadece coğrafya, tarihe ait bir donanım değil, gerek insanlığın düşünce evriminin de donanımını zorunlu kılıyor. Dahası, her bireyin kendi tarihini yapma-yazma olanağının olduğunu duyumsatıyor. Bu dünyada niçin yaşadığımızın ve nasıl yaşamamız gerektiğinin soru işaretlerini ortaya koyuyor.

Kitabın son iki bölümünde ise cezaevi süreçlerine, direnişlere, açlık grevlerine özel bir alan açılır. Bu istençli ve bilinçli tutum aynı zamanda bir aydın tutumudur. Böylelikle sorumlu bir insandan, tanık hatta sanık bir aydın şair olmaya doğru gelişen bileşimi, ülke sevgisiyle, yurtseverlikle özdeşleştirir.

Saat dörtte dört canın etrafı dört duvar
Duvarlann ötesi mayıs gülleri ve bahar
Analar ve bacılar ağlayacakmış ne çıkar
Bu gece "dörtlerin gecesi"
Dört göğüste yar diye yalnızca ateş yanar
Biri nöbet tutar - biri bildiri yazar
Diğerleri dört kişilk bir ateş kurar
Zindan sesiz - zindan canlı bir mezar
Gökyüzünde bir anda dört yıldız kayar
Bütün dostlar uykuda
Dörtlerin gözlerinde yalnızca ateş var
Dimdik başlarla
Emin ve kararlı bakışlarla
İhaneti durdurmak için ateşe yürüyorlar
Dördü de yaşamaya sevdalı
Özgürlüğe nişanlıydılar
Tutsaklık kesmişti mutluluk yollannı
Bu zindanda ölüme nikâhlıydılar
Bu ölüm ki özgürlüğün ilk adımı
Tutsaklığın ve ihanetin kınlma anı

1993'de "Çukurova Çeşitlemesi" yayımlanır. Yaşamının büyük bir bölümünü geçirdiği Adana'dan tüm bölgenin kavranması, kucaklanmasıdır. *"Çukurova Çeşitlemesi"* sadece yöresel, bölgesel bir alanın şiire taşınmasıyla sınırlı değildir. Çukurova, edebiyatımızda her zaman direnmenin sembollerini taşımış, imgeler Çukurova ile buluştuğunda, üretici güçlerin üretim ilişkilerinde belirleyici olma isteğini duyurmuştur. Başka bir söylemle, Çukurova hem özel bir söyleyiştir hem de genel anlam da bir itiraz yoğunlaşmasıdır.

Adnan Yücel'in bu alana yönelmesini, gerçekçilik ve işlevsizlikle de değerlendirmek gerekmektedir. Gerçeğin iç uzanımlarında yer alan her bastırılmışlık (ki bunlar genel anlamda yörenin geleneksel yaşamı içerisinde örgütlenmektedir) şiirin metaforik ilişkileri içerisinde ve sanatın yansıtma kuramıyla teşhir edilip, aşılmaya çalışılır. Böylelikle şairin şiirsel mimari açısından örgütlediği estetik alan, aynı zamanda toplumsal bir yönelmeyle, gözlemlenen, fotografi çekilen çelişkilerin içerisinde tasarlanır. Adnan Yücel *"Çukurova Çeşitlemesi"*nde bastırılan yayınla bir eylem adamı olarak öne çıkar. Bu durum onun şiirselliğini örtülüyor gibi gözüksede, hayatın salt şiirden oluşmayacağının bilgisinin duyumsatılmasıdır. Elbette her insanın ve her şairin biricikliği onun yaratıcı yetileriyle de algılanıyor olsa da, genel bellek insandır. İnsanın eşitlikçi kardeşlikle donanmış bir dünyada bir arada yaşayabilmesidir. Bu bellek Adnan Yücel için tüm yaşam boyunca öncelediği değer olmuştur.

Saat Seyhan kıyılanna mavi kala
Gökyüze metin olmayı kuşanmakta
Dağlann en karanlık ardında
Bir bulutun yüzü kana bulanmakta
Ve ufukta gül yüzlü gün
İnancımız gibi yavaş yavaş ağarmakta

Seninle ve senden çok uzakta
Bir işçi
Bir inşaat temeline yüreğini doldurmakta

Çarp ey direniş tutkusu yüreğim-çarp
Al bu yüreğin sevdasını
Yarınlar adına yüz binlere çarp

Toprakta güller açtınrken kanın
Ay düşmüş nehirlerdi yalnızca tanığın
Bir de nehirlere mendil sallayan dağlar
Ki bin yıldan beri etekleri işgal
Doruklan isyan kanar
Savrulsan şimdi zamanın yelesinde
Bütün çağlan dolaşsan ne çıkar
Her özlemi yağmurla başlatan bu yerde
Şimdi yağmur diye gözlerim yağar

Adnan Yücel *"Çukurova Çeşitlemesi"*nde görüntü ve duyumsamanın ideolojik ilintisini her irdeler hem de bize duyumsatır. Bu tutumu ile, estetiğin ideolojisi sanatsal boyutlarıyla hem politikaya hem de şiire taşır.

Adnan Yücel'in ölümünden sonra şiir dünyamıza kazandırdığı son yapıtı, *"Sular Tanıktır Aşkımıza"* adlı şiir kitabıdır. Bu kitabında izlek haritası daha yoğun olarak çeşitlenir. Sanki tüm kitaplarından bir özet toplamını bırakmak istemesine, bir özeti önümüze koymak istercesine *"Sular Tanıktır Aşkımıza"* Sivas'tan Toroslar'a, toplumsal olandan bireysele, zamandan mekâna, beriden ötekine, özneden nesneye, öznelden nesnele gidip gelişler, sevgiler. Ancak bu kitabın esas omurgasını hiç bir zaman vazgeçmediği yerelliği, otantiği, evrenselle, evrensel değerlerle buluşturma ısrarı iyice öne çıkar. Öylesine yo-

günlaşır ki bu tutum, kimi şiirlerde şiddetli bir aksiyona dönüşür. Alplerden Munzur'a uzanan, Babek'ten Che'ye ilişkiler zinciri diyalektleştirilir.

Zaman zaman, şiirlerin arka anlamlarına sıkıştırıldığı duygusallık, onun o karşıt dilinin içinde bir iç dilde yaşadığını duyumsatır. Özellikle içine yaptığı yolculuklarda daha bir lirizmin sıcaklığıyla kucaklar okurunu. Şiirin sıcaklığı kendi direncini incelterek içimizden yepyeni anlam alanlarına yönelir.

Kuş kanadında bir bulut mu yalnızlık
Belirsiz bir hüzün çiseliyor yine
Düş yorgunu kirpiklerden akşam üstüne

Kaya çatlağında köknar çılgınlığı benimki
Kıraçlara kahreden tohum dargınlığı
Yağmursuz gülmeyi bilmiyor ki kuraklık
Beynimi yüreğime nasıl haykırsam bu akşam
Bu akşam hiç yaşamamış olsam
Bir badem çiçeği sürsem şimdi namluya
Beynime sıksam
Ölümüm bahar olsa nasıl anlaşılsam

Şiirlerinin yanısıra onun şiir ve şair üzerine yazdıklarını da bir dönemin tanığı olarak önemsemek gerekir. 70 kuşağının önemli şairi Adnan Yücel şiirinin, sanat anlayışının şifreleri o yazıların içeriğinde. Özellikle onunla yapılmış söyleşilere ulaşmak, onların bütünlüklü olarak yeniden okunmasında büyük bir yarar var. Şiir kitabının yanı sıra 1992'de yayınladığı "Karacaoğlan" incelemesi de önemli bir yapıttır.

Sonuç olarak bu yazının genç yaşında yitirdiğimiz 70 kuşağının şairlerinden Adnan Yücel'in şiirlerine küçük bir yaklaşımdan öteye geçemediğini biliyorum. Ancak hangi yazar, hangi

şairi okurun ya da eleştirmenin tüm olanaklarıyla keşfedebileceğini düşünebiliriz ki? Olsa olsa semboliklerin, duyarlılıkların, kimi boşlukların arasındaki bir dolaşımdan dönüştürebildiklerimizdir elimizde avucumuzda kalan.

Onunla, yaşamıyla yaşamı kesişmiş bir insan olarak onun şiirlerine nasıl baktığının bilgisine kısmen sahip olmuş birisi olarak bir değerlendirme istenciyle yeniden okumak Adnan Yücel'i. Bu en büyük kazanımdı. Onun (her şairde olduğu, yada olması gerektiğine inandığım) omurgasından ülkenin toplumsal, bireysel serüvenine tanıklık etmek...

Bu birikimin üstünün örtülenmesi karşısında, karşıt bir itiraz yükselten Yurt Yayınlarına ve bu kitabın oluşumunda emeği geçen tüm yazarlara, şairlere, bireylere teşekkür ederim.

Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek

Ahmet GÜNBAŞ

Yaşamı destan gibi yaşamak benim kuşağım için hem zorunlu, hem de gönüllü bir yönelişti. Sonuçta *"Güzel Çocuklar"*dık! (Bu nitemi ilk kez Hüseyin Yurttaş kullanmıştır.) Sosyalist-gerçekçilik başımızın tatlı belasıydı. Her slogan bir bir kurşundu bu konumda! Belki de o dönemi en iyi Erol Çankaya'nın şiiri özetlemişti: *"Cehennem Biziz!"*

Evet, cehennem bizdik! Dünyayı herkes için cennet kılabilmek uğruna, karşılığı genç ömürlerle ödenen özverili bir yarışa girmiştik. Şair Adnan Yücel'in tanımıyla *"Ateşin ve Güneşin Çocuklan"*ydık.

"Kuşağım, acılı kuşağım" (Ahmet Erhan), büyük bir yıkımdan geçti. Derin devlet ilişkisinin yığdığı cinayetlerden sonra Kara Eylülcüler cuntası yönetim erkini eline aldı. 12 Eylül darbesi, yasakçı söylemiyle başta Anayasa'yı tersyüz etmiş, devrimci-yurtsever platformdaki örgütleri bir anda kapatarak daha büyük ölçüde kıyımlara ve savruluşlara neden olmuştu. *'Aydın*

düşmanlığının' en büyük propaganda aracı yapıldığı bu dönemde susmayan yine şairlerdi. Kısacık yaşamını şiir kitaplarıyla dolduran Adnan Yücel, ilk baskısı 1986 yılında yapılan yapıtıyla evrensel bir slogan üretiyordu: *"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek"** Yaralı gerçekliğiyle ayakta kalmıştı Yücel. Fırtınadan arta kalanları yeni bir silkinişe çağırıyordu:

"Aşksız ve paramparçaydı yaşam
Bir inancın yüceliğinde buldum seni
Bir kavganın güzelliğinde sevdim
Bitmedi daha sürüyor o kavga
Ve sürecek
Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek" (s.5)

Dokuz bölümlük nehir-şiire böyle giriliyordu. *'Aşk'* sözcüğü geniş bir açılım kazanmış, gelecek yeniden büyülü yüzünü gösterir olmuştu.

Önce acının boyutunu anlamak gerekliydi. Bunun için de birtakım sorulara gereksinim vardı. Toplumun üstüne ölü toprağını yığan ölümlü güçler, aslında *"dağ bir yüreğe"* basmıştı. O dev farkında olmasa da, şiirin aynası buna tanıktı. Şu dizeler, devin ağır uykusunu dağıtmak için alt alta getirilmişti:

"Şimdi nedir sanki yaşadığımız
Hangi tutsaklığın gecesidir bu
Hangi bağımsızlığın yanm sabahı" (s.13)

Gri bir fonda geziniyorduk. Görüş alanımız kapatılmış, çığlıklarımızın arasına kalın duvarlar çekilmişti. Kıyıcılarla birlikte ihanetin de uygun adım ayak seslerine karıştığı, yaprak kımıldatan dost esintilerinin yokluğunda tüm yüzlerin ortalama insana indirgendiği böyle bir ortamda, sağır kalabalıkla ağız dil ver-

miyor; günler, -yarını olmayan- kısır döngülerin merkezinde dönüp duruyordu. Anlatılanlar yaşadıklarımızdan dökülenlerdi:

"Bütün sesler ihanet tonunda sanki
Bütün gözler ihbar kuşkusunda
Aranıyor ışık- aranıyor su
Yoksul bir kör dövüşü müydü bu" (s.22)

Kuşku belki de en büyük sorundu. *"Arkadaş mezarları"*nın çokluğunda hiçbir ölümle kıyaslanmayacak derin acılara düşüyordu insan. Birey tepkisiz ve güvensizdi. Yücel, *"Kuduzluğun bütün salyaları boşuna"* dese de, birçok şair parmak basmıştı bu çıldırtan sessizliğe. Bunlardan Ahmet Telli'nin *"Kirli Su"* şiirini anımsarsanız, aynı sonuca varırsınız.

O şiire *"Bu kent ne zaman yaşlandı böyle/ölüm kokuyor ağzı dili ve her yanı"*** dizeleriyle başlıyordu Telli. Sanki kentlere bir karabasan çökmüş; suyuyla, havasıyla ve insanıyla birlikte teslim alınmıştı. Sabah akşam bangır bangır söylevlerle bireyi uyuşturan toplumsal bir zehirlenmeydi bu. Geçmişin tüm izleri kitap kitap siliniyordu. Üstelik *"Büyük İnsanlık"* seyirciydi olup bitenlere:

"Hayır
Ege'de tütün değildi hiç kimse
Çukurova'da pamuk
Konya'da buğday değildi ağlayan
Ucu kınk bir kalemdi yalnızca
Bir de yakılan kitap
Ve bıçaklanan defterdi bağıran" (s.26)

Belleği kilitli kuşaklar için ucu kırık kalemler, yakılan kitaplar, bıçaklanan defterler, faşizan bir düzenin estirdiği terörü pekâlâ

kayıt altına alabiliyordu. Ki üreten, tütününden, pamuğundan soyutlanarak dile getirilmişti. Ellerinden kayıp giden her şeye yabancıydı. Yücel, daha ileriki bölümlerde, *"Bir kez kınldı rüzgânn kanatlan/Her ölüm bir düşkırıklığı şimdi/Bir güvensizlik belgesi gözlerinizde/Ve ihanetler/Savaşsız çekilen teslim bayraklan/ Verilen adresler/ Listeler dolusu arkadaş adlan"* (s.45) diyerek suskunluğun batağını iyice belirginleştirir. Hatta daha da ileri giderek, *"Her şey bitti/Yaşamak mühürlendi diyorlar"* (s.51) der. Kıyamet çerçevesinden dışarı taşar. Bu ses de gider, yine Ahmet Telli'nin, *"Bu kent öldürüldü diyorlar/ bahar gelmez artık buraya"* şaşkınlığına eklenir. Güzel Çocuklar'ın acıları bir kez daha kol kola girer böylece. Zaten seslerin 'biz'e dönüştüğü noktada yalnız olmadığımız görülür. Yücel, yaşamın küllerinden yapılandırılması için 'ustalar'a gereksinim bulunduğunu belirtir. Kırık çıkıkları onaran, parçalan birleştiren, yoktan var eden ustalar da yitikse; o zaman yıkıldığımızın resmidir. Ki *"Ey aç memelerin dirençli çocuklan/İşte sütü bol bir şafak/ Girdi yine koynumuza çınlçıplak"* (s.30) hedefinde ustalar toparlayıcılık görevini üstlenirler. Görünüşe bakılırsa, katliamın boyutları kökleri sarmıştır:

"Terini toprağa katan ustalar
Dünyayı ayakta tutan ustalar
Canını pazarda satan ustalar
Yok muydu yannı bir gören usta
Bir gören usta" (s.39)

Şimdi alın bu sesi, Namık Kemal'in *"Vatan Kasidesi"*ne, Tevfik Fikret'in *"Sis"*ine götürün. Sonuç hep aynıdır. Namık Kemal'i büyük bir cesaretle yanıtlayıp halkıyla birlikte Kurtuluş ateşini göğüsleyen Mustafa Kemal'den bu yana ustalar aranır

olmuştur. Ha deniz feneri, ha el feneri; ustaların ışıltısıdır onlar. Yücel, çağdaşlarından Hüseyin Yurttaş'la, Nâzım'ın, *"Hava kurşun gibi ağır"* dediği koşutlukta buluşur:

"sönükse deniz fenerleri
bir kez daha yokla karanlığı ey kaptan"(***)
Katliamın boyutlarını biraz örneklersek;
"Aşka çamurlar sürülüyor her gün" (s.56)
"Ey yürüdükçe çürüyen sokaklar" (s.57)
"İşte vurulmuş üniversite cesetleri
Ve aydınlar" (s.59)

gibi akıl almaz görüntülerle karşı karşıya geliriz. Aşk (ya da sevda) kavganın diğer adıdır. Tümüyle insana gülümseyen bir ütopyadır; felsefedir, ekonomi-politik sistemdir, her şeydir. Anlı şanlı sosyalizmdir. Bilir bilmez kişilerin *"kökü dışarda"* yaygaraları ortalığı inletirken, Amerikancı darbelerin düdük sesi unutturulmaya çalışılmıştır nedense. Ama şair kül yutmaz:

"Bir düdük çalınacak denilmişti
Bir düdük
Ülfürüğü New York'ta Washington'da" (s.42)

Destan niteliği taşıyan şiirler, öncelikle vahşeti, kıyımı özetleyen; ardından bir hüzün örgütlenmesine girişerek *"dünü bugüne bağlayan"* şiirlerdir. Yücel, o ışığı baştan yakıyor. Sık sık da fenerini gözümüze tutuyor. Yedinci bölümün başına aldığı beşli dize -nice başkaldırılara gebe- hoş bir arkalama bence:

"Düşlerin sonsuza koştuğu yerde
Sabrın çiçeklerini açtığı yerde
Asla kapanmaz yaşanan defter

Çünkü tarihin en güzel yerinde
Son sözü hep direnenler söyler" (s: 52)

Ve özellikle soruyor destanın sahiplerine:
"Ey ömrünü destan gibi yürüyenler
Yaşayan kimdir gerçekte
Ölen kim" (s.65)

Güzel çocuklar kısa ömürlüdür. Ateşin ve ihanetin içinden geçerken aldıkları yara onları azar azar eritir zamanla. Adnan Yücel de erken ayrıldı aramızdan. O, tek bir şiirinde boyun eğmeyen yürek, henüz 49 yaşındayken kanser illetine yenildi. Kucağıma doluşan kitapları -şiirin rüzgâra karışan sesiyle- bana, onun ölmediğini söylüyor. Öldüyse tenler ölmüştür. Kalleşliğin tarihine yazılan ölüm utansın bundan!

"Ne ah edin/ne karalar bağlayın" dostlar! Doğruyu söyleyin: *"Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek"* parolasıyla yola çıkan bir şair ölebilir mi?

Toprağın kınasını yakınmıştır kuşakdaşım!... Kim bilir?...

---

* *Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek,* Adnan Yücel, 6. Basım, Yurt Kitap-Yayın, Ocak 2000, s. 78.

** *Su Çürüdü,* Ahmet Telli, Dayanışma Yayınları, 1. Basım, Ekim 1982, s. 36-45

*** *Gecede Kanat Sesleri*, Hüseyin Yurttaş, Yazko Yayınları, 1. Basım, İstanbul 1984, s. 28

Yarınlara Yürüyen Bir Şair: Adnan Yücel

Ferhat İŞLEK

Postmodem. Yani günümüzde sanatın her alanına, bu arada şiire de yansıması popülist olan anlayış. Gerçekten uzak, düşündürmekten uzak sözcük oyunları, halk değerlerini yok sayan bir yaklaşım...

Oysa şiir hem estetik yaşantımıza katkı sağladığı için, hem de hayatın bir parçası yani gerçeğin bir parçası olduğu için tercih edilmeli ve okunmalıdır. Gerçek şiirle sözde şiir arasında belirleyici ayrım budur.

İşte Adnan YÜCEL şiir dünyamızdaki bu belirleyici ayrımda önemli bir yere sahip. Aşkın, namusun yok edilmeye çalışıldığı, insanlığın hâlâ savaşları, yoksulluğu, eğitimsizliği yenemediği günümüzde o, safını iyi tutmuş, kavgasının bilincinde olan bir şairdi. O, dizelerini tatile göndermemiş, bunalımlara tutsak etmemiş, sevgilinin gözlerinde boğmamıştır. Doğrudan anlamlı kavgalara sürmüştür.

Bir Özlem Bir Türkü'de (İlk baskı 1984) yarınları sezdiren, düşleten, özleten dizelerle ses veriyordu yaşama. Bunun için

acılara karşı öyle bir silah kuşanıyor ve öylesine sevinç doldurmuştu ki koynuna, artık tüm sabahlar acı renginde de gelse, inancın yürekli türküleri yine de düşmüyordu kaleminin ucundan... Popülizme, her türlü kirli işleyişlere inat... Yani hayatın içinden, hayatın bir parçası olarak.

"İşte gün başlıyor yine / Dağlann yüreği patlamak üzere..." diyen Adnan YÜCEL, yeryüzünü yeşerterek yazdı dizelerini. Cemre yüzlü çocuklara, sıcak maviliğe, içinde çırpınan yaralı kuşa... Çöllerde ağlaya ağaya boğulan sulara seslenerek. Çelişkili yaşama, sabahın yüzündeki Filistin yarasına, Afrika sarısı acılara, zulme, sömürüye öfkelenerek...

Yaşadığı coğrafyaya ve bu coğrafyada yaşayan namuslu, üretken, yoksul insanlara ise içten bağlıydı Adnan YÜCEL. Bazen çığlık çığlığa Fırat olur, bazen Uzunyayla'da yolcu, kimi zaman baştan başa bir hüzün. Suları güneşi bile oynatan Munzur Dağlarındaki kanlı tuzaklar dertli eyliyordu yaşadığı toprakları. Bu yüzden öfke renginde açıyordu bütün çiçekler...

Fakat acılara gülmek zamanıdır da dedi şair, *"Bir Özlem Bir Türkü"*de.

"Acılara inat yaşamak zamanıdır şimdi / Alabildiğine sevmek zamanıdır / Varsın turuncular konuşsun ağaçlarda / Özlemini çektiğimiz yeşil / isterse bir yalan olsun / Bahçeleri kıskanıp dursun saksılarda / Irmaklan aşmak zamanıdır şimdi.." (Acılara Gülmek Zamanıdır, s. 64)

Rüzgârla Bir ise (3. baskı 1998-Yurt Kitap Yayın) yılgınlığa karşı dirençli dizeler içeren bir yapıt.

"Bırak çektiğin oflar yerine / Ölümsüzleştirdiğin fesleğenler konuşsun / Güneşe selam selam büyüttüğün / Leylak gülüşlü umutlar konuşsun..." (Of Çekme, s. 17)

Hayatın küstüğü, kırıldığı anlarda, yolculuklara yeniden başlamalı diyor Adnan Yücel ve şöyle ekliyor:

"Her yolculuğa bir türkü yakan / Irmak boylannda konakla

geceleri / Kuş seslerine dökülen / Yıldızlarla başlasın düşlerin..." (Sen Yolculuğa Yeniden Başla, s. 25)

Yazarın diğer bir yapıtı olan *"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek"* (6. baskı 2000, Yurt Kitap-Yayın) uzunca bir destan. Bir kavga destanı. Hayatı kurtarma destanı. Her doğum günün yağmuruna susamış sabahlarda çoğalmanın destanı...

"Bu diken tarlasının ötesi / Biliyoruz ki baharda bir nar bahçesi / Bitmedi daha sürüyor o kavga / Ve sürecek / Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek..." (s.14)

Kapkara bir çığlıkken her umut, yani ağlamakla gülmek arasındayken yaşananlar, yine de hayat kıvılcımlanırdı, içten içe oyulurdu derin derin ve asla söylenecek söz bitmeyecekti Adnan Yücel için. Çünkü günler boyu kırılsa da çiçekler, susmayacaktı tomurcuklar. Yani aslında, yarındı özlemi şairin. Yarını görmek, yarını irdelemek, yarını iple çekmek... Çünkü yarın güzeldi O'nun için.

Yüreği yaşamı savunurken, daha yaşanılır bir dünyayı duyumsatıyordu okuyucuya. Yarın ki insanlık şafaklarla kucaklaşan bir sabahtı Adnan Yücel için. Çünkü yarınlarda yeryüzü aşkın yüzü olacaktı. Gün gökyüzünde bitse bile, günler mühürlenmemişti daha. Yani yarına yürüyen dizeleriyle yarınlara yürüyen bir şairdi Adnan Yücel.

"Korkunun sofrasında yılgınlık yiyenler / Ne kırlarda direnen çiçekler / Ne kentlerde devleşen öfkeler / Henüz elveda demediler..." derken bir umut şairine yaraşır dizeler sunuyordu okuruna. Ve şöyle bir ekleme yapıyordu inancından. "Bu günlerden geriye, bir yarınlara gidenler kalır / bir de yarınlar adına direnenler."

"Orada çocuklar vardı çok uzakta / Gözyaşlanna sansür konulmuş çocuklar / Özlemlerini döküp içlerine / Düşlerinde hep uçurtma uçuran çocuklar."

"Alplerden Munzur'a" adını verdiği şiirinden böyle ses veri-

yor şair. Bu şiir *"Sular Tanıktır Aşkımıza"* adlı kitabında yer alıyor. Aynı yapıtta yer alan *"Şakayık"* şiirinde ise:

"Bak çocukların masal sıcaklığı tükeniyor / Sevgi bir oyuncak parası yuvalarda / Ninniler gün boyu çizgi film / kan ve şiddet akıtılıyor taze düşlere / Okullarda mektupsuz dil kuraklığı var.." (s. 30) diyerek yurt çocukları için kaygılanmaktadır haklı olarak.

*"Gözleri Şiir Yazan Çocuklar"*da ise yine bir şairin olmazsa olmazı olan geleceğe dair umutları kanatlanıyor sanki:

"Ey gözleri şiir yazan çocuklar / Dünya nasıl da yenik ve yaralı / Yorgun düşmüş avuçlannızda / Bir tek sizin gülüşünüz var O'nu güldürecek / Bir de filiz veren tohum elleriniz / Bugünün yorgun ayaklarını / Yarının güzel sabahlanna götürecek"(Acıya Kurşun İşlemez, s. 29)

Adnan Yücel'e göre aslında bütün çocuklar dalları zorlayan tomurcuklardır. Ve onlar yüreklerini sonsuz geleceğin akışına koyup büyüyen korkuların olmadığı bir dünyanın güzelliğini bir gün mutlak görecekler.

Adnan Yücel'in şiirlerinin toplamına baktığımızda toplumcu gerçekçilikten ödün vermediğini görürüz. Her olayı ve olguyu toplumsallığa ulaştırdığına tanık oluruz. Bu nedenle gelecekte postmodern anlayışlarla yazılanlar zamanın uzun yolculuğunda dökülüp saçılırken, toplumsal gerçekçilikten ödün vermeyenlerin ayakta durduklarına tanık olacağız...

Adnan Yücel, insanın içindeki kıpırdayan coşkudan yanadır. İnsanda hiç başlanmamış çok sesli aşklara, hiç koklanmamış güzelliklere, ateşsiz yanan özlemlere seslenir. Ve dostları O'nu hep öyle bilir. Yani büyüttüğü dirençli çiçeklerle anılıyor bugün ve böyle anılacak gelecekte...

Şair Öldü, Yaşasın Şiir!..
"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek"

Mahmut Gürsel KUŞ

"Saraylar saltanatlar çöker
Kan susar bir gün
Zulüm biter.
Menekşeler de açılır üstümüzde
Leylaklar da güler.
Bu günlerden geriye
Bir yanna gidenler kalır
Bir de yannlar uğruna direnenler..."

Böyle diyen bir şair için ne kadar ağlasak, ne kadar sızlansak, o yok artık, aramızda değil... Ölümüne *"güzelleme"* düzmemiz de mümkün değil... Her birimizin yüreklerinde kopan acı ve fırtınaları belki de bu yüzden tarif edebilmemiz olanaklı değil.... Kod adı *"kalleş"* çünkü bu ölümün...

"Adnan abi; ya sen İstanbul'a gel, ya ben Adana'ya, Ünsal'ı da alalım; üçümüz şöyle eskisi gibi yeniden salıncaklara binelim" dediğimde, yine o kendine has gülüşünü koyvermişti. *"İyi olur"* diyordu. Ve hastalığının durumunu, geldiği seviyeyi anlatıyordu. Ne var ki bu kez o gürül gürül insana güven veren tok sesi; oldukça titrek geliyordu.

Bu telefon görüşmemiz üzerinden daha henüz iki hafta geçmemişti ki, o acı, o kahredici ölüm haberi yüreğimize tıpkı bir mızrak gibi saplanıverdi. O an bu *"kalleş"* ölümün yol açtığı çaresizlik içerisinde *"şair öldü, yaşasın şiir"* demekten başka, hiçbir sözcük de benim duygularımı tarif etmeye yetmedi...

Öyle ya; şair öldü.Yaşasın şiir!..

Çünkü şiir yaşamıydı, yaşamı şiir gibiydi. Ölümü, ne kadar *"kalleş"* olursa olsun, yaşamla ölüm arasındaki diyalektik, aşk derecesinde tutkulu olduğu şiirleriyle öylesine iç içe geçmişti ki; illet bir kanserin öldürücü gücü bile bu diyalektiğin karşısında diz çöküp ölümü bir kez daha yenecek ve yaşam bırakıldığı yerden O'nun şiirleri ve mısralarıyla ve bunların bestelenen nağmeleriyle *"yer yüzü aşkın yüzü oluncaya dek"* yaşamaya devam edecekti...

Zaten O'na *"öldü"* gözüyle bakmak, ancak *"yaşayan ölüler"*in *"harcı"* olabilirdi. Çünkü O hiçbir zaman *"soyut bir şair"* değildi ve olmadı. Kuşkusuz, *"sivri"* ve *"profesyonel yanı"* bu olmakla birlikte, bütün bu sanatsal yanlarını asıl belirleyen, besleyen ve aynı zamanda ona nefes veren Devrim ve Sosyalizm davasıydı. İlk gençliğinden itibaren bu kavganın saflarında yer almış, en karanlık yenilgi günlerinde bile siperlerini asla terk etmemiş ve kendini bu yönüyle hızla *"profesyonelleştirerek"* kalemini de bu kavganın hizmetine sunmuştu.

*"Nehrin batı yakası"*ndaki *"baldın çıplak"*ların şairiydi O... Yazdığı şiirler daha sağlığında bile *"bu yaka"*da tıpkı bir bayrak gibi elden ele, dilden dile dolaşmıştı. Bir şiirinde *"kar yağıyor yaktığım ateşlere/ içimde kül kalabalığı isyan/ beni anlatacak kadar kalabalık değil daha sokaklar"* diyordu. Doğruydu...

Ama özlemini duyduğu o sokaklar, gün gelecek; ellerinde ve dillerinde onunda yazdığı şiirleri ve bunların bestelerini bayrak edinip ayaklanacak ve zulmün saltanatlarını birer birer yer yüzünden yok ederek, mutlaka, ama mutlaka bir gün *"yer yüzü*

aşkın yüzü" olacaktı. Tarihin durdurulamaz akışıydı işte bu... "Yaşayan kim, ölen kimdi" gerçekten?..

* * *

Onu ilk kez 85 haziranında Malatya mahpushanesinden tahliye olduktan hemen sonra, hem de bir *"bağ bozumu"*nun tam ortasında, sevgili Ünsal'ın sayesinde tanıyacaktım ben de...

Öyle ki; daha henüz 12 Eylül'ün şafağı sökmemişti. Eylül yenilgisiyle beraber hayata tıpkı bir ayrık otu gibi hakim olan tasfiyecilik ve bunun yol açtığı yılgınlık ve karamsarlık diz boyuydu. From, Freud gibi yazarların sözüm ona yeniden keşfedildiği, topraktan *"Eylül romanları"*nın bir mantar gibi fışkırıverdiği velhasıl; yenilginin üzerinden *"selin gidip kumun kaldığı"* zor günlerdi.

Bir *"balık"* için alabildiğine *"oksijensiz"* böylesine elverişsiz bir koşulda, *"akvaryum"*dan çıkarak nihayet *"deniz"*e kavuşmuştum ben de... Ama nereden ve nasıl başlayacaktım? Gerçi mevcut birikimim, alışkanlıklarım ve o güne kadar kazandığım reflekslerimle, bazı işler için sevgili Ünsal'ın sayesinde ilk kontaklarımı kurmuş ve bir yandan kollarımı yavaş yavaş sıvayıvermiştim. Ne var ki bundan ötesini bizzat hayatın ta kendisinden bir bir yaşayarak yeniden öğrenecektim.

Geceler... Bitip tükenmez, *"katran karası"* sabah olmaz geceler...

İyi ki o günlerde hemen yanı başımda Ünsal gibi bir arkadaşım vardı. Çoğu zaman onunla *"muhabbet kuşları"* gibi kafa kafaya veriyor, uzun uzun konuşuyor, mevcut *"pusulamız"*dan (!) el yordamıyla çıkış yönümüzü bulmaya çalışıyorduk. Her gecenin mutlaka bir sabahı vardı.

Mahpushaneden çıkışımın üzerinden bu arada ya bir ay geçmişti, ya da geçmek üzereydi. Bahsettiğim söz konusu arayışların içerisinde bir gün bana *"seni Adnan abi ile tanıştırayım"* dedi. *"Şair kendisi... İyi adam'dır"*...

Kafamın o sıralar daha çok *"profesyonel ilişkiler"*le (!) meşgul olduğu bir zaman diliminde, bu şair de nereden çıkmıştı? Kaldı ki, *"iyi adam"*ların mumla arandığı, hele *"edebiyat çevreleri"*nin bunca çürümüş ve kokuşmuş olduğu bir zamanda ve ortamda, bir şair nasıl "iyi adam" olarak ayakta kalabilirdi?

Ama Ünsal'ın o *"iyi adam"* deyişi yok mu? Karşısında diyebileceğim hiçbir şey zaten kalmamıştı. *"Tanışalım o zaman"* dedim. Ve hemen ardından kaşla göz arasında Adnan Abi'ye telefon etti.

Ve işte bu telefon onunla tanışmamızı sağlamanın ötesinde, aramızda oluşacak bir *"siper arkadaşlığı"*nın yanı sıra, ölümüne kadar devam edecek müthiş bir *"şiirsel yolculuğun"*da *"ilk köprüsü"*nü kuracaktı...

Nitekim ertesi gün her zamanki buluşma mekânımız olan Ünsal'ın kitap dağıtımevi'nde kitapların üzerine oturmuş çayımızı yudumlarken, o yüzünden hiç eksik olmayan tebessümü ve dal gibi boyuyla kapıdan içeriye Adnan abi giriverdi...

O sıralar hem öğretmenlik yapıyor, hem de bir yandan Edebiyat Fakültesi'nde okuyordu.

*"Tanışma faslı"*yla beraber önce aramızda kısa bir hoşbeş oldu. Bir o anlattı, bir ben... Hani, ilk tanışmanın insanda uyandırmış olduğu doğal bir çekingenlik ya da ne bileyim, *"ilk heyecan"*, bir anda nedense ikimizde de kaybolmuş ve birbirimize kırk yıllık iki dost gibi sarılıvermiştik... Ve belki de daha da önemlisi, hiç *"yabancılık"* çekmemiştik...

Çünkü o, *"et ve tırnak"* kadar *"biz"*den biri, devrim ve sosyalizm davasının *"sınlsıklam"* bir sevdalısıydı. Üstelik tek bir yaprağın bile kımıldamadığı böylesi zifiri karanlık bir ortamda bile, hâlâ "sevda"sının peşini kovalıyordu. Ve işte nihayet *"hissi kalpler vuk'u bulmuştu"*...

"Çorak topraklar" gibiydik sanki ikimiz de... *"Kuraklığımız"* belli ki bir çırpıda giderilebilecek cinsten değildi. Bitmek tüken-

mek bilmiyordu bu yüzden aramızdaki *"deniz ve derya meselesi..."* Oysa, daha şiir üzerine bir kelime bile konuşamamıştık Adnan Abi ile... Ne Nazım'ın şiiri ve çapkınlıkları ne de Mayakovski ve intihan... Adnan abi, anlattığımız her şeyi bir "şair duyarlılığı" ile dinliyor, soruyor ve sonra sorgulamaya başlıyordu. Ben ise gökte ararken (!) yerde bulduğum ve üstelik son derece *"profesyonel bir ilişki"* ile karşı karşıya kalmış ve Ünsal yerden göğe kadar haklı çıkmıştı. Ne var ki bu şaşkınlığımı üzerimden atmak çok zor olmadı ve *"iyi adam"*la aramızdaki sohbet koyulaştıkça koyulaştı...

Aynı *"kulvar"*lardan geliyorduk... Aynı bulvarları beraberce yürümüştük... Ama kalabalıklar içerisinde birbirimizi tanımıyorduk... Sonra o *"malum aynlıklar"* girmişti araya... Ve ardından o karanlık 12 Eylül günleri...

Bu arada, saatler de oldukça ilerlemiş, epey yorulmuştuk da... Kaldığımız yerden ertesi gün devam etmeye söz kestikten sonra, Ankara'nın o güzelim bulvarlarına vurmuştuk kendimizi... Daha sonraları sohbetlerimiz İstanbul'da da sürecekti. Ama bu kez beraber, hem de sımsıkı, kol kola yürüyorduk işte... Ünsal, ben ve O... Yani *"bir yeraltı nehrini beklerken"* diye daha sonra yazacağı bir şiirinde bahsi geçen üç kişi...

Ertesi gün kaldığımız yerden yeniden devam ediyorduk... 12 Eylül, ihanetler, direnişler, mahpushaneler ve *"kalabalıklar"* içinde *"yalnızlık"* çektiğimiz o *"zalim günler..."* Ama bu sefer daha derinlere, daha derinlerde yatan gerçekliklerimize doğru *"yelken açıyor"*, *"deniz ve derya"*nın tam ortasında yeni bir *"soluklanma ihtiyacı"* daha duyuyorduk...

Kuşkusuz bu yenilgi günlerine bir günde gelinmemiş, bu insanı bunaltan, nefes alıp vermesini bile engelleyen bu kahredici ortam, bir çırpıda oluşuvermemişti. Aslında yenilginin bütün dersleri, daha şimdiden çıkartılmalıydı. Çünkü 12 Eylül aynı zaman da bir bütün olarak hepimizin *"röntgen filmimizi"* çekmiş

ve önümüze koyuvermişti. Hastalıklarımız, gün gibi ortadaydı...

Ağlamak, sızlanmak ya da yenilginin üzerini küllemek bizim harcımız olamazdı. Yeniden ayağa kalkmak, ancak şimdi, kendimize karşı son derece dürüst davranmakla mümkün olabilirdi. Ayrıca yaşanmış tarihten çıkan yenilgi dersleriyle *"bu diken tarlalarının ötesi /biliyoruz ki baharda bir nar bahçesi"*ydi...

Yoksa, *"deniz ve derya"*nın yeniden yükselişinde, dalgaların üzerindeki *"kütükler"*den hiçbir farkımız kalmayacak ve sınıflar mücadelesinin dalgaları tam da egemenlerin istediği bir doğrultuda, hem de *"kütükler"*i de önüne katarak akmaya devam edecekti. Ve *"yıllar okyanusta yorgun bir gemi/ ve yaşam /karada ağlayan bir sevgili"* olarak kalacaktı...

Aramızdaki *"meşveret"*in işte tam da bu noktasında, *"iyi adam"* cigarasını bir daha yakmış ve çayından bir yudum alarak dalıp gitmişti. O an belki de kim bilir, siyah beyaz bir film gibi bütün hayatı gözlerinin önünde hızla akıp geçiveriyordu. Ardından derin bir iç geçirdi. Belli ki, kendisi ile bir iç hesaplaşmasının doğal bir rahatlamasıydı bu... Belki de, o müthiş güzel nehirsel şiirlere ilk adım...

Sıra artık *"damak tatlanm"*a geliyordu... İlk gençliğimden itibaren uzun mücadele yılları içerisinde en küçük hücrelerine varıncaya kadar tanıma fırsatını bulduğum ve *"onlan tanımak bir şanstır"* diye kendi payıma her zaman hep övünç duyduğum, "harcımın kanlmasında" gerçekten bana çok emekleri geçmiş, o müstesna *"damak tatlanm"*ı, bunca ihanetlerin ve yılgınlıkların yaşandığı bir ortamda, *"iyi adam"*a mutlaka anlatmalıydım... Anlatmalıydım ki, o duygu dolu güzel şiirleriyle *"karanlıklar yanlsın", "geceler tutuşsun..."*

"İnsan olağanüstü olabilir miydi?" Mehmet Fatih, olağanüstüydü işte... Uzun mücadele yılları içerisinde bir çok devrimci tanımış, bir çok *"hapislikler"* yatmıştım. *"Devrimci olmak"*,

"bulunmaz bir Hint kumaşı" asla değildi. Asıl *"meleke"*; insan olabilmekti... Sosyalizmin tarihsel özü zaten insanın insanlaşması değil miydi? İşte O, dünün bugünün değil, yarının insanıydı ve *"fazla insan"*dı... Öyle de olunmalıydı... Hoş, bu yüzden hep *"kıblem"* olarak kalacaktı... Malatya'da mahpus yatarken, 84 ölüm orucunun 45. gününde, elime ulaşan en son mektubunda, *"Ferhat gibi balyozumuzu elimize aldık, sıradağları delmeye çıktık Mahmud'um"* diyordu... *"Bir yıldız vardır hani/ bütün yıldızlar içinde der Homeros"*... İşte O bir *"kutup yıldızı"*ydı...

"Siz, bir insanın olağanüstü soğukkanlılığını hiç gördünüz mü?" İşte bunu Osman Yaşar Yoldaşcan'da yaşayabilirdiniz... Bir beyin ki, 69 üniversiteler arası giriş sınavı birincisi... Bir yürek ki, ancak onun kadar temiz, onun kadar saf ve aynı zamanda onun kadar yiğit olamazdı. Eğer onu biraz yakından tanımıyorsanız, sıradan bir muhasebe memuru zannetmeniz işten bile değildi. Koca bir şehri kuşatma altına alıp, köşe bucak, ev ev onu aradıkları zamanda, sıradan bir devlet arabasına el koyup, bir devlet memuru edasıyla kuşatmaları birer birer yarıp, başka bir şehirdeki evine sağ salim ulaşması, ancak *"Osman'ın işi"* olabilirdi... Ya da ne bileyim, basılmak üzere olan bir evin pür telaş boşaltılması sırasında, arkadaşlarına dönüp *"halıyı kınştırmayın"* diyen o kendine has *"muzip"* davranış da...

"İyi adam", bunun üzerine hışımla ayağa kalktı... Gözleri çakmak çakmak olmuştu. *"Bunların mutlaka şiiri yazılmalı... Ama mutlaka"* diyordu...

Hele mahpushane anılarına başladığımda; Vedat Türkali'nin o güzel *"İstanbul"* şiirini ilk kez nasıl duyup bir çırpıda ezberleyiverdiğimi ve uzun yıllar müşahadiye hücrelerinde kalan arkadaşların koridordan gelen asker postallarının yankısından, yanlarına gelmekte olan subayların rütbelerini nasıl bildiklerini, Adana cezaevindeki iç emniyet subayının *"fraksiyon"* diyeme-

yip *"frekans"* deyiverişini, ya da ne bileyim; Meydan mahallesinin o lümpen kabadayısı Resto'nun işkence odasına alınırken *"leş kancık, kabul etmem"* diyerek ayaklarını havaya dikişini, ama, iki falaka yedikten sonra kabul edişini anlatıverdiğimde *"iyi adam"*, gülmekten yerlere yatıyordu...

*"Damak tatlanm"*ın ve mahpushane anılarımın bu anlatımı, birçok anektotla birlikte sürecek ve *"iyi adam"*'la yaptığımız tadına doyum olmayan bu sohbetler, geceli gündüzlü devam edecekti. Hatta birbirimize öylesine çok ısınmış ve kaynaşmıştık ki, bu sohbetlerin içerisinde yer yer kendimizden geçtiğimiz anlar bile çok olmuştu...

İşte günlerden bir gün, elinde bir tomar kağıtla dağıtım evine aniden çıkageldi. Ve kağıtları Ünsal'la benim önüme koyup "alın okuyun, bakalım" dedi... *"Beğenecek misiniz?.."* Bunlar, *"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek"*in ilk eskizleri ve 12 Eylül'ü anlatan ilk bölümleriydi.

Olduğum yerde bir anda donup kalmıştım. Çünkü o ana kadar bize hiçbir şey söylemediği gibi, yazmaya başladığını bile hiç fark ettirmemişti. Doğrusu, o an çok hoş bir sürpriz yaşatmıştı bize... Bu kez benim gözlerim çakmak çakmak olmuştu. Ünsal, zaten böylesi zamanlarda ve ortamlarda hemen *"kelebekleşiverirdi."* Şiirleri okur okumaz bu yüzden *"uçma"*ya başlamıştı bile... Ben de bu şaşkınlık içerisinde, bir solukta, yazılan bölümleri hızla bitirivermiştim. *"Aşksız ve paramparçaydı yaşam/ bir inancın yüceliğinde buldum seni/ bir kavganın güzelliğinde sevdim"* diye başlayarak döktürüvermişti *"iyi adam"* işte...

"Aşk demişti yaşamın bütün ustalan/ aşk ile sevmek bir güzelliği/ ve dövüşebilmek bu güzellik uğruna/ işte yüzünde bademçiçekleri/ saçlannda gülen toprak ve ilkbahar/ sen misin seni sevdiğim o kavga/ sen o kavganın güzelliği misin yoksa" diyerek *"nehir"* akıp gidiyordu...

"Sen mutluluğun resmini yapabilir misin Abidin/ işin kolayına kaçmadan ama" demişti Nazım... Ve işte bu, *"mutluluğun bir resmiydi"*, aramızda o an yaşanan... Hem de Nazım'ın dediği gibi *"işin kolayına kaçmadan"* yapılan... Öyle ki, ilk eskizleri okuduktan hemen sonra, ikimiz de büyük bir coşku ve mutluluk içerisinde Adnan abi'ye sanlıvermiş ve bir süre birbirimize öylece asılı kalıvermiştik... *"Eline sağlık iyi adam... Çok güzel olmuş"* diyorduk bir ağızdan... Ve üstelik yukarıdaki bu tablo, her yazdığı bölümü bitirdikten sonra, coşkusu ve mutluluğu biraz daha artarak, her seferinde aramızda yeniden yaşanmıştı. Böylece *"iyi adam"*, *"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya dek"* adlı o şiir kitabını hem de bir ay gibi kısa bir sürede yazıp baskıya hazır hale getirivermişti. Artık bundan böyle gerisi, biraz da kendiliğinden gelecekti...

Ne var ki, tam o sıralar, ilk kurduğum kontaklardan bazı *"falso"*lar sonucu, yoğun bir *"takip"* yaşanmış ve hiç de istemediğim bir zamanda *"bozkır"*ı erken terk etmek zorunda kalmıştım. Kervan nasıl olsa yolda düzülürdü... *"İyi adam"*la ilişkilerimiz, buna rağmen eskisi kadar sık olmasa bile, kesintiye uğradığı yerden, *"yedi tepeli şehir"*de de devam etmiş ve buradan da kendisine yeni *"yeraltı kaynakları"* yaratmıştı. Ünsal da bu arada *"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek"*in ilk baskısının yapılması için yayınevi araştırmış, Yön Yayınlarına karar kılınmış ve kitap en ücra köşelere kadar yola çıkmıştı.

"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek" adlı şiir kitabı, gerek içerik yönünden gerekse de yazıldığı ve ilk dağıtıma verildiği tarih yönünden dikkat çekici olduğu kadar, önemli bir işleve de sahipti. İhanetlerin ve çözülmelerin sonucunda Devrim ve Sosyalizm davasında *"sırt dönme"*lerin ve hortlayan tasfiyecilikle birlikte, safları bölükler halinde terk etmelerin alabildiğine yaygın olduğu, yılgınlık ve karamsarlığın diz boyuna ulaştığı, *"eylül romanları"*nın bu yüzden topraktan mantar gibi fışkırıverdiği

ve okuyucu (!) bulduğu, velhasıl böylesi rezil, çürümüş bir ortamda, tıpkı karanlığa tutulan bir *"el feneri"* gibiydi...

İşte bu şiir kitabında *"iyi adam"*, devrimle ihaneti, çözülmeyle direnişi karşı karşıya getiriyor ve yaşamı şiirsel bir yoruma tabi tutarak yeni gelmekte olan kuşaklara *"düşlerin sonsuza koştuğu yerde/ sabrın çiçeklerini açtığı yerde/ asla kapanmaz yaşanan defter/ çünkü tarihin en güzel yerinde/ son sözü hep direnenler söyler"* diyerek tarihe de ayna tutuyordu...

Gelen ilk tepkiler, çok olumlu ve gerçekten gurur vericiydi. *"Güzel şiirlerdi..." "Çok hoş dizeleri vardı... "Hele imgelemeler, oyadaki nakış gibiydi..."* Ama kafalardaki esas soru, bütün bunların arkasından geliyordu; *"kimdi bu güzel şiirleri yazan ve nasıl yazmıştı?"*

Şiir kitabı ilk önce kuşkusuz cezaevlerinin *"vazgeçilmezleri"* arasına giriverdi... Ve artık mahpushane mektuplarının, kart ve tebriklerinin baş köşesinde, bu şiir kitabının dizelerine sık sık rastlamak mümkündü. Sonra bazı dizelerini Tolga Çandar besteliyordu. Ardından sevgili Ahmet Kaya peşine düşmüştü. Ne var ki o zaman etrafımızda bulunan bazı *"şarlatanlar"*, Ahmet Kaya'yı küstürmüşler ve bu *"proje"* ne yazık ki suya düşüvermişti. Belki de bu yüzden, biraz da Adnan abi'nin geniş kitlelerle kucaklaşması yavaş yavaş olacak ve yeni kuşaklar Adnan abi ile ilk kez, o sıralar yenilgi döneminden dolayı ancak düzenlenebilen festivallerde yüz yüze gelebilecekti. İlgi ve coşku sahiden görülmeye değerdi...

Ve artık O, *"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek"*'i yazan şairdi ve öyle tanınacaktı. Kendisi de zaten "doruğum" derdi hep söyleşilerinde...

Ve bu *"doruk"*lardan *"nehrin batı yakası"*ndaki *"baldın çıplaklar"*a *"şiir bazukaları"* vermeye hep devam etti. Grup Yorum besteleri geliyordu sonra... *"Gel ki şafaklar tutuşsun"* diyordu birinde... Ve böylece o zalim, o zor günler bir bir geride kalarak

"karanlıklar yanlıyor" ve nihayet *"geceler tutuşmaya"* başlıyordu...

* * *

Ne var ki, bu sefer *"geceler tutuşup"* yeni bir yükseliş dönemine girmemize rağmen, bir dönem önce *'nehir yataklan"*nda görmeye alıştığımız o gürül gürül akan sular, bu kez neredeyse *"serap"* oluyor ve bir türlü yenilgi toprağını üzerinden atamıyordu. Gerçi ilk başlarda kısmi kıpırdamalar olmuş, ama bunlar da *"yaz yağmuru"* gibi gelip geçivermişlerdi. Ve giderek o gürül gürül akan suların bile, özlemi bir yana, artık *"nehir yataklan"*nda o incecik parmak kadar akan suların bile hasretliği yaşanmaya başlıyordu.

Aslında bu durum, söz konusu *"nehir yataklan"*nın oldukça dar, kısır ve küçücük dünyasıyla, devrimin o kocaman ve kapsayıcı dünyası arasındaki, Eylül öncesinden beri süregelen ve 12 Eylül'de tıpkı bir buzdağı gibi suyun yüzüne vuran çelişkinin, alabildiğine derinleşmesiydi bu...

Oysa, 12 Mart'ın ardından gelen yükseliş günleri çok görkemli olmuş ve deyim yerindeyse, o müstesna *"bir avuç devrimci"*nin yenilgisine rağmen, yenilginin hemen ardından her dağ ve taşın altından o *"taze ve körpe sular"*, bir çığ gibi yeniden yükselivermişlerdi. Bu kez ise bunun tam tersi oluyordu.

Bu ters durum, kuşkusuz, ne bir takdir-i ilahinin ne de birer tesadüflerin sonucu asla değildi, olamazdı. Çünkü nedenleri ve kökleri, Eylül öncesinde olmakla birlikte, esas olarak 12 Eylül yenilgisi, 12 Mart'ta olduğu gibi, dövüşe dövüşe değil, aksine kısmi birtakım direnişleri saymazsak, tamamen dövüşmeden alınan bir yenilgi olmuştu. Ve gerek yaşadığımız yenilgi döneminin bu kadar uzun, bu kadar zor ve zalim olmasının, gerekse de yükseliş döneminin bu kadar cılız ve güçsüz olmasının da sebebi, işte burada yatmaktaydı. Öyle ya, her şeyden önce *"böyle mağlup"* birincisi, sayılamazdı *"galip"*...

İkincisi, belki de birinciden daha önemlisi, 12 Eylül'de dövüşsüz alınan bu yenilgiden daha sonraları "dişe dokunur", doğru dürüst hiçbir yenilgi dersinin çıkartılmamış olmasıydı. Üstelik yenilgi derslerinin ortaya çıkartılabileceği bütün yer ve zamanlarda, ya yenilginin üzeri *"külleniyor"*, ya da değişik *"sefilane teoriler"*le yenilgiye *"kılıflar"* bulunarak, bünyedeki bütün yapısal hastalıklar, bilerek ya da bilmeyerek, gizlenmeye çalışılıyordu. Kaldı ki, zaten 12 Eylül, bütün cephelerden *"röntgen filmlmizi"* birer birer çekmiş ve önümüze adeta koyuvermişti. Bu *"röntgen filmleri"* vasıtasıyla düşmandan da öğrenilme yoluna gidilmeyince, bünyemizdeki bütün yapısal hastalıklar, vücudumuzu içten içe kemirip, kanımızı emerek kangrenleşmiş ve bugünlere böyle gelinmişti.

Yeri gelmişken, *"iyi adam"*ın altı mutlaka kalın bir çizgiyle çizilmesi gereken diğer bir yönü de burada yatıyordu işte... Bu nokta aynı zamanda devrimci sanatın toplumsal mücadeledeki yerini ve işlevini göstermesi bakımından oldukça dikkat çekiciydi. Öyle ki, daha yenilgi günlerinin karanlığı içerisinde kaleme aldığı *"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek"* adlı şiir kitabında, bu kez bir "deniz feneri" gibi toplumsal mücadelenin dününü ve bugününü aydınlatıyor ve yukarıdaki tabloyu şiirsel bir dille gözler önüne seriyordu.

"Bir ilkbahar gecesinin ortasında/ Şimşeklerle gelen o kıştan sonra/ Her şey yeniden başlıyordu yine" diyerek önce projektörlerini Eylül öncesine çeviriyor, *"bütün kitaplardan bir tek söz/ Bütün çiçeklerden bir tek renkle/ Selamlar yolladık iş cehennemlerine/ İşsizlik cehennemlerine selamlar/ Gözlerimizi karşılayan güneş/ Daha sermeden yüreğini dağlara/ Sabahlardan haber verdik kırlara/ Konduların savrulan kimsesizliğinde/ Ve yanan gölgesinde fabrikaların/ Bir tek söz/ Bir tek renk/ Ve ardında koskoca bir gelecek/ Bitmedi biliyorum ve bitmeyecek/ Varmak için o görkemli sonsuzluğa/ Yetmedi yalnızca adı-*

nı söylemek/ Yürümek gerekiyordu üstüne üstüne/ Yürümek" diyordu.

Ve sonra *"Bir kez kınldı rüzgânn kanatlan/ Her ölüm bir düş kınklığı şimdi/ Bir güvensizlik belgesi gözlerinizde/ Ve ihanetler/ Savaşsız çekilen teslim bayrakları/ Verilen adresler/ Listeler dolusu arkadaş adlan/ Ve uğrunuzda yıllar boyu ölenler/ Ölürken bile durmadan yürüyenler/ Az önce yine ölmeye gittiler/ Hâlâ sessizliğinizde kanıyor sesleri/ Bir daha da dönüp bakmayın geriye/ Adını bile sormayın hiç kimsenin/ Acı ve ihanet kokuyor her yeriniz/ Çekilin şimdi uykulannıza çekilin/ Bir başka mevsimde bekleyin sabahı/ Belki yeniden dirilebilirsiniz"* diyerek, 12 Eylül yenilgisinin ardındaki acı gerçekleri bir bir aralamaya çalışıyordu...

Hoş, *"iyi adam"* keşke böyle yazmasaydı... Neden derseniz, çünkü bütün bunlar sahiden yükseliş dönemiyle, yani *"bir başka mevsimde", yeniden "dirilecekler", "yeni makyajlan"* ve *"yeni kostümler"*iyle yeni döneme eklenivererek, dalgaların üzerinde yeniden arz-ı endam eyleyeceklerdi...

Aslında körün istediği bir gözdü... Fakat tam o sıralar, uluslararası plandaki "reel sosyalizm"in yaşanan krizi ve domino taşları gibi birbiri ardı sıra çöküşleri de bütün bu durumlara ekleniverince, tıpkı siyah beyaz Türk filmlerinde olduğu gibi, "beklenen mucize" gerçekleşiverecek ve körün ne yazık ki iki gözü birden açılıverecekti (!). Oysa, bünyemizdeki kangrenleşen bütün yapısal hastalıkların temizlenmeye başlanması ve dışarı atılabilmesi için son derece elverişli bir zemin teşkil eden bu durum, ne kadar düşündürücüdür ki, bünyedeki yapısal hastalıkların biraz daha gizlenebilmesi için bir "tül perde" görevini görmüştü...

Ve bu *"tül perde"*(!) sayesinde *"nehir yatakları"* giderek mitolojideki *"Proructes yataklan"*ndan görece hiçbir farkı kalmayacak ve kendi dar kısır ve küçücük dünyalarıyla, devrimin o

kocaman ve kapsayıcı dünyasını, kendilerine göre, ölçüp biçerek ya da orasından burasından budayarak, *"kendi yatakları"*na uydurmaya çalışacaklardı. *"Velhasıl hiçbir güzelliği/ Bir türlü katamadık güzelliğimize/ Bir at gözlüğü müydü bu/ Bir bakar körlük mü yoksa/ Ki yaşamın tümünü kucaklamadan/ Varmak istedik o sonsuz yaşama"* derken işte *"iyi adam"*, daha o günlerden devrimin o kocaman ve kapsayıcı dünyasıyla, *"nehir yataklan"*nın bu dar, oldukça kısır ve küçücük dünyası arasındaki devasa farka parmak basıyordu. Ve hal böyle olunca, *"nehir yataklan"*nda o incecik parmak kadar akan suların bile hasretliğinin yaşanması, son derece doğal değil miydi?

Bu arada *"ışık"*, bu kez hızla *"doğudan yükseliverdi..."* Dağların sarp yamaçlarında uzun süre *"kelle koltukta"* devam eden mücadele, artık *"kırlan tutuşturarak"* bir yandan *"serhildanlar"* dönemi başlatıyordu. *"İyi adam"*, hemen gözünü bu ışığa çeviriyor ve *"Nazım'ın evlatlan"*, sanki bu kez Nazım'a nazire yaparcasına, *"Kurtuluş Savaşı Destanı"*nın eksik kalan bölümünü tamamlıyorlardı... *"Ateşin ve Güneşin Çocuklan"*ydı bunlar... Çünkü *"iyi adam"*, *"mavi gezegen"*de aynı zamanda bir *"yeryüzü insanı"* olarak, *"O sözler ki hep alın terini türküler/ Özgürlüğe gönül verenler/ Ve kavgada en önde gidenler/ Ölürken bile o sözleri söyler/ Küba dağlannda bir gerilla önderi/ Vietnam'da bir topuzlular neferi/ Aynı dillerden farklı sesleri neyler/ Vietkong'da şair Liem/ Ya da Filistin'de Mahmut Derviş/ Cigerxwin'dan farklı şeyler mi söyler"* diyerek kavgada yerini alıyor ve *"Ninova bir kanlı zulüm kalesidir artık/ İki Nehrin arasında/ Tüm nehirlerin korkulu belasıdır/ Ve tannlaşmış bir kral soyunun/ Asur tabletlerindeki zulüm yasasıdır/ Ey Firdevsi - koca şair/ Bu destan bir halkın yalansız kavgasıdır"* diyerek yeni bir destana başlıyordu.

"Ateşin ve güneşin topraklannda/ Ademden önce akardı o nehirler/ Adem'in arkasında yürüyen erler/ Bütün olanlan çok

sonradan gördüler" diyerek silinmiş, yok sayılmış koca bir tarihi bir *"destan dili"*yle anlatarak bugünlere getiriyordu. Hele bu destan *"Dörtler"*i anlatırken müthiş bir kreşendoya dönüşerek, *"Ne zaman umutsuzluk çökse direncin kıyısına/ Bir acı saplanır yüreğin tam ortasına/ Koğuşlar susar/ Parmaklıklar durur/ Ranzalarda küllenen umutlar ağlar/ Anlatılmaz bir destandır yaşananı/ Ne söze gelir ne saza/ Kırbaçlar sopalara ve zincirlere karışır/ Ölüler ayaklara dolanır geceleri/ Kanlı battaniyelere sanlır/ Her direnişte tabutlarla çıkılır dışarı/ Gözyaşları zılgıt seslerine katılır/ Elleri hep koynunda kalır kızların/ Analann gözleri dikenli tellere takılır/ Bir acılı sessizlik sarar yürekleri/ Dicle'nin sulan susuzluğa çıkılır/ Kale burçlannda akbabalara/ Ve üniformalar giyinmiş yeni Dehaklara/ Yalnızca zindanın mazgallannndan bakılır/ Ey ateşin ve güneşin çocuklan/ Hani bilincin sesi yüreklerimizde/ Gözlerimizdeki inancın sancaklan nerede/ Bu gidişe dur demek gerekir bilirim/ Hücrede her saniyeyi bir yıl eylerim/ Bir ateş yaktık sönmesin diye hiçbir yerde/ O ateş sönerse yaşamayı neylerim/ Bu yüzden üç kibrit ile Newroz günü/ Yüreğimi sizlere armağan eylerim"* diyerek devam edip gidiyordu...

"Bir havar yükseldi zindandan kırlara/ Dört ateşten dört kıvılcım düştü dağlara/ Dağlar tutuşup indi bağlara/ Dört aynı ses yükseldi her ateşten/ Söndürmeyin ateşi/ Üfleyin korlara - üfleyin korlara..."

İşte *"iyi adam"*ın *"Ateşin ve Güneşin Çocuklan"* adlı bu şiir kitabı, sürdürülen o müthiş ve gıpta edilesi kavgaya, yüreğini armağan etmesinin yanı sıra, sunduğu güçlü bir *"mitralyöz"*dü aynı zamanda... Ve bu *"mitralyöz"*, artık gerillanın sırt çantasından hiç eksik olmayacak ve mavi gecelerde ay ışığının altında, her siperde elden ele dolaşarak, bu kez on binlerce insanın katıldığı *"serhildanlar"*ın ve *"Newroz geceleri"*nin ateşini tutuşturacaktı...

Ve *"Çiçeğin meyveye durması için/ Dallara suyun yürümesi gerek/ Tohumun buğdaya dönmesi için/ Toprağın yağmura doyması gerek/ İsyanın zafere varması için/ Korkunun gözlerde sönmesi gerek/ Var git dostum var git/ Bildirilerle taşı dünya halklanna"* diyordu...

Ne var ki, artık *"Proructes yataklan"*na dönüşen *"nehir yataklan"*nda o incecik parmak kadar akan suların bile hasretliğinin yaşandığı bir zamanda, bütün bunlar yetmezmiş gibi, bir de *"bir dirhem su"*da fırtınalar kopartılmaya başlanıyordu. Belki de bütün bunlardan daha önemlisi ve daha da vahim olanı ise, bu söz konusu *"nehir yataklan"*nın *"sular"*ın ilerideki olası bir o gürül gürül akışlarına, artık *"yataklık etme inancı"*nı görece kendilerinde kaybetmeye başlamasıydı. Çünkü, en yüce değerlerin bile, bu noktada içi birer birer boşaltılıyor ve bir dönem önce yüceliğinden dolayı ulaşılamaz zannedilen değerler bu kez ayaklar altında sürünmeye başlıyordu...

Bütün bunlara herhalde en güzel örnek, parti ve örgüt kavramıydı. Çünkü 12 Eylül öncesi *"deniz ve deryalar"*ın içerisinde gerçekten hatırı sayılır onca güçlerimize rağmen, doğru dürüst birleşik bir parti kurmaya bile tevessül edilememişken, şimdi bir *"dirhem su"*yun içerisinde kopartılan fırtınalarla, onlarca parti ve örgüt oluyor ve yenileri kurulmak için sırasının kendilerine gelmesini bekliyorlardı.

Ne var ki, bu coğrafyada daha önce içler acısı bir trajedi olarak yaşanan ve göz ardı edilen bir çarpıcı gerçek daha vardı ki, o da, 12 Eylül'ün, belki de tarihte eşine hiç rastlanmayan bir nicelik ve nitelikle, azgın bir *"mülteci furyası"*na sahne olmasıydı. Darbenin gelişiyle birlikte, on binlerce insan, arkalarına bile bakmadan safları bölük bölük terk ederek Avrupa'ya kaçmış ve yaşamlarını orada oluşturdukları *"Ghetto"*larda sürdürerek sözüm ona mücadeleye oradan devam etmişlerdi. 12 Eylül'ün

çektiği ve önümüze koyuverdiği önemli *"röntgen filmleri"*nden bir tanesi de işte bu *"mülteci furyası"*ydı...

"Hafıza-i beşer nisyan ile malûldür" derler... Ama bu ölçekte bir mülteci hareketini yaratan bir bünyenin bunu yıllarca unutması (!), bir nebzecik bile olsa bununla hesaplaşmaması ve bu hastalığın ortaya çıkış koşulları, nedenleri ve kökleri üzerinde düşünüp bünyesinde en ufak bir temizliğe girişmemesi, kuşkusuz, sonuçta bu kez kendi coğrafyasında bile mülteci durumuna düşmesi ve *"bir dirhem su"*yun içerisinde onlarca parti ve örgütün *"mülteci Ghettolan"*na benzemesi, eşyanın tabiatına son derece uygun düşecekti. Ve Marx'ın Fransa'daki 1848 sınıf mücadelelerini değerlendirirken söylediği gibi, *"tarihte bir olay iki defa yaşanır"*dı ve bu, *"birincisinde trajedi, ikincisinde komedi"* olurdu. İşte, kendi coğrafyasında bile *"mülteci"* olmak ve *"mülteci ghettolan"*na benzeyen örgütlere dönüşmek, herhalde 12 Eylül de yaşanan bu trajedinin komediye dönüşmesinin ta kendisiydi...

Ama bu olayın yaşadığımız coğrafyada bir de traji-komik bir yönü daha yaşanacaktı. O da bir grup arkadaşla yaşadığımız bu krize ilişkin yapılan sohbetlerin bir tanesinde üniversiteli genç bir arkadaşımın, *"sen ne diyorsun abi, benim de etrafımda artık 22-23 yaşlannda epey eski solcu arkadaşım oluşmaya başladı"* demesiydi...

Gerçekten bu da doğru, doğru olduğu kadar da düşündürücüydü. Çünkü üniversiteli genç arkadaşımın bu serzenişi, yükseliş dönemiyle birlikte *"nehir yataklan"*na gelen o *"körpe ve taze sular"*ın bu *"yataklar"*da ne kadar ve nereye kadar aktığı ve daha sonra ne kadar kaldığı ve bu *"yataklar"*dan nasıl ve nereye kaybolduğu araştırılırsa, karşımıza işte bu traji-komik gerçeğin ta kendisi çıkıyordu...

Ve artık yaşadığımız bu coğrafyada, hepimizin içinde yaşa-

dığı ve bir *"parçası"* olduğu bu yaşamın, nefes borularının giderek tamamen tıkanmakta olduğu ve bu yüzden derin bir çürümenin yaşandığını hiç kimse göz ardı edemezdi. Bir dönem önce neredeyse *"deniz ve deryaları"* devşirdiğimiz bütün *"kamusal alanlarımız"*da bugün, en gerici, en bağnaz, en milliyetçi, en yobaz akımların cirit atıyor olması, üniversiteler ve yoksul varoşlarda *"çeteler"* oluşarak, eski solculuğun bu topraklarda alabildiğine gençleşerek çoğalması, ne yazık ki, bu durumun somut birer göstergeleriydi. Kaldı ki, yapılan son genel seçimler, zaten bunun çekilen diğer bir *"röntgen filmi"*değil miydi?

* * *

Ne var ki asıl devrimci olan bizatihi hayatın ta kendisiydi... Zaten bizim devrimciliğimizin ölçütü de, hayatın bu kendi akışı karşısında, önümüze konulan görevlerin üstesinden ne kadar gelip, gelemediğimize bağlıydı. İşte, uzun ve sancılı bir durgunluk döneminin ardından, bir kez daha *"Irak krizi"*yle beraber, önümüze yeni tarihsel fırsatları ve olanakları yeniden sunmaya başlıyordu...

Emperyalistler arası *"it dalaşı"*, tırmanan *"Irak krizi"*yle birlikte, yoğun bir diplomasinin ardından kendi zirvelerinde iyice tepeye vuruyor ve *"ikinci savaş"*tan sonra oluşan, oluşturulan bütün statükoları ve kurumları parçalayarak, *"ön muharebeler"*le iç içe, yeni bir dünya savaşının provaları yapılmaya başlanıyordu.

Söylenen ve gösterilmek istenen her türlü bahane ve demagojinin tam tersine, aslında bu kriz, emperyalizmin bizzat kendi doğasından kaynaklanmış ve buradan beslenmişti. Hem de öyle ki, on yıllardır hakkında yapılan onlarca *"laf salatası"*na rağmen, *"kör, kör parmağın gözüne"* dercesine, üstelik emperyalizmin kendisi, özünde değişen hiçbir şey olmadığını bas bas bağırıyor ve dünyayı yeniden paylaşmak histerisiyle, yerküreyi bir kez daha savaş rüzgârları kasıp kavurmaya başlıyordu.

Nihayet *"ummanlar"*, işte ayağa kalktı... Seattle'dan Cenova'ya, Cenova'dan Seul'e, Seul'den Paris'e, Paris'ten Londra'ya, Londra'dan Berlin'e, Berlin'den Porto Allegre'ye kadar "uyuyan dev" uyanarak, yerkürenin hemen her yeri, on milyonlarca insanın, tarihte belki de ilk defa, bu kadar büyük bir ölçekte, savaş karşıtı eylemlerine tanık oluyordu...

Ve dünya *"tek kutuplu"* değildi artık... Kapitalizme karşı proletaryanın neredeyse üç yüz yıldır sürdürdüğü mücadele, bazen devrimlerle, bazen bunların yenilgileriyle, kesintisiz bir şekilde bugüne kadar süregelmiş ve sonuçta proletarya, kapitalizmin yıkılması sorununu, "bütün insanlığın bir sorunu" haline getirmişti.

Ve böylelikle *"mavi gezegen"* olduğu yerde sallanmaya, yerküre ise bulunduğu yerde oynamaya başlayarak, Rosa'ların ruhu tıpkı bir *"hayalet"* gibi, yerkürenin üzerinde yeniden dolaşmaya başlıyordu...

"Sizi budala çakallar! Sizin 'düzen'iniz kumdan inşa edilmiştir. Yarın devrim bir kez daha ayağa kalkacak ve trompet sesleri ortasında sizi dehşete düşürerek haykıracaktır: 'buradaydım, buradaydım, hep burada olacağım!'"

Kuşkusuz *"mavi gezegen"*de yaşanan bu atmosfer, üzerinde bulunduğumuz coğrafyayı da, derin bir şekilde sarsmadan yerinde rahat edemezdi. Bu yüzden her ne kadar yolun daha henüz başlangıcında olsak bile, *"gün artık yeni bir güne dönmüştür"* diye rahatlıkla söylenebilirdi. *"Tezkere olayı"* ile ilgili olarak yapılan en son Ankara mitingi bunun önemli bir *"kilometre taşı"*ydı...

Gerçi daha henüz sokaklar, *"iyi adam"*ı anlatacak kadar kalabalık değildi ama, *"kül kalabalığı"* çoktan kaybolup gitmişti. *"Deniz ve derya"*nın dalgaları, bir bir yeniden yükselmeye başlıyordu.

Ve şimdi, bünyemizde kangrenleşen bütün yapısal hastalık-

lara karşı amansız bir mücadeleye girişmenin ve safları yeni baştan ayıklayıp düzenlemenin tam zamanıydı...

Çünkü, "iyi adam"ın dediği gibi, "Ey her şeye bitti diyenler/ korkunun sofrasında yılgınlık yiyenler/ ne kırlarda direnen çiçekler/ ne kentlerde devleşen öfkeler/ henüz elveda demediler/ bitmedi daha sürüyor o kavga/ ve sürecek"ti...

Ve sessizce, habersizce aramızdan ayrılan "iyi adam"ın vasiyeti, belki de bu kez Mayakovski'den olacaktı...

"Yıllaca kazandığım ne varsa sizindir hepsi,
sizindir özüm, sesim, şiirim."

Ve böylece, zulmün ve zorbalığın bütün saraylarını, saltanatlarını bir bir yıkarak, "mavi gezegen"de kan susacak, yeryüzü mutlaka, ama mutlaka bir gün, "aşkın yüzü"olacaktı...

Yaşayan kim, ölen kimdi gerçekten?...

Ateşin ve Güneşin Çocuğu Adnan Yücel

Ahmet ÖZER

26 Temmuz 2002 tarihli Cumhuriyet gazetesinde, Çetin Yiğenoğlu'nun şu satırlarını okuruz: *"O bir Çukurovalıydı. Elazığ'da dünyaya geldi, ama o badem çiçeklerinin çığlık çığlığa açtığı Çukurova'yı yurt edindi. Bir Karacaoğlan oldu, Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek' aşk şiirleri yazmaya soyundu, bir Dadaloğlu oldu, iç çekti, dizeleriyle başkaldırdı..."*

Adnan Yücel'di anlatılan ve bir şairin gidişiyle, 49 yıllık ömürdü arda kalan.

Adnan Yücel'in ölümünün ardından kopan *'ses'*in, birdenbire büyüdüğünü, çığlığa dönüştüğünü duyumsadık; yaşadık. Bunda onun yaşamıyla sanatını bütünleştiren devrimci bir insan portresi çizmesinin rolü büyüktü. Adnan Yücel, şiiri yaşayarak, bütün gerçekliğiyle duyumsarak yazan bir şairdi. *'İnanmış'*tı. İnandığı *'insan'*dı. Mutlu bir dünyayı, özgür bir toplumu, sonsuz bir barışı ve yarınlara güvenle bakan çocukların yaşadığı bir ülkeyi kurmaktı savaşımı. İnancı, bu savaşımın lokomotifiydi.

Adnan Yücel, acelesi varcasına durmadan yazdı. Yaşamının son yıllarını geçirdiği, bilgi ve birikimlerini aktarabilmenin ortamını bulduğu Çukurova'yı simgeleyen has ozan Karacaoğlan üzerine yaptığı inceleme bir yana bırakılırsa, onun şiire hiç ara vermediğini, hep şiir yazdığını görürüz. Adnan Yücel, şiirin estetik boyutu üzerine kafa yoracak zaman bulamadan, bir 'meşe seli1 gibi sürekli aktı, aktı, aktı...."Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek" yazmayı kendine görev bilmişti.

Yücel'in *'Karacaoğlan'* incelemesinin dışında şiirine kucak açan kitapları şu adları taşıyor: Kavgalara Sözlenen Sevda, Soframda Kaval sesi, Bir Özlem Bir Türkü, Acıya Kurşun İşlemez, Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek, Rüzgârla Bir, Ateşin ve Güneşin Çocukları, Çukurova Çeşitlemesi, Sular Tanıktır Aşkımıza

Bu kitapları donatan şiirlerde; kabına sığmayan, coşkun sular gibi akan, sesinde coğrafyasını taşıyan, direncin olduğu kadar, aşkın da şiirini yazan bir şair görürüz.

Ölümü sonrasında gazete ve dergilerde şiiri, sanatı ve kişiliği üzerine yazılan yazılara, önemli bir çalışma eklenivermişti: Ankara'da yayımlanan.Damar dergisi *-yitirdiğimiz bir sanatçıyı kucaklamak sorumluluğu içinde-* Eylül 2002 tarihli 138. sayısını *"Adnan Yücel Özel Sayısı"* olarak çıkarmıştı. Onu yakından tanıyan kişiler olarak sesimizi sesine katmaya özen gösterdik söz konusu dergide. Bir genç ölümün ardında kalan birikimlerin oluşturduğu yankılara, öznel ve nesnel, duygusal ve akılcı bir sahiplenme duyarlılığı ekleniverdi Damar dergisinde.

Adnan Yücel bir depremin oluşturduğu büyük uğultuyu bırakmıştı ardında. Bu uğultu sürerken; yaşadığımız hüznü, yazdıklarının ne anlama geldiğini; dostluğunu, sanatçı kimliğini yorumlamakla görevlendirmiştik kendimizi.

Adnan Yücel, yaşamı sanatına el vermiş bir şairdi.

Şiirini yazarken şiirin önünde ve ardındaki serüveni çok iyi

özümsemişti. Şiirlerinin yanı sıra kimi dergilerde yer alan yazıları, kurşun gibi 'ağır'dı. İnsanın, egemen sınıflar tarafından sömürülmesine karşıydı; toplumsal mücadeleye inanmıştı, şiirin işlevinin olması düşüncesine sonuna kadar bağlı kalmanın gerekliliğini düşünmüştü. Özetle; Nâzım Hikmet Gerçeğinin, 1940 Kuşağının, Ahmed Arif, Enver Gökçe ve Hasan Hüseyin'le serpilen, serpildikçe değişik boyutlar kazanan toplumcu-gerçekçi şiirin damarına bağlanmış bir şairdi.

Toplumsal savaşımla aşkın kuşatıcılığı, onun şiirinde sarmal bir dünya kurmuştu:

Bu kaçıncı esişim söyler misin
O karlı bozkır akşamlarından sana doğru
Hep arkamda buz tutan bir yaşamın
Donmuş anısı
Ve önümde portakal çiçeklerinin
En turuncu kavuşması

Çoğumuz Anadolu'nun değişik iklimlerinin rüzgârını yüzünde taşıyan kişilerdik. Zaman olur yollarımız başkentte kesişirdi. Şiire gönül vermiştik. Yazının lezzetini damarlarımızda taşımanın coşkusu içindeydik. Toplumsal savaşımda olduğu gibi yazınsal yaşamda da birbirimize omuz vererek yürümüştük. Sevgilerimizi, dostluklarımızı, coşkularımızı, arkadaşlıklarımızı pekiştiren mektuplar yazmıştık birbirimize. Gördüklerimizden çıkardığımız sonuçları; sanatımızda olduğu kadar, geldiğimiz coğrafyanın insanı için de biriktirmeye çalışırdık. Nereye gidersek gidelim, *'ben'* ile *'biz'*i birlikte götürürdük. Şimdi bir düşünüyorum, hüzünler üst üste bindiriyor: Nice güzel dostumu, yaşadığımız acıların büyük yangınında yitirmenin acısı sarıyor beni: Adnan'dan önce giden Ali İhsan Mıhçı'yı, Yaşar Yörük'ü,

İsmail Gençtürk'ü anımsıyorum. Salt yetenekti bu insanlar ve acıların acısı, kimileri 50 yaşına varmadan göçüp gitmişlerdi. Ya Sivas'ta yakılanlar! Onlardan sonra, onların acısıyla yaşamak hepten zordu.

80'li yıllarda, ülkemizde yaşanan toplumsal acıların ardı kesilmeden dünyada olagelen depremlerden payımızı almıştık. Sonrasında binlerce yıl biriktirdiğimiz güzellikler, başta Sivas olmak üzere kimi kentlerimizde cayır cayır yakıldı. Sivas acısını iliklerine değin duyumsayan şairlerden biriydi Adnan:

"Ben kimim bu saatte Behçet'siz sularda"

"Leylak yudumlayıp şarkıya durmak Nasıl da zor geliyor Metin 'siz"

"Asım Bezirci Karacaoğlan'ı soruyor", "Hasretin sesi tutuşuyor iliklerinde"

Yalnızlığına dağlı çiçeklerin serpildiği, sofrasında kaval seslerinin yankıdığı günlerde bir şairin, yerelliğin dar, kuşatıcı ve geçit vermez labirentlerinde yitip gideceği düşünülmüştü. Oysa o yerelle ulusalı, ulusalla evrenseli emiştirebilmiş şairlerimizdendi. Gün gelir Diyarbakır'dan Dicle'den, Munzur'un yüreğinden, Dersim dağlarından fırlayan sesini, kar aydınlığı sarmış Altındağ'da gezdirirken; gün olur Torosların büyülü atmosferine yolculuk yapar.

Doğduğu toprakların çok ötesinde-dünyanın gelişmiş sanayi ülkelerinden birinde *-uygarlıkla geri bıraktırılmışlık arasındaki çelişkiye kafa yorar: Adnan, sosyalist dünya görüşünü benim*semiş; şairin her şeyden önce diyalektiğin kılavuzluğunda doğru düşünmesi gerektiğini vurgulayan şairlerdendi.

Yerde bulutlar küme küme gezinirler
Dokun ki dile gelsin
Bir nehrin sesine denk çoğalan renkler

Dokun ki bir yılı çoktan geçti
Koynumda Toros kokuyor artık sezgiler

Adnan Yücel; "Alplerden Munzur'a" yaptığı yolculukta insanlık tarihinin kollarında salındı. Tarihin yaşattığı binlerce yıllık serüvende, yenenler ve yenilenleri, gerçek ile düşün aynasında bir araya getirdi.

Biz atomu aşk ve yağmur adına parçaladık
Bulutlardan ölüm yağdırmadık Barbara
Çocuk cesetlerinden adalar oluşturmadık.
(...)
Babek'ten Che'ye uzanan yolculuğunda
Seni soluğun tanıttı Barbara

Yaşamın baharına bir selam olarak sunduğu şiirlerinde, menekşeyi çalılardan kurtarmaya ömrünün yetmeyeceğini biliyordu. Çağıyla hesaplaşmayan şairin şiirlerinin zamanla pul pul döküleceğini, şair kulağının toprağın nabzında olması gerektiğini savunmuştu.

Adnan Yücel, şairliğinin terkisinde; acılarla umutları, özlemlerle sevinçleri, sevgilerle karşı duruşları taşıdı. Şiirini inancının yörüngesine besledi hep.

Dostluklar geliştirdi, yaşadığı coğrafyayı, gezip gördüğü, soluk aldığı atmosferi şiire döktü. Bir uzun koşucu olarak 49 yaşında ipi göğüsledi. Ardında birleşen eller, yüreğine katan dostları; onun, yaşarken iyi, doğru, güzel ve yararlı işler yaptığını kanıtladılar.

Sözümü, *Ateşin ve Güneşin Çocukları*'ndan bir bölümle bitirirken, onu tanımanın; sesini sesime katmanın mutluluğunu, onu gencecik yitirmenin hüznüyle bütünleştiriyorum:

Ne zaman umutsuzluk çökse direncin kıyısına
Bir acı saplanır
Yüreğin tam ortasına
Koğuşlar susar
Parmaklıklar durur
Ranzalardaki küllenen umutlar ağlar
Geriye doğru atılan her adım
Yakılan ateş üstüne yağmur diye yağar

Sesinde Coğrafyasını Taşıyan Şair: Adnan Yücel

Ahmet ÖZER

Ne zaman omuzbaşımdan bir dostum eksilse, Tarancı'nın *Otuz Beş Yaş* adlı o ünlü şiirinden bir dize akıverir yüzüme: Gittikçe artıyor yalnızlığımız

Sevgili *Adnan Yücel*'in bir süredir rahatsız olduğunu duyuyor, hatta ona uzaktan da olsa moral verebilmek için kimi etkinliklere -gidemeyeceği belli olmasına karşın çağırıldığını, afişlere adının yazıldığını biliyorum.

Haziranın son günlerinde bir gece yarısı Gaziantep'in caddelerinden birinde rastladığım Çetin Boğa'dan, onun son durumuyla ilgili bilgiler alınca, doğrusu sağlıklı olmamdan eziklik duyar gibi oldum. Ankara'ya döner dönmez evini aradığımda, hastanede yoğun bakımda olduğunu öğrenmek daha da üzmüştü beni. Elden gelen bir şey yoktu, hazin sonu beklemekten başka.

Ve Cumhuriyet gazetesinde yer alan acı haber: Şair Yazar Adnan Yücel 49 yaşında kansere yenik düştü. Gel de *Cemal Süreya*'yı anma: Her ölüm erken ölümdür.

Adnan Yücel'le 80'li yıllarda yoğun bir yazışma, haberleşme, görüşme trafiği içindeydik. Kitaplarımız çıkar çıkmaz birbirimizi bulurdu. Ben olayım, *Mehmet Yaşar Bilen* olsun ona tanıştırdığımız güzel dostlarımızla apayrı dünyalar kurmuştuk. O da elden geldiğince bizi ulaştığı yerlerden haberli kılardı. Sökeli dostumuz *Orhan Çubukçu* gibi bir insanı ona tanıttığımızda çok mutlu olmuş, Çubukçu'nun yazdıklarının iyi bir okuru olmuş, onun kitabı üzerine yazmıştı.

Adnan'ın erken gidişinde oğlunun trafik kazasında ölümünün büyük payı vardır. Bu olay onu hayli yıkıvermişti. 'Evlat acısı'na dağların dayanmadığı bir dünyada, bu durum yüreğini paramparça edivermişti. Ardından iç ve dış dünyasında yaşadığı gerilimler, Adana'ya göçüş hazin sonu hazırladı.

Elazığ'da, 1953'te açılan yaşam parantezi Adana'da bir temmuz sıcağında kapanıverdi. Ardında gazete ve dergilerde yazdığı pek çok şiir, pek çok yazıyla; *Kavgalara Gizlenen Sevda, Soframda Kaval Sesi, Bir Özlem Bir Türkü, Rüzgârla Bir, Ateşin ve Güneşin Çocuklan, Acıya Kurşun İşlemez, Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek, Sular Tanıktır Aşkımıza...* adlı şiir kitapları kaldı.

12 Eylül'le ülkemiz büyük bir karabasanın etkisine sokulmuştu. Temel hak ve özgürlükler kısılmış, anayasa yok edilmiş, parlamento etkisiz kılınmıştı, demokratik düzene büyük bir darbe vurulmuştu. Politik söylemin birebir devreden çıkarılması nedeniyle toplumda bir büyük boşluk oluşmuştu. Toplum olsun, doğa olsun boşluk kaldırmazdı. Bu aşamada edebiyat hareketinin büyük bir hızla toplumu dört bir yandan sardığı gerçeğiyle yüzleştik. Üst üste dergiler, gazeteler, kitaplar yayımlandı, sanatsal etkinliklerin biri diğerini izledi. Sinemalar, tiyatrolar, imza günleri, kitap fuarları, açık oturumlar birdenbire boyverdi. Bu aşamada edebiyatın 60'lı yıllardaki lezzetini yeniden yaşar olduk. O dönemde bu alana gönül verenler olarak

oluşturduğumuz dostluk bağlarında hep edebiyatın güzelliği vardı.

Adnan Yücel'le de o yıllarda çok sık birlikte olduk. Özellikle *Tanju Cılızoğlu*'nun binbir özveriyle yayımladığı, pek çoğumuzun ürünlerinin yer aldığı Sanat-Edebiyat '81 dergisi, sözümüzü başkalarına duyurmada önemli bir konuma sahipti. Adnan bu dergiyle, derginin yönetmeni Tanju Cılızoğlu'yla bizler arasında köprü oluşturmuştu. Hatta bir ara kitaplarımızın Sanat-Edebiyat '81 yayınlarında çıkması söz konusu oldu. Bizlerin değilse de onun *Bir Özlem Bir Türkü* kitabı buradan okura ulaşmıştı.

Adnan Yücel'le ilgili olarak Şükran Kurdakul'un Şairler ve Yazarlar Sözlüğü'nde şunlar yazılıdır: *"Köyde kentte yetiştiği yıllara egemen olan toplumsal sorunlara, acılara, arkadan vurulmalara bağlı duyarlıklan dengeli, yer yer kendine özgü şiirsel sıçramaları beceriyle kullanabilen bir şair kimliğinde göründü."*

Mehmet Yaşar Bilen de Dönemeç dergisinin Eylül 1982 tarihli sayısında, onun Soframda Kaval Sesi adlı yapıtı üzerine şunları yazmıştı: *"Yücel hepimizin tanık olduğu bilincimize ve duyarlılığımıza yansımış yurt ve dünya sorunlarını, acılı günleri, ölümleri, öfkeleri, sevdaları, aşkları, umutları; kimi kez kendi yaşamından, çevresinden kesitleri, renkleri ve devingen bir doğayı şiirlerine konu eder. Duyarlıktan çok belirleyici, -bildiri ileten- öge olarak bilinci kullanır; dolayısıyla şiiri somut ve nesneldir. Bu açıdan içeriğiyle kitlelere açık bir şairdir. Örtülü, simgeli, soyut ve uzak çağrışımlı anlatım yerine, yalın, duru bir anlatımı, tadına kolay varılan somut benzetmeleri ve doğal imgeleri yeğler. Sanatsal bilinci, disiplini elden bırakmadığı yerlerde sağlam kuruluşlu şiirler ve yer yer ideolojik/estetik bütünlüğe varan güzel bölümler yaratır."*

Adnan Yücel, geldiği toprağın insanlarını hep omuzlarında taşıdı. Soframda Kaval Sesi yayımlandığında dostlar sofrasında

eleştirilmiş, kaval seslerinin artık köylü sofralarında bile kalmadığı belirtilmişti. Kentte yaşayanın kenti, kent yaşamını, işçileri, sanayi alanında savaşım verenleri yazması gerektiğini vurgulayanlara özünü, geldiği damarı savunmuştu.

Adnan Yücel şiirlerini 'ben' merkezine oturtup, kendini yaşanmışlığa tanık gösterirken bir şeyi kanıtlamak istiyordu: Dünyayı, ülkemizi ve yaşamı kirletenler bir yerlerden gözetleniyorsunuz. Acıların da sevinçler kadar insani olduğuna dikkat çeken şair; kendini, *'yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek'* verilmesi gereken savaşımın bir neferi olarak gördü.

"Sonbaharlardan sonra ağaçlar
Hep duman açar Ankara'da
Saksılarda yeşil bir yalnızlık
Uzayıp gider ev tutsaklığında
(...)
"Sonbahardan sonra Ankara'ya dair
Hep aynı sözler söylenir
Ama yağmur
Yine utanır yağarken
Kar yine yağmadan kirlenir
(...)
"Sonbahardan sonra Ankara'da
Yalnızca kuşlann isyanı vardır
Bakarsınız bir akşamüstü
Bütün ağaçlar kuş açmıştır"

Şairin ölümü şiir dünyasına emek veren insanı bir kez vurur. Ölen şair yakın dostunuzsa, acınız daha da katlanır. Adnan Yücel, güzel dostluklar kurmuş bir arkadaşımızdı. O dosluklar, şiiriyle yaşayacak. O, bizden biriydi; seslerimiz, sözlerimiz çoğu zaman çakışırdı. Söylemlerimiz ortaktı. Aynı idealler uğruna yıl-

larca savaşım veren insanlardık. En önemlisi de şairliğini bizler gibi öğretmenliğiyle besleyen biriydi.

Bu yazıyı yazarken düşlerimin ekranına bir fotoğraf düşüyor. Kimler mi var orada; Hasan Hüseyin, İsmail Gençtürk, Kutluay Şakar, Adnan Yücel... Evet hepsi birer birer aramızdan ayrıldılar. Adnan da çok sevdiği Hasan Hüseyin'ine kavuştu.

Onu, kendi dizeleriye uğurlamak en güzeli:

"Beni anlayacak kadar
kalabalık değil daha sokaklar"

"Bu yollar
Ben yürümesem de yürünecek"

Adnan Yücel şiir coğrafyasında bir uzun koşunun içinde oldu. Sonuçta başladığı yere döndü. Yaşamının 49. yılında onu doğuran toprakla kucaklaştı. Şiirinin sesi onu hep bize anımsatacaktır.-

Emeğin Şairleri Ölümsüzdür

Asım GÖNEN

Bir tarafta pislik, küf ve kurum, öbür tarafta şiir, öfke ve gül. Yaşam gene böyle Adnan. Hani yaşamı zulümsüz koymuştun insanlığın önüne; o özlem büyüdükçe, bir adım daha atıldıkça o güzelliğe doğru, dikenlerini daha bir artırıyor yol kesen. Kendisi için tehlike çanları çaldıkça, daha bir saldırıyor, yeşerene, tohuma durana. Ama o tohumlarda daha bir direnç kazanıyor, daha bilgi ve daha bir azimle sürüyor sürgününü. İnsanlık adına,emek adına birikmiş ne varsa, aydınlatıyor geleceği. Gün vuruyor baharın dalına, armut çiçeklerine.

Güneşten ve çiçekten korkuyorlar Adnan. Kendi ikiz kulelerini bile daha koyu bir karanlık için, kendi insanlarının üzerine yıkıyorlar. Salıyorlar kurtlarını. Leş başında birbirlerine hırlıyorlar. Onların küresellik adına birliktelikleri bu işte, dostluklarının anlamı bu. Parmaklıklarda eskiyen alınlara ay ışığını bile yasaklıyorlar. Yağma ve talan için silahlara heba ediliyor bütün değerler. Açlık dört nala büyüyor. Savaş tamtamları için bahaneler yaratılıyor. Sen ki evrensel bakardın bütün değerlere. Onların küresellik adına, birbirlerini bile boğazlamanın tohumunu bağ-

rında taşıyan birlikteliklerinin karşısına, emeğin küresel birlikteliğini koyardın. Yaktığın fener, şiirinin parıltısı boşuna değil.

Canavarlar acıktıkça saldırganlaşıyorlar. Kendi önlerindekiler için birbirlerine saldırma adına fırsat kolluyorlar. Pek çok kalem satın alınıyor. Pisliğin, yalanın, hilenin haddi hesabı yok.Yok ama pisliği yaratan bu canilik karşısında güzelliği yaratan, insanlığı yaratan emek ve değerler teslim alınamıyor. Şiirin ki duyarlığını doğru yerden alırdı, dünyayı doğru yorumlardı. Namusluydu, yiğitti. Aydınlatıyor bu dar günlerde yolumuzu. Yüreğimize güç veriyor. Yeryüzüne emeğin, küresel kardeşliğin halısını seriyor. Haklılık birleşik bir güce dönüşüyor. İnsanlık diriliyor. Her büyük şehirde, on binlerin ayak sesine şiir coşkusu veriyor dizelerin. Tüm dünyada milyonlarca insan, senin gibi şairlerin dizeleriyle inletiyorlar alanları.

Hani derdin ya *"Küreselleşme paranın kendisi için sınırlan kaldırmasıdır. Emekçiler için ise sınırlan esaret duvan olarak kullanmasıdır."* Ama karşıtını yaratıyor musibet. Nasıl ki onların birliği birbirini bile boğazlayacak canavarlığı bağrında taşıyor, tüm dünyayı kan gölüne çevirecek savaş politikalarını içeriyor, onların birlikteliği bu temeller üzerinde gelişiyor, artık insanlık bunu sezinliyor. Şiirin emekçilere bu yönde de ışık tutuyor. Onlar da dünya ölçeğinde emeğin gücünü birleştiriyorlar. Dünya kardeşliği küresel sömürü ağalarının karşısına, emeğin küresel gücünü geliştiriyor.

Hangi birlik dünyayı tüm insanlığın barış, kardeşlik, eşitlik, özgürlük işinde yaşatma olanağını beraberinde getiriyor? Hangisi savaş, kriz, açlık, sefalet içinde yaşamaya mahkûm ediyor? Sen bunları bilincinin süzgecinden geçirmiş, yerini ve safını belirlemiştin. Özü ve sözü birdin. Ne şiirin ideolojinden, ne de ideolojin şiirinden ayrı düşmemişti. Sen mükemmel bir kafaydın ve muazzam bir yürek. Halkınla omuz omuza, yaşamın dalından şiirler devşiriyordun. Bıraktığın miras Yunus'un, Pir Sul-

tan'ın, Şeyh Bedreddin'in, Nazım'ın, Enver Gökçe'nin mirası gibi halkı eğitmeye, ruhları inceltmeye, kabalıktan arındırmaya, ama aynı zamanda mücadele azmiyle doldurmaya, değiştirmeye, dönüştürmeye devam ediyor.

Ne çok sevmiştin halkını. Bu sevgin elbette karşılıksız değildi. Ne alanlar seni unutuyor, ne de dar bir zamanda şiire sarılmak. Hangi şiirine başvursak, yaşamı yaratanlara çıkıyor yolun ucu. Onların mücadeleleri, özlemleri, yardımlaşmaları, alın terinin dallardaki çiçeği, tarlalardaki kavun kokusu dolduruyor yeryüzünü. Tüm insanlığın izin verilmeyen omuz omuza mutluluğu, o mutluluğu yakalamak için verilen mücadele, bunun şiiri sarıp sarmalıyor içimizi. Ölümü bile bu uğurda aydınlık kılan şu dizelerin nasıl da burkuyor sevenlerinin içini.

Hep aydınlıkta yakalayacağız ölümü/ Ya şafak sökerken ya güneş yükselirken/ Sizin sesiniz olup sizi haykıracağız

Biz kazanacağız- biz kazanacağız

Kazanacağın şey tüm dünya insanlığının mutluluğu olan şeydi. Olmaz bir düş değildi bu. Kendini halkına adayan tüm şairler gibi hep gerçekleşir düşlerin yaşam bulması için çabaladın. Bilgeydin, neyin yapılır, neyin yapılmaz olduğunu, halkın içinde bulunduğu durumu değerlendirerek çok iyi kıyaslar, ölçüye vurur, olabilirin olması için yorardın kendini. Olabilmezin olabileceği zamanı ve koşullarını açardın ufkuna insanlığın. Dönekleri, rakı masası devrimcilerini, emeğin ciddiyeti ile tokatlardın,

Güvercin kanadına katır yükü vurulursa

Nasıl da devrim yolunda usta olmayanları usta dizelerle eleştirirdin. Geleceğin mücadele erlerine önemli bir deneyim bırakmıyor mu bu dizeler. Bunun için mi gömdün tüm dostlukları bir nehrin tek damlasına, çekip gittin?

Ölümü zaferleyenlerin ormanına,

Bin genç fidanı dikerek

"Gülmenin her türlüsü vardır ama ağlamak tek ve temizdir" demiştin bir gün, O tek ve temiz olan hâlâ en saf yerimiz bizim.Yaşam sana şu dizeleri yazdıran günkünden biraz daha sıkışmış olarak gidiyor menzile doğru.

Pülümür dağları Munzur a yaslanır Türküler susar yürekte. Bileklerde zincirler paslanır

Kafan bir materyalist kafasıydı. Diyalektiği bilirdin. Onun için çok yönlüydün. Zengindi şiirin. Yüzün yaşama dönüktü. Duygu yoğunluğunun kaynağı yaşamın kendisiydi. Kendi içine kapalı, gerçeküstücü ya da postmodern heveslileri gibi konu bulmakta asla zorluk çekmezdin. Şiirinin yüzü yaşamın, yaşamı değiştirmenin, gelecek iyi günlerin yüzüydü. Ülkedeki ve dünyadaki sorunların kaynağını ve çözüm yollarını biliyordun. Bu bilgelik nasıl davranmak gerekiyorsa öyle davranmaktan caydırmıyordu seni. Kalemini ve duygularını satmadın yani. Halkın sana verecek minnet duygusundan başka bir şeyi yoktu. Sen onu tercih ettin. Halkın mutluluğuna giden yoldan şaşmadın. Onun için şiirin alanları fethediyor. Adın ölmezler arasına giriyor. Şiirin amacına ulaşıyor, aydınlatıyor, tat veriyor, umudu ve direnci diri tutuyor. Ne mutlu bizlere ki senin şiirlerinle yaşıyoruz.

Adnan'ın Şiiri Ne İse Kendi de O İdi, Tıpkı Kendi Ne İse Şiirinin de O Olduğu Gibi

Asım GÖNEN

söyleyin Adnan'a o yazsın bu şiiri
ellerimi kan tuttu benim
ellerim taşımıyor yüreğimi
a-g

Ne zaman acılar ellerimi bağlasa, acıların yoğunluğundan şiire varamasa yüreğim gider Adnan'a sığınırdım. Hayır, o düş dünyasında olurdu hep. Çünkü fiziki olarak çok uzaktık birbirimize.

Adnan'ın çağdaşlarım içinde bendeki yeri böyleydi. Ne yazık ki yaşam hep ayrılıklara yolcu kıldı bizi. Çok az bir arada olma olanağımız oldu. O da bir kaç saatlik kısa sürelerle. Şimdi sürekli sorguluyorum kendimi. Ne idi Adnan'ı bana böyle çok

sevdiren? Hayır ben sadece Adnan'ı değil. Adnan'da Adnan'la bütünleşenlerin tümünü birden seviyordum. Düşünce ve eylem birliği birbirine denk düşen çok az şairlerden biri idi Adnan. Emeği ile geçinenlerin ve ya emeği ile geçinenlere saygısını yitirmeyenlerin Adnan'ı tanıdıkça sevdikleri gibi seviyordum. Son telefon konuşmamızda o bal akan sesiyle, *"şiirin namusuna bağlı kaç kişi kaldık ki"* demişti. O son nefesine kadar işçi sınıfının kuracağı bir yaşam için verilen mücadeleye bağlı kaldı. Bu bağlılığı sürdürenlere candan dostluğunu verdi. Şiiri; 1980 sonrasının batağına gömmek isteyenlerin inadına, tek başına da kalsa, bedeninde yakıp şiirin kandilini, bal tadında sundu emekçilerin damağına. O bataklık ki tankla topla yoğrulmuştu çamuru. O bataklıkta yüzmenin ödülü ise boy boy resimli şiirli sayfalarıydı medyanın. Kadınlı, kızlı bar geceleri, döner koltuklu makamlar idi.

Anadolu'nun kuş uçmaz köylerinde yalınayak kuzu gütmenin diken acılarını yaşayan bir çocukluk, dürüstlükle donatılmış bir şairlik mertebesine erişirse bağlı olduğu anlayışa nasıl ihanet edebilir? Bir dilim ekmeği tuzla bölüşen dostlukları nasıl unutulur. Adnan'dı bu be. Şiiri anlamı/lığın, uyuşukluğun, hafifliğin batağında ihanete nasıl terk eder. Anlamı parçalayan, biçimi kılıflayıp özü boğan o şarlatanlığa nasıl teslim olur? Toplumda yeniliğe sırtını çevirip, şiirde yeniliğin uyduruk akımcıklarına nasıl gönül bağlar. O koskoca bir halkın koskoca şairliğine soyunmuş bir erdem abidesi olarak yazdı, yaşadı ve öyle ayrıldı maddi alandan. Ama manevi alanın unutulmazları arasında kalmaya hak edenlerden oldu.

12 eylül öncesi burjuva hastalığı şiiri dalından, yaprağından, çiçeğinden kemirmeye çalışırken, 12 eylül sonrası gövdesinden kemirmeye başladı. Bu hastalığın böcekleri giderek azalırken. 12 eylül sonrası yarada kurtlar gibi kaynar oldular. Çünkü dönemin her boyuttan egemenleri böyle olması için şöhretin

kapılarını araladılar. Buna tenezzül etmeyenlere ise kapısını gösterdiler zulmün. Bu koşullarda seçti herkes yolunu. Kimi şiirin deryasında boy verdi, kimi pisliğin çöplüğünden çıkar devşirdi. Şiirleri de şiir oldu hani.

Adnan biliyordu ki şiirde yeniliğin kaynağı yaşamda yeniliktir. Adnan biliyordu ki yaşamdaki yenilik insandaki yeniliktir. Şiir bu yeniliklere dayanırsa ilerler, gelişir. Adnan biliyordu ki şiiri doruklara çıkartan öz. yaşamı yeni bir yaşama götürecek olan mücadelenin kendisidir. O yaşamdaki yeniliğin tüm insanlık için mutluluk olduğunu teorik olarak gördü. Çünkü tüm insanlığın mutlu yaşayacağı bir yaşam biçimi vardır. Yeter ki bu yaşam biçimi kurulabilsin. Öyle bir yeniliğe ulaşmak, kendi ömür sınırları içinde mümkün değilse, insanlığın o yeniliğe ulaşması için düşünce bırakan, şiir bırakan olmayı yeğledi Adnan. Kavuşmak mümkün değilse, ararken ölmeyi yeğledi. Eğer aramaktan vazgeçersem beni muhabbette gerçek saymayın diyenlerden olmayı yeğledi. Halkın ufkunu karartıp, düşüncesini bulandırıp, balını sağmak isteyenlerin, sanatı da buna hizmet etmenin aracı haline getirmek isteyenlerin karşısına ülkesini, halkını, insanlığı sevmenin yiğit bir şairi olarak çıktı.

İnsan olmak bunu gerektiriyordu. İnsanlık acılar içindeyken yatağında rahat uyuyamayanlardandı. Çözüm varken, onu inkar edenlerden, tersine çevirenlerden değildi. O gerçek çözüm için mücadele edenlerdendi.

Sanatını buna adamıştı. İzmir'e yeni gelmişti. Yol yorgunu idi. Bir eylem günü idi. Saat yaklaşıyordu. Kendisine diyemiyorduk. Anlayınca bizden önce, kalktı. Birlikle eylem alanına gittik. Halkın içinde, halkla omuz omuza olmak mutluluğun şiir lezzeti idi.

Ey firdevsi-koca şair
Bu destan bir halkın yalansız
kavgasıdır

Adnan Neruda'nın dediği gibi, halkı için güzellik duygusuna kapılmıştı. Belayı da bunun için sevmişti. Başka türlü olursa sanat yapılabilir mi? Halkını sevmeyen, toplumsal sorunların nereden geldiğini görmeyen, bunun çözüm yolunu bilmeyen insan sanat yapamaz. Yaparsa işte aşağıdaki gibi olur.

Denizini gördüm öbür denizlere bakıyordu
eee T aa SSe Cnnn EEEeee İ.B.

Beş yıl kadar önceydi. Bursa da çıkan Biçem (Yeni Biçem de olabilir) dergisine kare biçiminde bir yüzey şekli ve içinde noktalar taşıyan bir çalışmayı şiir diye göndermişti bir şair. Bu geometrik şekil şiir diye yayınlanmıştı orda. Biçimin bu kadar özü boğduğu bir dönemde, özün biçimi doğurduğu bir şair olarak ayakta durdu Adnan'ın şiiri.

"Dersim dağlarında bir kanlı tuzak
Yüreğim acıdır menzilim uzak
Bu dertli halleri kimlere yazak
Yol verin geçelim Dersim dağları"

Farkın hemen anlaşılacağı gibi gerçeküstücülüğün ve kalıtı postmodernizmin etkisinde şiir yazanlardan çok farklıydı Adnan. Yukarıda hemen fark edileceği üzere "şiiri de şiirsel üstünlükle farklıydı. Burada özellikle değinmek gereken bir konu var. Bazı dostları Nazım Hikmete yapıldığı gibi onu aşkla fazla içli dışlı yapıyorlar. Elbette insandı. Ben bu yanını fazla bilmiyorum. Sömürüşüz bir yaşamı aşkla özdeşleştirip yazdığı şiirleri toplumsal içeriğinden koparıp cinselliğe dayandırmayı da yanlış buluyorum. Özellikle *"Yeryüzü Askın Yüzü Oluncaya Dek"* Adlı çalışmasında aşksal öğeleri daha öne çıkaranlar var. Bu yanlıştır. O çalışma 12 eylül döneminin karşısında yiğitleşenle-

re, alçalanlara yönelik bir çalışmadır. Onun oradaki aşkı zulümsüz bir yaşama adanmış yüreğin sömürüşüz bir yaşama kavuşma özlemidir. Acıya Kurşun İşlemez adlı yapıtındaki su dizeler bunun güzel örneğidir.

"Aç ve kavruk bir memeden
Direnmeyi yudum yudum emen
Bir çocuk gibi öğrendik
Ve direndik
Acıya kursun islemez artık
Biz yasamayı zulümsüz sevdik"

Bir örnekte "Yeryüzü Askın Yüzü Oluncaya Dek" adlı yapılından sunmak istiyorum.

"Bir inancın yüceliğinde buldum seni
Bir kavganın güzelliğinde sevdim
Bin kez budadılar körpe dallanmızı
Bin kez kırdılar
Yine çiçekteyiz işte yine meyvedeyiz
Bin kez korkuya boğdular zamanı
Bin kez ölümlediler
Yine doğumdayız işte yine sevinçteyiz"

Burada bulduğu bir sevgili değildir kolayca anlaşılacağı üze-ɛ. O kavganın güzelliği ile güzellemen tüm mücadele erleri-ir. O bir dağın görkeminde halkı görür, bir şafağın kızıllığında evrimcileri. O bireyde tüm insanlığı, tüm insanlıkta tek bireyi örür. Böyle toplumsal içerikle sarıp sarmalar şiirini. Yeri gelir ıya ayak takar, taşa el. Ama bu eller, bu ayaklar o bitmez tüenmez gücüne güç yetmez halkın elleri ayaklarıdır. Çünkü su-un ayakları taşın elleri yenilmezdir, sonsuzdur. Adnan öyle bir

gerçekliği böyle bir gerçeklikle şiirde somutlaştırır. İyi de yapar bunu.

Ve gerilip sonsuzluğun zincirsiz aşkına
Güneşe doğru her yükselişimizde
Kana bulanır kınalı göğsümüz
Güller açılır kan bahçelerimizde

Aşkı zincirsiz ister elbette. Ama zincirli bir yaşamda bu olası mıdır? Adnan bunun bilincinde olmayacak bir şair değildir. Onun için yaşamı zincirinden koparmak asıl mücadelesidir. Gerçek aşka kavuşmak bu zincirlerden kurtulmaya bağlıdır. Ama sadece aşk. endeksli değildir yaşamı zincirinden kurtarmak. Çünkü sadece aşkı zincire vurmuyor yaşamın işleyişi. Ekmeği de zincire vuruyor ve diğer bütün özgürlükleri de. O yaşamın bütün alanlarında bütün güzellikleri, bütün haklılıkları zincire vuran güce karşıydı.

Ölmeden önce güneşteydi gözleri
İşte bu yüzden
Ölürken ışıl ışıldı son sözleri

Bunlar yaşam için ölüme gidenlerin dizeleri. Bunlar dost bilinenler için yürekten parça parça kopartılmış güzellik külçeleri. Yağ çekenleri, dönekleri duyarlığından, tik-sinl'sinden koparamaz. İçselliğinde onlar yerini şöyle belirlerler.

Hani sabır demişti dağlar
Aşk demişti ya deniz
Nasıl geldik bu günlere
Bu duyarsız yerlere nasıl
Şimdi bir rakı sofrasında

Evvel zaman diyor biri
Diğeri kalbur saman
Oysa hala her an
Çınlçıplak bir yeşilin
Ateşte çığlığıdır yaşanan

Hangi sayfayı çevirirsen şiir bal verir tadından. Çünkü Adnan şiiri sadece matematiksel bir işlem olarak görenlerden değildir. Pek çok şeyin bir araya gelmesi ile ilgili bulanlardandır. Sevmeye sorumluluk yüklemeyenlerin yüzeysel, duygusuz havalarında yürütmez şiirini. Sevmenin, özlemenin. kavuşmanın engelleri karşısında bütün silahlarını kuşanmış bir yiğit gibi dalar şiirin meydanına. Coşkudan kükrer, özleminden uzun havalar üfler imgenin kavalına. Nasıl mı? İşte siz de mest olun benimle birlikte.

Sel taşkını bir aksam üstü Bulutları bağrına basan Ağaçlara sordum seni Yaprak rüzgarı tutmaz dediler Uzun uzun baktılar yalnızlığıma Yangın yeri bir yürek Bir de yağmur gösterdiler Adnan şiirde sözü dosdoğru söyleyenlerdendi. Sadeydi. Sadeliği şiirin en görkemli yeriyle buluşurdu. İmgeleri yaşamdan alırdı karşılığını. Onun için anlam kargaşası yoktu. Yakınmazdı. Devrimcileşen özle coştururdu sesi. Beni anlamıyorlar diye şikayetlenmezdi. Halktaki bilinç yetersizliği ve diğer kalabalıklar için halkı suçlamazdı. Doğru bir yaklaşımla onu o duruma getiren gericiliği, çıkarcılığı, bu durumun planlayıcılarını sorumlu tutardı bu olumsuzluklardan. Ne diyelim. İnsanlık has bir şairini kaybetti. Yapılacak en güzel şey yolculuğa bıraktığı yerden devam etmek. Bunun sözünü vermekten başka ne yapabiliriz ki. Yarattığın güzelliklerle dolu olsun yerin sevgili Adnan. Düşlerin koynunda gerçeğe dönüşsün.

(Söylem, Eylül 2002)

O İşçi Sınıfının Şairiydi

Asım Gönen

Ezenle ezilen biçimindeki bir yaşamda, ezilenin zincirlerini kırmış narasıydı onun şiiri. Kırmak isteyip de kıramayanların pazularında ateşin söze ve altına dönüştüğü bir parıltıydı. Zulüm ve sömürüye karşı, ezilen ve sömürülenlerin yanında yüreğinin ocağından cevahirler söken bir güzellik ustasıydı. Zaten haksızlığa karşı ve haklıdan yana bir yürek, şiir saflığındaysa başka nasıl olabilir ki. Tüm insanlığın mutlu yaşayacağı bir yaşam biçimi varsa ve şair bunun bilincine ermişse, böyle bir yaşama ulaşmanın önündeki engellerle mücadele en büyük şiirin ana maddesi olur. Adnan bu yaşam biçimine tüm insanlığın ulaşması için çaba harcayan, duyarlığını bu gerçeklikle büyüten ender şairlerden biriydi. Şiirlerindeki akıcılık, coşku, imge ve konu zenginliği yaşam mücadelesine ve o mücadeleyi veren işçi sınıfına bağlılığından ileri gelmektedir. Bilinmelidir ki yeryüzünde ne kadar olumsuzluk varsa bunun sebebi olumsuz bir sınıfın yaşama egemen olmasındandır. Adnan'ın şiirinde ön plana çıkan insan sevgisi, toplum sorunları, yurt sorunları, evrensel insanlık sorunları, doğa, aşk gibi temaların içeriğinde bu olumsuz sınıfa karşı mücadele olduğu gibi, bu sorunların üstesinden gelecek sınıfla kardeşliğin kenetlenmiş bağları vardır. Çünkü yer-

yüzünde gerçekten tüm insanlığın acı çekmeden, mutlu biçimde yaşayacağı bir yaşam biçimi vardır. Çünkü yeryüzü tüm insanlığı mutlu yaşatacak bütün değerlere sahiptir. Çok daha fazlasına sahiptir. Yeter ki üretim ilerici, bölüşüm kardeşçe olsun. Yeter ki bunu uygulayacak dinamik güçler iktidarda olsun. İşte Adnan bu ikilemde doğru olanın bilincine varmış, ondan yana olmuş, eğri olanın karşısında ise böyle bir yaşama giden yolda engel olduğu için, bu engelin olşuturduğu gerilim yüzünden duyarlığın en yücesine ermiştir. Sadece sorunları ve çözüm yollarını görmek değil, bu çözüme ortak olanlarla çözüm için mücadele içine girmiştir. Bu yüzden duyarlığı doruktadır. Bu yüzden şiiri alanların dilindedir. Bu yüzden Adnan da şiiri de unutulmazlar arasına girmiştir.

Bir mutluluk selinde çağlayamamanın yarattığı gerilim ve o mutluluk seline ulaşma özlemi bakın dizelerine nasıl giriyor:

Yeşil saçlı küçük bir derenin
Akışında unuttuk çocukluğumuzu
Geçip giden günlere ağlayamadık
Aç topraklann yüreğinde
Hep kavgayla boğuştu yaşam
Yıllan sevinçle bağlayamadık
Sularla dolaştık
Sularla söyleştik bunca yıl
Bir mutluluk selinde çağlayamadık

Genelde Adnan'ın şiirinde su, rüzgâr, ateş halkın örgütlü gücünü temsil eder. Bu doğal güç kaynaklarının gücündeki büyüklük, halkın ve dünya halklarının güçlerindeki büyüklük olsun ister:

Bir adam vardır tarihin en önünde
Güneş ve rüzgâr yüzündedir her zaman

Dili doğanın dilidir
Elleri bütün insanlığın elleri
Çocuklarım
Dalları zorlayan tomurcuklarım benim
İşte siz o sonsuz geleceğin
Akışına koyup yüreğinizi büyüyeceksiniz
Ve bütün korkuların dindiğini
O geleceğin güzelliğinde göreceksiniz

Adnan bilir ki bireylerin tek tek sorunları; kadın sorunu, çocuk sorunu vs. genel sorunların kökten çözümü ile mümkündür. Onun için sorunlar yumağındaki bireyde o sorunları yaşayan tüm insanlığı, tüm insanlığın içinde olduğu sorunda ise tek tek bütün bireyleri görür ve şiirinde de aynı içeriği yansıtır. Başkentin sokaklarındaki bir leylakta, başkentte acı çeken bütün insanların hüznünü görür ve leylağın çığlığını bütün insanlığın çığlığına dönüştürür:

Başkentin sokaklarında bir leylak
Bakıp duruyor yüzüme tutsak tutsak
Ağlamak nedir ki bu karanlıkta
Nedir ki gökyüzüne yumruk sıkmak

Ey geceyi serseme çeviren leylak
Kokunu duyan yok senin
Dengini tanıyan yok
Sustur artık şu korkunç morunu
Sen yağmursuz açmaz mısın
Her gece kentin yarısından
Kan süzülürken yapraklarına
Utancını sokaklara açmaz mısın

Yasaklar emekçileri baskı altında tutar. Ağızlar susar, omuzlar konuşur. Açık, susturulmuş insan suretleri, gülmeye hasret çocuklar ülkenin genel manzarasıdır. Ama o sususun altında bir haykırış, sessizliğin dibinde bir çığlık, şairin sezişine teslim eder - kendini. Şiir görüntünün altındakini olduğu gibi çıkarır günışığına.

Dışarda bahar gecesi ve leylak
Dışarda konuşmak yasak
oysa çok boyutlu bir dergâhta
Alabildiğine bağırmaktı susmak
Ve betonu toprak gibi avuçlayıp
Tohum tohum patlamaktı yaşamak

Şairin omuzlarındaki terazinin iki kefesi vardır. Kefenin bir gözünde acılar, diğer gözünde sevinçler birikir. Ama acıların kefesi çok ağır basar. Çünkü toplum ve tüm insanlık acıların içine itilmiştir. Ülkede yasal mitingler, grevler, gösteriler, yürüyüşler faili meçhul ölümlerle sonuçlanır. İnsanlar 1 Mayısta Taksim'de kurşunlanır, Madımak'ta yakılırlar. En doğal haklar için böyle katliamlar yapılırsa, acıların kefesinden gelen şiir daha baskın olur:

Sonbahardan sonra Ankara'da
Yalnızca kuşların isyanı vardır
Bakarsınız bir akşamüstü
Bütün ağaçlar kuş açmıştır
Ve gökyüzü meydanında
Kuş dilinde bir miting başlamıştır
Bir çığlıktır artık yaşanan
Sözcükler yetmez anlatmaya
Notalar fırçalar susar
Çünkü mitingden sonra kuşlar

Kınp kanatlannı
Ankara'ya ölüm bırakırlar
Artık ölenlerin ardından bakmak, ölümden daha beterdir:
Öyle bakıp durma gözlerime
Ne kandır şakaklarımdan süzülen
Ne de kanla karışık ter
Yeter be Montaigne yeter
Ölmek değil
ölene ağlamak beter

Bir şair ömrünün bütün senelerinde bu tür olaylarla karşılaşırsa, elbette şiirinin içeriği de bu türe denk düşenin estetiği olur. Şiir yazarken o ruh halinin yoğunluğu ile başını duvarlara vurur, saçlarını yolar, kendi göğsünü yumruklar. Kendinden böylesi geçmişliğin havasında yaratır şiirini:

Bugün hiç kimse sormasın beni
Hiç kimse aramasın
Rüzgânn kanatlannı kırabilirim
Şu anda
Dağlar salkımsaçak sokaklarda
Evler birer sığınak
Oysa başlanndan tutup dağları
Birbirine çarpabilirim
Hayır
Hiç kimse söylemesin hiçbir şey
Yağmur yağıyor ağaçlara
Az sonra dlner belki
Güneş yaldız döker damlalara
Öfkemi dindirebilirim
Hatta gözlerimi serperek dallara
Yapraklar gibi ağlayabilirim

Bir gün kendisi ile sohbetimiz sırasında, evde şiir yazarken ağlıyorum, demiştim. Ağladığımı evdekiler görmesinler diye, daha doğrusu anlamasınlar diye yanımda bulundurduğum suyu yüzüme çalıyorum. *"Ağlamak tektir ve saftır, gülmenin ise her türlüsü vardır."* demişti bana.

Sevmek, sorumlulukla birlikte anlamlıydı. Adnan, sevdiği uğruna gerekirse acıya da katlanırdı, zulme de. Onun için kalemini ve duyarlığını hak bildiği yoldan ayırmadı. Medyanın çanağından yal parmaklamaya tenezzül etmedi. Şiirleri boyalı basında boy boy çıkmadı. Ama halkın dilinde, devrimcilerin ağzında meydanları inletti. Evet, onda sevmek uğruna ölmeyi gerektiriyorsa, o ölmeyi göze alabilendi:

Baharda gazel dökme bahçelerime
Ben yaşamayı bilmez miyim
Çocuklarım okul yollarında
Okullarım sabah kollarında
Sanki güzellikleri görmez miyim
Papatya beyazlığında ölüm sarısı
Karanfil kıvrımlarında kan
Bu çiçekler uğruna ölmez miyim
De gülüm ben seni sevmez miyim

Eğer bir ülkede zulüm varsa, mutlaka bir sebebi vardır. İnsanlığı açlığa razı etmek gerekir. Canım yanıyor demelerine fırsat vermemek gerekir. Kendi saltanatını sürmek için karanlığı toplumun üzerine örtmek gerekir. Emekçiyi emekçiye düşman etmek gerekir. Emekçi ile aydın ve şair arasına kocaman duvarlar örmek gerekir. Ama Adnan bu duvarları yıktı. Halkıyla bütünleşebildi. Şu dizeleri telefonda bir işçi dost okumuştu bana. Sevinmiştim:

Okulun camlan kondulara karşı
Ben kondulardan yana
Kondular bana karşı
Seni gidi koca çankaya
Seni gidi bayındır çarşı
Gel de gör
İki çocuğumuz gibi iki düşman
Açlık ve zulüm karşı karşı

Hangi dizesini okusam şiir bal veriyor. Hangi anısı canlansa gözlerimde dostluğun, içtenliğin, paylaşımcılığın dalları çiçek açıyor. Dürüstlük salkım saçak eğiyor dallarını üzerime. Şiirin yatağından kopanların, kapalı, bunalımlı, ne söylediklerini bilmemenin aksine, ondaki duruluk, yaşama bağlılık, her gördüğü ile yaşam ve sınıf mücadelesi bağı kuran gerçeğe bağlılık, şiirini üstün kılan etmenlerdendi.

Tapınak kalıntılarında sütunlar
Ölü tanrılar gibi uzanan
Üstünde yaşarken gözlerimiz
Binlerce yıllık tarihi an be an
Yekpare mermer beyazlığında
Kan sızıyor baştan sona kan

İşte böyle. Adnan acısız bir yaşama adamıştı yüreğini. Bunun mücadelesini verenlerle kardeş olmuştu. Böyle bir yaşamdan yana ideoloji ile donanmıştı. Taraflıydı. Açıktı. Bunun için kurmuştu eleğini maden dağına. Durmadan sözün altınını ayıklamıştı. Her parıltı yaşam mücadelesinin ve onu değiştirmenin anlamlı güzelliğiydi. Sevdiği kadar da sevilendi. Ölüm onu erken aldı aramızdan. Daha sanatçılığının en verimli dönemindeydi. Dostluğundan ve yeni şiirlerinden mahrum kaldık. Tüm

insanlığın başı sağ olsun. Kendisi ile bağımı koparmadan, rahatsızlığım esnasında, Ankara Numune Hastanesi'nde ziyaretime geldiğinde, kendisine adadığım şiirimden bir kesitle bitireceğim bu çalışmamı.

SÖYLEŞİ

Adnan Yücel'e

gelirsen ölüm
eline mendil alma
çiçek istemez kederim
amin istemez
patlak bir acıda yorulmuşsa nabzım
göğsümün en işlek yerini
dağ sessizliğiyle bıçakla

gelirsen ölüm
biraz rüzgâr koy çıkınına
biraz bahar
kucağını isterim dostların
unutulmuşun koca yüreğini isterim
acıyla köpürmüş
öfkesini isterim halkın

bir tutam yaşamken
baharda ay sarısı
gelirsen ölüm
bil ki
senden önce gelir
elazığlı
esrmer bir şiirin lezzeti

Asım Gönen

(Damar, Eylül 2002)

Adnan Yücel: Alanları Fetheden, Alanlarca Fethedilen

Asım GÖNEN

Adnan Yücel dostumdur. Önce şunu açıklayayım. Sözde arkadaş görünen *"solcu"* geçinip de burjuvazinin çanağından nasiplenen ve şiirini bu çanağın ikramına sunan şairler aslında birbirlerini hiç sevmezler. Çünkü çanaktan nasiplenme yarışındadırlar. Biri ötekinin şiirini bir dergide gördüğü zaman içinden basar kalayı: Bu da şiir mi?

Aslından kendi yazdığı ondan farklı değildir, kendi yerini bir başkasıyla paylaşmama hırsı, bir tek ben alkışlanmalıyım paylaşımsızlığı onu bu içselliğe götürür.

Ama halkın safında yer alan şairler böyle değildir. Halk sevgisi birbirini sevme olgusunu beraberinde getirir. Paylaşımcılık, dayanışma bu şairlerin ruhunun dost bahçesidir. Adnan Yücel'le ilişkim bu temelde hep derinlemesine sevmeye ve sevilmeye dayalıdır. Nerede şiirine rastlasam nerede şiiri gürül gürül okunup alkışlansa içimde güller açardı.

Adnan Yücel'le dostluğumuzun başlangıcı, benim 1985'li yıllarda Ankara Numune Hastanesi'nde yattığım yıllara rastlar.

Kendisini telefonla aramaya karar verdiğim gece göğsüm, böbreklerim ve sinirlerim hastalığın tehdidi ile bana ecel terleri döktürüyordu. Okuduğum kitabın sayfalarını çevirirken çıkardığı hışırtılar, sinirlerimi dayanılmaz derecede kemiriyordu. Gecenin belki de üçü idi. Camdan hastanenin meydanını seyrediyordum. Kar sakin yağıyordu. Avluyu bembeyaz bir hüzün kaplamıştı. Yoğun bir duygusallıkla sabah Adnan'ı aramaya karar verdim. Ellerim omuzlarımdan kırıktı. Ahizeyi duvara asılı olduğu için elimi kaldırıp alamıyordum. Oradan geçen birinden yardım istedim. Adnan'ın tatlı sesi kulaklarıma lezzet nağmeleri gibi işliyordu. İçim ılımıştı. Konuşurken ağlamak da tatlıydı, gülmekde. Ve biz o gün bugün hep dostlukla geçirdik ayrılık dolu günlerimizi. Adnan emekçilerin şairi idi. Emeğin duygu yoğunluğu, sorunları, çözüm yolları şiir ağının temelini oluşturdu. Bu çizgiden hiç şaşmadı. Çünkü yaşamın gerçeği bu temel üzerine işliyordu. Bu temelde olumlu bir değişim olmamıştı ki, Adnan'ın şiirinde de başka bir alana sıçrama olsun, değişim olsun.

Şiiri, imgeleri büyüleyici bir yapıdaydı. O alanlardaydı, alanlar onda.

"İnce kabuklan zorlanıyor zamanın
Gelecek damlıyor yorgun havuzlara
Damlalarda yılların gelin yüzü
Sulann üstünde koskoca bir çağ
Umutlar sığmaz oluyor alanlara"

Kabukları çatırdıyor kara günlerin. Gelecek havuzları doldurmaya başlıyor. Şairin o insanlık ütopyası adım adım geliyor insanlık çağına. Alanlar o billur damlaların doldurmaya başladığı kardeşlik havuzu gibi, insanlarla doluyor. Adnan'dır bu, Düş dünyasını nasıl da insanlığın acısız yaşam dünyasıyla bütünleştirir kendi şiir güzelliğiyle.

"Baharda gazel dökme bahçelerime
Ben yaşamayı bilmez miyim"

Halkından başladı insanlık sevgisi. Anadolu'dan dünyanın bütün Anadolu'larına yayıldı insanlık sevgisi.

"Oturmuşum dünyanın bağrına
Çekip gözlerimi kanayan yaralardan
Tarih yokuşunun
Dikenlerini temizliyorum ayaklarımdan"

O ki hep halkıyla dolup taştı. Yaşamının her dilimi, halkının yüzündeki çizgilerden aldı cansuyunu. Sofrasındaki kaval sesi, halkının kendi ruhundaki kardeşlik ırmağıydı. Halkla kaynaşmasının, o birlikteliğin yaşam gücü, şiirinin de toplumcu gücü idi.

"Çay kırmızı bakıyor zeytin kara
Yine de susmuyor içimdeki pınar
Yaslanıp çok uzaklardaki dağlara
Az da olsa
Mor bakmak istiyorum insanlara"

O insanına mor bakar, allı bakar pullu bakar. Gözlerinin çukurundaki çile yumağından, el ele olmanın, çıkarsız dostlukların acılı güllerinden bakar. Bu açık görüntüler şiirinin imge yoğunluğunu oluşturur.

"Yemekse bir tavada
Eller aynı ellerimiz
Canlar aynı canlarımız
Harcı birlikte karar
Betonu birlikte sular kanımız"

Aynı tasa halkıyla kaşık sallamanın, birlikteliğin verdiği güç olduktan sonra betonu kanı ile karmanın acısı da ne olur ki.

"Sen gözlerini açtığın zaman
Toprağa saldırıyor tohumun dişleri
Dikkat et kirpiklerindeki yorgunluğa
Ağlamak üzere dolmuş bir zamandayız (...)
Aşk adına şu anda namluların ucundayız"

Halkı uyanırsa toprak yeşertir tohumunu. Ama zaman ağlamak üzere olunca insan gülmek üzere nasıl olur? O bu çelişkinin kavgacı ortamında, aşk adına namluların ucunda olmak varsa varsın olsun diyebilen bir içtenliğin şairidir. O yeri gelir,

"Aç ve kavruk bir memeden
Dlrenmeyi yudum yudum emen
Bir çocuk gibi öğrendik"

dizeleriyle şiirin doruklarını yakalar. Ah hayır ona o dorukları halkının içinde bulunduğu durumu ve kendisinin sorumluluk duygusu yakalattırır biraz da. Yazan değil yazdırandır, gücün asıl sahibi. Ah dost bu dizelerin nasıl da sarmalıyor insanlığın dimağını.

"Onurun çırpındığı bütün göğüslerde
Azgın lokomotifler gibi her nefes
Bir ses dolaşıyor yürekten yüreğe
Bir ses yalayarak geçiyor demir kapıları
Tel örgülerde parmaklıklarda dolaşıyor" (...)
Bir ses dolaşıyor her yerde her an
Bir ses

Bir ses ki yaşamın tümüne özdeş
Sağırlann kulaklannda fırtınadır
Körlerin gözlerinde bir güneş"

Ona bu şiir kurgusunu kurduran halk, sınıf ve insanlık sevgisine hayran bırakıyor okuyucusunu. Ne güzel, ne yoğun duyguların ne görkemli sese dönüşmesi bu. Her babayiğidin harcı olmasa gerek bu şiir örgüsünü başarmak. Ama başarana değil başartana bakmalı biraz da.

Bakın yeniden şu güzelliğe. Postmodernizmin, anlamsızlığın, yaşam mücadelesinden kopukluğun boş sözcükleri şiir diye ortada dolaştırılıp, medyanın boyalı karanlığını oluştururken bu dizelerin büyüsünden nasıl kopabilir insan.

"Sel taşkını bir akşamüstü
Bulutları bağrına basan
Ağaçlara sordum seni
Yaprak rüzgârı tutmaz dediler
Uzun uzun baktılar yalnızlığıma
Yangın yeri bir yürek
Bir de yağmur gösterdiler"

Bu şairi okudukça tad alacak bir halkı görüyorum ileride. Şimdiden tohumları alanları kaplayan.

"Hani sazlar çalınırdı ölüm
Türküler söylenirdi kan
Sen gideli kaç mevsim
Kaç yıl geçti aradan"

Halkının o acılı günlerini, ölümün halkın ensesine, ilericilerin, aydınların, devrimcilerin bağrına çöreklendiği o günleri

bundan daha iyi ifade edebilen bir şiir güzelliği başka nasıl yaratılır ki?

"Hani sabır demişti dağlar
Aşk demişti ya deniz
Nasıl geldik bu günlere
Bu duyarsız yerlere nasıl
Şimdi bir rakı sofrasında
Evvel zaman diyor biri
Diğeri kalbur saman
Oysa hâlâ her an
Çırılçıplak bir yeşilin
Ateşle çığlığıdır yaşanan".

Dağları dağ gibi, denizi deniz gibi konuşturur. Ve bu acılı günleri yaratanların kofluğunu, o yaşam tazeliğini korlarda çığlıklaştıranların olumsuzluklannı ne güzel sergiler günümüzün en usta şairi. Evet dostlar o güzel şairi sizlerle buluşturmak istedim.

Bu 1 Mayıs'ta kitlenin ağzından şiirlerini duydukça içim güzelleşti. Paylaşmak istedim bu güzelliği siz güzel insanlarla. Hangi sayfayı çevirsem hele şunu da paylaşayım isteğimden kendimi alamamışım biraz da şu güzelliklerden değil mi? Bakın siz de benimle, okuyun, haksız mıyım?

"Ey ölümü çatlatıp gülen ozan
İdam kararının arka sayfasına
"Cemre" adlı şiirler yazan
Baharın bedeli sen mi oldun
İçindeki sevince canlar kurban
Başka sözüm yoktur sana
Ak bir kağıt oldun artık sen

Bir yüzünde şiir
Bir yüzünde ferman
(...)
İki mektup
İki aşk gibi durur iki yanımda
Bir yanım dışarda kaçak bir acı
Bir yanım içerde sancılı bir sabır
Acı-sabır
Acı-sabır
Ve kahır ve kahır
Sanki kentlerin gözleri kör
Kalabalıkların kulakları sağır"

Bu şiirler bu kalabalıkların kulaklarının açılmasında en iyi ilaç olacaktır. *"Biz yaşamı zulümsüz sevdik"* diyen ozanın bu büyük dizelerini alkışlamamak elde mi?

Ölümüne Güneş Olan Şair Adnan Yücel

Güler YILDIZ

Şimdi sen de en kolayına kaçtın; bıyıklarından sallanan badem çiçeklerini öksüz, Akdeniz'i mavisiz ve sarhoş trenini yolcusuz bıraktın. Çukurova'yı, yani binlerce, pamuk işçisinin ışığını çaldın, pamuk toplayan ellerine nasır bağladın giderken. Suları da, sofrayı da, kavalı da çalansız bıraktın yani.

"Edo öyle yapmaz!" diyemeyeceğin bir şeydi yaptığın: Öldün be Edo, yetmez mi yüreğimize?

Gecenin kollarında asılı kalmış yalnızlığımız. Ne zaman güneş salına salına yitip gitse, aşsa Namrun'u, aklıma ilk düşen Edo olacak, Salvador'dan bile önce. Ölümün sözlük anlamını bulur yerine koyar mı dilciler, yetişemem belki, ama kalemim bu sözcüğe çoktan düşman kesildi. Düştüğü yeri soğutan değil yakan bir suyun gözesinde bırakıp gitmek, dostlarımıza çok yakışıyor. Nasıl da beceriyorlar böyle ölmeyi, özenesim geliyor. Gidip uç vermez bıyıklarına sarılıp, *"Edo, bayram yerleri niye çiçeklidir, badem dallarındaki çiçekler senin neyindir, bakır sininin etrafına çöküp bulgur tabağına kaval sesiyle kaşık sallamak*

kimin işidir, Edo, ölüm kimin kardeşidir?" sorularını asmak, sonra hepsini bir bir kurşunlamak istedim.

Ne haldi o öyle? Ben sandım ki sulu patatesin suyunu sana kaşıkla içirip, patatesini püre yapıp yedirmekle ömrün uzayacak... Ben sandım ki imge karşında dal gibi uzarken, sen onun 11'ini değil, 44'ünü bile görecektin. Sarhoş treni güya seni daha çok taşıyacaktı, balık pazarının salaş lokantasından ta Adana'ya Edo. Düzgün Baba tanığımdır, daha geçen konuştuk Salvador'la, adının geçtiği tüm cümlelere katarlar dolusu gözyaşı taşıyor, baktığın her manzarayı, sevdiğin çocuk başlarını, dokunduğun tüm kâğıtları 36'ya kareliyordu. Edebiyat treni sevdası yarım Edo'nun ardından söyleyecek söz bulamıyor, sözsüz kalıyordu. İlk kez dokunduğum İstanbul'da bir radyoda seni dinliyor, tıkanan gözlerimi ellerimle kanatıyordum Edo. Yatağında bir deri bir kemik Edo, benim daha önce karşılaşmadığımdı, inan gözlerim ilk kez değdi çubuk bacağına, kemik ellerine, yuvası genişlemiş gözlerine ve saçları dökülmüş başına. Nasıl bir hıçkırık düğümlendi de yuvasından boşanan mermi gibi değdin yüreğimize?

"Koca bir yıl anılara gömülüyor yine
Ürkek ve yalnız bir suya belki
Dalgalardan dalgakıranlara
Bir köpük şahlanışı başlıyor içimde
Ben yeşile koşmalıyım diyor yüreğim
Yapraklar alev almış da! uçlarına
Gece
Vurulmuş bir kanal gibi düşüyor
zamana
bulut pınan bu yerler nere"
....
Bulut bilir mi o yerler nere?

Türküsü tavan arasına kaldırılmış, şiirin defteri dürülmüş, yaşamın can suyu çekilmiş bir kuru dere... Koca bir yıl değil, koskoca ömürler takılır Elazığ'ın uzun boylu gümüş meşelerine... Ölüm kederdir de, şiirlerin öğretemedi mi bu dizeyi gönlüne?

Sıla'daydık, sen, ben, Salvador... yani Çınar'ın taze kökleriyle buluştuğun bir *"ayni tahsilat gecesi."* İçince güzelleşen şiirinle derinleştirdiğin bir Eylüldü yine:

"Bir badem çiçeği sürsem şimdi namluya / Beynime sıksam / ölümüm bahar olsa nasıl anlaşılsam" dedin.

Nasıl anlaşılacaktın, elbette ki yanlış! Seni doğru anlamak için ölmen de gerekmezdi, ama sen anlamayı, algılamayı pür telaş sokağında geçerken döküvermiştin, rozetini Çınar'ın cebinde bıraktığın gibi. Rozet olmadan bir hafta şairliğin de alınmıştı elinden, çalmıştım onu senden. Ama anladık Edo, öldüğün akşamı yaşamamış saydın ve badem çiçeğini sürdün namluya, dayadın beyninin en kanser yarasına... bahar olmadı da ölümün biraz yaza kaçtı galiba. Mirasın bu muydu dostlarına?

Seni anladığımızda, güneşin kapıları kapanmış, korku kalabalığı dağılmış, yaşamın yanaklarına sürmüştük zamanı. Bir yaprak daha uzamıştı Çınar'dan, dalgalar senleşirken...

Bir iç çektin Edo, Namrun'un çam kokan sırtlarına dayayarak göğüs kafesini, Keban'ın rengine beleyerek örtüsünü, nefessiz bıraktın kuş cıvıltılarını... Bir isyan çiçeği açtırdın kederinde toprağın, suyunu vermeyi Toroslara bıraktın. Çektin elini kaleminden, bize aşkı, sevdayı, tutunabilmeyi inadına dağlara, sulara ve çiçeklere öğreten sen, tuttun hastane koridorlarını, ağrıyan başını, daralan nefesini, dökülen saçını, doktorlarını ve serumlarını yazdın,

"Amansız sarılara bırakmak yok ölümü" diyen de sendin Edo, *"Ölüm de değişiyor ölümün anlamı da"* diyen de sen... Yaz mevsiminin yakıcı Adana'sında ölümünü Elazığ'ın kader

kuyusuna götüren de sendin yine. Bizi yolsuz ve yolcusuz bırakan da sen.

"Soluğumuza rüzgârların tanıklığından sonra bir de aşkımıza suların tanıklığıyla" diye başlayan ve uzun bir öykünün henüz gelişme bölümündeyken dökülen yapraklar kadardın... bu mevsimi de kendimize yar etmeyeceğiz belli, güz badem çiçeklerinin son izlerini de siliyor gönlümüzden, birileri hâlâ güze mi âşık yoksa? Güz içimizde, kederimizin sarı ellerinde ve susunca gülümseyen hüznün damarlarında dolaşan biraz Harput biraz Adana olan, Salvador'un *"ulan Edo"* dediği, dostlarının Ednan'ında, Yani Adnan Yücel'inde.

Dut gibi şiir kokar, şarap gibi eteklerimizden tutunan aşka belerdik yüzümüzü. Öyle güzel Dersim olurdu ki gözleri ve öyle şirin Harput. Bülent onun Salvador'u ben de Dersimli çingenesi...Ceplerinde yazıların, kederinde aşklarınla ayık inerdin trenden, soluğunda Akdeniz, ellerinde Elazığ, büyüsüne kapıldığın aşkın kavalını çala çala binerdin sarhoş trenine...

Mitoloji tütsüsü yakardın Çınar'da geçirdiğin son yazında. Üç Güzeller, Afrodit, Promete derken, Ömer Hayyam, Gılgameş'e geçer, tarihsel romanların derin irdelemesini yapar, öğretirdin be Edo! Sayfalarımız kabarırdı yazılarınla. Kesip saklardı üniversiteliler. Almanya, Hollanda, Fransa... gezdiğin her yerden ne yapıp eder izlenimlerini Çınar okurlarıyla paylaşır, "Adnan Yücel Frankfurt'tan, Londra'dan, Brüksel'den yazıyor" olurdu bizim için. Senin Moskova işi paltonun kenar ceplerindeydik, seninle gezerdik. Kopup gelen bir çığlık gibi, yazdıkça çoğalır, çoğaldıkça güzelleşirdin be Edo.

Şimdi çığlığını Müftü Deresi kenarında ömrünü çamura yazan Urfa'lı Kerime'ye, daha yedisindeyken gözleri yurdunu terk etmiş Ömer'e, sevgili eli tutmadan bükülüp giden yılları saçına ağartan 17'lik Hatice'ye, bir sayfiye beldesinde yaşlılığının tadını çıkaramadan 60'ında dikildiği Atatürk Caddesi'nde kızların

kilolarını tartıp, para kazanan Hamo amcaya verdin Edo! Yetim koydukların değil, ateşin ve güneşin çocukları ilan ettiğin bıyıkları terlememiş sokak çocuklarına saldın o derin iç çekişinden sızan imge'yi... Taze badem çiçekleri mevsimini şaşırdı bu ülkede ilk kez; baharı unutup temmuzun 24'ünde döküldü güneşin ellerine. Newroz alanlarında kirli bir bez parçasına, kargacık burgacık bir yazıya verdin ömrünü Edo! Lastik üzerinde atlarken, is içinde kalan elleriyle alınlarına yazdı Kürt çocuklar seni, dileklerine doladı yani, özgürlüklerine... çocukça sevinçlerinin şairi oldun Mersin'de!

Ahh Edo, dediğinle kaldı sözler:

"Kaç güneş sönerse sönsün içimizde
Hep aydınlıkta yakalayacağız ölümü."

•

(Yaba Edebiyat)

Adnan Yücel'in Özgeçmişi Bir Şiir Kitabı

Tuncer UÇAROL

12 AĞUSTOS 2002, ANKARA

Adana'da yaşayan şair Adnan Yücel öldü!

Geçen ay annemi, kardeşlerimi görmeye Adana'ya gittiğimde, annem *Hürriyet* Gazetesindeki 14 Temmuz tarihli haberi göstermişti. Haberde, Yücel'in artık iyileştiği yazılıydı:

"YÜCEL'İN SAĞLIĞI İYİYE GİDİYOR

Bir süredir tedavi gören Adanalı tanınmış şair 49 yaşındaki Adnan Yücel'in sağlık durumunun iyiye gittiği açıklandı. Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim görevlisi şair Adnan Yücel'in vefat ettiği şeklindeki söylentiler, ailesini ve sevenlerini üzdü. Adnan Yücel'in tedavisini üstlenen doktorlar, şairin hastaneye ilk geldiği güne göre durumunun daha iyi olduğunu belirterek, 'İlk günlerde durumu kötüydü. Nöbetleri oluyordu. Şimdi daha iyi, şuuru açık, gıdasını da alıyor. Biraz daha düzelsin, kendisini taburcu edeceğiz.' dediler."

Ancak, ne yazık ki, daha sonra yine ölüm haberini okuduk gazetelerde.

Yücel'in durumu, daha önceki yıllarda da iyi değildi. *Söylem* dergisi sahibi *Mehmet Çetinkaya*'dan, hastalığının ölümcül olduğunu duyuyordum. Ama geçen yıl mayıs ayında, yine annemi görmeye gittiğimde, Cumhuriyet Gazetesinin Adana temsilcisi Çetin Yiğenoğlu'nun bürosunda onu da görünce çok sevindim. Toplantı, III. Adana Sanat Günleri ön hazırlık toplantısıydı. *Sabit Kemal Bayıldıran, Hilmi Haşal, M. Demirel Babacanoğlu, Turan Altuntaş* da vardı. Yücel'in sadece saçları sıfır numarayla traş edilmişti... Yoksa çok iyi görünüyordu....

Adnan Yücel 1953 doğumlu! Genç gitti.

12 AĞUSTOS , AKŞAM

Adnan Yücel'in özgeçmişine baktım YKY'nin *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi* (2001)'ne... Sonra, yeni baskı diye İhsan Işık'ın *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi* (2001)'ne de baktım. YKY'den not ettiğim bilgiler üzerine kırmızı kalemle epey bilgi ekledim! Bu iki çalışmanın, edebiyatçılara gönderilen bilgi formlarının doldurulmasıyla hazırlandığını da biliyorum ama, YKY eksik (kırpık) görünüyor!... Kurdakul'un sözlüğünde ise bilgiler çok kısaydı. Necatigil'in sözlüğüne de Yücel alınmamıştı... *Cumhuriyet Kitap* Dergisi ise, 17 Mayıs 2001'de (587. sayı) Yücel için bir dosya açtı, oradaki bilgilerle de o iki ansiklopedideki bilgileri karşılaştırdım.

Bende, 9 şiir kitabından 7'si vardı. *Karacaoğlan* kitabı da var. Onların künyelerinde de, yukarıda andığım bilgiler içinde baskı tarihi yanlışları gördüm... *Karacaoğlan* kitabının arkasında da (253-254.sayfalar) özgeçmişi, 1987 yılına değin hakkında yazı yazanların listesi var... Bu bulgulara göre, Yücel'in özgeçmişi şöyle yazılmalı:

- Seli/Elazığ, 27 Mart 1953 doğumlu. Karayollarında işçi bir babanın (Hasan Yücel) oğlu. Şair, yazar.

- İlk, orta ve liseyi Elazığ'da okudu. Diyarbakır Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1975)'nü, daha sonra Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü (1977)'nü bitirdi. Bu fakültede, yüksek lisans öğrenimi yaparak "Şiirimizde Garip Hareketi" konusunda mastır tezi hazırladı (1979).

- Elazığ Karakoçan Lisesinde, Ankara'da (1975-1987) Yenişehir, Yıldırım Beyazıt, Cumhuriyet liselerinde edebiyat öğretmenliği yaptı. 1987'den beri Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Türk dili öğretim görevlisiydi.

- Evli. İki çocukludur.

- TYS, PEN, Edebiyatçılar Derneği, Çukurova Üniversitesi Öğretim Elemanları Derneği üyesi.

- İlk şiirleri ("Ter Şiirleri") 1974 yılında *Yeni Adımlar* Dergisinde yayımlandı. *Özgürlük İçin Direniş, Yapıt, Sesimiz, Petek, Sanat Edebiyat '81, Yeni Olgu, Dönem, Türkiye Yazılan, Somut, Dönemeç, Yazko Edebiyat, Yaba Öykü, Yeni Şiir, Sanat Emeği, Anadolu Ekini, Temmuz, Tavır, Artı, Damar, Evrensel Kültür, Söylem* dergilerinde; *Yeni Halkçı, Demokrat. Cumhuriyet* gazetelerinde şiir ve yazıları yayımlandı. Araştırma inceleme yazıları, dergilerde kaldı.

- Ankara Yayın Üretim Kooperatifi (AYKO)'nin kurucuları arasındaydı. Yönetiminde de bulundu (1981-1987).

- 1996 yılında, Rotterdam Şiir Festivaline Türkiye'yi temsilen katıldı. On şiiri Hollandacaya, bazı şiirleri Almanca ve İngilizceye çevrildi. Bazı şiirleri bestelendi.

- *Ateşin ve Güneşin Çocukları* (1991) adlı kitabı hakkında açılan dava, takipsizlikle sonuçlandı.

- İnceleme kitabı: *Karacaoğlan (Yaşamı, Çağı, Kişiliği, Sanatı, Seçme Şiirleri, Sözlük),* Altın Kitaplar, İst.1992, 255 sayfa.

- Şiir kitapları:

1. *Kavgalara Sözlenen Sevda*, Yapıt Yayınları, Ankara, 1979.

2. *Soframda Kaval Sesi* (1982, Ayko Yayınları), 3. baskı Yurt Kitap-Yayın, Ankara, Mayıs 1992, 94 s.

3. *Bir Özlem Bir Türkü* (1984, Sanat Edebiyat '81 Yayınları), 3. baskı Yurt Kitap-Yayın, Ankara, Mayıs 1993, 88 s.

4. *Acıya Kurşun İşlemez* (Mayıs 1985, AYKO Yayınları), 3. baskı Yurt Kitap-Yayın, Ankara, Mayıs 1993, 72 s.

5. *Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek* (Mayıs 1986, Yön Yayınları), nehir şiir, 4. baskı Yurt Kitap-Yayın, Ankara, Mayıs 1993, 78 s.

6. *Rüzgârla Bir* (1989), 2. baskı Yurt Kitap-Yayın, Ankara, Mayıs 1993, 64 s.

7. *Ateşin ve Güneşin Çocuklan* (Mayıs 1991), nehir şiir, 2. baskı Yurt Kitap-Yayın, Ankara, Temmuz 1992, 100 s.

8. *Çukurova Çeşitlemesi*, Yurt Kitap-Yayın, Ankara, Mayıs 1993, 78 s.

9. *Sular Tanıktır Aşkımıza*, Yurt Kitap-Yayın, Ankara, 1998.

- Hakkında yazılanlar: *Hasan Hüseyin*, Sesimiz, Mart 1979/116... *Ahmet Telli*, Tiyatro '76, Haziran 1979/47... *Salih Bolat; Petek*, Mart 1979/21, Sanat Edebiyat'81, Temmuz 1982/14... *Rıza Zelyut*, Yeni Olgu, Ekim 1982/19... *Mehmet Aydın*, Yeni Olgu, Ekim 1983/28... *Cavit Yıldınm*, Dönemeç, Mayıs 1986... *Ayten Sürer*, abece, Haziran 1986... *Mehmet Yaşar Bilen*, Edebiyat İzinde, 1986... *Cem Önce*, Folklor Sanat, Mayıs 1987... *Ataol Behramoğlu*, Son Yüzyıl Büyük Türk Şiiri Antolojisi, ikinci cilt, 1987... Cumhuriyet Kitap, 17 Mayıs 2001/587; *Çetin Yiğenoğlu* (söyleşi), *Osman Şahin, Öner Yağcı*...

12 AĞUSTOS, SAAT 21.10

- Kitaplarını nisan aylarında bastıran edebiyatçımız kimdir?

- Köy Enstitülü Mehmet Başaran.

- Şiir kitaplarını; ilk baskılarını, son baskılarını, mayıs aylarında yayımlayan toplumcu gerçekçi ozanımız kimdir?

- Temmuz ayında Adana'da ölen Adnan Yücel.

13 AĞUSTOS 2002, SALI

İhsan Işık'ın ansiklopedisindeki bilgileri, aldığım notlarla yeniden gözden geçiriyorum. Bu ansiklopedide, Adnan Yücel'in bir fotoğrafı da var. Saz ustası Arif Sağ'a benziyor.

Yücel'in fotoğrafının üstünde de, Ali Yüce'nin fotoğrafı var! Ne güzel bir rastlantı. İki toplumcu gerçekçi ozanımız yan yana. Biri 1928 Hisarcık/Antakya doğumlu, Yücel de 1953 "Dilek Köyü / Elazığ (Merkez)" doğumlu. İkisi de köy kökenli.

Yalnız, öteki kaynaklarda hep "Seli/Elazığ" yazılıydı Yücel'in köyü. Burada, "Dilek Köyü"!.. Orada, bir "merkez" sözcüğü de var. O da anlaşılamıyor.

Belki de, Yücel'in doğduğu köyün yeni adı "Dilek Köyü"dür... İhsan Işık, o saptaması yanında ek açıklama yapmalı.

15 AĞUSTOS 2002, 9.05

Adnan Yücel'in *Karacaoğlan* (1992) kitabı, iyi hazırlanmış 255 sayfalık bir çalışma. Anlatımı çok akıcı. Ozanca bir anlatımı da var. (Bu, eğitime yardımcı "Altın Kitaplar" dizisinin yöneticisi de, Asım Bezirci.)

Adana'daki *Söylem* Dergisinin Karacaoğlan sayısı (Şubat 2001/71) için yazı hazırlarken okuduğum bu kitabında, Adnan Yücel'in ilginç saptamaları vardı Karacaoğlan üstüne, şiir ve şairlerimiz üstüne:

"Yücel; ozanın, şiirin ne olup olmadığı konusunda da çarpıcı bir yargıya varmış. Diyor ki; 'Hiçbir halk şairinin, Yunus, Pir Sultan ve Karacaoğlan kadar ünlenememiş olmasının nedeni üzerinde durulmamıştır. Halk şiirimizde 'üç büyük' olarak anılmalarının nedeni, ayn ayn alanlarda şiir dilini yakalamış olmalandır.

Köroğlu ise, şair olmaktan çok bir halk kahramanı olarak ün yapmıştır. Bu nedenle Yunus un, Pir Sultan'ın ve Karacaoğlan'ın şiir söylediklerini; Kaygusuz Abdal, Köroğlu ve Kul Mustafa'nın da manzume söylediklerini söyleyebiliriz.' (45.s.) ...

'Karacaoğlan'ın şiiri, maddî aşk ve doğa olmak üzere iki temel üzerine kurulmuş bir şiirdir. Doğayı sevgiliden, sevgiliyi de doğadan soyutlamak olası değildir. (...) Sevgili adı, ilk kez Karacaoğlan şiirinde kullanılmıştır. Bu özellik, aynı zamanda Karacaoğlan'ın, şiirlerinde pervasız ve gerçekçi bir dil kullanmasının da sonucudur.' (49. s.) ...."

15 AĞUSTOS 2002, 10.50

Adnan Yücel'in *Çukurova Çeşitlemesi* (1993) adlı şiir kitabı önümde şimdi. 1993 yılında üstüne aldığım notlara bakıyorum. Yücel, *"nehir şiir"*i dediği kitapşiir *Ateşin ve Güneşin Çocukları* (1991)'nda Mezopotamya ve Anadolu üstüne yazdığı gibi, bu kitabında da 1987 yılından beri yaşadığı *Çukurova* üstüne yazdı. Onları, tarihsel boyutlarıyla işledi. Irmakşiirler, uzunşiirler yazmayı seviyor. 1993'teki kitabı içinde yer alan *"Çukurova Çeşitlemesi"* adlı ilk şiiri de (5-28.sayfalar) on parça. Kitapta, arkasından gelen *"Tarsus Şelalesi"*, *"Namrun Yaylası"* şiirleri de, bu Çukurova ırmakşiirleriyle ilgili. *"Çukurova Çeşitlemesi"*; güzel bir karşıtlık oyunuyla, ayrıca bu şiirlerin 1989'larda yazıldığını imleyen dizelerle, şöyle başlıyor (6. sayfa):

"İşte yağmur öncesi gökte pamuk tarlaları
Yerde bulutlar küme küme gezinirler
(...)
Dokun ki bir yılı çoktan geçti
Koynumda Toros kokuyor artık sevgiler"...

3 sayılı "Çukurova Çeşitlemesi" ise oradaki ırgatları anlatıyor

artık; "Nice yüzyılın kendini beslediği ovalarda / Portakal bir güneş altında emeğin" acılarını (8.s.)... Buralarda, asıl, *ırgat Çukurova*'nın, ırgatların filmleri yapıldı, romanları, öyküleri yazıldı da, şiirleri yazılmadı der gibidir sanki:

"Bir şiir düşer yere kendi sesini arayan
Ey tarihsel bolluğun yağmalanan yüreği
Sesinde tohumlar ayaklanır şiirin
Kapılmış ki bir tutsaklığın akışına
Pamuk pişman olur beyazlaştığına
Buğday sarardığına pişman olur"...

Bu dizeler, bence *Çukurovalı ozanlar* için önemli! Şunun için önemli: "Çukurovalı Edebiyatçılar" adlı bir yazıda şöyle belirtmeye çalıştım bu konuyu (Çağdaş Türk Dili, Kasım 2000/153): *"Yaşar Kemal nasıl Çukurova'nın (göçerlerin, kırın) romanlarını, Ali Püsküllüoğlu nasıl Çukurova'nın (kasabanın, doğanın) şiirini yazmışsa, Adnan Yücel ile Salih Bolat bu şiiri tarihsel geçmişle birlikte nasıl sürdürmüşlerse, Demirtaş Ceyhun da (Orhan Kemal'in yanı sıra) Adana kentinin oluşmasının, tüm Adanalıların romanını, öykülerini yazmıştır."* (38.s.)...

Bu tarihleme şiirler alanında, *Adnan Yücel* daha kapsamlı çalışmış... Adana'da yaşayan, o bölgeyi, Türkiye ve Ortadoğu'yu geçmişleriyle de şiirleştiren *Hüseyin Ferhad* gibi o da... Ferhad; *"Bizler Adana'nın yeni konuklarıyız. Bizanslılar, Araplar, Ermenilerin, Osmanlıların izleri nerede? Sanatçı göçü derken pergeli biraz daha açalım."* (36.s.) derken, "Çukurova Eğitim Fakültesi öğretim görevlisi, ozan ve yazar *Adnan Yücel* ise, bu düşünüyü ta Hititlere değin götürmüş zaten. Çukurova'yı (Çukurova'nın eski adı Kilikya) neredeyse tüm coğrafyası, tarihi, işçileri, söylenceleri, ağaları ve ırgatlarıyla şiirleştirdiği *Çukurova Çeşitlemesi* (1993) adlı bir kitabı ışıldıyor. Ayrıca *Bilim ve*

Ütopya Dergisinin Haziran 1998 sayısındaki, 'Kültür ve Sanatın Bereketli Toprağı: Çukurova' adlı yazısında; I. Adana Sanat Günleri konuşmalarında çok sözü edilen, Çukurova'dan neden çok sanatçı yetişiyor sorusunu, bu bölgedeki Hititlerden başlayarak yanıtlıyor:" (36.s.) ... Çukurova'nın çok bereketli topraklar olduğuna, insanın burada toprakla kaynaştığına, kültürlerin başka kültürlerle harmanlandığına, Türkçenin de "bütün Anadolu'da" burada en az yozlaştığına bağlıyor sözü.

Çukurova Çeşitlemesi kitabında da, bu yüzden Çukurova'ya o da Heredot gibi *"Altınova"* diyor... (Heredot, Toros Dağlarına da "Toro's", yani "Boğalar" demiş...) Ama, nasıl bir Altınova?... *"Her gökgürültüsü ile yeniden / Altınova renklerine kavuşurken kıyılar / Açlık içinde tokluğa / Ve tokluk içinde açlığa boğulur sular"* (9.s.)... Öyle bir ova...

28 EYLÜL 1993 / 10. SAYFA

Çukurova'daki Fellahlara da ses oluyor. Belki de ilk kez şiire giriyor onlar da. İlginç!.. Güzel de anlatıyor. Özellikle ilk iki bölüm başarılı (10.s.):

"Düşlerde köpüren umut ırmaklannda
Çağlamak adına kurumanın yurtsuzlan
Dallardan kopup savrulmanın yurtsuzlan

Yüzü çöl yanığı bir selamdır kiminin
Ortadan ikiye bölünmüş felhan yüreği
Fellah demişler adına
Azıcık ağlasa Nil taşar gözlerinde
Azıcık gülse çöller vadileşir
Bir yanı yarınsız cennet büyütür
Cennetsiz 'Kerbela' diye çarpar bir yanı

Kiminin omuzlannda yağma sofrası geçmişi
Yüzyıllan nasırlaştıran alnında
Kaç bin yılın hiç doğmamış Medya güneşi"...

Adnan Yücel; çocukluğumuzda "Arabuşağı" da dediğimiz Fellahları, tarlaları, bahçeleri işlesinler diye Mehmet Ali Paşa'nın Mısır'dan getirttiği bilgisiyle de değerlendirmiş... Bu nedenle, yukarıdaki şu dizeleri çok güzel: *"Azıcık ağlasa Nil taşar gözlerinde / Azıcık gülse çöller vadileşir"...*

Ancak ilkokulun dördüncü, beşinci sınıflarını, bizim mahallede üçe kadar okul var diye (1950'lerin başlarında) aralarında okudum; birkaç ay Güneşli İlkokulunda, sonrasını da yeni açılan Çukurova İlkokulu'nda... Sebze, meyve yetiştirirlerdi... Hepsi arkadaşımdı... Bizim Sarıçam Deresi'nin kuzeyindeki Karşıyaka Mahallesi, o zaman ne denli dar gelirli, yoksul ise, onlar da öyleydi. Belki biraz daha iyi durumdalardı da... Mehmet Ali Paşanın oğlu İbrahim Paşa, daha o zaman onlara toprak dağıtmış... Şimdi ise, durumlarının çok daha iyi olduğunu duyuyorum... Gerçekte Adana'da önemli bir ayrım görmedim bu konularda. Çukurova çok karışıktır; çeşitli bölgelerden, yurtdışından gelen göçlerle, tarihsel kalıntılarla... Ama dengesizlik; ırk ya da göç edilen yer ayrımından çok, ülkenin her yanında olduğu gibi asıl gelir dağılımı bozukluğundan gelir... Bu da, herkes için geçerliydi... Herkes; çalışır, akıllı olursa, zengin olabilirdi Çukurova'da... Şanslı olur ya da parsayı vurursa, çok zengin de olabilirdi... Bildiğimiz evrensel gerçek...

Yücel'in kitabındaki dizeleriyle söylemek gerekirse (11.s); *"İşte bunlardı gördüğüm bir ay ışığında"*, yakıcı sıcakların altında. *"Ve bunlardı duyduğum / Bin renkli bir ovanın şiirsiz kıyısında"*, şiirli kıyılarında 1941-1960'lı yıllarda, sonraki gidip gelmelerimde Adana'ya...

"Ey imge pınarı dokun bu yerlere
Dokun ki dile gelsin
Coşkusu vurulmuş suskun yürekleri
Dokun ki yandıkça uyansın
Uyandıkça kavrasın kendi ışık selini
O körkütük sarhoş ve tanrısal elleri" (11.s.).

15 AĞUSTOS 2002, SAAT 13.05

6 sayılı *"Çukurova Çeşitlemesi"* de, Çukurova'daki yoksul işçileri anlatıyor coşkun bir dille. *"Çukurova emek yangını bir yerdir"* (13.s.) diyor. Arada, güzel iki dize de, resimsi anlatımla örülü (13.s.):

-"Toroslar tokalaşırken Akdeniz'le"...
-"Zakkumlar dereler boyu nehirleşirken"...

Bu destansı işçi şiirinde, 14. sayfada da şöyle bir dize var: *"Bütün yanlışlara gözucuyla bakar"...*

16. SAYFA / 7 SAYILI ŞİİR

- *"Bütün öfkeni yine sözcüklerle yak"...*
- *"Gözlerin koskoca bir soru dalgası"...*
- *"Saçların fırtınalaşıyor sen rüzgârken*
  Soluğun dalgalaşıyor
  Burası toprak ve demir çığlığı Çukurova
  Kanalköprü'den kan akıyor tarlalara"...

Adnan Yücel'in, bu 10 parça çeşitlemeleri içinde en güzeli görünen, ırgatları, işçileri anlattığı, bu şiir.

Bu şiirdeki, bu kitabındaki biçemi, bakış açısı da kendi dizeleriyle şöyle tanımlanabilir: *"İnançlı sözcükler uçuşuyor parmaklarından / Her biri kanat kanat süzülen sözcükler / Pamuk kozalarına yayılan / Pistonlara ve dişlilere sarılan sözcükler", "Ki her biri / Yaşanan bir destandan dizeler söyler"* (16.s.) ...

YİNE 28 EYLÜL 1993 / 18. SAYFA

Çukurova ırgatlarına, işçilerine ses olmuş, öfkeli, başkaldıran bir şiir. Giderek grev coşkusuyla bütün Türkiye'yi kucaklamak isteyen inançlı bir şiir.

"Ve ufukta gül yüzlü gün
İnancımız gibi yavaş yavaş ağarmakta
Seninle ve senden çok uzakta
Bir işçi
Bir inşaat temeline yüreğini doldurmakta"...

15 AĞUSTOS 2002, SAAT 15.10

Yücel'in şiirlerinde fazlalıklar var! Aralardaki güzel parçalarıyla yetinseydi keşke... Örneğin, 8 sayılı "Çukurova Çeşitlemesi"nde 9 + 3 + 9 + 8 + 4 + 6 = 39 dize var. Bence; son iki bölümü, bağımsız güzel bir umut şiiri işte. Kederli bir şiir. Fazlası da yok sayılır (19.s.):

"Vuruldun da bittin mi sen
Gömüldün de yittin mi sen
Halaylarda kol kolasın
Yani o gün gittin mi sen

Ne sözler yetti seni anlatmaya
Ne de sazlar
Dağbaşlarında bulutlar girdi koluna
Kentlerde çocuklar
Ve yeniden başladı
O korkusuz kartalın izinde yolculuklar".

28 EYLÜL 1993 / 21. SAYFA

Açık söylemli şiirlerde, incelikler sergileyebiliyor.

22. SAYFA

"Elinde kalem
Beyninde güneş serpintileri ve gökkuşağı
Yüreğini yağdırırken sözcük sözcük toprağa"

15 AĞUSTOS, 16.15

Yıllardır şiirler yazmış bir ozan Çukurova'ya yerleşiyor; *Elazığ, Diyarbakır* derken, on yılı aşkın bir süre Ankara'dan sonra, *Adana*'ya geliyor, onun da şiirlerini yazıyor! Ne güzel... *Çukurova*, neredeyse tüm coğrafyası, işçisi, ırgatıyla, Adana kentiyle, bu kitabın içinde.

Çukurova'nın daha böyle birçok şiire gereksinimi var *tarihsel duygu dünyası* (kimliği) için, *toplumsal duyguiannı, renklerini* görmek, onları seslendirmek (mırıldanmak), yaşamak için.

*Dadaloğlu, Karacaoğlan'*dan sonra, bildiğimiz böyle şiirler yok genel çevrimde.

Nurer Uğurlu, birazcık Selçuklu Adana'sını şiirledi denebilir... *Nihat Ziyalan*, son zamanlarda şiirleri, öyküleriyle, 1940'ların, 50'lerin Adana'sını işlemeye başladı... *Adnan Yücel*'in bu şiirleri de, işçi ve ırgatların emeklerini, umutlarını ezgileyen bir "Çukurova Çeşitlemesi"...

*Dadaloğlu'nun göçerleri*nin Ova'ya zorla yerleştirilmesini (1860'ları) başlangıç kabul edersek, aradan geçen *140 yılcık zaman içinde* bile, Çukurovalı sandığımızdan çok değişmiş! 1999 yılında, tatile gittiğim Side'den, Manavgat'tan *"I. Adana Sanat Günleri"*ne giderken gördüğüm o tarihsel çeşitlilik de, çok düşündürüyor beni (*Çağdaş Türk Dili*, 30.s.): *"Çukurovalı eski edebiyatçılanmızın, eski sinemacılanmızın anlata anlata bitiremedikleri o pamuk tarlalan ile o ırgatlan, o verimli ovayı, koca sanayinin asfalt yollan, koca koca beton binalan, fabrikalan bitirmiş... Göçerlikten, köylülükten, ırgatlıktan işçiliğe geçi-*

vermiş Çukurova insanı!.. Turizm çalışanı bile olmuş o göçerler!.. Yaşar Kemal'le Orhan Kemal'in, Demirtaş Ceyhun'la Osman Şahin'in, Yılmaz Güney'in insanlan artık yeni Çukurovalı anlatıcılarını bekliyor... 1860'lardaki 'zorla iskân'dan sonra evrimleşen Çukurova tipleri, işte, 140 yıl içinde sıra sıra gelip geçiyordu gözümün önünden, Manavgat'tan Adana'ya doğru giden otobüste..."

Daha birçok Çukurova çeşitlemesi, yazılmayı bekliyor şiirde de!

"Merhaba kutsal Kythera
Üç güzeller yurdu
Tam üç bin yıl sonra merhaba
Nasıl geçti bunca yüzyıl" (25.s.) ...

Uzun yıllardır Adana'da yaşayan, Hassa/Antakya doğumlu, Ankara'da da uzun yıllar yaşamış Hüseyin Ferhad'ın şiiri de önemli tarihsel çeşitlemelerle dolu. Kılıç İpekte Sınanır (YKY, Mart 2000) da bu yönden okunmalı. Öner Yağcı; Cumhuriyet Kitap Dergisindeki (17 Mayıs 2001/587) yazısında, *"Adnan Yücel'in 'tarih şiir' diyebileceğimiz bir serüvende yol almakta olduğunu"* söyler. Tarihşiir'in de tadına varmalı; toplumşiir kadar, aşkşiir kadar, doğaşiir kadar...

28 EYLÜL 1993, İKİNDİ / 10. ŞİİR

Adnan Yücel'in bu 10. şiirinde de; Ege Bölgesi gibi görkemli bir kültüre sahip, ama Ege Bölgesi gibi bolca anlatılıp tanıtılmamış Akdeniz kıyılarının,özellikle de Çukurova'nın üç bin yıllık tarihi, kültürü şiirleştiriliyor.

En çok da Çukurova Bölgesine haksızlık bu; turizmde, şiirde, tarihte az yazılma, az konuşulma... Çukurovalıların, Toroslu-ların ilgisizliği, çabalamaması da, herhalde... Yurt içinden, yurt dışından gezilere, bu bölge de dahil edilmeli.

On parçalık bu uzun *"Çukurova Çeşitlemesi"*nde ise Yücel; Çukurova'yı (Kilikya, Altınova'yı) yeni tanımanın coşkusuyla, bu özgün çabayı gösteriyor. Onu destanlaştırmak için çalışıyor...Buralardaki söylenlerden (*"mit"*lerden) sarhoş oluyor...

Çukurova'nın bitkilerini de unutmamış bu arada; pamuğu, buğdayı, nar ile portakalı, limon ile zakkumu... Sıcağını... Toros Dağlarını...

15 AĞUSTOS 2002, SAAT 18.10

Yücel, bu çeşitlemelerinin sonunu; *"Roma'dan sonra bu topraklarda / Ne tanrılar kaldı ne krallar / Ne tahtlar kaldı ne saltanatlar / Dört nala geliyordu çünkü yağmacılar"* (27.s.) diye bitiriyor!.. Nâzım Hikmet'in de bu konudaki görüşünün karşısında...

Bence, açık da değil, bu konudaki savı.

Tartışılması gerek.

29-32. SAYFALAR

"Toros denilen o boğalar yüreğinden / Hep aynı denizin sıcaklığına aktın" (29.s.)... *"Bir erkeklik ögesi Kibele'nin önünde / Toros demek boğalar demek / Şimşekler sönüyor yıldınmlı şehvetinde"* (31.s.) ...

Heredot; Toros Dağlarına "Toro's", yani "Boğalar" demişse, Toros Dağlan da "Boğalar Dağı" anlamına geliyor demek!

Nitekim, Toros Sıradağları içindeki bir dizi dağa da, "Binboğa Dağları" dememiş mi bizimkiler?! Arada, bir ilgi kurulmuş yine de.

"Tam da bir bulut girerken lokantadan içeriye
Bu mitoloji de nereden doldu kadehlere?"

15 AĞUSTOS, 18.35

"Namrun Yaylası" şiirinin içinden de bir Karacaoğlan geçi-

yor; bir saz meclisinde o usta çalınıyor olmalı bu şiirde: *"Bak Ziya davet ediyor bizi / Karacaoğlan dizelerinde tomurcuk memelere"* (32.s)...

"Beşlerin Türküsü"nde de şöyle bir dize var: *"Karacaoğlan türkülemişti gözlerini"* (34.s.)... Ama buradaki; sevgili değil, toplumcu bir dost görünüyor:

"Göksun yaylasından Çukurova'ya / Kar selleriyle birlikte yürüyen / Karacaoğlan türkülemişti gözlerini / Tepeden tımağa yürekti gövden / Adın bir yüzyıla özdeşti belki / Oysa bin yıllık yaraya dermandı öfken"...

Adnan Yücel, hep toplumcu gerçekçi bir ozan kaldı. Bireyselliklerin mantar gibi çoğaldığı yıllarda, o hep toplumsal acılarla, yoksullarla, ezilen insanlarla yan yana oldu. Şiirinin en güzel olduğu yerler de, 1990'larda bile sönmeyen bu ateşiyle pişti taştı hep. O yüzden de, görüyorum ki hiç unutulmayacak.

3 EKİM 1993 / 36. SAYFA

Çukurova'ya, Çukurova insanına ilişkin şiirleri sürüyor. Bir ölçüde, destan havasında... Kolay okunan şiirler...

22 AĞUSTOS 2002

Onun ölümcül hasta olduğunu bilen dostları, onu hemen yazmaya başladılar dört bir yandan... Seveni çok... Güneydoğu'da çıktığını sandığım (künyesinde adresi belirtilmemiş) *Flu* Dergisinin Haziran-Temmuz 2002 sayısında, arka kapakta bir fotoğrafı, bir de *"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek"* diyen şiiri var.

Kavram Karmaşa Dergisinin Temmuz-Ağustos 2002 sayısında da İbrahim Berksoy, *"Türkülere Sözlenen Sevdaların Şairi: Adnan Yücel"* diye yazıyor. Etkileyici bir yazı da.

Evrensel Kültür'ün ağustos sayısında da, şimdilerde Ada-

na'da yaşayan ozan Hilmi Haşal, *"Müzmin Çukurovalı Adnan Yücel ve Şiiri"*ni yazmış. Bu da tanıtıcı, ilginç, sevgiyle dolu bir yazı.

Damar'ın ağustosunda da üç yazı var:

Temmuz ayında yitirdiğimiz Ece Ayhan'ı, daha öncesinde yitirdiğimiz İkram Saraç'ı da anan Özgen Seçkin'in, *"Temmuz Yine Yaktı Geçti"* önsözü... Adana'dan Aysel Yenidoğanay ile Elçim Eroğlu'nun, *"Adnan Yücel'le Yürek Yüreğe"* başlıklı söyleşisi. 1993 yılında yapılmış... Bir de, arkadaşı İlhan Cem Erseven'in şu yazısı:

"Şiirimizden Bir Dize Eksildi
Kavganın Şairi Adnan Yücel Yok Artık"...

Yaşam Gerçekliğinin Karanfili

Yusuf KAPTAN

Adnan Yücel Elazığ'da doğup büyümüştü. Ama o ne kentine ne de kendine sığan biriydi. O, Sovyet yazın eri Yevtuşenko gibi nesnel gerekliliğin bilincinde olarak; kendi evinde oturup şiir yazan biri değil, bütün dünyayı gezip dolaşmak ve dünyayı evi gibi yaşamak isteyen hep genç kalmış bir şairimizdir.

Köleleşmenin, yamanmanın, yaranmanın karşısında, başı dik, özgür dizeleriyle; ustalarının ve halkının yüzünü kara çıkarmadan yürüdü. Daha ilk kitabının adından da anlaşılacağı gibi, O; *"Kavgalara Sözlenen Sevda"*sından hiç vazgeçmedi. Sınıfının ve öncülerinin büyüyen direnciyle kendini hep yeniledi. Yaptıklarından ve yaşadıklarından pişmanlık duymadan yaşadı ve yazdı. Gericileşmeye, ortalarda durarak günü kurtarmaya, yabancılaşmaya, çıkarcılığa yüz vermedi. Kendini sürekli yenileyerek halkının, halkların, evrensel değerlerin yanında, şiirleriyle, söyleşileriyle, tarihsel, sosyal ve siyasal sorumluluğu üstlenerek yürüdü. Kapitalist dünyanın yanılsamalarına, nesnelerin sihrine, metalaştırma saldırılarına karşılık, yaşamın nesnel gerçekliğiyle hareket etti. O, kavganın ve yeryüzü aşkının şairiydi. *"Ahım Suskunluğudur Kavganın"* şiirinde dediği gibi:

"Yürek dediğin
Bir yaralı kuşa dönmüş şimdi
Göğsü kanlı bir ak kuğuya
Deli savrularla bir kanlı yaprak
Çırpınıp duruyor
Hançerler üstünde
İyi bak dünyaya iki gözüm
Bir tanem yaban gülüm
Devler
Kan kusuyor tüm bahçelerde.
...
Tüm bahçelerinde dünyanın
Bir beyaz karanfil
Bir siyah lale çekiyor canım
Bir sarı kasımpatı
Bir kızıl çiçek
Ve getirip dizmek
Yüreğine sevdamın
Sevda dediğin bir baharlı düş
Anadan, babadan, yardan elzem
Bir kurtuluş, bir namuslu dövüş."

Soğuk savaşın, ölümün soğuk yüzünün ve beyaz terörün ülkemize yansıyan döneminin canlı tanığıdır. "Selam Söyle Yaşamın Baharına" adlı şiirinde:

"De ki korkular çökmüş vadilere
Şimdi menderesler çiziyor ırmaklar
Zaman lekeli bir utanç sessizliğinde
Güldükçe kanıyor çatlayan dudaklar
En canlı bulvarlarda bile
Canlı bakışlara rastlanmıyor artık

Kol kola yürümelere kapanmış sokaklar
Yürekler savaş alanı sanki
Bütün ordular yenilmiş
Savruluyor yalnızca kanlı bayraklar."
(Soframda Kaval Sesi, Yurt Kitap-Yayın, s. 64)

"Gün, Güneş ve Biz" adlı şiirinde de:
"Dört yanında dünyanın
Yangınlar tutuştururken ellerimiz
Zindanlannız
Zincirleriniz
Ve siz
Yaşamak için son bir umutla
Günü
Güneşi
Ve bizi
Boğmak istediğiniz karanlıklara
...
Gün
Güneş
Ve biz
Hüseyin Yusuf Deniz
Boğulmadık karanlıklara
Şafağın soluğunu alıyor yüreğimiz"
(Kavgalara Sözlenen Sevda, s. 46-47)

Celladı da tanır, kurbanı da. Kurbanı olmak istemez hiçbir sürecin. Ayakta kalmayı, cephede savaşır gibi ayakta ölmeyi önceler.

"Şatolar yükselmişti etlerimizden
Kemiklerimizden kaleler

Kimler basmamıştı o dağ yüreğe
Basıp da yükselmemişti kimler
Nice krallar nice prensler
Nice sultanlar nice nice beyler
Surlar saraylar katedraller
Çan kuleleri ve minareler
Ve nice niceler daha niceler"
(Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek, Yurt Kitap-Yayın, s. 11)

Dur durak yok, umutsuzluk yok, bedeli ne olursa olsun:
"Oysa toprak yorulur biz yorulursak
Susarsak bütün dünya susar
İşte bu yüzdendir hep çektiğimiz
Ve ölürken bile
Bir ışıklı selamdır güneşe
Celladımızdan son isteğimiz"
(Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek, Yurt Kitap-Yayın, s. 28)

Adnan Yücel; sevilenlerin, sevdaların şairidir. Acılarla mayalanan çocukluğun çoğalan aşkıdır. Onda aşk ve dirençle aşılanan sevda biraz Karacaoğlan'dır, biraz Dadaloğlu. Evrensel proletaryanın bakış açısından, dünü, bugünü ve yarını imgeler şiirinde. Bu yüzden tarihsel dönemeçlerin öncü kahramanlarını önemser. Mitoslaşmış kahramanlar, kendi tarihsel döngülerini tersine çeviren sınıfların simgeleri olarak, yerini alır şiirlerinde. Bu simgelerin toplumların hafızalarını canlı tutacağını bilir. Tarih yoksulu Spartaküs'ün hep yanı başında yürür. Hallac-ı Mansur'un acılarını bedeninde hisseder. Pir Sultan'ın darağacına yürüyüşündeki bilgeliği ufuk çizgisine oturtur. Hacı Bektaşı Veli'nin toplumsal hoş görüsünü ve birlikte üreten-tüketen sofrasında demlenir dizeleriyle. Bi'çare Yunus'un: *"Bana seni gerek seni"* çağrısına katılır. Halikarnas Balıkçısı gibi denize tutkun-

dur. Ülkemizdeki (artık karanlık olmayan) toplu kıyımları asla bağışlamaz. Ondandır ki çoğalan acılardır yüreği.

"Bağdat'ta derisi yüzüldü bir şairin
Tebriz'de başı kesildi bir diğerinin
Sivas illerinde hâlâ Pir Sultan ağlar"
(Ateşin ve Güneşin Çocukları, Yurt Kitap-Yayın, s. 38)

Onun dizeleri Anadolu'nun isyan damarında beslenir.

"Barış güvercini Hacı Bektaş yolcuları
Sevgi denizi Yunus dostları
Silindiler birer birer yeryüzünden
Baba İshaklar-Şahkululer
Bedrettinler-Börklüceler
Torlak Kemaller-Piri Mehmetler
Ve daha niceler-niceler
Bir saray saltanatına kurban edildiler"
(Ateşin ve Güneşin Çocukları, Yurt Kitap-Yayın, s. 47)

Yücel Sovyet şairi Yevtuşenko gibi, içselleştirilmiş toplumsal gerçeği ilişkilerine dek yaşar. Toplumsal konulardan söz ederken, kendisinden de söz etmeyi biliyordur. Her şeyden önce düşünce biçimiyle vardır. İnsanlık tarihin uygarlığını barbarlığını dizelerine motiflerken, dünün sanatçı tanıklığını bugüne taşır, yarına taşıyacaklarını zihinlerine kalıcı izlekler bırakarak. O'nun yaşam öyküsü, toplumsal yaşanmışlığın, ve yaşanırlığın bir kesiti ve belgesiydi. Edinilmiş gerçekliğin varlığıyla yazdı, yaşadı, paylaştı. Paylaştıkça çoğaldığını gördü. Yüzünü, yaşadığımız coğrafyanın olay ve olgularına çevirdi. Bundandır ki Yücel'in şiirinde zengin bir altyapı görülür. Türk şiiri geleneğinin alt yapısını iyi kavramıştır:

"İşte zaman farklı ortak yurdumuz Anadolu
Analar Truva'dan beter yine
Babalar Çanakkale'den ve seferberlikten
Hangi lir çalar bu karanlık gecede
Hangi saz kanatlanır güzelliklere doğru..."

Toplumsal gerçekliği verirken, kendi bireysel özgürlüğünün ayrımına vararak üretti. Çocukluğunun kaval sesini verirken mitolojiye yaslandığı da oldu. Yaşadığımız acılı ve karanlık dönemleri irdelerken/dizelerken, toplumsal kavgayı, kaygıyı ve direnci hep önemsedi. Halkımızın baskı ve zulüm karşısında, acılarını, ilenmelerini ve umutlarını dillendiren türkülerini önemsedi. Bu tanıklığın içinde halkın türkülere neden bu kadar değer verdiğini anlamaya çalıştı. Halkın, kendi yaşamını dengelemek için ürettiği ve geliştirdiği sanat olarak türküleri; türkü sözcüğünün önemini algıladı ve bu sözcüğü şiirlerinde sıkça kullandı. Bu olgunun çözümlemesini yapmadan-yapamadan ona *"türkücü"* yakıştırmasını yapanların hem halkı küçümseyen, dolayısıyla türkülerini hiçe sayan bir yanlışın, kavrayışsızlığın yanı sıra; bir ömrünü şiire sunan bu değerli şairi, çınarı ti'ye alma cüretini gösterdi.

Şiirle müzik arasındaki bağ Yücel'in şiirinde de yerini bulur. Dizelerinde hem Anadolu'nun müziğine yaslanır hem de çağdaş-epik şiirin tartımını yakalar.

"Sen yürürsün rüzgâr yürür" şiirinde:
"Sen yürürsün rüzgâr yürür
Sabahlar sığmaz olur gözlerine
Her adımda çözülür bir karanlık
Şafaklar çiçek sunar ellerine
Gün tutuşur

Dağlar aydınlanır
Yeniden canlanan bu yaşam
Türküler dizer saçının tellerine"
(Acıya Kurşun İşlemez, Yurt Kitap-Yayın, s. 9)

Şiir dilinde yaşar, dili, şiirini besler. Halkın tarihi-kültürel dokusunu taşıyan türkülerini çok sevdi. Tıpkı Bedri Rahmi Eyüboğlu gibi: *"Nerede bir halk türküsü duysam / Şairliğimden utanırım"* dizesindeki imgeleme-özdeyişi içselleştirdi. (Ki, *"Halkın türkülerini yapanlar, yasalarını yapanlardan daha güçlüdür"* haklılığına katılmamak olanaklı mı?) Şiirlerinin bestelenmiş olması mıydı O'nu *"türkücü"* diye adlandırmayı haklı (?) kılan. Geleneksel yapıya dayanmayan bir şiir süreci, köklerinden koparılan bir ağaca benzemez mi? Bir Kenya atasözü: *"Köklerini bilirsen nasıl büyüyeceğini bilirsin"* der. O hem evrensel şiir birikiminden yararlandı, hem de Anadolu'nun görkemli geçmişinden. Halkların harmanında yoğurdu şiirini:

"Küd diye-Hed diye-Med diye gelir
Bütünleşip bir anda Medya'ya dönüştüler
Sonra İskit ile-Enam ile-Babil ile
Urartu ile-Mısır ile-Pers ile
Tannsal tahtıma gözlerini diktiler
Asur sözlerine kahkahalar savurup
Zerdüşt diye bir haine gönül verdiler
Demir kılıçlanmı tenlerinde
Sivri kargılanmı gözlerinde isteçliler"

(Ateşin ve Güneşin Çocukları, Yurt Kitap-Yayın, s. 21)

O yarım kalmış anıları bilir ve tanımlar. Geçmişte aldığı değerlerin, kendi çağının söylemiyle tanıklığını yapar. Sözün bittiği yerde suskun bir çığlık olur düşer dizelere:

"Saraylar saltanatlar çöker
Kan susar bir gün
Zulüm biter
Menekşeler de açılır üstümüzde
Leylaklar da güler
Bugünlerden geriye
Bir yarına gidenler kalır
Bir de yarınlar adına direnenler"
(Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek, Yurt Kitap-Yayın, s. 64)

Bireyin, Biz'le örtüşen insan kimliğini-kişiliğini şiirin gergefine işledi. Türkü tadında umut ve direniş şiirleri yazdı. Birçok kez dillendirdiği gibi şiir onun için, yaşamı dillendirmenin, dönüştürmenin bir aracıydı. *"Asıl şiir"* diyordu: *"Yaşamda karşılığı varsa şiirdir. Yaşamı karşılayan şiir de, yaşayan şiirdir."* Bu tanımlama O'nun şiirinin hep öznesiydi. Bu nedenle olsa gerek yaşama korkusuzca baktı:

"Ey her şeye bitti diyenler
Korkunun sofrasında yılgınlık yiyenler
Ne kırlarda direnen çiçekler
Ne kentlerde devleşen öfkeler
Henüz elveda demediler
Bitmedi daha sürüyor o kavga
Ve sürecek
Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek"
(Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek, Yurt Kitap-Yayın, s. 78)

Bir şairin şiiri, aynı zamanda onun yaşamıdır. Yaşamının damıtılmış yanıdır. Akıcı, renkli, lirik (coşkulu), ağıt yakıcılığında sözcükler, göz yaşlarıyla süzülür gibidir. Esinli imgeler okyanus

dalgaları gibi gerçekliğe bürünür dizelerinde. *"Sabır Çanklan"* adlı şiirinde:

"Ayaklanmda sabır çanklan
üç zamanı birden dolaşıyorum
Bakışlanm uzak
Yorgun gülüşlerle yaşıyorum
Oturmuş dünyanın bağnna
Çekip gözlerini kanayan yaralardan
Tarih yokuşunun
Direklerini temizliyorum ayaklanmdan
Karanlığın elleri midir insanlar
Gecenin saçlannı örüyorlar"
(Soframda Kaval Sesi, Yurt Kitap-Yayın, s. 13)

Söz konusu olan, yaşamın özümsenmesi ise Adnan Yücel'in şiiri, bunu fazlasıyla kanıtlar. Canlı ve eylemsel bir yaşam içinde, kırk dokuz yıllık bir yaşama on yapıt sunmuştur. Üniversitedeki öğretim görevinin yanı sıra, onlarca etkinlik; paneller, söyleşiler, imza günleri, şölenler, festivaller vb. vb.

"Çiçeklerini evde saklamaz, balkonundan herkesle paylaşmak üzere sarkıtır." Bilir ki güzellikler paylaşıldıkça anlam katar yaşama. Şiirinin ana omurgasını yaşadığı tarihe oturtur. Tanrılardan ateşi çalan Prometeheus gibi, elini yakma pahasına, halka gerçeğin ateşini ulaştırmaya çalışır, uslanmaz bir çocuk sevecenliğiyle.

Şairliğini *"ödülle"* ispatlayanlardan değildi. O, ödülünü; Nazım Hikmet, Ahmed Arif, Hasan Hüseyin ve daha nice evrensel ustalar gibi halkından almayı yeğledi. Bu onuru yaşadığı sürece gördü ve ölümünden sonra da görmeye devam edecektir.

Yanlış Pürüzdür Tarih Duvarında

Adnan GÜL

Her yanlış, bir pürüz gibi durur tarihin duvarında, gidermek gerek büyümeye (kambura) neden olmamak için... Bu cephede çalışmak insanı, hele de bir şairi, defalarca *"dert katına"* çeker ki değme keyfine

Adnan Yücel, kendi değerlerini, evrensel boyutta analiz edebilen bir şairimizdi. Yaşıyor olsaydı, nasıl bir tavır takınırdı bu yazılanlara... Belki, yine arayışına koyulurdu, yeni bir türkü-yü, hicaz bir makamla mırıldanarak...

Yerel değerlerin dünyayla kaynaşması değil mi, evrensel değerler?.. İyi ki herkes bu değerlere kendi penceresinden bakmayı öğreniyor. İyi ki genel doğrular bile sınırlarını günün koşullarına uydurma telaşında.

Sabit Kemal Bayıldıran hocanın yazılarını çok önemseyerek okurum, arşivime alır korurum. Bu yazıya da, aynı duygularla başlamıştım.

Yazının önemli bir bölümünü, bir tasarrufun değerlendirilme biçimi olarak algıladım. Ancak netliği tam oluşturulmayan, Hoca'nın da kanımca varsaydığı, iki konuyla ilgili açıklama yapıl-

masının, yazıya daha doğru bir yön vereceği kanaati oluştu. Biraz da sorularım, yazılış amacına dönük... Bu yazılar, kim tarafından, hangi dönemde yazılırsa yazılsın, nasıl bir hizmet anlayışı içerisinde değerlendirilebilir?.. Sonraki dönemlere, belge olarak neler taşır? Bu yazılara gerçekten başvurulur mu? Merakına kapıldım... Bu, bir tarihi sorumluluk benim için... Adnan Yücel'in yerinde, tanıdığım bir başka şairin olması da, içtenlik hakkımı kullanmamı engelleyemezdi.

Sabit Kemal Bayıldıran'la Adnan Yücel'i aynı dönemde tanıdım. Adnan Yücel gerçek bir eğitimciydi, şair kimliğinin yanında. Bir kültür havzasıydı kısaca... Sabit Hoca'nın, dolaylı, çok katkısı var bende. Yanlışlarla dolu, yarım yamalak ilk kitabım çıktığında, heyecanla imzalamıştım kendisine. Çok uzun bir süre susarı Hoca, *"şiirlerini başka dergilerde de görüyorum, şiir göndermeye devam et, umutluyum senden"* diyor, geçmişteki şiirlerim için de, kelimenin tam anlamıyla 'berbattı' ifadesini, kendine has ses tonuyla, haklı olarak belirtiyordu. Bu konuda daha önce bir içten uyarıyı da Tacim Çiçek'ten almıştım... Çok yararlandım payıma düşenlerden...

Eylül 2002 tarihli sayılarında *"Varlık"* dergisinde tamamı, Lül dergisinde bir kısmı yayınlanan *"Aşkın, Acının, Kavganın Türkücüsü"* başlıklı, Sabit Kemal Bayıldıran imzalı yazıyı, birkaç kez altını çizerek, hattâ tanıdığım bu iki değerin yazı içerisindeki psikolojilerini de, değerlendirerek okudum.

Öncelikle, bu başlığın bir şair için, hiç de şık olmadığını söylemem gerek... Yazının önemli bölümleri bile, başlığın gölgesinde maalesef...

Her yazıda olduğu gibi bu yazıda da, eksiklerin veya fazlaların olması doğal karşılanabilir. Ancak bu yazının yazılmasının esas nedenini anladım dersem, kendime haksızlık ederim. Bu nedenle de, kafama takılan sorulara, doğru anlamlar bulmaya çalışıyorum okuduğum günden beri.

Merakım işte:

1. Bir insanın (bir şairin, bir yazarın, bir sanatçının...) ölümünden sonra yazılan bu kapsamdaki yazılar hangi amaca dönük yazılır?

a) Şiire yeni başlayanlara ya da günümüze dek sürdürenlere, hangi anlamda, ne tür bir katkı sağlar?

b) Türk şiiri tarihine katkıları var mıdır, varsa nelerdir?

2. Adnan Yücel yok artık, bu yazının sağlığında yazılmış olması, belki şiir anlayışını etkilerdi, böyle bir etmen de ortadan kalktığından,

a) Bu kapsamdaki yazıların, muhataplarının ölümünden sonra yazılması, bir "içtenlik" tartışmasını da başlatmaz mı?

b) Edebiyatımızın geleneksel yapısı içerisinde, bu tip yazılara, saygı gereği adı altında da olsa, yer verilmeli mi?

3. Dergi yönetmenleri yayımlamaya karar verdikleri yazıları gerçekten okuyorlar mı?

Bu anlamda çoğaltılacak o kadar çok soru var ki...

Şair ve yazarlar, yaşadıklarını, kendi kültür havzalarından beslerler, bu köy, kent, metropol olabilir. Doğasıyla birlikte yaşanır bu ortam... Erozyonunu da görürsünüz, yaşanılabilir çevresini de...

Sabit Hoca, en doğru tespiti yapıyor "Onun şiirlerini yayımlanış sırasına göre okuduğunuzda Türkiye'nin gündemini izleyebilirsiniz. Şiirini *"Bir gülün açması uğruna adayan"* şair enternasyonalist olarak şiiriyle Filistin'e, Afrika'ya destek olmaya çalışır. Ama onun asıl gündemi Türkiye'dir"

Sorum burada başlıyor "Kürt kökenli bir Alevi olmasına karşın şiirinde *"Kürt"* sözcüğü geçmez. Ama 1990 sonrası Türkiye'de Kürtlerin tepkileri yükselince, Kürt tarihini mitolojik öğelerle *"Ateşin ve Güneşin Çocuklarında"* şiirleştirir diyor.

"Alevi kökenli oluşunun ilk ve tek belirtisi de bu kitaptadır. Ali'den bahsederken "ki o yüce sultan" nitelemesini kullanır. Ateist de olsa, Yücel'in, Alevi-Bektaşi şiirinin Türkçe'yi deyişçe, sesçe incelten özelliklerden yararlanmaması şaşırtıcıdır".

Bilgi:

Adnan Yücel Elazığ ili Hankendi Beldesi, *"yer isimleri değişiklik yasası"* çıkmadan önceki adıyla Seli, yeni adıyla Dilek mahallesindendir. Hankendi'den Dilek'e uzanan bağlı, bademli yol, Adnan Yücel'in babası, Hasan Çavuş'un katkılarıyla yapılmıştır, çok gidip, geldim o yoldan. Hemen oranın kenarında uyuyor Adnan Yücel.

Hankendi, adından da anlaşılacağı gibi Azarbeycan'dan kopup gelen unsurlardan oluşmuş bir yerleşim birimidir. Dilek de bir parçasıdır buranın. Bu bölge yani Göl, Sanlı, Cumhuriyet, Mahmutlar, Dilek, Hankendi ve bu beldeye bağlı köyler, Kürt ve Zaza yerleşim birimlerinin arasında bir "Türkmen adacığı" gibidir. Ben de bu adacıklardanım. Bu bölgede Türkmen sözcüğü ayrı bir değerlendirmeyle biçimlenmiştir. (Olsa zenginliğimiz olurdu.) Alevi-Bektaşi kültürüne rastlanmaz.

Yücel, tüm halkların savunucusuydu, evrenseldi onun kimliği... Türkmen'di ama bu sözcüğü her yerde kullanmazdı.

Adnan Yücel, dil, din, ırk, mezhep kavramlarının gündelik boyutlarını aşmış, her şeyi kendi doğal diyalektiği içerisinde anlamlandırabilmiş, *"tutku"*larından her gün biraz daha sıyrılmasını bilen, önemli ve kişilikli bir şairdi. Dini unsurların tümünün, aynı tehlikeleri içinde bulundurduğunu savunurdu, her yerde. Kaldı ki bir şairin, her hangi bir felsefeden yararlanması ya da yararlanmaması böyle tehlikeli, iki uçlu keskin bir yargıya nasıl götürür çağdaş bir insanı? Biri diğerinden az mı tehlikeli bu dinsel felsefelerin. Adnan Yücel evrensel dertleri olan bir şairimizdi. İnsanlık boyutunu, dünya boyutuna çekmeye çalışarak

"Evrensel değerlerin bile içi kararmış, şiirle asılsa keşke" tanımıma katılan bir ağabeyimdi. Herkesin sustuğu, *"12 Eylül"* dönemlerinin bile yıldıramadığı Adnan Yücel, net sesiyle kulaklarımda halen. Yurtseverlikle, şairlik flamasını, yan yana yücelten ender değerlerdendi. ..Onun, asla istemeyeceğini bile bile, tarihi bir sorumluluk sayıyorum bu açıklamayı... Ne benim ne Adnan Yücel'in, ne de, kendine çağdaşlığı yakıştırabilecek şair ve yazarların, etnik köken ve dini motiflerle, kendi kendilerini daraltacak bir yanlışa düşmemeleri gerektiğine inanıyorum.

•

(Lül, Ocak 2003)

Emmioğlu Adnan Yücel

Hayri K. YETİK

12 Mart'tan yeni yeni çıkılmıştı. Düşünmekten bile korkuluyordu; her yerde gizli polis var, paranoyası egemendi. Bununla birlikte 68 Kuşağı'nın mirası esinlendiriyordu bizi. Ecevit'in CHP'si sosyalistçe çıkışlar yapıyor; halkın da hoşuna gidecek nutuklar atıyordu. Çok geçmeden de iktidar olmuştu. Sovyetlerle ABD arasındaki soğuk savaş tüm şiddetiyle devam ediyordu. Dünyanın birçok yerinde proleter devrim ve ulusal kurtuluş savaşımı sürüyor; devrimler, kurtuluşlar gerçekleşiyordu. Vietnam mazlumların bayrağı ve en ileri mevzisi olmuştu emperyalizmle savaşta.

12 Mart'ın en azılı günlerinde bile o gözümüzün karalığında, Deniz Gezmiş'in gazetelerdeki parkeli fotoğrafını camcıda çerçeveletip kimseden çekinmeden açık açık çarşıda gezmiş olanlardandık. Aziz Nesin, Fakir Baykurt, Yaşar Kemal, Bekir Yıldız'la tanışmış, Yılmaz Güney'le kendimize gelmiştik. Aşık İhsanî, Mahzunî gibi halk ozanları, Şili'de Av gibi oyunlar; AST gibi topluluklarla sarsılmıştı resmi söylemin üstümüzdeki baskısı.

Hem fiziksel ve ruhsal bakımdan hem sosyolojik bakımdan kimliğimizi bulmuş, saygınlığımızı farketmiş, haklarımızın bilin-

cine varmıştık. Altmışlardaki renkli salon filmlerinde arabayla gezip köşklerde yaşayan gençlerin yerinde olmak düşüncesi yerimizin bu yer olmadığı, sömürüldüğümüz ve eşitlik savına yerini bırakmıştı. Biz o günün gençleri böyle bir dünyaya gözlerimizi açmıştık.

Anımsıyorum bugün gibi; Şinasî'nin kasidesinin çözümlemesi yapılıyordu; insanların eşit doğduğuna ilişkin önermesini açıklayan faşist kafalı Hoca'ya, söz alıp uzaktan şimdi kentin içinde kalmış olan bir köyünü göstermiş *"İstanbul'da ya da Paris'te özel bir hastanede ana karnına düştüğünden beri doktorların kontrolünde gelişimi izlenmiş, doğumu gerçekleşmiş bir bebekle şu köyde doğan bebek nasıl eşit olabilir? Buna inandığımızı mı sanıyorsunuz?"* demiştim. Hocamız mağrur bir edayla, açıkçası ukalaca:*"Otur, anladım senin ne demek istediğini, seni de zehirlemişler."* Sonra da o gizli polis fobisini kastettiğini anladığım bir imayla *"Tanıdım seni..."* tehditini eklemişti sözlerine.

Dersten çıkınca gözaltına alınmaktan, dayaktan korkmuştum. Çünkü okulumuz o zamana kadar kendi bünyesinde merkezi test sınavının ardından sözlü bir sınav daha yapıyordu ve 12 Mart'ta okula yuvalanmış MHP'li hocalar, olasılıkla partiden gelen listelere öncelik tanıyorlardı. Okulda, yatılı oluşundan da yararlanarak ayrıca politik eğitim yapılıyor; militan yetiştiriliyordu. Çoğunluğu Elazığ, Adana, Tokat, Çorum ve Maraşlı öğrencilerden oluşuyordu. Diyarbakır'daki bu okulda bir ikisini saymazsanız merkezi üniversiteler sınav sonucuyla giren bizden başka öğrenci yoktu. Olanlar da öteki yörelerden gelmiş öğrencilerle birlikte sindirilmişti. Sözgelimi tam da bizim okula başladığımız günlerde veya birkaç gün önce Kemal Ezber adlı öğrenci on üç yerinden bıçaklanmıştı. Öyle anlatılıyordu.

Bunlar belki ürkek davranmamıza, tedbirli olmamıza nedendi; ama zamanın ruhu içimizi kaynatıyordu; daha çok isyan

duygularımızı kabartıyordu. O kardeşlik dünyasının sevdası düşmüştü içimize; yerimizde duramaz haldeydik; genç ömrümüzün yayına gerilmiştik; fırsat kolluyorduk kopmak için.

O hocanın dersinden sonra arkadan darbe yememek için köşeli bir yerini seçmiştim koridorun. Beklemeye koyulmuştum öylece tepkileri. Ben boyda, kumral, bıyıklarını güzel bulduğum sınıf arkadaşım *Adnan* usulca gelip geçmişti karşıma:

"Merhaba emmioğlu..." demişti Elazığ, Malatya ağzıyla.

Elazığ ve Malatya'nın çoğu o zamanlar MHP'li değildi; ama okuldakilerin çoğu MHP'liydi.

Onun sevecen söyleyişinin tersine ben, sesime heybet ve tehdit havası vermeye çalışarak:

"Merxaba qardaş..." demiştim. Ses tonum ve vurgularım, olası bir tehdite karşı meydan okumak içeriyordu. Sonraları, o anki jest ve mimikleri taklit edip güldürmüştü arkadaşları.

Ardından gelen konuşmalar birbirimizi anlamış olmak içindi, dostluk geliştirmek içindi. Sonra yanımıza gecikmeden Şevket, Fevzi, Yavuz, Cuma gelmiş, buluşup konuşmak üzere okul dışında bir kahveyi belirlemiştik.

Adnan'la o günden sonra birbirimize *"emmioğlu"* diye seslenmeye başladık. Yalnız onun emmioğlusunun e'si bana biraz yumuşak geldiğinden, belki biraz da Elazığ'a ilişkin önyargımdan inadına kendi ağzımın o gırtlağa dayalı e'siyle söylerdim. O da benim gibi söylemeye çalışırdı olabildiğince. Sonra onun şiirler yazdığını ve evli olduğunu öğrenmiştik.

Bir köylü çocuğuydu, aynı zamanda öğrenci ve evli olmak, o zamanın Diyarbakır'ında nasıl güç bir hayat demekti tahmin etmek zor olmasa gerek; ama biz devrim sevdasına öyle tutulmuştuk ki onun yaşamakta olduğu güçlükleri pek anlayamamıştık. Açıkçası çok da tanığı değilim evlilik hayatının. Şiirlerini okur tartışırdık; ben şiirle eğleşecek zaman olmadığını, enerjimizi, yoğunluğumuzu devrim savaşımına yöneltmemiz gerek-

tiğini savunurdum. O daha çok şiirle katılmamızı ileri sürerdi. Paylaştığımız sıramızın üstünde onun yazısıyla Hasan Hüseyin'in: *"Bir oğlum olacak/adı temmuz/ben proleter o benden de proleter"* dizeleri yazılıydı.

Henüz *Hicri İzgören* ve bir heybesi ve heybesinde Lenin, Marx klasikleri yerine şiir kitapları olan *Veysel Çolak* gelmemişti Eğitime. Onlarla sonraları, boykotlarda, forumlarda, korsan yürüyüşlerde, mitinglerde karşılaşacağız.

Rüzgârlarını almıştık arkamıza gelişmekte olanın, bu tarihin de istediğiydi, akışınca. Köyümüzden, kasabamızdan kopup gelmiştik. Derinden gelen dalgaları içimizin derinliğinde duyumsuyor, özgürlük özgürlük sarsılıyor, yerimizi arıyorduk. Bireysel tarihimizi toplumsal tarihe katmıştık; savaşımı işçi sınıfının, tarihimiz olacaktı; kazanacağı dünya ütopyamızdı. Hedef gözetmeden kopuyorduk mevzilerimizden, yeni menzillerin kazanımı için hazırdık vermeye canımızı, o bize can verendi çünkü, ruh verendi. Bizden olanlara sonuna kadar açıktık, bizden olmayanlara sonuna kadar kapalı. Kazanacaktık, çünkü tarih öğretiye uygun işliyordu; çünkü mukader ve uzansak tutabileceğimiz kadar yakın görünüyordu sosyalizm.

Öğretime geç başladığımız için biz birinci sınıflar yazın da devam etmiştik okula. O yaz kendi aramızdaki örgütlenmeyi gerçekleştirmekle kalmamış güze kadar ikinci sınıf olacaklar üzerinde bir denetim de sağlamıştık. Herkesi bizden sanıyorduk. Böyle olmadığını zamanla anlayacaktık; onca işi yapanın on, on beş kişi olduğunu anlayınca yaptıklarımıza, o zamanki havamıza gülecektik.

Yeni öğretim yılı açılırken biz okul derneğini kurmuştuk, boykot kararını almıştık bile. Şimdi anımsıyorum da ne kadar hızlıymışız, diye şaşırıyorum. Dernek kurmaya karar verdiğimiz günün ertesinde Adnan tüzüğü hazırlamış olarak gelmişti. Bir devrim programı gibi tartışmıştık tüzüğü. Harçlıklarımızı birleş-

tirip bir dükkânı dernek binası olarak kiralamış, kürsülerle ve eski bir masayla döşemiştik. Tabii ki duvarlarında Marx, Lenin, Che, Yılmaz Güney, Nâzım, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının posterleri. Bir de Kahrolsun Emperyalizm, Kahrolsun Faşizm vb. sloganlar, dövizler bulunuyordu. Henüz Yaşasın halkların Kardeşliği veya Kahrolsun Sosyal Emperyalizm tartışmasına başlamamıştık.

Boykot kararını o dernekte tartışmıştık bir savaş stratejisini tartışır gibi. Üçüncü sınıflar uygulanabilir olmadığını, başarısız olacağını, katılımın az olacağını savunuyordu. Biz ve birinci sınıflar mümkün görüyorduk; gerekirse zor kullanacaktık; çünkü taleplerimiz can alıcı taleplerdi. Onları ikna edemedik ama bizim kararımız oy aldı. Harçlıklarımızla bildiriler bastık, Adnan'dan almadık; onu hep geride tutmaya çalışıyorduk; çünkü gözaltına alınmamız, tutuklanmamız olasıydı; o, akşam evinde olmalıydı. Bir pazartesi günü gündüzlülerin dağıldığı gece bölümünün derse başlayacağı saatlerde kapıları tutacak, göstermelik bir forum yapacak, boykot kararı alacak ve bildirileri dağıttıktan sonra şiirler okuyarak dersleri engelleyecektik.

Bu ilk girişimimiz başarılı olmadı; çünkü matbaadan çıkmamıştı bildiriler; ve en önemlisi nasıl başlayacağımızı bilememiştik. Boykot bildirisini Adnan okuyacaktı, Yavuz iki de bir başlamamızı istiyordu; o "Hani kim var kime karşı okuyacağım?" diye çevresinde kimse olmadığını işaret ediyordu. Görevliler kapıyı tutacaklar, kitleyi bir araya çekecek olanlar bile küme oluşturmaktan kaçınmıştı. Adamlarımızı iyi seçememiştik veya yeterli adamımız yoktu; olmadı; ne Adnan bildiriyi okuyabildi ne de ben şiirlerimi... Bu ilk boykotumuz başlamadan kırılmış oldu. Bizim için bir hüsrandı bu, devrim akışının kırılmasıydı(!). Tarihsel sorumluluğumuzu gerçekleştirememiştik(!); suçluluk duygusu içinde bahçedeki bir salkım söğüdün altına oturmuş; Denizleri, Mahirleri, Che'yi, deneyimlerini değerlendirmiş, şiir-

ler okumuştuk Ahmed Arif'ten, Nazım'dan, Hasan Hüseyin'den, Enver Gökçe'den. Sonradan bir de bağlama katıldı aramıza Kutbettin miydi; Soranice, Türkçe türküler söylemişti. Çevremiz öğrenciyle dolmuştu; geç saatlere kadar ayın altındaki bu devrimci muhabbet sürmüş, bir dahaki boykotun çekirdeğini oluşturmuştu.

Biz önceki kuşaklara mı dahildik, siyasi terbiye, savaşım anlayışı, strateji ve hedefler bakımından; örgütsel bağlantılarımız olmadığından mıydı; bizden sonrakiler öne çıkmış; misyonu, öncülüğü devralmışlardı. Biz de teslim etmiştik güvenle, görevini ifa etmiş olanların gönül rahatlığı içinde. Artık Adnan'la daha çok şiir konuşuyorduk. Siyasi tartışmalardan, eylemlerden, gruplardan çekip alıyordu beni. Onun yayımlanan şiirlerini, yayımlanmayan şiirlerini, Yansıma dergisindeki yazıları tartışıyorduk. Benim bir gözüm dağlardaydı; o *"dağda da şiir gereklidir"* görüşündeydi.

Sonra öğretmen olunca yollarımız ayrıldı. 12 Eylül öncesinin o sıcak günlerinde ayakta, sonrasının soğuk günlerinde dışarda kalmak savaşımından başımızı alabilip de birbirimizi arayamamıştık. Bir yazın dergisi aracılığıyla, Türkiye Yazıları veya Sanat-Edebiyat 81 olabilir, birbirimizi bulduk. İlk mektubunun seslenişi eski günleri anımsatmıştı bana: *"emmioğlu"*. Daha bu ilk mektubunda toplumcu gerçekçilik ne demekmiş; onun adı sosyalist gerçekçiliktir, diye yazdığını anımsıyorum.

Sanırım bir dergideki yazısında da bunu savunmuştu, önce veya sonra. Bu inadı bile tek başına saygındır; şiirine, poetikasına katılalım katılmayalım, bu saygınlığı da şiiri de farkedilecektir. Bu farkı belirlemek için şiirinin eleştirisine girişeceğim. O bizim kuşağın değerlerini ve savlarını arkasındakilerin azaldığına aldırmadan savunan şairimizdi... Sosyalist insanın ve sosyalist etiğin altını çizdiğini bulacağımı sanıyorum; yani kardeşliğin, barışın, paylaşımın, dayanışmanın, özgürlüğün, başkaldırının,

insanca olanın ve emeğin en yüce değer oluşunun ... Gerçeklerin üstünü örten süslü yalan kalkacak bir gün, insanlar bu değerlerine yeniden dönecekler. Adnan Yücel'in şiiri de o zaman dalgalanacak bunların üstünde.

Ölümsüzlük yok elbette; bir Marxist olarak o da buna inanmazdı; ama ben kendi adıma inanasıyım; ancak bu inancımı başka ölümler değilse de şair ölümleri derinden sarsıyor; biliyorum ki onlar ölümlülüğü herkesten daha az kabullenmişlerdir; herkesten daha zor ölüme boyun eğmişlerdir. Şiirleri açık veya örtük, ölüme meydan okurken yanılsama da olsa bir ölümsüzlük tadı verirler; bu yüzden şiire ölümden çok inanırım. Adnan Yücel'in ölümüyle hem bir şairi hem emmioğlunu yitirmiş olmanın acısını şiirleriyle dindirmeye, o yanılsamayı tatmaya çalışıyorum.

•

(Damar, Eylül 2002)

Alacaklıyım Senden Temmuz

Aysel Yenidoğan GÖKÇELİK

"ölümü gelin getirdiler evimize
incecik tüller giyindi gözyaşı
ay dolandı düştü yere ay oğul
gün doğmadan
bizde günlük yaşama dönüştü kan"
Adnan Yücel

Temmuz cehennem sıcağına dönüşür Çukurova'da. Bebeleri, yaşlıları ve hastaları acımasızca çeker koynuna... Fenalaşır kimi... acil kapılarında bekleşir gecenin bir vakti (ben gibi)... Direnir serumlar eşliğinde, temmuz cehenneminin koynuna girmemek için... ansızın aldatıcı bir serinlik kaplar geceyi... derin bir oh!.. bi bardak çay çekmiştir canınız ve bi dilim beyaz peynir sıcak somun içinde...

Kaç yudum almıştım çayımdan telefon çaldığında... saat gecenin on biri olmalıydı... Adnan Yücel ÖLDÜ, biliyorsun... onunla ilgili bir yazı (.....) Bu sessizlik hayra alamet değil... Baykuşların ötüşüyle ilgili miydi üstüste gelen bu iki gecenin uğursuzluğu?...

Bilmiyordum... Acile kaldırıldığında gecenin sabahı öğrenmiş eşim Adnan Yücel'in öldüğünü... (Ölmeden iki gün önce "öldü" diye haber çıkmış ve yalanlanmış sonra...) Yeniden fenalaşırım diye söylememiş ...Ben ...ben ...ben ne deyim sana TEMMUZ! 37 karanfilimi kül ettin Sivas'ta... Rıfat Ilgaz'ı aldın beş gün sonra... Yetmedi! '95'te Aziz Nesin'i de aldın koynuna... Birkaç gün önce Ece Ayhan'ı... Ve şimdi Adnan Yücel! Alacaklıyım senden temmuz, alacaklıyım...

Adnan Yücel nasıl anlatılır?

Kimdir? Kaç kitabı var? Kaç yılında doğdu?

Bunlar neyi ifade eder? Adnan Yücel bir şair... Yeryüzünün aşkın yüzü olması için savaşım vermiş bir şair... Ekmeğin, emeğin ve aşkın şiirini yazan bir şair... Yazdıklarıyla yaşadıkları örtüşen bir şair...

Bir etkinlikte tanıdım onu. Yıl '90 olmalıydı... Kitaplarını okumuştum. Hayranlığımın yanısıra biraz da *"sloganist"* bulmuştum. Söyleşinin ardından kitaplarını imzalıyordu. Bu arada gençlerle de sohbet ediyordu... Kitabımı uzattım; imzaladı... Düşüncemi açıklamanın tam sırasıydı: *"Sizi sloganist buluyorum."* Şen bir kahkahayla yanıt verdi: (Daha doğrusu soruydu bu) *"Vallahi de?"* Onun ateist olduğunu biliyordum. Bu *"vallahi"* sözcüğü de nereden çıktı? Üzerinde durmadım o gün. Kitapları üzerine söyleşmeye başladık... Sonradan öğrenecektim: "vallahi" onun dilinde bir deyişti. Yöreye özgü... öyle kendiliğinden söylenıveren... geleneksel bir kalıp...

Anılar tükenir mi?

Tını dergisi ve Tını Sanatevi'ni ayakta tutmaya çalıştığım günler... (1991-1995) Dinletiler, söyleşiler, sergiler...

Bir okuldu Tını Sanatevi... O okula gelen gençlere ışık oluyordu Adnan Yücel... Şiir nasıl yazılır? Şiire başlama yaşı var mı? Aaaa! Ben Orhan Kemal'i hiç tanımıyordum. Siz onun arkadaşı mıydınız? Hasan Hüseyin de kim? Nâzım Hikmet, Ah-

met Selçuk İlkan gibi(!) bir şair mi?... Bitmez, tükenmez sorular... Gülüşmeler buruk tadlar bırakırdı yüreklerde. Sabırla aktarılırdı tümceler. İnatla kitap dağıtılırdı okuma alışkanlığı olmayan gençlere. Ve hep o bildik kahkahasıyla noktalardı söyleşiyi: "Bana takılın hayatınızı yaşayın. Yaşamın şiir, şiirin de yaşam olduğunu öğrenirdiniz böylece..."

Tezal Menziletoğlu Adnan Yücel'le tanışmamıştı ama şiirlerini severek okuyordu. Tını'ya gidip geliyordu. Bir gün Adnan Yücel'i karşısında görünce, *"Size bir şiirinizi okuyacağım."* dedi: *"hangi şiire başlasam suskunum sana/dağ göğsünde bir kaya diliyle suskun/ güneşte kavrulan bir kum tanesi/ çatlayan dudaklarım oluyor her gece/ yağmura suskun - yaşamaya suskun/ haykırabilsem/ belki bir nehir köpürebilir sesimde/ silinebilir kuraklığın bütün izleri/ upuzun çöller vadileşebilir içimde// hangi güzelliği özlesem suskunum sana/ yürek boşluğunda bir of kadar suskun/ özlüyorum seni masmavi/ koşuyorum sana bembeyaz/ ve kahroluyorum bir anda kapkara/ ah oluyorum/ of oluyorum/ ve susuyorum/ oysa haykırabilsem/ ışık yumağı bir pınar olur soluğum/ Hangi türküye uzansam suskunum sana/ ağıt ağıt-özlem özlem suskun/ tut ki vurulmuşum/ aşktan ve kandan bir damla olmuşum/ bir saçlarının rüzgârına/ bir de ağzının kıyılarına konmuşum/ hangi dalga silebilir beni senden/ hangi kasırga koparabilir/ ben saç tellerinde bir ezgi olmuşum/ coşkularının her şahlanışında/ sana deprem deprem susmuşum/ ve sana susmaktan/ inan ki yorulmuşum// yeter olsun gözlerinde ışık fırtınası/ sözlerinde baskı yasası yeter/ hangi kavgayı özlesem suskunum sana/ zafer sabahlarında gece kadar/ bayram sabahlarında yas kadar suskun/ böyle güzelliklere de/ böyle suskunluklara da lanet olsun/ al bu suskunluğu-al artık/ al ki bütün gürültüler kahrolsun"* ...Çocuklar gibi şendi Adnan Yücel. Bir şiir ancak bu kadar güzel okunabilirdi. Vurgular, mimikler... Coşkun seller gibi şiir okumaya başladı

Adnan Yücel... Sarı Nehir akmaya başladı ayaklarımızın dibinde... Çukurova 'beyaz altın'ıyla gülümsüyordu bize... Mersin'in portakal bahçeleri avuçlarımızdaydı... Ve "Suskunum Sana" yürekevimize oturuvermişti, sevgiliye sunulmaya hazır armağan olarak...

O şen kahkahalı Adnan Yücel ağlar mı hiç?

Murat Ateş bir radyo programcısıydı. Zaman zaman Adnan Yücel'in şiirlerini seslendiriyordu programında. Ve bir akşam üstü, Tını'da çocuk gibi hüngür hüngür ağlattı Adnan Yücel'i... "Yüreğim sızladığı zaman/ gece yarılarından sonra şafaktan önce/ bilmediğim bir istasyondan/ bilmediğim bir müzik geliyor kulağıma/ uzak/ vahşi/ karanlık/ gece denizleri gibi bir müzik/ batık gemilerli gece denizleri gibi bir müzik/ çağırıyor/ çağırıyor beni durmadan/ ve belki de işte o zaman başlıyor sızlamaya yüreğim... "Şiirin sonunda Murat Ateş ellerini tutuyordu Adnan Yücel'in... Sarmaş dolaş olmuşlardı... Ah ne geç anlamıştık Hasan Hüseyin'le canciğer dost olduklarını... küllenen ateşin içinde közlerin tutuşmak için can attıklarını nereden bilebilirdik ki...

Adnan Yücel öldü mü şimdi?

İnanmıyorum...

Daha geçen gün konuşmuştuk onunla (Ankara dönüşü)... "Şu tümör, şiirimi çalmak istiyor benden. Ona yenik düşmemek için direniyorum. Yine de bağlıyor kolumu. Bu son şiirimi ancak bir ayda bitirebildim. (Dizeler okuyor, şimdi usumda olmayan. Sonsuz maviliklerde gezindiğimi anımsıyorum. Özgürlükler ülkesinin kapısı aralanıyor. Paylaşım, özveri, sevgi bayrak gibi dalgalanıyor.) Taner Nart'ın Damar dergisinde kendine adanan şiiri okuyorum. *"Ha, evet biliyorum onu. Görüştük Taner'le"* diyor. Kızımı soruyor: *"Kızlarım"* diyorum. İdil ve Su... *"Ah ne güzel, ne güzel... kızı olmayan 'baba' oldum"* demesin. Ben şimdi babalığımın tadını çıkarıyorum... (Anımsıyorum; İm-

ge iki buçuk yaşlarında... *"Baba beni kucağına al"* diyemiyordu. *"Baba kucağıma gel!"* deyişine bayılıyorduk. Ve zaman içinde kızımın da o tümceyi benzer şekilde söylediğine tanık oldum. *"Baba kucağıma al!" "Ne yapıyorsun başka?"* Çıkacak kitabımdan, Ankara'daki söyleşiden, Sabahattin Yalkın'dan, Özgen Seçkin'den ve diğer dostlardan söz ettim... Mutluluğu telefon tellerine yansıyordu...

Şimdi anılarda ve kitaplarda mı yaşayacak Adnan Yücel?

Şubat 1994'te Sanatçılar Parkı'nda Hasan Hüseyin ve Nâzım Hikmet adına bir çınar diktik. Taa Kozan Dağılcak'tan getirtmiştik onu. Sicim gibi yağmur yağıyordu. Yüreği şiirle çarpan bir avuç insan, yağmura aldırmadan doluşmuştuk parkın içine... Kendi elleriyle kazdı çukuru Adnan Yücel... toprakla besledi sonra çınarın kökünü... ve şiirler okuduk ağlayan gökyüzüne karşı...

Şimdi sen de bir çınar mı oldun sevgili Adnan Yücel?

"Kar yağıyor yaktığım ateşlere/ içimde kül kalabalığı bir isyan/ beni anlatacak kadar/ kalabalık değil daha sokaklar" diyorsun...

Seni anlatacak kadar kalabalıklaştık hocam... Temmuzun cehennem sıcağı yağmuru bile esirgedi bizden... *"bir tabak zaman istiyoruz garson/ tanrısız ve kralsız olsun lütfen/ biraz tarih/ bir bardak da gözyaşı kölelerden"* diyerek, gözyaşlarımızla söndürüyoruz yüreğimizdeki ateşi...

ŞİİRİMİZDEN BİR DİZE EKSİLDİ

Kavganın Şairi Adnan Yücel Yok Artık

İlhan Cem ERSEVEN

Bugün 24 Temmuz... Ankara'da sıcakların kavurduğu, insan beynini allak bullak ettiği takvimden bir gün... Ankara bir yandan yerkürenin yarattığı sıcaklığın bunalımını yaşarken öte yandan siyasi bunalımın da sıcaklığını yaşamaktadır. Fakat bu siyasi sıcaklık, basından ve televizyondan izlediğimiz kadarıyla siyasilerin pek de umurunda değil. Onlar, bu sıcakta siyasi çıkarlarına nasıl şemsiye tutacaklarının ve halkı nasıl kandıracaklarının telaşı içindeler.

Onlar bu telaşı yaşaya dursunlar yine de yaşam acısıyla, sevinciyle, kederiyle, neşesiyle devam ediyor. Ama ben bugün yaşamın *"acı"* yakasında kaldım. 25 yıllık arkadaşım, dostum, şair kardeşim Adnan Yücel'i kaybettim.

Birisinin, hele bu çok sevdiğin bir arkadaşın ise, ölümünün arkasından bir şeyler yazmak, mısralarla, satırlarla anmak... inanın şu an ne yazacağımı, nereden başlayacağımı bilemiyorum...

Adnan, son iki üç yıldır ciddi anlamda sağlık sorunu yaşıyordu, ilk duyduğumda rahatsızlanıp hastaneye yattığını ve doktorların kanser tanısı koyduklarını öğrendim. Doğrusu hiç yakış-

tıramadım Adnan'a. Çünkü "daha genç, olamaz, bu yaşta kansere nasıl olur da yakalanır?" gibisinden kendimizi avutan sorular soruyordum kendi kendime. Ama kendimi kandıramıyordum. Gerçeği yadsımak olanaksızdı. Çünkü aynı yazgıyı yine sevgili dostum, arkadaşım İsmail Gençtürk'te de görmüştüm. Gençtürk de aynı dertten *"muzdarip"*ti. Hatta bir karşılaşmamızda kendisini çok iyi hissettiğini, doktorun tavsiyesine göre beslendiğini ve kanseri yenmeye başladığını söylemiş ve o anki mutluluğu birlikte paylaşmıştık. Ama gel gör ki bu mutluluğun paylaşımından 6-7 ay sonra tesadüfen Edebiyatçılar Derneği'nin Bülteni'ni okurken öğrendim. Üstelik ölümünden bir ay sonra. Ve kendi kendime kahrettim, kızdım. Ankara'da yaşıyoruz, burnumuzun dibinde bir arkadaşımızı kaybediyoruz ve bizim hiç haberimiz olmuyor. Bu nasıl yaşam, bu nasıl arkadaşlık? diyerek hayıflanıp durdum. Neden böyle oluyoruz? Niye dostlarımızın cenazelerinde bulunamıyoruz, ailesiyle ve yakınlarda acıyı paylaşamıyoruz? Belleğimizi mi yitiriyoruz, yoksa ölümlerin artık bir anlamı olmadığı kanısına mı kapılıyoruz? Belki de boş vermişlik. Aynı olayın bir benzeri de sevgili ağabeyimiz, hocamız ikram Saraç'ı kaybederken de oldu.İkram Hoca da ciddi sağlık sorunu yaşıyordu. Astım ve yüksek tansiyon vardı. Sürekli telefonla konuştuğum, hal ve hatırını sorduğum İkram Hoca'mı, bir aylık aramama boşluğundan sonra yine tesadüfen ABECE dergisini okurken öğrendim. Dergiyi okuduğumda 40 gün oluyordu Hoca'yı kaybedeli... Yine kendime kızdım ve kahrettim. Niye böyle oluyordu? Yoksa bende mi bir vurdumduymazlık, aymazlık vardı? Yoksa azrail, dostlarımı aramayı seyrekleştirdiğim bir zaman dilimini kollamıştı da sevgili dostlarımı bizden ayırmıştı? Doğrusu bilemiyorum. Sanırım biraz da bende terslik var...

Evet, Adnan'ın hastalığını duyduğumda kendisine telefon ettim, aynı Gençtürk gibi karşısındaki insana moral veren bir bi-

çimde korkulacak bir şey olmadığını, tedavinin çok iyi gittiğini söylemişti. Doğrusu ben de sevinmiştim. Tabi bu kanser denen illet sinsi bir hastalık olduğu için girdiği bedene fazla acı vermeden ilerliyor ve yayılıyor. Alınan ilaçlar da uzatmaları oynatmaktan başka bir işe yaramıyor.

Son üç yıldır Adnan'ı sürekli Ankara'da Hasan Hüseyin Korkmazgil anısına düzenlenen etkinliğe konuşmacı olarak davet ediyordum. Hiçbirine de sağlık nedeniyle gelememişti. Hepsinde de kızmıştım, *"Hastalığı bahane ediyorsun"* diye... Artık hiç gelemeyecek, biliyorum.

23 Temmuz günü Damar dergisine uğramıştım. Büroda Özgen Seçkin ve Haydar Ünal vardı. Daha yerime oturmadan Özgen, *"Adnan'dan haberin var mı?"* diye sordu. Ben de, *"Yoksa... ?"* dedim. Özgen, *"Hayır ölmedi. Ama yoğun bakımda. Durumu iyice ağırlaşmış."* dedi. Ve kendisine geçtiğimiz günlerde Adana'yı birkaç kez aradığımı, ailesiyle ve eşi Ayşe'yle görüştüğümü, durumunu bildiğimi anlattım. Ertesi gün, yani 24 Temmuz/Çarşamba günü tekrar Damar'a uğramıştım. Bu kez Özgen, acı haberi verdi. Adnan'ı o sabah kaybetmiştik. Aynı gün Elazığ'a götürülüp gömülecekmiş. Bu durumda cenaze törenine yetişmek olanaksızdı.

Söz Adnan'dan açılmışken ister istemez eski günleri, AYKO'lu günleri de anmaya başladık. Ortak anılarımızdan söz ettik. Hatta bir ara espriyle karışık olarak, Haydar'a dönük olarak, *"Zaten şair kısmı böyledir. Bir iki kadeh almayınca ilham perileri gelmez. Gelmeyince de şiir yazamazlar. Sabah olunca da sözde yazdıktan şiiri ararlar."* diye sataştım. Bunu niye söylemiştim, bilmiyorum. Belki de Adnan'ı bu yüzden suçluyordum, ne bileyim çok içtiği, kendi bedenine işkence ettiği için kızıyordum. Oysa daha gençti, henüz 49 yaşındaydı ve en verimli çağında aramızdan ayrılıyordu. Belki de bedenine işkence uygulamaya ilk çocuğu olan Taylan'ı bir trafik kazasında kaybettikten

sonra başladı. Kazanın verdiği acıyı unutamadı ve kendini sigara ve içkiyle avutmaya çalıştı. Kazayı duyduğumuzda Hasan Hüseyin Korkmazgil'le birlikte Seyran'daki evlerine gitmiştik. Adnan adeta yıkılmıştı. Çok sevdiği Hasan Hüseyin'i görünce biraz olsun sakinleşmiş, metin olmaya çalışmıştı.

Bizler Yapıt dergisi ve AYKO ekibini oluşturuyorduk. Bu ekipte başta Hasan Hüseyin Korkmazgil olmak üzere Adnan Yücel, Yapıt'ın sahibi Kutluay Sakar, şair dostlar Salih Bolat ve Özgen Seçkin, öykücü ibram Erdem, tiyatrocu Metin Bilgin ve daha sonraları Fransızca hocası Dr. ikram Saraç yer alıyordu. Seyrek de olsa bazen bu ekibe demirci ustası şair Murtaza Vural, genç şair Haydar Ünal, çevirmen Mustafa Öztürk, öğretmen Cahit Bakar, Cevat Çekici ve adını unuttuğumuz genç edebiyatçı dostlar da katılıyordu.

Adnan Yücel, büyük bir Hasan Hüseyin Korkmazgil hayranıydı. Belki de şiirinin yörüngesinin çizilmesinde en büyük desteği ve katkıyı "Ağbey" dediği Hasan Hüseyin'den almıştır. Eğer Adnan'ın şiirlerini inceleyecek olursak çoğu yerde Hasan Hüseyin'i kendisine "Usta" olarak seçmişti. AYKO'lu dönemlerde ise henüz şiir yazmaya yeni başlamış Haydar Ünal kardeşimiz de Adnan' "Ağbey" olarak görüyor ve her karşılaşmalarında birbirlerine şiir okuyorlar, şiir çözümlemeleri yapıyorlardı. Tabi bu şiir sohbetlerinin de tadına doyum olmuyordu. Bu arada bir anıyla araya girmek istiyorum. Haydar, bir-gün bizi kendi köylerine (Sulakyurt-Hamzalı Köyü) Adnan'ı ve beni davet etti. O sıralar Adnan'ın yeşil renkli bir vosvosu vardı. Vosvosla köye gittik. Köyün hemen yanıbaşından geçen Kızılırmak'ın kıyısında kafaları çektik, usta ile çırak iki şair bol bol şiir okudular. Haydar'ın akrabası Rıza arkadaş da sazıyla eşlik etti. O akşam Haydar'larda kaldık. Haydar'ın dedesiyle Alevilik konusunda tartıştık. Dedesi bize saz çaldı, Alevi deyişlerinden söyledi. Dedeyle koyu bir sohbete ve tartışmaya girdik. Adnan bir taraftan, ben

bir taraftan Dedeyi iyice sıkıştırdık. Ve sonunda anladık ki Dede, bizden daha materyalist çıktı. Ertesi günü tekrar vosvosla Ankara'ya döndük...

Bu küçük anıdan sonra Adnan'ın şairliğine gelecek olursak sanırım o konuda söylenecek çok söz olsa gerek. Ben, Adnan'ın şiirleri hakkındaki görüşlerimi gelecek bir başka sayıya saklamak koşuluyla şunu söylüyorum ki Adnan iyi bir şairdi. Sosyalist gerçekçi şiirin önemli temsilcilerinden biriydi. Dizelerini rast gele oluşturmuyordu. Ne söyleyeceğini, dizeleri nasıl kuracağını ve dizeler arası kurguyu çok iyi biliyordu ve bunu da ustalıkla yapıyordu. Şiirindeki imgeler ise usta işi bir şair olduğunu gösteriyordu. Ve hep haykırıyordu, *"Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek/ Bu kavga sürecek."*

Aşk demişti yaşamın bütün ustalan
Aşk ile sevmek bir güzelliği
Ve dövüşebilmek o güzellik uğruna
işte yüzünde badem çiçeklen
Saçlannda gülen toprak ve ilkbahar
Sen misin seni sevdiğim o kavga
Sen o kamganın güzelliği misin yoksa
Bir inancın yüreğinde buldum seni
Bir kavganın güzelliğinde sevdim
Bin kez budadılar körpe dallanmızı
Bin kez kırdılar
Yine çiçekteyiz işte yine meyvedeyiz
Bin kez korkuya boğdular zamanı
Bin kez ölümlediler
Yine doğumdayız işte yine sevinçteyiz
Bitmedi daha sürüyor o kavga
Ve sürecek
Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek.

Adnan'dan bana ne mi kaldı? Sevgiyle, övgüyle ve hep özlemle anacağım dostluklar ve dostluğun anısı olan şiir kitapları ve aynı karede birlikte olduğumuz fotoğraflar... Ayrıca *"Acıya Kurşun işlemez"* adlı şiir kitabının kapağını yapma onuru... Bu kitaba adını veren şiirden bir tutam dizeyle uğurluyorum sevgili kardeşim Adnan'ı... Seni hep özleyeceğim, bunu bilesin... Ha bu arada unutma, selam söyle sevgili dostlarımız Hasan Hüseyin Abiye, İkram Hocaya, İsmail Gençtürk'e, Kutluay Şâkar'a...

"Boşuna değil bu ölürcesine sevmek
Ve ölürken bile yürümek
Boşuna değil
Hep yatağı olduk tarih ırmağının
Yenilgilerle durulmanın
zaferlerle köpürüp kabarmanın
Ama hiçbir zaman
Anası olmadık geçmişi doğurmanın.
Yıldızlar ve sular tanıktır bize
Aç ve kurak bir memeden
Direnmeyi yudum yudum emen
Bir çocuk gibi öğrendik
Ve direndik
Ordular kurduk türkü renklerinden
Bütün ağıtlan bir hücumda yendik
Acıya kurşun işlemez artık
Biz y aşamayı zulümsüz sevdik."

24 Temmuz 2002 Akşamı

(Damar, Ağustos 2002)

Yedi Renkli Sevinçlerin Şairi

Bülent Ufuk ATEŞ

Adana'nın sarı sıcağı 12 Eylül faşizmiyle boğucu hale gelmiş. Kimi dost bilinenler selamı sabahı bile kesmiş. On binlerin bir ağızdan söylediği marşlar üç-beş kişilik toplantılarda mezeye dönüşmüş. Yeni dostluklar dolar üzerinden kurulur hale gelmiş. Cumhuriyet gazetesi Adana Bürosu'nda Celal Başlangıç'ın odasında tanıdığım esmer, ince, uzun boylu, kara bıyıklı adamın jargonu farklı ama. Eski, bildiğimiz gibi. Yoldaşlar gibi yani.

Nazım, Enver Gökçe, Hasan Hüseyin gibi eski ustaların yanı sıra, tanıdık gelen bir sesle iman tazelerdim karanlık gecelerde. Gördüm ki *"tanıdık gelen ses"*in gözleri ışıldıyor, her daim gülüyor. Adnan Yücel'in dostluğunu o an taktım göğsüme kırmızı bir karanfil gibi. Aralıksız on beş yıl sürdü. Adana, Yenice, Tarsus, Mersin, Gülnar ve dahi Namrun tanıktır şiir tadındaki arkadaşlığa. Orhan Kemal Adana'sındaki *"Şampiyonun Yeri"*nde Turan Altuntaş (Köy Enstitülü yazar), Yenice'de Manav Kaplan (Legal Kaplan diye de bilinir), Gülnar'da Ali F. Bilir (Şair-Yazar) ve öğrenciler, Tarsus'da Avukat Edip Targan (Her ne kadar artık tanıklık yapamasa da) ve Şelale, Mersin'de *"Portakal çiçe-*

ği", Mersin suları ve dostlarla birlikte... Bir ad taktı bana, *"Salvador"* diye, kendi deyimiyle sanat-edebiyat tarihine geçtim. Toros zirvesinde bulutları doldurup kadehlere yudum yudum içtik, şiirler yaşadık.

Sevgili Edo'nun şiiri üzerine kelam etmek bana düşmez. Ama yaşadıklarımızdan biliyorum ki; bilge kişiliğini halkın yaşamıyla özdeşleştirebiliyordu. *"Namrun Yaylası"* bunun örneklerinden. Mitoloji ve doğa, Torosların tepesinde yaşayanlarla nasıl da bütünleşiyor engin bir lirizmle. Diyalektik yöntemi kullanarak bu uç yerellikte nasıl da yakalamıştı evrenseli. Turan abiye (Altuntaş), *"Çehov öyküsünden fırlamış insanlar abi, tanıyıp yazmalısın mutlaka"* demişti. Turan abi de Adnan'ın şiirinde tanıdı *"Tüysiklet İbo"*, *"Mağara gülüşlü Söbu"*yu. Çukurovalı Ahmet ağanın yaşadığı dönüşüm, doğa aşkı, hümanizması daha başka nasıl anlatılır ki! Gönlü 75'inde Karacaoğlan gibi çarpan Ziya, Kamil'in din krizini Adnan'dan öğrenmişti. Sebil kasabasını tanımak için ya, *"Sebil yaylanın öte yüzüdür / Bir yanı ezan sesi / Bir yanı sarhoş türküsüdür / Ve orada yaşanan her olay / Yazılmamış, bir Çehov öyküsüdür"* dizelerini ya da henüz yazılmamış ciltler dolusu araştırma okumanız gereklidir. Adnan'ın henüz iki ya da üçüncü kez Sebil'e gidişiydi. Sadece beş tane keçisi olan yoksul köylü Selahattin (Mağara gülüşlü Söbu), bunlardan birini Adnan'ın hacımuradının tekerine kurban etmişti. Namrun (Çamlıyayla) ve Sebil'de herhangi bir edebi yapıt okumamış onlarca kırsal kesim insanının evinde ya da dükkânında Adnan Yücel'in çerçevelenmiş şiirini asılı bulabilirsiniz. Bu gerçek, Adnan'ın halkla nasıl bütünleşebildiğini anlatmada çarpıcı bir örnek olsa gerek. Eğer yolunuz Sebil'e düşerse mutlaka Cehennemdere'ye gidin ve çam altında çay bardağıyla rakı içenlere yaklaşın, Adnan Yücel şiirinden bir-iki dize dinleyebilirsiniz.

"Renkler vardır, yedi renkli sevinçlerle uçurumlardan aşağı nehirlerle dökülen. Ve sevinçler vardır, o renklerde hiç bitme-

yen, Çukurova renklerinin yarattığı cümbüş içinde. Bırak bir çığlık olsun sesimiz, Düşmanlıklar için'de, en düşman olana bile 'Merhaba' diyebilmemiz." Sayamadığımız yudumdan sonra yağmurlu bir eylül akşamında Sevgili Edo'nun kaleminden Salvador'a armağan ettiği kitabın ilk sayfasına dökülen tümceler bunlar. Haftada bir yazdığım yerel gazetenin sütunlarında yer aldı daha sonra. *"Böyle bir şiirim yok"* dedi. Açıklamamın bedeli 70'lik rakı oldu. Kendi şiirini satın alan başka şair var mı, bilmiyorum! Ama, Edo kendi şiirini satın aldı.

Kitaplarının ilk sayfasına düştüğü şiirsel notlardan birkaçını dostlanyla paylaşayım istedim.

Denk gelirse bir duble rakıyla ödeyebilirsiniz bedelini.

"Vay Bülent kardeşim; fesleğen, sardunya ve sen; ne güzel bir uyum var üçünüzde. Irmaklar kurumasın yüreğinizde, sevgiler solmasın."

"İki gözüm Bülent Ufuk Ateş, gökyüzü soluklanırken, soluk olsun bulutlar, susuyor karşında / Bir gecenin çığlığını yaşarken şarkılarda / Yanar bir ömrün bütün hayalleri başında / Gelir, gelir durursun/ Başını bir halkın özgürlük kavgasına / Bir taşı, bir taşa vurur gibi yaşarsın." "Ey gözlerinden öptüğüm Salvador; Acılar nasıl sevinçleşir bilirsin / Bulut nasıl içkileşir / Kadeh nasıl yeşilleşir bilirsin / Yaşamın en ince yüreğine / Ağustos ayında bir yıldınmla düşersin."

Bu dizelerin tümünün ham olduğunu ve anlık yazıldığını söylemeliyim. Yöneticiliğini yaptığım Mersin'de yayımlanan yerel gazetelerde hep Adnan Yücel imzalı yazılar oldu. Şiir tadında düz yazılar. Çukurovalı emekçileri, Çukurova mitolojisini, Çukurovalı onurlu aydınları yazdı. Yurtdışına çağrılı gittiği zamanlarda bile aksatmadı yazılarını. Anlaşmamıza göre, telif ücretini rakı kurundan ayni olarak ödedik. Ancak, anlaşmamızın cezai şartı da vardı. Yazıyı göndermediği hafta tantuni ısmarlamakla yükümlüydü.

Şiirini bestelemek ve kendisi için şarkı sözü yazmasını isteyen "tüccar" diye nitelediği *"özgün müzik"* şarkıcısından bu istemi için yüklüce bir para istemişti. Şarkıcı, *"On dakikalık bir çalışma için çok değil mi?"* deyince, *"Hayır, bu süre 30 yıl artı on dakikadır..."* demişti. Gerçekte, özgün müzik sanatçısı için şiir yazmak istemiyordu. Grup Yorum başta olmak üzere devrimci özlerini koruyan, sanatı metalaştırmayanlar için günler, haftalar boyu süren çalışmalar da yaptı. Bir bedel istemeksizin.

Arkadaşlar, sesimin şarkı-türkü söylemeye uygun olmadığını söyler. Ama ben son bir yıldır tek başıma bir türkü tuttururum zaman zaman. *"Huma kuşu yükseklerden seslenir"* diye başladığımda duyduğum kendi sesim değildir, Edo'nun gür, yanık sesidir yankılanan. Eminim, sizlerin kulaklarında da çınlıyordur.

Ve sizler... Sosyalizmi bir yaşam biçimi olarak benimseyen, diyalektik düşünen, Marksist kuramı sanatıyla geliştirmeye çalışan, devrimci özünü yitirmeyen şairler. Fil mezarlığı bu kadar doluyken en önemli ve onurlu görev sizlere düşüyor. Adnan Yücel şiirini yere düşürmeyin.

Çukurova'nın Zencileri de Yazılacak

Salim TURGUT

Her ölüm erkendir. Hele de bu ülkede kafası çalışan ve geleceğe bırakacağı eserleri olan birinin ölümü çok daha erken oluyor. Şair Adnan Yücel'in ölümü erken ölümlerin en erkeni. Yücel, 49 yaşında yaşam mücadelesini kaybetti.

Elazığ doğumlu olmasına rağmen kendisini Çukurovalı olarak adlandıran Adnan Yücel Çukurova'nın yetiştirdiği en önemli şairlerden biri. Çukurovalı şairler ve yazarlar Çukurova'yı İstanbul'daki köşklerinden anlatırken, Adnan Yücel İstanbul dükalığına karşı Çukurova'yı Çukurova'dan anlatmak için direndi. Suyun başını tutmuş olanların tüm engellemelerine karşı 'elit' sanat çeperini kırarak Türkiye'ye mal oldu.

Türkiye'de insanlar genel olarak ölünce değerlenir. Adnan Yücel de ölünce değer kazanacak şairlerimizden. Yaşarken sıradan yaşam sürdüren Yücel, öldükten sonra sıradışı olacaklardan...

Yıllar önce Adnan Yücel çalıştığım gazetenin sanat sayfasına haftada bir yazı yazardı. Yücel'le ilk kez o zaman tanışmıştım. Her hafta yazdığı yazıyı gazeteye getirir modemle ben İstanbul'a geçerdim. Her gelişinde Adana'nın sanat çevresinden bi-

rilerini gazeteye getirir benimle tanıştırırdı. Tanıştırdığı kişilerin basılmış yayınları var ise onları tanıtmamı isterdi. İşportacı yazar Zafer Doruk, eğitimci Turan Altuntaş bunlardan sadece bazıları...

O dönem çalıştığım gazetenin İsviçre temsilcisi Aydın Dere tatil için Adana'ya geldiğinde yanında getirdiği kamerayla bir Adnan Yücel belgeseli hazırlayalım dedik. Yücel'le de randevulaştık biraz çalıştığı Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden, biraz da barajdan görüntülerle şiirlerinin ışığında bir belgesel hazırladık. Umarım bu belgesel hala Aydın Dere'de korunmuştur.

Adnan hoca ile aynı gazetede çalıştığımız dönemde kararlaştırdığımız ancak koşullardan dolayı bir türlü gerçekleştiremediğimiz bir yazı dizisi projemiz vardı. Kürt illerinin batıya açılan penceresi olan Osmaniye'den başlayıp Mersin'e kadar köyleri dolaşarak ırgatlarla söyleşi yapıp fotoğraflarla bir yazı dizisiydi bu... Yazı dizisinin adını da *'Çukurova'nın Zencileri'* olarak belirlemiştik. Ama hem onun yoğun programları hem de benim kendime zaman yaratamam nedeniyle projeyi bir türlü gerçekleştiremedik. Derken bir sabah Adnan hoca'nın ölüm haberi geldi... Zaten uzun süredir akciğer kanseri teşhisi ile Balcalı hastanesinde yatıyordu. Proje yine yaşama geçemedi... Ama bu proje eninde sonunda tamamlanacak ve 'Çukurova'nın Zencileri' okurlarıyla buluşacak....

Adnan Yücel

Prof. Dr. Adil TÜRKOĞLU

Edebiyat tarihinde yerini almış olan Yücel'in şairliğini edebiyatçılar değerlendirecektir. Onun öğretmen ve eğitimci kişiliği, şairliği kadar önemlidir.

Yücel derslerinde yalnızca bilgi vermez, bilginin davranışa dönüşmesi uğraşını verirdi. Öğrencileri sınav kaygısı olmadan öğrenirler, okumayı ve edebiyatı severlerdi. Hiçbir zaman zorla öğrenme taraftarı değildi. Dersleri güneşli bir günde susuz kalan insanın kana kana su içmesine benzerdi. Akıcı konuşması, gizemli bakışlarının yanında, güler yüzünde işini seven bir insanın mutluluğu vardı. Öğrencileri dersin nasıl geçtiğini bilmez, bitmesini istemezlerdi.

Yücel'in derse girdiği sınıflarda kitap okuyan öğrenci sayısı artar, sınıfta başlayan edebiyat tartışmaları dışarıda devam ederdi. Kitap okuma oranının düşük olduğu ülkemizde, öğretmenin kitap okuma oranının yükselmesindeki katkısını göstermesi, edebiyat öğretmenlerinin önemini bir kez daha göstermiştir,

Yücel çağdaş yaşamı savunurdu. Şiirlerinde ve derslerinde araştırmayı ve değişimi önerirdi. Bu özelliklerin öğrencilerde

olması en büyük arzusuydu. Değişimin ve yeniliğin sözde kalmamasını, davranışa dönüşmesini ısrarla izlerdi. Yücel'in öğrencileri kendilerini şanslı hissederler, onunla övünürlerdi. Yaşamında Adana'ya olan katkısı yadsınamaz. Ulusal ve yerel gazetelerdeki "Sanat ve Kültür" konulu yazıları, halen güncelliğini korumaktadır.

Yücel paranın önemini, kültür ve sanat yaşamıyla ilişkisini irdeledi. Bu konuda *"Para bugün de insanlık karşısında değer kaybetti"* sözü onun meşhur söylemiydi. Paranın her şey olduğu ama uygarlıkta tek faktör olmadığını daha iyi gösteren başka cümle var mı?

Yücel'in konferansları ve şiir günleri ilgiyle izlendi. Şiir kitaplarının az satıldığı ülkemizde şiir okumayı ve dinlemeyi sevdirmek için var gücüyle uğraştı. Yücel Adana yerine, Ankara ya da İstanbul'da yaşasaydı daha çok tanınırdı. Torosları ancak 1995'lerde aşabildi. Yurtdışından davetler aldığı zaman koşa koşa giderdi.

Ne yazık ki ülkemiz yazarına, çizerine ve bilim adamına yeterli değeri vermiyor. *"Türkiye seninle gurur duyuyor"* diye övülenlerin yanında, bir avuç yazar ve şairimizin değeri anlaşılmıyor, anlaşılmak da istenmiyor. Onlarca kitap yazan Yücel yazlık bir ev alamadı. Yaşamının son günlerinde emekli parasıyla deniz kenarında dinlenebildi.

Yücel Türkiye'ye, Adana'ya, üniversite ve fakülteye yaptığın katkıların yerini hiçbir şey tutamaz. Kitapların vitrinleri süslüyor, Öğrencilerin, öğrencilerine seni anlatıyorlar, şiirlerini okuyorlar, binlere ulaşıyorsun. SEN YAŞIYORSUN...

Adnan

Prof. Dr. A. Necmi YAŞAR

Sen gelmeden Adana'ya ismin geldi. *"Dikkat edin, şairdir, tehlikelidir!"* dediler. Bilgi sahibi olmadan fikir sahibi yapmaya çalıştılar bizi. Çok kısa zamanda anladık tüm vücudunun tepeden tırnağa sevgi olduğunu, aşk olduğunu. Sevgi yoksulu kişileri ne kadar korkutmuşsun meğer. Aşk yoksunu kişilerleymiş meğer kavgan. Kızgındın, öfkeliydin ve *"O kavga sürecek"* diyordun *"Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek."*

İlk sözün sevgiydi, son sözün de sevgi. Sevgi ektin, sevgi biçtin hep bire bin veren tohumlar gibi. Sevgi seline döndü arkanda bıraktığın sevgi damlaları.

Sen Adnan, aşkı sordun her yolcuya, dostluğu ve içtenliği sordun. Kimileri Ağrı dedi, kimileri Kafkas, kimileri Toros. Kimileri taş oldu, kimileri taş yürek. Sorun ya yanıtsız kalıyordu ya da eksik. Hiç kimse diyemedi sana: *"Aşk da sensin, sevgi de sensin, içtenlik de sensin, dostluk da sensin."*

Ölümü de sevgi üzerine, aşk üzerine kurmuştun. *"Bir bademçiçeği sürsem şimdi namluya"* diyordun, *"Beynime sıksam, ölümüm bahar olsa..."* diye düşlüyordun. Ölümün adına ZAFER diyordun, bense KALLEŞLİK. Bilmem ben mi haklı çıktım, yoksa sen mi? *"Yer altında ölümü utandıran yürekler var"* artık diyordun. Kalleşler utanır mı hiç?

Seni sevgiyle selamlıyorum, Sevgili Adnan.

Adnan Yücel İçin...

Ülkü Tolunay EKİZ

Ben öyle duygulannı kolay dile getiren biri değilim. Kolay ağlar çok da kolay gülerim ama iş duygulan anlatmaya gelince; işte o çok zor. Duygulan ifade etmek çok da hoş karşılanmadığı için hem yetiştirildiğim yıllarda hem de üniversite yıllannda. Ciddi olmalıydık hayatın her alanında.

Ama bana tanıştırılan bu adam, aşktan, sevdadan, duygulardan söz ediyor, ciddi ama kavgayı bile aşkla, sevdayla anlatıyor. Beni ne çok şaşırtmıştı ilk tanıştığımızda Adnan Yücel.

Adnan Yücel bana göre, günün her anında içinde fırtınalar kopan bir duygu seliydi. Bana Toroslan, Toroslardan inince portakal bahçelerini öyle bir tanımladı ki; kendi gönlünden, kendi dilinden, ben ne Toroslara ne de portakal bahçelerine hiç öyle bakmamıştım, öyle düşünmemiştim. O gri çıplak dağlar sanki bir anda allı, yeşilli bir giysiye bürünüverdi. Sanki biri duvardaki tabloyu değiştirivermişti.

Avukatlığımın ilk yıllannda İnsan Haklan Demeği'nin kuruluşu, etkinlikler, cezaevleri derken bunaldığım bir anda elime tutuşturduğu bir şiir, yine duvardaki tablomu değiştiriverdi. Bunaldığım anlarda itici gücüm olmuştu o şiir.

Adnan'ı çok erken yitirdiğimizi düşünüyorum. Bizi üzdü ama Elif'i, Aziz'i bir de Ergin Abi'yi çok özlemiş olmalı.

Torosların, Çukurovanın ve İnsanlığın Şairi

İsmail ARSLAN

Seni tanıdıktan sonra elim kaleme varmadı. Bildim ki, yerelden ulusala, ulusaldan evrensele doğanın ve insanlığın şiirini yazmak sana yakışıyordu.

Kızılırmak destanını yazan ustan Hasan Hüseyin'den el alarak, yıldız yüklü bir gecede Adana'ya indin. Otobüs garajının on adım ötesinde ovanın kucağına bir yılan kavı gibi cansız serilmiş Seyhan Nehri uzanıyor ki daha destanı yazılmamış. Ay gökyüzünde bir bakır sini, bir kağnı tekeriydi, Mikelangelo' nun Musa Heykeli oturmuş ortasına, oturmuş da ışığa kesilmiş tüm Çukurova, ışığa kesilmiş destanını yazacağın kızgın boğa. Toros Dağları. Sen *"sonsuzluğa varmayan yaşamı neylemeli"* deyip *"rüzgâr edip soluğunu"* kurumuş bir yılan kavıysa Seyhan ve yazılmamışsa şiiri, *"çöl kuraklığındaysa"* Çukurova, yazılmamışsa şiiri, geldin ki: *"konuşan dil"*, *"açılan gül"*, *"yaratan el"* olmaya ve geldin ki *"çöl kuraklığındaki"* Çukurova yaşamını *"yüreğinde sellemeye"* .

Gecikmiş bir bahar kıpırtısı kaplayınca yüreğimizi; dağların dağları, dostların dostları selamladığı Toroslar'da: Karacaoğlan'ı, Dadaloğlu'nu kolumuza takıp, Kozanoğlu ağıdıyla hüzünlenerek, türkülerin, söylencelerin izini sürerdik. Doğanın yemyeşil serinliğe kestiği Andırın Dağları'nda *"görkemli çınarlar ve yerden kaynayan pınarlar karşılardı bizi"*. Serinliği her gece *"ay altında yalnız yatışından"* kaynaklanan pınar sulanyla ve Toros bulutlarıyla karıştırdığımız rakımızı yudumlayıp; Güllü Hatun' un söylediği Kayseri'ye gelin giden bahtsız gelinin ağıdımı dinlerken, bir şiir çılgınlığı kaplardı doğanın gizemli sonsuzluğunu.

Ebem Güllü Hatun'a *"ağıt yüzlü kadın"* demiştin. Pınarlann soğukluğunu : *"ne kaya diplerindeki doğuşlarından ne de çınar gölgesindeki akışlarından. Andınn'da pınarlann soğukluğu; ay altında her gece yalnız yatışlarından; şimdi anladın mı İsmail, pınarlar neden soğuk olurmuş?"* derdin ve ne güzel gülerdin, ne güzel söylerdin.

Her pınarı kucaklayan görkemli çınarların soluğunda, türküler yanarmış. Karacaoğlanlar, Dadaloğlular, Kul Haliller, Telli Hatunlar çınar soluklu türkülerden ses yakalamak için dolaşmışlar bu yerlerde. Sesleri bulamayan aşıkların ayak izleri bugün bile küskünmüş çınar gölgelerinde. Çünkü her ayak izi eflatun bir bulut unutmuş otlar üstünde. Çınarların gölgesinde kaynayan serin pınar sularına ve otlar üstünde unuttuğun küskün eflatun ayak izine ben ne derim Adnan Yücel, söyle ki ben ne derim? Bir ağıt mı söylemeli ki dinlemeye pınar pınar gözyaşı gerek. *"Her dağın kan bir aşk uğruna izlenir"* derdin. Senin aşkın; *"mor ötesinde renklerle güzelleşsin"* diye, *"Hiç söylenmemiş sözcükler"* avlamaktı. Yakaladığın sözcüklerle: *"Dünya değişiyor masalını, bu koca yalanı"* uyduranların yüzüne daha gür haykınrdın.

"Nilüferleri dağlara taşıyıp", *"suları bulandıran"*, *"pınar başlannda yarpuzlan utandıran"*, *"uğrun uğrun sinsice karanlıklara*

yürüyenlerin", dünyanın değiştiğini buyuranlann ihaneti; "kanlı bir gelinlik içinde doyuranlann" "yalanlannı nehirlerle, denizlerle, okyanuslarla birlikte durup düşünmek ve dile getirmek aşkına" dizlemedin mi dağlann karlarını.

Daha meyveye bile durmadan, suçu patlamak olan nar çiçeğini, karanlıkta koparan ele duyulan isyanın çığlığını" yansıtacak sözcükler aşkına dağların karını dizlemedin mi?

"Koynumda Toros kokuyor artık sevgiler" demiştin. Toros senin koynunda sevgi kokardı; o kızgın Boğanın destanını yazan sen, Adnan Yücel, Torosların yüreğinde *"sevgi"* kokmaz mıydın? Renklerin okyanusunda boğularak, zakkum nehirlerini izleyip koklayarak, destanını yazdığın Toroslann göğsünde. Çukurova'da Orhan Kemal ile dilleşip; *"terin akışında"* susmaz mıydınız?

Dışımda Dirimin Yandığı

Bahattin AVCU

11.30 bardaktaki son yudumu diktim. Boğazımdan inerken bir kırgınlığın ön izleri dağıldı bedenime. Yahya abi ve Başkanı gördükten sonra çıktım Bakkallar Birliği'nden.

Hava Temmuz yangını, kırk derece üstü, ışın sağanağındayım. başım ağrımaya, dönmeye başladı. Kozanyolu'ndan Orhan Kemal'e gözlerim kapalı, otomatik pilotta geldim. Özüm, Aşkım, Kanlarım vıcır vıcır içerime dağıldılar, telaş... panik atak... *"gerek yok"* diyerek uzandım sessizliğin ve ürkek endişelerin içine.

Beynimin içinde bir namussuz, boyundan büyük diyapozan çalıyor, *"la"* olamıyorum, saniye geçmeden bir daha vuruyor, bir daha, bir daha... hücre, sinir, kas, damarlarımın içinde antikorlar çıldırmış, kendilerini duvara vurup parçalıyorlar, onlar ateşe dönüşüp yangın oluştururken, içimin duvarları kırılıp dökülüyor ve her kırılıştan sonra biraz daha inceliyorum.

Duştayım... içime düşüyorum... ayrımsıyorum üzerimden geçen su, çeşmeden çıktığı ısıda değil... her şeyim kat kat duvarlardan oluşmuş ve kırılanlar renkli bir ırmağa dökülüyor, duvarlar o kadar çok katlı ki, ne kırılıp dökülse de, mutlaka bir dahası bulunuyor, başım korkunç, sesim çıkmasa da *"acı"* almış

başını gidiyor... Bayram Hoca'yla Altan kolkola... Başkan yazlıkta kozasını örüyor *"firfir"* olacak... milyonlarca birileri beynime bir şeyleri sığdırmaya çalışıyor... Memet'in çektiği *"taş"* canını sıkıyor... Ozan uzakta, zeytinlikte, bir garip *"iç"* dünyada... durulanıyorum...

13:30. Apranax alalı yanm saat oldu. ağrı katlanır oldu. dönme devam ediyor, içimdeki kırılmalar yangına dönüştü, tekrar yığıldım duşa, tuttum hortumu başıma, sayıyorum kaç yaşa geldiğimi... bir cümle dönerek uçuyor usumun göğünde *"bizimkiler kırkını pek geçmez."* saydığımsa sekiz yüzü geçmiş... Aşkım birisiyle tartışıyor, çocuklar vıcır vıcır... renkli nehrin içinde bir pankart *"biraz tuz, biraz şeker, biraz sıvı, bolca ter"* birden, binlerce *"jeton"* düşüyor... on birden beri terlemedim... elleri küçük Sevgi, yüzü gölgeli geziyor, yandığı ateş kendisi değil... Aysel'de gitti hiç bir şey söylemeden... Çoban'sa yaşamın silik yerinde peçete tutuyor sineklere, ışığı yanmadı daha. kurulandım, nar ekşisi, çorba içtim, biraz karpuz yedim. Aşkım işe geç kalıyor, gitmesi gerek... çocuklann da dışan... Bir saate topariarım kendimi, diyorum...

14.15. kalbim ve nabzım kulaklanmda atıyor, duvar saatini ıkınarak aldım yanıma, atışlan sayacağım, hem de kulağımdan, sol meme ve bileğimden hissetmiyorum, içimin odalanna durmadan ateş taşıyor milyonlarca birileri... yanıyorum... dudaklanm kurudu... sayı doksan yedi... kalbimin içinde pompacılar var, durmadan su pompalıyorlar Çukurova'ya... her taraf rengarenk nehir ve kınntılar dökülüp duruyor, kanşıyor, parçası oluyor nehrin, nehrin kıyısında duruyor Adnan'la Turan... üç oluyoruz... Turan'ın elinde çöp var, çekeceğiz... bir çocuk peydah oluyor, çöpleri çalıyor, Turan ağız dolusu sövüyor: *"Yavşak!"*. Adnan gülüyor, ben gidiyorum onlan bırakıp...

Ateşim, nabzım yoğun tekrar girdim duşa uzandım yüzüstü, açtım çeşmeyi, yüreğimin üzerine dökülüyor su, dumanla-

nıyorum... içimin göğünde yine o cümle *"bizimkiler kırkını pek geçmez"* döne döne süzülürken, birden patlarcasına milyon parçaya bölündü, çevreme bakındım merakla... son yitik yüzüm; babam... kara şalvarıyla dikilmiş ilerdeki alacalı kayanın üzerinde, elinde sapan, yüzünde kıvrım *"çabuk sayını düşür, gelmene gerek yok."* doğrulmadan uzandığım yerden, şar şar yüreğimin üzerine akıyor su. içime sesleniyorum, her şey duyuyor, pompacılar duymuyor...

Süzülüp girdim içeri, her şeyin içinden geçip yüreğime ulaştım, nerden bulduysam -!- elimde bir pala, önümde yüzlerce pompacı. başladım vurmaya, bir taraftan da bağınyorum *"yavaşlayın ulan!"* diye... arada bir de Hasan Hüseyin'e sövüyorum, *"ulan! ensene de su döksene..."* tansiyonu çıkmış indirmeye çalışıyor... üç yüzü geçmiş öldürdüğüm... kan ter içindeyim, biraz soluklanmam gerek derken Kaptan'ı gördüm kenarda, elinde tansiyon cihazı ve ilaçlar, koşturup duruyor bir o yana, bir bu yana. Geldi... *"çok kötüyüm"* derken sonunu getiremedi... uykusuz anneler geçiyordu üstümüzden, İlhan'a doğru yönelirken Kaptan, Zeki geldi mırıldanarak *"haberin var mı, barlar; kasığında koku taşıyanlann doldurt-boşalt durağı olmuş"* dedi... hayretle ayrımsadım... sözcükler ve cümlelerde şekillenip kimliğe bürünüyordu... baktım üstüm başım san, mavi, yeşil, kırmızı bulaşığı... Zeki giderken çok kollu gözsüz biri seslendi, *"biz yavaşlamaya karar verdik."* pompacıların temsilcisiymiş...

Suyu kapattım, kurulandım, şortumu giyip bahçeye çıktım, uzandım özümün döşeğine... pompacılar sözünü tutmuştu... ateş saldırısı durmuş, diyapozanın vuruşları da seyrekleşmişti... domur domur terlediğimi fark ettim... birkaç domuru parmağımla silip ağzıma aldım... kendi lüzumdu dilime yayılan... dışımda telefon sesleri gezinmeye başladı... dokuzuncuda ancak açtım, *"alo"* derken ben, bir başkası iç kulağıma fısıldadı, *"ter-*

lemen iyi oldu da, içindeki nehri boşaltman gerek" sesine *"Dilek hanım evde mi?"* sesi karıştı, *"hayır, biraz önce çıktı."* derken karşıdakinin sözünü beklemeden telefonu kapatıp uzandım yine... *"içimin nehirlerini"* görmem gerekiyordu... Kafam dönüyor, bütün kas birikintilerim sızlıyordu... yarış bitmiş, milyonlarca kişi "Ararat'a tırmanmıştı, duvarlar tekrar örülmeye başlanmış, içimde milyonlarca kişi çalışıyordu... odacıklarım sıvanıyordu tekrar tekrar... koridorlarım ve diğerleri de... her adımda *"yüzlerim"* geçiyordu önümden, yanımdan, vesselam altı yandan... yan taraftan ses geldi, *"nehrini unutma!"* baktım, Hayriye nenem; kırmızı bir atın üzerinde salınıyor... elinde *"üzüm ve sarımsak."* arkasını dönüp uzaklaşırken anımsadım - şakağı parçalanmış bir çocuğa bakım yapıyordu - nenemin *"otacı"* olduğunu ve kulağıma küpe sözünü, *"insanın içinin çektiği şeyler bakımı içindir..."*

Her yerden yol bulup geçiyordu nehir... atladım, aktım onunla... aktım, aktım, aktım... merak etme sen öksüz anne, ben senden çoktan gittim... karnımda bir sıkışma, fazlalık vardı... kalktım tuvalete gittim... içimdeki nehrin kirli suyunu ve tortusunu boşalttıkça rahat ettim... ateş bitmiş, nabız yetmiş sekize inmişti... dolaptan küçük bir salkım soğuk üzüm aldım, inanıyordum ki on dakika sonra tamamdım. *"Yanılma"* geçmişti.

Not: Bilinç akımında Adnan Yücel, Turan Altuntaş ve ben çöp çekişecekti... bir çocuk çöplerimizi çalmıştı... sonradan Adnan'a vermiş, güle güle Aşkın, Ateşin ve Kavganın Çocuğu...

(Lül, Eylül 2002)

Adnan Yücel'in Ardından

Ali TAŞ

Sevgili *Seyit Ali Akgül*'ün de değindiği gibi, "üstelik bu ikinci ölüm haberi" idi... Konya'dan geliyordum. Radikal gazetesindeki ölüm haberini okuyunca, kesin arlık diye düşünmeye başladım üzüntüyle; ne yazık ki bir yanlış daha olmaz. İlk ölüm haberini Mersin'de öğrenmiştim. *Milliyet*'de yayınlanmıştı. Bir yanlışlık olmuştu ki; sonradan haberin düzeltildiği söyleniyordu.

Adnan Yücel yaşıyordu ama, öylesine bir yaşamaktı bu. Önceki yıl geçirdiği beyin ameliyatından sonra, eski sağlığına yeniden kavuşamamıştı. Rahatsızlığı tekrarlanınca ise durumu daha kötüye gitmeye başlamıştı. En son ise, Tıp Fakültesi Balcalı Hastanesi'nde tedavi gördüğü söyleniyordu. Yaşamından umut kesilmişti. Çok istememe rağmen bir kez bile ziyaretine gidemediğim gibi; onunla ve kitaplarıyla ilgili çalışmalara bir türlü girememiştim. Son yılların sorunlarını aşma çabası, sanatsallıklardan da biraz koparmıştı.

Yaşam için çaba gösteriyordu Adnan Yücel... *Söylem*'in Nisan 2002 sayısında yayınlanan son şiirlerinden birinde *"öyle*

kolay teslim olmak yok" diyordu... Gerçekten sözünü tuttu Adnan Yücel; kolay teslim olmadı. "Şiire yakışmayan hastalıklar"a karşı savaşımını uzun süre verdi. Acılar çekti, yıprandı, fiziksel görünümü değişti ama yine de direndi. "Toprak doğurganlığının çığlıklarıyla, Tanrılaşmış nehirlerin sularıyla boğuşurken," yaşam-ölüm ikileminde direnirken hep şiiri düşünüyordu.

"Yazarım yazarım sözüm bitmez" demesi; bundandı. *"Sesinin ucunda filizlenen aşklar/Sesinin ucunda büyüyen umutlar..."* coşkusunu kabartıyordu. *"Beynimde uçuşan imgeler var daha/ Dizelerini okşamam gereken şiirler"* deyip, haykırıyordu; *"Toprağa mührümü basmadım daha; öyle kolay teslim olmak yok"*

Teslim olmak yok
Mürekkep değil ellerime bulaşan
Tanrılaşmış nehirlerin sularıdır
Toprak doğurganlığının çığlıklarıdır
Yazarım yazarım sözüm bitmez
Bir ömür çıkar karşıma
Bir de şiire yakışmayan hastalıklar
Kınlan bir dalın acısı değil bu
Bir gülün solma sancısı değil
Öyle kolay teslim olmak yok
Beynimde uçuşan imgeler var daha
Dizelerini okşamam gereken şiirler var
Yağma yok diyor bir dost
Öyle yağına yok
Toprağa mührümü basmadım daha
Sesimin ucunda filizlenen aşklar
Sesimin ucunda büyüyen umutlar var

Adnan Yücel, o gün için *"toprağa mührünü basmamıştı da-*

ha ama", şiir toprağına mührünü çoktan basmıştı... *"Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek"* içtenliğiyle, çağdaş bir Karacaoğlan sevdasıyla, şiir sofralarının Kaval Sesi olmuştu. Gür, çoğulcu, insana yüzünü dönen şiirlerinde emeğin, alınterinin sıcaklığı duyumsanıyordu; *"çocuğumuz dediği alınterinin yanaklarını okşardı", "Çocukken türküleyip, kelepçelerin çürüdüğü sesiyle"* Toroslar'ın eteğine gelip konmuştu.

Adnan Yücel ile birkaç akşam birlikteliğimiz olmuştu... Söylem'deki akşamları anımsıyorum. Köşem Restaurant'daki o akşamı *Sabit Kemal Bayıldıran*'ın da katıldığı, aylık toplantılara dönüştürelim isteğinin dilek olmaktan öteye gidemediği Tosun'un Yeri'ni. En son ise *Talat Bulat*'ın terasındaki Nihat Ziyalan'lı geceyi... Birçok şair ve yazarla beraber, öykücü Turan Altuntaş da vardı o gece. Zaten Adnan Yücel ile Altuntaş son zamanlarda sıkça birliktelik yaşarlardı... Düziçi Köy Enstitüsü kutlamasından, birçok etkinliğe kadar ayrılmazlardı. Hatta sanırım ilk kez çıktıkları yerel TV'deki edebiyat programında, *"televizyona çıkma geleneklerinin olmadığını"* dile getirmişti Yücel. O aksam da Adnan Yücel'in rahatsızlığı nedeniyle erken kalkmışlardı. Kalkmadan önce de. *Nihat Ziyalan*'la yapacağımız söyleşi için, sanırım 2. Yeni'ye gönderme yaparcasına, üstü kapalı bir soru anımsatması yapmıştı.

Talat Bulat'ın terasındaki, Seyhan Baraj Gölü'nün sularıyla kucaklaşan o gece Adnan Yücel'in durumu pek iyi değildi. Yine son şiirlerinden birinde vurguladığı gibi; *"aldın küçük bir kitleyi koynuna//.../ Kırdın kalbimi beynim/.../ aldılar ihanetini bıçak altına"* dizeleriyle ortaya çıkan acı çekilir gibi değildi. Şiirleriyle kişisel ve estetik bir bütünlük içinde olan Adnan Yücel'in yakışıklılığına da gölge düşürmüştü. Yüzü çok değişik ve görmek istemediğim bir görünümdeydi. Alışamamıştım, önceki haliyle karşılaştırıyordum. Kendisinin de sonradan yakındığı gibi, *"nasıl olmuşsun ya"* gibi bir soru hatasına düşmedim. O akşam çe-

kilen fotoğraf karelerinden de uzak durduğu izlenimine kapıldım. Kanımca Adnan Yücel daha o aksam teslim olmuştu. Ne yazık ki öyleydi.

Adnan Yücel 'şair gibi bir şairdi'... Derin sanatsallığı ve edebiyat kültürü vardı. Derin sanatsallığı yanında konuşması da dinlenirdi. Bir Karacaoğlan araştırmacısıydı. Yeni Adana Gazetesi'nin de arasında bulunduğu bazı etkinliklerin konuşmacılarından olmuştu.

Ama artık o yoktu... Okurları, dostlan, sevenleri onu sonsuzluğa uğurlamıştı. Bir şiirinde

"Aşkın sulanna girercesine
Ve tarihin en güzel yaprağını
Güneşin parmaklanyla çevirircesine
...
Üstüne üstüne yürümüştü ölümün".

Bir Kuşak Avuçlarımdan Böyle Kayıp Gitti

Turan Uğur KURÇER

Haziranı temmuza bağlayan günün kasveti Çukurova'nın omuzlanna kaynayan bir asfalt gibi çökmüştü, biz -dört kişi- Adnan Yücel'in evine giderken. Oysaki şendik, güleçti yüzlerimiz, kapı açılıp İmge'nin* buğday teninde acıyı görünceye dek. Bir çocuğun kaldıramayacağı kadar ağırlık çökmüştü şakaklarına.

Rahatsız olmaması için parmak uçlarımızda yürüyerek yatağına gittik. Daha bir soldu yüzlerimiz, kaslarımız gerildi. Hilmi Haşal, Sadık Yaşar, Helin Donat ve Ben donup kaldık yatağın önünde, kenetlendi dillerimiz, damağımıza bir buruk hıçkırık yapıştı. Dişlerimiz ağzımızın içini ve hayatın ağırlığını kemirip durdu. Bakışlarıyla, ağzından çıkan kırık ve tek tük cümlelerle sanki son veda busesini konduruyordu alnımıza. Sitemkârdı *"Mersin'de miydin"* dedi. *"Niye gelmedin, hani sık sık ziyaret edip kulağıma şiirler fısıldayacaktın"* der gibi baktı gözleri. Hil-

** İmge: Adnan Yücel'in kızı.*

mi Haşal çöktü yanına, iki yıl önce kendisi için yazdığı yazıyı nereye vermesinin doğru olacağını sordu. Hep yanında olduğumuzu, onu düşündüğümüzü söyledi. Ağzımdan zorlanarak da olsa *"seni seviyoruz"* diye bir cümle çıkarabildim. Güldü, yaşamda olduğunun farkında olurcasına gözleri doldu ve *"ben de sizi seviyorum"* diyebildi ancak. Artık su bile içmekte zorlanan bu çınar belki de son görüntüsünü kazıyordu belleğimize, içimiz daha fazla kanasın diye. Ayrılırken tutup ellerini okşadım, iki sevgilinin ellerinin birbirinden aynlışı gibi nazlı, titrek, ağır ağır aynldı ellerimiz. Bir kuşak avuçlanmdan böyle kayıp gitti. Yolda derin bir sessizlik çöktü bedenime, aklımda Adnan Yücel'in anlattığı bir anı gelip gidiyordu daha da acıtarak içimi. *"Enver Gökçe'yi ölümünden hemen önce huzurevinde ziyaret ettim. İçler acısı durumdaydı. Kötürüm olmuş, düzgün cümleler kuramıyordu. Yalnızlıktan, vefasızlıktan yakındı. Ne kadar da üzülmüştüm."* diye anlatırdı Adnan Yücel, rakının ve şiirin hüznü her defasında çöktüğünde üstüne.

Not: *Derin aşkların şairi Adnan Yücel'i bu ziyaretten 23 gün sonra 24.07.2002 tarihinde kaybettik. Sevgili şairimiz toprağının üzerinde şiir çiçekleri boy atsın. Sevdan sevdamızdır, gözün ardında kalmasın, güle güle...*

(Lül, Eylül 2002)

Adnan Yücel'e Ulaşamayan Bir Mektup

Mehmet HAMEŞ

Dostları, dostlarım Adnan Yücel ve şiiri üzerine yazacaklarmış... Yayınevi beni de haberdar etti bu durumdan. Kitaplarını tekrar okurken; anılanma yenik düştüm.

Biliyorum, dostların yazı formatlarına uymayacak bu mektup. Olsun... Adnan Yücel'in farklılığı gibi olsun bu da...

Sevgili Adnan Abi,

Gökyüzü ağır ağır giyiniyordu yağmur yüklü bulutları. Adana'yı kuşatıyordu Seyhan nehri, varoşlar şalgam seliydi ve yanı başında sise tutsaktı portakal bahçeleri... Mürekkebi gri fabrika bacaları şalgam lekesi bırakıyordu sislere... Üniversitenin halkası okaliptüslerle kaplıydı... Suda suretlenirken okaliptüslerin kırılgan dalları, akıyordu yaralı yılan gibi yanımızdan vagonlar... Bulutlar cümbüşlenirken turuncu tülden, ufkun kucağında orman doğurganlığını sergiliyordu uzakta... Yağmur el sallarken Çukurova'ya, rüzgâr ensemizi tokatlıyordu ikimizin... O gün gelip oturdu fil ağırlığıyla belleğime...

Gene çağırıyor bizi Torosların tepesi: Açmış ektiğin şiir çiçekleri... Haydi devşirmeye bu güzellikleri; kol kola, omuz omuza... Torosiarın tepesi yaz ve karbeyaz şimdi Adnan Abi..."de ki sokaklar yetmez bu sevdaya/ evler alanlara yetmez/ varsın kentlerde söylensin bu türküler/ aynı türküler kırlarda söylenmez/ deniz dalgasını vururken kıyılara/ dağlar soluğunu savurur dalgalara/ yaşam bir sevgiliyse baştan sona/ yalnızca saçlarından öpülmez/ de ki bu yar böyle sevilmez/ de ki bu kavga böyle verilmez..."

Akdeniz tuzunu döküyor alnımdaki tere. Mentollü mendilde kuruyor kirpiklerim. Gamlı bir gitar sesi yankılanırken karşı evin odasından, uçurtma ipi gibi uzuyor hüznüm. Oyuncağı kırılan yetimim... Kına rengi duvarda matlaşıyor düşlerim. Paramparça evciliğim: telden trenim, daldan atım, söğütten düdüğüm... Kilden yaptığım bebekler yığılıyor önüme birer birer... Siyah beyaz fotoğraflardayım. Ayağımda su alan meşin yemeni... Karacaoğlan türküsü eşliğinde çoğalıyor hüznüm. Üzgünüm Adnan Abi, sensiz kalan Toroslara üzgünüm.

Yarınlarda; yakılmayan bir coğrafyada, şiirin iktidarında buluşma umuduyla.

Sevgiyle, saygıyla, omuz omuza.

Bir Güzelliğin Bıçakla Kesilmesi

Mustafa KÖZ

Adnan Yücel Şiiri:

Bir şair, kendi yüzüne benzemezse kime benzer ki? Dünya şiiri yüzünü ruhuyla yaşayan onlarca büyük oğluyla, dünden yarına evrensellik arayışında bütün koşularını kazandı, sonrasında da kazanacak. Eluard, Gullien, Ritsos, Josef, Lorca, Char, J. Marti, Desnos, V. Jara, Neruda, A. Walker...Daha niceleri...Türk şiiri de Nâzım'dan bugüne o büyük oğullarıyla yaşadı, yaşıyor. Toplumcu gerçekçi şiirin 30'larda başlayan serüveni, darbe koşulları da dahil hiçbir zaman kesintiye uğramadı. Bu güç koşullarda bilenen sosyalist şairler, sonrasında kendi dillerini arayıp bularak özgün şiirler yazdılar. Adnan Yücel de bu şairlerden oldu. Lirik, yerel dilinin olanaklarıyla güncel dilin sözcüklerini hiç eğip bükmeden doğrudan doğruya *"ne demek isterse öyle anlaşılsın (sezilsin)"* diyerek, ilk kitabı *"Kavgalarla Sözlenen Sevda"*dan (1979) ölümüyle söylenen son kitabına ve dergilerde yayımlanan son şiirlerine değin özgün bir şiirin izini sürdü.

Acı çekmek unutulur; ama acı çekmiş olmak asla...Acının da hasadı vardır. O sonsuz azaplardan devşirilecek olan, şair için yine şiirlerdir. Ancak böyle, geçmişin cenderesinden kurtulabi-

lir, acının yıkımından arınabilir. Hem kendi adına, hem *"öte insan"* adına. Adnan Yücel şiirinde geçmişle bir bağ kurulacaksa, bir *"hasar tespiti"* diye değil, acının közlenen umudunu ve direnme günlüğünü görerek bakılmalıdır olup bitene. Bunun için:

"Gün batarken ayrılırsak eğer
Gizlice bakışlarını doldur koynuma
Güneşsiz ayrılamam

Az sonra
Suyu kesilecek insan ırmağının
Yeminim var şafaklar adına
Yorgun yüreklere biraz umut
Biraz sevgi sunmadan duramam."
(Bir Özlem Bir Türkü, s.14)

demiyor mu *"Rüzgârsız Uyanamam"* şiirinde? *"Rüzgârla Bir"* olan şairin yalın isteklerinden biridir bu herkes için.

Bıçak kesmez bir iyimserlikle umudun çok söylenmiş kuru halinden kaçınarak direngen bir yarın özlemi, bütün şiirlerinin öncül öğesidir Adnan Yücel'in. Mitolojik kavramları simgesel bir görüntüyle güncele taşırkenki ustalığıyla da özgünlük taşıyan Yücel, doğunun ve batının aslında *"tek coğrafya"*, *"tek yatakta akan bir ırmak"* olduğunu da söyler. Bu ırmak, şairin yüreğidir. Yeryüzünde insanın halleri aynıdır çünkü. Acıysa acı, umutsa umut, zulümse zulüm... *"Tek insanın şarkısı"*nı söylerken, tüm insanlığın ortak duygusuna ve ortak bilincine seslendiğinin farkındadır. O bilinçtendir ki karşıtlıkların şiirini yazmanın gerekliliği, diyalektik bir zorunluluk olarak belirir.

"Biz ki o çocukça sessizliğimizde
Hem cahil

Hem yaşlı birer bilgeydik
Vakitleri ayaklarımızla ölçer
Saati gölgemizden bilirdik
Tarlalar yamaçlardaysa enine
Düzlüklerdeyse dikine sürerdik
Ve diyalektik denilen yöntemi
Okumadan yaşayarak öğrenirdik"
(Bir Derenin Akışında
Acıya Kurşun İşlemez, s. 32)

Susmakla haykırmak, elemle sevinç, korkuyla cesaret kolayca birbirlerine dönebilen kavramlardır. Kör, kınında paslanan bir bilinç değildir onunki. Nerede, ne için, ne zaman yaşadığının farkında bir bilinç... Kendi sözleriyle *"mendilinde öfke, çıkınında bilinç"*le çıkılan bir yolculukta şair, yanına sadece kendisini değil, ezilen insanlığı da almıştır. Bir yeryüzü yolculuğudur bu. *"Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek"* sürecek bu yolculuğun ana teması aşk ve dirençtir kuşkusuz. İnsanlığın bütün bütüne erinci için verilecek bir kavganın hiçbir zaman bitmeyeceğini duyurur bir destanın parçaları gibi örülen şiirlerinde. Birey, toplum ve yeryüzü sayrılıklarına göz yumamayacak kadar insana yakındır. Kavga, insanlığın ortak kavgasıdır. Bu savaşımda bir şair nasıl yansız olabilir ki! Bireyi yadsımadan varılabilir ancak bireyin toplumsallık savaşımına. Bunun da fazlasıyla ayrımındadır A. Yücel.

Neruda, *"Saf şiir yoktur."* diyor. *"Saf şiir"*den anlaşılan, dış dünyaya açılan aydınlık kapılarını kapatan, sürekli bedbin, bezmiş bir ruh durumuyla kendine bir kuyuya bakar gibi bunaltıyla, baş dönmeleriyle eğilen şairlerin sızlanmaları, hezeyanlarıdır. İmge, bir ifade aracı değil, bir *"süs nesnesi"* olarak kullanılmıyor mu günümüz şiirinde? Şiirde örtünmeyi, *"mahremiyet"* gören şairden, dış gerçeklik için hiçbir şey istenemeyeceği su gö-

türmez. Oysa şairle okur arasında dolaysız bir *"ruh köprüsü"* olmalıdır. A. Yücel'de çitli dikenli yollardan geçerek varılmaz insana. O dolaysız ruh köprüsünün bir ucunda şair, öte ucunda okur vardır. Yüz yüzelik onun şiirinin gerçeği olmuştur. Şu sözleri onun poetikasını açıklamada önemli ipuçları verecektir bizlere: *"Şiirin özünü sözcüklerin kuşatıp yok ettiği, biçimsel öğelere ağırlık veren, imge adına imgelerin boğulduğu, kapalı, şiir adına çıkmaz sokaklara varan, bulanık sulara dalan ve bireysel duyarlık adına bireyi zembille indirip arzın merkezi sayan şiir anlayışı göklere çıkanlıyor. Bu tür şiirlerde önemli buluşlar ve konular olsa bile, zoraki kurulan dizeler özü kemirdiği için yaşamda karşılığını bulan bir söylem yoktur."* Bu sözler, bugünün şiirini de özetliyor. Şairin aradığı, doğallık ve içtenliktir; imgeye karşı bir duruş değildir. İmge, onun için de gerekli bir öğedir; ama yaşamda karşılığını bulması koşuluyla... Yoksa hayali, afaki temalarla kurulan şiir, dilini de temasına uyduracak, biçimiyle aşınmış, içeriğiyle kapalı bir şiire götürecektir bizi. Konuştuğumuz dille, yazdığımız dilin sözcükleri apayrı olabilir mi? Sözleşmeleri, yemek tariflerini, türküleri, reçeteleri yazan dille, şiirin dili aynıdır. Onu farklılaştıran şairdir. Yaşamın dilini yine ona çevirerek, bir bumerang gibi gideceği yeri buldurur şair. A. Yücel'de de bu dil-yaşam ilişkisindeki doğrudanlık asıldır. Toplumcu gerçekçi şairlerin dil dediği de halkın çarşıda pazarda, yazıda yaylakta kullandığı dildir. Ancak şair bu dili bir kalıba döker, şiir yapar. Dil duyarlığı gelişmiştir bu anlamda A. Yücel'in. Halkın dili, şairin sesiyle tamamlanarak kendi iç sesini, tonunu, rengini bulur. Soluklu, bütünlüklü, kırılmalara izin vermeyen bir şiir dili... Çoğunlukla lirik; söylencelerden yararlandığı şiirlerindeyse epik bir söylem ve bu söylemin ağırlığını taşıyan arı duru bir dil...

Toplumcu gerçekçi şiirde tema bütünlüğünün önemini de kavramıştır A. Yücel. Aslolan anlatmak değildir elbet, duyur-

maktır. Şiirde anafikir aranmaz. Şiir bittikten sonra okurun elinde ayağında bir telaş, bir bahçe serinliği başlıyorsa, yüzü yanıyor, renkli fotoğraflara dönüyorsa her yanı, şiir işlevini baştan sona yerine getirmiştir. A.Yücel, şiirde *"söyleyiş"*'in değerini de biliyor. Okur, temayla birlikte güzelduyuya, dildeki akışkanlığa da kapılarak, şiir okumanın tadına varıyor onda. *"Rüzgârla Bir"* kitabındaki *"Güllerin Söylediği"* adlı şiirde bu ferahlığı yaşamamak mümkün değil!

"Su yangını gün doğumlarından kopanlmış
İki gül yaprağı
Kaç gündür
İmgesi olmuş anlatılamayan bir aşkın
Hangi özlemlerin anlamı çoğalsın
Ve ölümsüzleşsin diye açılmış
Hangi sevgilerle yollara çıkılsın diye
Saklanıp gelmiş bu güne

Şimdi ak bir kâğıdın tülden teninde
Ve karanlıkta
Şimşek dilinin birdenbiresinde
Her biri kaçarken yakalanan
Fırtınalı şiirler gibi geliyor dile"
(Güllerin Söylediği
Rüzgârla Bir, s. 38)

Alıntıladığım bu şiirde, *"ne söylendiği"yle beraber* "neyin nasıl söylendiği" de aranmalıdır. Yeni toplumcu gerçekçi şiire bu noktadan bakmak doğrudur. A. Yücel, bu mihengi bulmuş ve şiirini de bu noktanın üzerine kurmuştur. *"Ah bu sınlsıklam ay ışığı yok mu?"* Bütüne parçadan gidilir. Şiirin kurgusu da dize üzerindedir. Yukarıya *"Dalgalar Senleşirken"* şiirinden aldı-

ğım dize, tek başına bir dizenin de şairi ve okuru anlamla ilişkilendirecek bir gösterge olduğunun kanıtı sayılabilir. Şiir dize değildir, dizeden fazlaca bir şeydir; ancak dize kurmasını bilen şairin, şiirin nasıl yapıldığını bildiğini de söyleyebiliriz. A. Yücel'de dize, şiire giden yolun önemli kapılarından biridir. (Uzun şiirlerinde bu yapı biraz kırılır, anlatı öne çıkar.)

C. Süreya, folklorun şiire düşman olduğunu söylüyor. Bu söz, ardında bir açıklamayla düşünülmediğinde, yanlış anlamalara açıktır. C. Süreya'nın şiirde silme folklorik bir motif arayan ve şiirini bu ilişki üzerine kuran şairlere dokunduğunu anlıyoruz bu cümleden. Yoksa halk kaynaklarından yararlanıp, söylenceleri, destanları, türküleri kendi şiirinde bir dil anahtarı, tema taşı olarak kullanan şairlere atılmış bir söz değildir bu. Yücel de folkloru bir kültür kalıtı olarak görüyor. Sözel türlerle (söylencelerle, destanlarla, deyimlerle, ağıtlarla, ninnilerle...) aynılaştığı zaman, folklorun şiire düşman olacağını söylüyor. Bu anlamda C. Süreya'yı da doğruluyor. Halkın dilinden, dil kaynaklarından, öykülerinden (hayat ve hayallerinden) yararlanılmalıdır. O zaman folklor, şiirin içinde farklı bir tat olarak kalacaktır. A. Yücel bu tadı bulmuştur. Mitoloji ve folklor, şiirinde rastlantısal bir kullanımda değildir. Bile bile eritilmiştir. *"Ateşin ve Güneşin Çocukları"*nda (destan şiir) bu özellik görülür. Mezopotamya, taşıyla toprağıyla ayağa kalkar şiir boyunca. Şairin coğrafyanın ve tarihin birbirlerine bağlanmasıyla insanlığın gerçek geçmişinin mitolojide aranmasına inanmasından kaynaklanır bu durum.

Şiir, dünle bugün arasında gerçek olanı söylemekse, bu istek de her şairin kendi yaşamını yeryüzüne taşımasıyla değer kazanıyorsa, A. Yücel, dili ve duruşuyla bu gerçeği günden güne çoğaltarak söylemeyi sürdürecektir.

Ses Gelir mi Suskun Fotoğraflardan!..

Yılmaz YEŞİLDAĞ

İşte gece...

Yağmur yağıyor...

Her başımı kaldırıp fotoğrafına baktığımda dökülüyor yağmurlarım. Dur durak bilmiyor kahrolasıca... Odanın içinde bir o yana bir bu yana voltalıyorum; ardında da gelip kendime tosluyorum ikide bir!.. Masama oturmuş, bu geceye bir ad yakıştırmaktayım, adsız geceye... Oysa adı yok ışık kaçkını gecenin, bir başka insanı yaşar olsa da gece gecedir ve adsızdır. Tıpkı ölülerin de 'ölüm' diyemeyecekleri gibi...

Yadsıyorum geceyi ve ölümü.. Soluk alıyorum derin derin geceye inat, geceye karşın... Alıyorum ya, nasıl bir soluk rengim. Korkuyorum, bakamıyorum fotoğrafına, yüzüne...

Şimdi sana ne anlatsam, yalnızlığımı mı; yoksa ellerimin üşüdüğünü mü? Canını sıkar... Düşecek taşın ses veremeyeceği bir kuyu yalnızlığı içimde...

Ya acı!..

Bir fısıltıyla tütüyor dudaklarımda... Şu bedenimde, damarlanmda dolanan sıvı, özsuyu gibi yürüseydi senin varlığına diye hayıflanıyorum.

Hep söylemiştim sana; gün batmadan başlamalı kemanlar, yoksa kimliğimizin tüm görkemini sağlayan bu mum ışıkları da işe yaramayacak, bozulacak büyü...

***

Yağmur yağıyor... Üşüyorum... Yüreğim gırtlağımda konuşmaya çalışıyorum telefondaki dostla, Öner'le... Hani, acıktım, deyip de sıktığın gibi sıkıyorum parmaklarımı... Elini arandım, elin yok, yok elimi ısıtacak sesin; üstelik ödünç verdiğin palton da yok... Dudaklarıma o günkü gibi bir kahkaha düşsün istiyorum; paltonun içinde yitip gittiğim zamanki gibi... Acıyla kıvrılıyor, beynim acıyor...

O gün... Isındı ellerimiz kenetlenince birbirine, yangınlara yandı, duygunlaştı. Azıcık sıktım parmaklarını, azıcık; gürül gürül bir türkü yanıt olana dek. İşte, o an başladı adına serüven dediğimiz yürek vuruşları... Es geçip kendi açmazlarını, sevişmeye koyuldu anason kokulu türkülerinle parmaklarımız, yerinden, bedenlerimizden kopmuş, çevrelerine aldırışsız kurtçuklar gibi. O insan sıcaklığının tadını, özgürlüğünü yaşayamayacağım bir daha...

Dün, o anıları geçtim. Hava inadına sıcaktı sıcak olmasına.. Ceplerime soktum ellerimi, üşüyordu!..

***

Bu gece, bilmem kaçıncı kez doğdum bedeni soğumamış bir ölüden. Bir deniz çıkıntısı üzerinde, ölü bir ışığın altında ve soğuk neminde yabancı bir döşeğin...

Geceydi ve tüm bedenler bir ölüme soyunuyordu ve ben doğdukça ağlamasız bütün çocukluğumda...

Uykusuzluğum o geceden ...

Ve o yüzden içeriden ve dışarıdan bastırılmış, boğulmaya bırakılmış, aç hayvanlara dönmüş duygularla dolu ceplerim.

Tümü de o uzak kentin toprakaltı soğukluğunda. Hiçbirinin gözlerinde çılgın yeşili pırıltılar çakmıyor artık. Beli kırık bir sokak köpeği gibi sürünüyor hepsi de.

***

İçtenliğiyle, dürüstlüğüyle kentli soydaşlara adanmış bir türkü gibi kınında duruyor "Soframda Kaval sesi." Yitip giden, gelip geçen bir günün öyküsü gibi...

Sahi, dün neler olmuştu, nerelerdeydim ben?..

Neden "acı acı çalmıştı" telefon?.. Neden her zaman olduğu gibi sıcak değildi Öner'in sesi? Ve neden herkes "bekleniyor"lu cümleler kuruyor sana dair?

Bak, bir kez daha döndü dünya ve her şey yine yerine oturdu, her şey... Benden başka.. Güneş bir kez daha doğdu ve karşımda yine o insanlar, tıpkı kursaklarını aşırı buğdayla doldurmuş da uçmayı bir türlü beceremeyen serçeler gibi!' Uçmayı unutmaktan öte, birer taş gibi düşen kuşlar gibi yürekleri tıpkı! Ya ben, ben neredeyim şimdi? Taş yığını koca bir kent yitiği ben ve ötekiler. Yaşadığının ayrımına varıp un ufak edilmiş düşlerin peşinde koşanlar. Sığındıkları her limanda 'köpek öldüren şarabı' içmeyi düşleyenler, düşlerde mut arayan yitik kimlikliler.. İnsanı elden, ayaktan, sevişmekten eden loş bir ışık altındaki yalnızlıklar...

***

Kent yangını penceremin uzaklarında bir ozan, ozanım, yüreğinin son tıkırtılarını dinleyememiş bile...

Neye yarar yüreğimin beynime beynime vurması acıtmaktan başka?

Şimdi, fotoğraflara çakılı bir yaşam haykıracak dosta düşmana inat: Acıya kurşun işlemez.

Adnan Yücel Unutulur mu Hiç

İhsan YÜCEL

Şevket Yücel, derken *Adnan Yücel.*

Birinin acısı yeterince dinmeden, bir başkası geldi, yüreğimize oturdu. O da sonsuzluğun derin sessizliğini yaşar oldu birden.

Adnan Yücel, yazınımızın yüz akıydı. Değerbilir bir yetenekti. *"Söylem"*e taze kan verenlerdendi. Kendisiyle yüz yüze bir görüşmüşlüğümüz olmadı. Ne var ki şiirleriyle, yazılarıyla, edimleri eylemleriyle hep yanı başımda hissettim onu. Daha önce sayrılanıp *'Balcalı'*da sağaltıma alındığını biliyordum. *Mehmet Çetinkaya*'yla görüşmemizde durumunun iyiye gittiğini belirtmişti.

O bir sevgi ve umut çınarıydı. İçin için kaynayan sıcacık yüreğinde yaşamın çirkinliklerine bir meydan okuyuş vardı. Yüce değerlerin inatçı bir savunucusuydu o. Yazı ve şiirlerine estetik tatlar katarak, onlara yüreğinin en yoğun duygularını akıttı. Şiirlerindeki incelikli duyumsayışlar, özgürlüğe, barışa, eşitlikçi bir dünyaya olan özleyişler unutulur mu hiç.

Anadolu ekinini derinlemesine özümsediğini görürdünüz onun. Yabancılaşmayı kırmıştı. Özentici, ben merkezci değildi.

Özgün ve özenliydi. İnsancı gerçekçiliğin, Anadolu aydınlanmacılığının en has temsilcilerinden biriydi. Batı öykünmeciliğiyle evrensel birikimleri birbirine karıştırmayacak denli bilinç ve birikim yüklüydü. Kuşkusuz ürünlerinden hoşlanmayanlar da olabilir. Bunu eleştirel bir bakış açısıyla ortaya dökümlemeleri gerekmez mi? Gel gelelim bu konuda ülkemizde sağlıklı bir kurumlaşma olduğu söylenemez.

Yaşarken bin bir pisliğe bulaşıp hiçleşenler var; Bir de yitip gitseler bile çoklaşanlar. Tilkileşenlerin ölümü ekranlarda, medyanın baş köşelerinde cafcaflı, göz alıcı ve bağırtılı bir biçimde duyurulurken, bir sanatçının ölümü ne de sessiz, kimsesiz gibi oluyor. Bir avuç gerçek dostlar, gönüldeşler sahipleniyor ona. Ülkemiz açısından ne de iç karartıcı bir tablo değil mi?

Adnan Yücel, yatağına oturmuş gürül gürül akan bir ırmaktı. Dünyaya sağlıklı, insani bir bakışı vardı. Torosçaydı. Kekik kokulu şiirleriyle, kendine özgü alçakgönüllü kişiliğiyle bir çınar gibi dimdikti. Yaşamı boyunca insanın değişmesini, çirkinliklerden arınmasını, daha güzel bir yaşama taşınmasını dilemiştir hep. Tüm dostlarına ve *"Söylem"* ailesine başsağlığı dilerim.

"Ölüm, adın kalleş olsun!"
(Enver Gökçe)

Teslim Olmak Yok

Ali OZANEMRE

Bu başlık, şair *Adnan Yücel*'in, yaşamının sonlarında yazdığı bir şiirinin de adı. Söz konusu şiir üç bölümdür. İlk bölüm 6, öbür bölümler 5'er dizeden oluşur. Demek ki orta uzunlukta bir şiir:

TESLİM OLMAK YOK

Mürekkep değil ellerime bulaşan
Tannlaşmış nehirlerin sulandır
Toprak doğurganlığının çığlıklandır
Yazanm yazanm sözüm bitmez
Bir ömür çıkar karşıma
Bir de şiire yakışmayan hastalıklar

Kınlan bir dalın acısı değil bu
Bir gülün solma sancısı değil
Öyle kolay teslim olmak yok
Beynimde uçuşan imgeler var daha
Dizelerini okşamam gereken şiirler var

Yağma yok diyor bir dost
Öyle yağma yok
Toprağa mührümü basmadım daha
Sesimin ucunda filizlenen aşklar
Sesimin ucunda büyüyen umutlanm var
(Söylem, 85.s.-Nis. 2002-sy.7)

Toplam 16 dizeden oluşan bu şiirde, öbürlerine göre kısa sayılabilir 3 dizeyi ayrı tutarsak, divan ya da halk şiirindeki gibi olmamakla birlikte ses yoğunluğu ve hece sayısının birbirine denkliği bakımından bir dengenin sağlanmış olduğu görülür. 10-13 heceli dizeler...

Ölçü, şairin genellikle uyguladığı serbest ölçü. Dizeler denk değil dengeli. Daha kısa olan 3 dize de göz önüne alındığında bu iyice açığa çıkar. Ölçü *'serbest'* ama iyi düzenlenmiş bütün serbest şiirlerde olduğu gibi burada da uyak düzeni büsbütün göz ardı edilmemiş.

Bu noktada en belirgin durum bölüm sonlarında: İlk iki bölümün *Bir de şiire yakışmayan hastalıklar... Dizelerini okşamam gereken şiirler var* biçimindeki son dizeleriyle son bölümün *Sesimin ucunda filizlenen aşklar / Sesimin uçunda büyüyen umutlar var* biçimindeki son iki dizesi uyaklanışça ortaktır. Ses uyumu başka yerlerde de var. Örneğin ilk bölümün dönerayakla (redifle) sağlanmış 2. 3. dizeleri; ikinci bölümdeki *var* ve *değil* sözcükleriyle sağlananlar, ayrıca *acısı, sancısı* sözcükleri... Bunlar içuyağın da dikkate alındığını gösterir. *"... sözüm bitmez"*deki *-z* sesinin sağladığı müzik, *kınlan, dalgın, gülün*; daha aşağıda *filizlenen, büyüyen; umutlar var* sözcüklerindeki ortak sesler şiirdeki müzik etkisini çoğaltan içuyaklardır.

Önemli olmakla birlikte bir şiirde uyak ve içuyak o metnin şiir olmasını sağlamaya kuşkusuz yetmez. Bunların yanında sözcüklerin ve dizelerin birinden öbürüne kolayca geçiş, birbiri-

ni anlamsal olarak da bütünleme ve derin çağrışımlara yol açabilme özelliği de önemli.

Ne bir sözcük artık ne bir sözcük eksik mükemmelliğinin iyi bir örneği sayılmasa da bu şiirde bu özellikler epeyce var: Dizeler dengeli, sözcükler ses ve anlam bakımından uyumlu. Sesten sese, sesten söze, sözcükten dizeye, dizeden dizeye geçişler kolay. Kolayca söylenmiş duygusu veren doğallık...

Bir metne *"güzel şiir"* dememizi sağlayan başka şeyler de vardır. En başta okuyucuyu duygu ve düşünce bakımından etkileyebilirle özelliği. Okuyucunun algılarını ayağa kaldırmayan, duyumlarını kamçılamayan, onu bir bakıma varsıllaştırmayan şiir neyin şiiri olacak ki... Sesler, sözler, söyleyişler çok güzel; imgelem kucak kucak ama dişe dokunur hiçbir şey söylenmemiş. Bütün o güzellikler neye yarar?

İmge. şiirde vazgeçilmez bir gereklilik. Bu arada hem başkalarından ayrı söylemek, hem garipleşmemek de çok önemli. Hani kıldan ince, kılıçtan keskince denilir ya, şiirde imgenin kullanılması da öyle incelikli bir iş. Yoksa imgenin şiire katkısı, gücü, etkinliği geri tepebilir, şiir yaralanır o zaman. Çünkü ilginç buluş avcılığına çıkıp özü bakımından *"hiçbir şey"* olan dizeler yığınıyla şiir olmaz. Öyleyse imge *'gerçek'* okuyucuyu bir yerlere alıp götürebilen bir şey olmalı. Şiir bunu yapamıyorsa geç onu. Yazanı bile bir süre sonra hiçbir çağrışıma götürmeyen boş gevezelik türünden şiiri sahibi okuyup yazsın... Doymuşluktan ya da bir türlü doyuma ulaşamamaktan kaynaklanan bunalım şiirini...

Şair; bireysel aşkı mı işliyor, toplumsal bir duyarlılığı mı dile getiriyor, bir güzelliği mi öne çıkarıyor, ya da bir sorunu mu deşiyor? Her ne ise o, kuşkusuz apaçık olmadan yani imgelerin sağlayacağı çağrışımlarla söze dökülüp insana sunulmalı.

Şair Adnan Yücel'in *"Teslim Olmak Yok"* adlı bu şiirinde, sözü edilen bu özellikler şu ya da bu ölçüde yer alıyor.

"Teslim olmak yok".

Şiirin ana temi ölüm.

Ölüm, her canlı için kaçınılmaz gerçeklik... Uzak düşüncesi bile acı verir. Bu acıyla kimileyin umarsız bir durumda duyumsar insan kendini. Kimileyin de o, son vuruşu yapıncaya dek direniriz, teslim olmayız.

Ölümlerin ardından ağıtlar çöker tepemize. Belki de gelecekteki kendi ölümümüze ağlarız. Biliriz ki ölüm bizim için de kaçınılmaz bir son, hiç istenmeyen bir başlangıç.

"Son konuk"'un kapımıza dayandığını görüyorsak sözümüz, söyleşimiz onun tutsağı olur çoğu zaman. Düşüncemiz hepten tutsak... Onu, o duyguyu kendimizden ne denli uzak tutsak da o hep aklımızdadır artık. Bu, kimileyin davranışlarımıza, kimileyin uğraşılarımıza yansır. Örneğin şiir yazıyorsak orada gösterir kendini ölüm duygusu. Son günlerinde (son şiirlerinde) Adnan Yücel'de olduğu gibi.

Adnan Yücel'in sayrılığı 1-1,5 yıl önce birden bire gösterdi kendini. *"Bir satır yazıyı düz yazamıyorum. Satır ya yukarı ya aşağı doğru kayıyor."* demişti. Sonra beynin arka bölümünde bir ur olduğu anlaşıldı. Alındı. Neyin nesi olduğunu kendisi de biliyordu. Sağaltım sonrasında "iyileşti" biraz. Ama o, kötü bir hastalıktı. Bütün direncine karşın alıp götürecekti. Bunun çok yakın olduğunu biliyordu. Davranışlarında, dostlarıyla ilişkilerinde ve olabildiğince birlikteliklerinde yine bilinen Adnan Yücel'di, ölüm hiç yokmuş gibi...

Giderek ellerine mürekkep bulaşmaz oldu. Yazmakta zorlanıyordu.

Bu şiirin ilk dizesini bu duygu ve düşüncenin anlatımı olarak yorumlamak olası.

Bir başka yorum; şimdiye dek ellerine bulaşanın mürekkep olmadığı, sanat olduğu; özellikle de şiir. Bunu *"Tanrılaşmış nehirlerin suları"* benzetmesiyle imgeleştirmiş.

Mürekkep gibi görünen o ırmakla, ne denli çok yazsa, yazmış olsa da bu eylemde bir bitime ulaşamadığı düşüncesinde. Mührünü henüz toprağa basamadığı kaygısında. Bu kaygı fırtınasında mutlak bir bilim çıkıyor karşısına: *Bir ömür, bir de şiire yakışmayan hastalıklar...* Kanser gibi...

Her ölüm insanlıkta bir kırılmadır. Kişinin kendisi için de, kırılan o dalın derinden kuruması. Kuruyan dalla birlikte bir de gül solar.

Ürküntü veren bu olgularda en büyük sancıyı, o duygunun sarmalındaki kişi duyumsar. Şair bu duygusunu, *"Bir dost"* dediği *M. Nuri Ayvalı*'nın "Yağma Yok" adlı şiirindeki bir dizeye yollama yaparak Öyle kolay teslim olmak yok biçimindeki dirençli dizesiyle savuşturuyor. *"Teslim olmak yok!"*

Teslim olmak yok; çünkü şiirleşecek İmgeleri, dizeleri okşanacak şiirleri var daha. Sesinin ucunda filizlenen aşklarını, aynı noktada büyüyen umutlarını şiirsel anıtlarla dikse, o zaman, toprağa mührünü basmış sayacak.

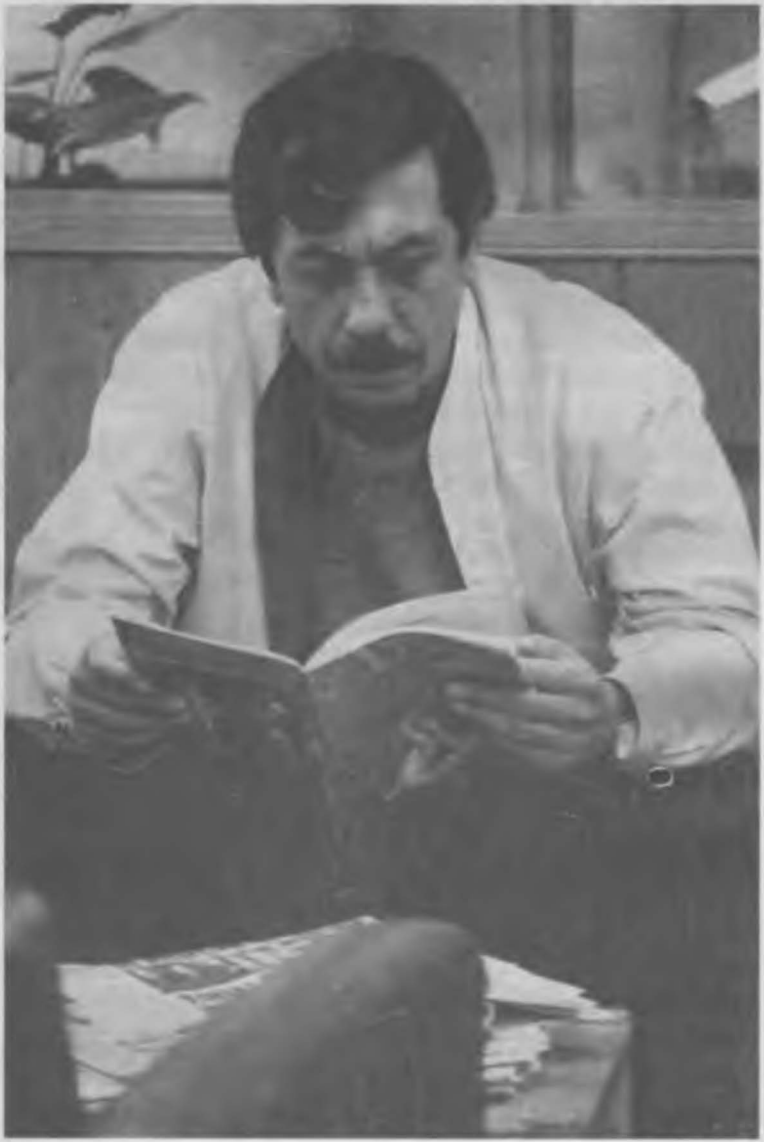
Koca Yunus, Şu dünyada bir nesneye *"Yanar içini göynür özüm / Yiğit iken ölenlere / Gök ekini biçmiş gibi"* demiş.

Her ölümün etkisi eşit olmasa da her ölüm erken ölüm. Doğru. Kaç yaşında gelirse gelsin kişi, daha sözünü bitirmemiş olacak. Hem de ne çok söz... Hem de en usta işi şiirleri daha gerilerde... Adnan Yücel gibi... Gök ekin biçilmiş gibi...

En verimli çağdayken, henüz söylemeye zaman ve olanak bulunamamış o sözler, daha başka birçok şey gibi kalır geride. Bu, kesin. Ne yapmalı öyleyse? Zamanı ve olanakları son ana, sonuna dek kullanmalı, *"teslim olmak yok"* diyebilmeli insan.

Adnan Yücel öyle dedi.

(Söylem, Eylül 2002)

-Olmayın bu kadar katı yürekli
Ey bu dünyada kalan insanlar- (Villon)

Yücellerden Adnan

Ahmet ARSLAN

Adnan Yücel öldü, daha çok ürün üretebilecek yaşta; 49'unda.

Hasan Hüseyin'in sofrasında yetişmiş bir şairdi yanılmıyorsam. Anılarında çokluk *H. Hüseyin*'den söz ederdi. Ancak ben, Yücel'i, öğretmen olarak atandığım Adana'da; giderek Adana'da yayınlanmakta olan *Söylem Dergisi*yle tanıdım yakından. Bir-iki çilingir sofrasında oturmuşluğumuz da oldu hani! O tür *"sofra"*ların da *"Adnan Hoca"*sıydı diyebilirim; gerek şiir okumasıyla, gerekse kadeh kaldırışıyla sofraların *"Adnan Hoca"*sı...

İçtenlikle belirtmek gerekirse A. Yücel'in şiirlerini eleştirip, bir sonuca varabilecek düzeyde değilim. Ancak ne olursa olsun O'nu, toplumcu gerçekçiliğin yılmaz savunucusu olarak görürüz şiirlerinde. Kısaca toplumcu bir şairdi Yücel. Burada, O'nun ne şiirlerini değerlendireceğim, ne de edebi kişiliğinden söz edeceğim. Salt söz etmek istediğim geçmişin içinde uzanan, şimdiyse *"bad-ı sabah"*ın birkaç anısı olarak, *"uslan artık deli*

gönül" gibi türkülerle süslenmek istenen birkaç düşünce, birkaç özlem.

A. Yücel, iyi *"rakı"* içerdi; oturduğu sofranın adabına uygun. Demek o "sofra"lar belki de O'nu üretkenliğe götürebilen ana damardı. Yücel, bu damarı çok iyi yakalamasını bilen bir sözcük ustası; derslerine çok iyi hazırlanan bir sanat kalfasıydı. Son bir-iki yıl bu *"sofra"*lardan uzak kaldı ister-istemez. Çünkü O da sanki bir kuralmışçasına -diğer sanatçılar gibi çokluk- *"beyinsel fırtına"*ya tutulmuştu. *Adana, Balcalı Hastanesinde* yatıyor oluşunu duymuş, görmeye de gitmemiştim. *Bir hasta ziyaretine, toplumcu bir sairi hasta yatağında görmeğe gitmeyişimin; evet gitmeyişimin hiç haklı nedeni yoktur; olamaz da. O nedenle bu konuda kendimi her zaman suçlamam gerek.*

Hastalık sonrası *Carrefour*'da bir gün, bir de baktım marketin sebze reyonunda biri bana bakıp, eliyse havada. Sabah saat 10-11 sularıydı yanılmıyorsam. İnsanların az olduğu zaman. *"Kim"* dedim kendi kendime, *"bu elini havaya kaldınp bana bakan?"* Fiziksel görünümüyle *göçmen*lere, *Rumeli*'lere benziyordu çokluk. Anında hem nereden bilebilirdim ki, elini kaldıranın *Adnan Yücel* olduğunu. Bakar bakmaz hemen tanıyamamakta da haklıydım. Çünkü *Yücel,* uzun boylu sokaktaki adamın deyimiyle babayiğit; babayiğit olduğu kadar da karayağız ve de Elazığ'lıydı. Demek hastalık insanın benzini soldurup, ne hallere sokuyordu. Biraz dikkatle bakınca elini kaldıranın *A. Yücel* olduğunu anlıyor, takriben on metre kadar yürüyerek yanına yaklaştığımda, *"kusura bakma tanıyamadım"* diyerek, *"çok değişmişsin..."* diyerek gaf üstüne gaf yaparak, *"baltayı tasa"* vurdum. Çünkü karşımdaki bir hastaydı; bu hastanınsa psikolojik morale gereksinimi vardı öncelikle. Bu, büyük bir hataydı; hatanın daniskasıydı. O'nun değişmiş olduğunu; hem de eksi olarak tanınmaz durumuna geldiğini söylemek hata değilse ya

neydi peki? Bir de elini kaldırarak bana baktığında, hemen tanıyamam nedeniyle oralı olamamamın O'nda uyandırdığı ya da doğurduğu olası ezikliği şuracıkta sözcüklerle ifade edebilmek kolay değil. Çünkü aramızda direk olmasa da endirek biçimde büyük sayılmayacak bazı uyuşmazlıklar, ayrılıklar vardı; O da ben de bunu, davranışlarımızda olsun, karşılaşmalarımızda belli ediyorduk bazen. İşte onun için elini kaldırıp bana selam vermek istediğinde, benim hemen tanımayarak, oralı olmayışımdan *A. Yücel*'in ne kadar üzülmüş olduğunu bana bakan gözlerinden okur gibi oluyordum.

Evet, şu mayhoşsu çilekeş ömrümde *Yücel*'lerden üçünü görerek tanık oldum. Biri, 1968 ya da 69'mıydı yıllardan, genel kongresi yapılan *TİP*'in, S. Sırrı Tarcan salonuna yakın Ankara Gar lokantası. Vakitlerden öğle. Birkaç arkadaşıyla oturan top sakallı, ince yüzlü; masa üzerinde yanılmıyorsam üçüncü ya da birinci sigara paketi, birini söndürüp, birini yakan; ama konuşamadığım, ama görüşemediğim, ancak uzaktan gördüğüm *Can Yücel*; diğer ikisi de arada bir, bir araya gelip *"kadeh"* tokuşturduğum *Şevket Yücel* ve *Adnan Yücel*. Önce Can ayrıldı aramızdan, sonra Şevket Abi, sonra da Adnan. *"Şair gibi yaşayan"* bir şairdi *C. Yücel; "bohem"* yaşamı sürdürürken. *Şevket Yücel*'se *"taşralı bir sanatçı"* olarak, *"yereli küçümseyen"*lere meydan okudu hep, elindeki çiviyle koskoca dağı delmeye-eritmeye çalışırken. *A. Yücel*'se, bir okyanusun derinliğine gitmek istedi, bir rüzgar gibi şiirselliğin hızıyla *"beyin fırtınası"*na yenik düşerken. Biri, *"baba ocağı"*ndan, *Karadeniz*'den uzakta *Datça*'da yatıyor kabrinde; diğeri *Maraş*'ta; *A. Yücel*'se Elazığ'da.

Üçünü de saygıyla anıyorum.

Sanmayın ki üçü de yenik düştü. Ölüm karşısındaki *"yenik"*likler hep görecedir, hep değişkendir. Bugünün ölümü, yarının doğumudur çünkü. Düşün erleri, üreten beyinler yeni-

le-yenile yenmesini de öğretecektir tarihe tıpkı bugünün doğmuş olduğu uygarlığa ilişkin *"utku"*'ları, *"konfor"*'ları gibi. Her utku, her konfor bir aşama, bir yaşama sevinci değil midir? Ne denilir ölüme, *"adın kalleş olsun"* demekten başka?

Yücel'lerden Adnan da öldü, yaşasın A. Yücel!..

"Ölüm Kör Bir Orakçıdır Yaban Otları Arasında En Güzel Çiçekleri de Biçer"

Yaşar ÖZTÜRK

Antik çağdan yakın bir zamana kadar yani sözcüklerin anlamlarının içeriklerinin boşaltıldığı bir sürece girdiğimiz bugüne değin *"şiir ve şair"* korkulandı. *"Şiir, yalnızlığın dostudur"* diyor Cervantes Goethe ise *"Şiir kurtuluştur, özgürlüğe kavuşmaktır."* Şair'e gelince Alfonse Daudet egemenlerin tahtını yitirmekten korkanların bakış açısını gözler önüne seriyor : "Şair alnında lanet damgası taşıyan insandır" Eflatun çok iyi tanımlıyor : *"Her aşık şairdir"* Aşk kavgasının en yiğit şairlerinden biriydi Adnan Yücel :

Bir inancın yüceliğinde buldum seni
Bir kavganın güzelliğinde sevdim
Bin kez budadılar körpe dallarımızı
Bin kez kırdılar
Yine çiçekteyiz işte yine meyvedeyiz

Bin kez korkuya boğdular zamanı
Bin kez ölümlediler
Yine doğumdayız işte yine sevinçteyiz
Bitmedi daha sürüyor o kavga
Ve sürecek
Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek

Devirden devire şiirlerle toplumları peşinden sürüklemeye kalkan düşünceler ve inançlar onun gücünü kullanırken şiire ve şaire karşı düşmanca bir tavır da sergilediler. Şiirsel bir dille yazılan Kuran'da Şairler için özel bir süre vardır. İkinci büyük süre olan Şuara'nın anlamı Şair sözcüğün çoğuludur. 224-226 ayetlerinde şunlar yer alıyor: "Şairlere gelince onlara sapıklar, azgınlar uyarlar. Onların her vadide, şaşkın şaşkın dolaştıklarını, yapmadıkları şeyleri söylediklerini görmüyor musun?"

Şairlerin derisini yüzdüler. Boynuna yağlı ip doladılar. Yaktılar. Ne diyor Adnan Yücel :

O saray ki üretmeden tüketendi
Ülkeleri çığlık çığlık
Bir ganimet uğuruna kılıçtan geçirendi
Dili yoktu diller içinde-bu yüzden
Sesi yoktu sesler içinde- bu yüzden
Korkulu bir zorun yasası yalnızca
Hayasızlığı ve şiirsizliği bu yüzden
Bahardan kışa yağma savaşlan
Kıştan bahara yağma sofralan
Sevgisizliği bu yüzden
Banş güvercini Hacı Bektaş yolculan
Sevgi denizi Yunus dostlan
Silindiler birer birer yeryüzünden
Baba İshaklar-Şahkululer

Bedrettinler-Börtlüceler
Torlak Kemaller- Pir Mehmetler
Ve daha niceler- niceler
Bir saray saltanatına kurban edildiler
Onlar ki sevginin inançlı sesiydiler
Ve zamanın sonsuz topraklarında
Nehirleşen bitimsiz birer şiirdiler.

Nedense hep filozofların en çok çileyi çektiği düşünülür, tersine çileyi çeken şairlerdir. Düşüncelerinden dolayı öldürülen Thomas More'un Ütopya adlı yapıtında yer verdiği alıntı da bunu şöyle aktarıyor: *"Platon şunu öğütler: Bilgeler sürekli bir yağmur boşanırken sokaktaki kalabalığa evlerinize girin de ıslanmayın diye bağırırlar. Sesleri duyulmazsa sokağa çıkıp herkesle birlikte boşu boşuna ıslanmazlar; başkalarını budalalıktan kurtaramayınca evlerinde oturup kendilerini korurlar tek başlarına."* Buradan yola çıkarsak şair, *"sokağa çıkıp herkes ile birlikte ıslanandır."* Belki de en çok ıslanandır. Aklının sesini yüreğinin ardında tuttar. Şairin bakışını şöyle dile getiriyor Adnan Yücel:

Güneşi herkes sever bir duygu adına
Ya gün doğarken bir dağın görkeminden
Ya da batarken
Bir denizin kanlı yumuşak yüreğine
Olmayan bir ışığı yakmak gibidir oysa
Bizim gözlerimizle bakmak güpeşe

Adnan Yücel'le, Ünsal Öztürk aracılığı ile tanıştık. Ölümün bile kesemediği bir dostluk, bir arkadaşlık böyle başladı. "Söz büyücüsüydü" Adnan Yücel. Sözü ve özü bir olan ender insanlardan biriydi. Bir ihanet, kalleşlik oyununa dönüşen edebiyat,

sanat ortamının içinde dürüstlüğe, namusluluğa ve hepsinden öte bir siyasal duruş gösterebilme yürekliliğine sahipti. Bu yüzden çok sevmiştik. Bir şiiri onun bakış açısını çok güzel anlatır:

Dünyanın bütün dil bahçelerinde
İki tek sözcük dolaşıyor yalnızca dilinde
Hırs ve para
Birinin
Diğerinde kaybolduğu ihanet şarkısı
Yüreği alıp mühürleyen
Ve onurun
Ölümüyle bütünleyen iyileşmez yara

Varsın küllenen yürekler utansın
Ne aşk giriyor artık sözlerine
Ne dostluk
Ne de inancımız olan kavga
Konuştukça sayılar doluşuyor bakışlanna
Konuştukça ayak oyunlan
Yalanlar
Ve kurt sevinçleri dumanlı havalann

Ben yine sevinçten ve coşkudan yana
Bildikleri gibiyim dostlann
İki çiçek büyütüyorum
Yaz göğünü kucaklayan penceremde
Bir gürültülü kokusuyla fesleğen
Bir de haykıran moruyla menekşe
Suladıkça diyorlar ki bana sessizce
Aşkı tutsak edersen cüzdanlara çeklere
Sulann ışıklı türküsünü
Bir daha taşıyamazsın çiçeklere

Niçin biz şairleri, yazarları, sanatçıları, aydınları uzaktan sevmeyi yeğleriz? Onların şiirlerini, yazılarını okur yapıtlarını görüp inceler ama hediye edilmedikçe de para verip satın almayız. Üstelik kitabını ya da yapıtını hediye etmediği ya da göndermediği için de onu kınarız. Hani "ben kitaplığımı ödünç aldığım kitaplarla kurdum" diye bir ünlünün sözü vardır ya! Biz de ancak bize sunulan kitabı okur, eleştirir, tanıtır ve ağzımıza alırız. Adnan Yücel'in böylesine sahte ilişkiler ağına gereksinimi yoktu. Bir şiiri bunu en yalın biçimde dile getirir :

Bir güzellik uğruna ömrünü veren
Bir mutluluk tadına varmadan giden
Irmaklann diliyle türküler dizen
Kararmamış yürek bilsin ciğer parem

Söyle aynk tarlasında güller duysun
Yannı bugünden gören canlar duysun

Bahan giyinen dallar kar altında
Güneşe uzanan kollar karanlıkta
O yılmayan sevdan duysun

Yaşamın diğer alanlarında olduğu üzere bir başka ilişki ağına göre değerlendiririz. Ahbap çavuş ilişkisi. Feodal yaklaşımlar içinde grup anlayışı. İlahın ya da tarikatın şemsiyesi altında olma. Mafyavari bir ortamın içinde yer alma zorunluluğu. Adnan Yücel'in güzel yanlarından biri de buydu. O doğrunun ve güzelin savunucusuydu. Bu yüzden fildişi kulelerde oturanların yanında yer almadı. Daha namuslu bir tavır sergiledi. Yaşamdan, halktan kopmadı. Bu tavrının kuşkusuz ona olumsuz yansımaları oldu. İş adamından yazarına hep taşıdıkları İstanbul etiketi ile, Anadolu'yu küçük görme değil görmezlikten gelme

yaklaşımı içinde olanlar; Adnan Yücel'leri bir türlü hazmedemez. Doğum yeri Anadolu olanların ölüm yeri olan İstanbul'a boyun eğmediği gibi Adnan Yücel, Anadolu'da kalarak Anadolululara oldu. Ölümünün ardından Damar Eylül 2002 sayısında çıkan yazılar onun *"yalansız ve riyasız"* bir çevrenin içinde yer aldığı gösteriyor. Erdoğan Alkan'ın özetlediği Paul Eluard'ın şiir görüşüne göre *"Şairler fildişi şatolardan çıkıp ortak yaşamın, yani başkalarının, toplumun sorunlarıyla ilgilenmeli, başkalarının yaşamını kendi yaşamı olarak duyumsamalı. Şiir her türlü zulme rağmen, bozuk düzenin, eyyamcılık, uyumculukla işbirliği yapan çıkarcılığın hizmetine girmeye karşıdır. An şiir, fildişi kulelerden, salt güzeli ortaya koymak için yazılan şiir değil, insanlığı antan şiirdir. Şair esinlenenden çok esinleyen kimsedir, şiirlerin temel niteliği çağrıştırmak değil, esinlemektir. Şiir her türlü sanı, aldatmaca ve yalana karşıdır. Şiir bilgi aracıdır, insan bilincini karanlıktan çıkarıp gün ışığına kavuşturur. Düşünce insanlığın ortak malıdır. Şiir insanlar arasındaki ayrımların azaltılmasına hizmet eder, eşitsizliğe, aldatmacaya ve alçaklığa dayanan bir düzenin buyruğuna girmeyi kabul etmez. Şair adını ve onurunu hak eden şair tıpkı işçi sınıfı gibi sömürüye karşı koyar."*

Ürkütücü o zamanlar Ergani'de adsız bir kitabevi işletiyorduk. Adnan Yücel'in basılı kitaplarının depolardaki kalanlarını aldık. Ardından Yön'de ilk baskısı yapılan kitabından yüklü bir miktarını alıp yürek ve düşünce dostluğumuzu desteğimizi cebimizle de perçinledik. Pekiştirdik. Eşe, dosta önerdik. Armağan ettik. Derken bir fırtına koptu. Rüzgârlar Adnan Yücel'i Adana'ya savururken. Biz ateşi ve ihaneti yaşadık. Kitapevimiz aylarca kilitli kaldı. Leş kargalarına yem oldu. Rüzgâr bizi dağıttı. Birimiz Londra'ya birimiz Silifke'ye düştük. Adnan Yücel'in dizelerindeki gibiydi yaşam:

Kaç bayrak dalgalanıyor şimdi
Gönül kalelerimizdeki burçlarda
Ve kimler utanç içinde bayraklaşanlara karşı
Pişmanlığa bürünerek dolaşıp çıkmazlan
Gömülüyor karanlığa
Yaşam sınavında başansız bir öğrenci hırçınlığında her biri
Düşüyor uçurumlardan
Uçurumlardan aşağı derin bir yalnızlığa

kaç mevsim geçti gölgelerle kaplı
O yalansız güzelliklerin üstünden
Kaç ölüm
Kaç işkence
Kaç dlrenme türkülendi
Bir ezgi uğruna ateş basılan dillerinde
O güzelliklerin geleneği kimde şimdi

Can dost Adnan Yücel'le yeniden ÇINAR'ın altında buluştuk. Bülent Ateş, Güler Yıldız'ın yönetiminde çıkan Çınar yerel ama ulusal basına taş çıkaracak nitelikteydi. Mersin orta nokta oldu. Tehlikeli bir sürecin başlangıcıydı. Çünkü paranın başına tanrı tacı takılmıştı. Ulusal basın, gazeteler, dergiler, kitap, müzik, gösteri dünyası yani sanatın her alanı tann olan paranın arka bahçesi oldu.

Onların çığırtkanlığına, topluma kendi yazar, şair ve diğer sanat insanlarını sunma daha doğrusu pazarlama sürecinde Adnan Yücel'in üç dizesi yetiyordu :

Sessizliğimiz veriyoruz caddelere
Bir gün
Türkülerimizi haykıracaklar diye

Ergani'den başlayan dostluğum şiirleriyle hep sürdü. Yel değirmenlerine karşı savaşan Don Kişotlardık ve onun deyişiyle sürüyordu yaşam :

Yeşil saçlı küçük bir derenin
Akışında unuttuk çocukluğumuzu

*"Londra"*ya uzaktakilere en zor olan şey ölüm haberini verme oldu. Hilmi Ziya Ülken'in bir sözü vardır, der ki Hilmi Ziya *"Ölüm kör bir orakçıdır. Yaban otlan arasında en güzel çiçekleri de biçer."* Aşkın en güzel çiçeğini söküp aldı. Ölümün bilmediği bir şey var Adnan Yücel çiçeğinin tohumlan her yanı sardı. Tevfik Fikret oğlu Haluk'a seslenirken *"eğer bir gün sabah olursa"* dediği anı gördüğünde insanlar, kuşatma ve yağma altındaki kültür ormanımızın en değerli ulu ağaçlarından birinin de Adnan Yücel olduğu ortaya çıkacak. Son sözü hep şairler söyledi ve söyleyecek :

Ölen sen değilsin
Ey tannlar yaratan nar ülkesi
Şiir değil
Aşk değil ölen
Sahte sevgilerdir yalnızca
....
Ölen sen değilsin
Ey renkleri çıldırtan mor ülkesi
Şiir değil
Aşk değil ölen
Gözlerimdeki güneşin önünde bir bulut
Ve içimdeki denizde
Bir dalgadır yalnızca geçip giden
.....

Nasıl kapanır bu kanayan yara
Nasıl anlatılır ki sana bu hal
Terimde tuz, gözyaşımda bal
Bağdaş kurar mısın soframa
Gözlerimde umut yüreğimde aşk
Ölümleri boşlayıp düşer misin sevdama

Boşuna değil bu ölürcesine sevmek
Ve ölürken bile yürümek
Boşuna değil
Hep yatağı olduk tarih ırmağının
Yenilgilerle durulmanın
Zaferlerle köpürüp kabarmanın
Ama hiçbir zaman
Anası olmadık geçmişi doğurmanın

Yıldızlar ve sular tanıktır bize
Aç ve kavruk bir memeden
Direnmeyi yudum yudum emen
Bir çocuk gibi öğrendik
Ve direndik
Ordular kurduk türkü renklerinden
Bütün ağıtlan bir hücumda yendik
Acıya kurşun işlemez artık
Biz yaşamayı zulümsüz sevdik
...
Anlayamazsın
Bilirsin ki en büyük acılar
Hep aynlıkla başlar
Bir serüven olur aynlık
Nasıl anlatsam
Anlayamazsın

Önce hüzün tutar ufukları
Yüreğin başına keder yağar
Sonra çağlayarak geçer zaman
Nasıl koştursam
Yakalayamazsın

Bakarsın ki yaralar kapanmış
Dinmeye başlamış bile sancılar
Bir acılı şiir kalmış geriye
Bir de sesini yitirmiş anılar
Nasıl açıklasam
Kavrayamazsın

Biz ki birlikte çıkmıştık yola
Elele
Kolkola
Ve çocukça
Daha ilk sabaha varmadan
Bıraktın beni
Dalıp gittin karanlıklara
Nasıl uyandırsam
Uyanamazsın

Ne yırtılmış bir resim
Ne kırılmış bir çerçeve
Çekip giden bir yolcuyu
Bir daha döndürmezsin geriye
Her şiir bir dünyadır çünkü
Kaybolursun kaybettikçe
Ağlayamazsın

Aşka yumruk sıkan bir intihar
Ya da gözü yaşlı bir mektup
Hiç dönüşebilir mi sevgiye
Sevmek ki bir yürek işidir
Nasıl tanıtsam
Tanıyamazsın

Bir kez yazıldı bu acının şiiri
Yazılıp geçti sulann tarihine
Gücün yetmez artık
Nehirleri durduramazsın

Adnan Yücel'in Son Şiirleri

ŞİİR ADINA

Ben değildim o gün şiiri ağlatan
Yalnızca bir öfke çiçeği giyinmiştim
Rengi sesime bulaşmıştı çiçeğin
Körkütük yalnızdım üstelik
Hıçkıra hıçkıra ağlıyordu şiir
Güneş mi paylaşılamıyordu neydi
Şiirin "ş"sine kim asıyordu kendini
Ya da kim şiir adına
Tımaklarını geçiriyordu yüzünün okyanusuna
Yüzü kan-alnı kan oluyordu kimin
Okyanuslar hep mavi kanar bilirsin
Çünkü o gün yüzünle okyanus arasında
Mor bir gürültüydü şiiri güldüren sesin

Anıların neyzen dudağında bir neydi
Yolları hep umuda çıkıyordu hüznün
Islıklı rüzgârlar koşuyordu saçlarında
Sesinde turnalar geçiyordu bölük bölük
Demir attığın umut adaları
Yüzündeki denizlerde vardı yalnızca

Zamanın kıraç topraklığında bir gün
Gelişin var ya hani yağmur yağmur
Ne çok çocuksu
Ne çok umutsu
Ne çok tepeden tırnağa hüzün
Güneşin kapıları açıldı açılacak gibi
Yediden yetmişe bütün renkler
Çılgın bir tonda çıldıracak gibi

Kaç yıldız kaydı gözlerimden-bilemezsin
Bin kez ölürüm belki o günün adına
Hiçbir ölümümü söyleyemem
Gözpınarlarımdan iki tomurcuk damlasın artık
Sil desen de silemem
Gözlerinde yanan ışıkları söndüremem

Bak turnalar mola veriyor sesimizde
Ellerimiz neden bu denli sazlık
Ayvalar nereye götürüyor bu yaz ölüsünü
Böyle yapayalnız
Böyle çığlık çığlık
Bırak yüzünde çiçekler yorgun açmasın
Bu şiir tufanında hiçbir sözcük kaçmasın

BİR YAPRAK DAHA

Önce rüzgâr taşkını bir göldü yüzün
Sonra sel artığı bir deli çay
Dağlar beyaz bir şarkı söylüyordu ufuklara
Hiçbir ufuk çizgisinde yoktu gözlerin
Her şey susmuştu of çekişlerinde
Ay çığlıkları
Bulut kırgınlıkları
Gökkuşağı çılgınlıkları ya da
Hepsi öfke sesliydi yürek atışlarında

Şimdi bir şiir daha yazmalısın oysa
Bir yaprak daha şarkılaşmalı sesinde
Bir pınar daha ırmaklaşmalı
Sabahları yanaklarında unutma sakın
Işıklar gözlerine selamsız kaçmamalı

Sen geceleri şafaklaştınrken yüreğinde
Onlar her gün yeniden ölürler unutma
Bahar kimin yüzündedir bilemezler
Doğa kimin dilindedir söyleyemezler
Bir yudum su diye ilkellik kuyularından
Çıkarlar ya hani karşına
Koca bir baraj taşar üstlerine-göremezler
Boğulup giderler ansız apansız
Bir yudum bile içemezler

Yakala şimdi ufuk çizgisinde gözlerini
Toroslarda bir çınar ol artık
Bırak rüzgârlar dinlesin şarkılarını
Aladağlar Ankara'ya taşısın sesini
Bolu Dağları İstanbul'a
Of çekişlerini yağmurlar dindirsin
Sen yeni bir şiire daha başla
Hiçbir çakıl taşı takılmasın ayaklarına

SENİNLE DOĞADAN

1-DAĞ

İstesem de umutlan kaçıramam dağlara
Sevgileri yalnızlığa kilitleyemem
Bunca yürek aydınlığında
Yüzünü gündüzleyip saçlannı geceleyemem
Hititlerin gümüş dağlannda
Ve en kutsal tapınaklannda senin
Adını kayaların diliyle heceleyemem

Dağlara doğru seninle doruk doruğa

2-ORMAN

Bakamam yapraklara gözlerin konuşur
Biraz güneş biraz rüzgâr savurması
Gözlerinde bir yağmurun önsözü okunur
Çınar mı desem
Köknar mı yoksa bulutlarda
Bulamam karşılığını meşelerdeki sözlerin
Seslenirim seslenirim duymazsın
öpemem ışıltısını dallardaki gözlerin

Ormanlara doğru seninle yaprak yaprağa

3-NEHİR

Nedense gülüşün çıldırtır sularımı
Gülüşünün ritmine üveyikler konar
Hep kıskanırım nehirleri
İlle de denizi kucakladıkları zaman
Bakışların sel koparır su yataklarımda
Pınarlarımda kar suyu bir şaman yanar
Kaç yıl oldu bilemiyorum
Sesini duydukça hep coşkularım kanar

Nehirlere doğru seninle soluk soluğa

4-DENİZ

Kalbim almış eline koca bir denizi
Dağlara hüznün haritasını çizdirir
Tanrıların kutsadığı köpükler içinde
Havva ile Meryem'i birlikte yüzdürür
Kıyılarda çılgın bir Afrodit yalnızlığı
Gılgameş'ten Marko Polo'ya
Gözlerinde parlayan yıldızları gezdirir

Denizlere doğru seninle kucak kucağa

KAR YAĞARKEN

Beni kar yağarken arama
Bakışlarına çığ düşer
Gözlerin şivan olur sonra
Dudaklarında bir yürek vurulur
Kar durur
Tipi savrulur
Dudaklann bir aşka mezar olur

Her yeri sessizlik basar birden
Sabır yüklü beyaz bir sessizlik
Çatı diplerinde kuş tüyleri
Sabanlar çırpınır körpe kanatlarında

Karlı günler zorlu günlerdir unutma
Kar altına yasak türkülerini sakla
Söylemeye çekindiğin sözcüklerini
Okumaya korktuğun şiirlerini sakla
Umutlarını
Kederlerini
Sevinçlerini sakla kar altına
İnan ki kar
Onları bir dağın göğsü gibi kucaklar

Beni kar yağarken arama
Ellerini oğuştura oğuştura
Kardan adamlar yapma çocukluğuma
Gel vazgeç
Arkanda beyaz hüzünler bırakma
Önce dağlara sor kimliğimi
Kuşlara ve çocuklara sor

Ben hep uçurtmaları sevdim
Yağmur oldum böyle havalarda
Kar sularını coştura coştura
Nehirler besledim aşk adına
Beni kar yağarken arama

DENİZLE BİR

Seni denizle bir düşününce
Bir diken
Kendi gülünü kanatır içimde
Bir şarkıyı hıçkırık tutar
Yanık ezgiler serpilir dilime
Gözlerim dolar
Ne çok hüzün yağar anılar üstüne
Ne çok iğde çiçeği solar
Seni denizle bir düşününce
Göğsüme dalgalı bir deniz dolar

Tapınak duvarlannda su telaşı
Yüzyıllan mermerde savuran rüzgâr
Her saç teline bir söylence takar
Bir iştar kapısına dönüşür dudakların
En büyük aşklar
Girişinde bir kabartmayla başlar

Yokluğun venüs uzaklığı şimdi
Varlığın Akdeniz'de köpük parlaklığı
Ha canlandı ha canlanacak
Kollanmda bir tanrıça sıcaklığı
Seni denizle bir düşününce
Sensizlik isyanlaşır kıyılarda
Suların kasıklarını sancı tutar
Seni denizle bir düşününce
Koynumda bir deniz uykuya dalar

RENK SUÇLUSU

Ben değildim o gün renkleri ağlatan
Öfkeli nehirleri giyinmemiştim ki
Körkütük yalnızdım üstelik
Kirpiklerinden savrulmuştum gökyüzüne
Güneşi tablolarda bölüşmemiştim ki

Şiir çınanna gözlerin asmıştı beni
Bir çayır çimen - bir derin vadi
Karlar erimeden gezmemiştim ki
Bir dalgalı deniz-bir dipsiz karanlık
Ay ışığında hiç yüzmemiştim ki

Ben değildim o gün renkleri ağlatan
Bakışlannda güneşlenen renkleri
Hiçbir kumsalına inmemiştim ki

ÖZGÜRLÜK AŞKINA

-Ozan Telli'ye-
Sesin sesime kanşmış özgürlük aşkına
Ekmeğin ve tuzun türküsünü söylüyorsun
Laç deresi gibi kan ağlarken yüreğin
Bulut saçlı Ararat gibi gülüyorsun
Baba İshak yiğitleri yürüyor bakışlannda
Gözlerinde çakmak çakmak isyanlar
Şimdi asi bir nehrin kıyılannda
Defne dalianna özlemlerimizi türkülüyorsun

Sesin sesime kanşmış özgürlük aşkına
Aşktan ve coşkudan teklerken yüreğin
Güneşe olta atan çocuklann
Çok dilli çığlıklanndan geliyor sesin
"Aşka amin şaraba şükür" demiştin ya hani
Şarabı Diyonizos'ça bıyıklanndan süzüyorsun
Havada buram buram dostluk kokusu
Bilmem hangi kavga mevsimlerinin
Geleceğe dönük renklerinde yüzüyorsun

ÖLÜME AŞK ENGELİ -I-

KIRDIN KALBİMİ BEYNİM

Sular kanatlanırdı coşkularında
Kıvrımlarında tanrısal nehirler
Doğurgan toprakları döllerdi
Her sözcüğü yüz parçaya böler
Şiire çalsın diye sesini türkülerdi

Kırdın kalbimi beynim
Kırk sekizimde başka duydum seni
Ölümün haber çizgisi
Karanlığın birdenbiresiydi sesin
Sesin de yoktu aslında
Sonsuz boşlukta bir hiçlik
Varlık ötesi bir sessizliktin

Sen ki tepeden tırnağa bendin
Aşkta serpilen tohum
Kavgada solmayan çiçektin
Hep söylenmesi kolay bir söz
Gerçekleşmesi zor bir gelenektin

Gökyüzüne sanlırdın geceleri
Yıldızlara sevdalanırdın
Kırdın kalbimi beynim
Ne gökyüzü ne yıldızlar
Aldın küçük bir kitleyi koynuna
Oysa o bir akbaba çığlığı
Bir sırtlan beklentisiydi yanında

Bakıp geleceğimin aydınlığına
Aldılar ihanetini bıçak altına
Bazen bir konçertodur ömür
Her notası sonbaharda seçilmez
Ey beynim
Pişmanlıklar aşksız içilmez'
Şimdi daha çok yorulacaksın
Sersemlesen bile yorulmaktan
Yorulup yorulup aşk olacaksın

ÖLÜME AŞK ENGELİ -2-

KIRDIN KALBİMİ
CANKÖRÜĞÜM

Ne zaman yağmur yağsa
Bir buluşma yeri olurdun
İstanbul'da rüzgâr soluklara
Mavisi yasaklanmış deniz
Kızıl tufanı yaratmadan daha
Ne zaman yağmur yağsa
Tarihin şiir tanığı olurdun
Yağmurdan sonra
Toprak kokusu bakışlılara

Tam otuz yıl nasıl kıydım sana
Bin zehirli duman arasında
Islığınla besteledim hep
En pembe çocuk düşlerini
Pan'ın flütünden mi kalma
Babam'ın dilsiz kavalından mı
Hep rüzgârla bir tuttum seni
Hani yolu yakın
Aşkı sonsuz kılan rüzgârla bir

Ey can içre cankörüğüm
Hangi kentin temiz havası

Yetmez oldu ki soluğuna
Çıkardın kendini ölüm doruğuna
Ölmek kolay değil cankörüğüm
Kalbimde sevinç gözesi pınarlar
Kalbimde yaşamak aşkı çınarlar
Ve bir nice coşkular coşkular
Sende onlar gibi yaşayacaksın
Akıp ırmaklara karışacaksın
Sırılsıklam bütün sevişmeleri
Yine soluğunla kurutacaksın

ÖLÜME AŞK ENGELİ -3-

TESLİM OLMAK YOK

Mürekkep değil ellerime bulaşan
Tanrılaşmış nehirlerin sulandır
Toprak doğurganlığının çığlıklandır
Yazarım yazarım sözüm bitmez
Bir ömrüm çıkar karşıma
Bir de şlire yakışmayan hastalıklar

Kınlan bir dalın acısı değil bu
Bir gül'ün solma sancısı değil
Öyle kolay teslim olmak yok
Beynimde uçuşan imgeler var daha
Dizelerini okşamam gereken şiirler var

Yağma yok diyor bir dost
Öyle yağma yok
Toprağa mührümü basmadım daha
Sesimin ucunda filizlenen aşklar
Sesimin ucunda büyüyen umutlar var

İŞTE BU YÜZDEN

Renklerin sesi nasıl duyulur dost
Yaşama denk düşmezse eğer
Notalann gülüşü nasıl duyulur
Dağlara çıkılmadıkça
Rüzgârın savruluşu sorulur mu hiç
Uyuyan karın öfkesi
Eriyen kann sevinci sorulur mu

Dallarda gökyüzünü tutan ilkbahar
Hep karşılığı oldu özlemlerimizin
İşte bu yüzden

Pir Sultan vaktinde kavgayı
Karacaoğlan vaktinde sevdayı bildik
İşte bu yüzden

Bireyin dünyasıysa alkışlamp duran
İş kazalan da var dedik fabrikalarda
Varoşlarda kondu yıkımları da
İşte bu yüzden

Orfeus'tan beri tartılır sözcükler
Kimi destan
Kimi tören ve şölen üzre
Tanrılar şamanlar ve büyücüler
Söyler misiniz
Hangi sözcükle kurulur özgürlüğün çatısı
Yoksulluk hangi sözcükle vurulur

Birey diye darağaçlarında intihar şiirleri
İlmeklerde sallanan dizeler
Dili kopanlmış sözler neyi söyler

BU GÖKYÜZÜNDE GREV VAR

Çılgın bir Akdeniz baharı gönlüm
Dereboylarında püsküren zakkumlar
Pembe beyaz bir tufanı kucaklıyorlar

Vardiyalar değişmiyor uykusuzluğu
Bir grevin üstüne yağmur yağıyor
Şalterler inmiş
Tezgâhlar susmuş
Fırınlar soğumuş
Bir büyük sabır altında fabrikalar
Grevciler aynı dilden halaya durmuş

Çılgın bir Akdeniz baharı gönlüm
Ter ve yağmur altında bütün kıyılar
İşte türküleri türkülerimize karışan
Tanrıları paylaşamadığımız
Yunanistan
İşte İtalya sımsıcak kaynayan kan
İşte dünyanın özgürlük öncüsü
Komünarlar destanı Fransa ,
İskenderun'dan Valensia kıyılarına
Hep aynı sözü yineliyor dalgalar
Bu gökyüzünde grev var

Çılgın bir Akdeniz baharı gönlüm
Ne ki fabrikalar bu grevde
Bankalar madenler ne ki
Yollar kapalı kalkmıyor uçaklar
Telefonlar susmuş
İşlevsiz kalmış gökteki uydular

Bir grevin üstüne yağıyor yağmur
İnce ince
Tek tek ve çiseleyerek
Her damla bir grev gözcüsü
Her gökgürültüsü bir slogan
Açılıyor birdenbire pankartlar
Bu gökyüzünde grev var

SICAKLIĞIN SENİN

Ne zaman sulara sorsam su diliyle seni
Elinde yüreğini kamçılayan bir kitap
Seyhan kıyılarındasın
Yüzünü güneş kucaklamış yine
Orhan Kemal'in insan sıcaklığındasın

Ne zaman ağaçlara sorsam ağaç diliyle seni
Dilinde pınar akışı bir türkü
Toros yaylalarındasın
Saçların belinde çiçek büyütüyor yine
Karacaoğlan'ın sevda sıcaklığındasın

Ne zaman kitaplara sorsam kitap diliyle seni
Sesinde çınlayan bir şiirin dizeleri
Üniversite kapılarındasın
Hiçbir fermanı dinlemiyorsun yine
Dadaloğlu'nun kavga sıcaklığındasın

ONUR KOŞUSU

Yüreği alanlara akan varoşlarda
Henüz taşbaskısı yok barikatlann
Ve hicazkâr makamı analann
Çınlıyor kulaklannda ayakta kalanlann
Yeryüzünü kucaklamak zamanı yine

Dudaklannda türküler koşuyordu
Bakışlannda sürgün tumalar
Yangınlardan çıkmamışlardı daha
Arkalarında lekesiz bir tarih
Önlerinde özlenen sabahlar

Geceleri şarkılara takılan ıssız kelebek
Yağmura tutunarak ağır ağır inen akşam
Uzak değildi onların bakışlarından
Hem gemiler batıran fırtınanın ağzındaydılar
Hem fırtınalar koşturan okyanustular

Ekmekten ve emekten
Buhardan ve elektrikten
Bilimden ve sanattan
Bir bütün olarak yaşamdan sorumluydular
Rüzgâr soluklu bir sonsuzluktular

Granit bir kütle olup düştüler sulara
Yayılan her dalga bir savaşım'alanı
Bir onur koşusu bütün doğada
O dalgalarla kol kola koşanlara
Aşk ola şimdi dostluk ola selam ola

FESLEĞEN GELSE DİLE

Hep kıyılarda yoldum saçlanmı
Düşlere şiir açtırdım çocukluk çağında
Denizlerin sesiyle mavi
Pınarlann diliyle beyrak
Ve ak
Saldım kokumu efsaneden bilime doğru
Yaprak yaprak
Avuçlanarak ve okşanarak

Nice tannçalar büyüttüm yapraklanmla
Nice tannlar
Bedenlerini benimle ovarak kutsandılar
Çağdan çağa çoğaldım sesimin içinde
Gürültülü bir koku oldum sonunda
Bana dil veren bir şairin dizelerinde

BUYMUŞ MEĞER

Bilemedim kimin için/kaç yıl oldu sizden uzak
Sözü tatlı özü zehir/beni tutan yalan tuzak
Çölde akan ırmak diye
Buymuş meğer kumda tozmak/buymuş meğer hayal yazmak

Çığ altında gönül dağım/sis içinde bütün yollar
Sahte sevgi çılgın zaman/ateş olup yaktı yıllar
Canı cana sarmak diye
Buymuş meğer yılan diller/buymuş meğer boğan seller

Kara inat kışa inat/zemheride bostan olmak
Şarkı değil türkü değil/söz yerine destan olmak
Uzaklara varmak diye
Buymuş meğer yolda kalmak/ömür boyu dosttan olmak

ANALAR

Suya karışan karsınız
Bire binlik baharsınız
Her çilede siz varsınız
Analar/
Analar bizim analar

Hayatı yoğuran analar
Yarını doğuran analar

Sevgi sabır nakışlan
Türkü destan yakışlan
Oğul özlem bakışları
Analar/
Analar bizim analar

Hayatı yoğuran analar
Yarını doğuran analar

Ovalara yağan onlar
Bulut bulut ağan onlar
Gökten sütü sağan onlar
Analar/
Analar bizim analar

OTUZUNCU YIL

Yüreği dilinde bir Anadolu kuşu
Güvercin mi desem serçe mi yoksa
Tam otuz yıldan beri
Bir şeyler anlatıp durdu omuzumda
Sesi bazen türkü oldu yüzü gibi
Bazen beklenmedik bir uzunhava

Dili nehirlerinde bir Anadolu suyu
Pınar mı desem kaynak mı yoksa
Tam otuz yıldan beri
Bir şeyler özleyip durdu kollarımda
Özlemi bazen Fırat ve Dicle oldu
Bazen tarihi askıda bir Mezopotamya

Ölümler de yaşandı geçen otuz yılda
Sevinç çığlığı doğumlar da.
Ayrılıklar da yaşandı kavuşmalar da
Bir geçip giden otuz yıl şimdi
Bir de iki büyük coşku iki kahkaha

OĞUL SÖYLEŞİ

-I-
Kar sarhoşu bir fırtınaydı Altındağ
Gökyüzünde patlayan ilk çığlığın
Uzak sularda nilüfer dalgalanmasıydı
Sevincimde ikinci acemi çocukluğum
Yürek atışlarında boylanan asmalar
Ve gözlerinden sesime akan ışıltılar
Doğmak sözcüğünün yepyeni bir anlamıydı

Kar değildi buzlanan dudaklardı
Oysa benim göğsümde çırpınan
Bembeyaz bir kuş sürüsü vardı

-II-
Hep birlikte tanıdığımız o karanlık
Anlamını açıklamadan yaşattı sana kendini
Kırılan bir dal mıydı
Kuruyan bir kardeş pınarı mı yoksa
Onu başka bir karanlık içinde tanıdın
Bir kitabın ana fikriydi acı
Artık onunla birlikte yaşayacaktın

-İll-
Bir yaprağınla yarının yüreğinde
Bir yaprağınla kendindesin
Sen şimdi mor bir menekşe gibisin
Renklerin görünüp de bittiği
Görünmeden bitimsizleştiği yerdesin
Bilinip de konuşulmayan
Bilinmeyip de konuşulan dildesin
Nesnedesin-imgedesin-sözdesin
Aydınlıkta coşan
Karanlıkta haykıran gizdesin ,

Artık suyun akışı bir yüreksin oğlum
Gözlerinde doğanın kıpırtılarını izliyorum

İMGE DEDİM ADINA

Son çocukluk da bitmişti ömrümde
Düşlerim belki kış ölüsü belki yaz
Kırlara bahar yetmese de içimde
Yüreğim nar çatlamasıydı sana kadar
Dilimde kavgaların çelik direnci
Sesimde ölüm rengine inat aşklar
Özgürlüğü kuş kanatlarında bekledim
Mavilikler karartıldı gökyüzünde
Doğduğun gün adına İmge dedim

Sevdim bütün insanların insan yanlarını
Sen de seveceksin
Dallarına su yürümüş ağaçlarca güleceksin
Kar yağsa da yaktığın ateşler üstüne
Ateşi yüreğinle körükleyeceksin
Kuş sesleri de ertelenebilir güne karşı
Çiy de düşebilir anıların üstüne
En güzel ezgileri nehirağzı denizlerde
Hep kendi sesinle türküleyeceksin
Bütün hüzünlerin sevince dönüştüğünü
Adının sonsuz anlamında göreceksin

Sevdim soluğunu rüzgâr kılan insanlan
Soluğumu soluklarına kattım
Bir çocuk ölümleri ağlattı beni
Bir de türkülerde kalabalık ihanetler
Gülüp geçtim yalan iktidarlar görkemine
Aşk adına sesimi sürdüm namlulara
En büyük eylemleri söz eyledim
Doğduğun gün adına İmge dedim

Ekmeği de çoğaltır adın-özgürlüğü de
Yeter ki toprağa ihanet içirmesin sular
Özlemler kollarda çürümesin
Yürekler zamana karanlık emzirmesin

Sen elbette sen olacaksın biliyorum
Sesinde yirmi birinci yüzyılı dinliyorum

YAZ ORTASI ÜŞÜMEK

Kar durdu
Yaşlı bir köylü yüzüyle
Bezgin ve dinç
Doya doya gülmemişliğin
Dinçliği belki bu
Belki hep borçlu olmanın

Dağ başında ceylan mısın avcı mı
Karar veren mahkeme mi savcı mı
Al yüreğim rehin kalsın elinde
Aşık olmak her yiğidin harcı mı

Aşk uğruna ipe verdim canımı
Yar yoluna dökmez miyim kanımı
Düşmanlarım talan etsin malımı
Aşık olmak her yiğidin harcı mı

Dolanmış saçına gönlüm savrulur
Sesinde yüreğim sözüm kavrulur
Söylesem adını güneş tutulur
Aşık olmak her yiğidin harcı mı

Adını sordum dallara gül dediler
Sözün sordum tellere dil dediler
Sarılıp da beline öl dediler
Ölümden öte yol var mı sevdiğim

Haddeden geçmeden gelmedim sana
Geceyi içmeden kalmadım tana
Düğünden önce yakmadım kına
Kınadan başka al var mı sevdiğim

Gel ki gözlerinde yıldız salına
Aç ki yüzün dolunaylar alına
Yel vursun da güneş düşsün şalına
Saçından başka şal var mı sevdiğim

Ey tanrı "Kydnos"un görkemli kolu
Kendini gökkuşağına döndüren ırmak
Torosların yemyeşil coşkusunda
Seninle mi yıkasam yüzümü
Yoksa sularına düşen kaval sesiyle mi
Karşı yamacında yanan kaval
"Ah ninen ölsün sarı gelin aman"

HASAN HÜSEYİN

Nasıl başlanm seni yazmağa
Adın dertli senin Hasan Hüseyin
Adın bir kanlı destan
Gözlerin Dersim sürgünü Sivas
Yaşamın bir sonsuz şiir
Yazsam kitaplara sığmaz

Hep yürürken görürüm seni
Bir çocuk devingenliğinde
Yüzün şiir gülüşün şiir
Bir türlü anlatamam
Bazen elli yaşında bir delikanlı
Basen on beş yaşında bir yaşlı

Ne zaman kalabalığa karışsam
Doğaya ve çocuklara baksam
Ne zaman ecelsiz koparılsa sir çiçek
Seni görürüm karanlıklar arasında
Bir savaşçıyı sorarken
Türkülerde söylenirken
Yürüyüşlerde türkülenirken görürüm
Saçlarından tanırım uzaktan
O bildik
Ak güvercin kanadı saçlarından

SADRI 87
"Ah ninen ölsün sarı gelin aman"

Karanlıklar yangında kül olur gider
Dağlar bir ince sese yol olur gider
Bu dikenler diken kalmaz her zaman
Dal olur gider gül olur gider
Rengini şafaklardan alır
Kokusunu acılardan toplar
Tanımaz dereyi tepeyi
Süzülür gider yayılır gider
Uyuyanları uyandırır uykularından
Selamını yüreklere doldurur gider

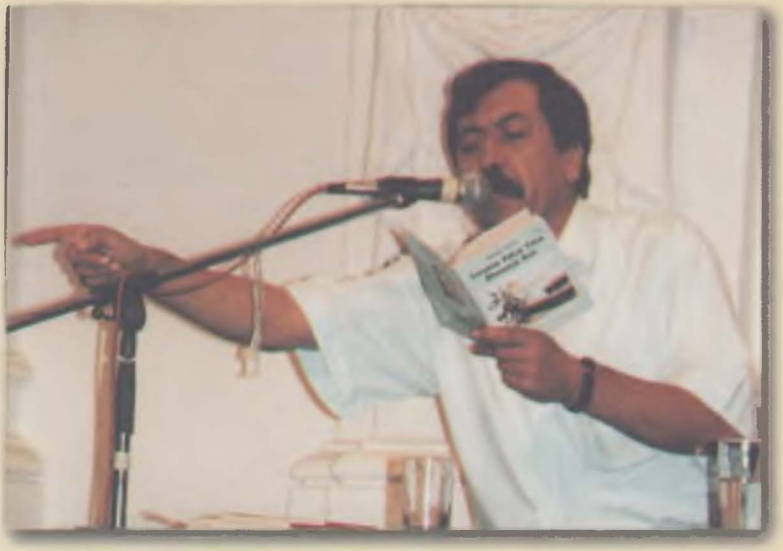
Nasıl kapanır bu kanayan yara
Nasıl anlatılır ki sana bu hal
Terimde tuz gözyaşımda bal
Bağdaş kurar mısın soframa
Gözlerimde umut yüreğimde aşk
Ölümleri boşlayıp düşer misin sevdama

İsterim ki senden
İnancıma aşık olasın
Zindanıma ışık olasın
Yürüyesin gönlümün yollarına
Sorasın beni sorasın

Bizimle yırtılır bütün geceler
Şafaklar bizimle başlar kavgaya
Yanar ellerimiz kömür kömür
Tüter gözlerimiz duman duman
Kentler bizimle başlar uyanmaya
Çağların bu köhne karanlığı
Işımak üzere iken sabahın ağzında
Bizler satın alınırız daha
Her gün aynı işçi pazarlarında
Her gün aynı sokak ortalarında
Bohçandaki yazgıları
Bağrındaki acıları
Bırakıp da bir gün
Gelmek istersen yanıma
Sakın ha
Türküsüz çıkmayasın yollara

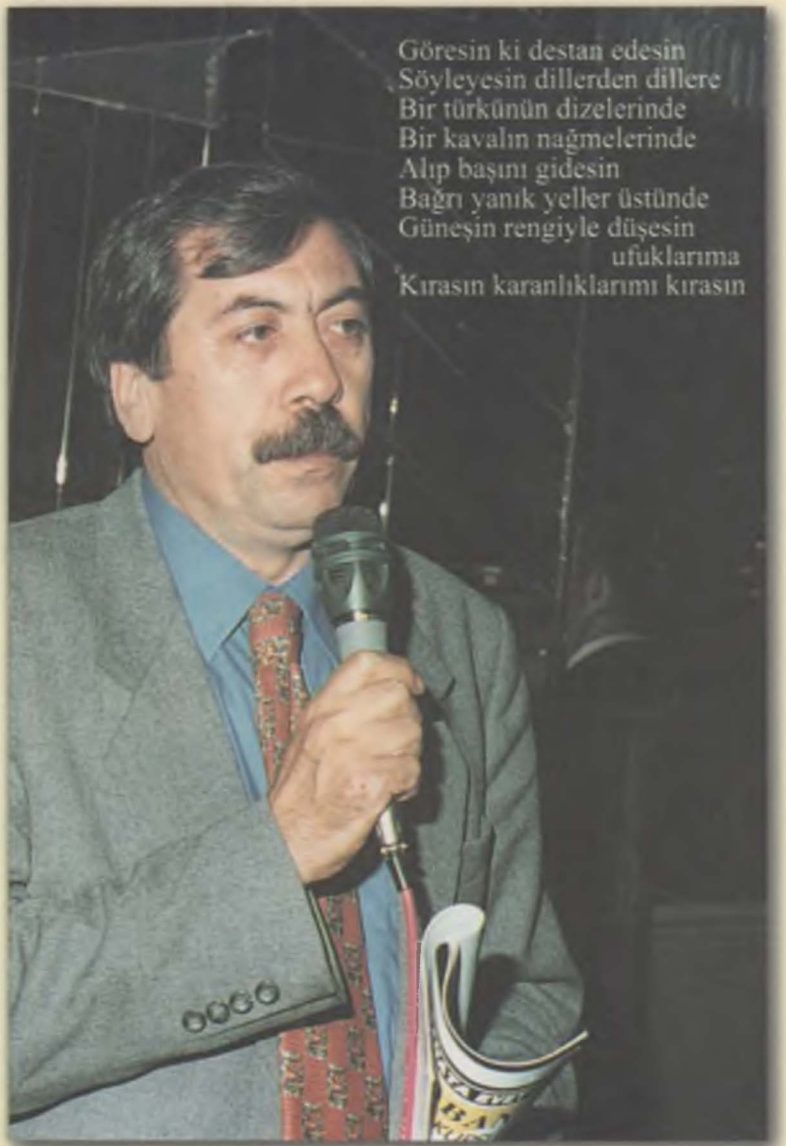

Ey yollarını hep çığ basmış halkların
Çıplak ve sevdalı yüreği
Ufukların sözlüğünde
Rastlanmaz sınır'ın anlamına
O söz ki
Uzaklık kötürümlerini durdurur yalnızca

Şiir diye dinlediğin o masallar
O yağız atlar ve meşin kırbaçlar yalan

Sakın ha bir göçer gibi durma
Ey yüreğim yolun denizlere varınca
Başını rüzgârların sesine
Ve köpüren suların göğsüne yasla
Sakın ha düşünme
Bindiğin gemilerin hangi ülkelere gittiğini
Sen yolculuklara yeniden başla

Göresin ki destan edesin
Söyleyesin dillerden dillere
Bir türkünün dizelerinde
Bir kavalın nağmelerinde
Alıp başını gidesin
Bağrı yanık yeller üstünde
Güneşin rengiyle düşesin
ufuklarıma
Kırasın karanlıklarımı kırasın

Hangi aşk yaşadı böyle bir ayrılığı
Kendi sesimizi bile susturamadık
Otuzbeş dar lası buharlaştı ömrümüzün
Kendi yüreğimizi bile inandıramadık
Anılar da avutmadı bizi
Ağıtlar da yakmadık
Türküler oğul verirken dudaklarımızda
Aksırsaların boğuduğuna inanmasın
Öyle bir leke ki sabahın yüzünde
Biz böyle kalleş ölümlere alışmadık

Ellerin dolunay dolduruyor koynuna
Bir gölün derinliği kanıyor
Çılgın bir yağış başlıyor içimde
Ne çiy ne yağmur ne kar
Dudaklarında hiç tanımadık bulutlar var
Duyguları zincirden koparma zamanıdır
Gözlerin korku kalabalığı yine
Ağzının kıyısında bir yara gibisin
Azıcık gülsem kan
Gülmesem koca bir hüzün
Genç bir ömür çürüyor yasaklarında
Bir dağın saçlarına ak düşüyor
Azıcık üşüsem çığ tufanı
Üşümesem koca bir yangın
Şifresiz bir gökyüzü sunuyorum sana
Varsın kırılmış olsun kanatların
Uçmak yürek işidir şiir atlasında
Gülmek mavi
Sevgiyi yürekten haykırma zamanıdır

Çıkarıp yüreğimi sürdüm bir çiçeğin özüne
Gece labirentlerinden ışığa koşuyordu
Dersim'den Salzgitter'e metre metre
Kaç yürek kaç bin kez çarpar biliyordu
Bir şiire soruyordu yeraltı nehirlerini
Rüzgârların sesini yalnız şiirden dinliyordu
Koca bir Munzur boşalıyordu gözlerinden
Sular tanıktır aşkımıza
Sevdalar asla mevsimlik olmaz diyordu

Sen misin seni sevdiğim o kavga
Sen o kavganın güzelliği misin yoksa

Demir kapılara yazılan şiirler
Ve telörgülere çizilen resimler kime
Yaşamak denilen bu yüce şiir
Bir yaz yağmuru değildir insanda

Yıllardır gözlerimle kucaklıyorum seni
Kirpiklerimde dumanlı türküler ve kar
Dilimde bir gümüş dağları Asur'dan kalma
Bir de antik çağlı Toros var
Tarih ne söylerse söylesin sana dair
Ne tanrıçalar kalmış eteklerinde
Ne tapınaklar
En sonsuz toprak anlamış dilini
Hiçbir yalanı koynunda taşımamış sular

Tam da dumanlı fırtınalar eserken başında
Ey yedi bin yaşındaki genç boğa
Adı yok bu geç kalmışlığın
Şimdi hoş geldin bir şiirin sıcaklığına
Bir yanım karsambaç tadı
Bir yanım türkülerin yaşamı çoğaltan andı
"Aladağ'da bir kuş var/Kanadında gümüş var"
Kuş kanadında kar aydınlığı mı bu türkü
Yağmur sonrası güneş çılgınlığı mı

Cyclodol sillcip ilespor ro in

Bir Şiirle Oluşan Dostluk

12 Eylül 1980 sonrası kağıda yapılan çok büyük zamlardan sonra peş peşe kapanan yayınevleri herkesin bildiği gibi yazarları ve şairleri kendi başlarının çaresine bakmaya zorlamıştır. O günün koşullarına göre kooperatifleşme en uygun yöntem olarak görülmüş ve İstanbul'da YAZKO, Ankara'da AYKO ve AYÇA, İzmir'de de SANATKOP kurulmuştu. Ben AYKO'nun ikinci başkanıydım.

1984 başlarında Yönetim Kurulu Başkanı Mucittin Meydan adlı, kitabevi sahibi bir ağabeyimizdi. AYKO kirasını bile ödeyemez duruma gelmişti. Nedenini araştırdığımızda garip bir durumla karşılaştık. Mucittin Abi, Adam Yayınlarıyla kapışmış ve kitabevine oradan Aziz Nesin'in kitaplarını alamadığı için Adam Yayınlarının dağıtımı olan YADA'ya AYKO'nun kitaplarını vermiyormuş. Bu durum yeni bir genel kurul yapılmasına neden oldu. AYKO'nun başkanı ben oldum.

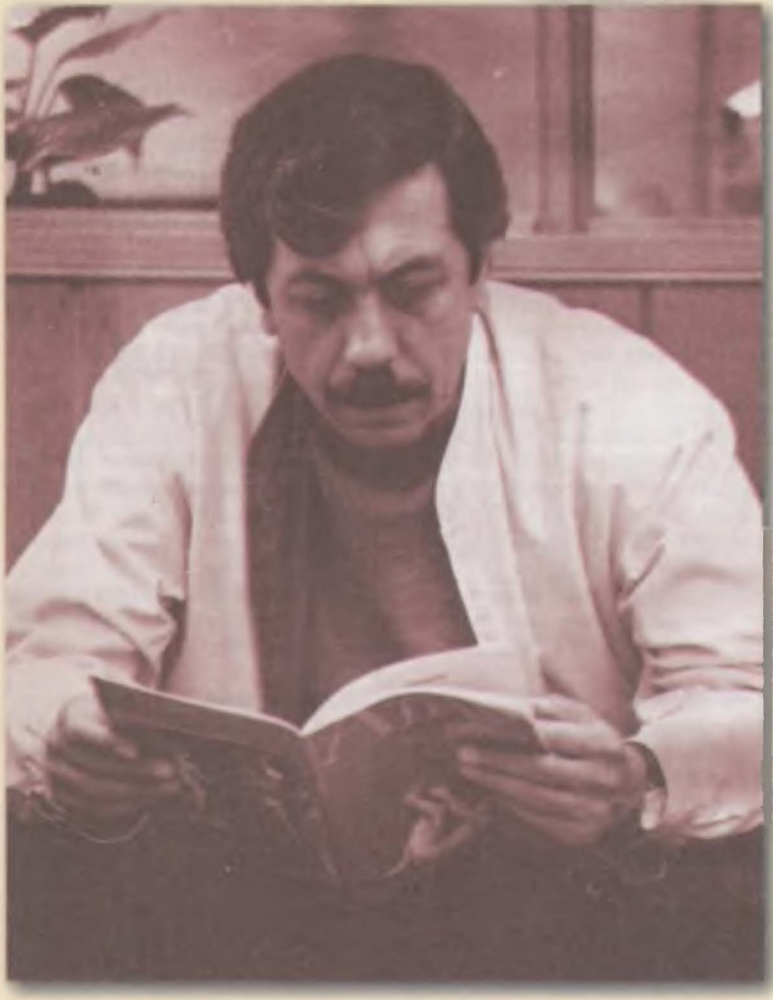
1984 Haziran sonuydu, AYKO'nun kuruluşu için ilk işim YADA'nın Ankara bürosuna gitmek oldu. Büronun kapısını açarken saz ve türkü sesi geliyordu. Kapı açılınca kendimi tanıtır tanıtmaz, coşku dolu tepeden tırnağa yürekli insan: "İşte Adnan Yücel gördüğün gibi biz de türküsüz çıkmamışız yollara" diyerek bir kardeş sıcaklığıyla sarıldı boynuma. İçeride masanın üzerinde "Soframda Kaval Sesi" adlı kitabım açıktı. Çok sevinmiştim. Çürkü bu durum aynı zamanda AYKO'nun dirilişi olacaktı ve bir gün sonra öyle oldu. AYKO'nun tüm borçlarının iki katı bir ödeme yapıldı. O kadar da kitap dağıtıma verildi. O gün büronun kapısında kardeş sıcaklığıyla boynuma sarılan insan YADA'nın Ankara sorumlusu Ünsal Öztürk'tü. Yani her yerde bana benzetilen ve "kardeş misiniz?" diye sorulan Ünsal Öztürk. Daha sonra dağıtımcılıktan ayrılan ve Yurt Kitap-Yayın'ı kuran ve yayıncı olan Ünsal Öztürk. Yayınevinin ilk kitabı; Soframda Kaval Sesi'nin ikinci baskısı oldu.

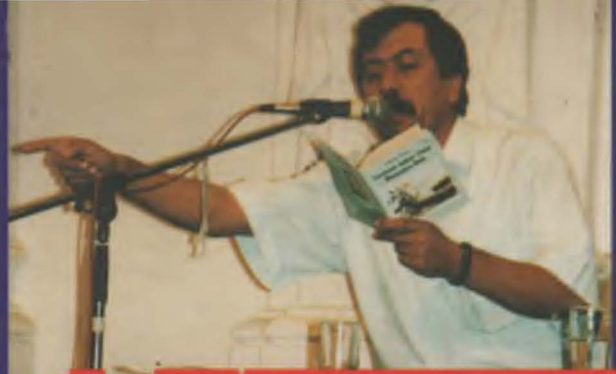
Çünkü bütün kooperatifler gibi AYKO da kapanmıştı. Yurt Kitap-Yayın diğer kitaplarımın da yeni baskılarını yaptı. O yılların zor koşullarında Ünsal'la dostluğumuz sarsılmaz bir biçimde perçinlenmişti. Sonra Ünsal yepyeni bir yayıncılık kavgası vermeye başladı. İsmail Beşikçi'nin bütün kitaplarını yayınlamak kavgası. Her çıkardığı kitabın toplatılması, para ve hapis cezaları, tehditler ve daha bir sürü yıldırma girişimleri. Ünsal hepsine göğüs gerdi, bedel ödedi ama yepyeni bir sarsılmaz dostluk oluşturdu. İsmail Beşikçi dostluğuydu bu. Bu üçlü dostluk sanırım ömürboyu sürecek bir dostluk olarak sürüyor ve sürecek.

Adnan YÜCEL

Köz Ölmez Sen Soludukça Edo'nun Şarkısını Siz Sürdürün...

Mehmet Özer

YTY
YURT
KİTAP-YAYIN

AŞKIN ve BAŞKALDIRININ ŞAİRİ **ADNAN YÜCEL**

Daima Bizimle Olacak Adnan Yücel'e Arkadaşlarından Armağan

Beni kar yağarken arama
Ellerini oğuştura oğuştura
Kardan adamlar yapma çocukluğuma
Gel vazgeç
Arkanda beyaz hüzünler bırakma
Önce dağlara sor kimliğimi
Kuşlara ve çocuklara sor

Sevdim soluğunu rüzgâr kılan insanları
Soluğumu soluklarına kattım
Bir çocuk ölümleri ağlattı beni
Bir de türkülerde kalabalık ihanetler
Gülüp geçtim yalan iktidarlar görkemine
Aşk adına sesimi sürdüm namlulara
En büyük eylemleri söz eyledim
Doğduğun gün adına İmge dedim

Adnan Yücel

ISBN: 975-7076-67-8
9 789757 076674